

श्री शुभशीलगणि-विरचितः

पञ्चशतीप्रबोध (प्रबोध) सम्बन्धः (न - अश्री)

सपादकः

मुनिश्री मृगेन्द्र मुनिजी
(न्यायतीर्थ.)

आमुलः

डॉ० श्री हरिवल्लभ चुनीलाल मायाणी,
M. A , P H. D

प्रकाशकः

सुवासित साहित्य प्रकाशन
: १/ २७८७, मोदी वेशाई पोल
छरत

प्रकाशकः—

शांतिलाल बी. शाह

सुवासित साहित्य प्रकाशन

१/३७८७ मोटी देशाई पोल

सुरत-१

सर्वहक सम्पादकने स्वाधीन.

मूल्य रु० पंद्र

जनवरी १९६८

मुद्रकः

पं० परमेष्ठीदासजी जैन न्यायतीर्थ

जैनेन्द्र प्रेस

ललितपुर (झांसी) उ० प्र०

ત્યાગ, તિતિક્ષા અને તપના ત્રિવેણી સગમ સમુ સયમ-જીવન
જીવીને જોમણે જીવનને પવિત્રતમ બનાવ્યું છે, એવા પૂ માતૃશ્રી
સાધ્વીજી શ્રી વિનીતાશ્રીજી ના કરકમલમા મારો આ સ પાદિત
અથ સમર્પણ કરુ છુ

લિ
તમારો વિનીત-શીશુ
મૃગેન્દ્ર

ज्ञानंममं गता। मेद्वैतप्रदप्रज्ञप्रज्ञाद् तन्वाणिकत्वज्ञानंशरीरार्थं त्रितिश्रुतिनिर्गमपरशादतीर्षद्वैतसंबंधात्
 १ पक्तवाच्यविशेष्यं रयपरीकनसुरत्राणिनसमं कृत्वाणानुपदिशा। तद्वत्तदुल्लेखज्ञागता। एकमल्लालाक
 नदिज्जटीरिक्तं काशेषुबालिनां सप्ततत्र राक्षसातक्षी सुस्नाणश्रीजिनं तिस्रस्तदीपस्वाद इत्येसदवाद्यर्थसु-
 क्षिप्रद्वयं यथासुरि तत्रितस्त्वैरिता ततः नाणोदयं ज्ञानीयतांलाणिकं ततासञ्जाकर्थममं प्रलोकयथाश परेतिनि
 साततसुस्नाणाम्दं छिद्रदिसप्रसहायससा ततःहरिण रचितोस्वीदशसमगच्छादपिक्तमानिवाय ततःसुयत्रा
 स्थाणुसुस्त्रैरिचीयदिदंमत्तकसुवाविद्वर । पानी यत्वारिकां पुंशुश्रीश्रीयश्चाल तावन्नयसुसोणेतवतं य
 सप्तदशगत्यांश्रिनिशक्षरंछिर्मंश्रीसु अथाणतायष्टमं सारुच्यदृष्टानेनियक्षरचची न्नेशुमाथिनरश्चुनेय
 क्षागमायुषंनिनायवातवयुक्तःइत्तं त्रियाक्षरंजवेयदि तिष्ठतितदायुक्तं तातावातेतांश्रिसुसनाणनयनात्
 ज्ञानंमोमीवस्य ततायुक्त्याककाराणादयुधतदुगं जलं त्रियाक्षरंछापितं तनायुक्त्येके यत्तदायुक्त्याहृदया
 शोस्यः तत्रताश्रीवी रमतिश्रीवीययवेवहास्कासमीतनासोयानकञ्चनेछापिता ततएकदाउरनागाश्रीरिस्वायहसं
 पक्षनीश्रुतीतिनायंसातसुविशति तद्वत्तद्विद्विषतिमावीक्षेक नाश्चिद्विना तदासुवमाणिधवण एवंकिंचते जिनय
 तस्यदिनाद् धनुर्द्विगुलिं उरनाणोवश अयंशोकिजानाति वृकिंशितुं सुक्षिप्रद अयेद्वससत्वादीनावीरिचते ह्य
 शोष्यं तद्विजलय इतिप्रद यदासुसिस्त्रज्ञानंवेग्यदमायुक्त्यत तत्रसशतस्यत् ततापृथ्यात ततापृथुक्त्ययति त

१२

परमिभिः

SHRI SHUBHASILA GANI'S
PANCHASHATI PRABANDHA
SAMIBANDHA

OR

(P A ANCHA-PANCH SHATI)

EDITED BY
MUNI SHRI MRUGENDRA MUNIJI

with an Introduction by
DR SHRI HARIVALLABH C BHAYANI.
M A, P. H D.

Publisher
SUVASIT SAHITYA PRAKASHAN
1/3787 Moti Desai Pole, Surat 1

Publisher

Suvasit Sahitya Prakashan,

1 / 3787 Moti Desai Pole

SURAT-1

(C) MuniShri Mrugendra Muni

FIFTEEN RUPEES

JAN 1968

Printer

Pt Parmeshthidas Jain Nyayatic tha.

JAINENDRA PRESS

LALITPUR (Jhansi) U P.

प्रस्तावना

ग्रन्थनुं नामकरण :

प्रस्तुत "पञ्चशती प्रबोध (प्रबन्ध) सम्बन्ध " श्री शुभशीलगणिनी रचना छे

ग्रन्थकारे प्रस्तुत ग्रंथना नामनो उल्लेख प्रथना प्रारम्भा "ग्रंथोऽस्य पञ्चशतीप्रबोध— सम्बन्धनामा क्रियते मया तु" आ मुजब 'पञ्चशतीप्रबोध सम्बन्ध'ना नामथी कर्यो छे, 'जिनरत्न कोश'मां पण प्रा.हृ दा वेळणकरे प्रस्तुत कृतिनो आज नामथी उल्लेख कर्यो छे ‡ ते सिवाय अन्य कथा-कोशोनी जेम प्रस्तुत कृति "कथा-कोश" तरीके पण क्वचित् जाणीतो छे तदुपरांत "प्रबन्ध प ती" अे रीतनुं अहि संक्षिप्त नाम पण में सूचव्यु छे

ग्रन्थकारनो समय अने तेमनी रचनाओ:

विक्रमना १५ मा शतकमां थई गयेला आचार्यश्री सोमसुन्दर सूरिनो शिष्य-समुदाय विद्वान तेमज विपुल प्रमाणमां हतो तेमना युगमां अनेकविध साहित्यनु सर्जन थयु.

श्रीसोमसुन्दरसूरिना पट्टशिष्य, सहस्रावधानी आ० मुनिसुन्दरसूरि हता तेमना अन्य गुरु-भ्राताओ पण अनेक ग्रथोना रचयिता हता. आ० सोमसुन्दरसूरिनो प्रशिष्यपरिवार पण घणो मोटो हतो. आ प्रथना कर्ता पं० शुभशीलगणि के जेओ था परिवारना जाणीता अेक साहित्य-सज्जेक विद्वान छे,

ग्रन्थकार श्री शुभशीलगणिए आ प्रथनी समाप्तिनी अन्तिम प्रशस्तिमां पोताने श्री रत्नमदन-सूरिना शिष्य होवानुं जणाव्यु छे प्रथना अतगत अधिकारनो एक प्रशस्तिमां लक्ष्मीसागरसूरिना शिष्य तरीके पण उल्लेख मळे छे तेमज प्रथना मंगलाचरणमां पण—

लक्ष्मीसागरसूरीणां पादपद्मप्रसादतः ।

शिष्येण शुभशीलेन, ग्रन्थ एष विधायते ॥ (श्लोक ३)

आ रीते पोताना प्रप्रगुरु लक्ष्मीसागरसूरिना शिष्य तरीके पोताने जणाव्या छे.

'विक्रमादित्य चरित्र' "भरतेश्वर-वृत्ति" वगैरेमां श्रीशुभशीलगुनिसुन्दरसूरिना शिष्य होवानुं पण कवूले छे † आ जोता संभवित छे के ग्रन्थकारे कृतज्ञतानी पुन्य-भावनाथी प्रेरार्इने विद्या निष्ठा अने वीक्षा अेम ज्ञणे प्रकारना गुरुनुं स्मरण करवुं उचित मान्युं होय.

‡ पञ्चशती प्रबोध सम्बन्ध—In four chapters containing 600 Stories in all composed in Sam. 1521 by Subhashila pupil of Laxmisagarasuri of the Tapagaccha

† मुनिसुन्दरसूरीशविनेय. शुभशीलभाक् ।

चकार विक्रमादित्य-चरित्रं मन्दधीरपि ॥

(विक्रमचरित्रम् प्रशस्ति-१२)

શુભશીલગણિની લગભગ પ્રત્યેક કૃતિ ૧૬ માં શતકના પૂર્વાર્ધમાં રચાઈ છે. પ્રસ્તુત ગ્રંથની રચના વિં સં ૧૫૨૧ માં થઈ છે અંધકારે ગ્રંથની પ્રશસ્તિમાં રચના-સમય સાથે પોતાનો નામોલ્લેખ પળ કર્યો છે—

વિક્રમાર્કાદ્ વિશુ-દ્વીષુ-ચન્દ્ર (૧૫૨૧) પ્રમિતવત્સરે ।
અમું વ્યધાત પ્રવન્ધં તુ, શુભશીલાઽમિધો બુધઃ ॥

અથ સ્પષ્ટ છે

(પૃ૦ ૩૫૨)

શુભશીલગણિનો અન્ય કૃતિકલાપઃ

(૧) વિક્રમાદિત્ય ચરિત્ર—વિં સં ૧૪૨૨ (અથવા ૧૪૬૦) આ કૃતિ પ્રકાશિત છે.

(૨) ભરતેશ્વર-વાહુબલિ વૃત્તિ (કથાકોશ)—વિં સં ૧૫૦૨, 'ભરતેશ્વર વાહુબલિ' નામક પ્રાચીન સલ્લાહ ચપરની આ કથા-રચના છે, એમાં ૫૩ મહાપુરુષો અને ૪૭ સન્નારીઓની કથાઓ જીવન-વૃત્તાન્તો રજૂ થયાં છે આ કૃતિ તે ૦ લાં જૈં પુસ્તકોદ્ધારક-સંસ્થા સૂરતથી પ્રકાશિત થઈ છે

(૩) શત્રુઙ્ગય-કલ્પવૃત્તિ—વિં સં ૧૫૧૮ આં ધર્મઘોષસૂરિરચિત (?) આ પ્રાચીન રચના છે. તેની ઉપર શુભશીલગણિ ૧૨૫૦૦ શ્લોક પ્રમાણ વૃત્તિ રચી છે.

શત્રુઙ્ગયકથાકોશ, શત્રુઙ્ગયકલ્પકથા, તેમજ શત્રુઙ્ગયવૃહત્કલ્પના નામથી પણ આ વૃત્તિ પ્રચલિત છે અને પ્રકાશિત છે.

(૪) મોજ-પ્રવન્ધ—લગભગ ૩૭૦૦ શ્લોક પ્રમાણની આ રચના છે. રાજા મોજ વિષે એકંદરે ૬ મોજપ્રવન્ધો અને ૧ મોજચરિત્ર રચાયાં છે

(૫) પ્રમાવક-કથા—વિં સં ૧૫૦૪ આ કૃતિમાં શુભશીલ ગણિ પોતાના છ ગુરુ-ઘ્રાતાઓના નામનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. તે આ મુજબ છે—વદયનન્દિ, ચારિત્રરત્ન, રત્નશેષર, લક્ષ્મીસાગર, વિશાહરાજ અને સોમદેવ.

(૬) શાલિવાહનચરિત—વિં સં ૧૫૪૦. આ કૃતિ ૧૮૦૦ શ્લોક પ્રમાણ છે.

(૭) પુણ્યધનનૃપકથા— વિં સં ૧૪૯૬ ।

(૮) પુણ્યસાર કથા—૧૩૧૧ શ્લોક પ્રમાણ રચના છે 'જિતરત્નકોશ'માં જળાવ્યા પ્રમાણે 'મહાવીર જૈન સમા' તરફથી સન્-૧૯૧૯ માં પ્રસિદ્ધ થઈ છે અને આજ-કૃતિ તે પુણ્યધનચરિત્ર છે, એમ જિં ૨૦ કોશમાં નિર્દેશ કરાયો છે. અને તે સંભવિત છે

આ ઉપરાન્ત 'પુણ્યસાર' ઉપર અન્ય ત્રણ કૃતિઓ પણ રચાઈ છે. તે નીચે મુજબ છે—

'પુણ્યસારકથાનક' વિં સં ૧૩૧૪, કર્તા—વિવેકસમુદ્ર.

પુણ્ય ચરિત્ર—કર્તા માધવન્દ્ર

પુણ્યસારકથા—અજિતપ્રમસૂરિ.

(९) जावड़-कथा—आ कृतिनी हस्तप्रत वीकानेर-वड़ा-वपाभयना भंडारमा छे. प्रायः अप्रकाशित छे.

(१०) भक्तामरस्तोत्र माहात्म्य.

(११) पंचवर्गसंग्रह नाममाला.

(१२) उणादिनाममाला.

(१३) अष्टकर्मविपाक (कर्मविपाक) ❀

प्रस ग्रंथ परस्वे जे द्रष्टिपातः

प्रस्तुत 'प्रबन्ध पंचशती' ग्रंथ ४ अधिकारमा विभक्त छे तेमा ६०० उपरांत कथा-प्रबन्धोनी संग्रह छे. अधिकार दोठ प्रबन्धोनी संख्या आ प्रमाणे छे—

अधिकार	प्रबन्ध-संख्या
१	१ - २०३
२	२०४ - ४२६
३	४२७ - ४७६
४	४७७ - ६२५

ग्रन्थकारे कथा-प्रबन्धोनुं जे आ विस्तृत सकलन-रचना करी छे तेमा तेमणे अन्य आधार-भूत ग्रंथोनी उपयोग कयौं छे ओम तेमना ज शब्दो परधी कही शकय तेम छे. "किञ्चिद्गुरोरान-ततो निशम्य, किं निजान्यादिकशास्त्रतश्च" ग्रंथकार, आधारभूत जैन-जैनेतर ग्रंथोनी उपयोग कयौंनुं पण नोवे छे. अने ते रीते आ ग्रथना घणाखरा प्रबन्धो के कथा-सामग्री प्रबन्धकोश, प्रबन्धचिन्तामणि, पुरातनप्रबन्धसंग्रह, उपदेशतरंगिणी, आचक्षुषकनिर्युक्ति-टीका इत्यादि ग्रथोमांथी लेवामा आवी छे हिनोपदेश के पचतत्रने अनुसरती केदलीक आख्यायिकाओनो पण आमां समावेश थाय छे

तदुपरांत, गुरु-परपराधी उपलब्ध कथा-साहित्यनो जुनो चारसो पण आमां सचवायेलो छे आ द्रष्टिजे शुभशील गणिनी आ रचना घणी महत्वपूर्ण छे

शुभशीले मोटे भागे सरल सस्कृतमां कथा-साहित्यनु सर्जन कयुं छे तैथी ग्रथकारनो उद्देश आ रीते कथा-साहित्यनु सकलन करवा द्वारा अे विशेषुं साहित्य अेकत्रित करी तेने लोक-भोग्य बनावी, कथा-वार्ताना माध्यम द्वारा जनताने धर्माभिमुख बनावबानु होइ सके अने आ लोकप्रिय मार्ग पण छे

❀ शुभशीलगणिकृत ग्रथोनी नोंव "जैन धर्मप्रकाश" (बि० सं० २०१२ ना अंक १) मा छपायेला प्रो० ही० ६० कापडियाना लेखना आचारे तैथाय करी छे

जो के प्रस्तुत रचनामां कथा-प्रबन्धोको कोइ निश्चित क्रम देखातो नथी, छातां तेनुं ऋण विभागमां पृथक्करण करी सकाय—

(१) अतिहासिक प्रबन्धो,

(२) धार्मिक (शास्त्रीय) कथाओ, अने

(३) लौकिक वार्ताओ, (किंवा दंत , Legends)

ग्रन्थना अते वे परिशिष्टो आपवामां आढ्या छे जेमां अकारादि क्रमथी पद्य-सूचि तथा ग्रंथमां आवतां विशेष नामोनी यादी आपवामां आवी छे

ग्रन्थनी शैली—

प्रथनी भाषा गद्य-पद्य मिश्रित छे, संस्कृत, प्राकृत अने अपभ्रंश सुभाषितो अवतरण रूपे स्थाने स्थाने दृष्टिगोचर थाय छे. संस्कृतने व्याकरणना कठिन प्रयोगोथी णी बने तेम सरळ बनाववा प्रयत्न करायो छे लोकभाषामां प्रचलित घणाखरां शब्दोनुं संस्कृतीकरण करी ग्रंथकारे अेसने अेम ज साचवी राख्या छे आवा शब्दोको जथ्यो सारा प्रमाणमां छे, जे भाषा-विशारदो माटे अनेक उपयोगो माहितो पूरी पाडे छे

डा० हरिवल्लभ चूनीलाल भायाणीजीअे आ विषयनी विस्तारपूर्वक चर्चा “प्रबन्ध शतीनी भाषा सामग्री अने कथा-सामग्री” अे नामना अहिं अपेला निबन्धमां करो छे

प्रति परिचय—

आ ग्रंथनुं संपादन जे हस्तप्रतना आधारे कर्तुं छे तेनी प्रतिस्त्रा A. आनी छे आ प्रति छाणो (बडोदरा) ना श्री जैन श्वे० ज्ञानमन्दिरना वपा० श्रीवीरविजयजी शास्त्र संग्रहनी छे अने संपादनमां मुख्यतया सविशेष आधारभूत आ ज प्रति छे प्रतितुं कद १० × ४” छे अने दरेक पृष्ठमां १५ पंक्तिओ छे, लिपि पडिमात्रामां छे, प्रतिना ५२७ पृष्ठ छे, प्रतिनी वे ज्ञानु घणास्थले हासियामां सुधारा-बधारा, पाठ-शुद्धि करेले होइ प्रतिनो ठोक ठीक उपयोग थयानु कर्णी सकाय छे,

आ सिवाय ‘प्रबन्ध पद्यशती’नी अन्य हस्तप्रतो नीचेना भंडारोमां उपलब्ध छे. परंतु सविशेषता न होवाने कारणे पाठ-शुद्धि माटे तेनो उपयोग नहिंवत् थयो छे, आ प्रतिओनी स्थल-सूचि नीचे सुजब छे,

B. जिनदत्तसूरि ज्ञान भंडार, सुवइ, (पायधुनी, महावीर स्वामि जैन देरासर)

C. मोहनलाल जी श्वे० ज्ञानभंडार, सूरत

D. हंसविजयजी शास्त्रसग्रह—बडोदरा,

E. लालभाई दलपतभाई भारतीय संस्कृति विद्या मन्दिर-अमदावाद ।

आ उपरंत वडिन (जमेनी)नी लायन्नेरीमां प्रस्तुतप्रथनी हस्तप्रत-छे, आनी एड्लेख V. A. Weber Verzeichniss der Sanskrit and Prakrit Handschriften der Koniglichen

Bibliothek zu Berlin, V. II. 3, Berlin, 1892, II 3, 1112 ff No 2020 આ નોંધમાં આ પ્રથનો પ્રારંભ તથા પ્રશસ્તિનો ભાગ પળ આપવામાં આવ્યો છે આ પ્રતિની માઈક્રોફિલ્મ કોપી પ્રો. હામે (Prof F R Hamm Indologisches Seminar, 53, Bonn, lieb frauency 7) મુનિશ્રી જમ્બૂવિજયજીની મહામળ દ્વારા મને મોકલી હતી આ ફિલ્મ જ્યારે મને મળી ત્યારે મૂલ પ્રન્થ (Text) લગભગ છપાઈ ગયો હતો છતાં એ પાલ્લઘ્થી આ ફિલ્મ વાંચતા પ્રતિ પ્રાચીન અને વલ્લેક્ષનીય જળાઈ પ્રતિના ૧૨૪ પૃષ્ઠ છે અને દરેક પૃષ્ઠમાં ૧૩ પંક્તિ છે અતમાં લેક્ષકનું નામ આપેલું છે.

॥ હ ॥ ૦ શ્રોગ(હ)ર૦ હીરજીનિર્મહારરક્ષણીક સા૦ રાઘવની લેલક મ૦ જીવરાજ ।

પૂ૦ ૧૯૪ ના પૃષ્ઠમાગમાં લલ્લેલ છે કે—પો૦ ૩૫ પ્ર૦ ૨૬ ॥ સ્વમા(ત) મતિના મહારની પ્રતિ છે,

આમાર—વિધિ

પ્રસ્તુત પ્રંથના સંપાદનમાં સહાયક થનાર લલ્લેક્ષનીય વ્યક્તિઓમાં પૂ૦ ચિદાનન્દ મુનિજીએ મને સતત સ્ત્રાહ અને પ્રેરણા આપીને મારું કાર્ય સરલ બનાવ્યું છે.

હૉ૦ હરિવલ્લમ માયાળીજીએ (અધ્યાપક, માપા વિજ્ઞાન વિમાગ, ગુજરાત મુનિવર્સિટી, અમદાવાદ) પોતાનો અમૂલ્ય સમય આપીને લાસ આ પ્રથ માટે વિદ્વન્સાપૂર્ણ પુરોવચન લલ્લિ આપી આ પ્રંથનું ગૌરવ વધાર્યું છે, આ માટે હુ તેમનો અત્યન્ત ઝુળી છું. આજ રીતે પ્રો૦ સુરેશ અં૦ સપાધ્યાસ (ભારતીય વિદ્યા મવન, સંસ્કૃત સંશોધન વિમાગ, ચૌપાટી, મુબઈ.) કે જેમણે મારા કાર્યના અવસુધી દરેક રીતે સલાહ-સૂચનો આપીને મને અત્યન્ત સપયોગી બન્યા છે તે વલ્લ હુ તેમને મૂલ્લી શક્તુ તેમ નથી

પૂ૦ મુનિશ્રી જમ્બૂવિજયજી મ૦ અને પ્રો૦ એફ આર હામ દ્વારા પ્રતિની માઈક્રોફિલ્મ હુ મેલ્લવી શક્યો તે વલ્લ તેમનો પળ આમારી હુ.

સપાદનના ક્ષેત્રમાં હુ અનધ્યાસી હોઈ ક્ષતિઓ માટે ક્ષમા-ચાચના

મુ વઈ,

તા ૩-૪-૬૭

—મુનિશ્રી મૃગેન્દ્રમુનિ.

जो के प्रस्तुत रचनामां कथा-प्रबन्धोको कोइ निश्चित क्रम देखातो नथी, उतां तेनुं त्रण विभागमां पृथक्करण करी सकाय—

- (१) अतिहासिक प्रबन्धो,
- (२) धार्मिक (शास्त्रीय) कथाओ, अने
- (३) लौकिक वार्ताओ, (किंवा दत्तकथा, Legends)

ग्रन्थना अते वे परिशिष्टो आपवामां आग्या छे जेमां अकारादि क्रमथी पद्य-सूचि तथा ग्रंथमां आवतां विशेष नामोनी यादी आपवामां आवी छे

ग्रन्थनी शैली—

ग्रन्थनी भाषा गद्य-पद्य मिश्रित छे, संस्कृत, प्राकृत अने अपभ्रंश सुभाषितो अवतरण रूपे स्थाने स्थाने दृष्टिगोचर थाय छे. संस्कृतने व्याकरणना कठिन प्रयोगोथी नी बने तेम सरल बनाववा प्रयत्न करायो छे लोकभाषामां प्रचलित घणाखरां शब्दोनुं संस्कृतीकरण करी ग्रंथकारे अमने अम ज साचवी राख्या छे आवा शब्दोनी जध्यो सारा प्रमाणमां छे. जे भाषा-विशारदो माटे अनेक उपयोगो माहितो पूरी पाडे छे

डा० हरिवल्लभ चूनीलाल भायाणीजीअे आ विषयनी विस्तारपूर्वक चर्चा “प्रबन्ध शतीनी भाषा सामग्री अने कथा-खामग्री” अे नामना अहिं अपेला निबन्धमां करी छे

प्रति, परिचय—

आ ग्रंथनुं सम्पादन जे हस्तप्रतना आधारे कर्युं छे तेनी प्रतिसङ्गा A. आगे छे आ प्रति छाणी (बडोदरा) ना श्री जैन श्रे० ज्ञानमन्दिरना सपा० श्रीवीरविजयजी शास्त्र संग्रहनी छे अने संपादनमां मुख्यतया सविशेष आधारभूत आ ज प्रति छे प्रतिलुं कद १० × ४" छे अने दरेक पृष्ठमां १५ पंक्तिओ छे, लिपि पडिमात्रामां छे. प्रतिना ५२७ पृष्ठ छे, प्रतिनी वे खालु घणास्थले हांसियामा सुधारा-वधारा, पाठ-शुद्धि करेले होइ प्रतिनी ठीक ठीक उपयोग थयानु करणी सकाय छे.

आ सिवाय ‘प्रबन्ध पचशती’नी अन्य हस्तप्रतो नीचेना भंडारोमां उपलब्ध छे. परंतु सविशेषता न होवने कारणे पाठ-शुद्धि माटे तेनी उपयोग नहिबन् थयो छे. आ प्रतिओनी स्थल-सूचि नीचे मुजब छे.

- B. जिनदत्तसूरि ज्ञान-भंडार, सुवई, (पायधुनी, महावीर स्वामि जैन देरासर)
- C. मोहनलाल जी श्रे० ज्ञानभंडार, सूरत
- D. हंसविजयजी शास्त्रसंग्रह—बडोदरा,
- E. भाई दत्तपतभाई भारतीय संस्कृति विद्या मन्दिर-अमदावाद ।

आ संपादन वर्द्धिन (जर्मनी) नी लायन्जेरीमां प्रस्तुतग्रंथनी हस्तप्रत छे, आनी उल्लेख V. A. Weber Verzeichniss der Sanskrit and Prakrit Handschriften der Koniglichen

“प्रबन्धपंचशती”नी भाषासामग्री अने कथासामग्री

लेखकः—डा० हरिवल्लभ चूनीलाल भायाणी

(अध्यापक—भाषाविज्ञान, गुजरात युनिवर्सिटी, अमदावाद)

बारमी शताब्दी पछीथी रचावा मांडेला सस्कृत प्रबन्धो अे मोटे भागे तो गुजरात-राजस्थाननो विशिष्टपणे जैन रचनाप्रकार छे ‘प्रबन्धचिंतामणि’ ‘चतुर्विंशतिप्रबन्ध’ वगैरे सप्रहोना प्रबन्धो उपरथी जोई शक्या छे के तेमां अेवी व्यक्तिओनो वृत्तांत गूथातो, जे व्यक्तिओ परपराथी विख्यात होय अने जेमणे जैनधर्मना वृद्धि-विकास अने रक्षण-पालनमां स्मरणीय फावो आप्यो होय आमा जैन आचार्यों राजवीओ, मंत्रीओ, श्रेष्ठीओ वगैरे जेवी इतिहास, पुराण के दन्तकथामां जाणीती व्यक्तिओनो समावेश थतो अने अे प्रभावक व्यक्तिओना चरित्रनी मुख्य विगतो अने सालवारी अथवा तो तेमना जीवननी कोई विशिष्ट घटनाओ, रसिक प्रसंगो अने टुचकाओ क्वचित् आलंकारिक भाषा अने शैलीनो पुट आपीने रजू करवामां आवता प्रयोजन इतिहास आपवालु नहीं पण प्रभावकता दर्शाववालु होवाथी भार कथाना के दृष्टांतना तत्त्व पर रहेतो अने समय जाता, जेम प्रस्तुत सप्रहमा वन्युं छे तेम, लोक-प्रचलित के साहित्य-प्रचलित दृष्टांतकथाओ अने परपरागत लोककथाओने पण प्रबन्धोमां स्थान मळ्नु गयु

धार्मिक व्याख्यान प्रसंगे उपयोगमा लई शक्या ते दृष्टिअे जाणे के तैयार थया होय तेवा आ सप्रहोमा भूतकाळनी अनेक शक्तिशाब्दी महाव् व्यक्तिओअे जैन धर्मनी महत्ता अने गौरव वधारवा माटे करेला कार्योंनी वातो, उपरांत जीवननी सामान्य नीतिरीति माटे बोधप्रद होय तेवी घणीये लोकप्रिय कथा-वार्ताओ, प्रसंगो अने टुचकाओ पण अपाया छे

आ प्रबन्धसाहित्यनी सस्कृत भाषा पोतानी आगवी विशिष्टता धरवे छे प्रबन्धोनु सस्कृत अे व्याकरणनी शिष्टपरपराने मान्य अेवुं विशुद्ध प्रशिष्ट सस्कृत नथी अे सस्कृत अेक प्रकारनुं लौकिक सस्कृत छे. तेमां तत्कालीन लोकभाषानो, तेना उच्चारण, व्याकरण, शब्दभंडोळ अने रूढि प्रयोगोनो गाढ प्रभाव पडेलो छे जेम जेम पाछलना समयमा आवता जईअे छीअे तेम तेम आ प्रभावनुं प्रमाण वधतु जाय छे, बौद्ध अने जैन अे वन्ने परपरामा पंडितमान्य रुढ सस्कृतने वदले बोलचालना प्रयोगोनो पासवालु लौकिक सस्कृत वापरवालु चलण हतु. विशाळ मध्यम वर्गने ते समजतु सरळ पडे, व्यवहारभाषा अने उपदेशभाषा वच्चेतु अतर ओळु थाय अने छतां उपदेश-भाषानो ऊचो मोभो जळवाई रहे अेवा हेतुओ आ प्रकारनी ‘सवन्नी सस्कृत’ द्वारा सिद्ध थता.

प्रशिष्ट सस्कृतथी आ सस्कृत जुदी शैलीनु होवाने कारणे, तेमज मध्यम भारतीय-आर्य तथा अर्वाचीन भारतीय-आर्य लोक-भाषाओना तत्त्वो धरावतु होवाने कारणे तेणे अनेक अर्वाचीन विद्वानोनु ध्यान खेंच्यु छे अने ते अनेक अध्ययन-सशोधननो विषय बनतु रहयु छे सस्कृतना

“प्रबन्धपंचशती”नी भाषासामग्री अने कथासामग्री

लेखकः—डा० हरिवल्लभ चूनीलाल भायाणी

(अध्यापक—भाषाविज्ञान, गुजरात युनिवर्सिटी, अमदावाद)

वारमी शताब्दी पळीथी रचावा मांडेला संस्कृत प्रबन्धो अे मोटे भागे तो गुजरात-राजस्थानने विशिष्टपणे जैन रचनाप्रकार छे. ‘प्रबन्धचिंतामणि’ ‘चतुर्विंशतिप्रबन्ध’ चगेरे सप्रहोना प्रबन्धो उपरथी जोई शकाय छे के तेमा अेवी व्यक्तियोंो वृत्तांत गूथातो, जे व्यक्तियोंो परपराथी विख्यात होय अने जेमणे जैनधर्मना वृद्धि-विकास अने रक्षण-पालनमां रमणीय फावो आप्यो होय आमां जैन आचार्यों राजवीओ, मंत्रीओ, श्रेष्ठीओ चगेरे जेवी इतिहास, पुराण के दन्तकथांमां जाणीती व्यक्तियोंो समावेग थतो अने अे प्रभावक व्यक्तियोंो चरित्रनी मुख्य विगतो अने सालवारी अथवा तो तेमना जीवननी कोई विशिष्ट घटनाओ, रसिक प्रसंगो अने दुःकाओ क्वचित् आलंकारिक भाषा अने शैलीनो पुट आपीने रज्जू करवामां आवतां प्रयोजन इतिहास आपवालु नहीं पण प्रभावकता दर्शाववालु होवाथी भार कथाना के दृष्टतना तत्त्व पर रहेतो अने समय जतां, जेम प्रस्तुत सप्रहमा वन्यु छे तेम, लोक-प्रचलित के साहित्य-प्रचलित दृष्टतकथाओ अने परपरागत लोककथाओने पण प्रबन्धोमां स्थान मळ्ठु गयु

धार्मिक व्याख्यान प्रसंगे उपयोगमां लई शकाय ते दृष्टिअे जाणे के तैयार थया होय तेवा आ सप्रहोमा मृतकाळनी अनेक शक्तिशाळी महान् व्यक्तियोंो जैन धर्मनी महत्ता अने गौरव चधारवा माटे करेळां कार्यनी वातो, उपरांत जीवननी सामान्य नीतिरीति माटे बोधप्रद होय तेवी घणीये लोकप्रिय कथा-वाताओ, प्रसंगो अने दुःकाओ पण अपया छे

आ प्रबन्धसाहित्यनी संस्कृत भाषा पोतानी आगवी विशिष्टता धरावे छे प्रबन्धोलु संस्कृत अे व्याकरणनी शिष्टपरपराने मान्य अेवु विशुद्ध प्रशिष्ट संस्कृत नथी अे संस्कृत अेक प्रकारलु लौकिक संस्कृत छे तेमां तत्कालीन लोकभाषानो, तेना उच्चारण, व्याकरण, शब्दभंडोळ अने रूढि प्रयोगोनो गाढ प्रभाव पडेलो छे जेम जेम पाछलना समयमा आवता जईअे छीअे तेम तेम आ प्रभावनु प्रमाण वधतु जाय छे, बौद्ध अने जैन अे वन्ने परपरामा पंडितमान्य रूढ संस्कृतने वदले बोलचालना प्रयोगोना पासवालु लौकिक संस्कृत वापरवालु चलण हतु, विशाळ मध्यम वर्गने ते समजवु सरळ पडे, व्यवहारभाषा अने उपदेशभाषा वच्चेनु अतर ओळ्ठु थाय अने छता उपदेश-भाषानो ऊचो मोमो जब्बाई रहे अेवा हेतुओ आ प्रकारनी ‘संवन्नी संस्कृत’ द्वारा सिद्ध थता.

प्रशिष्ट संस्कृतथी आ संस्कृत जुदी शैलीनु होवाने कारणे, तेमज मध्यम भारतीय-आर्य तथा अर्वाचीन भारतीय-आर्य लोक-भाषाओना तत्त्वो धरावतु होवाने कारणे तेणे अनेक अर्वाचीन विद्वानोलु ध्यान खेंच्यु छे अने ते अनेक अध्ययन-सशोधननो विषय बनतु रहयुं छे संस्कृतना

પ્રકાશક વિદ્વાન અને ચેરલ યુનિવર્સિટીના સસ્કૃતના અધ્યાપક સદ્ગત ફ્રોન્કલિન એજર્ટને વીરૂષ વર્ષના અધ્યાસને પરિણામે ૧૯૫૩ માં “બુદ્ધિસ્ટ હાયટ્રિડ સસ્કૃત” વિશેના વ્યાકરણ અને શબ્દકોશ પ્રસિદ્ધ કર્યાં જૈન સસ્કૃત આવા કોઈ પ્રકાર વિદ્વાનના સતત અનુશીલનનો લાભ મેલવવા હજી સુધી આગ્યશાહી નથી બન્યું. છતાં તેનાં અમુક અમુક પાસાઓ, અથવા તો વ્યક્તિગત કૃતિઓના પ્રયોગો અધ્યયન સમય સમય પર અનેક અધ્યાસીઓને હાથે થતું રહ્યું છે.

જૈન સસ્કૃતના મહત્ત્વ તરફ વિદ્વાનોનું લક્ષ્ય રહેલી તેનાં જુદાં જુદાં પાસાંઓ તારવીને એક વિશિષ્ટ અધ્યયન પહેલવહેલાં પ્રસ્તુત કરવાનો યશ અમેરિકાના મહાન સસ્કૃત વિદ્વાન સદ્ગત મોરિસ બ્લૂમફિલ્ડને ફાળે જાય છે તેમણે સન્ ૧૯૨૪ માં જર્મન વિદ્વાન વાક્નર્ગેલને સમર્પિત સન્માન-પ્રસ્થ Antidoron માં પ્રકાશિત Some aspects of Jain Sanskrit—આ લેખમાં નીચેના જૈન કથાપ્રંથોમાંથી વિશિષ્ટ ભાષાસામગ્રી તારવી આપીને તેની ચિત્રણ કરેલી—

‘અષ્ટકુમાર કથા’ ‘મરટકદ્વાત્રિશિકા’ ‘શાલિભદ્રચરિત્ર’ ‘અવહચરિત્ર’ ‘ધર્મપરીક્ષા’ હેમવિંજયકૃત ‘કથારત્નાકર’ ‘કથાકોશ’ ‘પાલગોપાલકથાનંક’ ‘પંચદંડલત્રપ્રબંધ’ ‘પરિશિષ્ટપર્વવ’ ભાવદેવસૂરિકૃત ‘મહિનાથચરિત’ ‘પ્રબંધચિન્તામણિ’ ‘પ્રભાવકેચરિત’ હેમચન્દ્રકૃત ‘મહાવીરચરિત’ વિનયચન્દ્રકૃત ‘પાર્વનાથચરિત’ ‘રૌહિણેયચરિત’ ‘સંમરોદિત્યકથાસંશ્લેષ’ ‘સિંહાસનદ્વાત્રિશિકા’ ‘ઉત્તમકુમારચરિત’

જૈન સસ્કૃતની કેટલીક વિશિષ્ટતાઓ અને લક્ષણો પાંચ વર્ગો નીચે તેમણે ગોઠવીને મૂક્યાં છે. તે પાંચ વર્ગો આ પ્રમાણે છે.—

- (૧) ગુજરાતી વગેરે સ્થાનિક બોલીઓનો પ્રભાવ દર્શાવતા પ્રયોગો.
- (૨) પ્રાકૃત શબ્દસામગ્રી અને વ્યાકરણપ્રયોગોનો સ્વીકાર અને તેમનું સસ્કૃતીકરણ
- (૩) શુદ્ધ સસ્કૃત શબ્દોનો પણ ક્વચિત અતિસસ્કાર.
- (૪) સસ્કૃત વ્યાકરણસાહિત્ય અને કોશસાહિત્યમાંથી સીધી જ કેટલીક સામગ્રીનો સ્વીકાર.
- (૫) કેટલીક એવી પણ સામગ્રી જોવા મળે છે, જેને માટે પ્રશિષ્ટ ભાષામાં કે સ્થાનિક બોલીઓમાં કશો આધાર નથી, જે વિશિષ્ટપણે જૈન અંશ છે

બ્લૂમફિલ્ડના આ દૃષ્ટિપૂર્ણ વ્યવસ્થિત લેખથી જૈન સસ્કૃતના શાસ્ત્રીય અભ્યાસની દિશા સ્પષ્ટ થઈ અને પછીના પ્રયાસો માટે તે ઘણો પ્રેરક બન્યો. તે પૂર્વે પણ “અપમિતિભવપ્રપન્નાકથા”ના સંપાદનમાં પિટરસન અને યાકોવીએ વિશિષ્ટ સંસ્કૃત શબ્દો અને પ્રયોગોની એક યાદી મૂમિકામા આપેલી...

પૂર્ણમદ્રકૃત “પંચાખ્યાનક’ના તેમના સંપાદનમાં હટકે, ‘જૈન ગુર્જરકવિઓ’ની મૂમિકામા મો. દ. દેશાઈ, હેમચન્દ્રાચાર્યના ‘ત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત’ના અગ્રેજી ભાષાન્તરના જુદા જુદાં ખંડોમાં હેલન જોન્સને અસાધારણ કે ઘિરલ સસ્કૃત શબ્દો અને પ્રયોગો તારવીને અર્થ સાથે આપ્યા છે. પ્રાકૃત અને જૈન સાહિત્યના મૂર્ધન્ય વિદ્વાન આદિનાથ નેમિનાથ ઉપાધ્યેએ સિંધી જૈન ગ્રન્થમાલામાં પ્રકાશિત હરિપેણકૃત ‘વૃહદ્કથાકોશ’ની તેમની મૂમિકામા (૧૯૪૩) જૈન સસ્કૃત વિશેના પૂર્વવર્તી અધ્યયનોનો ચાલુ આપીને ‘વૃહદ્કથાકોશ’માંથી તારવેલા નોંધપાત્ર પ્રયોગોની એક વિસ્તૃત સાર્થ યાદી રજૂ કરી છે. પણ અમુક કૃતિઓ લઈને તેમાંના અમુક અમુક દૃષ્ટિએ નોંધપાત્ર બધા શબ્દો અને પ્રયોગોની પદ્ધતિસરની યાદી અર્થ અને

अर्वाचीन समान्तर प्रयोगो सहित रज्जू करवानो विस्तृत प्रयास भोगीलाल जे सांडेसरा अने जे पी ठाकरना *Lexicographical Studies in Jain Sanskrit* (१९६२)मां थयो तेमा 'प्रबन्धचिन्तामणि', 'प्रबन्धकोश' अने 'पुरातनप्रबन्धसंग्रह'माथी लगभग अढी सो पृष्ठ भरीने सामग्री आपी छे अनेक स्थळे मूळमांथी उद्धरणो, समान्तर प्रयोगस्थानो, व्युत्पत्तिनाथ के अर्वाचीन भाषाओमाथी तुलनात्मक सामग्री पण प्रस्तुत करी छे. तेमना अध्ययननो आगळनो खड पण तेमणे 'जर्नल ओफ धी ओरिअन्टल इन्स्टिट्यूट-त्रोडा'ना गोविंदलाल भट्ट स्मारक अंक (पृ० ४०६-४५६) मा प्रकाशित कर्यो छे तेमा लगभग एकावन ग्रथोमांथी सामग्री तारवीने आपी छे प्रबन्धोनी तथा इतर जैन सम्बन्धित ग्रथप्रथोनी भाषा लोकभाषाना प्रयोगोथी अटली भरचक होय छे के अेक ज ग्रथमाथी सेरुडो प्रयोगो तारवीजे तो पण वृणा प्रयोगो वणनोंध्या रही जाय आ दृष्टिअे सांडेसरा अने ठाकरे 'प्रबन्धकोश' माथी तारवेली सामग्री साथे Jozef De enअे तेमना *Lexicographical Addenda from Rajasekharsuri's Prabandha Kosa* (*Indian Linguistics Turner Jubilee Volume II १९५९, पृ० १८०-२१९*) अे लेखमा तारवेली सामग्री सरखाववा जेवी छे जोसेफ डेलेउनो लेख वधु पद्धतिम्बर, शीणवटवाळो अने सामग्रीना वर्गीकरण परत्वे वधु माहिती आपतो छे तो गुजराती वगैरे भारतीय भाषाओनो अने जैन साहित्यनी परपरानो जे लाम सांडेसरा अने ठाकरना कार्यने मळ्यो छे तेथी डेलेउने वचित रहेवु पड्यु छे उपरांत वनेनी पसढगीनी दृष्टिमा पण सारो एवो फरक छे वने प्रयासने एकवीजाना पूरक गणवाना रहे छे

'प्रबन्धपचशती'मांथी अहीं आपेली सामग्री पण नि शेषग्रथननी दृष्टिअे तारववानो प्रयास नथी कर्यो, तेम करवा जतां अेक स्वतन्त्र ग्रन्थ ज तैयार करवो पडे. अहीं नमूना रूपे ज केटलाक गड्डो अने प्रयोगो आप्या छे. आमा केटलाक प्रयोगो सीधा कशा फेरफार चिना गुजरातीमांथी संस्कृतमां लई लीघेला छे तो बीजा केटलाक स्पष्टपणे तत्कालीन गुजराती शब्दो अने प्रयोगोने संस्कृतरूप आपीने घडी काढेला छे संस्कृतमाथी प्राकृतमा आवता शब्दोना ध्वनिपरिवर्तनना जे व्यापक बलणो प्रतीत थाय छे, तेमने यात्रिकपणे लागु पाडीने प्रचलित गुजराती शब्दनु पूर्वरूप कृत्रिम रीते घडी काढवामा आव्यु छे तेमां खरेखरा मूळनी कशी चिंता नथी करी, तेम संस्कृत अने गुजराती विभक्तिसम्बन्धो वचनेना भेदने अने बदलायेली अर्थझायाओ अने रुढिप्रयोगोने पण अवगण्या छे आ दृष्टिअे ख्याल आपवा माटे 'प्रबन्ध-पचशती'माथी विशिष्ट शब्दोनी यादी आपवा साथे अहीं केटलाक गुजरातीमूलक, रुढिप्रयोगो (तेम ज कोईक अन्य विशिष्ट प्रयोगो) नोंध्या छे

आमा मुस्लिम राजवीओ साथेना प्रसगोनी वातमा फारसी शब्दोना प्रयोगो छे. जेम के— 'कलन्दर', 'कागद', 'खरशान', 'गोहरि', 'बीबी', 'भूत', 'मसीत', 'मीर', 'मुद्गल', 'मुलाण', 'मुशमान', 'सुरत्राण', 'हज', 'हरीमज' इत्यादि.

'प्रबन्धपञ्चशती'मां आपणने अेवा पण अनेक शब्द मळे छे, जेमनो अर्थ अस्पष्ट के अज्ञात रहे छे. आना विविध कारणो छे. संस्कृतीकरणने लीघे पायानु गुजराती रूप कळवु मुश्किल वने, तत्कालीन गुजराती शब्द अत्यारे वपराशमाथी लुप्त थयो होय के बोलीओमा ज प्रचलित होय, प्रयोग पूर्वना प्रबन्धोनी भाषामाथी लीघो होय पण पछीनी लोकभाषामा ते अप्रचलित होय, लहियाओनी भूलयो मूळ शब्दरूप विकृत अईने जळवाई रह्यु होय वगैरे.

‘પ્રવન્ધપચગતી’માંથી મને જેમનો અર્થ બેઠો નથી તેવા શબ્દોની એક યાંદી જુદી તારવીને આપી છે. વ્યુત્પત્તિ કે અર્થચર્ચાની દૃષ્ટિએ કશો વિસ્તાર કર્યો નથી મુનિ જિનવિજયજી સંપાદિત ‘ઐત્તિ-વ્યક્તિપ્રકરણ’ કે ‘ઐત્તિવસપ્રહ’માં આપેલી યાદીઓમાં ગુજરાતી-રાજસ્થાની શબ્દો અને પ્રયોગોનું જે વિશાલ પાયા પર સંસ્કૃતીકરણ થયું હોવાનું જોવા મળે છે તે ઉપરથી કહી શકાય કે આ જાતની ભાષા અને શૈલીની ઘણી લાંબી પરપરા હતી. અને વર્ણન માટે જેમ વર્ણકોમાંથી, તેમ ભાષા માટે ઐત્તિકોમાંથી કેટલીક તૈયાર સામગ્રી મઠ્ઠી રહેતી. અને ‘પ્રવન્ધપચશતી’ને તો, જેમ ચતુત્તી બાબતમાં તેમ ભાષાની બાબતમાં પુરોગામી પ્રવન્ધસાહિત્યમાંથી સારો એવો લાભ મળેલો છે. અનેક પ્રયોગો આગલા સાહિત્યમાંથી પળ તુલના માટે ટાંકી શકાય તેમ છે.

જૈન સસ્કૃત પ્રવન્ધોના અને કથાપ્રંથો તથા ટીકાપ્રન્થોના સસ્કૃતનું સર્વાંગીણ અને વ્યવસ્થિત અધ્યયનું એક વૃહત્ પ્રયાસ મારી છે છે, તેમાં કોશ અને વ્યાકરણ એ વન્ને પાસાંઓનો સમાવેશ થવો જરૂરી છે. કોશમાં નવા શબ્દો અને નવા અર્થો નોંધાય અને વ્યાકરણમાં ઉચ્ચારણ, જોડણી, સમાસ, શબ્દસાધક પ્રત્યયો નામિક અને આસ્થાતિક વિભક્તિપ્રયોગો, વાક્યરચના, રુઢિપ્રયોગો અને વિશિષ્ટ કહેવતોની નોંધ થાય. આમાં સાતમી-આઠમી સદીથી લઈને સોઢમી-સત્તરમી સદી સુધીના સાહિત્યમાંથી કાઢ્કમ અને પાયાની વોલીઓના મેદને લક્ષમાં રાલીને સામગ્રીસચય થવો જોઈએ

ગમે તેમ પળ પ્રાકૃત-અપ્ત્ર શના અને વિશેષે તો પ્રાચીન અને મધ્યકાલીન ગુજરાતી રાજસ્થાની (અને હિન્દી) ના અભ્યાસ માટે પ્રવન્ધોમા અને કથાપ્રન્થોમાં, વૃત્તિપ્રંથો અને ઐત્તિકોમાં અઢબ્ક સામગ્રી મરી પઢી છે અને એ દૃષ્ટિએ તે સાહિત્ય અમૂલ્ય સ્વજાના જેવું છે

ઉપરાંત મધ્યકાલીન લોકકથાના અધ્યયનની દૃષ્ટિએ પળ આ પ્રવન્ધોમાંથી ઘણી સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય છે પચતત્રાદિ લોકપ્રિય કથાપ્રન્થોમાંથી ઘણી કથાઓ ‘પ્રવન્ધપચશતી’માં લીધેલી છે અન્ય લોકપ્રચલિત કે જૈન પરપરામાં પ્રચલિત કથાઓ પળ થોઢાક ફેરફાર સાથે અહીં સ્થાન પામી છે. કથા-ઘટકોની પરંપરાની તપાસ કરનાર માટે પ્રવન્ધસાહિત્ય જોવું પળ અનિવાર્ય ગણાય

‘પ્રવન્ધપચશતી’ની જે કેટલીક કથાઓને મઠ્ઠી કથાઓ કે ઘટકો અન્યત્ર જાણીતા છે તેવો પળ નોંધે સહેજ નિર્દેશ કર્યો છે.

આ રીતે જૈન પરપરાની દૃષ્ટિએ તથા ઇતિહાસ અને ઢન્તકથાની દૃષ્ટિએ ‘પ્રવન્ધપચશતી’નું મહત્ત્વ હોવા ઉપરાત, ગુજરાતી ભાષા અને લોકકથાઓના અધ્યયનની દૃષ્ટિએ પળ તેનું કેટલું મહત્ત્વ છે તેનો કાર્કં સ્યાલ મઢ્ઠરો

જેમનો ઉપર નિર્દેશ કર્યો તે (૧) શબ્દસૂચિ, (૨) સઢિઘ અર્થવાઢ્ક શબ્દો, (૩) કેટલાક નોંધપાત્ર પ્રયોગો અને (૪) કથાઓ વિશે ઢૂ કી નોંધ નીચે આપ્યા છે.

शब्द-सूचि

अग्ने	२-१७ १८, ३-२, ४-९
अङ्गरक्षिका	२५७-१, २
अङ्गीष्टक	६-१६ १७
अङ्ग	१६६-३१
अडागर पत्र	३८-१०
अणक्षक	१५२-२
अद्यकल्ये	५५-५
अनस्ति (स्त्री०)	३१४-२९
अंघळ	२४-१३
अपभ्रानना	३३-१६
अपलप	७७-१८, २५
अपवरक	१३७-१७, ३४८-१०
अबोटिका:	२७२-१
अमत्र	८७-३०
अयोगोवरह	३४७-१
अररि	२९८-८
अलबडी महिषी	२०४-११
अवटु	२७३-२४
अवरक	२५४-२२
अवहीलना	१००-८, ९
अवाह	२४२-२९
अहिफोण	२४५-१४
आ-कार	४ २७
आमछिटी (?)	२३५-१०

आगळ
अगग्ली, अक प्रकारनु' बखतर
अगीठु. तापणु
हाट (?)
अडागरपान (नागरवेन्हीनु)
सरखावो गुज० "अणख" 'अणखल'
'अदेखाइ' अना उपरथी बनावेलु'
व्यक्तिनाम (जुओ १५२-१०मा
अणखल)
आजकाल
अणाय, अछत, अभाव, खोट
आंधळो (प्रा अघळ)
अवहेलना
ओळवु
ओरडो
अबोटिया
प्यालो
(?)
वारणालु' पाटियु, फळी
अलवाई, एक-वे मासना
बन्ना चाळी भेंस
ओड
ओरडो
अवहेलना
हवाडो, आवाह
अफीण
बोलावुनु'
आमडछेट

आयाति	१०३ ४	आवढे छे
आलम् (कूटम् आसम्)	३३-१५-२१	(कूडु) आळ
इङ्गिष्टकम्	२८-१६	अगीठु, तापणु
इलिका	१७-५	इयळ
इष्टिका	३-९	ईद
उकेशज्ञाति	४-१६	उपकेशज्ञाति, पोरवाङ्ग ज्ञाति
उचचाट	३०-१६, २०६-३५, २२९-२१	उचाट
उच्चै. कृ	२५३ १०	ऊचुं करवुं
उच्छ्वसित	५-२	अदरथी हवा नीकळी (?)
उच्छाल्	२-१२	उच्छाल्लुं
उज्जागरित	३२१-१३	जाग्यु
उज्वाहित	४८-१८	उज्जाळी-घसीने उजळी करी
उद्वाद्	३४-४, २५० २८, २७२-१५	निंदा (प्रा०)
उत्करटक	११०-१९, १२५-८	उत्करडो
उत्खिल	२४८-४, ३१०-१६	उत्खिल्लुं
उत्तर्	१-१९, ३-२८, ५-२३	उत्तरवु
उत्तारक	५४-२४	उत्तारो
उत्पाट्	४६-२७ ९५-११, २००-८	उत्पाडवु
उत्पत्	२-२८	उत्पडवु
उत्सूर	१४-२२, ७५-२८, १२९-९ २१४-२६, २३० १३	मोडु, अतूरु
उद्गर्	३०१ २४	ऊगर्तुं
उद्दाल्	३४०-३	आचकी लेवु
उद्धार	२४३-७	उधार
उद्गाणक	६९-५	गीरवी, अढाणे ('अद्गाणक'ने बदले ?)

सद्बलिता

२४६-२०

सद्बसं

३२-५

उन्दिर

३०५-२३, २४

उपलक्ष्

३०-२२, २६३-९

उपवरक

२१५-१०

उल्लोचन

३४८-२७

ऊर्ध्वस्थितः

१०-३

ओलगा

२३४-२४

कञ्च

११-२४

कञ्चोळः

१४७-१० }

कञ्चोळक

२९१-२५ }

कछडक

२११-२४ }

कच्छडक

२५६-१० }

कणवीर

२५३-१०

कण्ठ

३०९-१३, ३३०-१२

क

२४३-१, ३ ५

कपिशीर्ष

९६-२

कपिशीर्ष

३१२-२७

कम्बा

२५३ १०

करणवार, करणवारिकोरक

२१३-७, २१६-३,

कर्कर

२-२१

कर्तृ

१४४-२ २०८-३०

कर्वाटक

२४१-३ ४

कर्ष

२५-३, ९४-१७, १६८-२१,

१८९-१०, २३२-७

कलदर

३४६-२९-३०

कल्पे

४-९, १७०-२३

कल्हरी

८४-१२, १७९-१८

काका

५५ ४ १०१-३०, १०२-१९

कागद्

२७-६ ९ १९४-२ ३१२-७

काष्ठिक

१२९ १७

छगरी

(सरस्वातो हि० उवरी.

सं० सद्मन्वृ०, प्रा० सव्वर)

उज्जङ्घ

ऊदर

ओळ्ळवुं

ओरडो

उल्लोच, चंदरवो, छत

ऊभो ऊभो

चाकरी

चाचुं

कचोळुं

काछडो

कणेर, करेण

काठो

तावोज, माववियुं (प्रा० कंडय)

कणसळुं

कांगरो, कोशीशुं

कांब, कामडी, सोटी,

न्याय न्यायाधीश

कांकरो

कांतवुं

देवळना चणतरनु काम (?)

काढवु

फकीर (अरबी)

धावती काळे

काळरी, चासनी गजी

काका

कागळ (फारसी)

काष्ठियो

काणक	१२९-१७	काणो
कापोती	१३६-१६	काम करनार नोकर
कायुक (कायुं क ?)	१६०-२८, १६१-१	रखडतो मिक्षुक, कापडी
कार्पटिक	३८-२६	ण
कार्मण	७८-२, ३१५-२	कवाडी, कठियारो
कार्वाटिक	१९६-६, १०, १२,	कावड
कावडि	१३६-१२, १५	(?)
कावडिका	१६-४	(?)
काहलिक	६८-३	कसार
काविक	१०७-६	(स कास्य , प्रा. कसार)
कांसारा:	१९०-१	कंसाळ, कसाजोड
कांस्य	५२-२१	ार, सृष्टिकर्ता
किरतार	३४७-२	कंकोत्री
कुङ्कुमपत्रिका	१९१-१७	कूडलुं
कुतप	१२-८	कोदाळी
कुहाळी	२३६-१५	अे नामनी देवी
कुझा	४५-२६	कुहाडी
कुहाडि	२३६-१५	कूकडो
कुकुट	११-११	साळबी
कुबिन्द	१३७-५, ७, ८	कोयडा
कुहेडा	५४-३०	कूडुं, खोडुं
कूट	४-९, १०६-१२, २४६-२, ३२३-११	(तेळनो) कूंपो, लुं
कूप	१९२-२	कू पी
कूपिका	३५-५	कूडलु ऊ र (?)
कूपिक	१४-२२	कूवामांथी पाणी काढी खेती
कूपवाहक	३७-१९	करनार (?)
केलय	५४-३२	केळवतु
कोकिल	२९८-५, ६	अेक कोळीनुं विशेष नाम
कोत्यलक	२७८-८	(कोळीनी अेक जात)
कोथळ	२०८-२९, २०९-१	कोबळो
		कोथळो

कोरउट्टिका (? कुट्टिका ?)

(सूत्र कोरउट्टिका ३१०-१५)

कोकढी

(सूत्ररनी कोकढी)

कोर	३१६-१८
कोरणिकार	२४०-१८
कोल	२५-२
कोलिक	५६-१५
कोष्ठिका	२०६-१४
कौटु बिक	३०-५, १६६-२१
कौसुंभिका	२३६-१२
क्रम	१७१-८
क्रमेलक	३२८-२८, ३२९-४
क्रयाणक	९६-१३
क्षारा	१२-६
क्षिप्रचट	२९८-२७
क्षिप्रचटिका	३०-१०
क्षीरपूपिका	१६६-३
खग	८२-२५, २७
खण्ड	९८-१७
खटिका	२५१-६
खड खड शब्द	९४-२
खडी	१२९-१
खनि	३५-११
खण्ट	३९-१३, १०७-९
खरशान	४०-२७
खरशाण	४० २८
खरसाणी वणिक	४-१६, २२, २३
खलखलम्	२८३-२२
खलि	३९-१३
खा	५० ३, ६
खातिका	३४९-१८
खाल (पु०)	२८३-२२

कोरुं कपडुं

कोरणी कोरवावाळो

फोळ, जवरो उदर

घणकर

फोठी

कणवी

कसु वी चखनो दूकडो (?)

(वळदने शींगडे बांधवानो)

पगळुं

ऊट

वेचवानी वस्तु

खारी

खीचडो

खीचडी

दूधनी पूरी (?)

विद्याधर

खजवाळवु

खडी

खडखडाट

खडी

खाण

खरडवुं

खुरासान (फारसी)

(?)

खळखळ धवाज साथे

खळ

खावु (स० खाद्, प्रा खाजे)

खाइ

खाळ

(नगरस्त्राल	१५-२३, २४	नगरनी)
खासरक	३१६-२२	खासडुं
खिङ्ग	५०-२७	विट, भडबो
खिराहिलिक (थिराहिलिक)	२७१-२५	फोलसा (१)
खिलिका	२०२-६	खीली
खुङ्कारक	२९८ १०	खोंखारो
खुपटक	८५-२०	लवाड (१)
		(नट, विट अने खुंटक ओबा सदर्भमा)
खेट्	३०-५, ९१-७, २०६-७	खेडवु (खेतर), हाँकवुं (गाडुं)
खेल्	२५४-२२	खेडवु, रमडुं
गजवेली	५५-१०	गजवेल
गडुरिका	७३-१३	गाडर
गदीयानक	१३०-१९, १६१-६	गदियाणो
गलटुम्पक	१६१-१७	गळाटुंपो
गलभ्री	२०४-१७, १८	गळामां पहेरवानी सेर के माळ
गल्ल	३४१-७	गाळ
गाळिळक	१२९-८, ९	गाँछो, वाँसफोडो
गाळिळका	१४७-२७	गाँछण
गावह	२०४, १०-१५	गवेलो (सं. गर्दम, प्रा गहह)
गिरिनार	४-५	गिरनार (सं-गिरिनगर)
गुळनक	३१४-१२	गू छळुं
गुमिगृह	२७-२२	कारागृह (सर०-जू० गुज० "गोतिहर")
गुफा	१५५-२२	गुफा
गूहर	४२ १	तंबू (वपजावेलुं संस्कृत "गुरुदर" पण अन्यत्र मळे छे)
गूहली	१८२-९, ३५१-४	गहुळी सुशोभन माटे फूळ
गूहलिका	१८४-१७, ३५१-३०	लियण वगोरेथी पाडेली- भात, रगोली
गूहोळिक	३१७-२१ २४	} गरोली
गूहोळिका	१४१-१४, १५, १४७-११, १७७ १०	

गोमाणि	२०६-१३, ३२	}	गमाण
गोमाणिका	२०६-१५		गोदावरी नदी (प्रा गोडा)
गोलानदी	१८५-१०		महीपति, राजा
गोस्वामिन्	३-२७		घोर, कवर (फारसी)
गोहरि	३४७-५		भोजन वगैरेथी करातु' स्वागत
गौरव	१७०-२३		घेलु'
प्रथिल	२१-१७, ५४-३, ७७ २५, २०९-२		गांठडो, पैसानी गांठडी
प्रन्धि	५७-१२		घराणे मूंक्यु'
प्रहणके मुक्तम्	३९-२७, ४०-८		गराम
प्रास	६२-२४		घेलापणु
प्रैथित्य	७८-१		घडवु
घट्	८८-१३		घडवु ते
घटन	२४१-४		घडनार
घटक	२४१-५		घणु
घन	२८-२२		घटी
घरटिका	२१४-२७		घूसरा
घर्षर	२३६-११		घसमसाट
घस	८९-४		घाची
घाञ्जिक	१३९-१६, १९२-३		घाचण
घाञ्जिका	९६-२२, ९७-४, १६९-४		घाणी
घाणिका	१३९-१७		अे नामनो अेक छन्द
वीषणी	२५६-१०		घेवर
घृतवर	१६६-३		घोडो
घोटक	५३-८		घोडी
घोटिका	१९७-१३, १४, १७०-९		अेक प्रकारनां बडा
घोलवटक	१४१-२१		चडवु
चट्	६-१०		हाथे चड्यो, हाथ आण्यो
चटितः	४४-२९		चड (अने) उत्तर (आझार्य)
चट उत्तर	१६१-१		
चटक	}		चकलो-चकली
चटिका		३३०-२२, २३	
चटी	१५९-१३		चकली
चटक	२१८-५		चटको

चटुक	३२२-८	}	चाटवो
चट्ट	३२२-६, २२		
चट्टक	३२२-२१		
चण्डिका	३४६-८		चण्डिका
चतुरिका	२७८-८		चोरी (डगनी)
चन्दिका	८१-८, ३२४-१, २, ५	}	चाँदी, माथामां के शरीरे
चन्द्रिका	३३८-१९, २१-२३		पढतुं नातुं चाडु
चन्द्रोदय	३४८-२३		चदरवो, बि
चमत् क	२-१९ २१		चमत्कार पामवो, चोंकतुं
चम्पू	२७-१५, १०२-४		चापतुं
चर्मटिक	३१-१५ }		चीभडुं
चर्मट	६१-५ }		
चवल	२०६, १-५		चोळा
चाखडिका	३९-२६, ४० ४		चाखडी
चाडिका	१०२-१७		चाढी
चारि	७६-१२, १३०-५, २०८-१३		चार (डोरनी)
चालनी	३४-५		चालणी
चाडिनी	२२०-९		चकचकतुं
चिकचिक्काय्	२६२-२		कीचड, चीखल
चिकिखल	२८३-२३		चितारो
चित्रकर	२०-२१, २२		(सर० हिन्दी 'चितेरा')
चिभेंट	६१-५, ३२३-९		जुओ 'चर्मटिक'
चुकिता	१६१-१९		चूकी
चुक्लडा	२३३-४, ५, ६		चाकळण, वे मोढा बाळो आंघळो सर्प
चुटुक	१४१-२४		चोट, मुक्का बडे प्रहार (१)
चुणि	८२-१६, ३३१-२७		चण
चुण्ट	१५२-६		चू टतुं
चुलक	३२-२५ }		चूलो
चुल्हक	९२-६, ७ }		
चूरिम	३२१-५, १७		चूरसुं

बेल्लक	१४-२ ५ २७१-२१	बेलो
बेल्लक-पल्लुं		ब्राजवानुं पल्लुं
बुलाबेल्लक	१२२-१७	बोक्कुं
बोक्क	१६५-२१	चोपदतु
चोपद	१४२-१	मूरख, गमार
वैत्रयडि	३२०, १२-१४-१५	छाण, १६९-३ छाणुं
	१५८-१२, २११-२४	छत्री
छत्रिका	२२८-१४	छानुं छानुं
छन्नम्	६-२०, १२-३, १६९ ३, २०७-१, ३२१-१४	छाव
छन्वा	६२-७, २९०-२, ३२८-२	राख
छार	१४५-९	राखनो ढगलो
छारपुञ्ज	१०१, १३-१४	छीक
छिका	११४-२	छीपण (कपडा पर छापकाम
छिक्का	६७-१५	करनारी खी)
छिम्पिका	४९, २१-२३	छूटनुं
छुट्	२७-११, २९-१४, १६६-२३	
	३५१-३१	केरीनुं छोतरुं
छोतरक }	छोतरुं आम्रछोत्तरकं १७१-२३	छूताहूत, आभहछेट
छोत्तरक	५५-३७	नाडुं कपडुं
छोति	३१६-२०-२२,	जडेनुं
जड वखं	२०२-७	जनमोतररी
जडित	२७४-२९	ठांठडी
जन्मपत्री	९६-२७	पीलुडीनुं जाळुं
जम्माण	३५-२५	जमवु
जाळि	२-१, ३-१२, २०६-१०	'जी जी' करनुं
जिम्	१०२-५	जुहार, वदन
जी-जी क	१०२-१९	जमवुं ते
जुहार	२०४-१७	जमणवार
जेमन	११६-२९	नमस्कार, जय जय
जेमनवार	२०६, ६-१४	नमस्कार करवा
जोकार	३-२२	ज्ञानी
जोस्कार क	१९-३, ४, २५-२०	
क्ष		

ज्योति क	१७१-३०, १७२-१
झगझगाय्	१५८-९
झगडक	४-२१
झम्पा	१२९-२५
झर	२-६
झल्	१७१-२४
झूर	२०२-९
झोन्किका	१४ ७
टङ्कक	४, ६-११
टालि	१०७, २-३-८
टीह	३६-२९
टुम्पक	१६१-१७
टोकरक	
वंशटोकरक	१३८-२४
टोहर	४५-२५, ३५०-२३
टोष	२५७ १-२
टोपिका	२, १२-१४
टोहन	११०-१
ठीकरी	२३०-२२
टुण्डक	
चृश्रटुण्डक	५०-१०
ढाकिन	२०६-२२
ढोलत्कर	२०८-९
ढल	१४५, १९-२२
ढाल्	७७-१२
ढालन	१५८-८, २३६-११
ढकन	४-८
ढंकनिका	३५०-४
ढोली	२-२२

जोशी	
झगमगतुं	
झगडो	
(सिद्धहेम ८-४-४२ चपरनी	
टोकामां "झकट"अवारूपे आपेढोले)	
कूदको	
झरतुं	
जळतुं, दाह थवो	
झूरतुं	
झोळी	
सिको (सरखावो गुज० 'टको'	
व 'टाका', सं- टंकशाळा.)	
टाल	
तीड (देश्य 'तेडु')	
(गळा)टूंपो	
टोपलो (हिन्दी 'टोकरा')	
वांसनो टोपलो	
तोडो	
ओक प्रकारतुं शिरश्राण, टोप	
टोपी	
टोतुं ते, पक्षीओने टोयो करीने	
वडाहवा	
ठीकरी	
रूडु	
शाळतुं रूडु	
ढाकणो	
ढोकरो	
ढळतु	
ढाल्तु	
ढाल्तुं ते	
ढांतुं ते	
ढांकणी	
दिह्नी	

ढेढ	२५-२६, १०९, २८-२९ १६५-१९, २५०-२८	ढेढ
ढोल्	१०१-१	ढोळवुं
तटी	२८-१	तोफानी नदी, दुस्तटी,
तडफडायमान	२७१-४	तडफडतुं
सनुगमनिका	२३३-२९	जमीन पर बहेता चरसाटना
		पाणीनो नानो प्रवाह
तत्ति	२९९-२	चिठा, पंचात
		(प्रा० तत्ति, जू गुज ताति)
तमलगक (?)	३-९ }	'तमंग' के 'तवग' नामनो
लगक (?)	३-१० }	किल्लानो घूरज जेवो भाग (?)
तम्बोळ	२९-२३	तंबोळ (सं. ताम्बूळ)
तर्णक	३६-१७	वाछडो
तडिट्टिका	१९०-२	तळेटो
तळिकातोरणबन्धन	२००-१७	तळियां तोरण बाँधवां
ताजनक	३४६-४	ताजणो, चालुक
तुङ्गटिका	११२-८	तगोटी (नानो तंबू)
तुरी	२२४-४	चणकरतुं वणघातुं अंक साधन
		(देश्य 'शूरो' 'तुरी')
तुळछी	११६, ८-९-१३-१५-१६	तुळशी
प्रपु	१३०-१९	क्लाई
प्रपुखी	१०७ ४	काकडी
दण्डक	२१०-२७	केहो, मार्ग, पगदंडो
दवरक	१६२-१४, २९५-४	दोरो
दवरिका	९६ २	दोरी
दारिद्रत्व	१८६-३१	दळदर, दळदरीपणुं
दोनार	३-२१	अंक सिक्को
दीपवर्तिक	८८-७	दीवेटियो
दुर्गा	१७२, १४-१६ २००-२५, ३१२-३	समळां
वेदगृह	२ २८	देरू
द्रह	७०-२६	धरो (स. हद्)
घटी	३१२-१६	घडी, वजनतुं अंक माप
घाटी	७३-२३, ८३-३	धाड
घौरा	६७-१०, २१३-१८	घौर (खी.), घौरज

धुरि	४४-२६, १६५-२६	सौथी आगळ, सौथी पहेळ (सर गुज. घरबी)
धुरिधावक	२३९-७	धूळबोयो
धोरणी	१००-१०	सतत धारा
धौतक	१६२-२२	?
धौतिक	१७, १५-१६, ११९-४, ३४६-१	धोतियुं
ध्रुवक	२९८-१५	धूबको, धुवाको
नक्र	१५२-८	नाक
नबडाकारेण	१०-१४	नबडाना आकारे
नाटक	५३-२४	नृत्य
नाणावटी	१२१, २-१०	नाणावटी
नात्रक	२२-७ १३४-७, १३५-१४	नातरुं, सगाईसम्बन्ध
निन्दन	३०-५	नीदण करबी ते (सं निरु-दो)
निर्घाट	७०-२	काढी मूकवुं
नि.श्रेणी	२४६-८	नीसरणी
निःसरणी	२४६-९	घोबी
नेजक	१४३-१३	वहाणवटी
नौचित्त	२४३, १७-२९	पक्वान, मि
पक्वान	८-११	तंबु
पटकुटी	४२-१	पडो, घोषणा करवानो ढोल
पटह	३४ ६	पाटो
पट्टकः	५३-२२, १६७-२३	पटोळु
पट्टकूळ	३५-१४, ५५-२१	पटेल
पट्टयल्ल	२१६-५	पण, प्रतिज्ञा
पण	२४६-४	पात्र व
पतद्ग्रह	२ १	परणेत
परिणेत	२००-५	पहेरामणी करबी
परिघाप्	४-२४	परवारवु
परिवारित	२११-२७	परिपद्
पर्षद्	२-५	पाखण्डी, ढोंगी, घर्मथी छेततरनारे
पाखण्डी	३३-१४	पानीयहारी
पानीयहारिका	२-१७, १६८, १०-१२. } २१०, २६-२७ }	पाणियारी, पनीहारी
पापर्धि	२९-२०, २१९-८	शिकार

पार्श्वे
अेकस्मिन् पार्श्वे
पालनक

१-१२, ३-१८ ४, ११-१९
२-२४
१६९-१५ -

पित्तल
पिष्पल
पिष्पलवृक्ष
पिष्पलाद्
पीठक

१५८, ४-६
१६६, ७-८-९
८३-२४
२९-३०
१९२-२

पूजारक
पूलक
पृष्टि }
पृष्टि }
पृष्ठवाह

३४६-२०
१४७-१८, २९९-५
८६-५, १००-१४, २१५-१६
४२-२
९३-८

पेटा
पेटिका

८४, २३-२४, १३४-९
५५-१९

पोतिका
पोस्त्रि पोस्त्रि

३३९-२०
९१, ७-१३

पोलस्त्र
पोटलिक
पोट्टलक
पोषधशाला
प्रणे

७८-५-
१४-२२
३४३-९
१८४-२४
४७-६

प्रति (बी.)

१९३, २५-२६, २०३-२१

प्रतिकार

५५-१०

प्रमाडि भूप

५५, १६-२०

प्रमिला

३२ २२

प्रस्तर

५-२४ ३४०-२

प्राघूणक

३२२-८

प्रातिवेडिमक

१२९ १०

प्राध्वरमार्ग

२१४-१३

फालक

पासे

अेक बाजु

पारणुं

(बालकने सुवाढवानु)

पित्तल

पीपळो

पीपळानुं झाड

पिष्पलाद् (विशेष नाम)

पीठुं

पुजारो

पूळो

पीठ

बळद

पेटी

पोतडी

गाड्ड हाकवानो शब्द

(सर० पोइस पोइस)

पोल

पोटळुं सपाढनारो, पोटळियो

पोटळुं

पोशाळ (सपाश्रय)

बहेली सवारो, पहो फाटतां,

(जू० गुज० 'प्रहि')

हस्तलिखित प्रत

पडियार, म्यान

परमदीं राजा

निहा

पथरो

परोणो, अतिथि

पाडोशी

पाघरो रस्तो

आदी

सूत्रका	२००-१८	सूत्रनी आंटी (सर० 'फाळको')
फुल्लक	२६, १९-२०-२३-२४	
फेत्कार	६१-१०	फु फवाटो
फेर्	२५३-१०	फेरवतुं
वज्रिका }	१०९-२८	वाजरी
वजरो }	१०९-२९, ११०-१ }	वावल
वाउलक	५३ १४-३०	वांठियो, वामन
वाठ	१८६-३	बहारनी
वाहिरलो	११४, ३०-३१	घोडाने खेलाववानो मार्ग (जू० गु० 'वाह्याली' 'वाहि- याली' पण सजे छे)
वाह्याली	२४७ २०	विलाही
विलाडिका	१३९, १८-१९	(पाननुं) वीडुं
वीटक	४८, २६-२७-२९ ९५-११, २०९, १६-१७ }	बीबी (फारसी)
वीवी	१८२-१३	भूसुं, फोतरां
बुस	२७४-२०	होडी
बेडी	२३३-३०	वोकडो
बोत्कट	१४७, १८-१९-२०-२१	दूडुं, ठोंडुं
ब्रुपट	२७१-३	बूडवु
ब्रूडू	२८८-१९	भाट
भट्ट	५०-२७, १६६-२१	भरतुं, युद्धमां ओक बीजा साथे भडतुं
भडू	६८-२६	भणवुं
भणू	२५-२०, २०३-१८	भांडण, युद्ध ()
भण्डन	६८-२२	भरडो (शैव साधु के पुजारी माटे कुत्सा .)
भरटक }	१७८, २५-२७, २५९-४, ३५१-२१ }	
भरडक }	१७८-२६	
भलायित	२६४-३	भळान्यु
भल्लकघर	२३४-२५	भिस्ती
भल्लिका	८३, १०-१३	घमण
भाण्डागार		ग्रंथसंहार
भाभी	२०८-४	भाभी

मान्मिक

भारपट्ट
भारिका
भिक्षाघाटी
भूत
भूतस्थानक
भ्रातृज
मञ्जिका
मञ्जरी
मठवासनिका
मठवारि
मठी
मढ
मडि
मढी
मण्ड
मस
मत्स्यबन्ध
मत्स्यबन्धक
मदज
मण्ड्ये
मन्द
मकोटक
मलीत
मलीतिका
महातुभाग
माञ्जिक
माञ्जिका
माञ्जिक
मान्
मानक
माम, मामक
मार्ग

१६५-१८ २७
२७९-३ ३५१-३०
३१४-२५
८९-२१
२ २५
२-२७
१०२-१९
८३-५
३०६ १५-१६
१६५-२२ }
१६५-२८ }
१६७ १५
२३२-११
२५१-१० }
७१, १६-१७ }
३-९ ६-८
२११, १२-१३
१०९, २-४ }
३३०-७ }
६, ९ ११-१२-१३, १७६-१५
३-१९, ६-२०
१०२-१४
३१८-२५
२-२३, ३४६-२८ }
२, २३-२४ }
११-१३
३०५, १३-१६
२०३-२८
१४०-६, ३०४, १९-२०
१३२-१
३१-४, ८५-१२, २९८-२८
२०६-६
१७-१७

'ढोली' अटले के ढेढ, वांढाल
(स० मन्मा)

भारवटियो, पाटडो.
भारी
लुटाक भोलोनु घाडुं
बुत, मूर्ति (फारसी)
देवस्थान
भत्रीजो
मांची
(कूकडानी) मांजर
मठवासिनी
मढी
मढबुं
मढी
(सं मडिका)
मांडबु, गोठबुं
मातो
माछी
मीण (प्रा. मयण, सं. अदन)
मां
मांदी, रुजण
मकाडो
मजीद (खरपी)
महातुभाव
माछी
वर्णमाळा, माटुका
माछी
मानता राखवी
माणुं
मामो
मांगवुं

मा
मालिक
मालिका
माहिलओ
मिल्
मिष्ट
मीणाकाराः
मीर
सु वर्धननृपाः

३२७-३०, ३३०-२३
६६, १२-१३
६६, १२-१३
११४-३०
१२-६
२३९-१३
१८९-३१
१४३-१५
२७९-७

सुप्त
सुत्कल

४२-११
५-१०, ८२-२७
१६३-१४, २१८-२१

सुद्गल
सुलाण
सुलाणक
सुशबमान
सुष्टि
सूटक
सूटक
सृत्स्ता

४०-२७
२, १७-१८-२०, ३४६-१५, ३४७-६
२-१२
३४७-३
५५, ८-३०
४५-९
६, ३१-३३-३४, १९०-२३ }
५०-१३ २७४-२०

सृष्टा
मेल
मोचिक
मोट
मोटिस
मैनिक
यानपान्न
युज्
युगन्धरी
युगान्धरी
रक्ष
र ल
रषा

३-१४
११३-६
१६६, १४-३०
१५२-८
१५२-२
१४०, ९-१३-१५
५-२२
२५-२०
२८-३०, २९-१, ३१८-१९
२००-२५
३१-२०, ४१-३
२२३-३
१०७, १२-१३

माळो
माळो
माळण
माहलो, अंदरनो
(ने) मळवुं (वलुं अर्थमा)
मीतुं
मीनाकारी करनारा
सरदार (फारसी)
मोडवंधा राजा
(जू० गुज० 'म धा')
मूकैलुं

मोकळुं, झुडुं
मोगल (तुर्की)
। (खरवी)

सुस (फारसी)

सूठ
सूदो, सो मण

साटी

मीठी

मेल

मोषी

मरडहुं (हिं मोडना)

मोटोड, मोटन

माळीमार

बहाण (प्रा० जाण)

जोहायेळो, सहित

जुवार

धू सरी

राखलुं

र ल

राख

रट्	४२-२३, १३४-१६
रन्वनी	१२-३
रवारिक	९२-१२
रव्वा	२४५, १७-१८, २७१, २१-२२
रळ्	१-१-२६, २१२-९
रसवती	८-१२, १६६-४-५-१८-१९
राचळ	५४-२९
राजपाटिका	७१-२४, २८०-८
राटि	३२४-२०
राटि	२९८, २३-२८
राणिमा	२३४-२६
राव	८५-३०
रिख्	१६९-१५
रिच्छः	२३, १-२-३
रीरी	३५१-८
रुव	७४-२८, २०८, २९-३०
रोक्व	२०९-१, २४३-२७, २७८-८
रोक्वद्रव्य	२४३-६
रै	७२-२६
रौर	४७, ३-७-८
रक्ष्मी	२८२-८
रग्	४, ११-१५
रग्न	३४४-२३, ३४८, २३-२६
रगाप्	३४८, २३-२६
रघुनीति	१०७-१२
रपनभी	२०९-७
रप्पनभी	१८६-१७
रहन	२०६, १४-२०-२२
रहनक	२४६-८
रिप्पय	१२९-२६, १६९-२५
रिन्व	२८३-२३
रिन्वासु	६-१३
	५०-५

रखु
राघनारी, राघण
रवारी, ऊंटनो रखवाळ
राष
रळ्खुं, कमाळुं
रसोई
राजकुल, राजदरवार
राजा फरवा नीकळे ते, रयवाड़ी
राड, वूम
झगडो, कळह
राजत्व, राजपद
राव
रीखुं
रीळ (सं ऋष)
पित्तळ
क कपास
रोकडुं
रोकडुं द्रव्य, रोकड
घन
भिखारी, निर्घन
घन
आग लागबी, चळगाळुं
आग लागी, युं
वु
जघुशका
लापशी
लेणुं
लहेणुं
लपखुं
ढीमढी (स निम्ब)
ढेवानी इच्छावाळो
('सा' = 'लेवुं' 'सुं' इच्छादर्शक वि०)

लुट्	१३३-३	लूटवुं
लृप्	१६४ ५	लृळवुं
लौञआ झौटुन्विकाः	१९०-१	लेवआ कणवी
लेखभाला	६५ ५	निशाळ
लेखशाहि	६५-५	निशाळियो
लोहक	४४ २८	लोढो
लोमातक	३३६, १-६-८	लोमढो, लोकाडीनो नर
लौहडिक	१६४ १५	लोढानो हि जे (१);
		ओछामां ओछी किम्मतनो सिक्को
वचणि	४-७	वण (देश्य 'ववणी' = स;
		दे० ना० ६-८२, ७-३२)
वणन	९६-२	वणनुं ते
वधूटी	३४ ११, २०७-२६	पुत्रवधू
वनक	१२०-१३	वणकर
वनकपुष्प	७४ २७	वणनुं फूल
वन्तोल	३४६-२९	वंढोळियो
वर्त्	७-३० ८८-३, १६४-१२	वाढवुं
वर्त्मभंग	२४३ २३	वाट (मार्ग) पाढवी ते
वर्धय्	३-१९, ३-२६, ४-६	बधाववुं ते
		(दीवो) ओलववो ते
वय्	२-१३ २-२०, २-२९	सारुं, वत्तम, सरस
वल्	५-७	पाळुं वळुं
वळ	१७ २७	वाल
वळक	९७-२८ }	
वसहिका	२६९ २२	वपाश्रय (सं वसति, प्रा वसहि)
वस्करिका	५ २२-२३-२४	वखार (सं. वपस्कर)
वहिका	५४, २-३, २४३-५, २८१-५०	वही
वाटक	२ ०, ११ १३	वाढो
वाटी	१०७, ४ ५	वाडी, वगीचो
वारक	८-१२	वारो
वारके	५४-२९	वारीमां, वमां
वाधं	७०-९	वाधर
वालीनाह	३५१, ६-७	अेक व्यंतर

यासनिका	१४-७, २३-४, ९८-९-१०-११-१२, १६९-२२ १९६ १८ २७०, १५ १७, ३-६ १०	घामळी (पैसा राखवानी)
बाह	२८-२६ ९६-१६ १७२-२७, २४४-२०	छेवरतु वहाण
बाइन	७३-२०	मोजडी
बाहनिका	६१-१५, ६२, २-३-६-१३-१६	(जू गुज 'बाहणी', सं. रुपानह- +इका, प्रा नाफणाळी) घार, मदद, कुमक
बाहरा	८५-७, २०९-२३	घगावतु
विगोप्	१२७-१७, २४५-१९, ३२६-२१	चखहतु, चूड' घतु (हि. विलडना)
विचट	२१५-३०	यचाळ, अधवच
विचाले	८४-२८, १७७-१	वटाल करघो, वटलावतुं
विटाल	१६५-२८	वीटणुं, वेष्टन, वीटेलुं वळ
विण्टनक	५५-२१	वुहावतुं
विध्याप्	५१-६, ३४८-२६	विलतु, लोभीलुं
विलक्ष	८५-२९	वळयुं
विलगित	२१५-४	वसूकी गयेली
विशुष्का	२००-२१	वीसलप्रिय नामनो ब्रम्म
विश्रलप्रिय	२१५, २४-२६-२७-२९-३१	भपको, आटोप (प्राकृत 'विलतु')
विगतर	८४-८	
विहर्	६-२३; १०४-२७	
	३१४-१०, ३१६, १८-२२-	वहोरतुं
विशोपक	५० १	खे नामनो नानो सिद्धो (जू. गुज. वीसा. खर. अर्वाचीन प्रयोग "वीश वझा" "सो वघा") चडु मोटु (हिं वडिया) बदर (तैमाथी गुज 'वेरावळ') वीगते वेवार समडी, समळी सांह, सांह (सं. घण्ड) शव (सं. शव.)
वृद्ध	४, १-१-४-७	
वेलाकूल	५-२१ १४८-५	
व्यक्त्या	१६३-२३	
व्यापार	२३८, ७-८	
शकुनिका	४५-२४ ३५०-२२	
शण्ड	५८-१ १४१-२	
शण्ड	१ ६-१०	
शव	२९७-४	

शाड्बल	२४-४, १०७-२६
शालापति	१३६-२८
शिक्षय	३१३, ५-७
शिल्कु	१५५-१५
शिलापट्टकः	५१-२६
शुंडक	३१२-१
शुण्डलक	१३९-१६
शृगालः श्रेष्ठी	४४-१७
शेर	३०-४
शोधि	१३८-१५
श्राद्ध	५-६
श्राद्धी	३१४-१५
श्रीकरी	२३६-१३
श्वभ्र	७२-२८ ७३-१, ७५, ८-९
श्वभ्रपाव	७८-१४
षष्टितन्दुल	११-१५
षुषद्रम	३२८, १६-२४

मू	३२-२३
सकाळे	१४-२२
संकुल	२१७-१२
सन्जीक	३३-२२, ११५-१३, ३५०-८
संडक	२०-२९
सत्क	१०८-११
सन्दूरिक सर्प	३५० १९-२०
सन्धि. (बी)	३५०-१
सनलिका	८०-२५, ८१, १५-१६-१७

समा (बी.)	४-२२
समेति	१०३-३
सम्भाल्	१७-२४, २७३-२३
संमुख	२-१३, ६-१८
सरट	६८, १५-२२-२५-२८
सरह	

लीलो (सं. शाड्बल)

साळवी
शीखवतुं

सळाट

ट

सू डलो

सू डलो

शा शेठ

शेर

शुद्धि (प्रा० सोही)

श्रद्धालु, जैन श्रावक

श्राविका

अक जातनी

नरक

† पडतुं

साठी चोखा

गळीरंग्या शियाळतुं घरेलुं

प्र

वहेलुं

साकळं

साजुं करतुं

अंगुठो अने पहेली आंगडी

ठुं

सीदूरियो

संघि

॥ मादा, इवेनिका

(सर०—गुज० समळी)

सम, सोगल

डे डे

संभाळतु

सासुं

, काकीडो

सर्वावसर	५५-४	दिवाने आम
सहेलक	३४५, १०-११-१२	शेळो
साकेतनपुर	४७-२	साकेतपुर
सातूआ	१८५-१३	साथवो
साधु	४-९	शाहुकार
सारा	६९-२६, ९२-२२, १०८, २०-२२, १३०-८	सार, सारसंभाळ
सिंदर	१९५, ९-१०	मदद
सिन्दूरिकः सर्पः	४५-२१	सीदरुं
सिमिसिया	२७१-४	सीदूरियो
सीमाळ भूप	२५७-१२	समसमतुं (अ० सिमिसिम्)
		सीमाडियो राजा
मारिका	१०४-८	सीमाढा पासेना राज्यनो राजा
सुखासन	५४-४	सुंवाळी
सुरङ्गा	५३-१३	पाळखी
सुरत्राण	२, ११-१५, ३, १-३	सुरग
सूघरी	१५९-१३	सुळतान (अरबी)
सूचिक	१९२-३	सूघरी
सेजवाळ	१८२-२१, २३६-१२	सइ, दरजी
सेतिका	८५-११	अक प्रकारनी पाळखी
सेर	८७ २३	सेतिका, अक माप
सेरिका	६५-११	शेर
सेल्लहस्त	९६-१९	शेरो
सेल्पहस्त	९६-२१	दंडनायक
		(सं० शल्पहस्त, प्रा०-सेल्लहस्त
सेवधि	४९-२५	अ०-गुज०-'शेळत')
सोनी	१९१-६	खजानो, (सं० शेवधि)
		सोनी (सं० सीवर्णिक, प्रा०
स्कन्धिक	९६-२७	सोवर्णिक)
स्त्यानघृत	२५५-८	खाधियो
स्थगू	४४-५	थीसुं घी
		ढा

स्थग्नी	२६६, २५-२७ २६७, १-७	पाननो वाटवो सं र सेवक=तांबू हक (जू गुज. थइया) (' ती' 'ना अर्थमां होव छे-जेसके 'तांबूळस्यगीघर' अही अवा सेवक माटे वपरायो लागे छे)
स्पर्धक (न.)	२३, ४-६-७, ८१-१२ } ११४-२६, १६८-१७ २४०, २४-२५	फदियुं के बीजो कोई छिको (१)
स्फेदू	१३-८, ८३-४	फेदवुं
स्वक	३२२-७	सगुं
हक्	५-१४, ६-१४	हाक मारीने, धमकावीने काडवुं
हज	२४३, १७, २८, २९	हज, मक्कानी जात्रा (अरबी)
हडि (हिडि)	२०१-२५, २०२, १-३	हेड, पगमां जहाती लाकडानी अक जातनी बेडी (शृंखला)
हदू	३२३-८	हगवुं
हरीमजहोप	५-२२	होरमजनो टापु (सी)
हलू महू	३००-१८	हालवुं माडवुं
हला (खी०)	३००-१७	हळ
हाडि हाडि	२०२-१४	हड हड
हिण्डू	१३८-८	हीडवुं, भमवुं
हिण्डोला-खट्वा	२१५-९	हीडोला खाट
हदित	१६८-८	हग्यो, मळत्याग कर्यो (सं हदित)

बन्ध-

अनुक्रमा

थ प्रथमोऽधिकारः ।

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
१	गौतमस्वान्यष्टापदतीर्थवन्दनसम्बन्धः	१	३६	कृपणत्वे छलभूपकथा	१८
२-१७	जिनप्रभसूरिप्रबन्धा [षोडश]	२	३७	धर्मदृढतोपरि ढीसावाल्सारङ्गसंबंधः	१८
१८	प्रस्तररत्नप्राप्तौ जगद्दुःखसम्बन्धः	५	३८	प्रस्तरतरणे रामसहिमा	१९
१९	जगद्दुःखाधुसम्बन्धः	६	३९	औचित्योत्पत्तिबुद्धौ छाग-छागमातृकथा	१९
२०	जिनप्रभसूरिदेवगिरिप्राप्तिसम्बन्धः	७	४०	अनित्यतायां भोजसम्बन्धः	१९
२१	साधर्मिकमत्स्यौ जगसिंहसाधुसम्बन्धः	८	४१	अनित्यतायां वस्तुपालमन्त्रिकथा	१९
२२	जगसिंहसुत्रासम्बन्धः	८	४२	कूटतुलाद्यजितविषये श्रेष्ठिकथा	२०
२३	नापितमन्त्रिकरणसम्बन्धः	९	४३	बुद्धिविषये मृगावती कथा	२०
२४	आलस्ये धनश्रेष्ठि-कुन्तलपुत्रसम्बन्धः	१०	४४	गर्वोपरि श्रोधराचार्यकथा	२१
२५	नागार्जुनसम्बन्धः	११	४५	गर्वोपरि कृष्णद्वैपायनकथा	२१
२६	खलभक्षणे धनश्रेष्ठिकथा	१२	४६	दाने धनकथा	२१
२७	नीचकुलोत्पन्नोप्युत्तमो भवतीति द्विजकथा	१३	४७	धीविषये रिंलप्राहिकथा	२३
२८	निर्ग्रन्थत्वे योगिकथा	१४	४८	चक्रसुखदुःखसम्बन्धः	२३
२९	धर्मज्ञानिष्पादनपुण्ये भीमसाधुकथा	१४	४९	प्रभाचन्द्रकथा	२३
३०	धर्मदृढतोपरि आलिंगविप्रप्रासादकथा	१५	५०	लक्षणाविकूटकौतुककलाकथा	२४
३१	शनि-शिवसवादसम्बन्धः	१५	५१	सहसाकृतकार्योपरि-कृष्णकोलयोः कथा	२५
३२	निष्कृपोपरि मरुस्थलीवर्णनम्	१६	५२	आचारविषये द्विजपत्नीकथा	२५
३३	व्याने [विचारे] वैद्यकथा	१६	५३	उचितवैद्यविषये कथा	२६
३४	नीचानीचविचारविषयिकी लौकिकी-कथा	१७	५४	मणकपरीक्षितवैद्यकथा	२७
३५	धर्मो भोजकथा	१८	५५	कर्मोपरि दुष्टभूपकथा	२७
			५६	स्वभान्यविषये मेघकथा	२८
			५७	कर्मोपरि अनिरुद्धभूपकथा	२९

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
५८	अतिथिसंविभागत्रते सातलकौटुम्ब- कादिकथा	३०	९१	उदयनमन्त्रप्रबन्धः	४२
५९	सत्योपरि मुनिकथा	३२	९२	भाग्ये आभङ्गप्रबन्धः	४९
६०	पूर्वकृतकर्मणि सीताकथा	३३	९३	सम्यक्त्वे आभ्रभटप्रबन्धः	५०
६१	सुभद्राकथा	३३	९४	शत्रुक्षयोद्धारप्रबन्धः भृगुकच्छे शकुनिका- विहारोद्धारश्च	५१
६२	निर्मोहकुटुम्बे गोपालकथा	३४	९५	ध्वजोत्तारण-पुनरारोपणसम्बन्धः	५२
६३	प्रासादकरणेआरासणवासिपासिलपुण्यम्	३५	९६	जिनध्यानपूजाफलविषये शुकीकथा	५२
६४	द्वै फलवर्धित्थीर्थकल्पः	३५	९७	सिद्धिद्विद्विरल्लाणीप्रबन्धः	५४
६५	अन्तरिक्ष पार्श्वकल्पः	३६	९८	भाग्ये सोमिलकथा	५६
६६	टोडासम्बन्धः	३६	९९	शीतपरिषहसहने चतुःसाधुदृष्टान्तः	५९
६७	'गरुडा सहजिङ्ग' गाथासम्बन्धः	३७	१००	दण्डालकसिद्धिः	५९
६८	कूपकम्बलिका पातकसम्बन्धः	३७	१०१	परिषहसहने अहङ्गकथा	६०
६९	मनोनियन्त्रणे तापससम्बन्धः	३८	१०२	परद्रोहोपरि वैरोचनमन्त्रिकथा	६०
७०	सुसंगतिकुसंगतौ हस्तिसम्बन्धः	३८	१०३	कलहे सरद्वयकथा	६८
७१	याह्य भूपमनस्ताह्य लोकमनःप्रबन्धः	३८	१०४	औदार्ये कुमारपालभूप न्यः	६९
७२	दानपरीक्षायां कर्णयुधिष्ठिरसम्बन्धः	३९	१०५	कलियर्गसर्पकथा	६९
७३	बुद्धौ अन्यायपत्तनगतश्रेष्ठि सम्बन्धः	३९	१०६	कुसंगविषये गोकथा	७०
७४	निघृणत्वे वैद्यसम्बन्धः	४०	१०७	इन्द्रियदमनादमनविषये सम्बन्धः	७०
७५	ताजिकप्रत्यविरचनसम्बन्धः	४०	१०८	अनित्यतायां लोमशऋषिकथा	७१
७६	मकरवानरसम्बन्धः	४१	१०९	चच्छिष्टपुरुषचटापने मातङ्गसुतकथा	७१
७७	सत्पात्रदानसम्बन्धः	४२	११०	सोमपरीक्षायां सोमवसुदृष्टान्तः	७२
७८	दाने सुदर्शनश्रेष्ठिकथा	४२	१११	कुत्सितकर्मविषये सागरश्रेष्ठिकथा	७२
७९	दाने कृष्णकथा	४३	११२	७२ देवकुलिकासु ध्वजा दत्ता	७४
८०	दाने कुरुक्षेत्रम्राह्मणादिकथा	४३	११३	अन्नदाने पयःसम्बन्धः	७४
८१	प्रतिक्रमणक्षमाविषये युधिष्ठिरकथा	४३	११४	औदार्ये वस्तुपालसम्बन्ध	७४
८२	कर्णकद्विजकल्पितसम्बन्धः	४४	११५	वनकपुष्पोत्कृष्टतासम्बन्धः	७४
८३	तीर्थधनव्ययने दुर्गातसम्बन्धः	४४	११६	शिवप्राप्तिसम्बन्धः	७५
८४	लूणिवगवसहीति नामसम्बन्धः	४५	११७	बुद्धौ चाणिक्यसम्बन्धः	७५
८५	देवसूरि-कान्हड योगि	४५	११८	दुष्करतपस उपरि सूरिकथा	७५
८६	सुपात्रदाने कर्णभूपचारणसम्बन्धः	४६	११९	धर्मकर्तव्ये बत्सदृष्टान्तः	७६
८७	संसारसारातायां कथा	४६	१२०	विषये श्रीधरश्रेष्ठिकथा	७६
८८	पुण्य नकम्	४७	१२१	संसारसारातायां धनकथा	७६
८९	जीवदयायां चतुर्मित्राणां कथा	४७	१२२	धर्मविषये जीवपालादिकथा	७७
९०	मल्लिकार्जुनभूपजेता भोजन- बन्धः	४८	१२३	धर्मे लक्ष्मीभद्रकथा-पुत्रीद्वयसम्बन्धः	७९

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
१२४	ससारासारातायां वरदत्तश्येनिकाकथा	८०	१५७	मस्तकचटितमुकुटादिकथा-	
१२५	जिनपूजा-जीवदयायां तापस-जिनदासी- कुणालकथा	८१	१५८	शुभाशुभभयोविषये	९९
१२६	कूटजल्पने कथा	८२	१५९	लौकिकी कृष्णाजुंनसम्बन्धिकथा	१००
१२७	जीवदयायां चारुदत्तकथा	८२	१६०	कर्मोपरि वेद्यापुत्रकथा	१००
१२८	शकुनविषये आसधोरश्रीमालिककथा	८४	१६०	क्रोध-मान-माया-लोभ-विषये सर्वलोक	
१२९	जीवदयायां स्तेन या	८४	१६१	भूपवणिग्-मन्त्रिविप्रसम्बन्ध	१०१
१३०	बुद्धौ सूत्रधारकथा	८५	१६१	लक्ष्मीमदे चन्द्रसम्बन्ध.	१०१
१३१	बुद्धौ श्रेष्ठिपुत्रीकथा	८५	१६२	कृपणत्वे श्रेष्ठिसम्बन्धः	१०२
१३२	सामायिकफलविषये स्तेनसम्बन्धः	८५	१६३	मरुत्स्यलीयसुग्धजनसम्बन्धः	१०३
१३३	छलजल्पने कमलकथा	८६	१६४	धर्मविषये वज्र-रत्न-लोहाकरादिसंबन्धे	
१३४	परोपकारे श्रेष्ठिपुत्रवैद्यसम्बन्धः	८६	१६४	द्रव्य-धर्म-गणित-चरणानुयोगसम्बन्धः	१०३
१३५	हस्तहेमसिद्धिसम्बन्धः	८७	१६५	प्रथम चरणशास्त्रसाधुभणनसम्बन्ध.	१०४
१३६	धर्मपरीक्षायां लौकिकपार्वतीश्वरकथा	८८	१६६	धर्म ओघनियुक्तिस्सम्बन्धः	१०४
१३७	स्तैन्यजनपुण्ये भिल्लकथा	८९	१६७	सन्दिग्धजल्पने सम्बन्धः	१०४
१३८	गुरुभक्तौ द्रोणाचार्य-भिल्लकथा	९०	१६८	हितोपदेशधर्माद् देवा अपि सान्निध्यं	
१३९	शीलौदार्यविषये विक्रमादित्यकथा	९०	१६९	कुर्वन्तीति विषये कथा	१०५
१४०	स्वयं स्वदोषजल्पने क्षत्रियकथा	९१	१७०	जिनेन्द्र-गुरु-मातृ-पितृ-सुहृदादिवचः	
१४१	विरोधे सह्यकथा	९१		पालने दृष्टान्तः	१०५
१४२	देवद्रव्यविनाशने चष्ट्रीकथा	९१	१७१	हितोपदेशे कथा	१०६
१४३	यक्षकृतपापशमने अर्जुनमालिककथा	९२	१७२	स्ववैरिवालेने कथा	१०७
१४४	स्वहितकरणे चन्द्रमलयोः कथा	९३	१७३	पतितपुष्पचटापने नीचकुडप्राप्तिबंधः	१०७
१४५	औत्पत्तिकीधीविषये नापितकथा	९३	१७४	हितोपदेशे वानरयूथसम्बन्धः	१०७
१४६	प्रत्येकबुद्धस्वरूपम्	९३	१७५	विनये परस्परं भद्रिकासाधुसम्बन्ध	१०८
१४७	प्रमादाप्रमादे श्रेष्ठिपुत्रीत्रयकथा	९५	१७६	स्वपरिवार-चिन्ताकरणवणिक	
१४८	पाद्भ्रव्यार्जने कथा	९५		पत्नीद्वयसम्बन्ध.	१०८
१४९	हस्तभ्रव्यार्जने कथा	९६	१७७	दक्षत्वे मत्स्यसम्बन्धः	१०९
१५०	मस्तकधनार्जने भीमकथा	९६	१७८	भाषासमितिजल्पने देवदत्तसंबन्धः	१०९
१५१	बुद्धिधनार्जने धरणकथा	९६	१७९	पुण्योपरि चतुर्वणिकपुत्रसम्बन्धः	११०
१५२	औचित्यदाने घाणि -वि ककथा	९६	१८०	स्वपापप्रकाशककौटुम्बि ि संबन्धः	११०
१५३	सुग्धतायां होदडीकथा	९७	१८१	विनीतशि बन्धः	११०
१५४	बुद्धौ धूर्तकथा	९८	१८२	गुरुभक्तसाधुसम्बन्ध.	१११
१५५	धर्मविषये योगीकथा	९८	१८३	मिथ्यात्वत्यागे लेपश्रेष्ठिकथा	१११
१५६	क्रोधत्यजनविषये तापसकथा	९९	१८४	शीले श्रीपतिकथा	११२

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
१८५	मियो विरोधे पञ्चशतसुभटकथा	११२	१९५	निर्द्रव्यपुण्यविषये सिंहधनसम्बन्धः	११८
१८६	सरलत्वे श्रेष्ठिपुत्रकथा	११३	१९६	पट्टकूळिकानयने चाहडमन्त्रिसम्बन्धः	११९
१८७	अशुचिसर्वमित्यादौ मोदकप्रियकथा	११३	१९७	साक्षात् गङ्गास्त्रीसम्बन्धः	१२०
१८८	भाग्योपरि क्षत्रियसम्बन्धः	११३	१९८	प्राक्कर्मणि मित्रद्वयसम्बन्धः	१२१
१८९	अतृप्तिविषये द्विजसम्बन्धः	११४	१९९	दाने युधिष्ठिर-भी वन्धः	१२१
१९०	निश्चलमनः साधुसम्बन्धः	११५	२००	यां श्रेष्ठिसम्बन्धः	१२२
१९१	धर्मरुचिभूपसम्बन्धः	११५	२०१	धर्मनिश्चलतायां महणसिंह सम्बन्धः	१२२
१९२	लौकिक कृष्णभार्या तुलसीसम्बन्धः	११६	२०२	कर्मणि म्त्रिकपुत्रसम्बन्धः	१२३
१९३	कर्मविषये लौकिकविधिसम्बन्धः	११६	२०३	परस्त्रीपराङ्मुखत्वे महणसिंहसंबन्धः	१२३
१९४	अनित्यताया चन्द्रधनसम्बन्धः	११७			

अथ द्वितीयोऽधिकारः

क्रमांक	कथा-प्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	क
२०४	घरसरीस्त्रीयात्रा नहीं इति उषाणो	१२४	२२१	अष्टविधप्रतिक्रम दृष्टान्तानि-	
२०५	दानपत्ते भीमश्रेष्ठिविक्रमार्कसम्बन्धः	१२४		प्रथमं अश्वदृष्टान्तं	१३५
२०६	निरुपकारनरसम्बन्धः	१२५	२२२	प्रतिचरणायां प्रासादेन दृष्टान्तः	१३६
२०७	भाग्याऽभाग्ययोः धनश्रेष्ठितपुत्रसंबन्धः	१२६	२२३	परिहरणाया दुग्धकाये दुग्धकावडि ।	१३६
२०८	भागे तपस्विश्रेष्ठिसम्बन्धः	१२६	२२४	वारणायां विपभोजनतडागेन	
२०९	कृतघ्ने सिंहसम्बन्धः	१२६		दृष्टान्तः ॥	१३६
२१०	कुशीलभार्यायां श्रेष्ठिपत्नीसम्बन्धः	१२६	२२५	निवृत्तौ राजकन्याया दृष्टान्तः ॥	१३६
२११	श्रीदारिद्रसवादसम्बन्धः	१२७	२२६	निन्द्यायां चित्रकरसुतादृष्टान्तः ॥	१३७
२१२	कूटमानकश्रेष्ठिसम्बन्धः	१२८	२२७	गर्हायां पतिमारीकाया दृष्टान्तः ॥	१३७
२१३	सीतावनत्यजनसम्बन्धः	१२८	२२८	शुद्धी गद् दृष्टान्तः ॥	१३८
२१४	अविचार्यजल्पने क्षत्रियसूत्रधारपुत्र सम्बन्धः	१२९	२२९	सदुपदेशे श्रेष्ठिपुत्र सम्बन्धः	१३८
२१५	शुद्धाहारग्रहणे वत्सकथा	१३०	२३०	कपटे छालीदन्तालीप्राहकद्विजसम्बन्धः	१३९
२१६	विध्यविधिभ्यां धर्मकर्तव्यमिति पुरुषत्रयकथा	१३०	२३१	रात्रावुचर्चने जल्पितव्ययमिति सम्बन्धः	१३९
२१७	द्वेषे भूपपत्नीकथा	१३१	२३२	देवपूजायामभयकुमारसम्बन्धः	१४०
२१८	भाग्ययोगात्स्वेष्टयोगो भवति	१३१	२३३	सुपात्रदाने श्रेष्ठिसम्बन्धः	१४०
२१९	कुमारपाल द्रवसम्बन्धः	१३२	२३४	पापदाने नैतिकसम्बन्धः	१४०
२२०	कुबेरदत्त-कुबेर मष्ट -	१३२	२३५	सचित्तदाने याचकसम्बन्धः	१४१
	नाम्रकगमितम्	१३४	२३६	पापमुद्धोपरि शण्डसम्बन्धः	१४१
			२३७	यां गृहोळिकासम्बन्धः	१४१
			२३८	परप्रत्यये चैरवास	१४१

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
२२	दारिद्रसेवकसम्बन्धः	१४१	२६९	सात्विगसाधुदानसम्बन्धः	"
२४०	बुद्धौ श्रेष्ठिस्तुपाकथा	१४२	२७०	समरसाधुनोद्धारकारितसम्बन्धः	"
२४१	वस्त्रदाने कथाचूडभूपकथा	१४२	२७१	अर्जुनगिरौ साधुभीमकारितपित्तलभय- प्रतिमासम्बन्धः	१५८
२४२	गुद्धान्नपानवस्त्रदाने श्रीधरभूपकथा	१४३	२७२	मण्डपदुर्गे सीताकारित श्रीसुपार्श्व- प्रतिमासम्बन्धः	"
२४३	वस्त्रदाने मदनभूपकथा	१४३	२७३	आन्नभूपकारितपौषधशालासम्बन्धः	"
२४४	वस्त्रदाने चन्द्रचूडकथा	१४४	२७४	पौषधशालायां सान्त्सम्बन्धः	"
२४५	उपकारेऽपि अपकारकर्तृकसर्पसंबन्धः	१४४	२७५	प्रासादपुण्ये आन्नकथा	१५९
२४६	उपकारेऽपि अपकारकर्तृकवृद्धासंबन्धः	१४५	२७६	प्रासादकारणपुण्ये सम्प्रतिकथा	"
२४७	कर्मणि स्तेनकथा	१४५	२७७	चन्द्रकथा	१६०
२४८	गुद्धाशुद्धविचारे कथा	१४५	२७८	स्रप्रापकरणे तत्क्षपणाविषये धीरमति कथा	१६१
२४९	कलीसम्बन्धः	१४५	२७९	सुबुद्धौ कमलश्रेष्ठिकथा	"
२५०	पापवचोऽल्पने द्विजसम्बन्धः	१४६	२८०	शुद्धधर्मं कमलकथा	१६२
२५१	कृतकर्मणि श्रेष्ठिसम्बन्धः	१४६	२८१	आसुसेवकहस्तिमोचनसम्बन्धे मित्र- करणविषये कथा	१६३
२५२	त्रियावशत्वे ब्रह्मश्तचक्रिसम्बन्धः	१४७	२८२	असम्बद्धजल्पने चौरव्यवहारिकथा	"
२५३	कुलाचारविषये क्षत्रियपत्नीसाहस- सम्बन्धः	१४७	२८३	औदार्ये भोजश्रेष्ठिकथा	१६४
२५४	द्वयायां विप्रमीनसम्बन्धः	१४८	२८४	संप्रतिभूपपृष्ठचतुःप्रकारजयकथा	"
२५५	रामरावणदुर्घोषनकसशातवाहनमूर्त्त- पञ्चकसम्बन्धः	१४८	२८५	अर्कद्वग्धौषधकथकवैद्यकथा	"
२५६	तीर्थसेवाकले गिरिकुण्डसम्बन्धः	१४९	२८६	परिग्रहपरिमाणे जिनदत्तभूपसम्बन्धः	१६५
२५७	धर्मौषधविषये भूपपुत्रसम्बन्धः	१५१	२८७	नीचानीचभवनचाण्डालिनीसम्बन्धः	"
२५८	मातापित्रोविषये पुत्रभक्त्यादिकथा	१५१	२८८	परवश्यनद्विजसम्बन्धः	१६६
२५९	अणक्षककुम्भकारकथा	१५२	२८९	मोहेन काष्ठभक्षणसम्बन्धः	"
२६०	दानसवादे युधिष्ठिरभीमसम्बन्धः	१५२	२९०	कुशीलिनीखीविषये सम्बन्धः	"
२६१	दाने शालिभद्रश्रेणिकभूपसम्बन्धः	१५३	२९१	सुगन्धजटिलसम्बन्धः	१६७
२६२	आन्नभूप-वत्पभट्टिगुरुमाननसम्बन्धः	१५३	२९२	काकेन काकशतमितिसम्बन्धः	१६८
२६३	जीर्णोद्दारे धनसारकथा	१५५	२९३	सु से कौटुम्बिककथा	"
२६४	दशधा दानकथा	१५६	२९४	धनदानवशीकरेग्रामपति	१६९
२६५	शुद्धाहारग्रहणे यतिशुक्लकसम्बन्धः	१५६	२९५	ऋणसम्बन्धे सूत्रधारकथा	"
२६६	औदार्ये कुमारपाललक्ष्मणकदान सम्बन्धः	१५६	२९६	ठायी कुटुम्बि तत्पनीलिम्बि- पुत्रीकथा	"
२६७	वस्तुपालौदार्यदानबालचन्द्रसूरिसंबन्धः	१५७	२९७	दन्तदर्शने श्रेष्ठिवधूकथा	"
२६८	ललिता सरोवरवर्णने ललितादेवीदान- सम्बन्धः	"			१७०

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	क	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
२९८	अविमृश्यकारकघनकथा	"	३२७	यात्रोपरि पूनढसंघभक्त्युपरि वस्तुपाल-	
२९९	परद्रव्यपरिहारे सोमभीमकथा	२७१		मन्त्रिकथा	"
३००	वानर "आनङ् वीछी खावड"		३२८	साधर्मिकवात्सल्ये कथा	१८३
	इति छत्राणा कथा	"	३२९	संघभक्तौ रत्नकथा	१८४
३०१	कर्ण सम्बन्धः	"	३३०	निर्लोभे कुमारपालकथा	"
३०२	मरणसमये वृद्धभोजसम्बन्धः	१७२	३३१	पात्रदाने सालवाहनभूप न्धः	१८५
३०३	वस्तुपालमन्त्रिण' यात्राशकुनकथा	"	३३२	उदारत्वे विक्रमार्कभूपसम्बन्धः	"
३०४	शत्रुह्यतीर्थप्रभावे शूरकथा	"	३३३	गोपरि कुमारपालभूपकथा	१८६
३०५	भाग्ये चन्द्रकथा	१७३	३३४	पूजायां कपर्दिकभ्रातृकथा	"
३०६	मेघवातसंवाद्सम्बन्धः	"	३३५	तीर्थपूजायां वस्तुपालकथा	१८७
३०७	निःस्वत्वानिःस्वत्वयोर्वीरकथा	१७४	३३६	वप्यभट्टिप्रबोधितद्विजकथा	"
३०८	यशोदाने याचकसम्बन्धः	१७५	३३७	तीर्थभक्तिश्रुतोक्तिकान्ये वस्तुपालमन्त्रि-	
३०९	जिनप्रभसूरिभिः पीरोजसुरत्राणः			दानसम्बन्धः	१८८
	प्रतिबोधितसम्बन्धः	१७५	३३८	यात्रायामामप्रबन्धः	१८९
३१०	स्ववस्तुस्वभावकथने वणिग् न्तः	१७६	३३९	श्रीशत्रुह्यप्रासादविम्बसंघपतिभव-	
३११	मौढ्यविषये विधवापुत्रसम्बन्धः	"		नादिसम्बन्धः	"
३१२	कातरत्वे तम्बोलिककथा	१७७	३४०	पाण्डवकृतोद्धारमुक्तिगमनसम्बन्धः	१९०
३१३	पापानुबन्धि धर्मानुबन्धि भवतीति		३४१	सा० गुणराजसम्बन्धः	"
	विषये कथा	"	३४२	कल्याणप्रयोद्धारसम्बन्धः	१९१
३१४	स्वकौशल्यदर्शने जिनप्रभसूरिकथा	"	३४३	गोविन्दनाणावटीसम्बन्धः	"
३१५	भक्त्यभक्तिविषये आ था	१७८	३४४	धरणबिहारसम्बन्धः	"
३१६	साधु ने मित्रद्वयकथा	"	३४५	पाजाश्रेष्ठिकारितप्रासादसम्बन्धः	"
३१७	अवहेलनाया भरटकथा	"	३४६	पूतसिंहकोष्ठागारिक कारितगिरिनार-	
३१८	विभ्रमादित्य प्रबन्धः	१७९		तीर्थ दसम्बन्धः	१९२
३१९	सप्तक्षेत्रेषु आभूययप्रबन्धः	"	३४७	साधर्मिकभक्ति.	"
३२०	पेथडप्रबन्धः	"	३४८	दाने कुमारपालमन्त्रि-अभयकुमार	
३२१	सम्प्रतिप्रबन्धः	१८०		श्रेष्ठिकथा	"
३२२	कुमारपालप्रबन्धः	"	३४९	साधर्मिक भक्तौ आम्बडदेवसम्बन्धः	१९३
३२३	वस्तुपालदान-प्रबन्धः	"	३५०	त्रिषष्टिशलाकापुरुषोत्तमचरितसंबन्धः	"
३२४	प्रासादादिपुण्यकरणे हरिषेणचक्रि-		३५१	पुस्तकादाघने श्रीताडागमने श्रीकुमार-	
	सम्बन्धः	१८१		पालसम्बन्धः	"
३२५	रावणजिनप्रासादकरणम्	"	३५२	औचित्यदाने सम्बन्धः	१९४
३२६	विमलप्रबन्धः	१८२	३५३	श्रीकुमारपालस्वर्णसिद्धिप्राप्तिस्वरूपम्	"

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
३५४	कर्मविषयेदुःस्थसम्बन्धः	१९५	३८४	समस्यापूरणे घनपालपंडितसम्बन्धः	"
३५५	कौतुकजल्पने क्षुल्लसम्बन्धः	"	३८५	भोजस्य घनपालपूरितसमस्यासम्बन्धः	"
३५६	कृतकर्णपुच्छशगालसम्बन्धः	"	३८६	अकृतपुण्यस्य मन्त्रिण, सम्बन्धः	२१०
३५७	प्रसुपुत्राया कार्वाटिकासम्बन्ध	१९६	३८७	क्षीणामग्रे न वक्तव्यमिति विषये नाग- पुण्डरीककथा सम्बन्धः	"
३५८	योगिवैज्ञकसम्बन्धः	"	"	"	"
३५९	शृद्धत्वे शृद्धनरसम्बन्धः	"	३८८	पश्यतोहरसौवर्णकारसम्बन्धः	२११
३६०	बुद्धौ श्रेष्ठिपत्नीसम्बन्धः	१९७	३८९	दानपरीक्षायां ईश्वरपार्वतीसम्बन्धो लौकिकः	"
३६१	सामायिके निसहस्रविंसहकथा	"	"	"	"
३६२	सम्यक्त्वे वज्रकर्णकथा	१९९	३९०	भाग्ये इभ्यपुत्र-निर्घनपुत्रसम्बन्धः	२१२
३६३	रामलक्ष्मणरावणहनुमत्सीतामूर्खत्व- सम्बन्धः	"	३९१	परापषादग्रहणे लौकिकपरिज्जाजिका- सम्बन्धः	"
३६४	लोका भूपानामपि दुराराधा भवन्तीति विषयेरामसम्बन्धः	२००	३९२	कल्पितघृकसम्बन्धो दुर्जनोपरि	२१३
३६५	विशिष्टशाक्तनिकरज्ञातृसम्बन्धः	"	३९३	असंभाव्यावक्तव्ये भूपमन्त्रिसम्बन्धः	२१४
३६६	अक्षरपुत्रादि सम्बन्धः	२०१	३९४	कुपत्नीदृष्टान्तः	"
३६७	प्रत्युत्पन्नमतौ भाणक्यसूरिसम्बन्धः	"	३९५	दुर्माह्वलीविषये सम्बन्ध	"
३६८	जीवदयायां जितशत्रुभूपसम्बन्धः	"	३९६	बलीवदेषापतितसम्बन्धः	२१५
३६९	ससारासारतायां कन्याहडिरेवेति कथा	"	३९७	वीणाग्रामे श्रीनेमिजिनकल्पः	"
३७०	प्रमादिहाडिजल्पकक्षीसम्बन्धः	"	३९८	व्यापारे सम्बन्धः	२१६
३७१	नाणावालसूरिपूर्णिमापाक्षिकसूरिमियो- वार्त्तासम्बन्धः	२०२	३९९	बुद्धिर्यस्य बल तस्य इति विषये शशक सम्बन्धः	"
३७२	भाग्ये जयसिंहकथा	"	४००	अन्यापा०***वानरसम्बन्धः	"
३७३	हेमसूरिनाम नव्यन्याकरणविषये हेमसूरि सम्बन्धः	२०३	४०१	हितवचने व्याघ्रादिसम्बन्धः	२१७
३७४	हकाररुदन वन्धत्वसम्बन्धः	"	४०२	विषमगोष्ठ्यां हसोलूकसम्बन्धः	"
३७५	सोमदेवसूरि-जयकेसरसूरिसम्बन्धः	२०४	४०३	कुक्षातस्थानदाने मत्कृणसम्बन्धः	२१८
३७६	सोदरकथा	"	४०४	बुद्धवाक्याकरणदोषे हंसयूयसम्बन्ध	"
३७७	गर्वे नारीसम्बन्धः	"	४०५	असहितदोषे भारण्डपक्षिसम्बन्धः	२१८
३७८	दण्डाला सौवर्णकासम्बन्धः	"	४०६	लोभे शगालसम्बन्धः	२१९
३७९	वपमद्विसूरिप्रोक्तषमेलाभार्थसंबधः	२०५	४०७	बुद्धौ धूर्तोरक्षितछागसम्बन्धः	"
३८०	भोगविषये भोगसारकथा	"	४०८	बहवो न विरोद्धन्या पिपीलिकासर्प- सम्बन्धः	२२०
३८१	वधूविषयेकथा	२०७	४०९	लोभोपरि पश्चात्तापे द्विजादिसम्बन्धः	"
३८२	बुद्धयुपरि रुतकोथलकथा	२०८	४१०	मियो विषदन्तः शत्रवो वितकक्षयन्ति- चौरा विव	"
३८३	उचितसमस्यापूरणे भोजघनपालसंबधः	२०९	४११	परमर्मदोषे वरुमीकस्योदरत्यादिसंबधः	२२१

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	बन्धनामानि	क्र
४१२	स्त्रीवश्यतायां नन्दभूपवररुचिमन्त्रि- सम्बन्धः	"	४१९	एकबुद्धि-रातबुद्धिसहस्रबुद्धि मत्स्य- सम्बन्धो नाम्	"
४१३	यथातथोपदेशो न दातव्योऽत्र सुगृही- र न्धः	२२२	४२०	भक्तिव्यतायां रावणसम्बन्धः	२२५
४१४	सबलनिर्वलसम्बन्धः	"	४२१	न्यायमार्गं पृथिवीपालने रामशिक्षा- सम्बन्धः	"
४१५	अपरीक्ष्य न कर्तव्यं इति विषये न सम्बन्धः	२२३	४२२	सीतापहारे रामविलापसम्बन्धः	२२६
४१६	बुद्धिहीनतायां सिंहकारकनृसम्बन्धः	"	४२३	शक्तिहस्ते लक्ष्मणे रामविलापसम्बन्धः	२२७
४१७	मि चनाकरणदोषे कोलि न्धः	२२४	४२४	विनये हनुमद्वचः सम्बन्धः	"
४१८	अतिलोभे बधू ४ श्रेष्ठिसम्बन्धः	"	४२५	संसारामारतायां महेश्वरदत्तमहिषादि सम्बन्धः	"
			४२६	चारित्रविराधनदोषे क्षुल्लकसम्बन्धः	२२८

अथ तीयोऽधिारः

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	क्रि
४२७	पुष्पचूलासाध्वीसम्बन्धः	२२९	४४६	भक्तिदाने अनुपमादेवी सम्बन्धः	२४१
४२८	वैराग्ये मोहे वसुदत्तसम्बन्धः	"	४४७	वस्तुपालमन्त्रिकुटुम्बपरलोकगीत- सम्बन्धः	२४२
४२९	कुटुम्ब विघटनादौ जिनदत्तकथा	२३०	४४८	द्वितीय आभट्टमन्त्रिसम्बन्धः	"
४३०	पुत्रभक्तौ वज्रसिंहभूपसम्बन्धः	"	४४९	मूंसाणखानिसमानीतप्रतिमापञ्चक- स्वरूपम्	२४३
४३१	नमस्कारगणनफले कदम्बद्विजसम्बन्धः	२३१	४५०	रत्नश्राद्धसम्बन्धः	२४४
४३२	क्षमायां कीर्तिधर-सुकोशलमुनिसंबंधः	२३२	४५१	बुद्धौ हरिदत्तदूतसम्बन्धः	"
४३३	अहंकारे उज्जितकुमारसम्बन्धः	"	४५२	बुद्धौ क्षत्रियपत्नीनीङ्गीसम्बन्धः	२४५
४३४	जीवरक्षणारक्षणयोर्वलभद्रकृष्णसंबंधः	२३३	४५३	बुद्धौ सुबुद्धीसम्बन्धः	"
४३५	अतिमुक्तार्थिसम्बन्धः	"	४५४	बुद्धौ व्याघ्रमारिकासम्बन्धः	२४६
४३६	वस्तुपालकुटुम्बप्रतिबोधसम्बन्धः	२३४	४५५	बुद्धौ शकटालमन्त्रिसम्बन्धः	"
४३७	वस्तुपालमन्त्रियात्रासम्बन्धः	"	४५६	बुद्धौ शकटालमन्त्रिसम्बन्धः	२४७
४३८	वस्तुपालमन्त्रियात्रासम्बन्धः	"	४५७	बुद्धौ मन्त्रिपार्श्वभस्मप्रेषणसम्बन्धः	२४८
४३९	यात्रामार्ग्ये वस्तुपालहृदालाप्राप्तप्रप्ति- सम्बन्धः	२३६	४५८	बुद्धौ घूर्तद्विजसम्बन्धः	"
४४०	वस्तुपालतेजपालयोर्मुद्राप्रप्तिसम्बन्धः	२३७	४५९	बुद्धौ भूपसम्बन्धः	"
४४१	अन्त्येतास्मरणे वस्तुपालसम्बन्धः	२३८	४६०	आर्यवन्दिलसूरिसम्बन्धः	२४९
४४२	वस्तुपालयात्रासम्बन्धः	२३९	४६१	वायव्यमामजीवदेवसूरिल्लभश्राद्ध दृष्टान्त	२५०
४४३	समुद्रवीक्षानिर्गतमरुत्यलीपुरुषसंबंधः	"	४६२	चमत्कारे जीवदेवसूरिसम्बन्धः	२५१
४४४	लूणिगमत्रिधर्मवाञ्छासम्बन्धः	२४०			
४४५	अर्चुदलूणिगवसतिनिर्माण सम्बन्धः	"			

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
४६३	प्रासादपुण्ये विक्रमार्कनिम्बमन्त्रि- सम्बन्ध'	२५१	४६९	उचितजल्पने श्रीपादलिप्तसूरिसम्बन्धः	२५४
४६४	श्री जिनोन्नतिकारक श्रीआर्यखपट- सम्बन्धः	"	४७०	प्रगुप्तताया पादलिप्तसूरिसम्बन्ध	२५५
४६५	श्रीजिनशासनाज्ञतौ आर्यखपटाचार्य- सम्बन्धः	२५२	४७१	वृद्धवादिस्वरिपदसम्बन्धः	"
४६६	जिनोन्नतिचमत्कारे महेन्द्रोपाध्याय- सम्बन्धः	२५३	४७२	सिद्धसेनसूरिवाद्दोक्षासूरिपदसवधः	२५६
४६७	अतिशये श्रीपादलिप्तसूरिसम्बन्धः	"	४७३	प्राप्तसर्पेपविद्याहेमविद्याश्रीसिद्धसेन- दिवाकरसम्बन्ध'	"
४६८	विनये पादलिप्तसूरिसाधुसम्बन्धः	२५४	४७४	नवीनकटकनिर्माणविद्यासम्बन्धगर्भ- सिद्धसेनसूरिसम्बन्ध	२५७
			४७५	प्रमादत्यागे सिद्धसेनसूरिसम्बन्धः	"
			४७६	अवन्तिशुकुमालस्वरूपम्	२५८

अथ चतुर्थोऽधिकारः

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
४७७	ऊँकारनगरप्रासादनिष्पत्तिसम्बन्धः	२५९	४९१	श्रीगिरिनारतीर्थबालनसम्बन्ध'	२७०
४७८	नवीनसंघत्सरप्रवर्तने विक्रमार्क- सम्बन्ध	२६०	४९२	श्रीहेमसूरिदीक्षासम्बन्धः	२७१
४७९	शमुल्लयतीर्थबालने मल्लवादिबंधः	२६१	४९३	श्रीहेमसूरिनामसम्बन्धः	"
४८०	हरिभद्रसूरिदीक्षासूरिपदसम्बन्ध.	"	४९४	जीवदयाया कुमारपालसम्बन्धः	"
४८१	हरिभद्रसूरिक्रोधोपशमसम्बन्धः	२६३	४९५	धर्मदृढताया कुमारपालसम्बन्धः	२७२
४८२	वपपमट्टीदीक्षासम्बन्ध.	"	४९६	कुमारपालभूपालयात्रासम्बन्धः	"
४८३	आमराज्यप्राप्तिसम्बन्धः	२६४	४९७	भाग्ये कुमारपालसम्बन्धः	२७३
४८४	गौपगिरी १८ भारस्वर्णप्रतिमानिर्मा- पनसम्बन्धः	"	४९८	बुद्धौ शातवाहनभूपसम्बन्धः	२७४
४८५	श्रीवपपमट्टिसूरिर्लक्षणापुरिगमनधर्मराज- प्रतिबोधसम्बन्धः	२६५	४९९	भोजजन्मपत्रिकासम्बन्ध.	"
४८६	लक्षणापुरीस्थितेन गुरुणा स - पूरणसम्बन्धः	२६६	५००	मुंजमरणस्वरूपे भोजराज्यप्राप्तिसंबंधः	२७५
४८७	आमभूपलक्षणापुरी धर्मभूपमिळन सम्बन्धः	२६६	५०१	पद भोजसम्बन्धः	२७७
४८८	आम गंगामननिवृत्तिसम्बन्धः	२६७	५०२	स्त्रीचरित्रे भोजमोदकपरिवेषणसंबंधः	"
४८९	आमसमस्यासम्बन्धः	२६९	५०३	मुग्धविप्रतारणे द्विजसम्बन्धः	२७८
४९०	आमाभिग्रह ंधः	२६९	५०४	मालती म भातीत्यादि अन्धपदद्वय- करणसम्बन्धः	२७८
			५०५	दाने आयवर्थे धनं रक्षोदित्यादिसंबंधः	२७९
			५०६	नष्ट नष्ट नष्ट नष्टमिति सम्बन्धः	"
			५०७	भोजकृतदानार्थसम्बन्धः	"
			५०८	जातुदहनं श्रुतिदानसम्बन्धः	२८०

क्र	कथाप्रबन्धनामानि	क	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
५०९	'यदेतत् चन्द्रान्तर' इति काव्यसम्बन्धः	२८१	५३३	दुष्टा स्त्रीविषये मथूरिकासम्बन्धः	२९८
५१०	पुनर्हेमलक्षदानं शीतोद्गुषितदान- सम्बन्धः	"	५३४	राटिविषये सोढीसम्बन्धः	"
५११	लक्षदाने रौरः न्धः	२८२	५३५	खिद्धराजप्रशंसितभोजने श्रीहेमसूरि- सम्बन्धः	२९९
५१२	ज्यति श्लोकसम्बन्ध	२८२	५३६	हल्लदानस्थापकद्विजसम्बन्धः	३००
५१३	माणुसहा दस दस हवह सम्बन्धः	२८३	५३७	स्वहस्तदत्तफलविषये वस्तुपालसंबन्धः	"
५१४	क्रीडाचन्द्रछान्दसब्राह्मणागमनसंबन्धः	"	५३८	पुण्यलाभालाभसूचकवणिक्त्रयसंबन्धः	३०१
५१५	विद्वत्कुटुम्बसम्बन्धः	२८५	५३९	कुसंसर्ग-सुसंसर्गदोषविषये शुकद्वय- सम्बन्धः	३०१
५१६	नवीनधारास्थापनसम्बन्धः	२८८	५४०	मित्रद्वयसम्बन्धः	३०२
५१७	एकेन वृद्धतीति सम्बन्धः	"	५४१	'शठोपरि शठेति' विषये ु था	३०३
५१८	माघसम्बन्धः	"	५४२	करहामकरि पापदाने सष्टसम्बन्धः	३०४
५१९	घनपालभ्राद्ध सम्बन्धः	२८९	५४३	कर्मणि कृष्ण रनीरसम्बन्धः	"
५२०	घनपालपञ्चाशिकादिग्रन्थान् बन्ध इति सम्बन्धः	२९०	५४४	स्वपक्षहन्तरि कच्छ बन्धः	३०५
५२१	हरिणवध-सरोवरवर्णन-यज्ञच्छाग- वर्णन घनपालसम्बन्धः	२९०	५४५	स्वार्थसाधने सिंहोन्दिरसम्बन्धः	"
५२२	घनपालविरचिततिलकमञ्जरीसंबन्धः	२९१	५४६	पापविषये काष्ठश्रेष्ठि-वज्रा गज- संबन्धः	३०६
५२३	'धर्मो जयति नाधर्मः' इत्यादिसंबन्धः	२९२	५४७	चतुर्जामातृसम्बन्धः	"
५२४	चौरबल्यदाने भोजसम्बन्धः	२९३	५४८	भाग्ये सुजाण-ब्रूवससम्बन्धः	३०७
५२५	प्रशस्तिकान्यानयनसम्बन्धः	२९३	५४९	दुःस्थतायां रामऋषिसम्बन्धः	३०८
५२६	एकं वस्तु अत्रास्ति परत्र नास्ति- इत्यादिसम्बन्धः	२९४	५५०	सीताशुद्धिभवनसम्बन्धः	३०९
५२७	कपालत्रयपरीक्षासम्बन्धः	२९५	५५१	तीर्थप्रभावे सहिजगपुरश्रीशक्तिनाथ- सम्बन्धः	३०९
५२८	भर्तृहरिवैराग्यसम्बन्धः	"	५५२	नवसारीपुर-श्यामलपार्श्वनाथसंबन्धः	"
५२९	विक्रमार्करोव्यप्राप्तिसम्बन्धः	"	५५३	देलउला श्रीआदिनाथसम्बन्धः	३१०
५३०	प्रथमस्वर्णनृप्राप्तिविक्रमार्कसम्बन्धः	२९६	५५४	अभयदेवसूरिकृतनवागवृत्तिसम्बन्धः	"
५३१	विक्रमार्कद्वितीयो रैनरप्राप्तिसम्बन्धः	२९७	५५५	पेथढसाधुसम्बन्धः	३११
५३२	औदार्ये विक्रमार्कनैतालिकसम्बन्धः	"	५५६	प्रह्लादनविहारसम्बन्धः	३१२

क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	कथाप्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
५५७	तपागच्छभवनसम्बन्धः	३१३	५८३	कर्मणि वृषभसम्बन्धः	३२५
५५८	वृद्धशालालघुशालाभवनसम्बन्धः	"	५८४	परवञ्चने आपाढभूतिसम्बन्धः	३२६
५५९	दैवेन्द्रसूरि-विद्यानन्दसूरिसम्बन्धः	"	५८५	लौल्ये जम्बूकसम्बन्धः	"
५६०	धर्मघोषसूरिसम्बन्ध	३१४	५८६	दम्भे कौलिकसम्बन्धः	"
५६१	सोमप्रभसूरिशतार्थकथकसम्बन्धः	३१५	५८७	उपाये काकीसम्बन्धः	३२७
५६२	देवसुन्दरसूरिसम्बन्ध.	"	५८८	स्वजातित्यजन् दुःखे शृगालसम्बन्धः	३२८
५६३	श्रीसोमसुन्दरसूरिसम्बन्ध	"	५८९	वैरिसेवने उष्ट्रमृत्युसम्बन्धः	"
५६४	श्रीसुनिसुन्दरसूरिसम्बन्धः	३१६	५९०	हितवाक्ये कच्छपसम्बन्ध	३२९
५६५	सार्धा कौ कुमारपालभूपसम्बन्धः	"	५९१	अनागतमति-प्रत्युत्पन्नमति-यद्गविष्य-	
५६६	परोपकारे विक्रमार्कभूपसम्बन्धः	३१७		सम्बन्धः	३३०
५६७	कुमारपालभूपामारि-प्रासादकरण-		५९२	चटिकासम्बन्धः	"
	दानसम्बन्धः	"	५९३	स्वपराभव-समुद्रजयनोपरि टिट्ठिभ-	
५६८	कुमारपालभूपालपरिग्रहप्रहणसम्बन्धः	३१८		सम्बन्धः	३३१
५६९	रावणश्रद्धिसम्बन्धः	"	५९४	पापे पापबुद्धिसम्बन्धः	३३३
५७०	इन्द्रश्रद्धिसम्बन्धः	३१९	५९५	स्वीयपापभवने बकसम्बन्धः	३३५
५७१	चक्रवर्तिश्रद्धिसम्बन्ध	"	५९६	मिथच्छले तुलाभारसह बन्धः	३३५
५७२	भोजोक्तसमस्याधनपालपूरितसंबंधः	३२०	५९७	अनागतचिन्तने लोमांतकसम्बन्धः	३३६
५७३	चैत्रयज्ञिपुरुषसम्बन्ध.	"	५९८	स्वजातिनिकन्दनपापे गङ्गदत्तभेक-	
५७४	दानभूषणपञ्चकादिभीमसम्बन्धः	"		सम्बन्ध.	३३६
५७५	सद्यस्कधीविषये वैष्णवीतापसीसंबंधः	३२१	५९९	मुग्धत्वे रासभसम्बन्धः	३३७
५७६	स्पर्धायां काक-हंससम्बन्धः	"	६००	अनुचितजल्पने कुम्भकारसम्बन्धः	"
५७७	चट्टुल्लिङ्गा न जीवन्तीतिसम्बन्धः	३२२	६०१	मातृहितोपरि खिहीसम्बन्धः	३३८
५७८	उत्तम-मध्यम-जघन्यमानने दन्तिल-		६०२	अविश्रयवाग्बिकरणे रासभसंबंधः	३३९
	सम्बन्ध.	३२२	६०३	मौन वर्थमिति एकतादितापससम्बन्धः	"
५७९	बुद्धौ खल्लजागीसम्बन्धः	३२३	६०४	स्वजातिवह्निभेति भूषिकासम्बन्धः	"
५८०	कर्मणि कृष्णचलिपुत्रसम्बन्धः	"	६०५	भये वणिक्प्रियासम्बन्धः	३४०
५८१	गतधनरत्नार्कश्रेष्ठिसम्बन्धः	३२४	६०६	अकार्यकरणे हालिरुखी-शृगालिका-	
५८२	श्रीशंखेश्वरपार्ष्वसम्बन्धः	"		सम्बन्ध.	३४०

क्रमांक	प्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	प्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
६०७	स्वदे जनसुखे सम्बन्धः	३४१	६१७	(मूल) राजभरणकथनादि श्रीयज्ञो-	
६०८	वृष्णायां कुहृष्टकूपरीक्षितपरीक्षादी नापितसम्बन्धः	३४२	६१८	भद्रसूरिसम्बन्धः	३४८
६०९	लोभे च मसम्बन्धः	३४३	६१९	चन्द्रोदयोपशान्तिसम्बन्धः	३४८
६१०	अज्ञाने हितोपदेशाकरणे स्वरसम्बन्धः	३४३	६२०	विजयमन्त्र-सहिमासम्बन्धः ;	३४९
६११	वृद्धहितवाक्ये वृद्धवानरसम्बन्धः	३४४	६२०	बलमुनिना बौद्धगृहीतश्रीरैवत तीर्थ-	
६१२	मातुर्बचःपालने द्विजसम्बन्धः	३४५	६२१	मोचनसम्बन्धः	३४९
६१३	लोभे क्षिणिक्षिणिः पाहिं चिणिचिणि भर्त्ता सम्बन्धः	३४५	६२१	जिनशासनप्रभावनायां द्वैवसूरि ' ' :	३५०
६१४	मुलाणजयने द्वैपालकविसम्बन्धः	३४६	६२२	विमलमन्त्रिकृताऽर्धुदप्रासादसम्बन्धः	३५०
६१५	द्वैपालकविसंग्रहित दिल्लीपुरस्थयोगिनो- प्रीणनसम्बन्धः	३४७	६२३	अर्धुदतीर्थे लूणिगवसतिनिष्पत्ति ' ' :	३५१
६१६	यज्ञोभद्रसूरिणैः कलङ्गनप्रतिष्ठित पुर- प्रतिष्ठाधिकारः	३४७	६२४	भावस्वदारसंतोषे यतिशुद्धाहारमहणे भूपयतीसम्बन्धः	३५२
			६२४	ग्रन्थप्रशस्तिश्लोकः ।	३५२
			६२५	सिद्धाचले प्रासादादिबर्णनम्	३५३

सम

આગમ પ્રસાકર સુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી

આજે વિદ્વાનોના કરકમલમા પચશતી પ્રબંધ નામનો અથ ઉપહૃત કરવામા આવે છે આ અથ એક ઐતિહાસિક ગ્રંથ છે એના રચયિતા શ્રી શુભશીલગણી છે શ્રી શુભશીલગણી, એ વિક્રમના પદરમા-સોળમા સૈકાના એક વિશિષ્ટ ગણી શકાય તેવા વિદ્વાન હતા તેમણે ભરતેશ્વર બાહુબલીવૃત્તિ, શત્રુજયકલ્પવૃત્તિ, કથાકોશ આદિ જેવા દસ દસ હજાર શ્લોકપ્રમાણ, મહાકાવ્ય કહી શકાય તેવા અનેક ગ્રંથોની રચના કરી છે દાનાદિકથા, પુણ્યસારકથા, સ્નાત્રપચાશિકા જેવા નાના-મોટા કથાગ્રંથોની પણ રચના કરી છે, ઉણાદિનામમાલા, પચવર્ગસ ગ્રહનામમાલા જેવા ગ્રંથો રચ્યાનો ઉલ્લેખ પણ 'ભૈનગ્રથાવલિ'મા જેવામા આવે છે તેમજ શાલિવાહનચરિત્ર, લોજપ્રબંધ આદિ જેવા ઐતિહાસિક સામગ્રી પૂરા પાડતા ગ્રંથો પણ રચ્યા છે પ્રસ્તુત પચશતી પ્રબંધ સગ્રહ અથ એ આ કોટિમા મૂકી શકાય તેવો એક ઐતિહાસિક ગ્રંથ છે શ્રી શુભશીલગણીએ આ ગ્રંથમા ઘણી ઘણી ઐતિહાસિક સામગ્રીનો સચય કર્યો છે અલગત આવા ગ્રંથોમા કેટલીક કિંવદન્તીઓ કે અનુશ્રુતિઓનો સગ્રહ કે સમાવેશ થતો હોવાથી એને શુદ્ધ ઐતિહાસિક ગ્રંથ ન કહી શકાય એમ વિદ્વાનો માનતા હોય છે, તેમ છતાં કેટલીક કિંવદન્તીઓ કે અનુશ્રુતિઓમા ઇતિહાસનાં ણીજ પડેલા હોઈ આવા ગ્રંથો વિદ્વાનો માટે ઐતિહાસિક ગ્રંથ જ બની જાય છે આજે આપણા પ્રાચીન ઇતિહાસના સર્જનમા આવા પ્રબંધોનો ઘણો મોટો ફાળો છે જો આવા ઐતિહાસિક સામગ્રીઓ પૂરા પાડતા ગ્રંથોની ઉપેક્ષા કરવામા આવે તો આપણા પ્રાચીન ઇતિહાસને શોધી કે લખી જ ન શકીએ. ઘણી વાર એવું બન્યું છે અને આજે પણ બન્યું જ જાય છે કે વિદ્વાનો જેને શુદ્ધ ઐતિહાસિક ગ્રંથ કે સામગ્રી તરીકે માનતા હોય છે તેવા ગ્રંથો કે સામગ્રીમા પણ પૂર્વ-ગ્રહ, પક્ષપાત કે સાપ્રદાયિક આદિ રગોથી રગાએલા વિદ્વાનોએ તેના આલેખનમા અતિશયોક્તિ અને હીનોક્તિદોષો કરેલા જેવામા આવે છે એટલે ભિન્ન ભિન્ન દષ્ટિએ ઐતિહાસિક વિદ્વાનો ગમે તેવી માન્યતા ધરાવતા હોય તે છતાં એ હકીકત તો નિવિવાદ છે કે ઇતિહાસલેખક કે ઇતિહાસજ્ઞ મધ્યસ્થ વિદ્વાનો માટે આવા પ્રબંધસગ્રહો ઇતિહાસને લગતી ઘણી વિશાળ અને મહત્વની સામગ્રી પૂરી પાડે છે આ દષ્ટિએ જોતા પ્રસ્તુત પચશતી પ્રબંધ ગ્રંથનું ઐતિહાસિક ક્ષેત્રે ઘણું ભિન્ન સ્થાન છે શ્રી શુભશીલગણી એ પોતાના યુગના એક ઇતિહાસરસિક મહાનુભાવ વિદ્વાન હતા તેઓશ્રીએ અનેક મહત્વની વિગતો અને માહિતીઓથી પ્રસ્તુત પ્રબંધસગ્રહને સમૃદ્ધ કર્યો છે આશા છે કે આવો એક અમૂલ્ય પ્રબંધસગ્રહ અનેક પ્રતિઓ દ્વારા શુદ્ધ અને વ્યવસ્થિત કરી વિદ્વાનોના કરકમલમા અર્પણ કરવામા આવે છે, એ અવશ્ય વિદ્વાનોને ઉપયોગી બનશે જ

અંતમા જે મહાનુભાવોએ પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંશોધન-પ્રકાશન આદિમા અનેક રીતે ગ્રમ લીધો છે અને જે મહાનુભાવોએ આવા અમૂલ્ય ગ્રંથના પ્રકાશન માટે પોતાના ધન્ય ધનની સહાય કરી છે તેમજ જે સરથા આ ગ્રંથનું પ્રકાશન કરે છે તેઓને હાર્દિક ધન્યવાદ અને અભિનંદન છે

क्रमांक	प्रबन्धनामानि	पृष्ठांक	क्रमांक	प्रबन्धनामानि	पृष्ठांक
६०७	स्वदेशस्वअनसुखे श्वानसम्बन्धः	३४१	६१७	कर्ण(मूळ) राजमरणकथनादि श्रीयज्ञो-	
६०८	रुष्णार्था कुट्टकुपरीक्षितपरीक्षादौ नापितसम्बन्धः	३४२	६१८	भद्रसूरिसम्बन्धः	३४८
६०९	लोभे चक्रभ्रमन्धः	३४३	६१९	चन्द्रोदयोपशान्तिसम्बन्धः	३४८
६१०	अक्षाने हितोपदेशाकरणे स्वर न्यः	३४३	६२०	विजयमन्त्र-महिमासम्बन्धः	३४९
६११	वृद्धहितवाक्ये वृद्धवानरसम्बन्धः	३४४	६२०	बलमुनिना बौद्धगृहीतश्रीरैवत तीर्थ-	
६१२	मातुर्वचःपालने द्विजसम्बन्धः	३४५	६२१	मोचनसम्बन्धः	३४९
६१३	लोभे क्षिणिक्षिणिभ्राह्मि चिणिचिणि भली सम्बन्धः	३४५	६२१	जिनशासनप्रभावनायां देवसूरिसर्वधः	३५०
६१४	मुलाणजयने देपालकविसम्बन्धः	३४६	६२२	विमलमन्त्रिकृताऽर्जुदप्रासादसम्बन्धः	३५०
६१५	देपालकविप्रोगित दिल्लीपुरस्थयोगिनो- प्रीणनसम्बन्धः	३४७	६२३	अर्जुदतीर्थे लूणिवसतिनिष्पत्ति	३५१
६१६	यज्ञोभद्रसूरिणैकलग्नप्रतिष्ठित पुर- प्रतिष्ठाधिकारः	३४७	६२४	भावस्वदारसंतोषे यतिशुद्धाहारग्रहणे भूपयतीसम्बन्धः	३५२
			६२४	प्रन्थप्रशस्तिश्लोकः ।	३५२
			६२५	सिद्धाचले प्रासादादिबर्णनम्	३५३

पञ्चशतीप्रबोधे (प्रबन्ध) सम्बन्धः — प्रबन्धपञ्चशती
(रचना, वि. सं. १५२१)

१५२१ अहं बुद्धो देवो दिग्भवे मानिना चैकवलिनेन यथाश्च श्रीश्रेष्ठो दीकोदियुक्तयतीत्यनेन भास्यत्वात्किमपि भाषितं । किं विद्वान्परा
 १५२२ नानादिनास्यैकित्तिविज्ञानो न्योदियन्तुः । तच्च यद्येवमेव ततोऽपि प्रबोधे मन्वथनात्प्रियत्सुपुत्रा ३ । तन्नैवोपमापरस्परैरुपायादयत्प्रबुद्ध्यादे
 १५२३ तं । द्विषणञ्चसत्त्वोत्तरेण प्रबुद्धविधेयत् । ३ एकदशश्रीश्रेष्ठोऽद्यपि दत्तं न मनःफलेन श्रोतृहेतुमानिदित्यन्यथाश्रुत्वाश्रीगोतमसूक्तोनीयदा इत्यु
 १५२४ पददीप्तिमसौशेषत्वे तदन्तश्चत्वात्प्रामादध्यापयत्किंकारिण्यादि एव तत्रुभयच्छ्रोतस्त्वामीस्यद्विक्रियाणां यत्तत्त्वार्थीधरस्यश्रुतियथा त
 १५२५ च सत्त्वकारितप्रसादवच्चैर्विज्ञानिज्ञानज्ञानं मानसमासाददोकारयथादिकान् ३ ३ तत्रेकेणवदत्तसं वत्तारिश्चद्वयसादायवद्विज्ञाना
 १५२६ जिगिषावत्प्रबोधेसं प्रसक्तमिहि अहं सिवासिद्धिर्मासिद्धिस्तच्च २ तत्रैव वाच्यमस्तुयतीर्षां च त्वासायदादा ३ ३ ३ तत्रुभयसांगोतमसूक्तोनीयदा
 १५२७ अहं चैव बुद्धो अहं चैव बुद्धो तं श्रीगोतमसिद्धिर्मासिद्धिस्तच्च ३ तत्रैव वाच्यमस्तुयतीर्षां च त्वासायदादा ३ ३ ३ तत्रुभयसांगोतमसूक्तोनीयदा
 १५२८ प्रसक्तमिहि अहं सिवासिद्धिर्मासिद्धिस्तच्च ३ तत्रैव वाच्यमस्तुयतीर्षां च त्वासायदादा ३ ३ ३ तत्रुभयसांगोतमसूक्तोनीयदा
 १५२९ तत्रैव वाच्यमस्तुयतीर्षां च त्वासायदादा ३ ३ ३ तत्रुभयसांगोतमसूक्तोनीयदा
 १५३० तत्रैव वाच्यमस्तुयतीर्षां च त्वासायदादा ३ ३ ३ तत्रुभयसांगोतमसूक्तोनीयदा

A-संबंधप्रति, छाषी(बुद्धोदरा)ना श्रीजैन श्रे. ज्ञानमंदिरना उपा. श्रीवीरचिंजयजी-
संग्रहनी प्रति- प्रथम प्रष्टनी प्रतिकृति.

पञ्चशतीप्रबोध (प्रबन्ध) सम्बन्धः — प्रबन्धपञ्चशती
(रचना, वि. सं. १५२१)

१५२१ इदं सुगोहोदयं हि मर्मज्ञाननिर्माचं क्व वलिनः पराञ्च अशुभं यत्कीदृशं रुच्यतीत्यनभ्यासं वा विसर्गाधिददात् १ किंचिद्व्यापार
ननात्तद्विभक्त्येकशिष्टिज्ञानेकादिकशास्त्रतश्च श्रवोत्पद्यत्यशतीत्रयोः सधनमाक्रियामयया २ लक्ष्मीसमागच्छन्नापादयत्यस्योद
ताः द्वियेषाञ्चसत्तातेनयस्यप्रतिधीयत ३ एकदाश्रीञ्च हापदतीधिनमनकलयोर्वकमानजिनयास्यञ्चान्नाश्रीगोतमखामीयदा अश
प्रदतीधिसमीपगतैः तदात्रउच्छ्वासात्प्रसोदक्षराप्रतिकारोयति यवातुध्यायञ्चोगतसखामीश्वर्यकिरणैः वलव्यातीघास्यापरिययौ ४
३ सरसकारितप्रसारादवञ्चदिवसितिसिन्धुस्य मानुषमाणादहाकारव्यसोदिकश्च अञ्चत्प्रेणावदत्तस वक्षारिञ्चदसदायवदित्श्रीणा
चरन्धिबुधश्चरितुयुञ्जः तदाश्रीगतामापुचलन्करसद्गाम वाच्यसङ्कल्पनीषोडुत्तायवानदा ५०३ ताथमागोतमखामिवा
पुष्यव्यासदयामासेरुञ्जिमञ्जोतमखामिवाभिलक्षिधयस्य ५०
५०३ तपसानाकावलज्ञानः स्र प्रणिहायकारात् तन्व्याञ्चो यथ तपसानाकावलज्ञानः तवात्के-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११-१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८-१९-२०-२१-२२-२३-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०-३१-३२-३३-३४-३५-३६-३७-३८-३९-४०-४१-४२-४३-४४-४५-४६-४७-४८-४९-५०-५१-५२-५३-५४-५५-५६-५७-५८-५९-६०-६१-६२-६३-६४-६५-६६-६७-६८-६९-७०-७१-७२-७३-७४-७५-७६-७७-७८-७९-८०-८१-८२-८३-८४-८५-८६-८७-८८-८९-९०-९१-९२-९३-९४-९५-९६-९७-९८-९९-१००-१०१-१०२-१०३-१०४-१०५-१०६-१०७-१०८-१०९-११०-१११-११२-११३-११४-११५-११६-११७-११८-११९-१२०-१२१-१२२-१२३-१२४-१२५-१२६-१२७-१२८-१२९-१३०-१३१-१३२-१३३-१३४-१३५-१३६-१३७-१३८-१३९-१४०-१४१-१४२-१४३-१४४-१४५-१४६-१४७-१४८-१४९-१५०-१५१-१५२-१५३-१५४-१५५-१५६-१५७-१५८-१५९-१६०-१६१-१६२-१६३-१६४-१६५-१६६-१६७-१६८-१६९-१७०-१७१-१७२-१७३-१७४-१७५-१७६-१७७-१७८-१७९-१८०-१८१-१८२-१८३-१८४-१८५-१८६-१८७-१८८-१८९-१९०-१९१-१९२-१९३-१९४-१९५-१९६-१९७-१९८-१९९-२००-२०१-२०२-२०३-२०४-२०५-२०६-२०७-२०८-२०९-२१०-२११-२१२-२१३-२१४-२१५-२१६-२१७-२१८-२१९-२२०-२२१-२२२-२२३-२२४-२२५-२२६-२२७-२२८-२२९-२३०-२३१-२३२-२३३-२३४-२३५-२३६-२३७-२३८-२३९-२४०-२४१-२४२-२४३-२४४-२४५-२४६-२४७-२४८-२४९-२५०-२५१-२५२-२५३-२५४-२५५-२५६-२५७-२५८-२५९-२६०-२६१-२६२-२६३-२६४-२६५-२६६-२६७-२६८-२६९-२७०-२७१-२७२-२७३-२७४-२७५-२७६-२७७-२७८-२७९-२८०-२८१-२८२-२८३-२८४-२८५-२८६-२८७-२८८-२८९-२९०-२९१-२९२-२९३-२९४-२९५-२९६-२९७-२९८-२९९-३००-३०१-३०२-३०३-३०४-३०५-३०६-३०७-३०८-३०९-३१०-३११-३१२-३१३-३१४-३१५-३१६-३१७-३१८-३१९-३२०-३२१-३२२-३२३-३२४-३२५-३२६-३२७-३२८-३२९-३३०-३३१-३३२-३३३-३३४-३३५-३३६-३३७-३३८-३३९-३४०-३४१-३४२-३४३-३४४-३४५-३४६-३४७-३४८-३४९-३५०-३५१-३५२-३५३-३५४-३५५-३५६-३५७-३५८-३५९-३६०-३६१-३६२-३६३-३६४-३६५-३६६-३६७-३६८-३६९-३७०-३७१-३७२-३७३-३७४-३७५-३७६-३७७-३७८-३७९-३८०-३८१-३८२-३८३-३८४-३८५-३८६-३८७-३८८-३८९-३९०-३९१-३९२-३९३-३९४-३९५-३९६-३९७-३९८-३९९-४००-४०१-४०२-४०३-४०४-४०५-४०६-४०७-४०८-४०९-४१०-४११-४१२-४१३-४१४-४१५-४१६-४१७-४१८-४१९-४२०-४२१-४२२-४२३-४२४-४२५-४२६-४२७-४२८-४२९-४३०-४३१-४३२-४३३-४३४-४३५-४३६-४३७-४३८-४३९-४४०-४४१-४४२-४४३-४४४-४४५-४४६-४४७-४४८-४४९-४५०-४५१-४५२-४५३-४५४-४५५-४५६-४५७-४५८-४५९-४६०-४६१-४६२-४६३-४६४-४६५-४६६-४६७-४६८-४६९-४७०-४७१-४७२-४७३-४७४-४७५-४७६-४७७-४७८-४७९-४८०-४८१-४८२-४८३-४८४-४८५-४८६-४८७-४८८-४८९-४९०-४९१-४९२-४९३-४९४-४९५-४९६-४९७-४९८-४९९-५००-५०१-५०२-५०३-५०४-५०५-५०६-५०७-५०८-५०९-५१०-५११-५१२-५१३-५१४-५१५-५१६-५१७-५१८-५१९-५२०-५२१-५२२-५२३-५२४-५२५-५२६-५२७-५२८-५२९-५३०-५३१-५३२-५३३-५३४-५३५-५३६-५३७-५३८-५३९-५४०-५४१-५४२-५४३-५४४-५४५-५४६-५४७-५४८-५४९-५५०-५५१-५५२-५५३-५५४-५५५-५५६-५५७-५५८-५५९-५६०-५६१-५६२-५६३-५६४-५६५-५६६-५६७-५६८-५६९-५७०-५७१-५७२-५७३-५७४-५७५-५७६-५७७-५७८-५७९-५८०-५८१-५८२-५८३-५८४-५८५-५८६-५८७-५८८-५८९-५९०-५९१-५९२-५९३-५९४-५९५-५९६-५९७-५९८-५९९-६००-६०१-६०२-६०३-६०४-६०५-६०६-६०७-६०८-६०९-६१०-६११-६१२-६१३-६१४-६१५-६१६-६१७-६१८-६१९-६२०-६२१-६२२-६२३-६२४-६२५-६२६-६२७-६२८-६२९-६३०-६३१-६३२-६३३-६३४-६३५-६३६-६३७-६३८-६३९-६४०-६४१-६४२-६४३-६४४-६४५-६४६-६४७-६४८-६४९-६५०-६५१-६५२-६५३-६५४-६५५-६५६-६५७-६५८-६५९-६६०-६६१-६६२-६६३-६६४-६६५-६६६-६६७-६६८-६६९-६७०-६७१-६७२-६७३-६७४-६७५-६७६-६७७-६७८-६७९-६८०-६८१-६८२-६८३-६८४-६८५-६८६-६८७-६८८-६८९-६९०-६९१-६९२-६९३-६९४-६९५-६९६-६९७-६९८-६९९-७००-७०१-७०२-७०३-७०४-७०५-७०६-७०७-७०८-७०९-७१०-७११-७१२-७१३-७१४-७१५-७१६-७१७-७१८-७१९-७२०-७२१-७२२-७२३-७२४-७२५-७२६-७२७-७२८-७२९-७३०-७३१-७३२-७३३-७३४-७३५-७३६-७३७-७३८-७३९-७४०-७४१-७४२-७४३-७४४-७४५-७४६-७४७-७४८-७४९-७५०-७५१-७५२-७५३-७५४-७५५-७५६-७५७-७५८-७५९-७६०-७६१-७६२-७६३-७६४-७६५-७६६-७६७-७६८-७६९-७७०-७७१-७७२-७७३-७७४-७७५-७७६-७७७-७७८-७७९-७८०-७८१-७८२-७८३-७८४-७८५-७८६-७८७-७८८-७८९-७९०-७९१-७९२-७९३-७९४-७९५-७९६-७९७-७९८-७९९-८००-८०१-८०२-८०३-८०४-८०५-८०६-८०७-८०८-८०९-८१०-८११-८१२-८१३-८१४-८१५-८१६-८१७-८१८-८१९-८२०-८२१-८२२-८२३-८२४-८२५-८२६-८२७-८२८-८२९-८३०-८३१-८३२-८३३-८३४-८३५-८३६-८३७-८३८-८३९-८४०-८४१-८४२-८४३-८४४-८४५-८४६-८४७-८४८-८४९-८५०-८५१-८५२-८५३-८५४-८५५-८५६-८५७-८५८-८५९-८६०-८६१-८६२-८६३-८६४-८६५-८६६-८६७-८६८-८६९-८७०-८७१-८७२-८७३-८७४-८७५-८७६-८७७-८७८-८७९-८८०-८८१-८८२-८८३-८८४-८८५-८८६-८८७-८८८-८८९-८९०-८९१-८९२-८९३-८९४-८९५-८९६-८९७-८९८-८९९-९००-९०१-९०२-९०३-९०४-९०५-९०६-९०७-९०८-९०९-९१०-९११-९१२-९१३-९१४-९१५-९१६-९१७-९१८-९१९-९२०-९२१-९२२-९२३-९२४-९२५-९२६-९२७-९२८-९२९-९३०-९३१-९३२-९३३-९३४-९३५-९३६-९३७-९३८-९३९-९४०-९४१-९४२-९४३-९४४-९४५-९४६-९४७-९४८-९४९-९५०-९५१-९५२-९५३-९५४-९५५-९५६-९५७-९५८-९५९-९६०-९६१-९६२-९६३-९६४-९६५-९६६-९६७-९६८-९६९-९७०-९७१-९७२-९७३-९७४-९७५-९७६-९७७-९७८-९७९-९८०-९८१-९८२-९८३-९८४-९८५-९८६-९८७-९८८-९८९-९९०-९९१-९९२-९९३-९९४-९९५-९९६-९९७-९९८-९९९-१०००

A-संज्ञकप्रति, छाणी(बडोदरा)ना श्रीजैन श्रे, ज्ञानमंदिरेना उपा. श्रीवीरविजयजी-
शास्त्रग्रहन्ती प्रतिना प्रथम पृष्ठनी प्रतिकृति.

x मी x

॥ अहंश् ॥

श्रीशुभशीलगणि-विरचितः
श्री धि(न्ध) ः
(प्रबन्धपञ्चशती)

युगादिदेवादिमवर्द्धमाना-न्तिमान् जिनान् केवलिनः परांश्च । 5
श्रीपुण्डरीकादिगुरुन् यतीश्च, नमाम्यहं बोधिसमाधिहेतोः ॥१॥
किञ्चिद्गुरोराननतो निश्चम्य, किञ्चिन्निजान्यादिकशास्त्रतश्च ।
ग्रन्थोह्यय पञ्चशतीप्रबोध-सम्बन्धनामा क्रियते मया तु ॥२॥

लक्ष्मीसागरसूरीणां, पादपद्मप्रसादतः ।

शिष्येण शुभशीलेन, ग्रन्थ एष विधीयते ॥३॥ 10

[1] अथ श्रीगौतमस्वाम्यष्टापदतीर्थवन्दनसम्बन्धः ।

एकदा श्रीअष्टापदतीर्थनमनफल श्रीवर्धमानजिनपार्श्वे श्रुत्वा श्रीगौतमस्वामी यदा अष्टापद-
तीर्थसमीपे गतः तदा तत्रस्थास्तापसा दध्युरेष किं करिष्यतीति, एव तेषु ध्यायत्सु गौतमस्वामी
सूर्यकिरणानवलम्ब्य तीर्थस्योपरि ययौ ।

तत्र भरतकारितप्रासादे चतुर्विंशतिजिनेन्द्रान् मानप्रमाणदेहाऽऽकारवर्णादिकान् अनु- 15
क्रमेण वन्दते स्म^१ ।

चत्वारि अट्ट दस दोय, वंदिआ जिणवरा चउव्पीमं ।

परमट्टनिट्टिअट्टा, सिद्धा सिद्धिं मम दिसत्तु ॥१॥

तत्र देवान् नमस्कृत्य तीर्थादुत्तार यदा तदा १५०३ तापसा गौतमस्वामिवचसा प्रवृ-
द्धाश्चारित्र जगृहः । ततः श्रीगौतमो मार्गं चलन् कस्माद्ग्रामात् [कुतश्चिद्ग्रामात्] शुद्ध क्षीर- 20

१ C प्रती नास्ति ।

- भृत पतद्ग्रहमानीय स्वाङ्गुष्ठ तन्मध्ये क्षिप्त्वा सर्वान् तापसान् भाजयामास । तेषु जिमत्सु गौतमस्वामिलब्धिं ध्यायत्सु ५०० तापसानां केवलज्ञानं जातम् । ततो वर्त्मनि श्रीवर्द्धमानजिन-
वर्णनं श्रुत्वा ५०० तापसानां केवलज्ञानं बभूव । प्रभौ दृक्पथागते ५०३ तापसानां ज्ञानमुपलभम् ।
गौतमस्वामी केवलज्ञानोत्पत्तिमजानन् तान्प्रति प्राह—प्रभोः प्रदक्षिणा दास्यन्ते [दीयन्तामिति]
5 ततस्ते प्रदक्षिणां दत्त्वा यदा केवललिपर्षद्युपविष्टाः तदा गौतमः प्राह—ये मूर्खास्ते मूर्खा एव प्रभु
न वन्दन्ते जल्पिता अपि, तदावग् वर्धमानः स्वामी केवलयाशातना मा कुरु [कार्पीः], गौतमः
प्राह—भगवन् । का केवलयाशातना ? ततः प्रभुणा तेषां केवलज्ञानोत्पत्तिसम्बन्धं प्रोक्तः, ततो
गौतमः तेषां पादान् नत्वा क्षमयित्वा च प्रभोः पुरः प्राह—येपामहं दीक्षां दास्ये [प्रादाम्] तेषां
केवलज्ञानं, मम न, ततः तत्त्वेदं गौतमे दधाने प्रभुः प्राह तवापि केवलज्ञानं भविष्यतीति ॥१॥

10

[2-17] षोडश श्रीजिनप्रभसूरिप्रबन्धाः ।

- एकदा श्रीजिनप्रभसूरयः पीरोजसुरत्राणेन सम गोष्ठीं कुर्वाणा उपविष्टाः । तदा तत्र
मुलाणका आगताः, एकेन मुलाणकेन निजटोपिका आकाशे उच्छालिता, सा च तत्र निराधारा
तस्थौ, सुरत्राणः श्रीजिनप्रभसूरिसंमुखं प्रेक्ष्याऽऽह—अहो महदाश्चर्यं । सूरिः प्राह—वर्धम् । ततः
सूरिणा तत्रैव स्तम्भिता । ततः सुरत्राणोऽवग्—आनीयता टोपिका, ततः स आकर्षणमन्त्रं प्रयुञ्ज-
15 यामास परं नैति सा, ततः सुरत्राणः प्राह—जिनप्रभसूरे । त्वमानय । ततः सूरिणा क्षिप्तो
रजोहरणस्तत्र गत्वा टोपिकामानिनाय ततः सुरत्राणश्चमचक्रे ।

- द्वितीयदिने मस्तकस्थचारिभृतघटा पानीयहारिका यावद्राज्ञोऽग्रे चचाल तावत्तथा मुला-
णेन कृतं यथा घटयुगं ज्योम्नि निराधारं स्थितं, स्त्री तु अग्रे गता घटं मस्तके अदृष्ट्वा तत्र
[तद्] निराधारं च वीक्ष्य राजा चित्ते चमचक्रे । ततो राज्ञा स प्रशंसितो यदा, तदा गुरुः
20 प्राह—निराधारं जलं यदि तिष्ठति तदा वर्षा कला । ततो राज्ञोक्तः स मुलाणस्तत्कलामजानन्
मौनीवभूव, ततो गुरुणा कर्करेणाऽऽहत्य घटयुगं जलं निराधारं स्थापितं [दृष्ट्वा] राजा चमचक्रे ।

- एकदा सुरत्राणेन कान्हडप्रभो भग्न, तत्रत्या श्रीवीरप्रतिमानीय यवनैः ढील्या^१
मसीतद्वारे सोपानकस्थाने स्थापिता । तत एकदा सुरत्राणः श्रीसूरिस्कन्धे हस्तं दधानो मसीति-
काया यावत्प्रविशति तावत्सूरिः वीरप्रतिमां वीक्ष्यैकस्मिन्पार्श्वे स्थितः । तदा सुरत्राणोऽवग्—एव
25 किं कृतं ? जिनप्रभसूरिः प्राह—प्रभुर्वेवोऽस्ति । सुरत्राणोऽवग्—अयं भूतः किं जानाति ? न
किञ्चित् । सूरिः प्राह—अयं देवः सत्यवादी ज्ञानी विद्यते । भूपोऽवग्—तर्हि जल्पय । सूरिः प्राह
स्वामिन् । भूतस्थानकमुपदेशाय कार्यते, तत्र मह्यते, पूज्यते, ततः पृच्छ्यते, ततः पृष्टं कथयति,
ततः स्वामिनां देवगृहं कारितं । यदा प्रतिमा नोत्पत्तिं तदा सूरिः प्राह—त्वं हस्तं लगय
यथोत्तिष्ठति, ततस्तथा कार्यं कृते प्रतिमा ता देवालये निवेद्य वयंभोगेन पूजयित्वा अन्तरा
30 वरुं वन्दयित्वा राजा यद्यद्वशसम्बन्धं पृच्छति तत्तस्योत्तरं दत्ते । २१ प्रियाः प्रोक्ताः, सुरत्राणो
हृष्टः, शङ्कया वखेऽपसारितेऽपि तथैव प्राह । ततो विशेषतो वीरः पूजितः, कान्हडो महावीर
इति [च] ख्यातिरभूत् । इति कान्हडा [ड] महावीरस्थापनजिनप्रभाचार्यसम्बन्धः ॥२॥

प्रथमोऽधिकारः

एकदा सुरत्राणो ग्रीष्मे पुराद्वहिः वटवृक्षे स्थितः, सच्छाय वटवृक्ष व्रीक्ष्य प्राह—जिन-
प्रभाप्रे [जिनप्रभसूरिणः पुरतः] यदि एवंविधा शीतला छाया सार्द्धमायाति तदातीव सुख
भवति । तत सूरिणोक्त समेष्यति सार्द्धं वृक्षः, ततश्चलति सुगत्राणे सोऽपि वृक्षश्चाल नाय
यावत्, पश्चाद्विलोकित स्थान तत्र न ज्ञातः [ज्ञातं] पश्चाद्विमर्जितो वृक्षः स्वस्थाने गतः, राजा
चमत्कृतः ॥ इति वृक्षचालनसम्बन्धः ॥ ३ ॥

5

एकदा सुरत्राणेनोक्त जिनप्रभसूरे । त्व विज्ञोऽसि, कथय अद्य अहं कस्मिन्पुरद्वारे
[केन पुरद्वारेण] निस्सरामि । ततो जिनप्रभसूरिणा पत्रे लिखित्वा मुद्रयित्वा लेखोऽर्पितः, सुर-
त्राणस्य प्रोक्त च पुरस्य [पुराद्] बहिर्गमनादनुवाचनीयो लेखः । ततः सुरत्राणो घप्रम्येकविंशति
[त] मलगक [१] पार्श्वे इष्टिका अपसार्य बहिर्निर्गतः, ततो लख वाचयामाम यथा निर्गतमर्थं
लिखितमभूत् राजा हृष्टः ॥ इति वप्रलगकनिर्गमनसम्बन्धः ॥ ४ ॥

10

एकदा सुरत्राणोऽवगू—अद्याह किं भोक्ष्ये, ततः सूरिलेख लिखित्वा मुद्रयित्वा ददा,
जेमनादनुवाच्यः ततः सुरत्राणेन खलो भक्षितः ततो लेखे विलोकिते खलभक्षगलिलन दृष्ट
राजा हृष्टः ॥ ॥ इति खलभक्षणसम्बन्धः ॥ ५ ॥

एकदा सुरत्राणोऽवगू—सूरे । कथय, शर्करा कस्मिन् क्षिप्ता मृ[मि]ष्टेति, मन्त्रिणः पण्डिताः
पृष्टाः, केनापि नोक्त यदा तदा सूरिर्जगौ “सुखे क्षिप्ता” ॥ ६ ॥

15

एकदा सुरत्राणो बहिरुद्याने गतः, महत्सरो जलभृत ऋष्टा सर्वेषामग्रे प्राह—एतत्सरो
रजःपूरणं विना कथं लघुं भवति । एव प्रोक्ते यदा न केनापि उत्तरो दत्तमशा मूरे प्राह—
अस्य पार्श्वे द्वितीयं सरो महत्तमं कायते तदा भवति लघुं, राजा हृष्टः ॥ ७ ॥

एकदा सुरत्राणो मरुस्थलीमध्ये समायातो । यदा ग्रामनार्योऽक्षतानानीय वर्द्धयन्ति । सुर-
त्राणो धनं वित्तीयं प्राह—कथमाभरणरहिताः स्त्रियो दृश्यन्ते, केन लुण्ठिता दण्डिता वा ? सूरिणा
प्रोक्त—इयं मरुस्थली रक्षा धनहीना विद्यते, ततः सुरत्राणः स्त्रियं स्त्रियं प्रति शतं दीनारान्
दत्त्वा जोत्कारं चक्रे ॥ ८ ॥

20

एकदा सुरत्राणो जगौ—यथा चमत्कारितीर्थं कान्हडकमहावीरोऽस्ति, तथाऽन्यदपि
किमस्ति ? ततः शत्रुञ्जयतीर्थं व्याख्यानं कृतं, ततः ससद्यो जिनप्रभसूरियुतः शत्रुञ्जये गतः, तत्र
तीर्थं ऋष्टा चमत्कृतो यदा, तदा सूरिः प्राह—मुक्ताफलैरिमा [रिय] राजादनीयादि [यन्नि]
वृध्यते तदा क्षीरं झरति, ततस्तथा कृते राजादनी क्षीरं वृष्टा, राजा [राज्ञा] सघपतेराचारः कारितः
तत्र लेखितो, योऽस्य तीर्थस्यावज्ञां करिष्यति स गोस्वामिनं करोति । ततस्तत्र सप्तरेखा कारिता
पाषाणैः । ततोऽधस्तादुत्तीर्थं सर्वान् जनान् प्रति प्राह—आत्मोयमात्मीयं देवमानयत । ततो
लोकैः स्वस्वदेव हर-हरि-ब्रह्म-जिनादिरानीतः, राज्ञा सर्वान् मण्डयित्वा पृष्टम् पतेपु—

25

१ तदेति B प्रती नास्ति ।

30

[पृष्टमेतेषु]^१ देवेषु को वृद्धः ? यदा लोको न वदति तदा जिनप्रतिमा मुख्यस्थाने उपविश्य [उपवेश्य] हरिन्नद्धादिप्रतिमाः परितो निवेशिताः, स्वयमासने उपविश्य परितः सेवकान् सायुधान् स्थापयित्वाह—को वृद्धः ? लोका जगुः, स्वामी एव वृद्धः । सुरत्राणः प्राह—यद्येव तर्हि जिनो वृद्धः, शम्बरहितत्वात् सायुधाः सर्वे सेवका, ततो लोकैरुक्तं प्रमुवचःप्रमाणमिति॥१॥

5 ततः सुरत्राणो गिरिनारगिरौ गतः, तत्र अच्छेद्याभेषप्रतिमा नेमिनो ज्ञात्वा घातैः स्फुलिंगनिःसरणैः सुरत्राणं प्रभु प्रणम्य क्षमयित्वा १०० मित स्वर्णटङ्ककैर्वर्द्धयामास ॥१०॥

एकदा जिनप्रभः पृष्टः सुरत्राणेन, भूमौ किं पुष्पं वृद्धम् ? सूरिः प्राह—वज्रिणं (?) जगदकनत्वान् ॥११॥

10 एकेन सुरत्राणस्याग्रे प्रोक्तं—जगसिंहः साधुः कूटं न जल्पति, ततः सुरत्राणेन पृष्टं जगसिंहं ! तव गृहे कियत् धनं विद्यते ? तेनोक्तम्—कल्पे कथयिष्यते । ततो गृहे गत्वा साधुः सर्वगृहलक्ष्मीसंख्यां कृत्वा सुरत्राणपार्श्वे गत्वा प्राह—मम गृहे ८४ लक्षाः हेमटङ्का विद्यन्ते । ततः सुरत्राणेन सत्यं तं ज्ञात्वा १६ लक्षाः स्वकोशाद्वापिताः कोटीध्वजः कृतः सः ॥ १२ ॥

15 एकदा सुरत्राणेन स्वहस्ते वर्यं रत्नं गृहीत्वा प्रोक्तं—भो जगसिंह ! अस्माद्रत्नादन्यत्किमपि महद्वर्यं रत्नं विद्यते न वा ? साधुः प्राह—अस्माद्वर्यो भवान् रत्नं । सुरत्राणो रञ्जितः बहुलक्ष्मीं ददौ ॥ १३ ॥

20 अन्यदा उकेशज्ञातिमुख्यसाधुजगसिंहगृहे कोऽपि खरसाणी (?) वणिग् पञ्चलक्षटककान् न्यासीकृत्वा गतः । सप्तवर्षाणि गतानि । इतस्तेन जगसिंहं मृतं श्रुत्वा ध्यातं न्यासीकृतं धनं गतम् पुनर्ध्यातं तस्य पुत्रो मुहणसिंहो विद्यते, तस्य परीक्षा क्रियते । ततस्तत्रागत्य सः प्राह भो मुहणसिंह ! तव पिता मम मित्रमभूत्, मया तु तव पितुः पार्श्वे पञ्चलक्षटकका न्यासीकृताः तानर्पयेदानीं । मुहणसिंहोऽवगन्—यदि मम पितुरक्षराणि दर्शयिष्यसि तदाऽर्पयिष्यामि । तत्र [तस्य] पार्श्वेऽक्षराणि न सन्ति, झगटके जाते सुरत्राणपार्श्वे गतौ, स्व स्व सन्बन्धं प्रोचतुः । स खरसाणी प्राह—भवान् पितुः समा^२ करोतु । मुहणसिंहः प्राह—पञ्चलक्षैः पितरं किं विक्रीणीये ? ततः पञ्चलक्षा दत्ताः तस्मै । खरसाणी जगसिंहाक्षराणि दर्शयित्वा प्राह—सिंहात्सिंह एव जायते सत्यम् । ततो मुहणसिंह एकलक्षेण परिधापितः मैत्रीकृत्य, स मुहणसिंह उभयकालं प्रतिक्रमणत्रिकालं देवपूजां करोति । साधून् विहार्यैव जिमति । वर्षमध्ये साधमिकवात्सल्यत्रय सघात्रार्चत्रयं करोति स्म ॥ १४ ॥

एकदा सुरत्राणस्याग्रे कैचिद्रत्नत्रयं विक्रेतुमानीतं, रत्नपरीक्षका आकारिताः सर्वे, रत्नानि व्यावर्णितानि, ततो जगसिंहाय दर्शितानि । साधुर्जगौ एकममूल्यं, द्वितीयं लक्षमूल्यं, तृतीयं

१ एतेषु को वृद्ध इति B प्रतो वर्तते ।

30 २ सपय, सोगन इति भाषायाम् । नपा०

कपर्दिकामूल्य । राज्ञा पृष्ट कथ ज्ञायते ? प्रथम घनघातज्ञतेनापि न भग्नम् । द्वितीय घनघात-
दशके मनागुच्छ्वसितम् । तृतीय घनघाताद्धिधा जातम् । प्रथमघाते मध्ये मण्डूकिका सूक्ष्मा
निर्गता, ततः साधुर्मानितः, तस्य वणिजः प्रथमरत्नस्य लक्षत्रयं दापित, द्वितीयस्य लक्ष दापित,
तृतीयस्य कपर्दिका दापिता ॥ १५ ॥

एकस्मिन्पुरे श्राद्धमध्ये रोग उत्पन्नः कथमपि न निवर्त्तते, ततः श्राद्धद्वय श्रीजिनप्रभसूरि- 5
पार्थे प्रेषित । तौ श्राद्धौ जिनप्रभसूरीणां ध्यान कुर्वता पार्थे यावदायातौ तावद् गुरुपार्थं युवतीद्वय
ददर्शतुः । ततस्तौ दध्यतुः, गुरुणां स्त्रीणां परिग्रहो विद्यते, ततो यावद्वलितौ स्तम्भितौ, ततो
ध्यानानन्तर ते देव्यौ प्रोचतुः—आवां कथमत्रानीते ? गुरुभिः प्रोक्त युवाभ्या श्रीसद्योपद्रव-
क्रियतेऽतः शिक्षा [शिक्षा] दास्ये । ततस्ते प्रोचतुः अद्यप्रभृति श्रीसद्योपद्रवो न कार्यः । ततस्ते
विसर्जिते । श्राद्धद्वय सुकल जात, गुरवो नताः, स्त्रीसम्बन्धः पृष्टः । गुरुभिः प्रोक्त भवता पुरे 10
श्राद्धानामुपद्रवः श्रुतः, स चाधुना निवारितोऽस्ति, भवद्भ्यां दृष्टम्, ततस्तौ श्राद्धौ स्वपुरे गत्वा
गुरुकृत ज्ञापितवन्तौ ॥ १६ ॥

एकदा मेदपाटीयः पाल्हाको वैद्यः सुरत्राणचिकित्साकृते आगतोऽभूत्, स च कोमल-
सूरिशालार्या गतस्तत्र श्रीतपागच्छसूरिवराणां तैर्निन्दा कृता, ततस्तेन हक्कितास्ते यतयः कोमलाः,
ततः कलिर्जातः केषाचित् हस्तो भग्न, केषाचिन्मुखं ततः सर्वे वाढ कुर्वाणाः सुरत्राणपार्थे 15
गताः सुरत्राणेन सर्वेषां चेष्टित ज्ञात्वोक्तम्—कस्य दण्डः क्रियते, सर्वे न्यायिन, सर्वे चान्यायिनः,
अद्यप्रभृति केनापि कलहो न कर्तव्यः । ॥ इति समतायां पीरोजसुरत्राणसम्बन्धः ॥ १६ ॥

॥ इति कियन्तो जिनप्रभसूरीणामवदातसम्बन्धाः ॥ १७ ॥

[18] प्रस्तररत्नप्राप्तौ जगद्भूसम्बन्धः ॥

भद्रेश्वरपुरे वेलाकूले श्रीमालज्ञातीय जगद्भू साधुर्वसति, स च जलस्थलव्यवसाय करोति
स्म । एकदा जगद्भू वणिजो यानपात्र वस्तुभिर्भृत्वा हरीमजद्वीपे गतः तत्र वस्कारिका गुहीता
वस्तु उत्तारित, क्रयविक्रये [यौ] कर्तुं लग्नः तत्र च बहवो वस्कारिकाः सन्ति ।

एकदा द्वयोर्वस्कारिकयोरन्तरे महान् प्रस्तरो निर्ययौ । स च वहिः कर्पितोऽन्तराले स्था-
पितः । तस्योपरि उपविशतो द्वावपि वणिजौ । क्रमाद्धिवादोजातः । एकः कथयति मदीयः अपरोऽपि 25
वक्ति मदीयोऽयम् । एव विवादे जाते राजपार्थं गत्वा अपरेण वणिजा सहस्रत्रय दङ्कानां
मूल्य कृतम् । जगद्भूवणिजा बहुधन दत्त्वा स प्रस्तरो गृहीतः, याने क्षिप्तः, यानपात्र चलि
भद्रेश्वरोपकण्ठे समागत यावत्तावदेकेन नरेण जगद्भूपार्थं प्रोक्तं भवतो वाणिजकः प्रचुर धन-
सुपाज्यागतः वर्ष्य एको महान् पापाण आनीतोऽस्ति तेन गेहमपि भरिष्यति । इति हास्येनोक्ते
जगद्भूः प्राह—“वणिजो यदि वर्ज्यं चावर्ज्यं चानयन्ति तच्छ्रेष्ठिनः प्रमाणमेव । यादृशं भाग्य 30
धनिकस्य भवति तादृगेव वस्तु आयाति, लामोऽपि तादृश एव भवति, अत्र विचारो न क्रियते ।
ततो जगद्भूः समुद्रतीरे तस्य समुख गत्वा सन्मह वणिकपुत्र प्रस्तर च स्वगृहे नीतवान् प्राह

धर्मज्ञो धर्मकर्ता च, सदा धर्मप्रवर्तकः ।
 सत्त्वेभ्यो धर्मशास्त्रार्थ-देशको गुरुरुच्यते ॥२॥
 अज्ञानतिमिगन्धानां, ज्ञाना शलाकया ।
 नेत्रमुन्मीलितं येन, तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥३॥

5 इति धर्मोपदेशं श्रुत्वा धर्मिष्ठानुरागं च ज्ञात्वा जगसिंहः साधुः सविशेषां श्रीजिनप्रभ-
 सूरीणा भक्तिं चक्रे वर्थवस्त्रान्नपानदानात्^१ ॥२०॥

[21] साधर्मिकभक्तौ जगसिंहसाधुप्रबन्धः ।

10 साधर्मिकवात्सल्यफल मुक्तिशर्मप्रापकं श्रुत्वा जगसिंहसाधुर्देवगिरौ ३६० प्रमाणाः [पान्] स्वतुल्यव्यवहारिणो वनव्यवसायादि-सान्निध्यकरणादिभ्य साधर्मिकाश्चक्रे, ततः प्रतिदिनमेकै-
 कस्मिन् गृहे पक्वान्नादिरसवती निष्पाद्यते^२ । तत्र सकुटुम्बा सर्वे श्राद्धा जिमन्ति स्म । तत्र दिन
 प्रति [प्रतिदिन] ७२ सहस्रद्रव्यव्ययो भवति । एव प्रतिगृहे जिमतः वर्षप्रान्ते द्वितीयवारं वारकः
 समायाति, ततो धर्मकृत्यां कुर्वाणेन जगत्सिंहसाधुना भरतदण्डवीर्यराजानौ स्मारितौ ॥२१॥

15 [22] जगसिंहशत्रुञ्जययात्रासम्बन्धः ।

एकदा जगसिंहसाधुः श्रीसोमतिळकसूरिपार्श्वे धर्मरूप [स्वरूप] पप्रच्छ । तदा गुरुभिः
 प्रोक्तमेवं धर्मतत्त्वम् ये मिथ्यात्वतिमिरान्धा न भवन्ति तेपा पुर एव धर्मः प्रोक्तव्यः जैनमते—

धम्मेण धणं विउलं, आउं दीहं सुहं च सोहग्गं ।

दालिहं दोहग्गं अकालिमरणं अहम्मेण ॥१॥

20 कथमुत्पद्यते धर्मः, कथं धर्मो विवर्धते ।

कथं वा स्थाप्यते धर्मः, कथं धर्मो विनश्यति ॥२॥

सत्येनोत्पद्यते धर्मो, दयादानेन वर्धते ।

क्षमया च स्थाप्यते धर्मः, क्रोधलोभाद्विनश्यति ॥३॥

अहिंसालक्षणो धर्मो-ऽथाधर्मः प्राणिनां वधः ।

25 तस्माद् धर्माधिना नित्यं, कर्त्तव्या प्राणिनां दया ॥४॥

स्वाख्यातः खलु धर्मोऽयं, भगवद्भिर्जिनो^३ ।

यं समालम्ब्य [लम्ब]मानो हि, न मज्जेद्भवसागरे ॥५॥

संयमः सन्तु शौचं, ब्रह्माकिञ्चनता तपः ।

क्षान्तिर्माईवमृजुता, मुक्तिश्च दशधा स तु ॥६॥

धर्मसिद्धौ ध्रुव सिद्धि-र्धुम्नप्रद्युम्नयोरपि ।
दुग्धोपलब्धौ सुलभा, संपत्तिर्दधिर्मण्डिपोः ॥७॥

नमस्कारसमो मन्त्रः, शत्रुञ्जयममो गिरिः ।
गजेन्द्रपटजं नीरं, निर्द्वन्द्व भुवनत्रये ॥८॥

कृत्वा पापमहस्राणि, हत्वा जन्तुशतानि च ।
शत्रुञ्जय ममाराध्य, तिर्यञ्चोऽपि दिवं गताः ॥९॥

स्पृष्ट्वा शत्रुञ्जयं तीर्थं, नत्वा रेंवतकाचलम् ।
स्नात्वा गजपदे कुण्डे, पुनर्जन्म न विद्यते ॥१०॥

इत्युपदेश श्रुत्वा जगसिंहसाधुरेकोनत्रिंशत्शतमितशकटमहस्रानुमितघोटकद्वापञ्चाशद्देवा-
ल्यादिश्रीसद्यः श्रीसोमतिलकसूरियुक्तः श्रीशत्रुञ्जय-गिरिनारयोर्यात्रां चक्रे ।

यस्मात् श्रीभरतेश्वराग्रिमनृपाः सज्जिरे चक्रिणः ।

श्रीमच्छ्रेणिकः सप्रतिप्रभृतयस्तीर्थेणभावाचिताः ॥

निःसीमद्रविणानुगन्धिसुकृताः श्रीशालिभद्रादय-

स्तस्मिन्निर्मलधर्मकर्मणि सदा कार्यः प्रयत्नो बुधैः ॥११॥

फलं च पुष्पं च तरुस्तनोति, वित्तं च तेजश्च नृपप्रसादः ।

बुद्धिं प्रसिद्धिं तनुते सुपुत्रो, भुक्तिं च मुक्तिं च जिनेन्द्रधर्मः ॥१२॥

इति जगसिंहशत्रुञ्जययात्रासम्बन्धः ॥२२॥

[२३] नापितमन्त्रिकरणसम्बन्धः ।

एकस्मिन्पुरे भीमस्य भूपस्य नापितः प्रधानो बभूव । मन्त्रिणो न मन्यन्ते मनागपि,
क्रमात् वैरिभिः परितो व्याप्त राज्यम् । ततो नैके जल्पन्ति मन्त्रिणो विना राज्यं यास्यति ।
मित्रैरपि प्रोक्तम्-नापितस्य परीक्षा कुरु, वैरिषु समेतेषु कथं राज्यं रक्षिष्यति । एकदा राज्ञा
नापितः प्रष्टः । यदि कदाचित्परचक्रं समेष्यति तदा त्वया कथं जेष्यते, का बुद्धिः कथं करिष्यते
च ? ततो नापितोऽवगन् आदर्शान् हस्ते कृत्वा निर्गमिष्यते [निर्गमिष्यामः] पुरात् तैरावर्जैरेव
युद्धं करिष्यते ततस्ते नष्टा यास्यन्ति । ततो राज्ञा ज्ञातमेव नापितो न प्रधानः, यन्मया मन्त्रि-
णोऽपमानितास्तदयुक्तं कृतम् । यदि मन्त्रिणो न मानयिष्यन्ते तदा राज्यं गमिष्यति । ततो राज्ञा
मन्त्रिणो मानिताः । ततो मन्त्रिवुद्ध्या ये ये वैरिणोऽभूवन् ते ते वशीकृताः ॥

इति नापितमन्त्रिकरणसम्बन्धः ॥२३॥

[24] आलस्ये धनश्रेष्ठिकुन्तलपुत्रसम्बन्धः ।

- श्रीपुरे धनश्रेष्ठिनः पुत्रं कुन्तलाभिधं परिणयनयोग्यं श्रुत्वा चन्द्रपुरात् मदनश्रेष्ठी स्वा
 पुत्रीं रूपवतीं दातुं समागात् । तदा श्रेष्ठिपुत्रः पादमुच्चैः कृत्वोर्ध्वस्थितः सूर्याभिसुखं स्थित्वा
 च कलशीमध्ये मूत्रयामास । तदा मदनश्रेष्ठी तत्रस्थस्वामित्रपार्श्वे श्रेष्ठिपुत्रस्य कुन्तलस्य वरस्य
 5 स्वरूपं पप्रच्छ । अस्य धनस्य श्रेष्ठिनः कियन्तः पुत्राः सन्ति ? तेन व्यङ्ग्यवचनात्प्रोक्तम्—
 अस्य नवपुत्राः सन्ति । क्षणात्पुनः पृष्टम् कियन्तः पुत्राः श्रेष्ठिनः स्म ? ततः स प्राह—पञ्च
 पुत्राः सन्ति । पुनः पृष्ट तेन कियन्तोऽस्य पुत्राः ? ततस्तेनोक्त—त्रयः पुत्राः । पुनः पृष्ट कियन्तः
 पुत्राः श्रेष्ठिनः स्म ? ततः स प्राह—पञ्च पुत्राः सन्ति । पुनः पृष्ट तेन कियन्तोऽस्य पुत्राः ?
 ततस्तेनोक्त—त्रयः पुत्राः । पुनः पृष्टं कियन्तः पुत्रा अस्य सन्ति ? [स प्राह,] एक एव पुत्रः ।
 10 ततो मदनः प्राह—मित्र ! त्वयाऽहं भ्रान्तौ कथं पातितः पृथक्पृथग् जल्पनात् ? मित्रः प्राह—
 यन्मयोक्तं तत्सत्यमेव, यतोऽसौ श्रेष्ठिपुत्रः उच्चैः स्थित्वा सूर्याभिसुखं भूत्वा कलशीमध्ये मूत्रया-
 मास अतोऽस्मिन् श्रेष्ठिपुत्रे त्रयत्व मयोक्तम्, यतः पञ्च मनुष्या यावन्मात्रमाहारं भुञ्जते
 तावन्मात्रमेक एवायं भुङ्क्ते अतः पञ्चपुत्रभावः प्रोक्तो भयाऽस्मिन्, निद्राक्षणे कुण्डलीदेहकरणात्
 [देहकुण्डलीकरणत्] नवढाकारेण [नवाकारेण] स्वपितृसौ अतोऽस्मिन्नवपुत्रत्वं विद्यते, यत्
 15 एवंविधो वरोऽन्यत्र कुत्रापि न दृश्यते अत एकपुत्रत्वमस्य मयोक्तम् । एवंविधगुणो वरो विद्यते
 यदि रोचते तव तदा दीयता पुत्री, स मूत्रयश्च त्वया दृष्टः किं कथ्यतेऽधिकं ततः । श्रेष्ठी समुत्थाय
 स्वपुरे गतः । ततो वर विलोकयन् पद्मपुरे वीरमहेश्वरस्य धरणपुत्राय श्रेष्ठीं स्वां पुत्रीं ददौ ।
 तत इतो धनश्रेष्ठिना बहुशिक्षितोऽपि पुत्रो नालसत्वं भ्रुमोच । ये ये वरं दृष्टुमायान्ति ते ते
 तादृशं दृष्ट्वा ददुर्न स्वपुत्रीं यतः—

20 गच्छन् जल्पन् हसंस्तिष्ठन्, शयानो भक्षयन्पुनः ।

मूर्खः सर्वत्र लभते, पदे पदे पराभवम् ॥१॥

ततः सोऽलसता श्रयन् न परिणीत, तत्पितरि मृते मूर्खत्वात्लसत्वाद्धिशेष पराभव-
 स्थानं बभूव ॥ इति अलसत्वविषये धनश्रेष्ठिकुन्तलपुत्रसम्बन्धः ॥२४॥

[25] नागार्जुनसम्बन्धः ।

- 25 सुराष्ट्रदेशभूषणे दुकपर्वते राजा रणसिंहो राज्यं कुर्वन् न्यायाध्वना पृथिवीं पालयति
 स्म । तस्य पद्मावती पत्नी बभूव । तयोर्भोपालाहा सुताजनि क्रमात्सा विद्याकलाः पाठिता
 क्रमात् राजा वर विलोकयन् नवसारिकानगरे अरिमर्दननरेन्द्राय ददौ, इतस्तस्या रूपेण मोहितो
 वासुकिरभूत्, यतः—

ताण[र]सणी कम्माण मोहणी, हंत वयाण वंभवयं ।

30 गुचीण य मणगुची, चउरो दुक्खेण जिप्पंति ॥ १ ॥

ततो वासुकिः शुक्र(रूप)परावृत्तिं कृत्वा तां सेवते । पुत्र क्रमाद्भूव । तस्य नागार्जुनेति नामाभूत् । स च जनकेन स्नेहेनाभ्येत्य सर्वासामौपधीना फलानि मूलानि दलानि भोजितो । बलेन तस्य प्रभावात् सिद्धपुरुषो जातो, विख्यातः स च क्रमात्प्रतिष्ठानपुरे शतवाहनभूपस्य विद्यागुरुरभूव, यतः—

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च, नैव तुल्यं कदाचन ।

स्वदेशे पूज्यते राजा, विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥ २ ॥

5

स च नागार्जुनो ज्योमगामिविद्यार्थं श्रीपादलिप्तानकपुरे श्रीपादलिप्ताचार्यान् सेवते स्म ।

ते चाचार्याः पादलिप्तौपधीबलेन वरेऽवसरे अष्टापद-समेतशिखर-शत्रुञ्जय-गिरिनारार्धुवाचल-

तीर्थस्थान् जिनेन्द्रान् बन्दते स्म । तेषां पश्चादागतानां सूरिणां पात्रौ प्रक्षालयन्नागार्जुनो नासा-

बलेन सप्तोत्तरशतौपधीना नामानि जहौ, गुरुपदेशं विनापि ताभिरोपधीभिः पादलेपं कृत्वा

कुर्कुटपोत इधोत्पतन् निपतति भूमौ, ततो व्रणजर्जरिताङ्गोऽन्यथा गुरुभिः पृष्टः किमेतदिति,

ततस्तेन यथास्थिते प्रोक्ते तस्य च कौशलेन चमत्कृतमानसा गुरव शिरसि हस्तं दत्त्वा जगुः,

महानुभाग[व] ? सम्पूर्णमान्नाय गुरुदत्तं विना विद्या न स्फुरति नृणाम् । तेनोक्तम्—भगवन् ।

प्रसद्य विद्यान्नाय देहि, ततो गुरुणोक्तम्—यदि त्वं शत्रुञ्जयादिपञ्चतीर्थं नत्वैवात्सि तदाह

अष्टोत्तरशतमौषधं कथयिष्ये ततस्तेन गुरुकृतं प्रतिपन्नं, ततो गुरवो जगुः—पष्टितन्दुलोदकेन सर्वा

औपधीर्घर्षयत्, ततस्तासां लेपेन पादलिप्तेन ज्योमगामी भविष्यसि, तं विद्यान्नाय प्रायं नागार्जुनो

ज्योमगामी बभूव । ततः स प्राणसखगविद्यो गुरुकृतं देवनतिं कृत्वैवात्सि । एकदा गुरुमुखात्स्वर्ण-

रससिद्धिनिष्पत्तिं श्रुत्वा साधयितुं प्रवृत्तः रसो निष्पादितः परं स्थैर्यं न याति ततो गुरुपार्श्वे

रसस्थैर्यस्वरूपं पप्रच्छ, गुरुभिरुक्त-सप्रभावायाः श्रीपार्श्वप्रतिमायाः दृष्टौ साध्यमानो रसो

लसल्लक्षणलक्षितया महासत्याखिया मृद्यमान स्थिरो भविष्यति, एतन् श्रुत्वा नागार्जुनेन वासुकिः

स्वपिता ध्यातः प्रत्यक्षोऽभूत् । पृष्टं च तस्य पार्श्वनाथप्रतिमा दिव्या कथय । वासुकिः प्राह—

पूर्वं द्वारवत्या कृष्णेन श्रीपार्श्वप्रतिमा सप्रभावा श्रीनेमिमुखात् श्रुत्वा सप्तर्षीं यावत्पूजना

द्वारवत्या दाहे समुद्रमध्ये देवेन मुक्ता । काले कान्तिपुरीवासिनो वनदत्तस्य समुद्रमध्ये यान

बलितं तत्र देवतयाभ्येत्योक्तम्—अत्राधस्तात् श्रीपार्श्वविम्बं समस्ति तच्च कबजपत्ततनुभिर्मु-

क्तैर्विहिः समेष्यति, तेन तथा कृते पार्श्वविम्बं निर्गतम् । कान्तिपुर्यामानोतम् यत् —

सुप्रभावमयं पार्श्व-नाथविम्बं मनोहरम् ।

कान्त्या पुरि जनैः पूज्य-मानमस्ति जिनालये ॥३॥

10

15

20

25

ततो नागार्जुनस्तत्र गत्वा बहुषु लोकेषु बन्धनार्थं दिवानिशमागच्छत्सु हतुं न शक्नोति । एकदाऽवसरं प्राप्य छलेन सा प्रतिमा तेन हता सेढीनडीतटे रसबन्धनार्थं मण्डिता सातवाहनस्य भूपस्य चन्द्रलेखा महासती रसमर्दनार्थं तत्रानिनाय, सा नागार्जुनेन भगिनीति कृत्वा स्थापिता रसमर्दयति स्म, तथा तदौपधीना रसमर्दनकारणे पृष्टे स्वर्णसिद्धिनिष्पत्तिहेतुं स तस्याः पुरो

30

जगौ, तथा च तत्रागतयोर्द्वयोः महोक्षयोः^१ पुरो रससम्बन्धस्वरूपं प्रोक्तम्, ततस्तौ राज्यसुखं मुक्त्वा रसलुब्धौ कैतवेन नागार्जुनं सेवेते स्म । रसं जिघृक्षु यत्र नागार्जुनो जिमति तत्र तौ छन्न रन्धनीं पृच्छतः स्मेति । अत्र कः को जेमितुमायाति । तथा नागार्जुनागमनमुक्त ताभ्यामुक्त च ततः त्व नागार्जुनाय सलवणा रसवतीं कुर्या सदा, यदा स क्षारा वदेत् तदा

5 प्रोक्तव्य[प्रवक्तव्य]मस्मत्पुरः । बह्वी श्रीरर्पिता ताभ्या तस्याः । अन्येद्युः षण्मासान्ते तथा प्रोक्तम्—अद्य तेन क्षारा रसवती प्रोक्ता ततस्ताभ्या राजकुमाराभ्या रसो मिलितो ज्ञातः, ताभ्या पृच्छद्भ्या वासुकिना प्रोक्तं कुशाकुरात् मरणस्य[मरणमस्य] नागार्जुनस्य ज्ञातमितो नागार्जुनः शुद्धरसेन कुतपौ द्वौ भूत्वा दुर्कपर्वतस्य गुहाया रहसि चिक्षेप । ततः पर्वताद्वलमानो नागार्जुनो विमृश[विमर्श] विना ताभ्या क्षत्रियाभ्या दर्भाङ्कुरेण ज्वने तदा मृतः सः ।

10 अजाते चित्रलिखिते, मृते च मधुसूदनः ।
क्षत्रिये त्रिषु विश्वाम—श्रुतुर्थो नोपलभ्यते ॥४॥

तौ कुतपौ देवतयाधिष्ठितौ राजपुत्रयोः किमपि न चटित हस्ते देवतया हतौ तौ पापिनौ नरकं गतौ एषं जीवा. पापपराः पापफलं सद्यो लभन्ते । रसस्तम्भनात्त्रम्बावत्यास्तम्भननामाभूत् । पार्श्वदेवस्यापि स्तम्भनमिति नाम ततः कालान्तरे सेढीनदीतटस्थं स्तम्भनपार्श्वनाथविम्ब

15 स्तम्भनपुरे समायातं तच्चाद्यापि तत्र पूज्यते ॥ इति नागार्जुनसम्बन्धः ॥ २५ ॥

[26] खलभक्षणे धनश्रेष्ठिकथा ।

चन्द्रपुरे धनश्रेष्ठी, तस्य गृहे सुवर्णस्य चतस्रः कोटय सन्ति । सदा मधुराहारवरवस्त्रपरिधापनदेवगुरुभूषीसधपूजादिना सज्जनसन्मानादिना च काल गमयति ।

एकदा राजा राजमार्गे गच्छन् तस्य सदनस्योपरि चतस्रो ध्वजपताका दृष्ट्वा मन्त्रि-

20 पार्श्वे पप्रच्छ, किमतो ध्वजपताका अत्र दृश्यन्ते, मन्त्रिणोक्तम्—अस्य गृहे चतुःकोटिमित स्वर्णमस्ति ततस्तद्गृहीतुकामो भूपोऽन्यत्र प्रामान्तरे गतः, तदानीं श्रेष्ठिनस्तदाकस्मात् खलभक्षणे वाञ्छा जाता, ज्ञात तेनेति एतया वाञ्छया राजा मम धन ग्रहीष्यति अथवा चौरान्यादयो ग्रहीष्यन्ति यतः—

दायादाः स्पृहयन्ति तस्करगणा मुष्णन्ति भूमीभुजो,
25 गृह्णन्तिच्छलमाकलय्य हुतभृग्भरमीकरोति क्षणात् ।
अम्मः प्लावयति क्षितौ विनिहितं यक्षा हरन्ते हठात्,
दुष्टुत्तस्तनया नयन्ति निधनं धिग्बद्धधीनं धनम् ॥ १ ॥

एवं विमृश्य तेन श्रेष्ठी सर्वां प्रिय सप्तसु क्षेत्रेषु वीनदुस्थादिषु ज्ययीचक्रे । राजा पश्चादागच्छन् ध्वजपताका अदृष्ट्वा लक्ष्मीव्ययसम्बन्धं च ज्ञात्वा चमत्कृतोऽभूत्, चेत्सि श्रेष्ठी

आकारितः । पृष्ठो राजा [राज्ञा] तदावदन स्वसम्बन्धे खलभक्षणदोहदलक्षण च ततो राजा हृष्टस्तस्मै स्वकीशाञ्चतुःकोटिमित स्वर्णं दापयामास । तस्य पुण्यप्रभावात्ततो यावन्मात्रा भ्रियं व्ययति तावन्मात्रा श्रीरकस्मान्मिलति, ततश्चिरं स्वां भ्रियं सप्तसु क्षेत्रेषु व्ययन् कालक्रमात् दानवितरणेन स्वर्गं श्रेथी यथौ ॥ इति खलभक्षणे धनश्रेष्ठिरुथा ॥ २६ ॥

[27] नीचकुलोत्पन्नोऽप्युत्तमो भवतीति द्विजकथा ।

5

कस्मिन्पुरे [कस्मिंश्चित्पुरे] वेङ्ग्या क्रमाञ्जरती जाता, तस्या एकः पुत्रोऽस्ति । तथा चिन्तित मया बहु पाप कृत पुत्रजननात्, यदि हन्यते तदापि पाप भवति अतोऽहं गङ्गाया गत्वा पाप स्फोटयिष्यामि इति ध्यात्वा सा वेङ्ग्या पुत्रेण सह तत्र नद्यां गता मठवासिकारूप कृत्वा स्थिता गंगाया स्नानादिपुण्य पुत्रयुता करोति द्विजमुखद्वेदम्भृतिपुराणादि जज्ञे । स वेङ्ग्यापुत्रः । क्रमात्तत्र द्विजो मुकुन्दस्त तादृक्ष विचक्षण वेदविदुर बहुदानपर दृष्ट्वा दध्यौ अय 10 बर्यो वरोऽस्ति मम पुत्री विद्यते विवाहार्हा जाता यद्यस्मै दीयते तदा वरमस्य माता च धर्मशीला विद्यते, गृहे धनमप्यस्ति एवं विमृश्य द्विजेन पुत्री तस्मै मठवासनिकापुत्राय दत्ता । पुत्रं बधूयुत परिणीत स्कन्धयोरुभयतः कृत्वा नर्त्तयन्तीति प्राह—

सोनईशाखा धनि कुलकोट्टुड वेद वियारि ।

दे मति केरो वेदडो परिणह ढीक्षित कुआरि ॥१॥

15

ततस्तेन मुकुन्देन तस्याः पार्श्वोत्तस्य वरस्य सम्बन्ध श्रुत्वा मौन कृतं, बहुलक्ष्मीविद्यादि-गुणयुतत्वात् अतो न कुलादि वीक्ष्यते किन्त्वाचार एव यतः—

केवर्तागर्भसंभूतो व्याप्तो नाम महामुनिः ।

तपना ब्राह्मणो जात-स्तस्माज्जातिरकारणम् ॥१॥

शुशुकी[शशकी]गर्भसंभूतो, ऋष्यश्रद्धो महामुनिः ।

20

तपमा०

॥२॥

मण्डूकीगर्भसंभूतो, माण्डव्यश्च महामुनिः ।

तपमा०

॥३॥

उर्वशीगर्भसंभूतो, वशिष्ठश्च महामुनिः ।

तपसा०

॥४॥

25

शील प्रधान न कुल प्रधान, कुलेन किं शीलविवर्जितेन ।

वहधो जना नीचकुले प्रसूताः, स्वर्गं गताः शीलमुपेत्य वर्यम् ।.५॥

ततः सर्वेषु द्विजेषु वेदविदुरेषु सुख्योऽभूत् ॥

इति नीचकुलजातोऽप्युत्तमो भवतीति ब्राह्मणकथा ॥२७॥

[28] निर्ग्रन्थत्वे योगिकथा

- एकस्मात्पुरात् योगी चेल्लकयुतोऽचालीत्, अग्रे गच्छन् योगी चन्द्रपुरमार्गं पप्रच्छ, पुमान् प्राह—एको मार्गः सरलोऽदूरेऽस्ति परं चौरादिविघ्न विद्यते तत्र । द्वितीयो मार्गो विषमोऽस्ति परं निरुपद्रवः । तदा योगी द्रव्यरहितः सोपद्रवेऽपि मार्गं गन्तुं वाञ्छति चेल्लकस्तु नेच्छति
- 5 द्रव्योपहरणभयात्, मार्गं योगी दध्यौ असौ चेल्लकः कथं स्तेनक्लेशयुक्तमार्गं गन्तुं नेच्छति एवं ध्यायन् चेल्लकस्य बचोऽवगणय्य सोपद्रवमार्गं चलितुं तस्थौ इतश्चेल्लके पुरान्तरे गते कस्मै-चित्कार्याय झोलिकामध्ये रूप्यटंककभृतां वासनिका वीक्ष्य दध्यौ । असौ चेल्लको धनगमनभयात् सोपद्रवमार्गं यान्तुं नेहते ततो द्रव्यं न वरं तपस्विनः । एवं ध्यात्वा वासनिका छन्न कूपे चिक्षेप । चेल्लकः पुरादागतो वासनिकामदृष्ट्वा प्राह—यस्मिन् मार्गं रोचते तत्र गम्यताम् । ततो
- 10 द्वावपि निर्ग्रन्थीभूतौ निर्भयौ सोपद्रवेऽपि मार्गं चेल्लतुः । ततो धनं तपस्विना क्लेशभूतं मत्वा निस्पृहौ श्वेताम्बरश्रीदमघोषसूरिपार्श्वे धर्मं श्रुत्वा जैनीं वीक्षां गृहीत्वा तपस्कुर्वाणौ स्वर्गं जग्मतुः क्रमान्मुक्तिं गमिष्यतः ॥ इति निर्ग्रन्थन्वे योगिकथा ॥२८॥

[29] धर्मशालानिष्पादनपुण्ये भीमसाधुकथा ।

- एकदा भीमसाधोरावासार्थं वर्यकाष्ठानि आगतानि । तदा हृष्टं भीमं दृष्ट्वा पत्नी प्राह—
- 15 गृहाणि वर्याणि वर्यतराणि भवे भवे कारितानि सन्ति, स्वर्विमानेऽपि स्थितं भूरिशः । परं तत्सर्वमिहलोकार्थं, धर्मकार्यं यदि धर्मशालादिनिष्पत्तये काष्ठानि समायान्ति तदा वर । भीमः प्राह—कुत्र धर्माय काष्ठानि स्थापयिष्यन्ते ? भार्या जगौ—धर्मशाला कार्यते तत्र बहुपुण्यं भवति यतः—
- वसही—सयणासण—भक्त—पाण—मैसज्ज—वत्थ—पत्ताइ ।
जइवि न पज्जत्तधणो थोवाविहु थोवर्यं देइ ॥१॥

- 20 एवं विद्युद्भयं स्तम्भतीर्थे आलिङ्गवसत्यां धर्मशाला कारिता पुण्यार्थं । तत्र १४०० टकका लग्ना । तदैकेन केनचित् पुसा भीमसाधुपुरतः प्रोचे—द्रव्यं बहु न्ययितं, शाला तु पुराद्गहिरस्ति तत्र को धर्मं कर्तुं समेष्यति ? ततो भीमोऽवग् कदाचिदुत्सूरे सकाले वा कोऽपि कूपिकः पौटलिको विश्रामार्थं स्थित एकसामाधिकं लास्यति तदा शालालग्नधनादनन्तं पुण्यं भविष्यति, यतः—

सामाइयंमि उ कए, समणो इव सावओ हवइ जम्हा ।

- 25 एएण कारणेणं, बहुसो सामाइअं कुज्जा ॥ १ ॥
सामाइअं कुणंतो, समभावं सावओ घडीदुग्गं ।
आउं सुरे सुवंघइ, इत्तीमित्ताइं पलिआइं ॥ २ ॥
वाणवइकोडीओ, लक्खा गुणसट्ठि, सहमपणवीसा ।
नवसय पंचवीसाए, सतिहा अडभाग पलिअस्त ॥३॥

अकतः १२, ५९, २५, १२५ एकसामायिकलाभः ॥

इत्यादिधर्मशालानिष्पादनपुण्ये

भीमसाधुकथा ॥२९॥

[30] धर्मदृढतोपरि आर्लिगविप्रप्रासादकथा ।

आर्लिगवसतीति नाम जातम् । पूर्वम् आर्लिगाहो द्विजोऽभूत् । तेन श्रीधर्मघोषसूरिपार्थे
जिनप्रासादादिकरणे महत्पुण्यं भवति [तीतिश्रुतम्] । एकदाऽसौ अवगम्-भगवन् । लोका 5
वदन्ति सन्तानं विना स्वर्गो न भवति । गुरवः प्रोचुः—सन्तानं विनाऽपि स्वर्गं गच्छन्ति
जनाः, सन्ताने सति कदाचित्स्वर्गः, पुण्यप्रभावादेव । सन्तानेन यदि स्वर्गः स्यात्तदा गुनीशुनादि
[श्वानादि] जीवा बह्वपत्याः प्रथमं स्वर्गं गच्छन्ति [गच्छेयुः] । असन्ताना अपि [च] मुक्तिं
गमिष्यन्ति [गच्छन्ति], यतः—

बहूनि हि सहस्राणि, कुमारब्रह्मचारिणाम् ।

10

दिवं गतानि विप्राणा—मकृत्वा कुलसन्ततिम् ॥१॥

गुरुणोक्तं—श्रीऋषभदेवस्य यदि कृष्णवर्णा प्रतिमा कार्यते तदाऽनन्तं पुण्यं मुक्तिगमन-
योग्यं भवति, परं सन्तानं न भवति । अतः एतत् श्रुत्वा आर्लिगो जगौ—भगवन्नहं श्रीऋषभ-
देवस्य कृष्णवर्णा प्रतिमा कारयिष्यामि, बहुपुण्यलाभात्, सन्तानेन किं प्रयोजनम् ? सन्ताने सत्यपि
रावण—श्रीकृष्ण—दुर्योधन—सुभौम—ब्रह्मटत्तचक्रवर्त्यादयो बहवो नरकं गताः । अतोऽहं श्रीऋषभ- 15
देवप्रतिमां श्यामवर्णां कारयिष्यामि । ततस्तेन सन्तानाभावमवलम्ब्यादि[पि] श्रीऋषभदेवप्रतिमा
श्यामवर्णां कारिता, स्थापिता स्वकारितप्रासादे, तत् आर्लिगेन तत्र प्रतिमां तां पूजयता मुक्ति-
गमनयोग्यं पुण्यमुपाजितम् ॥ इति धर्मदृढताविषये आर्लिगविप्रप्रासादकथा ॥३०॥

[31] शनि—शिवसंवादसम्बन्धः ।

एकदा बहुषु ब्रह्मादिदेवेषु मिलितेषु स्वस्वोत्कर्षं जल्पत्सु शनिना प्रोक्तम्—अहं सर्वेषु 20
देवादिषु सुखदुःखे कर्तुं समर्थः । तदेश्वरेणोक्तम्—ज्ञास्यते तव कृतं सुखं दुःखं च । एव प्रोच्य
शम्भुः स्वगृहेऽभ्येत्य पार्वतीं प्रति स्वचेष्टितं जगौ । ततः शम्भुः स्वयं महिषरूपं, पार्वत्या महिषी-
रूपं कारयित्वा नगरखाले अशुचिमये स्थितौ, द्वावपि वृतीये दिने तस्मिन् व्यतीते ईश्वरपार्वत्यौ
खालान्निर्गत्यागतौ गृहे, तत् ईश्वरं शनिपार्थे गत्वाऽवगम्-त्वदीया दशा गता कल्पे त्वया किमपि
मम दुःखं न कृतम् । शनिर्जगौ त्वं कुशस्थाः [कुत्राऽस्थाः ?] ईश्वरः स्वस्थितिं जगौ, ततः 25
शनिः प्राह—अहं किं स्कन्धे हन्मि जेतुं हृदये वा किन्तु तां तादृशीं धियं ददामि यया स्वयं
दुःखे पतति त्वं त्वशुचिमये खाले स्थितः अतः परं किं दुःखम् अहं यद्दुःखादि जनेभ्यो ददामि
तदपि कर्मणा प्रेरितः । ततः शम्भुर्जगौ सत्यमेव कर्मकृतं सुखं दुःखं जीवा लभन्ते—

यादृशं क्रियते चित्तं, देहिभिर्वर्णनादिषु ।

तादृशं कविवन्नूनं, जायते सन्ततं जने ॥१॥

30

इति लौकिककथा शनिशम्भुजल्पनविषया समाप्ता ॥३१॥

[32] निष्कृपोपरि मरुस्थलीवर्णनम् ।

माता गंगात्मं तीर्थं, पिता पुष्करमेव च ।

तीर्थं फलति कालेन, माता-तीर्थं पुनः पुनः ॥१॥

- 5 इत्यादि ध्यात्वा मातापितरौ कावडिकाया स्थापयित्वा विप्रस्तीर्थानि करोति । तीर्थानि कुर्वन् मरुस्थल्या गच्छन् अधः प्रचुरसिकताया हिण्डिनुमशक्नुवन् जल स्तोकं पिवन् मृगतृष्णिका पश्यन् पदे पदे जलभ्रान्त्या धावन् खिन्नः सन प्रथम पितरं स्कन्धादुत्तारयामास । पिताऽवगु अहमक्षमस्तीर्थं [कर्तुं], कथमुत्तारयसि ? पुत्रोऽवगु इयं तु मरुस्थली रुक्षा एवं मातरमपि स्कन्धादुत्तार्यं स्वेच्छयाऽचालीव । मातापितरौ पादचरिणौ पुत्रस्य प्रष्टौ [प्रष्टवः] दुःखेन चलत ॥

इत्यादि मरुस्थलीवर्णनं निष्कृपोपरि ॥३२॥

10 [33] ध्याने [विचारे] वैद्यकथा ।

यादृशं क्रियते चित्तं, सदसद्वस्तुवर्णने ।

कवेरिव भवेत्तादृग्, जनानां भावुकात्मनाम् ॥१॥

तथाहि—एकदा श्रीरामस्य सुबुद्धिनामा कविरभूत्, स च श्रीरामकारितं पम्पासरः

- 15 काव्यैर्नित्यं वर्णयति स्म । वैद्या बहवः श्रीरामस्य परिवारस्य रोगोत्पत्तौ चिकित्सा कुर्वन्ति स्म । अन्यदा सुबुद्धिकवेः सरो वर्णयतस्तदध्यानाज्जलोदरं बद्धितं, वैद्यो विचारविद्वस्तस्य चिकित्सा कारयति बहुप्रकारैः, परं गुणो न भवति, यतः—

वैद्यस्तर्कविहीनो, निर्लज्जा कुलवधूर्वती पीनः ।

कटके च प्राघूर्णको, मस्तकशूलानि चन्वारि ॥२॥

- 20 तत एकस्तत्र वैद्यो बृद्धो विचारज्ञः समागतः । राज्ञा तस्य रोगचिकित्सायै आवृष्टम् । ततस्तेन बृद्धेन वैद्येन शरीरस्वरूपं चिलोक्य शालिनालिघृतादिवर्यं [भोजनं दत्तम्] ददता तस्य तथा भोजनं कुर्वाणस्य वैद्येनेत्यादिष्टम्, मरुस्थलं वर्णय । तत एव वर्णयति—

मृगतृष्णा सदा दर्शं, दर्शं तृपितवक्षन्म् ।

ओष्ठं तालुं गलादीनि, शुष्यन्ति स्म दिने दिने ॥३॥

- 25 इत्यादि वर्णयतस्तस्य रोगिणो जलोदररोगो गतः । श्रीरामेण प्रष्ट-भो वैद्य । मरुस्थल-वर्णनेन कथमस्य रोगो यथौ ? वैद्योऽवगु पूर्वमनेन सरो जलभृत् भूरिशो वर्णितं तेन जलोदर-रोगोऽभूत् सरोध्यानात्, अधुना मरुस्थलवर्णनात् रोगो गतः 'यादृशं ध्यानं तादृशं मनः, यादृग्म-नस्तादृग्बभूव' इति, शुभाशुभाकर्णनाच्छरीरी प्रसन्नोऽप्रसन्नो भवति, यतः—

वीतरागं स्मरन् योगी, वीतरागत्वमश्नुते ।
 सरागं ध्यायतस्तस्य, सरागत्वं तु निश्चितम् ॥४॥
 येन येन हि भावेन, युज्यते यन्त्रवाहकः ।
 तेन तन्मयतां याति, विश्वरूपो मणी यथा ॥५॥
 इलिका भ्रमरीध्यानात्, भ्रमरी जायते यथा ।
 तथा ध्यानानुरूपः स्यात्, जीवोऽशुभशुभात्मवान् ॥६॥

5

अतोऽस्य मरुस्थलं वर्णयतो रोगो गतः । ततो वैद्यो मानितः । यतः—
 अलं करोति हि जरा, राजामात्यभिपग्यतीन् ।
 विडम्बयति पण्यस्त्री—मल्लगायन[क]सेवकान् ॥७॥

इति ध्याने वैद्यकथा ॥३३॥

10

[34] नीचानीचविचारविषयिणी लौकिकी कथा ।

जन्मना तु ध्रुवं वर्यं—मवर्यं जायते कुलम् ।
 प्रायो भवति मर्त्यानां, क्रियया विप्रवज्जने ॥१॥

तथाहि—कस्यचिद्विप्रस्य विज्ञस्य यजनयाजनाध्ययनाध्यापनादिषट्कर्मकारकस्य गृहे एक-
 स्तपस्वी स्व धौतिक मुक्त्वा गतस्तीर्थयात्रायै, स तपस्वी देवदत्ताहः तपःप्रभावाद्ब्रह्मायुष्कः सन् 15
 तीर्थे भ्रमति स्म । इतः स द्विजो मृत्युसमये स्वं पुत्रं प्रति प्राह—इदं धौतिकं तपस्विनो देव-
 दत्तस्यास्ति यदा मार्गयति तदाऽऽर्पणीय त्वया । पितरि मृते क्रमाद् द्विजपुत्रो निर्वाहाभावात्
 कुम्भकारकर्म करोति । इतः स तपस्वी तत्रागतः स्वस्य धौतिकस्यार्थं गृहं पृच्छन् (जज्ञौ) । परमस्य
 गृहे कुम्भकारकर्म दृष्ट्वा धौतिकं तथैव मुक्त्वाऽन्यत्र तीर्थयात्रायै गतः । क्रमात् स द्विजः
 कुम्भकारकर्म मुक्त्वा भारवाहोऽभूत् । पुनस्तत्रागतः स्वं धौतिकं पूर्ववत्तत्र दृष्ट्वा तथैव मुक्त्वा 20
 गतः । स भारवाहः परलोकं गच्छन् स्वपुत्राय परम्परागतं धौतिकसम्बन्धं जगौ । ततस्तस्मिन्
 तत्पुत्रो राजसेवकोऽभूत् । तत्रापि पूर्ववत्तत्रागतस्तस्य गृहेऽन्यत्कर्म दृष्ट्वा यात्रायै गतः, स सेवको
 मृतः, तस्य पुत्रो ग्रामहृत्कोऽभूत् । पुनः स तपस्वी तत्रागात् । तस्य गृहे अनीदृशं कर्म दृष्ट्वा
 धौतिकं सम्भाल्य तथैव मुक्त्वा गतः । ततो ग्रामहृत्को वैदिकद्विजयोगात् चतुर्वेदी द्विजो 25
 जातः । इतो भ्रान्त्वा तपस्वी तत्रागात् पूर्वक्रिया वैदिकीं यजनयाजनादिकां दृष्ट्वा हृष्टोऽभूत् ।
 ततस्तेन द्विजेनोक्त—भो तपस्विन् ! भवता कथं हृष्टं, तपस्व्यवगं—यजनादिविद्वाहणादारभ्य
 सर्वं सम्बन्धं तस्याग्रे, ततः स तपस्वी स्वधौतिकं लात्वा जगौ—यादृशो योगस्तादृक् पुमान्
 भवति । उत्तममध्यमजघन्यादिविचारो न क्रियते । ततः स तपस्वी स्वस्थानं गतः ॥

इति नीचानीचादिविचारकथा लौकिकी ॥ ३४ ॥

[32] निष्कृषोपरि मरुस्थलीवर्णनम् ।

माता गणायमं तीर्थं, पिता पुष्करमेव च ।

तीर्थं फलति कालेन, माता-तीर्थं पुनः पुनः ॥१॥

इत्यादि ध्यात्वा मातापितरौ कावडिकाया स्थापयित्वा विप्रस्तीर्थानि करोति । तीर्थानि कुर्वन् मरुस्थल्या गच्छन् अथः प्रचुरसिकताया हिण्डिनुमश्वत्सुवन् जल स्तोकं पिवन् मृगतृष्णिका पश्यन् पदे पदे जलभ्रान्त्या धावन् खिन्नः सन् प्रथम पितरं स्कन्धादुत्तारयामास । पिताऽवगू अहमक्षमस्तीर्थं [कर्तुं], कथमुत्तारयसि ? पुत्रोऽवगू इयं तु मरुस्थली रुक्षा एवं मातरमपि स्कन्धादुत्तार्य स्वेच्छयाऽचालीव । मातापितरौ पादचरिणौ पुत्रस्य प्रष्टौ [प्रष्टवतः] दुःखेन चलत ॥

इत्यादि मरुस्थलीवर्णनं निष्कृषोपरि ॥३२॥

10

[33] ध्याने [विचारे] वैद्यकथा ।

यादृश क्रियते चित्तं, सदसद्वस्तुवर्णने ।

कवेरिव भवेत्तादृग्, जनानां भावुकात्मनाम् ॥१॥

तथाहि—एकदा श्रीरामस्य सुबुद्धिनामा कविरभूत्, स च श्रीरामकारित पम्पासरः

काल्यैर्नित्यं वर्णयति स्म । वैद्या बहवः श्रीरामस्य परिवारस्य रोगोत्पत्तौ चिकित्सा कुर्वन्ति स्म । अन्यदा सुबुद्धिकवेः सरो वर्णयतस्तदध्यानाजलोदरं बद्धितं, वैद्यो विचारविज्ञस्तस्य चिकित्सा कारयति बहुप्रकारैः, पर गुणो न भवति, यतः—

वैद्यस्तर्कविहीनो, निर्लज्जा कुलवधूर्वती पीनः ।

कटके च प्राघूर्णको, मस्तकशूलानि चत्वारि ॥२॥

तत एकस्तत्र वैद्यो बृद्धो विचारज्ञः समागात् । राजा तस्य रोगचिकित्सायै आदिष्टम् । ततस्तेन बृद्धेन वैद्येन शरीरस्वरूप विलोक्य शालिङ्गालिघृतादिवर्यं [भोजन दत्तम्] ददता तस्य तथा भोजन कुर्वाणस्य वैद्येनेत्यादिष्टम्, मरुस्थल वर्णय । तत एव वर्णयति—

मृगतृष्णा सदा दर्शं, दर्शं तृपितवक्षनम् ।

ओष्ठ तालु गलादीनि, शुष्यन्ति स्म दिने दिने ॥३॥

इत्यादि वर्णयतस्तस्य रोगिणो जलोदररोगो गतः । श्रीरामेण पृष्ट-भो वैद्य । मरुस्थल-वर्णनेन कथमस्य रोगो ययौ ? वैद्योऽवगू पूर्वमनेन सरो जलश्रुत भूरिशो वर्णित तेन जलोदर-रोगोऽभूत् सरोध्यानात्, अधुना मरुस्थलवर्णनात् रोगो गतः 'यादृशं ध्यान तादृश मनः, यादृग्म-नस्तादृग्बुर्भवति', शुभाशुभाकर्णनाच्छरीरी प्रसन्नोऽप्रसन्नो भवति, यतः—

25

[35] धर्मे भोजकथा ।

भोजराजा मरणसमये सर्वदर्शनो यथायोग्यं सन्मान्य मंत्रीशानाकार्यं जगौ—‘पुण्यं स्तोत्रं कृतं, पापं बहु’ तेन भवद्विर्मम मरणादनु मम एको हस्तोऽञ्जनलिप्तो, मनाक्चन्दनरसालिप्तो हस्तो द्वितीयो विधातव्यः । मन्त्री प्राह—कथमेवं प्रोच्यते ? भोजः प्राह—लोको मामेवविधं मत्त्वा [मत्त्वा] पुण्यं कुर्वन्ति । ततो भोजे मृते तथैव कृत्वा दाहार्थं नीयमानं भोज भूपं, लोका जगुः—कथं राज्ञो हस्ताषीदृशौ कृतौ । ततो मन्त्रिभिर्भूपोक्तं प्रोक्तं ततो बहवो जनाः पुण्ये कृतादरा बभूवुः ॥ इति धर्मविषये भोजकथा ॥ ३५ ॥

[36] कृपणत्वे छलभूपकथा ।

एकदा शाल्लोवाटिकाधिपच्छलराजा पूर्वं दानं न ददौ । मरणसमये वानेच्छाऽभूत् । पुत्राणामग्रे प्राह—मम एतासा गवा, एतेषा घोटकानां एतेषां रथाना, [एतासां च] रमाणा वानेच्छाऽस्ति । तदा मन्त्र्यादिभिः पुत्रैश्च विसृष्ट—असौ सर्वं राज्यं दास्यति, उत्तरमस्य दीयते-ऽधुना—“मरणादनु सर्वं दास्यते” । एवं जल्पिते [जल्पिताः] ते भूसुजा पुत्राः किमपि न ददुः, स च मृतः । एवं यत्स्वहस्तेन प्रथमं दीयते, तदेवात्मीयं, नान्यद् । मरणसमये हिता अपि पुत्रा विघटन्ते ॥ इति कृपणत्वे छलभूपकथा ॥३६॥

[37] धर्मदृढतोपरि डीसावालसारङ्गसम्बन्धः ।

वटप्रदे डीसावालः मन्त्री सारगाह, स च मिथ्यात्वं करोति । तस्य माता जैन धर्मं करोति । एकदा माताऽवग् पुत्र । त्वं तु मिथ्यात्वं कुरुषे जिनधर्मं तु न कुरुषे । जिनधर्मं विना मुक्तिर्न भवति वीतरागासेवनत्वात् । मम तु मरणावसरोऽस्ति, त्वया मम मरणादनु जैनाः साधवो धर्म-शालाया वन्दनीयाः । सारंगो जगावेवमस्तु त्वयार्त्तिर्न कर्त्तव्या । मातरि मृताया सारंगो जैनान् साधून् न वन्दते मिथ्यात्वमेव करोति । माता स्वर्गता सती पुत्रस्नेहात्पुत्रबोधनार्थं रात्रावभ्येत्यैक श्लोकं दत्त्वाऽवग्—योऽस्य श्लोकस्यार्थं कथयति तस्य पार्श्वे त्वया धर्मः कार्यः । अहं तव माता । एवं प्रोच्य गताया मातरि, सारंगः स्थाने स्थाने द्विजादीना पार्श्वे श्लोकार्थं पप्रच्छ, पर न जज्ञौ । ततः सिद्धपुरे श्रीदेवसुन्दरसूरेस्तपागच्छाधिपस्य पार्श्वे श्लोकार्थं पप्रच्छ जज्ञौ—

कामकान्तं ब्रजै स्थानं, शिशिरा चापय श्रुते ।

अत्रोदितं मतं ग्राह्यं, त्वया पुत्रान्तदर्शनात् ॥१॥

‘मत जैन शिवाय ते’, ततो जैनं धर्मं प्रपद्य सम्यक्त्वधारी श्राद्धोऽभूत् । शत्रुञ्जये गतः, तत्र श्रीऋषभ नत्वा स्तुतिमेव चक्रे ‘धन्यः स मासः, धन्यः स दिवसः, धन्यः स पक्षः’ इत्यादि-दैवैरपि चालितः सन् न चालितः ॥ इति धर्मदृढताविषये डीसावालसारंगसम्बन्धः ।

[38] प्रस्तरतरणे राममहिमा ।

एकदा पीरोजसुरत्राणेन सुकुन्दपण्डितस्याग्रे प्रोक्तम्—अहं महान् अथवा राम ? ततस्तेन क्षेपेण जलमानायित, तत्र अयं पाषाणो जले क्षिप्यता । राज्ञा पाषाणो जले क्षिप्तो ममज्ज । ततो राज्ञोक्तम्—[व्यक्त्या] व्यक्तं जल्प, भयो नानेयः । ततो ज्ञोऽवग्-रामस्य सेवकैर्हनुमदादि-भिर्जले सुक्ताः प्रस्तरास्तेरुः, अयं तु पाषाणो मग्नः, यत.—

5

ये मज्जन्ति निमज्जयन्ति च परांस्ते प्रस्तरा दुस्तरै,
वाद्धौ वीर्यं (?) तरन्ति वानरभटान् सतारयन्तेऽपि च ।
नैते ब्राह्मण्युणा न वारिधिगुणा नो वानराणां गुणाः,
श्रीमदाश्वरथैः प्रतापमहिमा सोऽयं समुज्जृम्भते ॥१॥

एवं प्रोक्तो राजा हृष्टः ॥ इति प्रस्तर तरणे राम महिमा ॥३८॥

10

[39] औचित्योत्पत्तिबुद्धौ छाग-छागमातृकथा ।

एकदा छागो मातरं प्रति जगौ मातर ! दीपालिका समेष्यति मदीयौ शृगौ त्वं भूषयेस्तदा माताऽवग्-पुत्र ! यदि महिणिमाया (?) अश्विनशुद्धनवम्यां तव कुशलं भविष्यति तदा तव कथितं करिष्ये । एतच्छ्रुत्वा भीमभूपेण छागमारणेऽभिग्रहो गृहीतो, महिणिमपर्वणि जीवहिंसा त्यक्ता, अन्यत्यक्वान्नादिवलिश्च कृतः ॥

15

इति औचित्योत्पत्तिबुद्धौ छागछागमातृकथा ॥३९॥

[40] अनित्यतायां भोजसम्बन्धः ।

भोजराजोऽन्यदा रात्रेर्मध्ये काव्यपदत्रयमेव पुन पुनरुच्चैर्जल्पेति—
चेतोहरा युवतयः स्वजनोऽनुकूलः, सद्बान्धवाः प्रणयगर्भगिरश्च भृत्याः ।
वल्गन्ति दन्तिनिवहास्तरलास्तुरङ्गाः, ॥ इति

20

पदत्रयं भूपेन प्रोच्यमानः पुनः पुनः श्रुत्वा चौरः पूर्वं गृहान्तः प्रविष्टो जगौ—
'सम्मिलने नयनयोर्नहि किञ्चिदस्ति' इति

ततो राजा तं चौरं मत्वा भृत्यपार्थात् भृत्वा प्रातस्तं विद्वां लक्ष्मीदाने[न]सम्मानया-
मास ॥ इति अनित्यतायां भोजसम्बन्धः ॥४०॥

[41] अनित्यतायां वस्तुपालमन्त्रि ।

25

एकदा श्रीवस्तुपालमन्त्री स्तम्भतीर्थे ययौ । तदा लोकाः समेत्योचुः—'युष्माकं शरीरे
कुशलमस्ति ! तदा वस्तुपालमन्त्री अवग—

लोकः पृच्छति मे वार्त्ता, “शरीरे कुशलं तव” ।

कुतः कुशलमस्माक—मायुर्याति दिने दिने ॥१॥

इत्यनित्यतायां सम्बन्धः ॥४१॥

[42] कूटतुलाद्यर्जितविषये श्रेष्ठिकथा ।

- 5 कस्मिन् [कस्मिञ्चिद्] पुरे श्रेष्ठी कूटमानतुलादिभिः कूटं व्यवहरति । एकपुष्कर-
द्विपुष्कर—त्रिपुष्कर—चतुष्पुष्कर—पञ्चपुष्करेत्यादीनि मानतुलाना नामानि ददौ । अधिकं गृह्णाति,
स्तोक दत्ते इत्येवं कुर्वतो व्यवसायात् मिलितं धनं वर्षप्रान्तेऽग्निना दह्यतेऽथवा स्तेनैर्गृह्यते
राज्ञा वा । एकदा लघुपुत्रवध्वा कूटादिव्यवहारं दृष्ट्वा प्रोक्तं—कूटव्यवहारे श्रीर्यात्येव । ततो
वध्वा स्वर्णमयं गोलक कारयित्वा जले क्षेपितः । पुनः स एव मात्सिकैरब्धिमध्यात् कर्षितमी-
10 नहृदयात्प्राप्यसैरभ्रान्त्या दत्तः । ततो बध्वाोक्तं—भो श्वसुर ! शुद्धमार्गेण व्यवसायं कुर्वतः
एवं गृहान्निष्काशितापि श्रीः समेति स्वयम्, ततः शुद्धं व्यवसायं कुर्वतस्तस्य गृहे स्थिरा भीर्जाता ॥
इति कूटतुलाद्यर्जितविषये श्रेष्ठिकथा ॥४२॥

[43] बुद्धिविषये मृगावतीकथा ।

- 15 कौशाम्ब्यां शतानीको भूपः, तस्य पत्नी मृगावती चेटकभूपपुत्र्यभूत्, अन्यदा राजा
सभास्थो दूतमप्राक्षीत्, मम राज्ये यादृशं विद्यते तादृक्कस्यचिदन्यस्य विद्यते न वा ? दूतोऽवग-
चित्रसभा वर्यो नास्ति । ततो राज्ञा चित्रसभा कारयितुमारब्धा, चित्रकृन्मुख्यः सोमश्चित्रकृत्
चित्रशालां चित्रयति । सोमोऽन्यदा मृगावत्याः पदाङ्गुष्ठं दृष्ट्वा मृगावत्या रूपं चित्रयति स्म, पर
तस्या गुह्ये कृष्णो बिन्दुः पुनः पुनरपसार्यमाण पपात । ततो राज्ञा राज्ञ्या रूपं चित्रलिखितं
कृष्णबिन्दु गुह्यस्थं च वीक्ष्य दध्यौ । अनेन चित्रकृता किं मम पत्नी समप्रा दृष्टा ? ततो राज्ञा सोमो
20 वधायादिष्टः । तदाऽन्ये चित्रकारा जग्मुः, असी न हन्यते अस्य दैवतवरोऽस्ति, तथाहि—साकेतपुरे
सुरप्रियो यक्षोऽभूत् । स च प्रतिवर्षं चित्रयते, चित्रकर च हन्ति, कोऽपि न चित्रयति यदा
तदा पुरं हन्ति । ततो राज्ञा चित्रकराणां वारकः कृतः । चित्रलेखने यस्य नाम घटमध्याद् निर्याति
स चित्रयति यक्षम् । एवं प्रतिवर्षं क्रियमाणे एकदा एकस्या स्थविर्याः [स्थविरायाः] एक
एव पुत्रस्तस्य वारकः समागात्, तदा माता रौति, तदा तत्र सोमश्चित्रकर समागात्, ज्ञातं
25 तस्याः पुत्रस्य वारकागमनं, जगौ सोमः, मातस्त्वं मा रोदीः, तव पुत्र रक्षिष्यामि । ततः षष्ठ
कृत्वा शुचीभूय सुखकोशं पिषाय यक्षं चित्रयितुं लग्नः सोमः । यक्षस्तुष्टः जगौ—वरं याचस्व ।
चित्रकृतोक्तम्—अतः परं त्वया जीवहिंसा न कार्या । मम च देहांशे दृष्टे सम्पूर्णदेहचित्रकला-
करणशक्तिं देहि, तेन तुष्टेन यक्षेण तथाकृत, सोऽत्रागतोऽसौ सोमः । ततो राज्ञा (तस्या) अङ्गुष्ठ
दर्शयित्वा दास्या रूपं चित्रयामास । ततो राजा चमत्कृतः । पुनस्तस्य छिन्नसदंको हस्तः कारिवो
30 राज्ञा । ततः स चित्रकृत् मृगावत्या रूपं पट्टे लिखित्वा चण्डप्रद्योतनायादर्शयत् । चण्डप्रद्योतनः
शतानीकपार्श्वान् मृगावतीं याचते स्म । स न दत्ते । प्रद्योतनस्तत्रागात् । दुर्गं वेष्टयामास । तदा

तमरिं दृष्ट्वाऽकस्मात् शतानीको मृतः । पत्युर्मृत्युकृत्य कृत्वा मृगावत्या धीमत्या ज्ञापित मम भर्ता मृतः । अहं त्वां वाञ्छामि । परं पुत्रस्य लघोर्दृढं वप्रं कारय पश्चादहं त्वामङ्गीकुर्वे । यदि बलात्कारं करोषि तदात्महत्यां करोमि । ततो राज्ञा वप्रो दृढः कारितः धनधान्यादिभिः पूरितश्च । ततो नायाति सा चण्डपार्श्वे, ततः योद्धुं लग्नः परं दुर्गं लालु न शक्नोति । इतः श्रीवीरस्त- 5
त्रागात्, राजा तत्र गतः, मृगावत्यपि तत्रागात् नन्तु प्रभुम् । उपदेशः श्रुतो द्वाभ्याम् । मृगावती दीक्षा याचते तदा चण्डो मोहं त्यक्त्वा मृगावतीं क्षमयामास । मृगावती दीक्षामलात् । चण्डप्रद्योतनः प्रभुं महासतीं च नत्वा स्वस्थानमगात् ॥ इति बुद्धिविषये मृगावतीकथा ॥४३॥

[44] गर्वोपरिश्रीधराचार्यकथा ।

एकदा श्रीधराचार्यो नितवासनिकर्त्रिंशतिकादिगणितग्रन्थान् कृत्वा तेषां प्रान्ते स्वनाम लिखित्वा गर्वं दधान एकं काव्यं चकारेति— 10

उत्तरतः सुरनिलयं, दक्षिणतो मलयपर्वतं यावत् ।

प्रागपरोदधिमध्ये, नो गणकः श्रीधरादन्यः ॥१॥

तस्य कवेः 'सरस्वतीपुत्रे'ति विरुद्धं नाम दधानस्य सरस्वती दृष्ट्यौ, अहो एष विज्ञोऽपि मूर्खः, यत एव गर्वं धत्ते । ततो ब्राह्मी जरतीस्त्री [जरत्स्त्री] रूपं कृत्वा श्रीधराचार्यपार्श्वे समेत्येदं प्राह—अहं लेखकं न जाने त्वं तु सर्वं जानासि तेनेदं कथय एकेन द्विकेन किं भवति, 15
श्रीधरोऽवग-त्रयो भवन्ति, एव न प्रोच्यते, सन्यग् कथय, ततः श्रीधरः प्राह—द्वादश भवन्ति, एवमपि न भवति । श्रीधरोऽवग- भो जरति । त्वं ग्रथिलाऽसि एतदपि न जानासि, मदुक्तं क्वचित् कूटं न भवति, स्त्रियोक्तम् एकविंशतिः, अङ्कानां वामाङ्गत्वात् । ततः श्रीधरो धूनि- शिराः प्राह—मातः । का त्वं, तयोक्तमहं कास्मी[र]देशवासिन्यस्मि, तव गर्वं स्फोटयितु- मत्राऽगां । श्रीधरोऽवग- को गर्वो मया कृतः, तयोक्तम्—“उत्तरतः सुरनिलयेति” श्लोककरणमेव 20
गर्वस्त्वैव, श्रीधरोऽवग-मातस्त्वैव स्वरूपं प्रकटय, मा कथं विप्रतारयसि, ततो ब्राह्मया निर्जं रूपं प्रकटितं । वाग्देवीरूपं दृष्ट्वा श्रीधर उत्थाय तस्याः पादयोः पतित्वाऽवग-मातरं मुग्धोऽस्मि, यत एव मया गर्वः कृतः । तयोक्तं—पुत्र ! त्वयाऽतः परं गर्वो न कार्यः, गर्वेण जीवा दुःखिनः स्युरिह परत्र च, यतः—

ज्ञानं मदददर्पहरं माद्यति यस्तेन तस्य को वैद्यः । 25

अमृतं यस्य विषायति तस्य चिकित्सा कथं क्रियते ॥२॥

विद्ययैव मदो येषां, कार्पण्यं विभवे सति ।

तेषां दैवाभिभूतानां, सलिलादग्निरुत्थितः ॥३॥

एव ब्राह्मीवचः श्रुत्वा श्रीधरो गर्वं तत्याज ॥ इति गर्वोपरिश्रीधराचार्यकथा ॥४४॥

[45] गर्वोपरि कृष्णद्वी[द्वै]पायन कथा ।

महाभारतान्ते श्रीकृष्णद्वी[द्वै]पायनव्यासेनाभिमानिना श्लोक ईदृशोऽलेखि— 30

अहं वेद्मि शुको वेत्ति, संजयो वेत्ति वा (नवा) ।

भारतं भारती वेत्ति, देवो जानाति केशवः ॥१॥

- 5 दक्षिणसमुद्रान् ११४ योजनैरुत्तरस्या दिशि अयोध्यात् कुम्भकारो जैनो गिरिनारगिरी यात्रार्थं गतः, तत्रस्थैः कृष्णद्वी[द्वै]पायनशिष्यैरुक्तम्—अस्माकं गुरुः सर्वं वेत्ति, कुम्भकृद्भ्यावेवं सर्वज्ञं विना न कोऽपि वेत्ति, ततः स कुम्भकारः कृष्णद्वी[द्वै]पायनपार्श्वे गतः सन्प्राह—भारते भवत्कृते कथायाः पतिः कः ? कृष्णद्वी[द्वै]पायनोऽवग् युधिष्ठिरादयः कथेशाः, द्रौपद्याः समं तेषां कः सम्बन्धो भवति, कानि नात्रकानि भवन्ति ततो व्यासोऽवग् न जाने, ततः कुम्भकारोऽवग्—

पतिस्वसु[क्ष्म]रताज्येष्ठे पतिदेवरताऽनुजे ।

मध्यमेषु च पाञ्चाल्या—द्वितयं त्रितयं त्रिषु ॥२॥

- 10 तत उत्थाय द्वी[द्वै]पायनः कृताञ्जलिर्जगौ—

त्वमेव विदुरो धीमान् , त्वमेव धर्मशेखरः ।

त्वमेव वन्दनीयोऽमि, त्वमेवासि कलानिधिः ॥३॥

अहं भूर्खोऽस्मि मूढोऽस्मि, गर्भवान् पापवान् पुनः ।

कृतघ्नोऽस्मि निष्कलोऽस्मि, निर्गुणोऽस्मि च कुम्भकृन्[त् ?] ॥४॥

- 15 इति गर्वोपरिकृष्णद्वी[द्वै]पायनकथा ॥४५॥

[46] दाने धनकथा ।

- 20 श्रीपुरे धनश्रेष्ठी महेश्वरः, तस्य बहवः स्वजनाः, तस्य भार्या धनवती, पुत्रः कमलः, तस्य पत्नी कमला, धने पत्नीयुते स्वर्गं गते कमलः क्रमात्स्वल्पधनोऽभूत्, कमलस्तु गुणवान् भार्या च पतिहितकारिणी, प्राघूर्णकाः बहवः समायान्ति । कमला सर्वेषां प्राघूर्णकानां पत्यानीतानां भक्तिं करोति । अन्यदा श्रेष्ठी कृशशरीरा पत्नीं वीक्ष्य प्राहेति—

किं दीससि पिए संपह, दुब्बला सुगुणावहे ।

जं ते अत्थि अपूर्णहू, तं पूरेमि कहेह ॥१॥

भार्याऽवग्—घरि आवहू घरि मग्गिड्डिअ, पिय तुम्ह नामगुणेहि ।

तिणि कारणि हूं दूवली, झूरउं रात्तिदीएहि ॥२॥

- 25 ततो विशेषाद्घनानुसारेण दानं ददतो मुक्तियोग्यं पुण्यमर्जयतस्तौ ।

इत्यादिदाने धनकथा ॥४६॥

[47] धीविपये रिच्छग्राहिकथा ।

कोऽपि पुमान् मार्गं निर्ययौ, वने तस्य मार्गं मिलित्त एको रिच्छः । यदा रिच्छस्तस्य
 पृष्ठौ प्रधावति हन्तु तदा तेन पुसा कर्णे घृतो रिच्छः । यथा रिच्छो त हन्तुमिच्छति तथा
 तथा स कर्णयोर्दृढं मर्दयितुं लग्नः । तदा तस्य वासनिका त्रुटिता, कियन्ति स्पर्धकानि पति-
 तानि भुवि तदा इतोमार्गं कोऽपि आगच्छन्पुमान् तं तथा दृष्ट्वा जगौ किं त्वया क्रियमाणमस्ति 5
 तेनोक्त असौ रिच्छः कर्णयोर्मृद्यमानः स्पर्धकानि मुखन्नस्ति, द्वितीयोऽवग्-यदि त्वं मह्यमसु
 वदस्व तदाऽहमपि कियन्ति स्पर्धकानि अर्जयिष्यामि, तेनोक्तमेव कथं रिच्छोऽसौ मया तुभ्यं
 दीयते । द्वितीयोऽवग्-त्वं कृपापरोऽसि, ततस्तेन रिच्छो वत्तस्तस्य हस्ते । स च तस्य कर्णौ
 मर्दयितुं लग्नः । प्रथमः स्वस्पर्धकानि गृहीत्वा जगौ—कियन्ति स्पर्धकानि तव हस्ते चटितानि
 न वा । स रिच्छकर्णौ मर्दयन् जगौ—असौ तु किमपि न वत्ते हन्तु मा वाञ्छति असौ, 10
 परोऽवग्, तर्हि मुञ्चामु । रिच्छप्राहवग्—रिच्छकर्णौगृहीतो लातु मोक्तु न शक्यते, ततः स
 दुःखी जातः । प्रथमः स्वस्पर्धकानि लात्वा सुखीभूत्वा बुद्ध्या स्वगृहे गतः ॥

इति धीविपये रिच्छग्राहिकथा ॥४७॥

[48] उत्कृष्टसुखदुःखसम्बन्धः ।

एकदा श्रीकृष्णमारुतोऽवग् भगवन् । संसारे कुत्र बहुसुखं पुनः बहुदुःखं, कुत्र सदासुखं 15
 पुनर्दुःखमत्यन्तं कुत्रास्ति ? गुरवो जग्—

अनुत्तरविमानात्तु नाधिकं विद्यते क्वचित् ।

सप्तमं नरकं सुक्त्वा दुःखं नास्त्यधिकं क्वचित् ॥१॥

यतः—अनुत्तरविमानवासिनां सुराणां त्रयस्त्रिंशत्सागराणि नित्यं सुखं, सप्तमनरक-
 वासिनां नरकाणां दुःखं भवति त्रयस्त्रिंशत्सागराणि यावत् । सुक्तञ्च सदा निरन्वयं सुखं 20
 [प्राप्नोति] जन्ममरणजराद्यभावात् । अतः कारणात् जीवेन पुण्ये आदरः कर्त्तव्यो, न पापे
 इति उत्कृष्टसुखदुःखसम्बन्धः संसारे यत्र भवतीति तत्कथा ॥४८॥

[49] श्री प्रभाचन्द्रकथा ।

चन्द्रपुरे श्रीधरो विगम्बरोऽभूत् । तस्य शिष्यः प्रभाचन्द्रासीत् । एकदा प्रभाचन्द्रोऽवग्-
 भगवन्नहं सर्वविद्यापारगाम्यस्मि । तेन यथाऽऽदेशो दीयते श्रीपुत्र्यैः तदाह पूर्वगतं श्रुतं सत्कृतं 25
 स्फोटयित्वाऽङ्गवत्प्राकृतं करोमि । गुरुणोक्तम्—तव पाराञ्छित्तं प्रायश्चित्तं लग्नम् । प्रभाचन्द्रोऽवग्—
 कथं ममास्मात्पापान्निस्तारो भविष्यति ? गुरुणोक्तं—राजानं प्रतिबोधय । ततः श्रीपुरे श्रीधरभूपत्य
 प्रतिबोधय गतः । तेन राज्ञा स्वपुत्री पाठनाय अर्पिता । यद्यन्तरे तां कन्यां भरतशास्त्रादि पाठ-
 यामास । क्रमात्तयोः प्रीतिरभूत् । तयो रागान्मैथुनमपि जातं, ज्ञातं राज्ञा । राज्ञा तयोश्चरित्रं
 दृष्टुं तत्रागात् प्रच्छन्नम् । तदा प्रभाचन्द्रेण कान्यं प्रोक्तम्— 30

अहो संसारजालस्थ, विपरीतः क्रियाक्रमः ।

न परं जड[ल]जन्तूनां, धीवरस्यापि बन्धनम् ॥१॥

एतदाकर्ण्य राज्ञा तस्यैव स्वपुत्री दत्ता । क्रमाद् गुरुभिर्ज्ञातं शिष्यस्वरूपं, ततो गुरुभिरिति
ज्ञापितम्—

संसारे ह्यविहिणा, महिलारूपेण मण्डिअं कूडं ।
बज्झंति जाणमाणा, अयाणमाणा न बज्झंति ॥२॥

5

तेन गुरुपुरो ज्ञापितम्—

तावन्महत्त्वं पाण्डित्यं, कुलीनत्वं विवेकिता ।

यावत् ज्वलति नाङ्गेषु, हतः पञ्चेषुपावकः ॥३॥

गुरुप्रोक्तमवगणय्य स्थितस्तत्र तदा गुरुणा ध्यातम्—

नान्यः कुतनयादाधि—व्याधिर्नान्यः क्षयाऽऽमयात् ।

10

नान्यः सेवकतो दुःखी, नान्यः कामुकतोऽन्धलः ॥४॥

कालेन तस्य सर्वा विद्या विस्मृता, मूर्खो बभूव, यतः—

नारीसक्तो जनस्तातं, पितरं भ्रातरं तथा ।

विद्यां न विन्दते लक्ष्मी—वानिव क्वचिदेव तु ॥५॥

एवं केचिन्नारीवशीकृता कृत्याकृत्ये न जानन्ति ॥ इति प्रभाचन्द्रकथा ॥४९॥

15

[50] लक्षणादिकूटकौतुककलाकथा ।

पद्मपुरे लक्ष्मीधरो राजाऽऽसीत् । तस्यामात्या बहवः । राजा तु याचकेभ्यो भूरिदानं
दत्ते । मन्त्रीन्धरा जगुः—एव दानात्कोशो रिक्तो भविष्यति ।

यथा तथा प्रजाः सर्वाः, प्रपीड्य विभवश्चिरम् ।

मेलितः किं मृधेदानीं व्ययतेऽर्थिप्रदानतः ॥१॥

20

ततो राजा जगौ—यो मा विशिष्टश्लोककरणेन रञ्जयिष्यति तस्मै दानं दास्ये, नान्यस्मै ।
ततोऽनेके बुधा वर्यकान्यादि कृत्वा राज्ञः पुरः कथयन्ति । परं राज्ञः [राजा] शिरो न धूनयति ।

इतः कोऽपि कविरेवंविधं श्लोकं कृत्वा प्रभाते राज्ञः पुरः प्राह—

उत्तिष्ठ नृपशार्दूल ! मुखं प्रक्षालयस्व टः ।

यदा भाषयते (?) —स्तदा रात्रिर्विभावरी ॥२॥

25

तदा राज्ञोक्त—‘प्रक्षालयस्व ट’ अत्र त्वया टो निरर्थः कृतः । कविनोक्त—कुर्कटशब्दस्य
यो ‘टो’ विद्यते स ‘मुखं प्रक्षालयस्व ट’ इत्यत्र टः क्षिप्तः । एवंविधा लक्षणकला तस्य दृष्ट्वा राजा
जहर्ष, भूरिदानं तस्मै ददौ ॥ इति लक्षणादिकूटकौतुककलाकथा ॥५०॥

[51] सहमाकृतकार्योपरि-कृष्णकोलयोः कथा ।

वृद्धपुरे विप्रो मुकुन्दोऽभूत् । तस्य कृष्णाह्नः पुत्रः । तस्य गृहमध्ये एकः सदा कोलो मृत्तिका कर्षयति स्म । एकदा मुकुन्देन धूलिमध्ये रूप्यटङ्कको दृश्ये । तेन स गृहीतश्च । द्वितीयेऽपि पुनः रूप्यटङ्ककः प्राप्तः । एव सप्तदिनेषु सप्त रूप्यटङ्ककाः प्राप्ताः । एकदा पितरि ग्रामे गते कृष्णो दध्यौ बिलं खनित्वा सर्वे रूप्यटङ्कका ग्रहीष्यन्ते यदि तदा वर भूयसी श्रीर्भवति । मद्गृहे आवास कारयामि । ततो बिले खनिते कोलो निर्गतः । हतश्च तेन निर्दयेन । अग्रतो बिलं बहु खनित किमपि न निर्गच्छति । इतः पिता ग्रामात्गात् पुत्रः पृष्टः किमिदमारब्धं त्वया ? पुत्रोऽवग- रूप्यटङ्कार्थं । पिताऽवग-गुधाऽय कोलस्त्वया हतः । कोलानां विचाराणि भूमौ बहुप्रकाराणि भवन्ति । को जानाति कस्मिन् विचारे गच्छति कस्मिन्किम्मा] निर्गच्छति तेनास्य हननान्द्वीरायान्ती स्वगृहे त्वया निपिद्धा । ततः पुत्रो दुःखं कराति । तदा पिताऽवग-“यस्य यद्भावि तद्भवति” यतः— 5

यस्य यादृग्स्वभावः स्यात्, जायते सोऽन्यथा नहि ।

वरं पुच्छ पुनः केन, सरलीक्रियते क्वचित् ? ॥१॥ इति ।

सहसा कार्यं कृतमनर्थाय भवति, यतः—

सहसा विदधीत न क्रिया-मविवेकः परमापदां पदम् ।

वृणुते हि विमृश्यकारिणं, गुणलब्धाः स्वयमेव सम्पदः ॥२॥ 15

ततो द्वावप्यलब्धविभवौ दुःखिनौ जातौ चिरम् ॥

इति सहसाकृतकार्योपरि-कृष्णकोलयोः कथा ॥५१॥

[52] आचारविषये द्विजपत्नीकथा ॥

कस्मिंश्चित्पुरे मदनस्य द्विजस्य गौरी प्रिया, श्रीधरः पुत्रोऽभूत् । स क्रमात्तरुणो भूत्वा विद्यां भणितुं विदेशेऽगच्छत् । श्रीपुरे गदाधरविप्रस्थान्ते[न्तिके]चतुर्दश विद्या पपाठ । तं तादृशं ज्ञात्वा स्वा पुत्रीं तस्मै बहुश्रीयुता ददौ । स तथा पत्न्या युक्त् बहुश्रीकस्त गुरुमुत्कलाप्य क्रमात्त्व- पितुः पार्श्वे सोत्सवमंगात् । अन्येद्युस्तस्य पुत्रोऽभूत्, जन्मोत्सवोऽभूत् वर्धमान इति नाम दत्त तस्य । ससमानवयोभिः क्रीडति सदा । एकदा तस्य गृहागणे राजपुत्रवणिजादयो बालाः क्रीडितुं लग्नाः । वणिककुमारो धूल्यां हृष्टं कृत्वा क्रयाणकानि विक्रेतुं लग्नः । द्विजपुत्रो मृता महिषीं स्वधिया प्रकल्प्य कर्षितुं लग्नः । इत्यादि बहून् क्रीडापरान् मदनो दृष्ट्वा दव्यौ—अयं पुत्रः ईदृशीं क्रीडां किं कुरुते । चकितः सन् मदनः श्रीधरं पप्रच्छ—किं तव पत्नी देहपुत्री सम्यक् त्वया पृ[प्र]च्छनीया । ततस्तेन रहसि पत्नी पृष्टा—त्वं तु मया परिणीता, पुत्रोऽपि त्वयि जातः, त्वया समं मयाऽनेकशो भुक्तम्, सत्यं जल्प, कस्य त्वं पुत्री ? तयोक्तम्—अहं पूर्वं चाण्डालकुले उत्पन्ना, अहं पञ्चवार्षिका[की]जाता । तावन्मतपिता सकुटुम्बो विदेशं प्रति चलितः । क्रमान्मम मातापितरौ मृतौ । अहमेकाकिनी तत्र स्थिता । अहं दुःखिता सती अग्रतो गत्वा कस्मिंश्चिद्देवकुले स्थिता । 25

इतस्तत्र गदाधरद्विज समागात्, तेन साहं पृष्ट्वा त्वं का ? मयोक्तम्—अहं द्विजपुत्री । 30

मम मातापितरौ मृतौ, अहं निराधाराऽभूवं । ततस्तेन द्विजेन निरपत्यकेनाहं गृहे नीता । पुत्रीवाऽहं
वर्धिता, तुभ्यं चाभीष्टत्वाद्दत्ता । ततः पुत्रः पितुरग्रे पत्नीस्वरूपं प्राह । ततो मिथो विमृष्टं रहसि
पूर्वमेको द्विजः षण्डाली[तः]जातः, यतः—

कैवर्त्तीगर्भसंभूतो, व्यासो नाम महामुनिः ।

5

तपसा ब्राह्मणो जात—स्तस्माज्जातिरकारणम् ॥१॥

मण्डूकांगर्भसंभूतो, माण्डवश्च महामुनिः ।

तपसा० ब्राह्मणो जात—स्तस्माज्जातिरकारणम् ॥२॥

शशकीगर्भसंभूतो, ऋष्यशृङ्गो महामुनिः ।

तपसा०... .. ॥३॥

10

उर्वशीगर्भसंभूतो, वशिष्ठस्तु महामुनिः ।

तपसा०... .. ॥४॥

तस्मादाचार एव प्रधानः, यतः—

आचारः कुलमाख्याति, देशमाख्याति भाषितम् ।

संभ्रमः स्नेहमाख्याति, वपुराख्याति भोजनम् ॥५॥

15

ततो न केनापि स्वपूर्वजातसम्बन्धः प्रोक्तः कस्याग्रे (कस्यचिदग्रे) प्रवचनीयः ।

इति आचारविषये द्विजपत्नीकथा ॥५२॥

[53] उचितवैद्यविषये कथा ॥

यो यादृशो भवति तस्य तादृश उपदेशो दातव्यस्तथाहि—लक्ष्मीपुरे चन्द्रभूपो राज्यं
कुरुते । स च दयावान् एकदा स्वकर्मकर एक इन्धनानि समानयत् । एकाक्षिसमुत्पन्नफुल्लको दृष्टो
20 राज्ञा । करुणया राज्ञा(तेन)पञ्चशतवैद्यस्याग्रे प्रोक्तम्—अस्य निःस्वस्य नेत्रात्फुल्लकमपसारय । तेन
वैद्येन तदा जीर्णकुटीरतीव्रस्थजीर्णतृणान्यादाय प्रज्वाल्य च तद्गुह्येन तस्य नि[निः]स्वस्य
नेत्रमस्त्रितम् । द्वित्रिवारे तस्मिन्नस्त्रिते नेत्रात्फुल्लकं गतम् । अन्येद्युभूपो निज नेत्र कृत्रिमफुल्लयुक्त
कृत्वा वैद्यस्याग्रे प्राह—मम नेत्रोत्पन्नं फुल्लकमपसारय । वैद्येन जात्यमुक्ताफलरत्नादि[दीनि]भस्म-
कृते आनायिते । राजाऽवगृ—नि[निः]स्वस्य तृणभस्मना फुल्लकं गत मम त्वेवमौषधं किं क्रियते ।
25 भो वैद्य ! तस्य नि[निः]स्वस्य नेत्रफुल्लकाऽपसारायान्यदञ्जनं कृत, मम च बहुमूल्यमौषध
कथम् ? । वैद्येनोक्तम्—राजन् त्व भूपस्तेन बहुमूल्यमौषधं नि[निः]स्वस्य तु दरिद्रत्वात्तादृशमेव
युक्तम् । ततो राजा यथास्थितनेत्रं कृत्वा प्राह—वर्यं त्वया कृत, त्वमुचितज्ञोऽसि । ततो वैद्यो
वर्यभूषणादिना मानितः ॥ इति उचितवैद्यविषये कथा ॥५३॥

[54] मणकपरीक्षितवैद्यकथा ।

वीरपुरे भूपडनृपस्य वैद्याना पञ्चशतानि विद्यन्ते । तस्य चैको मणको राक्षां मनो रक्षयति । सर्वान् वैद्यान् विदुषमन्यान् दृष्ट्वा मणको वैद्यस्योपान्ते गत्वा नालिकेरमेकं तस्मै ददौ, प्राह चेति ममातीव शिरोर्त्तिविद्यते, स्फेटय त्व, ततस्तेनोपध[प्र]योगं प्रोक्त । एव प्रच्छन्नं सर्वेषा वैद्यानां गृहेषु गत्वा नालिकेरं दत्त्वा शिरोर्त्तिस्फेटनविषये पृथक्पृथगोपध जज्ञे । सर्वेषा वैद्यानामुक्तान्यौपधानि कागदे लिखेत् मणकस्तेषा हस्तेभ्यः, ततो राक्षोऽग्रे प्राह मणकः स्व कृतम् । एते वैद्याः किमपि न जानन्ति । ततो भूपोऽवग्—भो वैद्या ! यूय किं सम्यग् रोग-स्वरूपं न जानीथ ? तैरुक्तम्—अस्माभिर्जायते सम्यग् । ततो मणको वैद्यलिखितौपधमय कागदं राक्षा[ज्ञोऽ]ग्रे मुक्त्वाऽवग्—मम रोगस्य स्वरूपं न ज्ञात, कथमन्येषा नृणां ज्ञास्यति ? अहं मुधा दण्डितोऽस्मि भवद्भिः । एव लोका अपि दण्ड्यन्ते । मम शिरोर्त्तिस्वरूपं न ज्ञात ततो राजाऽवग् अस्य मणकस्य यद्गृहीतं तद्गुणं ददत, नो चेन्न ह्युटिष्यते । ततोऽखिलैर्वैद्यैर्दश-गुणं प्रत्यर्पितम् ॥ इति मणकपरीक्षितवैद्यकथा ॥५४॥

[55] कर्मोपरि दुष्टभूपकथा ।

चन्द्रपुरात् धनश्रेष्ठी सेवकयुक् चचाल विदेशं प्रति । मार्गे वृक्षस्याधस्तात् तस्थौ श्रेष्ठी । श्रुत्यः पादौ श्रेष्ठिनश्चम्पयति स्म । वार्त्तां कुर्वन् सेवकः प्राह—स्वामिन् ! यदि तव राज्यं भङ्गति तदा त्वं कथं राज्यं पालयति ? श्रेष्ठी प्राह—वा मन्त्रिणं करिष्ये सर्वां प्रजां सुखिनीश्च करिष्ये । ततः श्रेष्ठी प्राह—कदाचित् कर्मयोगात्तव राज्यं स्यात्तदा त्वं कथं राज्यं करिष्ये[सि ?] । श्रुत्योऽवग्—यद्यहं राज्यं लभिष्ये[लप्स्ये] तदा सर्वं जनं दुःखिनमेव करिष्ये । ततश्चलितः श्रेष्ठी मार्गं गच्छतोस्तयोरकस्माल्लक्ष्मीपुराधीशे पुत्ररहिते मृतेऽमात्यैर्गजाद्यधिष्ठानयोगतः श्रेष्ठिसेवकस्य चम्पकस्यास्य राज्यं दत्तम् । जाते राज्ये श्रुत्योऽवग्—असौ मम स्वामी गच्छन् वाल्यताम्, ततो भीतः श्रेष्ठी, पश्चादानीतोऽमात्यैश्चम्पकभूपोपान्ते । तेन राज्ञा श्रेष्ठी मन्त्रिमुख्यं कृतः । राजा सर्वान् बहुकरप्रहणात् दुःखीचकार, केचिल्लोका गुप्तिगृहे क्षिप्ताः, केचित्कदर्थ्यन्ते, केचिद्बद्धाः शृङ्खलायाम् ।

इतो दीपालिका समागात्तदानीं गुप्त्यादिस्थैर्जनैः श्रेष्ठीं प्रोक्तः वर्षेण दीपपर्वं समागच्छ-न्न[दस्ति]स्ति । यदि दिनत्रयं[दिन]चतुष्टयं वा राज्ञा मोच्यन्ते[मोच्यामहे] वयं तदा वयं स्वजने मारुपितृभ्रात्रादिभिः[मातापिताभ्रात्रादिभिः] सह मिलित्वा सुखमनुभवामः । ततः श्रेष्ठिनाऽमात्येन राजानं विज्ञाप्य लोकः स्वस्वगृहं प्रेषितः, मिलिताः स्वजनादिभिः सह वर्यान्नपानमोदकादिभिः भक्षणान्सुखिनोऽभूवन् ।

इतो रात्रौ राज्याधिष्ठितदेवेन समेत्य राजानं कशाघातैस्ताडयन्नाह—त्वं मया राज्ये स्थापितोऽसि लोकानां दुःखोत्पादनार्थं, कथं सुखिनस्तान् करोषि, यद्यतः परं लोकान् सुखिनस्त्वं करोषि तदैव ह्युटिष्यते मया । प्राग्वत् राजा लोकान् तथैव दुःखिनश्चकार । श्रेष्ठी प्राह—स्वामिन् ! कथं कुट्यन्ते एते लोकाः ? राजा तदा रात्रिस्वरूपं प्रोक्तवान्, अहं कथं करोमि

“इतो न्याघ्न इतस्तटी” । ततो लोकैरुक्तम्—अस्माकं भाग्यानुसारेण भवानेव राजाकृतो दैवेन कस्य दोषो दीयते ॥ इति कर्मोपरि दुष्टभूपकथा ॥५५॥

[56] स्वभाग्यविषये मेघकथा ।

श्रीपुरे चन्द्रभूपो राज्यं करोति स्म । तत्र धीरः श्रेष्ठो, धारिणी [तस्यो]प्रियाऽभूत् ।
5 क्रमात्पुत्रो मेघाहोऽभूत् । धर्मकर्मशास्त्राणि पाठितः । स पित्रा परिणायितः । एकदा पितुः पार्श्वे पुत्रोऽवगम्—अहं श्रियर्थं विदेशं यास्यामि । यतः—

विदेशे मनुजाः प्राप्ताः, प्रायोऽर्जयन्ति वैभवम् ।

स्वस्य शर्कितं च जानन्ति, चरित्रं देहिनामपि ॥१॥

यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः, स पण्डितः स श्रुतवान्गुणज्ञः ।

स एव वक्ता स च माननीयः, सर्वे गुणाः काञ्चनमाश्रयन्ति ॥२॥

10

15

20

25

30

इत्युक्त्वा बलात् पितरं पर्यवसाप्य चन्दनैः शकटानि श्रुत्वा चलितुं प्रस्थानं बहिर्देदी, तदा पिताऽवगम् यदि त्वं कुसुमपुरेऽगमिष्यः[गमिष्यसि] तदा तत्र त्वया सावधानेन चिन्त्यम् । तत्र धूर्ता सन्ति । ते तु त्वां छलयिष्यन्ति । प्रथमं तत्रत्या मण्डविका प्राह्या, चन्दनं तु स्वर्ण-तौल्येन विक्रीयते त्वया । पुत्रः प्राह—तव वचः प्रमाण । ततश्चलितो मेघो गच्छन् कुसुमपुरा-दवागम् पञ्चगव्यूतीर्गतः । तदा तत्र चत्वारो धूर्ताः तत्र [तस्य] समुखमीयु । सार्थसमीपे चन्दनै-रिङ्घ्रिक कृत्वा शीतमुत्तारयितु तस्थुः । इतस्तत्रागतो मेघश्चन्दनं ज्वाल्यमानं दृष्ट्वा प्राह—किं भवद्भिश्चन्दनं ज्वाल्यते ? तैरुक्तम्—अस्मत्पुरे चन्दनं कणसमं तोलयित्वा विक्रीयते गृह्यते च । मेघो दध्यौ—अत्र चन्दनं म्वर्णतुल्यं श्रुतं साम्प्रतमेते चन्दनं कुर्वन्तः सन्ति । ततः किं करिष्यते मया । तदा मेघ कृष्णास्य वीक्ष्य ते जगुः—किं भवता कृष्णास्य कृतं ? समुसमप्रतः स्वागमनपितृजल्पनादिस्वरूपं जजल्प सः । कोऽत्र चन्दनस्य लाताऽस्ति । विक्रीयतोऽत्रैव मया शुल्कमुद्धरति । यूयं चन्दनं यदि ग्रहीष्यथ तदा भवद्भ्यो वास्ये । ते जगुरस्माकं चन्दनेन किं प्रयो-जनम् । अस्मद् गृहेऽपि चन्दनं धनं विद्यते । पुरेऽपि च यदि चन्दनं विक्रेतुं वाञ्छाऽस्ति तदाऽत्रैव पुरे वणिग्भ्यो दापयिष्यतेऽस्माभिः । ततस्तैस्तत्र वणिजा कर्णवन्धेन कणतौल्येन दापितम्, सत्य-कारोऽपि दत्तः । स च मेघश्चन्दनं तेभ्यः सत्यकारतो दत्त्वा पुरमध्ये गतो द्रष्टुं पुरीं चन्दनं स्वर्णतौल्येन विक्रीयमाणं दृष्ट्वा कृष्णाननोऽभूत् किं करिष्यते ? चन्दनं तु पुरा विक्रीतम् । कामसेना वेश्यागृहे गतः, तथा पृष्ट, स चन्दनविक्रयसम्बन्धं जगौ । वेश्यायोक्तं—त्वं वाहि-तस्तैः अत्र धूर्ताः एव बहवः सन्ति, ते वैदेशिकं छलयन्ति । यदि मदुक्तं कुरु तदा तथा धियं दास्यामि यथा तव चन्दनं बलति । तेनोक्तं—भवदुक्तं करिष्यते मया । वेश्या जगौ—त्वं तत्र गच्छ, चन्दनं कर्षयित्वा चन्दनप्राहकाणां पुरः प्रोक्तव्यं[प्रवक्तव्यम्] कणा[न्] आदावानयन्तु यथा तैः सह चन्दनं तोलयित्वा दीयते । यदा तैर्युगन्धरी तत्रानीयते तदा त्वया वक्तव्यं—वयं तु वैदेशिकाः स्वर्णमूल्यं चन्दनं ज्ञात्वाऽत्रागच्छामः । भवद्भिस्तु कर्णैरित्युक्त्वा चन्दनं गृहीतम् ।

तेन मुक्ताकणा आनीयन्ता भवद्भिः । युगन्धरीयमस्मत्पुरेऽस्ति, ततो विवादे जायमाने राजपार्श्वे तैः सह गन्तव्यम् । राजा मुक्ताफलैः सह तोलयित्वा चन्दनं तावकं तेभ्यो दापयिष्यते । ततो वैश्योक्तमङ्गीकृत्य मेघो राजपार्श्वे तैः सह विवादेन सदृशं क (कण्ठ) शिथिल कारयामास । ततो मण्डविका पितुर्वचसा लात्वा शनैश्चन्दन विक्रीय वह्नीः कोटीरजयामास मेघः, ततोमटनावेष्ट्यायै बहुधनं दत्त्वा पश्चात्त्वपुरीमागात् । पितुर्मिलितः पिता मुमुदेतराम् । ततः सप्तक्षेत्र्यां श्रियं व्ययति स्म पितरि स्वर्गं गते स्वयं गृहस्वामी भूत्वा दानादि ददानो महातीर्थेषु शत्रुञ्जयादियात्रां चकार, मुक्तिगमनयोग्यं पुण्यमर्जयामास ।

5

मेघस्यापि सोमनामा पुत्रोऽभूत्, जन्मोत्सवः कृतः, पाठितः धर्मकर्मशास्त्राणि, परिणायितश्च । श्रेष्ठी मेघः समुत्पन्नवैराग्यः पुत्रे गृहभारं मुक्त्वा दीक्षां ललौ, कर्मक्षयान्मुक्तिं ययौ मेघः ॥ इति स्वभाग्यविषये मेघकथा ॥५६॥

10

[57] कर्मोपरि अनिरुद्धभूपकथा ।

एकदा अनिरुद्धराजा प्राह—गुरुपार्श्वे—भगवन् । पाण्डवा विद्वा अभूवन् । तैरेवं युद्धं किं कृतम् ? तेषां वारके श्रीनेमिनाथो जिनोऽभूत् ।

गुरुवो जगुः—भवितव्यताप्रे को [कोऽपि] न छुटति ।

अनिरुद्धोऽवग्—यदि सावधानीभूय स्थीयते तदा किं करोति कर्म ? तदा—

15

गुरुवो जगुः—त्वयैतानि कार्याणि न कर्तव्यानि, यद्येतानि करिष्यन्ते तदाऽनर्थो भविष्यति ।

अनिरुद्धोऽवग्—कानि कार्याणि ?

गुरुराह—त्वया चतसृषु दिक्षु न गन्तव्यं । यदि कार्यं कदाचिद्धवति तदा न पूर्वस्यां गन्तव्यम् । यदि पूर्वस्यां गच्छेत्तदा पापार्द्धिनं कार्या । यदि पापार्द्धिं कुरुषे तदा सूकरो न हन्तव्यो । यदि सूकरं हनिष्यसि तदा सूकरी न हन्तव्या । यदि सूकरीं हसि तदा धवला त्याज्या । यदि धवला हता तदा त्वया गृहे न नेया । यदि गृहे नयसि तदा तस्या मासं न भक्षणीयम् । यदि भक्षयसि मासं तदा त्वया उपरि पानीयं न पेयं । यदि पानीयं पिबसि तदा तम्बूलो न भक्षणीयः [ताम्बूलं न भक्षणीयम्] इत्यादि नियममङ्गीकृत्यऽनिरुद्धभूपः स्वगृहे समागात्, क्रमात्सर्वं नियमं विसस्मार । कुष्ठी जातः, ततस्त तादृशं दृष्ट्वा गुरुभिरुक्त—कर्मणोऽप्रे कोऽपि न छुटति । ततो विशेषतोऽनिरुद्धभूपः पुण्यं कुर्वाणः पूर्वकृतानि कर्माणि नाशं चकार, यतः—

25

कथ्ये जीवो बलिओ, कथ्ये कम्माइं हुंति बलिआइं ।

जीवस्स यं कम्मस्स यं पुव्वनिवद्दाइं वयराइं ॥१॥

एव सर्वे जीवैरपि कर्मवशागतैः ससारे दुःखसुखानि पापपुण्ययोगाद्भवन्ते ।

इति कर्मोपरि अनिरुद्धभूपकथा ॥५७॥

39

[58] अतिथिसंविभागव्रते सांतलकौटुम्बिकादि । ।

वीरपुरे धीरस्य कौटुम्बिकस्य मदनाह्वा पत्नी बभूव । क्रमात्तयोः सप्त पुत्रा बभूवुः ।
नामान्यमूनि तथाहि—

१ चन्द्र-२ भीम-३ सोम-४ देवदत्त-५ धनदत्त-६ मदन-सान्तला इति सप्त परिणायिताः ।

5 एकदा सप्तसु पुत्रेषु हलानि खेटयत्सु सप्तापि बध्वः कौटुम्बिकेन निन्दनार्थं प्रेषिता ।
तदा सप्तापि बध्वो निन्दनार्थं क्षेत्रं प्रतिचेलु । मेघे वर्षति सप्तापि बध्वो बटवृक्षस्थाथ स्थिता
मिथो वार्त्ता कर्तुं लग्ना ।

इत कौटुम्बिकोऽपि क्षेत्रं प्रणि चलितो मार्गोऽब्दे वर्षति छत्रं बटतरो समीपे बधूजल्पितं
श्रोतुं स्थित वृद्धा बधूः प्राह—मम क्षीर रोचतेतराम् ।

10 द्वितीयाऽवग्—क्षिप्रचटिकाम् ।

तृतीया चाह—सालिदालिघृता[दीन्] रोचते ।

चतुर्थी—ओदन मुद्गघृतयुतम् ।

पञ्चमी—पक्वान्नम् ।

षष्ठी—मोदकान् ।

15 सप्तमी जगौ—यदि भवति किमपि तदाऽर्थिभ्यो दत्त्वा जिम्यते यादृशमन्नादि यदा
चटति तदा तादृजेन निर्वाहः क्रियते । उच्चाटो नानीयते च सन्तोष एव कर्तव्य । किं करोति
श्वश्रूस्वसु[श्वसुर]रादिकः । कर्म एव प्रधानं वीक्ष्यते ।

एतत्तासा प्रोक्तं श्रुत्वा श्वशुरो गृहे पश्चात्समेत्य भार्याया पुर (कौटुम्बिकः) प्राह—
20 षण्णां बधूना क्षीरादि देयं, सप्तम्याश्चोद्धरित कदम्बं दातव्य, तनस्तया तथा कृत यथा सप्तमी
दुःखिनी जाता कान्तस्याग्रे प्राह—मह्यं श्वश्रु कदम्बं दत्त्वेऽहं मरिष्यामि ।

सान्तलोऽवग्—भो प्रिये । त्वया दुःखं न कार्यम्, अहं दिशं [विदेशं] गत्वा तथा करिष्ये
यथा तवेप्सितं भविष्यति । ततो मातरह कदाचिद्बहुकालात्तव मिलामि तदा त्वयाऽहसुपलक्ष्यसे
[क्षिप्ये] नवेति मातरं पप्रच्छ ।

माताऽवग्—यो गर्भे नवमासान् व्यूढः स कथं नोपलक्ष्यते । ततो रात्रौ प्रियापार्श्वेऽवग्
25 स त्वयाऽयं कञ्चुको नोत्तार्यः ।

एव प्रोक्त्वा[प्रोच्य] सान्तलो विदेशं प्रति चञ्चाल, सूर्यपुरोपान्ते सान्तल स्थितो विश्रा-
मार्थम् ।

इत तस्मिन् पुरे नृपे पुत्ररहिते मृते पञ्चदिव्यैरभिमन्त्रितै सान्तलस्य राज्यं तत्रत्यमभूत् ।
30 'सहस्रमहलं' इति स्वं नाम कथयामास राजा । क्रमाच्चतुर्दशं प्रिया अभूवन् । मातापित्रोः
सहोदराणां नामापि चिन्ताद् विस्मृतः [व्यस्मरत्] ।

राज्ये जाते नृणां सर्वे, मातापित्रादिसोदराः ।

न चित्ते स्मृतिमायान्ति, यतोऽन्धं कुरुते रमा ॥१॥

तत्र पुरे स्तोत्रं वारि ज्ञात्वा सरो मन्त्रिपार्थात्खानयितु राजा[ज्ञा] प्रारब्ध, वहवो जना सर खनन्ति स्म, नर प्रति मानकं धान्यस्य घृतस्यार्धशेर दीयते एकैको द्रम्मश्च ।

इतश्चान्यदा राजा सरो द्रष्टुं गतः । सरो विलोकयन् स्वकुटुम्ब सरः एतन् वीक्ष्य राजा 5
दध्यौ—किमिदं मम कुटुम्बं विद्यते । कर्मणः पुरः कोऽपि न लुटति । स्व कुटुम्बं दृष्ट्वा राजा
गृहे गतो द्वितीयदिने धीरस्य सकुटुम्बस्याध्यर्धं प्रांसं राजा चकार । क्रमान्मातापित्रोर्भन्त्रिपार्थात्
सरः खननं निषिद्धम् । धीरो दध्यौ किमयं राजा करोत्येवम् । ततो राज्ञोक्तमन्यदा एकैका
वधूर्वारकेण तक्रार्थं मम गृहे प्रेष्या । ततो दिनं दिनं [प्रतिदिनं] वधूरेकैका तत्र ग्रीतु
याति । राजगृहे यदा षड् वध्वो यान्ति तदा राजा तत्र दापयति, यदा सप्तमी याति राजगृहे 10
तदा नृपो दुग्धं दधि वा दापयति स्म तस्यै । यदा सा स्वगृहे याति तदा परा वध्वो जल्पन्ति—
इयं कुशीलिनी विद्यते, तेन न ज्ञायते मार्गं स्थास्यति न वा, सान्तलस्तु कुत्र गतो न ज्ञायते ।
जीवन्नस्ति मृतो वा । एकदा राज्ञोक्तम्—भो स्त्रिये ! जीर्णं कञ्चुकं त्यज, नवीनं परिधेहि ।
साऽवग—त्वं लोकस्य पाताऽस्ति तवैवं वक्तुं न युक्तं । सर्वे तपस्विनो दुर्बला निराधारा प्रे[प्रो]-
षितभर्तृकादयो ये वर्तन्ते तेषां धर्ममार्गं राजा स्थापयति । यदि वृत्तिश्चर्मटिकान् भक्षयति तदा 15
को रक्षिता । पूर्वं परिणीतं पतिं मुक्त्वाऽस्मिन् भवे नान्यमङ्गीकरोमि । यदि बलात्कारं करिष्यसि
तदाहं तुभ्यं स्वस्य हत्या दास्ये । त्वं प्रजापालोऽसि, मया किमुच्यते ।

इतो राज्ञा कौटुम्बिकं सकुटुम्बमाकारयितुं श्रुत्यान् प्रैपीत् । श्रुत्यास्तमाकारयितुं यदा
गताः तदा स कौटुम्बिको नन्दनान्प्रति आह—न ज्ञायते राजा किं करिष्यते । प्रथमं भूपेन लघुपुत्रपत्नी
रक्षिता । आत्म[अस्मा]भिरन्यायः कोऽपि न कृतः । राजा दुष्टो भवति, यतः— 20

वेश्याऽक्का नृपतिश्चैरो, नीरमार्जारमर्कटाः ।

जातवेदाः कलादाश्च, न विश्वास्या इमे ष्वचित् ॥२॥

ततो विभ्यन् कौटुम्बिकं सकुटुम्बो राजपार्श्वे गतः, राज्ञोक्तम्—भवद्भिः सरो रुचिरं न
खनितं तेन त्वं कारागृहे क्षिप्यसे । कौटुम्बिकोऽवक्—अस्माभिरपराधं कोऽपि न कृतः । यथा
रुचिस्तव स्यात् तथा कुरु । ततो राज्ञा स्वगृहोपान्ते स्थापितः । स्वयं स्नानं कर्तुं मुपविष्ट, तदा 25
हस्ते चिह्नं वीक्ष्य प्राह—भूपोऽयं मत्पुत्रः । ततो राजा स्नानं विधाय मातापित्रोर्भ्रातृणां भ्रातृ-
जायानां च पादेषु विनयात्पपात् । ततो जनकं भूपोऽप्राक्षीत्—तात ! त्वमत्र कथमागा ?
कौटुम्बिकोऽवक्—तत्र नो वृत्तिर्[तौ] दुष्कालोऽपतत् ततोऽस्माकं निर्वाहो दुःशको जातः । ततोऽस्माभि
पृथग्या भ्रमद्भिरत्रागतम् । ततो राजा ता पूर्वपत्नीं पट्टराज्ञीं चक्रे प्राहेति भूप—त्वमात्मीय
मनोरथं दानादिषु पुण्यात्पूरय । लक्ष्मीस्तु भूयस्वस्ति । मातरं प्रति प्राह—त्वया पूर्वं प्रोक्तं यो 30
गर्भे उद्बह्यते स बहुकालाद्दुपलक्ष्यते तदर्थं मयैतत्कृतम् । ततः सर्वेषां सोदराणां ग्रामाणि पञ्च

पञ्च ददौ । ततो लक्ष्मीवन्तो जाता सन्तो लघुभ्रातरं भप विनयेन न मन्यन्ते । प्रायः श्रीमतां विनयो न भवति—

भवते द्वेषो जडे ग्रीति—रुचितं गु द्वनम् ।

मुखे कटुकतात्यन्तं, धनिनां ज्वरिणामिव ॥३॥

5 क्रमात्तेषामन्यायेन चलतां ग्रामा उद्धसा जाता पुनर्दुःखिनो जाता सन्तो भूप सेवन्ते श्रियोऽर्थं “क्षीणश्चन्द्र सूर्यं सेवते” । ततो राज्ञा सज्जनत्वात्ते भ्रातरो मानिता लक्ष्मीदानात् ।

अन्येद्युस्तत्र गुरुरागात् । धर्मं श्रोतुं नृपोऽगात् । धर्मं पप्रच्छ, मया किं कृत पुण्यम् । गुरुभिरुक्तम्—

10 पूर्वं श्रीपुरे कमलश्रेष्ठी बभूव । तस्य भार्या कमला । तौ द्वावपि गुरुपार्श्वे धर्मं श्रुत्वाऽतिथि-
संविभागव्रतं ललतु । तद्ब्रतं सम्यक्प्रपाल्य त्वं स प्रियो भूपोऽभू, ततो विशेषतोऽतिथिसंविभाग-
व्रतं शुद्धभाराध्यं पञ्चमस्वर्गे राजा राज्ञी च मर्त्यजन्म प्राप्य कर्मक्षयात् मुक्तिं जग्मतु ॥

॥ इति अतिथिसंविभागव्रते सान्तलकौटुम्बिकादिकथा ॥५८॥

[59] सत्योपरि मुनिकथा ।

15 एकस्मिन् पुरे कोऽपि मुनि कस्यापि गृहे भिक्षार्थं प्रविष्ट । तेन नत्वा मुनि. पृष्ट —
भगवन् ! त्रिगुप्तिगुप्तोऽसि । मुनिनोक्तं—नाहं गुप्तः । कथम् ? तेनोक्तम्—

एकदाऽहं कस्यापि गृहे भिक्षार्थमगम, तस्य प्रियाया वेणीवण्डं दृष्ट्वा स्वभार्यां स्मृत-
वानहम् । अतो मनोगुप्तिर्मम नास्ति । पुनरेकदा भिक्षार्थं भिभ्यगृहेऽगममहं तेन कदलीफलानि
मे दत्तानि अन्यगृहे मया पृष्टेन व्याहृतम् । तेन तद्वैरिणा तत् नृपाय निवेदितम्, देव ! भवद्वा-
टिकाया रम्भाफलानि श्रीदश्रेष्ठिगृहे यान्ति । राज्ञोक्तम्—कथं ज्ञायते ?

20 तेनोक्तम्—श्रेष्ठिना मुनेर्दत्तानि मया तु मुनिसुखात् श्रुतम् । एवविधानि सदाफलकदली-
फलानि भवद्वाटिकां मुक्त्वाऽन्यत्र न सन्ति, तच्छ्रुत्वा नृपेण श्रेष्ठी दण्डित, अतो मे वाग्गुप्तिर्नास्ति ।
येन श्रेष्ठिवण्डनेऽहं हेतुरभूवम् । तथाऽहमेकदाऽटव्या श्रान्त विश्रान्तश्च प्रमिला[प्रमोला]प्रापम् ।
तत्रैकं सार्थं स्थितोऽभूत् रात्रौ सार्थपतिनोक्तम्—प्रातरग्रे चलिष्यते तेन सकालमन्त्रानि कुरुत
जना, तत सर्वो जनोऽन्नपाके लग्न एकेनान्धकारवशादेकस्मिन्पक्षे मम मस्तकपार्श्वे पापाणं
25 मुक्त्वा चुल्लकः कृतः, तन्मध्ये वह्निरुदीपित, मया शिरोऽपाकृतम् अतो मे कायगुप्तिरपि नास्ति ।
अतो नाहं भिक्षार्हः । तस्य सत्यभाषणे श्रेष्ठी हृष्टः प्रतिलाभ्य प्रेषितो मुनि । श्रेष्ठी प्रशसयाऽनु-
त्तरविमानादिमुखमर्जितवान् । मुनिस्तु तादृश तादृशमाल्मानं निन्दन् चिरं चारित्र प्रपाल्य
क्रमादिवं गत ॥ इति सत्योपरि मुनिकथा ॥५९॥

[60] पूर्वकृतकर्मणि सीताकथा ।

नो चेव भासिअव्व, अत्थिणा दुक्खकारणं ।
 अलिय अब्भक्खाणं, पेसुअं मम्मवेहाई ॥१॥
 संतो विहु वत्तव्वो, परस्म दोसो न होइ विवुहाणं ।
 किं पुण अविज्जमाणो, पयडो छन्नो अ लोअस्स ॥२॥ 5
 विअरड अब्भक्खाणं, इअरस्स वि जो जणस्स दुयुद्धी ।
 सो गरिहिज्जड लोए, लहइ दुक्खाड तिक्खाडं ॥३॥
 जो पुण जईण समिआण, सुद्धभावाण वभयारीणं ।
 अब्भक्खाणं टेई, मच्छरदोसेण दुट्टमई ॥४॥ 10
 निव्वत्तिऊण पावं, पावेइ सो दुहमणतं ।
 सीआ इव पुव्वभवे, सुणि—अब्भक्खाण—दाणाउ ॥५॥

यथा अत्रैव भरते मिणालाकुण्डपुरे श्रीभूति पुरोधः, सरस्वती भार्या, पुत्री वेगवती, तत्रकदा साधुः शुद्धव्रत आगात्, उद्याने प्रतिमां स्थितः, लोको वन्दते भक्त्या, साधुपूजा द्रष्टु-
 ऽलीकमात्सर्येण वेगवती लोकानाह—एष मुण्डः पाखण्डी किं पूज्यते ? ब्राह्मणान्मुक्त्वा, एष
 मया रमण्या सह रममाणो दृष्टः इति कूटमाल साधोर्दत्तवती । लोका मुग्धास्तदनु साधुपूजना- 15
 दिभ्यो निवृत्ताः, मुनिनापि लोकविरक्त्या ज्ञातम्—तदलीककलङ्कादि, ततो जिनशासनेऽपभ्राजना
 मन्निमित्ता[मा] भूयादिति मनसि कृत्वा यावतैप कलङ्को नोत्तरति तावता मया न भोक्तव्यमिति
 प्रतिज्ञाय कायोत्सर्गे स्थितः । ततः शासनदेवतासान्निध्यात्—

ततो—“वेगवईए देहे वि[वि]अणा समुट्टिआ तिन्वा ।

पाउअभूया अरई स्रणं वयणं च सहसत्ति ॥१॥” 20-

तस्तथा सजातपश्चात्तापया साधुमूले गत्वा सर्वलोकसमक्ष स्वनिन्दापरया मुधैव तदाल
 साधोर्वत्त मात्सर्येणेति क्षमयित्वा पादयोर्लग्ना, ततः शासनदेव्या सजीकृता, धर्मं श्रुत्वा दीक्षा
 गृहीत्वा चिर पालयित्वा सौधर्मं देव्यभूत् । ततो जनकसुता सीता जाता । क्रमाद्ब्रामेण
 परिणीता, रावणेनापहृता, सा च पश्चादानीता तदा पश्चाद्भवात्म्यस्थितालीककर्मयोगाल्लोकैः कलङ्को
 दत्तः । ततः पुण्ययोगादग्निचिताप्रवेशतः शुद्धा, ततो जिनशासने प्रभाचना जाता । 25

इति पूर्वकृतकर्मणि सीताकथा ॥६०॥

[61] सुमद्रा—कथा ॥

कायोत्सर्गे इहलोके यत्फलमभूत्सुमद्रायाः, तत् उदाहरण वक्ष्ये ।

वसन्तपुरे जिनदासश्रेष्ठी, तस्य सुता सुमद्रा बौद्धभक्तेन चम्पापुरीनिवासिना नरेण
 कपटश्राद्धीभूय बुद्धदासेन स्वगृह परिणीय नीता, सा कुटुम्बकलहे पृथग्गृहे स्थापिता सा, तत्र 30

पञ्च ददौ । ततो लक्ष्मीवन्तो जाताः सन्तो लघुभ्रातर भप विनयेन न मन्यन्ते । प्रायः श्रीमतां विनयो न भवति—

भक्ते द्वेषो जडे प्रीति—रुचितं गुरुलङ्घनम् ।

मुखे कटुकतात्यन्तं, धनिनां ज्वरिणामिव ॥३॥

5 क्रमात्तेषामन्यायेन चलता ग्रामा उदसा जाताः पुनर्दुःखिनो जाता सन्तो भूप सेवन्ते श्रियोऽर्थं “क्षीणश्चन्द्रं सूर्यं सेवते” । ततो राज्ञा सज्जनत्वात्ते भ्रातरो मानिता लक्ष्मीदानात् ।

अन्येद्युस्तत्र गुरुरागात् । धर्मं श्रोतुं नृपोऽगात् । धर्मं पप्रच्छ, मया किं कृत पुण्यम् ।
गुरुभिरुक्तम्—

पूर्वं श्रीपुरे कमलश्रेष्ठी बभूव । तस्य भार्या कमला । तौ द्वावपि गुरुपार्श्वे धर्मं श्रुत्वाऽतिथि-
10 संविभागव्रतं ललतु । तद्ब्रतं सम्यक्प्रपाल्य त्वं स प्रियो भूपोऽभू, ततो विशेषतोऽतिथिसंविभाग-
व्रत शुद्धभाराध्य पञ्चमस्वर्गो राजा राज्ञी च मर्त्यजन्म प्राप्य कर्मक्षयात् मुक्ति जग्मतु ॥

॥ इति अतिथिसंविभागव्रते सान्तलकौटुम्बिकादिकथा ॥५८॥

[59] सत्योपरि मुनिकथा ।

एकस्मिन् पुरे कोऽपि मुनि कस्यापि गृहे भिक्षार्थं प्रविष्ट । तेन नत्वा मुनि पृष्ट—
15 भगवन् । त्रिगुप्तिगुप्तोऽसि । मुनिनोक्त—नाह गुप्त । कथम् ? तेनोक्तम्—

एकदाऽहं कस्यापि गृहे भिक्षार्थमगमं, तस्य प्रियाया वेणीदण्ड दृष्ट्वा स्वभार्यां स्पृष्ट-
वानहम् । अतो मनोगुप्तिर्मम नास्ति । पुनरेकदा भिक्षार्थमिभ्यगृहेऽगममहं तेन कदलीफलानि
मे दत्तानि अन्यगृहे मया पृष्टेन व्याहृतम् । तेन तद्वैरिणा तत् नृपाय निवेदितम्, देव । भवद्वा-
टिकाया रम्भाफलानि श्रीदश्रेष्ठिगृहे यान्ति । राज्ञोक्तम्—कथं ज्ञायते ?

20 तेनोक्तम्—श्रेष्ठिना मुनेर्दत्तानि मया तु मुनिसुखात्श्रुतम् । एवचिधानि सदाफलकदली-
फलानि भवद्वाटिका मुक्त्वाऽन्यत्र न सन्ति, तच्छ्रुत्वा नृपेण श्रेष्ठी दण्डित, अतो मे वाग्मुत्तिर्नास्ति ।
येन श्रेष्ठिदण्डनेऽहं हेतुरभूवम् । तथाऽहमेकदाऽटन्या श्रान्त विश्रान्तश्च प्रमिला[प्रमीला]प्रापम् ।
तत्रैक सार्थं स्थितोऽभूत् रात्रौ सार्थपतिनोक्तम्—प्रातरग्रे चलिष्यते तेन सकालमत्रानि कुरुत
जना, तत सर्वो जनोऽन्नपाके लग्न एकेनान्धकारवशादेकस्मिन्पक्षे मम मस्तकपार्श्वे पाषाणं
25 मुक्त्वा चुल्लकः कृत, तन्मध्ये वह्निरुद्दीपित, मया शिरोऽपाकृतम् अतो मे कायगुप्तिरपि नास्ति ।
अतो नाह भिक्षार्हं । तस्य सत्यभाषणे श्रेष्ठी हृष्ट प्रतिलाभ्य प्रेषितो मुनि । श्रेष्ठी प्रशसयाऽनु-
त्तरविमानादिसुखमर्जितवान् । मुनिस्तु तादृश तादृशमात्मानं निन्दन् चिरं चारित्रं प्रपाल्य
क्रमादिवं गत ॥ इति सत्योपरि मुनिकथा ॥५९॥

[60] पूर्वकृतकर्मणि सीताकथा ।

नो चेव भासिअव्व, अत्थिणा दुक्खकारणं ।
 अलियं अभक्खाणं, पेसुन्नं मम्मवेहाई ॥१॥
 संतो विहु वत्तव्वो, परस्स दोसो न होइ विवुहाणं ।
 किं पुण अविज्जमाणो, पयडो छन्नो अ लोअस्स ॥२॥
 विअरइ अब्भक्खाणं, इअरस्स वि जो जणस्स दुवुद्धी ।
 सो गरिहिज्जइ लोए, लहइ दुक्खाइ तिक्खाइ ॥३॥
 जो पुण जईण समिआण, सुद्धभावाण वंभयारीणं ।
 अब्भक्खाणं देई, मच्छरदोसेण दुड्डमई ॥४॥
 निव्वत्तिऊण पावं, पावेइ सो दुहमणंतं ।
 सीआ इव पुव्वभवे, गुणि-अब्भक्खाण-दाणाउ ॥५॥

5

10

यथा अत्रैव भरते मिणालाकुण्डपुरे श्रीभूति पुरोधः, सरस्वती भार्या, पुत्री वेगवती, तत्रकदा साधुः शुद्धव्रत आगात्, उद्याने प्रतिमां स्थितः, लोको बन्दते भक्त्या, साधुपूजा दृष्ट्वा-
 ऽलीकमात्सर्येण वेगवती लोकानाह—एष मुण्डः पाखण्डी किं पूज्यते ? ब्राह्मणान्मुक्त्वा, एष
 मया रमण्या सह रममाणो दृष्टः इति कूटमाल साधोर्दत्तवती । लोका मुग्धास्तदनु साधुपूजना-
 दिभ्यो निवृत्ताः, सुनिनापि लोकविरक्त्या ज्ञातम्—तदलीककलङ्कादि, ततो जिनशासनेऽपभ्राजना
 मन्निमित्ता[मा] भूयादिति मनसि कृत्वा यावतैष कलङ्को नोत्तरति तावता मया न भोक्तव्यमिति
 प्रतिज्ञाय कायोत्सर्गे स्थितः । ततः शासनदेवतासान्निध्यात्—

15

ततो—“वेगवईए देहे वि[वे]अणा समुट्ठिआ तिन्वा ।

पाउब्भूया अरई ख्णं वयणं च सहसत्ति ॥१॥”

20-

तस्तया सजातपश्चात्तापया साधुमूले गत्वा सर्वलोकसमक्ष स्वनिन्दापरया मुधैव तदाल
 साधोर्दत्त मात्सर्येणेति क्षमयित्वा पादयोलङ्गना, ततः शासनदेव्या सज्जीकृता, धर्मं श्रुत्वा दीक्षा
 गृहीत्वा चिर पालयित्वा सौधर्मे देव्यभूत् । ततो जनकसुता सीता जाता । क्रमाद्भासेण
 परिणीता, रावणेनापहृता, सा च पश्चादानीता तदा पश्चाद्भवत्यस्थितालीककर्मयोगाल्लोकैः कलङ्को
 दत्तः । ततः पुण्ययोगादग्निचिताप्रवेशत शुद्धा, ततो जिनशासने प्रभावना जाता ।

25

इति पूर्वकृतकर्मणि सीताकथा ॥६०॥

[61] सुभद्रा-कथा ॥

कायोत्सर्गे इहलोके यत्फलमभूत्सुभद्रायाः, तत् उदाहरण वक्ष्ये ।

वसन्तपुरे जिनदासश्रेष्ठी, तस्य सुता सुभद्रा बौद्धभक्तेन चम्पापुरीनिवासिना नरेण
 कपटश्राद्धीभूय बुद्धदासेन स्वगृह परिणीय नीता, सा कुटुम्बकलहे पृथग्गृहे स्थापिता सा, तत्र

30

प्रायो भिक्षायै अनेके साधव आगच्छन्ति । एषा संयतेषु रक्ता इति अन्यवचोभिर्भस्मिताऽपि तेषु साधुषु भक्तिं करोति । अन्यदा साधुलोचने पतितं तृण जिह्वया कर्पयन्ती सुभद्रां दृष्ट्वा [श्वशुर]लोकैः तिलको माले सक्रान्तो भर्तुर्दर्शितः, स मन्दस्नेहोऽभूत्प्रियाया, सुभद्रया स वृत्तान्तो ; प्रवचनोद्वाहभीतया रात्रौ कायोत्सर्गः कृतः । ततस्तदा तत्र शासनदेव्योक्तं—प्रातरस्थाः पुर्या
5 द्वारेषु स्तब्धेषु मया, चालन्याऽऽकृष्टोऽकैः त्वया प्रतोली उद्घाट्या, ततो जिनशासनप्रभावना भवति । तदा बह्वीभिः सतीभिरनुद्घाटितेषु द्वारेषु पटहस्पर्शनपूर्वं सुभद्रया देवतयोक्तविधिना प्रतोलीत्रयमुद्घाटितं, चतुर्थमधुनापि तथैवास्ति तत्र ततो विशेषाजिनशासनप्रभावना जाता, ततः सर्वकुटुम्बेन जैनो धर्मः प्रपेदे, साधव आराधिता, जिनेन्द्र आराधितः, मिथ्यात्वं त्यक्त्वा सुभद्रा[श्वस्त्रा]दयोऽपि पुण्यमर्जयामासुः । इति सुभद्रा कथा ॥६१॥

10 [62] निर्मोहकुटुम्बे गोपालकथा ।

सुस्थितप्रामे गोपालकुटुम्बी वसति, तस्य प्रिया गुणवती, पुत्रः कालकः, वधूटी कामदेवी सर्वेऽपि विरहासहा. सुस्नेहमानसाः एकत्रैव तिष्ठन्ति स्म, न विदेश गच्छन्ति च ।

अन्येद्युस्तत्रागतश्रीधर्मघोषसूरिपार्श्वे संसाराऽसारता श्रुत्वा अनित्यता भावयन्ति स्मेति—

एगोर्हं नस्थि मे , नाहमन्नस्स कस्सई ।

15 एवमदीणमणसो, अप्पा णुसासई ॥१॥

अन्यदा वर्षाकाले कालके हलखेटनाय गते तत्र पितृमारुवध्वाद्या. समाजगुः ।

अत्रान्तरे स्वर्गे कोऽपि देवोऽन्यदेवं प्रति प्राह—अधुना यादृशं गोपालकुटुम्बं निर्मोहं मिथोऽस्ति तादृशमन्यन्न दृश्यते ततस्तत्रैत्य तौ देवौ मनुष्यरूपं कृत्वा गतौ । एकः सर्परूपं कृत्वा हलं खेटयन्तं पुत्रं दशति स्म । पुत्रेऽचेतनीभूते यदा पित्राद्य शोकं रोदनादि न कुर्वते, तदा
20 अपरो देवो मनुष्यरूपमृत्प्राह—भो भो गोपालादयः कालके मृतेऽपि भवद्भिः कथं न रूयते पिता प्राह तदा—अनाहूतो मया यातो, न मया प्रेषितो गतः ।

यथाऽऽयातस्तथा यातः का तत्र परिदेवना ॥१॥

जननी प्राह— एकवृद्धसमारूढा, नानारूपा विहंगमाः ।

प्रातर्दिशो दिशं यान्ति, का तत्र परिदेवना ॥२॥

25 परिजगौ—पृथक्पृथक्स्थिते काण्ठे, अपरे तटिनीपतौ ।

संयुज्येते वियुज्येते, तत्र का परिदेवना ॥३॥

ततस्तौ देवौ प्रकटीभूय निर्बिषीकृत्य पुत्र निर्मोहमिदं कुटुम्बमिति न्यावर्ण्य स्वस्थाने गतौ । इति निर्मोहकुटुम्बे गोपालकथा ॥६२॥

[63] प्रासादकरणे आरासणवासिपामिलपुण्यम् ।

आरासणे म० गोमासुत पासिलो दौर्वल्यादतीव दुःखितोऽभूत् । यतः—

वरं वनं व्याघ्रगणैर्निपेवितं, जलेन हीनं बहुकण्टकाकुलम् ।

तृणैश्च शय्या वसने च वरकलं, न बन्धुमध्ये निधनस्य जीवितम् ॥१॥

अन्यदा तैलपूर्णां कूपिकां गृहीत्वा पत्तने विक्रयार्थं गतः । तत्र त्रिभुवनविहारप्रासादे 5
देवान्नन्तु गतः । देवान्नत्वा विहारस्तम्भादिषु प्रमाणं गृह्णन् तत्र वास्तव्या^१ श्र० छाण्डापुर्या
हसितं, किमियत्प्रमाणं प्रासादकारयिष्यसि ?

पासिलेनोक्तम्—यदि कदाचिद्भगिनि । प्रासादः कार्यते तदा प्रतिष्ठासमये त्वयाऽऽ-
[गन्तव्यम्] गम्यम् । गतः स्वपुरे पासिलः । १० उपवासैरथम्बिकाऽऽराधिता प्रसन्नाऽमृतम् । यत'
अम्बिकाऽवग्—मार्ग्य [वृणु] वरम् । तेनोक्तम्—यथा नवीनः प्रासादः निष्पाद्यते तथा कुरु । 10
देवतयोक्तम्—सीसकखनि रूप्यमयी कृता । ततस्तेन नमिनाथस्य प्रासादः कारितः ।

स च बिम्बप्रतिष्ठावसरे पत्तने गत्वा तां छाडापुत्रीं स्वभगिनीत्वेन प्रतिपन्ना[ज्ञः]ऽऽनीता
सन्मानिता च तेन । सा प्रतिष्ठा जाता सधभक्त्यवसरे प्रथमं गुरुन् परिधाय श्रीसचः
पट्ट[दु] कूलवस्त्रैः परिधापितस्तेन । भगिन्या तथा पट्टकूलेषु दीयमानेषु प्रोचे इमानि मम वहूनि
सन्ति परं त्वया प्रासादः कारितः परं ममाय मण्डपोऽस्तु । तेनोक्तमेवं भवतु । तदा गुरु- 15
भिरिदं काव्यमुक्तम्—

गोगाकस्य सुतेन मन्दिरमिदं श्रीनेमिनाथप्रभो—

स्तुङ्गं पासिलसंज्ञकेन सुधिया श्र । वता मन्त्रिणा ।

शिष्यैः श्रीमृनिचन्द्रसूरिसुगुरोर्निग्रन्थचूडामणे—

वादीन्द्रैः प्रभुदेवसूरिगुरुभिर्नैमैः प्रतिष्ठा कृता ॥२॥

तन्पुण्येन स पासिल स्वर्गसौख्यमासाद्य क्रमात्स शिवं गमिष्यति ।

इति प्रासादकरणे आरासणवासिपासिलपुण्यम् ॥६३॥

[64] प्रासादे फलवर्धितीर्थकल्पः ।

एकदा श्रीदेवसूरयो मेडताग्रामे चतुर्मासकं कृत्वा फलवर्धिग्रामे मासकल्पं स्थिताः । तत्रत्य
पारसाभिधश्राद्धेनान्यदा जालिमध्ये अम्बानपुष्पपूजितो लेब्दुराशिर्दृष्टिः । ततः श्रीगुर्वादेशेन 25
तद्विरलीकरणे श्रीपार्श्वबिम्बं दृष्टम्, तस्य प्रासादकारणाय श्रीपार्श्वनाथेनोच्यते स्वप्ने समागत्य ।
ततः श्राद्धेन तेन पारसेन स्वस्य द्रव्याभावे उच्यमाने प्रत्यहं मदप्रदौकिताक्षतसुवर्णाभवनेन द्रव्यं
बह्वपि भावीति प्रत्ययो दर्शितः । ततः कारितः प्रासादः, एकस्मिन्पार्श्वे मण्डपादि सर्वं निष्पन्न
तावता तत्पुत्रेणैतद्द्रव्यं कृतं समेतीति निर्बन्धपूर्वं पृष्टेन सा० पारसेन यथावत्कथनेऽक्षता न
सुवर्ण्यं भवन् । द्रव्याभावात्प्रासादस्तावानेव तस्यौ । स० ११६६ वर्षे फा० शु० १० बिम्बस्थापन 30

सं० १२०४ माघ शु० १३ कलशष्ट रोप । श्रीदेवसूरिप्रहितात्भीयशिष्यश्रीमुनिचन्द्रसूरिभिः
श्रीगुरुपादैः प्रतिष्ठितः [प्रतिष्ठापितः] प्रासादः ।

तत्र फलवर्धिपार्श्वे अजमेरनागपुरादिश्राद्धा गोष्ठिकाश्चिन्ताकारा जाताः । तत्र प्रासादे-
ऽधुनाऽप्येका प्रतिमा पूज्यते । द्वितीयां प्रतिमा न सहते पार्श्वदेवः ।

5

इति प्रासादे फलवर्धितीर्थकल्पः ॥६४॥

[65] अथान्तरिक्षपार्श्वकल्पः ।

स्नात्रजलैस्तैलैरिव, साम्प्रतमपि यस्य दीप्यते दीपः ।

स श्रीमदन्तरिक्ष-श्रीपार्श्वः श्रीपुरे जयति ॥१॥

10 रावणराज्यसमये पुष्पवटुकेन स्वस्वामिसालिविद्याधर पूजाकृते भविष्यत् श्रीपार्श्वप्रतिमा
वालुकामयी विद्यया कृताऽग्रतश्चलिते च सरसि क्षिप्ता प्रतिमा सा च देवसान्निध्यादखण्डितरूपा
चिद्भ्रजलिकदेश चिगच्छकपुराधिपतिश्रीपालराज्ञा[राजेन] समुत्पन्नासाध्यकुष्ठेन तस्मिन्सरसि स्नानं
कृतं । तस्याः प्रतिमायाः पार्श्वराज्ञः [राजस्य] कुष्ठ गतं । सुमहोत्सव राजा गृहे समायातः । राज्या
पृष्टं कुतो रोगोऽगमत् ।

राज्ञोक्तम्—अस्मिन्सरसि स्नात्रकरणात् ।

15

राज्योक्तम्—अत्र कोऽपि देवोऽस्ति, मध्ये वलिः कृतः अन्वया प्रत्यक्षीभूयोक्तं विम्ब-
निष्पत्तिस्वरूपं च, ततश्चोक्तम्—

20 सप्तदिनजाततर्णकादिरथ कृत्वाऽत्रागन्तव्य । ततो मया विम्बमर्पणीयं तथाकृते देव्यो-
क्तम्—भवता पश्चान्न विलोकनीयं, प्रतिमा पश्चादायाति नवेति विकल्पादकस्मात् राज्ञा पश्चाद्वि-
लोकितम् । अन्तरिक्षे स्थिता प्रतिमा । तत्रैव श्रीपुरं वासित । प्रतिमानयनसमयेऽम्बाया व्यभ्राया
समागच्छन्त्या एकः सुतो विस्मृतः, तस्यानयनाय क्षेत्रपाय प्रोक्तम्, तेनापि विस्मारितः, ततोऽम्बया
रोषेण स सिरसि दण्डेन हतः, सोऽद्यापि क्षेत्रपशिरसि दृश्यते, ततो देवस्नात्रोदकेन सिक्तो दीपो
वर्धते, दीप्यते देवस्नात्रजलेन, रोगा उपशमं गच्छन्ति । इति अन्तरिक्षपार्श्वकल्पः ॥६५॥

[66] टीडासम्बन्धः ।

25 कस्मिंश्चिन्नगरे टीडाह्नो ज्योतिष्कोऽस्ति । एकदा टीडेन रात्रौ मण्डकाः क्रियमाणा रात्रौ
छन्न सुप्तेन गणिताः । प्रातस्तत्रैत्य मण्डकप्रमाणं प्रोक्तं, ततो ज्योतिष्कोऽपि ख्यातोऽभूत् ।
एकदा कुम्भकारस्य गर्दभो गतः । तेन धन दत्त्वा पृष्टं—मम गर्दभः कदा लप्स्यते ?
बुधोऽवग्—लभ्यते, रात्रौ गर्दभस्थितिं वीक्ष्य प्रातर्जगौ ।

30 अतीव ख्यातिरभूत्तस्य । कस्यचिद्धारो गतस्तेन बुधः पृष्ठः । बुधेन मुद्रिकादासी हार
गृहीता [ग्रहीत्री] ज्ञाता, ततो लग्न मण्डयित्वा हारो वालितः । ततो राज्ञा टीडमञ्जलिमध्ये
कृत्वा प्रोक्तम्—किं मम हस्तमध्येऽस्ति ? टीडोऽबुधो यदा न जानाति तदा राज्ञा धृतः प्राह
स्वं स्वरूपमिति—

इं इं मांडा गण्या, राति भमंतइं गादह लाघ ।
मुद्रडीइं इह हारज गलिओ; हवडां टीडो जोसी ग्रहीओ ॥१॥

तत. राजा चमत्कृतो राजा बुधं तं बहुधनदानेन सन्मानयामास बुधोऽवग्—भूपाद्य-
प्रश्रुति मया यथा तथा न वक्तव्यम् । इति टीडासम्बन्धकथा ॥६६॥

[67] “गरुआ सहजिइं” गाथा सम्बन्धः ।

5

गरुआ सहजिइं गुणकरइं, कंतमकारणजाजाणि ।

करसणसींचइं सरभरइं, मेघ न मागइं दाणु ॥१॥

तथाहि—कस्मिंश्चिन्नगरे धनदत्ताभिधो वणिग्वसति स्म । तस्य गृहे कश्चित्प्राघूर्णक
आगतः । अस्य भोजन देयमित्यभिधाय श्रेष्ठी हृष्टे गतः । स प्राघूर्णकः स स्वादु रसवत्या
प्रीणितस्तथा, तेन प्राघूर्णकेन पत्राणि अडागराणि भक्षितानि । कानिचिन्निर्विकल्प्य भगिनीत्य- 10
भिधाय तस्यै अर्पितानि । ततो धनदत्तो गृहे आगतः तानि पत्राणि पत्यै अर्पितानि तथा [तदा]
तेन चिन्तितमहो असदृशमेतत्, ततस्तथा मनोगतं भावं तस्य पत्युरवगत्याभिहितं—“गरुआ
सहजि” इमां गाथा पूर्णां प्रोक्त्वा [प्रोच्य] तस्य निर्विकारप्राघूर्णकाऽर्पितपत्रसम्बन्धं प्राह पत्नी—
भो पते ? त्वया किमपि अलीकं न चिन्त्यं, पत्राणि भक्ष्य, ततस्तेन पत्न्योक्तं कृतम् ।

इति ‘गरुआ सहजिइं’ गाथाम्बन्धः ॥६७॥

15

[68] कूपकम्बलिकापातकसम्बन्धः ।

व्ययन्ति केचिन्मनुजा धनं मुधा—विमृश्य कार्यैकपरा जडाशयाः ।

स कूपवाहा इव कूपकम्बली—प्रघातकान्मानवतोऽतिधुर्त्तकान् ॥१॥

तथाहि—कस्मिंश्चिन्नगरे बहवः कूपवाहका गोधूमान् वयन्ते स्म । अत्रावसरे कश्चित्-
पथिकस्तस्मिन्मार्गे समागात्, तेन जलयन्त्रघट्या जल पीत्वा प्रोचे भो कूपवाहकाः । कः कूपमध्ये 20
एता जलघटीर्जलैः पूरयति ? ततस्तैः कूपवाहकैः प्रोक्तं हसद्भिः—भवत्पिता घटीर्भरति । पथिको
ऽवग्—यदि मम पिता घटीर्भरति तत्र शीतं लगन् [द्] भावि । ततस्ते प्रोचुरतो निजपितुः शीत-
रक्षायैका कम्बलिका [किं] न दीयते ? ततः प्राह तर्हि इयं कम्बलिका कूपे मया शीतरक्षायै
क्षिप्यमाणाऽस्ति, एव प्रोच्य कम्बलिका क्षिपत्वा गतः । ततो यदा गोधूमा निष्पन्नाः तदा ते
विभागीकर्तुं लग्नाः । ततः पथिकः प्राह—मम पित्रा कूपज्जलं कथितमस्ति ममापि भागः 25
कर्त्तव्योऽतः, ततो विवादं कृत्वा राजकूले स्व भागं याचते स्म । तदा सर्वैरप्युक्तं—कूपे
कम्बलिका तेन क्षिप्ता, अतोऽस्यापि गोधूसभागो दीयता । ततः सोऽपि गोधूसभागं प्राप ।

इति कूपकम्बलिकापातकसम्बन्धः ॥६८॥

सं० १२०४ माघ शु० १३ कलशध्वजारोपः । श्रीदेवसूरिप्रहितात्मीयशिष्यश्रीमुनिचन्द्रसूरिभिः
श्रीगुरुपादैः प्रतिष्ठितः [प्रतिष्ठापितः] प्रासादः ।

तत्र फलवर्धिपार्श्वे अजमेरनागपुरादिश्राद्धा गोष्ठिकाश्चिन्ताकारा जाताः । तत्र प्रासादे-
ऽधुनाऽप्येका प्रतिमा पूज्यते । द्वितीया प्रतिमा न सहते पार्श्वदेवः ।

5

इति प्रासादे फलवर्धितीर्थकल्पः ॥६४॥

[65] अथान्तरिक्षपार्श्वकल्पः ।

स्नात्रजलैस्तैलैरिव, साम्प्रतमपि यस्य दीप्यते दीपः ।

स श्रीमदन्तरिक्ष-भ्रीपार्श्वः श्रीपुरे जयति ॥१॥

10 रावणराज्यसमये पुष्पवटुकेन स्वस्वामिमालिविद्याधर पूजाकृते भविष्यत् श्रीपार्श्वप्रतिमा
बालुकामयी विद्यया कृताऽप्रतश्चलिते च सरसि क्षिप्ता प्रतिमा सा च देवसान्निध्यादखण्डितरूपा
चिद्भ्रजलिकदेशे चिद्गच्छकपुराधिपतिश्रीपालराजा[राजेन] समुत्पन्नासाध्यकुष्ठेन तस्मिन्सरसि स्नानं
कृतं । तस्याः प्रतिमायाः पार्श्वराज्ञः [राजस्य] कुष्ठं गतं । सुमहोत्सवं राजा गृहे समायातः । राज्ञ्या
पृष्ठं कुतो रोगोऽगमत् ।

राज्ञोक्तम्—अस्मिन्सरसि स्नात्रकरणात् ।

15

राज्ञोक्तम्—अत्र कोऽपि देवोऽस्ति, मध्ये बलिः कृतः अम्बया प्रत्यक्षीभूयोक्तं विम्ब-
निष्पत्तिस्वरूपं च, ततश्चोक्तम्—

सप्तदिनजाततर्णकादिरथं कृत्वाऽत्रागन्तव्यं । ततो मया विम्बमर्पणीयं तथाकृते देव्यो-
क्तम्—भवता पश्चान्न विलोकनीयं, प्रतिमा पश्चादायाति नवेति विकल्पादकस्मात् राज्ञा पश्चाद्वि-
लोकितम् । अन्तरिक्षे स्थिता प्रतिमा । तत्रैव श्रीपुरे वासित । प्रतिमानयनसमयेऽम्बया व्यग्राया

20

समागच्छन्त्या एकः सुतो विस्मृतः, तस्यानयनाय क्षेत्रपाय प्रोक्तम्, तेनापि विस्मारितः, ततोऽम्बया
रोषेण स सिरसि दण्डेन हतः, सोऽद्यापि क्षेत्रपशिरसि दृश्यते, ततो देवस्नात्रोदकेन सिक्तो दीपो
वधते, दीप्यते देवस्नात्रजलेन, रोगा उपशमं गच्छन्ति । इति अन्तरिक्षपार्श्वकल्पः ॥६५॥

[66] टीडासम्बन्धः ।

25 कस्मिंश्चिन्नगरे टीडाह्वो ज्योतिष्कोऽस्ति । एकदा टीडेन रात्रौ मण्डकाः क्रियमाणा रात्रौ
छन्नं सुप्तेन गणिताः । प्रातस्तत्रैत्य मण्डकप्रमाणं प्रोक्तं, ततो ज्योतिष्कोऽपि ख्यातोऽभूत् ।

एकदा कुम्भकारस्य गर्दभो गतः । तेन धनं दत्त्वा पृष्ठं—मम गर्दभः कदा लप्स्यते ?
बुधोऽवगम्—लभ्यते, रात्रौ गर्दभस्थितिं वीक्ष्य प्रातर्जगौ ।

30 अतीव ख्यातिरभूत्तस्य । कस्यचिद्द्वारो गतस्तेन बुधः पृष्ठः । बुधेन मुद्रिकादासी हार
गृहीता [प्रह्वीत्री] ज्ञाता, ततो लग्नं मण्डयित्वा हारो वालितः । ततो राज्ञा टीडमञ्जलिमध्ये
कृत्वा प्रोक्तम्—किं मम हस्तमध्येऽस्ति ? टीडोऽबुधो यदा न जानाति तदा राज्ञा धृतः प्राह
स्वं स्वरूपमिति—

सूतं इं मांडा गण्या, राति भमंतं गादह लाघ ।
मुद्रडीं इह हारज गलिओ; हवडां टीडो जोसी ग्रहीओ ॥१॥

तत राजा चमत्कृतो राजा बुधं तं बहुधनदानेन सन्मानयामास जुधोऽवग्—भूपाद्य-
प्रभृति मया यथा तथा न वक्तव्यम् । इति टीडामम्बन्धकथा ॥६६॥

[67] “गरुआ सहजिइं” गाथा सम्बन्धः ।

5

गरुआ सहजिइं गुणकरइं, कंतमकारणजाजाणि ।
करसणर्सीचइं सरभरइं, मेघ न मागइं दाणु ॥१॥

तथाहि—कस्मिँश्चिन्नगरे धनदत्ताभिधो वणिग्वसति स्म । तस्य गृहे कश्चित्प्राघूर्णक
आगतः । अस्य भोजन देयमित्यभिधाय श्रेष्ठी हृष्टे गतः । स प्राघूर्णकः स स्वाद्दु रसवत्या
प्रीणितस्तया, तेन प्राघूर्णेन पत्राणि अडागराणि भक्षितानि । कानिचिन्निर्विकल्प्य भगिनीत्य- 10
भिधाय तस्य अर्पितानि । ततो धनदत्तो गृहे आगतः तानि पत्राणि पत्यै अर्पितानि तथा [तदा]
तेन चिन्तितमहो असदृशमेतत्, ततस्तया मनोगतं भाव तस्य पत्युरवगत्याभिहितं—“गरुआ
सहजि” इमां गाथां पूर्णां श्रोक्त्वा [श्रोच्य] तस्य निर्विकारप्राघूर्णकाऽर्पितपत्रसम्बन्ध प्राह पत्नी—
भो पते ? त्वया किमपि अलीक न चिन्त्यं, पत्राणि भक्षय, ततस्तेन पत्योक्त कृतम् ।

इति ‘गरुआ सहजिइं’ गाथासम्बन्धः ॥६७॥

15

[68] कूपकम्बलिकापातकसम्बन्धः ।

व्ययन्ति केचिन्मनुजा धनं मुधा—विमृश्य कार्यैकपरा जडाशयाः ।

स कूपवाहा इव कूपकम्बली—प्रघातकान्मानवतोऽतिधूर्त्तकान् ॥१॥

तथाहि—कस्मिँश्चिन्नगरे बहवः कूपवाहका गोधूमान् वयन्ते स्म । अत्रावसरे कश्चित्-
पथिकस्तस्मिन्मार्गे समागात्, तेन जलयन्त्रघट्या जल पीत्वा प्रोचे भो कूपवाहकाः । कः कूपमध्ये 20
एता जलघटीर्जलैः पूर्यति ? ततस्तैः कूपवाहकैः श्रोक्त हसद्भिः—भवत्पिता घटीर्भरति । पथिको
ऽवग्—यदि मम पिता घटीर्भरति तन्न शीत लगन् [द्] भाषि । ततस्ते शोचुरतो निजपितुः शीत-
रक्षायैका कम्बलिका[किं] न दीयते ? ततः प्राह तर्हि इय कम्बलिका कूपे मया शीतरक्षायै
क्षिप्यमाणाऽस्ति, एव श्रोच्य कम्बलिकां क्षिप्त्वा गतः । ततो यदा गोधूमा निष्पन्नाः तदा ते
विभागीकर्त्तुं लग्नाः । ततः पथिकः प्राह—सम पित्रा कूपाज्जल कर्षितमस्ति ममापि भागः 25
कर्त्तव्योऽतः, ततो विवादं कृत्वा राजकूले स्व भाग याचते स्म । तदा सर्वैरप्युक्त—कूपे
कम्बलिका तेन क्षिप्ता, अतोऽस्यापि गोधूमभागो दीयतां । ततः सोऽपि गोधूमभाग प्राप ।

इति कूपकम्बली पातकसम्बन्धः ॥६८॥

[69] मनोनियन्त्रणे तापसम्बन्धः ।

- एकस्मिन्पुरे चन्द्रोभूपो राज्यं करोति स्म । तत्र पुराद्बहिरेकस्तापसस्तपस्तपन् नारीमुखं न वीक्षते कदाचित् । यदा चतुःपञ्चाष्टाद्युपवासे पारणकं समायाति । लोकैरप्यर्थितो लोकगृहे पृथक् पृथक्पारणकं चक्रे । एकदा स भूपेन पारणकायाभ्यर्थितः भूपगृहे पारणकं कर्तुं गतः ।
 5 भूपेन भक्तिः कृता वर्याहारदानात्, ततो राज्ञा बहुमानतो वर्यमुखवासनारूढः स्वस्थानकं प्रति चचाल राजमार्गं । इतोऽकस्मात्तस्य कामलतापण्यस्त्री संसुखा मिलिता, तापसो नेत्रे निमीलयामास । ततस्तया तस्य शीर्षे दृढं दशार्द्धपूजा कृता । ततः स सद्यः पञ्चाद्वलितो, राज्ञो ज्ञापितं वेद्या ऽवहीलनस्वरूपम्, ततो वेद्या साऽऽकारिता राज्ञा पृष्टा च । त्वया कथमेष ऋषिर्दशार्द्धपूजया पूजितः । सा प्राहाऽप्यमेव पृच्छयता । ततः स पृष्टः प्राह—मयाऽस्याः संसुखाऽऽगताया नेत्रे
 10 निमीलिते । ततस्तयोक्तम्—

आंखि म मींचिसि मिंचि मन, नयनि निहाली जोइ ।

जइ मन मींचिसि आपणउं, अवर न वीजी कोइ ॥१॥

मनो यदि नियन्त्रितं तदा नेत्रे अपि वशीकृते यतः—

मन एव मनुष्याणां, कारणं बन्धमोक्षयोः ।

- 15 अत एव मनो वाढं, नियन्त्रणीयमन्वहम् ॥२॥

ततः स तापसो मनो नियन्त्र्य मृत्वा स्वर्गे गतः ।

इति मनोनियन्त्रणे ता सम्बन्धः ॥६९॥

[70] सुसंगतिकुसंगतौ हस्तिसम्बन्धः ।

- पषपुरे भूपस्य हस्ती सहस्रयोधी सदा साधुशालायाः समीपे बध्यते । स च साधोः
 20 शान्तदान्तत्वादि दृष्ट्वा शान्तोऽजनि । ततो वैरिणो भूपहस्तिनं शान्तं ज्ञात्वा राज्यं ग्रहीतुं वाञ्छन्ति । क्रमाद् मन्त्रिणा श्रुतं, राज्ञो ज्ञापितं च ततो भूपेनोक्तं—सर्वत्र मन्त्रि[मन्त्री]बुद्धया राज्यरक्षां करोति । ततो मन्त्रिणा स एव हस्ती शौनिकशालायाः समीपे बद्धः । ततस्तेषां कर्म दृष्ट्वा हस्ती युद्धाय सज्जो भवति स्म । इति सुसंगतिकुसंगतौ[त्योः] हस्तिसम्बन्धः ॥७०॥

[71] यादृग्भूपमनस्तादृग्लोकमनःप्रबन्धः ।

- 25 एकदा विक्रमादित्यो मट्टमात्रयुतो बहिरुद्याने गतः ।
 विक्रमार्कं प्राह—मम मनो गच्छतां कार्पटिकानां मारणेऽस्ति ।
 मट्टोऽवग्—तर्हि तेषामपि तव मारणे समस्त्यधुना ।
 ततो मन्त्रिणाऽग्रे भूत्वा तेषां पुरं प्रोक्तं—विक्रमार्कं मृतः, ततस्तैः प्रोक्तं—तर्हि वर्यं
 ज्ञातम् । अद्यास्माकं दारुणि महाध्व्याणि भविष्यन्ति । तेऽग्रे गताः । ततः राज्ञो जल्पितं—
 30 तेषां ज्ञापितं, ततो राज्ञोक्तम्—आगच्छन्त्य एता आभीर्यो भोज्यन्ते परिधाप्यन्ते ।
 मट्टमात्रोऽवग्—एतासां मनो वर्यं भविष्यति ।

ततस्तासामग्रे भट्टमात्रेणोक्तं—विक्रमार्को मृतः ।

ततस्ताभिर्भट्टित्येव दध्यादिभाजनानि भग्नानि प्रोक्तं—हा विक्रमार्क ! सत्यवाक्क ! सात्त्विक ! न्यायप्रवर्तक ! सर्वजीवसुखकारक ! किं मृत ! ततस्ता भूमौ लोठं लोठं रुदन्ति ततस्तासामीदृश चेष्टितं राज्ञा प्रकटीभूय बहुधनदानान्मानितास्ताः ।

इति यादृभूपनस्तादृग्लोकमनःप्रबन्धः ॥७१॥

5

[72] दानपरीक्षायां कर्ण-युधिष्ठिरसम्बन्धः ।

युधिष्ठिरराजो दानं ददानः केनापि न चाल्यते ।

कर्णभूमिपतिर्दत्ते, दानमभ्यर्थिते सदा ।

युधिष्ठिरस्तु पूर्वाह्णे, नापराह्णे कदाचन ॥१॥

इति श्रुत्वा द्वौ देवौ धार्मिकरूप विधाय नृपगृहद्वारे गतौ, तदा दानं दत्त्वा राजा सुप्तः । प्रतीहारेण सार्धमिकागमन ज्ञापित राज्ञ । युधिष्ठिरेण ज्ञापित—सदावसरौ न भवति दानदाने ।

10

ततस्तौ कर्णभूपगृहद्वारे गतौ, प्रतीहारेण तयोरोगमन ज्ञापितं, ततः कर्णः स्नानार्थमुपविष्टः खलिखरण्डितदेहः प्राह—प्रेष्येता तौ, दानं दास्यते यतः—

चलं चित्तं चलं वित्तं, चलं जीवितमावयोः ।

विलम्बो नैव कर्त्तव्यो, धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥२॥

15

कर्णस्यैतद्वच श्रुत्वा तौ देवौ प्रकटीभूय प्रोचतुः—अधुना तव तुल्यो दानी मुवि न विद्यते । इति दानपरीक्षायां कर्णयुधिष्ठिरसम्बन्धः ॥७२॥

[73] अथ बुद्धौ अन्यायपत्तनगतश्रेष्ठिपुत्रसम्बन्धः ।

तामलिपिपुरातपुत्रस्य विदेशे न्ययसायार्थं गच्छतस्तातेनेति शिक्षा दत्ता—अन्यायपुरपत्तने न गम्यम् [गन्तव्यम्] । तत्र च अन्यायो नृप, अविचारको मन्त्री, सर्वग्राह्यारक्षक, अशान्तिनामा पुरोहितः, गृहीतभक्षः श्रेष्ठी, मूलनाशः तत्सुतः, यमघण्टा कृट्टिनी, रणघण्टा तत्सुत्री, अन्ये घूतकारा बहवस्तत्र । धूर्त्तं सर्वलोक ।

20

ततः पितुः शिक्षामादाय चलन् दैवादनीतिपत्तने गत । प्रथमं तत्र चत्वारो मीलिताः श्रेष्ठिनः, तैरुक्तं—ज्यवसायकरणमिह दुःशक, क्रयाणकमस्मभ्य देहि, चलिता यन्मार्गयिष्यसि तदा वस्तुना तव यान भरिष्यते । ततस्तेन सर्वं वस्तु तेभ्यो दत्तं, साक्षिण कृता, ततः स पुरमध्ये चचाल, वर्त्तनि एको धूर्त्तो वर्ये चाखडिके प्राश्रुतीकृत्य प्राह—यदा त्वं चलतः पुरात् तदा मां हृष्ट कुर्या । ततोऽप्रत एकधूर्त्तः सहस्रदङ्ककान् मम पित्रा नेत्रं ग्रहणके तव पितु पार्श्वे मुक्तमस्ति तच्चलताऽर्पणीयम् । ततः श्रेष्ठिस्तुः प्राह—अग्रे सर्वं वर्यं भविष्यति । ततः स श्रेष्ठिपुत्रः पुर्याः शोभां विलोक्य चेरयापुत्र्या गृहे गतः । तत्र स्थित, तथा समं प्रीतिर्जाताऽत्यन्त, ततस्तेन स्ववस्तुविक्रयादिवस्वरूप तस्याः पुर प्रोक्त, तयोक्तं—वर्यं न कृतं, तथापि तथा करिष्ये यथा ते सुखं भविष्यति । ततः सखीवेष कारयित्वा रणघण्टाया मातुर्गृहे त साऽनैषीत् । तदा रात्रौ

25

30

ते चत्वारः श्राद्धनः समेत्य पप्रच्छुः । अस्माभिरैकस्मान्नराद्वस्तु गृहीतमस्ति तस्याग्रे प्रोक्तमस्ति-
यदा त्वं चलिष्यसे तदा यानं भृत्वा दास्यते । वैश्याऽवग्—कदाचिन्मशकैर्यानं भृतं मार्गयिष्यति
तदा किं क्रियते भवद्भिः । ते प्रोचुरेवं बुद्धिः स्तस्य कुतः ।

5 तत उपानहाता धूर्त्तः समागतः, तेनाप्युक्तं—मया तस्यैव चाखड्यौ दत्ते प्रोक्तं—हृष्टं
मा कुर्याः, अहं तु हृष्टो न भविष्यामि, ततस्तस्य वस्तु ग्रहीष्यते । वैश्याऽवग्—यदि स त्वा भूपपार्थं
नीत्वा वदिष्यसि—राज्ञः सुतो जातः, त्वं हृष्टोऽथ न तदा किमु ।

तत एको धूर्त्तः पुनरागतः प्राह—मया सहस्रदङ्कान् दत्त्वा तस्य श्रेष्ठिसूनोः प्रोक्तं-
मम पित्रा तव पितुर्गृहे चक्षुर्ग्रहणके मुक्तं तच्चलता दातव्यम् । यदा चलिष्यति स तदा
चक्षुर्मार्गयिष्यामि ।

10 वैश्याऽवग्—वर्यं न कृत कदाचित् स गदिष्यति अस्मत्पितुः पार्श्वे बहूना जनाना नेत्राणि
ग्रहणके सन्ति, तेन त्व स्व चक्षुस्तुलाया मुञ्च, ततस्तेन द्वितीयचक्षुषा सम तोलयित्वा दास्यामि
ततस्त्वं हारयिष्यसि ।

एव प्रोच्य सर्वे स्वस्थान गताः । एतत् श्रुत्वा चलनावसरे मशक राजपुत्रजन्म-चक्षुस्तो-
लनयुक्तिभिः साधिका श्रिय तेभ्यो ललौ । इति बुद्धौ अन्यायपत्तनगतश्रेष्ठिपुत्रसम्बन्धः ॥७३॥

15 [74] निर्घृणत्वे वैद्यसम्बन्धः ।

एकस्मिन् पुरे द्वौ भ्रातरौ वैद्यौ वैद्यकशास्त्रकुशलौ लोकान् चिकित्सयन्तौ लक्ष्मीमर्जयतः
स्म । एकदा वृद्धभ्राता कस्मिंश्चिद्भ्रात्रे गतः । तत्र कमपि पुरुष चिकित्सयित्वा धनमादाय
पश्चादागच्छन् स्वपुरसमीपे समागात्, तत्र चिता प्रज्वलन्ती दृष्ट्वा तु दध्यौ । अहं भ्रात्रे ऽन्यत्रा-
गममेकः कोऽपि मृतोऽत्र तस्य चिता ज्वलन्ती दृश्यते । मम भ्रात्रा नाहिं विलोक्य किमपि
20 धनं गृहीतं न वेत्ति । ततो वैद्यो दध्यौ—

साम्प्रतं दृश्यतेऽत्रैव, प्रज्वलन्ती चिता किल ।

ग्राममागामहं मे तु भ्रातुः किं चरितं नवा ॥१॥

चितां प्रज्वलितां दृष्ट्वा, वैद्यो विस्मयमागतः ।

नाहं गतो मम भ्रातुः, कस्येदं हस्तलाघवम् ॥२॥

25 इति निर्घृणत्वे वैद्यसम्बन्धः ॥७४॥

[75] ताजि न्यविरचनसम्बन्धः ।

एकदा गूर्जरधरिञ्चा मुद्गलाः बहवः खरशानतः समागताः । तैर्गूर्जरधरित्रीमनुजा
धृताः । तेषु मध्ये एको विद्वान् आचार्यो धृतः । स च नीतः खरसाणे स च तत्रस्थस्तेषां
मुद्गलानां भाषा स्तीकदिनैर्जज्ञौ । एकदा यस्य मुद्गलस्य गृहे तिष्ठति स्म । स मुद्गलो
30 वैरिञ्चामं लुण्ठितुं गतः ।

इतो मध्याह्नसमये तस्य मुद्गलस्य माता पदच्छायामवित्वा विलोक्य क्षणमूर्ध्वस्थिता
उदरं कुट्टयन्ती रोदितु लग्ना । हा पुत्र ! कथं हतः ? किं करोमि त्वया विनाऽहम्, तवाऽऽधारे

इदं कुटुम्बमासीत्, इत्यादि विलप्य विलप्य रुदतीं श्वश्रून्पुत्रपुत्रवधूः पदच्छाया विलोक्य हृष्टमनाः श्वश्रून् प्रति प्राह—मातर्मा रोदनं कुरु, तव पुत्रः कुशल्यस्ति । एकः शरो मस्तके लग्नोऽस्त्येकः पादे, एको वामहस्ते च, क्षेमेण सन्ध्याया समेष्यति, ततः श्वश्रूर्वध्वा रुदती रक्षिता । सन्ध्याया यादृशं वध्वा प्रोक्तं तादृशं तेनाचार्येण ह्यप्र । ततो दध्यौ—एते द्वे अपि कुशलिनी[न्यौ], परं वधूस्तु (श्वश्रा) अप्यधिका । ततस्तेन सूरिणा तत्रस्थेन यवनिकं शास्त्रं पठित्वा ताजिको ग्रन्थो नवीनो वद्धः । ततः सोऽत्र गूर्जरधरित्र्या सूरिणा नीतः । सूरिस्तु ततस्तत्क्षणमत्रागतः, ग्रन्थस्ततो निराम्नायोऽभवत् । तस्मिन् ग्रन्थे अतीतानागत—भाविभूतादिसर्वं प्रोक्तमस्ति परं तादृग्युद्धिं विना सम्यग् न ज्ञायते । स चाधुनाऽत्र विद्यते । इति ताजिकग्रन्थनिरचनमम्बन्धः ॥७५॥

[76] मकरवानरमम्बन्धः ।

एकदा पुष्पाकरवनादेको वचनप्रियो वानरः कदाचिद् भ्रमन् वने वने फलाहारं कुर्वन् समुद्रतटे गतः । तत्रैकं समुद्रमर्यादाजलान्तर्लुठन्तं मकरं वीक्ष्य वानरः प्राह—मित्र ! किं जीवित-निर्विण्णोऽसि त्वं यदत्र व्याधभूमौ समागाः ? ततो मकरोऽवग—

यस्य यद्विहितं स्थानं, यस्य यद्वेत्ते कृतम् ।

तत्रैव रमते चित्तं, तत्र नान्यत्र वानर ! ॥१॥

उक्तं च—सर्वस्वर्णमयी लङ्का, न मे लक्ष्मण ! रोचते ।

पितृपर्यागतायोध्या, निर्धनापि सुखावहा ॥२॥

किंच—जगणी^१ जम्मुप्पत्ती,^२ पियसगो^३ जीवियं^४ धणासा य^५ ।

पच्छिमनिहा^६ वरकामिणी,^७ पंचवि [सत्तवि] दुक्खेण मुच्यंते ॥३॥

अथाह सफलजन्माऽभूव तव दर्शनेन, उक्तं च—

साधूनां दर्शनं श्रेष्ठं, तीर्थभूता हि साधवः ।

तीर्थं पुनाति कालेन, सद्यः साधुसमागमः ॥४॥

तस्मादत्र भवान् स्थलोत्पन्नः समागतः । भवादृशा गोष्ठयपि दुर्लभा । ततो वानरः प्राह—हे मकर ! अद्यप्रभृति त्वं मे प्राणाधिकमित्रं वर्तसे, मित्रस्य पुरः स्वसुखं दुःखं च प्रोच्य प्रायः सुखी जनो भवति । उक्तं च—

प्रयुक्तसत्कारविशेषमात्मना, न मां परं संप्रतिपत्सुमर्हसि ।

यतः सतां सन्नतगात्रिसगतं, मनीषिभिः सामपदीनमुच्यते ॥५॥

ततो मिथो वानरमकरयोः प्रीतिरजनि । वानरो वर्यफलानि मकराय विश्राणयति, मकरश्च निजपत्न्यै दत्ते, साऽपि फलाऽऽनयनसम्बन्धं पप्रच्छ । ततस्तेन वानरमित्रसम्बन्धः प्रोक्तः । ततः सा सगर्भा मकरी चिन्तयामास । यो वानरो नित्यमीदृशानि फलानि सुखादानि भक्षयति तस्य हृदयं पीनमतीव मृष्टं मासममृतोपमं भवति, ध्यात्वेति पतिं प्रति मकरी प्राह—मम गर्भा-शुभावात् तव मित्रवानरहृदयभक्षणदोहदो जातोऽस्ति । तं दोहदपूरणं विना मम प्राणा गमिष्यन्ति ।

ततो दयिताकदाग्रह मत्वा सोऽन्यदा वानरं प्रत्यवग्-मित्र ! त्वदीयभ्रातृजाया त्वामाकारयति, तत्र तव भक्तिं करिष्यति । ततः स वानरो भ्रातृजायामिलनार्थं मकरपृष्ठमारूढः कियन्तीं चेलामतिक्रान्ता* । ततः कपिः प्राह—मया तत्रगतेन किं कर्तव्यं ? तव पत्नी मम कीदृशी भक्तिं करिष्यति । तदहो मकरो दध्यौ—मया तु बहुजले समानीतोऽत्र । इदं जलमुत्तीर्य पश्चाद्गन्तुं मया विना न शक्नोति । अतः सत्यमेव वच्मि । ततः पत्न्या दोहदस्वरूपं प्रोक्तं तेन वानराग्रे । ततो वानरो दध्यौ—तत्र यदि गतोऽहं तदा मृत एव, अतो वृद्धिविधीयते मया । ततोऽवग्वानरः—मित्र ! मां त्वं तत्र नयन्नसि परं भ्रातृजयामनोरथ एवं पूर्णो न भावी । मकरोऽवग्-किमिदं वदसि ? वानरोऽवग्—मम वटे चित्तं विद्यते । हृदय तूदम्बरे वृक्षे समस्ति, तेन गृहीत्वा यदि गम्यते तदा भ्रातृजायामनोरथः सफलो भवति । ततो मकरः पश्चाद्बलितः अबिधतटे समागात् । ततो वानरो तत्पृष्ठित उत्तीर्य वृक्षमारूढः प्राह—मित्र गच्छ, पश्चात् मैत्र्याः श्रितं [स्थिति] मम भ्रातृजाया अग्रे प्रोक्तव्यं—वानरो वटाश्चित्तमुदुम्बरात् हृदयं मुक्तं लातुं गतोऽस्ति । अहं तु त्वया सह मैत्रीं न करिष्येऽत परं, यतः—

जलजन्तुचरैर्नित्यं, जलमार्गानुसारिभिः ।

स्थलजैः संगतिर्न म्याद्-ब्रुवन्ति मुनयो ध्रुवम् ॥६॥

इति वटाश्चित्तमुदुम्बरिहृदयम् । इति मकरवानरसम्बन्धः ॥७६॥

[77] सत्पात्रदानसम्बन्धः ।

दानं धर्मेषु रोचिष्यु, तच्च पात्रे प्रतिष्ठितम् ।

मौक्तिकं जायते स्वाति—वारि शुक्तिगतं यथा ॥१॥

केसिं च होइ चित्तं, चित्तं केसिं पि, उभयमन्नेसिं ।

चित्तं चित्तं पत्तं, तिन्नि पुण्णेहिं लब्धमिति ॥२॥

कश्चिद्राजा दानपराङ्मुखोऽन्यदा महादव्या गतः । सपरिवारोऽटवीं पश्यन् भूपो मधूकाभिधस्य[वृक्षस्य]अधस्तात् स्थितः, स मधूको वृक्षस्तदा बिन्दून् मुञ्चति । राज्ञोक्तं—भो पण्डित ! अयं मधूकः कथं रटति ? तदैकेन पण्डितेन भूपप्रतिबोधायति प्रोक्त—

यदास्ति पात्रं न तदास्ति चित्तं, यदास्ति चित्तं न तदास्ति पात्रम् ।

एवं हि चित्तापतितो मधूको मन्येऽश्रुपातै रुदनं करोति ॥३॥

शुत्वैतद्भूप. सत्पात्रदानपरोऽभूत् । इति सत्पात्रदानसम्बन्धः ॥७७॥

[78] दाने सुदर्शनश्रेष्ठिकथा ।

अम्पापुर्यां जिनदासश्रेष्ठी, तस्य गृहे महिषीपालः पुत्रगनामा वभूव । स च सदा महिषीं चारयितुं वने याति । एकदा शीतकाले वनमध्ये कायोत्सर्गस्थितं यतिं दृष्ट्वा दयापरो

* 'न्तो' इति शुद्धं दृश्यते । —न्त । अथवा 'कियन्ती चेलामतिक्रान्ता' ।

महिषीपालस्तस्य साधोरुपरि शीतरक्षानिमित्तमेकं कम्बलं ददौ । तत्पुण्येन क्रमात्तस्य श्रेष्ठिनः
सुवर्शननामा पुत्रोऽभूत् । स च क्रमात्पुरोहितपत्नीकपिलयाअभयाराज्ञ्या चाक्षोभितः सन् ताभ्यां
कुलाच्छूलायां क्षेपितः । शीलमाहात्म्यात्सा शूली स्वर्णमयं सिंहासनमभूत् । इत्यादिसम्बन्धः स्वय-
मेव ज्ञातव्यः । इति दाने सुदर्शनश्रेष्ठिकथा ॥७८॥

[79] दाने कृष्णकथा ।

मिथ्यादृष्टिसहस्रेषु, वरमेको ह्यणुव्रती ।

अणुव्रतिसहस्रेषु, वरमेको महाव्रती ॥१॥

महाव्रतिसहस्रेषु, वरमेको हि तीर्थकृत् ।

जिनाधिपसमं पात्रं, न भूतं न भविष्यति ॥२॥

एकदा मथुरायां नगर्यां नन्दगोकुलेन स्वपुत्रो नारायणो वन भ्रान्त्वा समागतः पृष्ट इति
भो बत्स ! त्वया भोजनं कृतं नवेति ? तदा नारायणेनोक्तं—

स्वच्छन्दतः स्वभवने स्वयमर्जितान्नं, कान्ताकराग्रपतितं यतिदत्तशेषम् ।

ये ते सुरपितृनपि तर्पयित्वा, ते भुक्तवन्त इह, तेन, मया न भुक्तम् ॥३॥

मतः—पढमं जईण दारुण, अप्पणा पणमिळण पारेड ।

असईसुविहियाणं, भुंजेई कयदिमालोओ ॥४॥

इति दाने कृष्णकथा ॥७९॥

[80] दाने कुरुक्षेत्रब्राह्मणादिकथा ।

कुरुक्षेत्र ब्राह्मणः, ब्राह्मणी, तत्पुत्रश्च एते त्रयः प्रीतिपरास्तिष्ठन्ति । एकदा स्वगृहागताभ्यां
साधुभ्यां स्वस्वभागसक्तुमध्याद्वावात्सक्तवस्त्वैर्दत्ताः । तद्दानपुण्येन तस्मिन्नेव भावभूरिस्वर्णकोटि-
वृष्टिरभ्येत्य सुरैः प्रशंसा कृता तेषां च ततस्तेन पुण्येन मुक्तिमपि गमिष्यन्ति ।

इति दाने कुरुक्षेत्रब्राह्मणादिकथा ॥८०॥

[81] प्रतिक्रमणक्षमाविषये युधिष्ठिरकथा ।

एकदा युधिष्ठिरभूपो द्यूतहारितराज्यः भीमादिभ्रातृयुतो वनं प्रति चंचाल । कस्मिंद्दने
सन्धान्च्यार्यां तरोरधस्तस्यौ । तदानीं सामायिकं गृहीत्वा प्रतिकर्म[प्रतिक्रमण] कृत्यं कृत्वा स्पृत-
पन्ननमस्कारो यावत्त्वपिति तावद्भीमोऽवग्—वने उपसर्गां व्यथन्ते, राज्ञौ तु विशेषतो भयं स्यात्ते-
नाऽहमादौ प्रथमयामे जागमि । भीमस्य जाग्रतः कलिनामा राक्षसस्तत्रागाद्भीम क्षोभयितुं तदा
मिथो द्वाभ्यां युद्धं बाधं कृतं न कस्यापि जयविजयौ भवतः स्म । मिथः खिन्नौ तौ पृथक्पृथ-
क्स्थितौ भीमस्तु सुप्तः । ततो द्वितीयप्रहरे अर्जुनो जागर्त्ति, तत्रापि भीमवद्भमर्जुनेन तेन समं
युद्धं कृतं ततो मिथस्तौ खिन्नौ पृथक्स्थितौ । तृतीयप्रहरे तथैव सहदेवनकुलोत्तेन समं

चक्रतुः । चतुर्थग्रहरे युधिष्ठिरराजः स्वयमेवोत्थाय सामायिकं लात्वा नमस्कारान् गणयन् तस्थौ, यावत्प्रतिकर्म[प्रतिक्रमण]कतुकामो धर्मध्यानपरोऽभूत् तावदितः सोऽपि असुरः कलिः सप्तताल-प्रमाण वस्तु [वपु] कृत्वोपसर्गयितुं लग्नः । एवं षट्पञ्चचतुस्त्रिप्रभृतिहीनहीनतरव्याघ्रादिरूपाणि कृत्वा युधिष्ठिरं ध्यानाच्चालयितुं लग्नः । युधिष्ठिरस्तु प्रतिक्रमणं कुर्वन् सर्वथा मुक्तवैरः सन् स्थितः । तदा तेन [शरीरं] कृष्णक्रयुकप्रमाणं कृतं यावत् तावद्युधिष्ठिरेण वतुलकेन स्थगितः सः प्रातर्भावादीन् सर्वान् भ्रातृन् सुप्तान् दुःखेनोत्थाप्य युधिष्ठिरः पप्रच्छ—भो भ्रातर । कथमेवं सुप्ता यूयं ? तदा तैः स्वं स्वं रात्रिवृत्तान्तमुक्तं । तदा युधिष्ठिरोऽवगू—सोऽसुरोऽत्रास्ति यावद्वतुलकं पञ्चात्करोति तावत् स कल्यसुरः सन्तुष्टः स्वरूपं प्रकटीकृत्य युधिष्ठिर तुष्टावेति—

धन्यस्त्वं पुण्यवानभाग्यात् सौभाग्यसरलाशयः ।

विद्यसे धरणीपीठे, जगद्वन्द्यक्रमाम्बुजः ॥१॥

कल्यसुरोऽवगू—एवं यः क्षमा करोति स कलावपि स्वं कार्यं करोति मुक्तिभोग्यं सात-मर्जयति च । ततो युधिष्ठिरोऽपि प्रतिकर्म[प्रतिक्रमणं] कृत्वा सामायिकं पारयित्वाऽवगू—भो असुर ! मया तव योऽपराधः कृतः स क्षम्यतां त्वया । एवं मिथस्तौ क्षमयांचक्रतुः ।

इति प्रतिक्रमणक्षमाविषये युधिष्ठिरकथा ॥८१॥

[82] अथ कर्णकद्विजकल्पितसम्बन्धः ।

कर्णं स्वर्णदानं भूरि दत्त्वा स्वर्गो गतः । तत्र स्वर्णमेव पश्यति, नान्यत् । ततः पृष्टो गुरु प्राह—न त्वयाऽन्नादिदानं वत्त, तेन हेम पश्यन्नभूत् । ततो दातु चन्द्रपुरे शृगालः श्रेष्ठी बभूव । तत्रान्नं दत्त्वा जिमते एकदा कोऽपि नायातः तदा खिन्नः श्रेष्ठी । कोऽपि देवश्चालयितुं योगिरूपभृत् अन्नं लातुमागतः, श्रेष्ठी भोजनं दातुमुत्थितः । सोऽवगू—नाहमन्नं गृह्णामि, किन्तु तव पुत्रमांसं । ततः पुत्रं हत्वा तन्मासं ददौ । ततः श्रेष्ठी जगौ मा स्वर्गं नय । स देवरूपभृत् तव पुत्रं विना नाह स्वर्गं दातुं क्षमः । ततः खिन्ने श्रेष्ठिनि देवेन पुत्रः प्रकटीकृतः ततो विशे-षतोऽन्नदानं ददौ । इति दाने कर्णकद्विजकल्पितसम्बन्धः ॥८२॥

[83] तीर्थे धनव्ययने दुर्गतसम्बन्धः ।

मन्त्रिवाग्मद्वेन तीर्थोद्द्वारे विधीयमाने तदर्थद्रव्यार्थं सर्वव्यवहारिनामसु लिख्यमानेषु एकेन भारवेन—दुर्गतेन यात्रागतेन स्वसर्वस्व द्रम्मपञ्चक पुण्यार्थं मन्त्रिणोऽर्पित । मन्त्रिणा तन्नामनि धुरि लिखिते व्यवहारिणो रूपाः । तान् रूथान् दृष्ट्वा वाग्मद्वेमन्त्री जगौ, एतेन सर्वस्व-मर्पितं तथा चेद्भवद्भिरप्यते तदा भवता नाम धुरि स्यादिति वचसा प्रसन्नोऽस्ते मद्भ्या उत्थाय तत्पदौ प्रणेषुः । तेन भारवेन पादलिप्तपुरे रन्धनाय चारी यच्छता द्रम्मभृत् लोड्ढको लब्धः । पारणानन्तरं मन्त्रिणोऽप्रे मुक्तः । मन्त्री तं दृष्ट्वा जगौ त्वद्वाग्येनायं भवत्तश्चदितस्तेन त्वमेव गृह्णाण । ततो भारवेन लब्धधनाद्धं तत्र तीर्थे व्ययितम्, मन्त्रिणः सन्मानितः, स क्रमात्प्रासादो निष्पन्नस्ततः बहुधनं व्ययितं मन्त्रिणा, तथाहि—

लक्ष्म्ययीविरहिता द्रविणस्य कोटीस्तिस्रो विविच्य किल वाग्भटमन्त्रिराजः ।
यस्मिन् युगादिजिनमन्दिरमुद्धार, श्रीमानसौ विजयतां गिरिपुण्डरीकः ॥१॥

इति तीर्थे धनच्ययने दुर्गतसम्बन्धः ॥८३॥

[84] लूणिगवसहीति नामसम्बन्धः ।

पूर्वं धवलके लूणिग-माल[देव]-वस्तुपाल-तेजपाला सोढरा निर्द्रव्या वसन्ति स्म ।
अन्यदा लूणिगस्यान्त्यावस्थाया पुण्यव्यये लक्षलक्षणमस्कारा मानिताः भ्रातृभिः । तैरुक्तं च—
अपर वस्तु याचस्व । विमलवसहिकाया देवकूलिकामनोरथोऽभूत् मे, यदि सिद्धयति तदा मम
मनःसमाधिर्भवति । भ्रातृभिरुक्तम्—यदि श्रीः सपत्स्यते तदा कारयिष्यते । तदनु भाग्याज्जाते
राजव्यापारे श्रीबहुं दे श्रीमाताबोडापार्श्वद् भूर्द्रमैराच्छाद्य गृहीता । ३६ द्रम्ममूटका[आ]स्तीरिताः ।
तैरुक्तमत. पर न त्व द्रम्मैः पर्वतमपि गृह्णासि ।

[स०] १२८३ प्रासादारम्भः । १२९२ सम्पूर्णः ।

द्रव्यकोटी १२५३ लक्षलूणिगवसहिकाया व्ययिताः ।

इति लूणिगवसहीति नाम दत्तम् ॥८४॥

[85] अथ देवसूरिकान्हडयोगिसम्बन्धः ।

अन्यदा शृगुकच्छे श्रीदेवसूरिपाश्वे कान्हडकाह्योगी ८४ सर्पकरण्डिकाश्चाऽऽदायागतः ।
मया सम वाद कुरुत, आसन वा स्व त्यजत यूयम् । गुरुभिरासनोपविष्टैः परितः सप्त रेखाः
कृताः । उक्तं च—मयि सर्पान् यथारुचि मुञ्च । ततः कान्हडकेनैकोऽहिसुक्तः । एकां रेखामपि
शुरुकृता नाक्रमति स्म । द्वितीयो द्वितीयाम्, एव बहवोऽहयो सुक्ताः, पर षष्ठी रेखा केनापि
सर्पेण नाक्रमिता नाक्रमि वा । योगिनोक्तमेकशो [मैकैकशो] भूमावुपविशन्तु । प्रभुभिरुक्तं—
किं भूमावुपविशनेन, यः सबलोऽहिस्तमहिं मुञ्च । ततश्च कान्हडेन नलिकान्त आकृष्य [नलि-
कान्तराकृष्य] रक्तः सिन्दूरिकः सर्पो दृष्टिपातमात्रेण कदलीपत्रं भस्मसात्कुर्वन् सुक्तः । वाहनसर्पो
रेखां न लङ्घते । इतः सिन्दूरसर्पेणोत्तीर्थं जिह्वया रेखा भग्ना । वाहनसर्पं उपरितनप्रेरणया
आसनपादे चटितु प्रवृत्तः । लोको हाहारव कुरुते । गुरवो ध्यानपरायणा बभूवुः । एतस्मिन्नवसरे
गुरुध्यानप्रभावादेत्य शकुनिकया सर्पद्वयमुत्पाद्य[त्य]दूरतर क्षिप्त । जितो योगी दीनवदनीभूय
टोडरमुत्तार्य गुरुचरणयो पतितः प्राह—प्रभो । ममैतदेव सर्पद्वयमाजीविका तेन क्वास्ति
तत्सर्पद्वयम् ? प्रभुभिरुक्तं नर्मदातीरे कुरुकुल्लयागत्योवाच । मास ४ [मासचतुष्टय] समुखवटाधि-
रुदया व्याख्यान श्रुत, तेन कथं प्रभूणा गुरुणासुपद्रव द्रष्टु शक्नोमीति सर्पोऽपाकृतः । गुरुभिः
स्तुतिरूप काव्य जगदे । देव्योक्तं—इदं कोशे तिष्ठतु, न प्रकाश्य । प्रातर्द्वारलिखित काव्यत्रयं
मत्स्तुतिरूप यः पठिष्यति तस्य सर्पोपद्रवो न भविष्यतीति विज्ञप्य स्वस्थान गता । कान्हडो
गुरुजितः । स्वां कला सर्वां मुक्त्वा गुरुपादसेवापरोऽभूत् ।

इति देवसूरिकान्हडयोगिसम्बन्धः ॥८५॥

[86] सुपात्रदाने कर्णभूपचारणसम्बन्धः ।

अन्येषुः कर्णराजो दानफलं मुक्त्वादिसौख्यं श्रुत्वा प्रतिप्रभाते भारज्ञतमितं सुवर्णं दत्त्वोत्तिष्ठति सिंहासनात् । अत्रान्तरे एकदा कर्णस्य सत्पात्रदानेच्छार्या प्रातः प्रथमं चारणद्वयं श्राद्धमिध्यात्वधर्मवासितं समागात् । तदा ध्यातं कर्णेनेति, सत्पात्राय मया पूर्वं दानं दातव्यं, सद्गातिहेतवे, यतः—

अनदातुरधस्तीर्थकरोऽपि कुरुते करम् ।

तच्च दानं भवेत्पात्रे, दत्तं, बहुफलं यतः ॥१॥

एवं ध्यायन् कर्णं पात्रपरीक्षापरो यावद्दानं न दत्ते तावदेकैव चारणेनोक्तं—

पत्तपरिष्वह किं करुह, दिब्जउ मगंताह ।

वरं ह किमु अंबुदहं, जोइं सम-विसमाइं ॥२॥

तदा कर्णः प्राह—वरसु वरसु अंबरहत-वरसीडां फल जोइ ।

धत्तूरइ विस इक्खुरस, एवहुं अंतर होइ ॥३॥

इति सुपात्रदाने कर्णभूपचारणसम्बन्धः ।

[87] अथ संसारासारतायां कथा ।

संसारम्मि असारे, नत्थि सुहं वाहिवेअणापउरे ।

जाणंतो इह जीवो, न कुणइ जिणदेसिअं धम्मं ॥१॥

तथाहि—धूपुरे घनश्रेष्ठी, घनो प्रिया, चन्द्र. पुत्रः, तस्य पत्नी रूपश्रीः, चन्द्रः पत्नीमोहितः पत्न्योक्तं कुरुते । एकदा पत्न्योक्तं—मां प्रति श्वशुरादयो यथातथा जल्पन्ति । ततः स माता-पितृन् मुक्त्वा विदेशं प्रत्यचलत् । मार्गे तृषा लग्ना पत्न्या । सा च जल्पति स्म पयो विना मम जीवितं नास्ति । ततो जगदे तेनाग्रतश्चलत् सरो यावत् । साऽवग्—अत्रानय पयः । ततस्तस्यां मोहितः स पयो नेतु च्चाल । सिंहो दृष्टः, जीवितव्यं तृणमिवावगणय्य सरसि गत्वा पयः पश्चादानीतवान्, यावत्प्रियाऽभूदचेतना । ता क्रमात्सचेतनीकृत्याप्रतश्चाल । ततः कस्यचित्पुरोपान्ते कूपोपकण्ठे भार्या मुक्त्वा पुरमध्ये भक्तमानेतुं गत् । तत्रस्था सा समीपकूपे एकं कुम्भिनं पद्भुं रागं कुर्वाण दृष्ट्वा मोहिताऽभूत्, भर्तृविषये निःस्नेहाऽभूत् । तथा पद्भुपुरः [पद्भोः पुर] प्रोक्त-त्वं मम भर्ता भव । तेनोक्तं-कथमेवं जल्पसि ? क्वार्हं, क्व त्वं ? ततः क्षणाद्भर्ताऽगात् । आनीत भक्त त्रिधा कृत्वा एक भागं स्वस्य, एकं पद्भोः, एकं पत्युः कारित तथा । ततश्चलन्त्या तथा स पद्भुः सार्धं नीत । मार्गे कदाचित् पुरुषमुत्पाटयति । कदाचित्सा क्रमाद्भन्तुमिच्छति सा पतिं, क्रमात्कस्मिंश्चित्पुरे पुरपार्श्वे गत्वाऽवग् सा, ममापहृत्य यात्ययं, ततो राजाऽऽगात् । तयोक्तं—ममया पद्भुर्भर्ता, असौ मुधाजल्पकः । ततो राजा निष्कासितोऽसौ चन्द्रो दृष्ट्यौ—

यस्यै निजं कुलं त्यक्तं, जीवितार्थं च हारितम् ।

सा मयि भवति निस्नेहा, कः स्त्रीणां विश्वसेनरः ॥२॥

ततो राजा स्वस्वरूपं प्रोच्य संसारं तत्याज सः । इति संसारासारतायां

[४८] अथ पुण्यसारकथानकम्

साकेतनपुरे भानुप्रभस्य भूपस्य मान्यो घनामित्राभिधः श्रेष्ठी चभूव । तस्य श्रेष्ठिनो घनमित्राभिधा प्रियाऽभूत् । साऽन्यदा रैकुम्भं स्वप्नेऽपश्यत् । क्रमात्सा पुत्रमसूत । जन्मोत्सव कृत्वा तस्य सूतोः पुण्यसार इति नाम दत्त पितृभ्याम् । क्रमाद्यौवन प्राप सः । घन्या कन्यां धर्मकर्मशालाकुशलः पुण्यसार पितृदत्तां समह परिणिन्ये । क्रमात् पितरि स्वर्गं गते पुण्यसारस्य स्वप्ने लक्ष्मीरभ्येत्यैवमवोचत्—अहं त्वद्गृहे त्वदजितपूर्वपुण्यादेष्यामि । पुण्यसारोऽवगू—कथमेष्यसि त्वं ? तयोक्त—प्रातस्त्वया गृहस्य चत्वारः कोणा विलोकनीयाः । ततः प्रगे चत्वारः कुम्भा रैश्रिताः दृष्ट्वा कोणेषु पुण्यसारेण । ततोऽनर्थभिया मूपस्याग्रे गत्वा रैकुम्भानामनोदन्त जगाद । राजा तत्रागतस्तान् रैकुम्भान् दृष्ट्वा विस्मितोऽभूत् । लोभाद्राजा तान् रैकुम्भान् स्वकोशे निनाय । द्वितीयेऽहनि पुण्यसारस्तथैव रैकुम्भान् दृष्ट्वा मूपस्ये जगाद । रैकुम्भस्वरूप लोभाद्मूपस्तानपि कुम्भान् स्वगृहे नीतवान् । एव तृतीयेऽपि दिने भूपेन रैकुम्भा गृहीताः । चतुर्थे दिने तथैव कुम्भेषु आनीतेषु भूपेन मन्त्री जगाद—कुम्भाः सर्वे गताः । न ज्ञायते केन हताः । तदा देव-तयोक्तं—भो राजन् ! पुण्यसारस्य पुण्येन । तस्य पुण्यसारस्य गृहे रैकुम्भाः मया मुक्ताः । त्वं तु शुधा गृह्णासि । ततो राजा तान् सर्वान् कुम्भान् श्रेष्ठिगृहे दृष्ट्वाऽवगू—भो श्रेष्ठिन् ! त्वं घन्योऽसि यस्येदृक्षं भाग्यं विद्यते । ततो राजा सन्मानितः श्रेष्ठी गजारूढः स्वगृहे समागात् । ततो भूपस्तस्य श्रेष्ठिसुख्यतां ददौ । लोको जगौ—‘लक्ष्मीः पुण्यानुगामिनी’ भवति । ततः स पुण्यसारः सप्तक्षेत्र्यां स्वं धनं सफलीचक्रे ।

तत्र सुनन्दः केवली समागात्, भूपो नन्तु ययौ, पुण्यसारोऽपि गतः, सर्वेऽपि उपविष्टाः धर्मं श्रोतु । देशनान्ते, घनमित्रोऽवगू—भगवन् ! मत्पुत्रेण प्राग्भवे किं पुण्यं कृतं ? सूरिवगू—पुरे घनाह्नौ नरोऽभूत् । सद्गुरोः पार्श्वे धर्मं जीवदयामयं श्रुत्वा जिनधर्ममङ्गीकृत्य शुद्धां जीवदयां पपाल । दानं शुद्धं दत्ते च यतिभ्यः, क्रमाद्गुरुपार्श्वे व्रतं जग्राह । सदा सिद्धान्तपठने श्रवणे गुरुवैयावृत्ये परः प्रान्तेऽनशनेन विषयं तृतीये स्वर्गे देवो महद्विकोऽभूत् । तत्रायुः प्रपाल्य पूर्वपुण्ययोगात्तवाङ्गजोऽजनि । तदा पुण्यसारः पश्चाद्भवसम्बन्धं श्रुत्वा जाति-स्मृतिं प्राप्य विशिष्य ततो महातीर्थेषु शत्रुञ्जयादिषु स्वां श्रियं व्ययति स्म । पिताऽपि धर्मं करोति स्म । क्रमान्मातापितृभिः समं पुण्यसारं सयमं जग्राह । तपस्या शुद्धामाराध्यं स्वर्गे सुरा अभूवन् । ततो मनुष्यभव प्राप्य शिवं यास्यन्ति सर्वेऽपि । इति पुण्यसारं कथानकं प्रबलपुण्यविषये ज्ञातव्यं भव्यजनैः । इति प्रबलपुण्यत्रिपये पुण्यसारकथानकम् ॥८८॥

[४९] अथ जीवदयायां चतुर्मित्राणां कथा ।

सत्थवाहसुओ दक्षत्तणेणं, सिद्धिसुओ सुरूवेण ।
बुद्धीइ अमच्चसुओ, जीवइ पुण्णेहिं रायसुओ ॥१॥
दक्षत्तं पंचरूयं, हुंदरे सयसमं विआरिञ्जा ।
बुद्धी पुण्णसहस्सा, सयसहस्साइं पुण्णाइं ॥२॥

तथाहि—अमात्यपुत्रः,^१ राज्ञः(ज)पुत्रः,^२ श्रेष्ठिपुत्रः,^३ सार्थवाहपुत्रः^४ । एते सुहृदो मिथः, राजपुत्रेणोक्तं—अहं पुण्यैर्जीविष्यामि । अमात्यपुत्रेणोक्तं बुद्ध्या । श्रेष्ठिपुत्रेणोचे—रूपेण । सार्थवाहपुत्रेणोक्तं—अहं दक्षत्वेन जीवामि । ते चत्वारो विदेशं प्रति चलिताः । कस्मिंश्चिदुद्याने स्थिताः । दक्षः सार्थवाहपुत्रः पुरमध्येऽगात् । कस्यचिच्छ्रेष्ठिनो हृद्दे गतः । तदा तस्य हृद्दे बहुग्राहकजनः समागात् । भूरिलोभोऽभवत् । श्रेष्ठिना ध्यातं—अस्य दक्षत्वेन मम बहुलाभोऽभूत् । ततः श्रेष्ठो जगौ—उत्थीयता, जिम्यते । सार्थवाहपुत्रोऽवगम्—वयं चत्वारो मित्रा [मित्राणि]स्मः । एकैकं विना न जिमामः । ततः सर्वे तत्राकार्यं श्रेष्ठिना जिमिताः सद्मदानात् । पञ्चरूपकव्ययस्तत्राभूत् ।

द्वितीयदिवसे श्रेष्ठिपुत्रः रूपवान् गणिकागृहे गत्वा शतमितप्रमाणं भोजनं लब्धवान्समित्रः ।

तृतीयदिने अमात्यपुत्रः पुरमध्ये गतः । द्वयोः सपत्न्योरेकस्मिन्पुत्रे विवादोऽभूत् । केन भङ्गं तु न शक्यते । तत्रामात्यपुत्रो जगौ द्विधाकृत्वाऽयं द्वयोर्दीयते तदा सपत्न्योक्तमेव भवतु । मात्रोक्तं अस्या अयं भवतु । ततोऽमात्यपुत्रोऽवगम्—अस्या अयं पुत्रो ज्ञातव्यः, ततः सहस्रमितै रूप्यैर्जेमनं सर्वेषामभूत् ।

चतुर्थे दिने पञ्चदिव्ययोगेन राजपुत्रो राजाऽभूत् । ततः सर्वे सुहृदः सन्मानिताः राज्ञा त्रयाणां मित्राणां मनो मानयामास । गुरुवस्तत्रागताः । गुरुपार्श्वे धर्मं श्रुत्वा राजा पप्रच्छ—मया किं कृतं येन राज्यमभून्मम ? सार्थवाहपुत्रश्रेष्ठिपुत्रा मात्यपुत्रैः किं कृतम् ? गुरवो जगुः—राजन् । त्वं पूर्वभवे श्रीधनः कौटुम्बिकोऽभूत्, गुरुपार्श्वे जीवदयामयं धर्मं श्रुत्वा जीवदया शुद्धा पालिता, तेनात्र भवे राजाऽभूत् । सार्थवाहपुत्रेण प्राग्भवे गुरुभक्तिः कृता, तेनास्य दक्षत्वं जातं । श्रेष्ठिपुत्रेण जिनस्य प्रतिमा एकदोऽव्वाल्लिता तेनास्य रूपसम्पदभूत् । अमात्यपुत्रेण ज्ञानवर्ता भक्तिः कृता तेनाऽमात्यपुत्रस्य बुद्धिर्जाताऽत्र । धर्मं श्रुत्वा सर्वेऽपि सविशेषं धर्मं कृत्वा स्वर्गं गत्वा क्रमान्मुक्तिं गमिष्यन्ति । इति जीवदयायां चतुर्मित्राणां कथा ॥८९॥

[90] अथ मल्लिकार्जुनभूपजेता श्रीआम्बडप्रबन्धः ।

पुहविकरुंढे बंभंड,—संपुंढे भमइ कुंडलिज्जंतु ।

तुह अंबडदेव जसो, अलद्धपसरो भुयंगव ॥१॥ कोडिदान ।

अथ कदाचित् सर्वावसरे स्थितः चौलुक्यनृपतिः । तदा कोङ्कणवेशीयमल्लिकार्जुनस्य राज्ञो मागधेन 'राजपितामह' इति विरुदं प्रोक्तं । कुमारभूपाल श्रुत्वा दृष्ट्यौ—एतस्य मल्लिकार्जुनस्य राजपितामहेति विरुदं मयोत्तारणीयं । अन्यदा सभाया राजवीटकं हस्तेकृत्य भूपः प्राह—यस्य तस्य निग्रहणाय शक्तिरस्ति स सुभटो वीटकं गृह्णातु । श्रुत्वैतत् कोऽपि सुभटो वीटकं न गृह्णाति, तस्यातीवबलं श्रुत्वा । ततः आम्बडेन करो योजयित्वाोक्तं—स्वामिन्नादेशो दीयता मम त्वया, त्वत्प्रसादात् विरुदं तस्मादपसारयामि ततो । राजा हर्षितो वीटकं तस्य ददौ । ततो महतीं सेनामादायाम्बडमन्त्रीश्वरो भूपं प्रणम्य पत्तनाचलितः । ततश्चलन्मन्त्री दुस्तरवारिपूर्णां कलविर्णो नदीमुत्तीर्य परस्मिन् कूले सेनानिवेशं कृतवान् । आम्बडमन्त्रिणमागतं श्रुत्वा मल्लिकार्जुननृपोऽकस्मात्तत्रायातः । ततो मन्त्री सपरिवारो युद्धं क्षणं कृत्वा पश्चाद्वलितः । आम्बडो

मल्लिकार्जुनभूपपराभूतः कृष्णवदनः कृष्णच्छत्रालङ्कृतमौलिः कृष्णगू-रादिपटकुटीकः (?) पत्तनपरि-
सरेऽभ्येत्य स्थित । स्वागमन कस्यापि न ज्ञापितं तेन । इतः कुमारपालभूपेन वहिरागतेन षट्
कस्य ईदृशी सेना कृष्णाम्बरा ? तत एकेन नरेणोक्त—मल्लिकार्जुनभूपपराभूतस्याम्बडस्य, सेनाया
लज्जया बहिःस्थितोऽस्ति । ततो राज्ञा चिन्तितं यदीदृक्षी लज्जा तस्य तदाऽनेन मल्लिकार्जुनो वगीक-
रिष्यते । ततस्तमाम्बडं सन्मान्य पुनः सार[स]परिवार त वैरिण जेतु भूपश्चालयामास । ततश्चलन् 5
क्रमात्तेनैव वर्त्मना कुङ्कुणदेशे गत्वा स द्विधा सैन्य कृतवान्तरा मल्लिकार्जुनं क्षिप्त्वा युद्ध
कर्तुमाम्बडः सज्जोऽभूत् । क्रमादांम्बडो युद्धं कुर्वन् हस्तिस्कन्धात्पातयित्वा जगाद—स्मरेष्टवैत ।
ततोऽपि आम्बडेन मल्लिकार्जुनं शिरच्छिन्नं, सुवर्णपात्रेण तच्छीर्षं स्थगयित्वा मल्लिकार्जुनशृङ्गारि-
कोटिशाटीप्रभृतिवस्तूनि लात्वा पत्तनं प्रति चचालाम्बडः । ततः क्रमात्पत्तने जयजयेति विरुद्ध
कारयन्नात्मनः पुरमध्ये आम्बडः प्रविष्टः । तत्रात्मीयं मन्त्रिणं मुक्त्वा मल्लिकार्जुननृपस्य 10
समभ्येत्य श्रीकुमारपालनृपतेः पुरा प्रणामपूर्वं मल्लिकार्जुनमस्तकं स्वर्णस्थगित । शृङ्गारकोटि-
शाटिका १ । माणिकभो पच्छेवडभो २ । पापक्षयंकरहार ३ । सयोगसिद्धिसिप्रा ४ । तथा हेम-
कुम्भ ३२ । मुटकषट् । मुक्ताफलानां । श्वेतचतुर्वन्तहस्ती १ । पात्राणां १०० सार्द्धं १४ कोटिरूप्य-
दङ्कान् सुमोच । ततस्तानि शृङ्गारकोटिशाटिकादीनि आम्बडमन्त्रिणा प्राभृतीकृतानि द्रष्ट्वा राजा
जहर्ष, तत आम्बडमन्त्रिणो राजपितामह इति विरुद्ध ददौ । 15

इति मल्लिकार्जुनभूपजेताः श्रीआम्बडप्रबन्धः ॥९०॥

[११] अथोदयनमन्त्रिप्रबन्धः ।

मारुमण्डलवास्तव्यः श्रीमालवशीय ऊदामिधो वणिक् वर्षाकाले घृत विक्रेतु गच्छन्-
कस्मिन्ग्रामेऽन्तरा केदारान् रात्रौ बध्यमानान्प्राह—कस्य यूयं सेवकाः ? तैरुक्त—वयममुकस्य 20
कामुकाः, वणिजोक्त—मम कामुकाः कुत्र सन्ति ? तत स ऊदाक सकुटुम्बस्तत्र गत्वा वायटीय-
जिनायतने विधिवद्देवान् वन्दते स्म । त तथा देव वन्दमान द्रष्ट्वा कया छिम्पिकया श्राविक-
योक्त—कस्यातिथिर्भवान् ? तेनोक्त—वैदेशिकोऽहं, भवत्या एव, ततः सुश्राद्धं त मत्वा कस्य-
चिद्गृहे स्वद्रव्यदानेन छिम्पिकया भोजितस्तथा स सकुटुम्बः । तृणमय कुटीरकमर्षित तस्य ।
सुश्रावकत्वात्तथा कालेन प्राप्तविभवः ऊदाको गृहं कारयितुमिष्टिकानिचयं लात्वा खातं कारयन्
महान्तं सेवधिं प्राप । ऊदाकेन सा छिम्पिका बहुद्रविणदानेन सन्मानिता । ततः लक्ष्म्या 25
उदयस्तस्याभवत्तेन 'उदयन' इति नाम जात, यतः—

कृतप्रयत्नानपि नैति कांश्चन, स्वयं शयानानपि सेवते परान् ।

द्वयेऽपि नास्ति द्वितयेऽपि नास्ति, श्रियःप्रचारो न विचारगोचरः ॥१॥

तेन कर्णावित्यामतीतानागतभविष्यच्चतुर्विंशतिजिनसमलङ्कृतः प्रासादः कारितः । तत्र
श्रीरुच्यमजिनो मूलनायकः कृतः । क्रमाद्दुदयनमन्त्रिणस्तस्य पुत्राश्चत्वारः क्रमाद्भूवन्—बाहडदेव^१— 30
बाहड^२—आम्बड^३—सोला^४ । इति उदयनमन्त्रिप्रबन्धः ॥९१॥

[१२] अथ भाग्ये आभ्रडप्रबन्धः ।

श्रीमालज्ञातीयः श्रीपत्तनवास्तव्य उच्छिन्नवश्यं नामदनामा वणिग्वभूव । कांस्यकारक

- हृद्रेषु धर्षरकधर्षणं कुर्वन् पञ्च विशेषकानर्जयित्वा दिनन्ययं कुर्वाणो द्विःसन्ध्यमपि श्रीहेम-
सूरिपार्श्वे प्रतिक्रमणादिपरस्तिष्ठति । अन्यदा रत्नपरीक्षाशास्त्रार्थं विज्ञाय तद्विषयेऽतीवकुशलो-
ऽजनि । कदाचिच्छ्रीहेमसूरिपार्श्वे परिग्रहपरिमाणं गृह्णन् श्रीहेमसूरिभिस्तद्देहलक्षणविज्ञानविच-
क्षणैर्लक्षत्रयद्रव्यपरिमाणं कारितः । क्रमादाभङ्गस्य पुत्रोऽभूत् । पत्न्या स्तन्यं न । तेन छागीं गृहे
5 लिलासुरभूत् । कस्मिंश्चिदवसरे कस्यचिद्ग्रामसमीपे छागीयूथं अवाहे[आवाहे] पानीयं पिबन्ती
[पिबन्तं] ददर्श । एकस्याश्छाग्या जलं पिबन्त्या जलं द्विधाभूत् । तत्कण्ठे दवरकबद्धं
मणिं वीक्ष्य ता छागीं द्रव्येण जग्राह । तद्रत्नं समुत्तेजयित्वा[समुत्तेज्य] सपादलक्षटङ्कैः सिद्धराज-
भूपस्य ददौ । ततो व्यवहारी जातः । एकदा मस्त्रिष्ठाबाहिकानि बहूनि विदेशादागतानि जग्राह ।
तन्मध्ये स्वर्णकुशा बहवो निर्गताः । ततःप्रभृति दिनेदिने वर्द्धन्त्या श्रियालङ्कृतः । ततः प्रतिवर्षं
10 धीमन्नुच्चयस्य यात्रा महासमुदायेन चकार सः । जैनप्रासादा भूरिशः कारिताः । निजप्रशस्ति-
रहिताः जीर्णोद्धारश्च । गुप्तवृत्त्या साधर्मिकेभ्यो धनं व्ययन् साधुभ्योऽन्न-पानवस्त्रादि च स्वं
जन्म सफलीचकार ।

छलिच्छन्नद्रुम इव, मृत्स्नाच्छादितसमस्तबीजमिव ।

प्रायः प्रच्छन्नकृतं, सुकृतं शतशाखतामेति ॥ १ ॥

- 15 इति आभङ्गप्रबन्धो भाग्ये ॥९२॥

[93] अथ सम्यक्त्वे आम्रभटप्रबन्धः ।

'राजपितामह' इति विरुदं वहन् श्रीआम्रभटोऽभवच्छ्रीकुमारपालस्य मन्त्री,—

द्वात्रिंशद्द्रुमलक्षान् भृगुपुरवसतेः, सुव्रतस्यार्हतोऽग्रे ।

कुर्वन् माङ्गल्यदीपं ससुरवरनरश्रेणिभिः स्तूयमानः ॥

- 20 योऽदादर्थिन्नजाय त्रिजगदधिपतेः सद्गुणोत्कीर्चनायां ।

स श्रीमानाम्रदेवो जगति विजयतां दानवीरोऽग्रयायी ॥१॥

- कुमारे परलोकं प्राप्ते अजयपालो राज्ये उपविष्टः । ततः सर्वे मन्त्रिणस्त भूर्पं नेयुः ।
आम्रभटेनोक्त—देवबुद्ध्या वीतरागस्य, गुरुबुद्ध्या हेमचन्द्रसूतेः, स्वामिबुद्ध्या कुमारपालस्य
नतिर्मया कार्या, नान्यस्य । (जैनधर्मवासितसप्तपातुरनमन्) अजयपालेनोक्त.—यदि मम प्रणाम
25 करोषि तदा ते जीवितव्यं भविष्यति, नान्यथा । ततः श्रीजिनबिम्बं प्रपूज्यानशन गृहीत्वा
संभ्रामायाजयपालेन सार्द्धं प्रवृत्ते, सग्रामं कुर्वन् जिनध्यानेन मृत्वाऽऽम्रभटः स्वर्गं जगाम । यतः—

वरं भद्रैर्भाव्यं वरमपि च खिङ्गैर्धनकृते,

वरं वेश्याचार्यो [यै]वरमपि महाकूटनिपुणैः ।

दिवं याते दैवाद्दुदयनलुते दानजलधौ,

न विद्वद्भिर्भाव्यं कथमपि बुधैर्भूमिवलये ॥२॥

- 30 इति सम्यक्त्वे आम्रभटप्रबन्धः ॥९३॥

[१४] अथ शत्रुञ्जयोद्धारप्रबन्धः भृगुकच्छे शकुनिकाविहारोद्धारश्च ।

अन्येद्युः सुराष्ट्रीय सुसरनामान राजपुत्र जेतुमुदयनमन्त्री कुमारपालेन चालितः शत्रुञ्जयपार्श्वे गत्वा दध्यूः, रणे जीवितव्यसन्देह इति विमृश्य शत्रुञ्जये देव नन्तुं गतः । स मन्त्री महापूजादीन् विधाय रात्रौ प्रभोः पुरो ध्याने उपविष्टः । तदाऽकस्मान्मूपको दीपवर्त्तिमाढाय प्रासा-
दान्तर्गच्छन् दृष्टः, चिन्तित च मन्त्रिणा-अय प्रासादः काष्ठमयस्तेन कडाचिद्धिश्चसो भावो, तदा का गतिः, दीपवर्त्तिर्विध्यापिता । ततो जीर्णोद्धार चिकीर्षुरभिग्रह लात्वोदयनः स्कन्धावारे आगमत् ।

5

तत्र गत्वा युद्धं वैरिणा कृत, वैरिबले जिते वैरिण्यपि हतेऽकस्मात् शरः कुस्थानके लग्नः भूमौ पतितोऽध्यात्, ततः सकरुण क्रन्दन् आवासे कटकमध्ये आनीतः पृष्टः, किं सेवकेन दुःख विद्यते भवतः । तेनोक्त—सग्रामे जयाजयौ विद्यते एव । एक एवाभिग्रहो मे मनस्यपूर्णोऽभूत् । सेवकेनोक्त—कोऽभिग्रह ?

10

उदयन प्राह—श्रीशत्रुञ्जये प्रासादोद्धारः, भृगुकच्छे शकुनिकाविहारोद्धारश्चिन्तितः मया । तौ न जातौ यावत्तौ न भविष्यतस्तावन्मया भूशयेनैकभक्तकराभिग्रहो लले । यदि मदीया-
वभिग्रहौ मम वाग्भट्टादयः पुत्राः शृण्वन्ति तदा ते पुत्राः सिद्धिं नयन्ते स्म ।

ततः स्थगीकः, तेनोक्त—यावदह भवतः पुत्राणामग्रे नाकथयिष्य तावन्मम भवतः । 15

तत उदयनमन्त्री दृष्टोऽवग-त्वमपि धन्यः पुनरेको मनोरथोऽस्ति, स्थगीका(?)ऽवग कथयतां द्वितीयोऽपि मनोरथः ।

तत ते जगौ—यदि साधवोऽत्रागच्छन्ति तदा ममाराधनां कारयन्ति, ततः सद्गतिः स्यात्, ततः कमपि वण्ट साधुवेष कारयित्वाऽग्रे आनीतो, जिनबिम्बमानीत, द्वौ प्रणम्याराधना कृत्वा क्षमित सर्वजीवः स्वर्गं गतः । वण्टेनाग्रतः सम्यक्सयम आराधितः । तत्र स्वसेवकान् मुक्त्वा उदयनस्य पश्चात् कटक पत्तने आगतम् । उदयनमरणाभिग्रहप्रहणादिवृत्तान्त सर्वः स्थगीकेन वाग्भट्टाऽऽग्रभट्टादीनामग्रे प्रोक्तं । ततो द्वाभ्यामाग्रभट्टवाग्भट्टाभ्यां द्वावभिग्रहौ गृहीतौ । ततस्ताभ्यां बहुद्रव्यव्ययाच्छ्रीशत्रुञ्जये जीर्णोद्धारः कारयितुमारब्धः । वर्षद्वयेन शत्रुञ्जयप्रासादे निष्पन्ने बर्द्धापनिकायाभागतायां तस्य सुवर्णजिह्वा कारिता । क्षणाद्वितीया प्रासादपतनज्ञापिका बर्द्धापनिकागता, तस्य हेमजिह्वाद्वय कारित । यतो मम पश्चात्क उद्धार कारयिता, ततस्तत्र गत्वा चतुःसहस्रैरश्वैः शिलापट्टकः पृष्ट, किं क्रियते, तेनोक्त—पूर्वसभ्रम प्रासादो वातेन पातितः । यदि निर्भ्रमः प्रासादः कार्यते तदा चिरं तिष्ठति, पुनः सन्ततिर्न भवति ।

20

25

ततस्तेनोक्त—प्रासादकविधानात् भरतभूपपङ्क्तिर्लभ्यते तदा सन्तत्या किमेव विमृश्य सं० १२११ प्रासाद पुनः कारित । बाहुडनान्ता पुर स्थापित, तत्र त्रिभुवनपालविहार कारित-
स्तत्र पाश्र्वबिम्ब स्थापित । तीर्थपूजाकृते चतुर्विंशत्यारामान् नागर परितो वग्न देवलोकस्य च ग्रामवासादिकृत—

30

सप्तषष्टियुता कोटी, व्ययिता यत्र काञ्चनी ।
स श्रीवाग्भट्टदेवोऽयं, वर्णयते न बुधैः कथम् ॥१॥

आम्रभट्टेन भृगुपुरे शकुनिकाविहारोऽकारि, तत्र षट्कोटिमितं हेम्नां लग्नम् ।
इति शत्रुंजयोद्धारप्रबन्धः, बहुद्रव्यव्ययाद्भृगुकच्छे शकुनिकाविहारोद्धारश्च कारितः ॥९४॥

[95] अथ ध्वजोत्तारण-पुनरारोपणसम्बन्धः ।

- अन्यदा सिद्धराजजर्यासिंहो रुद्रप्रासादं महान्त कारयित्वा ध्वजारोपणसमये सर्वजैनप्रा-
5 सादाना ध्वजोत्तारणं कारितवान्, मन्त्रिभिर्वारितोऽपि न तस्थौ । स भूपो मालवमण्डले
गत्वाऽन्येद्युः श्रीनगरमहास्थाने आगमत् । सर्वेषु प्रासादेषु ध्वजारोप वीक्ष्योक्त भूपेन, केषा
प्रासादा एते ? तैरुक्त—शिव-ब्रह्म-जिनप्रासादा एते । ततो रुष्टो राजाऽवग-मया सर्वेषां
जैनप्रासादाना ध्वजारोपो निषिद्धः, भवद्विरिढ पताकादि किं क्रियते जैनप्रासादेषु । तैरुक्तं, श्रूयता—
पुरा श्रीमन्महादेवेन कृतयुगप्रारम्भे महास्थानमिदं स्थापितम् । श्रीऋषभदेव-श्रीब्रह्म-
10 प्रासादौ स्वयं स्थापितौ, प्रदत्तौ ध्वजौ । तस्मादनयोः प्रासादयोः सुकृतिभिरुद्भ्रियमाणयोश्चत्वारो
युगा व्यतीता [चत्वारि युगानि व्यतीतानि] । श्रीशत्रुञ्जयमहागिरे पुरा नगरमेतदुपत्यकाभूमिः,
यतो नगरपुराणेऽप्युक्तम्—

पञ्चाशदादौ किल मूलभूमे-दर्शोर्ध्वभूमेरपि विस्तरोऽस्य ।

उच्चत्वमष्टैव तु योजनानि, मानं वदन्तीति जिनेश्वराद्रेः ॥१॥

- 15 इति कृतयुगे आविदेवः श्रीऋषभस्तत्पुत्रो भरतस्तन्नाम्ना भरतखण्डमिति प्रतीतं—
नाभेरुता (?) स धृषभो मरुदेविसन्तु-र्यो वै चचार समदृग् मुनियोगचर्याम् ।
तस्यार्हन्त्यसोमुपय (?) पदमामनन्ति, स्वस्थः प्रशान्तकरुणः समदृक्सुधीश्च ॥२॥
अष्टमे मरुदेव्यां तु नाभेर्जाते उरक्रमः ।

दर्शयन्वर्त्म वीराणा, सर्वाश्रमनमस्कृतः ॥३॥

- 20 इत्यादि पुराणोक्तानि भूरिशो मूपाग्रे कथितानि तैर्द्विजैः, यथा तेन तदाद्यस्थापनाय
ऋषभदेवौकः कोशात् श्रीभरतनामाङ्कितं पञ्चजनवाहं काश्यातालमानीय भूपस्थाग्रे सुकत द्विजैः ।
ततः प्रभृति स्व निन्दयित्वा भूपः सर्वेषु जिनप्रासादेषु पुनर्ध्वजारोपण चकार ।
इति ध्वजोत्तारण-पुनरारोपणसम्बन्धः ॥९५॥

[96] जिनध्यानपूजाफलविषये शुकीकथा ।

- 25 कस्मिंश्चिद्वने शमीपादपे शुकः शुक्युतो वसति स्म । क्रमात्तयोः शुक. पुत्रोऽभूत् ।
एकदा शुक्योक्तं-पुत्रो मदीयः, शुकैकोक्तं-पुत्रो मदीयः, ततो विवादे जायमाने शृशं सप्रति
भूपतिपार्श्वे ययौ । शुकीशुकौ स्व स्व रुचितं प्रोचतु ।
ततो राज्ञोक्त—अयं शुकस्य पुत्रः, ततः शुकी दुःखिताऽजनि, शुक स्वं पुत्रं गृहीत्वा गतः ।
शुकी जिनालये गत्वाऽऽदिजिनप्रतिमा वीक्ष्य नत्वा वनात्पुष्पाण्यानीय पूजयामास । ततः
30 क्रमाज्जिनध्यानेन मृत्वा शुकी मन्त्रीश्वरपुत्री तिलोत्तमा नामाऽभूत् । वर्द्धमाना पित्रा सर्वकला
पाठिता पुत्री ।

एकदा जिनप्रासादे श्रीयुगादिप्रतिमां वीक्ष्य क्षणा[र्णं] मूर्च्छित्वा जातिस्मरणं प्राप्य पश्चात् शुकीभव ददर्श । ततो ज्ञातं राज्ञः स्वरूपं ततस्तथा धर्मकर्म कुर्वन्त्याऽन्यथा पितुरग्रे प्रोक्त-तात । त्वया स्वीयास्तुरङ्गमा राज्ञां वडवान भोगाय भोक्तव्या । ततस्तथाकृते मन्त्रिणा वह्यथो राज-वडवा बहून् किशोरकान् प्रसूताः । तदानीं राज्ञ सर्वे किशोरका नृपपार्श्वार्थात्तातगृहे तथा नीताः ।

ततो राज्ञोक्त—मन्त्रिन् । कथं मम किशोरास्त्वया गृहे गृहीताः । मन्त्रिणोक्त—मत्पुत्र्या मदालये आनीताः । ततो राज्ञोक्त—मन्त्रिपुत्रीपार्श्वे त्वया कथं मदीयाः किशोरा स्वपितुर्गृहे नीताः ? मन्त्रिपुत्र्योक्त भवद्वाग्ये एव विधो न्यायो वर्त्तते । यः पुत्रः स पितुरेव, ततो ये ये किशोरास्ते ते घोटकस्वामिनो भवन्ति, तेनैते किशोरा मम तातस्य ।

राज्ञा ध्यात—इयमतीव विदुषु[र्ण]मन्या वर्त्तते । तेन मया प्रथमं परिणीय तथा कर्त्तव्या यथा दुःखिनीभूता एतस्याः कृतं जल्पितं च एतस्या मस्तके पतति ।

ततो राज्ञा मन्त्रिणं सन्मान्य वस्त्रादिना महता प्रपञ्चेन तिलोत्तमा परिणीता । कियद्दिना नन्तरं प्रोक्त—रे विदुषु[र्ण]मन्ये । त्वया मद्गृहे पुत्रयुक्तयाऽऽगन्तव्यं, नान्यथा । ततः सा पितृगृहे गत्वा बुद्धिमती पितृपार्श्वार्थाद्द्रव्यमाढाय राजगृहं यावत्सुरङ्गा दापयामास छत्रं । ततस्तत्र तथा देवविमानतुल्यं महद्भूमिगृहं कारितं । तत्र वाडलकवदरीरोपिते । ततः वर्णपल्यङ्गादिरचना कारिता । पञ्चषा सखीयुता तत्र देवीरूपतुल्या विशिष्टाभरणादिभूषितगाम्ना ताम्बूलादि आस्वा-दयन्ती तिलोत्तमा वादित्रादि वादयामास ।

तदा क्रमाद्वाजा तं दिव्यवादित्रनिनादं श्रुत्वा तं विलोकितुकामोऽभूत् । इतः तिलोत्तमा स्वा सखीं विदुषीं राज्ञं पार्श्वे प्रेषयामास ।

राज्ञोक्त—त्वं का ? तयोक्त—ज्ञानवती विद्याधरी पवनवेगविद्याधरपुत्रीसेविकाऽस्मि । राजा दध्यौ—यस्या एवविद्या सेविकाऽस्ति सा कीदृशी भविष्यति । ततो राज्ञोक्त—यत्र तव स्वामिनी वर्त्तते तत्र मां नेष्यसि । तदा तयोक्त—यदि भवतो रोचते तदा तत्र त्वामेकाकिनं नेष्यामि । ततो राजा हृष्टस्तथा तत्र रात्रौ नेत्रयोः पट्टकं बन्धयित्वा नीतः । चक्षुषः पट्टको-ऽपचक्रे, ततः तां दिव्यरूपा कन्यां वीक्ष्य दध्यौ स । किमियं विद्याधरी, किमियं देवाङ्गना, किमियं पातालकन्या च ? इयं यदि मम प्रिया भवति तदा कृतार्थोऽहं भवामि । तत्र नाटकानि निरीक्ष्य छत्रं राजा पश्चादागतः । एव सा विद्याधरी राजानं तत्रानयति ।

एकदोक्त—सा विद्याधरी भवत्स्वामिनी मां वृणुते न वा ? मम स्वामिनी विद्याधरं वरं समीहते । ततो राजा दध्यौ, एकदा तस्या भोगो मम भवति तदाहं कृतार्थो भवामि एव चिन्तयामास । एकदा राजा यावत्तत्र गतस्तावत्सा सखी कुत्र गता कार्यार्थमपरा अपि तत्सेविका अन्यत्र गता । तदा तिलोत्तमयोक्त—काऽस्ति या तु पादुके मदीये आनयति ? तदाराज्ञा पादुके मस्तके कृत्य तस्यार्पिते । तयोक्त—कस्त्व ? तेनोक्तमद्य त्वां विलोकितुं त्वत्सेविकयाऽऽनीतः । तयोक्त—वरं जातम् । एव द्वितीयदिने तयोक्त काऽस्ति या बदरीबाडलकपत्राणि आनयति मदीयक्षते बन्धनार्थं, ततस्तेन तदपि कृतं । ततो राज्ञोक्तम्—एकशो मम त्वा भोक्तुमिच्छाऽस्ति । ततस्तयोक्त—यथातथा कमपि मत्कान्तं मुक्त्वाऽन्यं पुरुषं न समीहे, परं तव भक्त्या तुष्टास्मि, यदि तव रोचते तत्कुरु ।

- ततो राज्ञा मुक्ता तिलोत्तमा क्रमादाधानमभूत् पुत्रोऽप्यभूत् । त या सर्वं भूमिगृहादि विसर्जितं, यद्यद्वाङ्माकृतं गमागमादि तत्सर्वं पितुःपार्श्वोद्बहिःकाया लिखितं तथा । ततो राजा तां कन्यां स्मारं स्मारं चिन्तयामास । कदा तस्याः स्त्रिया योगो मम भविष्यति । ततो ग्रथिलप्रायो जातस्तस्या दर्शनं विना । इत्येवं मंत्रिपुत्री तिलोत्तमा पुत्रयुता भूरिसखीयुता सुखासनारूढा 5 महोत्सवपूर्वकं राज्ञः पार्श्वे गता यावत्तावद्वाङ्गं सेवकैः भवत्पत्नी तिलोत्तमा पुत्रयुता आगच्छन्त्यस्ति । राज्ञा ध्यातं कथं तस्याः पुत्रो जात इति राजा चमत्कृतः । तत्रागता पत्नी । मन्त्रिणा पुत्रीलिखापिता बहिकाऽग्रे मुक्ता । राजा तां वाचयित्वा चमत्कृतस्तामङ्गीचकार । सत्यं त्वमेव विदुषी लोकानामग्रे, सर्वं प्रोक्तं । ततो राज्ञी स्वं जातिस्मरणस्वरूपं जगौ राज्ञोऽग्रे । ततः सप्रति राजा विशेषतः पुण्यं करोति । पुत्रस्य जिनदत्त इति नाम दत्तं । ततो राज्ञी श्रीजिनधर्मं कृत्वा 10 क्रमात् स्वर्गभागभूत् ।

॥ इति जिनघ्यानपूजाफलविषये शुकीकथा ॥९६॥

[97] अथ सिद्धि-बुद्धिरलानीप्रबन्धः ॥

अणहिलपुरे पत्तने चौलुक्यकणभूपुत्र जयसिंहदेवो यात्रा कृत्वा सहस्रलिङ्गसरोवरमध्ये बगस्थलोपरि स्थितः ।

- 15 अत्रान्तरे बहवो याज्ञिकवैदिकादिद्विजा यात्रायां चलिताः । गङ्गागोदावर्षादितीर्थेषु स्नात्वा केदारभूमौ गता । हिमाद्रिमध्ये औषधार्थं भ्रमद्भिस्तेर्योगी दृष्टः । तस्य सिद्धिबुद्धिनाम्न्यौ रलानी-त्यभिधाने द्वे क्षुल्लिके तत्रोपरिष्टे दृष्टे । दृष्ट्वा प्रणामं कृत्वोपविष्टास्ते । योगिन्या कुशलप्रश्नः कृतः, कुतः समायाता यूय ? तैरुक्त-श्रीपत्तनात् । तदा ताभ्यां क्षुल्लिकाभ्यामुक्तं तत्र कोऽधिपः ? तैरुक्त-सिद्धचक्रवर्ती जयसिंहदेवः । तत्रेदं श्रुत्वा ते द्वे अपि योगिन्यौ क्रुद्धे । ते तदा कथयितुं लग्ने-रे रे 20 द्विजा । यदि तस्य चेत् सिद्धत्वं तदा चक्रवर्तित्वं कुतः ? यदा चक्रवर्तित्वं तदा सिद्धत्वं कुतः ? इति विमृश्य ते राज्ञः चक्रवर्तिबिरुदपरीक्षार्थं समागते पत्तने । राज्ञा समोपविष्टेन राजमार्गे गच्छन्त्यौ ते कदलीपत्राधिरूढे दृष्टे, राज्ञाऽभ्युत्थानं कृतं । भूपेनागमनकारणे पृष्टे ताभ्यामुक्तं सिद्धचक्रवर्तित्वं नाम ज्ञानार्थमावासागते । त्वं कथं सिद्धचक्रवर्ती ? राजाऽवग-कथयिष्यते, ततश्चोत्तारको दापितस्तयोः, दिनानि ब्रजन्ति, राजा सन्देहेऽपतत् ।

- 25 'अत्रावसरे सान्तुआसचिवेन राज्ञोऽग्रे पृच्छा कृता, किमर्थं दुर्बलो भवान् ? राजाऽवग-सिद्धिबुद्धिसमागमन-तत्पृच्छाभ्यामहं दुर्बलः, किमुत्तरं दीयते ।

- तदा सज्जनः शर्कराफलं राज्ञः करे दत्त्वा स्थितः । राजा फलं न गृह्णाति । क्षणेन गृहीतं भूपेन । सज्जनः पितुः समीपे गत्वा सर्वमुक्तवान् । राज्ञश्चिन्तार्तिं ज्ञात्वा पित्रोक्त-भो वत्स ! अस्माभिः किं क्रियते ? अस्माकं राबलं गते कोऽपि मानं न ददाति । राजा कर्णदेववारके 30 ईदृशाः कुहेडा बहुतरा अभविष्यन् । मया सर्वेऽपि ते भग्नाः । एषावार्त्तां प्रासादाधःस्थेन मन्त्रिणा श्रुता । पुरा राज्ञोऽग्रे गत्वा कथिता । ततो राज्ञा प्रगे पृथक्पृथग्वारत्रयमाकारितः

(१) किमुत्तरं दातव्यमनयो, पण्मासा गता अन्येष्टुरेकहरिपालसाकरीमापुत्र सज्जन शर्कराफलं केलयित्वा

- 35 भूपोपान्तेऽप्याद् अत्रावसरे इति अधिकं पाठो दृश्यते, D. सङ्गक प्रती ।

कथयति हरिपालः धर्मध्यानभङ्गो भवति मम तेन नागच्छामि । सान्तु स्वयं तत्रागतः, उक्तं च राज्ञा तवाकारणायह प्रेषितः । आगम्यतां, तेनोक्तं—साम्प्रतं देवपूजावसरः, अतो मन्वं संजात, त्व साधर्मिको मम गृहमागतः । कुरु देवपूजा, कुरुष्व भोजन यथा गम्यते । अमात्येन तथैव कृत । भोजनानन्तर सुखासनाखूढौ राज्ञः समीपे गतौ । राज्ञोक्त—काका ? सर्वावसरे किमद्यकल्ये नागम्यते ।

5

हरपालेनोक्तम् । आर्त्ता नरा धर्मपरा भवन्ति । तथा त्वमात्तौ सत्या 'काका' कथयसि, अन्यथा नामापि न गृह्णासि । राज्ञोक्त—पूर्णं हास्येन, किन्तु तथा क्रियतां यथा मम नाम न याति । तेनोक्त—देव दाप्यता दाप्यता भग्न्या सारलोहमयी मुष्टिः क्षुरिकाया । राज्ञा दापिता । अष्टदिनावधिं कृत्वा हरपालः स्वगृहमागात् । तस्याः क्षुरिकायाः शर्करामय फलक कारित तथा यथा चन्द्रहासलोहभ्रान्ति प्राप्ता । राजवेलीतुल्याऽभूत् सा प्रतिका(हा)रश्च स्वर्णमय कारितः सान्तूहस्ते प्रदत्ता राज्ञोऽग्रे तत्स्वरूप धीप्रपञ्चयुक्त निवेदित । प्रगे राजा सभायामुपविष्टः, सिद्धिबुद्धिरउलाणीद्वय तत्रागात् । मन्त्री प्राह—राजन् ? रउलाण्योर्वहूनि दिनानि यद्युः । किमपि कला दर्शय । कामप्यनयोः कला विलोक्य विसर्ज्यता च, यदा तेनेत्य सरोपमुक्त, तदा राज्ञा सबहुमान रउलाणीद्वय पृष्ट-भो ! कथ्यता भवतीभ्यां का कला ज्ञायते, को गुरुर्ध्वयोः ? ताभ्यामुक्तम्-अचलनाथो गुरुरावयोः । राज्ञाऽप्युक्तमस्माकमपि स एव गुरुः ।

10

15

अत्रान्तरे प्रतीहारः समागतः, प्रणाम कृत्वा देव । कल्ये कटकाधीश्वरेण प्रमाडिभूपेन भवता कृते प्राभृत कृतमस्ति । राज्ञोक्त—किं किम् ? प्रतीहारेणोक्त द्वारे सन्ति अमात्यास्त एव निवेदयिष्यन्ति । राज्ञा समाकारिताः । आयाताः, प्रणाम कृत्वा न्यजिज्ञापन्-देव । षोडश रूप्यहस्तिनः, द्वादशपेटिकामडिभृताः, पृष्टौ प्रयाणकत्रये सन्ति । देव ! तव कृते बङ्गालदेशाधीशेन जुरिका भग्न्या बहुवस्तुयुता प्रेषिताऽभूत् । सा जुरिका प्रमाडिभूपेन प्रेषिताऽस्ति । राज्ञोक्त प्रथम निष्काश्यता, तेन स पट्टकूलविण्टनकसप्तमध्याग्निःकाश्य राज्ञः करे समर्पिता । राज्ञा स्वय दृष्टा वर्णिता च । समासदान् प्रदर्शिता । प्रत्येकान्यैरपि वर्णिता । सिद्धिबुद्धिरउलाणीभ्यां दृष्टा वर्णिता । राज्ञः करे पुनः समर्पिता । तत्रान्तरे सान्तूकेनोक्त-देव । पूर्णमपराभिर्वात्ताभिः, रउलाणीभ्या सह क्रियतामालापः । दर्शनीया निजा कलाः । विलोकनीयाश्च प्रतिकूलाः । राज्ञोक्त-दर्शय स्वां स्वाः कलाः । ताभ्या द्वासप्ततिकलादिकौशल्य दर्शित । मन्त्रिणोक्त-त्वं स्वां कलां दर्शय । राज्ञोक्त यथायुक्ति उच्यतांम् । मन्त्रिणोक्तम्, इय लोहमयी क्षुरिका भक्ष्यताम् । अपरै-रुक्तम् आः ईदृश सद्वस्तु न भक्ष्यते । अमात्येनोक्तं-चेद्राज्ञ उदरे भग्न्य वस्तु व्रजति तदा किमयुक्त ? यावद्राज्ञा क्षुरिकाफल भक्षित तावदन्येन करे धृत्वोक्त-देव । युष्माभिर्यथाऽऽस्मीय-कला दर्शिता तत्फलकतीक्ष्णं सारमय भक्षित तथा रउलाणीभ्यामपि दर्श्यते कलास्तदा वर, यावद्राज्ञा मुष्टिमर्पयति तदा मन्त्री जगौ उच्छ्रित मुष्टिक कथ दीयते ? मन्त्रिणोक्त-धातुषु छोतिर्न लगति राजा वारिणा सह प्रक्षाल्य यावद्भवति (?) तावत्ताभ्यामुक्त-देव । त्वमेवेदृशशक्तियुक्त युक्त सिद्धचक्रवर्तिनामविरुद तव, नान्यस्य शक्तिरीदृशी । लोकः सर्वोऽपि विस्मितः । ते योगिन्यौ भूप सन्मान्य स्वस्थान ययतुः । पूर्वमन्त्रिण बहुद्रव्यदानात्सन्मानयामास । राज्ञस्ततः श्री जयसिंहदेवस्य सिद्धचक्रवर्तिविरुद प्रकश्यभूत् ।

20

25

30

[98] अथ भाग्ये सोमिलकथा ।

सप्तद्वीपाधिपस्यापि, तृष्णा यस्य विसर्पिणी ।

दरिद्रः सतु विज्ञेयः, सन्तुष्टः परमेश्वरः ॥१॥

किंच—दानेन तुल्यो निधिरस्ति नान्यः, सन्तोषतुल्यं धनमस्ति नान्यत् ।

5

विभूषणं शीलसमं कुतोऽस्ति, लाभोऽस्ति नारोग्यसमः पृथिव्याम् ॥२॥

न चैवं ध्यातव्यं यदर्थच्युतोऽहं कथं वत्तिष्ये । यतो वित्तं हि विनाशि स्थिरं च पौरुषम् ।

उक्तं च—

सकृत्कन्दुकपातं हि, पतत्यार्थः पतन्नपि ।

क्रातरस्तु पतत्येव, मृत्पिण्डपतनेन हि ॥२॥

10

किं बहुना कार्यं केचित्तरा धनभोगभागिनः केचिच्च रक्षितार एव भवन्ति ।

तथा चोक्तम्—अर्थस्योपार्जनं कृत्वा, नैव भोग्यः समश्रुते ।

अरण्यं महदासाद्य, मूढः सोमिलको यथा ॥३॥

तथाहि—अस्ति कस्मिंश्चिदधिष्ठाने सोमिलको नाम तन्तुवायः । स चानेकविधरत्नाना-
रज्जितानि पार्थिवजनोचितानि वस्त्राणि सदैव विदधाति । परं भोजनादधिकधनं न सपद्यते । ये
15 चान्ये स्थूलवस्त्रसम्पादका कोलिकास्तान् लक्ष्मीवतो वीक्ष्य भार्यां प्रति प्राह—प्रिये नात्र स्थातुं
युक्तं, भार्याऽवगं-भो प्रिय ! मिथ्यावच इदं यदन्यगतानां धनं भवति च—

न हि भवति यन्न भाव्यं, भवति च भाव्यं विनापि यत्नेन ।

करतल मपि नश्यति, यस्य च भवितव्यता नास्ति ॥ ४ ॥

यथा धेनुसहस्रेषु, वत्सो विन्दति मातरम् ।

20

एवं पूर्वं कर्म, कर्तारमनुधावति ॥५॥

यथा छायातपौ नित्यं, सुसंबद्धौ परस्परम् ।

एवं कर्म च कर्ता च संश्लिष्टावितरेतरम् ॥६॥

तस्माद्त्रैव तिष्ठ, व्यवसायं विना न कर्म फलति । उक्तं च—

न यथैकेन हस्तेन, तालिका संप्रपद्यते ।

25

तथोद्यमपरित्यक्तं, न फलं कर्मणः स्मृतम् ॥७॥

पश्य वशात् ;, भोज्यकाले च भोजनम् ।

हस्तोद्यमं विना वक्त्रे, प्रविशेन्न कथंचन ॥८॥

उद्यमेन हि सिध्यन्ति, कार्याणि न मनोरथैः ।

नहि सुप्तस्य सिंहस्य, पतन्ति वदने [प्रविशन्ति मुखे] मृगाः ॥६॥

अपर च—स्वशक्त्या कुर्वतः कर्म, सिद्धिश्चेन्न भवेद् भुवि ।

नोपालभ्यः पुमांस्तत्र, दैवान्नरितपौरुषम् ॥१०॥

तदवश्य मया देशान्तर कर्त्तव्यमित्युक्त्वा [गन्तव्यमित्युक्त्वा] वद्धमानपुरं गतः ।

5

अथ तत्र वर्षत्रयं स्थित्वा सुवर्णशतत्रयोपाजनं कृत्वा भूयोऽपि स्वगृहं प्रति प्रस्थितः ।

अथाद्धमार्गे महादन्त्या गच्छतस्तस्य रविरस्तगतः । तदसावात्मभयाद्वटवृक्षस्य स्थूराशाखामारुह-

यावत्सुप्तं तावन्निशीथे स्वप्ने द्वौ पुरुषौ क्रुद्धौ भियो जल्पन्तौ शृणोति, तत्रैकः प्राह भो कर्त्त' ।

त्व बहुधा मया निवारितोऽसि यथाऽस्य सोमिलकस्य भोजनाच्छादनाद्]धिका श्रीर्नास्ति अतो

भवता कदाचिदपि तदधिका श्रीर्न देया । तत्कथमस्य सुवर्णशतत्रयं प्रदत्त । स प्राह।परः—भा कर्मन् ।

10

अवश्य मया व्यवसायिना व्यवसायानुरूपं फलोदयो देय । तस्य च परिणतिस्त्वया दत्ता, इत्यत-

स्त्वमेवापहरेति । तत् श्रुत्वा यावदसौ प्रबुद्धः सन् सुवर्णप्रन्थिमन्वेपयति तावद्विक्रता प्रन्थिः

स्वर्णैस्तेन दृष्टः, तदन्विन्तयामास—अहो मया कष्टेनाजितं धनं हे लया गत, तद्व्यर्थः श्रम । ततो

धनरहितोऽहं कथं भार्यादीनां मुखं दर्शयिष्यामीति । भूयोऽपि वद्धमानपुरं गतः, तत्र च वर्ष-

मात्रेणापि सुवर्णशतपञ्चकमजंयित्वा भूयोऽपि स्वगृहं प्रति अन्यमार्गेण चलिः । मार्गं रविस्त

15

गतः तदा न्यग्रोषे स तस्थौ । कष्टं कष्टं भो किमेवारब्ध, दैवहतकेन पुनः स एव न्यग्रोष-

रूपी राक्षसः सप्राप्त, इत्येव चिन्तयन् स्वप्नायमानः स वृक्षशाखायां द्वौ पुरुषावपश्यत् ।

तत्रैकोऽवग—भो कर्त्तः । किं त्वयैतस्य सोमिलकस्य निर्भाग्यस्य स्वर्णशतपञ्चकं दत्तं, किं न वेत्सि

भवान्—यद्भोजनाच्छादनादृतेऽस्याभ्यधिकं नास्ति । अपरः प्राह—भो कर्मन् । मयाऽवश्यं देय

व्यवसायिनां तस्य परिणामस्त्वया व्यतारि, तत्किमुपालभसे । तत् श्रुत्वा यावदसौ सोमिलको

20

प्रन्थिमन्वेपयति तावद्विक्रतः ततः परमवैराग्यसपन्नो व्यचिन्तयत् अहो मा धिग्, किं जीवितेन

धनं विना, ततोऽत्र वटवृक्षस्य शाखायामात्मानमुद्धृत्य प्राणत्यागं करोमि । एतद्ब्रूयात्वा याव-

च्छाखायामात्मानमुद्धृत्य निक्षिपति तावदेकः पुमानाकाशस्थोऽवग—भो सोमिलक । किमेव

साहसं कुरुषे । स एवाह वित्तापहारी यत्तव भोजनाच्छादनाधिकां श्रियं न सेहे, तद्गच्छ गृहं

तथा न मे स्याद्व्यर्थं दर्शनं तत्प्रार्थयतामभीष्टं वरमिति । सोमलिक आह—यद्येव तदेहि मे

प्रभूतं धनं, सोऽनवीत्—भद्र । किं करिष्यसि भोगत्यागरहितेन धनेन यतो भोजनाभ्यधिको नास्ति

25

तव भोगः । सोमलिक प्राह—यद्यपि भोगो न भवति तथापि तद्भवतु, उक्तं च, यतः—

कृपणोऽप्यकुलीनोऽपि, सदा धनविवर्जितैः ।

सेव्यते च नरो लोकै—र्यस्य स्याद्विचसंचयः ॥१॥

शिथिलाश्च सुयद्वाश्च, पतन्ति न पतन्ति च ।

निरीक्षिता मया भद्रे, वर्षाणि दश पच च ॥२॥

30

कस्मिंश्चित्पुरोपान्ते वने वा प्रलम्बवृषणाहः शण्डोऽभूत् । स च मदातिरेकात् परित्यक्तयूथो नदीतटानि शृङ्गाभ्या विदारयन् स्वेच्छया शस्यानि भक्षयन् अरण्यचरो बभूव ।

अथ तथैकः शृगालो वसति स्म । भार्यया सह कदाचिन्नदीपुलिने उपविष्टो विद्यते ।

एतस्मिन्नवसरे तस्य दृग्गोचरे प्रणम्बवृषणः समागात् । तस्य शण्डस्य प्रलम्बवृषणौ दृष्ट्वा शृगाल्या

- 5 शृगालोऽभिहितः स्वामिन् । पश्यास्य वृषभस्य मासपिण्डौ लम्बमानौ यथा स्थितौ क्षणेन प्रहरेण दिनेन वा पतिष्यत एतौ एवं ज्ञात्वा भवानस्य पृष्ठे यातुमर्हसि । शृगालोऽवग—प्रिये । न ज्ञायते कदाचिदेतौ पतिष्यतो वा न तत्किं मा श्रमाय नियोजयसि । अत्रस्थ एव तौ पतितौ त्वया सह भक्षयिष्यामि, अथवा अस्य पृष्ठौ यास्याम्यह । यदि तदात्मीयस्थानमन्यः कोऽपि स्मेत्याश्रयिष्यति तदेतत्कर्तुं न युक्तम् । उक्तं च—

- 10 यो ध्रुवाणि परित्यज्य, अणुाणि निषेवते ।

ध्रुवाणि तस्य नश्यन्ति, अध्रुवं नष्टमेव च ॥१॥

साऽज्रवीत् एतद्वचनं कापुरुषस्यैव, यत—

यत्रोत्साहसमालम्बो, यत्रालस्यविहीनता ।

नय-वि मसंयोग—स्तत्र श्रीरखिला ध्रुवम् ॥२॥

- 15 यथा च—न दैवमिति संचिन्त्य, त्यजेद्दुद्योगमात्मनः ।

उद्योगेन विना तैलं, तिलेभ्योऽपि न जायते ॥२॥

यच्च त्वं वदसि एतौ पतिष्यतो नवा इति वक्तुं न युक्तम् । ततः प्रियाप्रेरितो जम्बूको मूषकादिभक्ष्यं त्यक्त्वा तयोर्वृषणयोर्वाञ्छया शण्डस्य पृष्ठौ वभ्राम सप्रियः, न च तयोः पतनमभूत् ततः पञ्चदशे वर्षे निवेदात्स भार्यामाह—

- 20 शिथिलाश्च सुवद्धाश्च, पतन्ति न पतन्ति च ।

निरीक्षिता मया भद्रे, दश वर्षाणि पञ्च च ॥१॥

ततः पश्चादपि नैतयोः पतनं भविष्यति तमेव मूषकमार्गमनुसरावः । अतोऽहं ब्रवीमि— 'शिथिलाश्च सुवद्धाश्चेति' तदेवं धनवान्सर्वोऽपि स्पृहणीयो भवत्यतो देहि प्रभूतं धन । पुरुषोऽवगु यदि एवं तद् गच्छ वर्द्धमानपुरम् । तत्र द्वौ वणिजौ धनगुप्तघनाख्यौ स्तः, तयोश्चेष्टितं बुद्ध्वा

- 25 प्रार्थनीयं त्वया । ततः सोमिलकोऽपि विस्मितो वर्द्धमानपुरं गतः, सन्ध्यायां श्रान्तः सन् धनगुप्तगृहे गतः । धनगुप्तभार्यापुत्रादिभिर्निर्मत्स्यमानोऽपि गृहाऽजिरोपान्ते उपविष्टः । तत्र भोजनवेलायां भक्तिवर्जितं भोजनं प्राप । तत्रैव सुप्तो यावन्निशिये तावत्पश्यति द्वौ नरौ मन्त्रयन्तौ 'नेऽज्रवीत् भो कर्त्त ? किं त्वयाऽस्य धनगुप्तस्याधिको व्ययो निर्मितो यदस्य सोमिलस्थानेन भोजनं दत्त तत्र युक्तं कृतं त्वया । द्वितीयः प्राह—भो कर्मन् । ममात्र न दोषः, मया लाभः कृतोऽस्य

- 30 तत्परिणतिस्तु त्वया व्यतारि । अथ यावदुच्छिष्टति तावद्भनगुप्तस्य छर्दिकादोषेण द्वितीयेऽहनि खिद्यमानस्य उपवासः पतितः । ततः सोमिलको भुक्तधनगृहे गतः, तेनापि भोजनं दत्तं, सन्ध्यायां सुखसमाधौ सुप्तः, तथैव रात्रिमध्ये नरौ द्वावभ्येत्योचतुः । एकोऽज्रवीत्—भो कर्त्तः ? अद्यानेन

मुक्तधनेन सोमिलकस्य भोजनं दत्तं तेन बहुव्ययम् । कृतं कृतोऽयमुद्धारविधिं दास्यति यतः सर्वमनेन
व्यवहारगृहादानादीनामस्ति । स प्राह—भो कर्मन् । मम कृत्यमेतत् परिणतिश्च त्वया दत्ता । अथ
प्रभाते कोऽपि राजपुत्रो भूप्रसादलब्ध धनं मुक्तधनायादात्, सचयरहितोऽपि वरं मुक्तं, मुक्तधनं
यदि विधिरर्पयति तन्मां विधिर्मुक्तधनतुल्यं करोतु विधिस्त्वधिकं न सहते धनं मम, ततः
सोमिल सन्तोषं कृत्वा तस्यौ । इति भाग्ये सोमिलकथा ॥९८॥

5

[99] शीतपरिषहसहने चतुःसाधुदृष्टान्तः ।

राजगृहे पुरे चत्वारो वणिजो वयस्याः वसन्ति स्म । अन्यदा तैः सोम-भोम-कमल-
धननामभिर्धर्मं श्रुत्वा श्रीमद्रवाहुसूरिपार्श्वे सयमं गृहीत्वा बहुश्रुतीभूय गुर्वादेशात्ते विहरन्ति
स्म । ते च यत्राकोऽस्तमेति तत्र तिष्ठन्ति स्म । रात्रौ अन्येद्युस्तेषां मध्ये एकोऽतीवशीते पतति
वैभारगिरिपार्श्वेऽस्थात् । द्वितीय उद्याने । तृतीय उद्यानोपान्ते । चतुर्थः पुराभ्यर्णोऽस्थात् । तेषां
मध्ये यो गिरिगृहापार्श्वेऽस्थात् स ध्यानं कुर्वन् प्रथमयामे मृतः । उद्यानस्थो द्वितीये । उद्यानो-
पान्तस्तृतीये । पुरोपान्तस्थः पुरजनतापतश्चतुर्थप्रहरे मृतः । चत्वारोऽपि स्वर्गं ययुः ॥

10

इति शीतपरीषहसहने चतुःसाधुदृष्टान्तः ॥९९॥

[100] अथ दण्डालकसिद्धिः ।

अरिमर्दनभूपत्याऽऽसनस्थितस्य कोऽपि सिद्धः पुमान् समागात् । तदा आसनं मह्यं तस्योप-
वेशाय स्थापितम् । स सिद्धोऽवगृह्य त्वं वर्योऽसि, मम नीचस्यासनं प्रदानात् । तदा राजाऽवगृह्य-
भूपत्याऽऽसनेस्थान्तरं विद्यते । ततो जगौ—अहं तव स्वर्णसिद्धिं दातुमागाम्, त्वया विनयो न
कृतः । इत्युक्त्वा स्व छात्रं मुक्त्वा व्योम्नि ययौ । ततो राजा खिन्नोऽवगृह्य—भो छात्र । मया
विनयो न कृतोऽत परं करिष्यते, त्वमाकारय स्व गुरु । ततः छात्राऽकारितस्तत्रागात् । भूपेन
स्वर्णसिद्धौ मार्गितायां सिद्धो योग्यवग् यत—सौवर्णिकेषु दण्डालक इति मम नाम दाप्यते तदा
स्वर्णसिद्धिं दास्ये । ततस्तेन सौवर्णिकेषु दण्डालक इति नाम ददे । इति दण्डालकसिद्धिः ॥१००॥

15

20

[101] परीषहसहने अर्हन्नकथा ।

तगरापुर्यां दत्तो, भद्रा पत्नी, अर्हन्नकसुतयुतो गुरुपार्श्वे व्रतं ललौ । साध्वी साध्वीपार्श्वे-
ऽस्थात् । दत्तं पुत्रयुगगुरुपार्श्वे तस्यौ । दत्तः स्नेहवशात् पुत्रं विहर्तुं न प्रेषयति स्वयमेवानीय
मिश्राऽऽहारादि दत्ते पुत्राय दत्तार्थि । क्रमादत्ते दिवगते अर्हन्नकं शुचं पितुर्मृतधन्ते पञ्चदिनानि
साधुभिर्गौरवित । अन्यदैकेन मुनिना भिक्षायै सार्द्धं स नीतं तदा बाढ निदाघे सुकुमाराङ्ग-
त्वात्स क्षुल्लोऽकं दृष्टवान् : उत्पपातोर्ध्वमधश्च तृपालग्नो कस्यचिद् गृहगवाक्षछायायामगात्स तदा
तं देवकुमारात् दृष्ट्वा काचित्प्रोषितप्रिया खी गवाक्षस्था कामवशगा चेटीपार्श्वोत्संगृहान्तर्नीत्वा-
ऽवगृह्य किं तव [तुभ्य] रोचते । इत्युक्त्वा पञ्चपा मोदका दत्ता । तथा भाषितश्चेति तया, किं त्वया
वयसीदृशे व्रतं गृहीतं मया सह भोगान् भुङ्क्ष्व, पश्चाद्वाद्भक्तत्वे यत्रोचते तत्कर्त्तव्यम् । एव
तया लोभितस्तत्रास्थात् क्षुल्लो भोगान् भोक्तुम् ।

25

30

इतः साधुभिर्विलोकितोऽपि न दृष्टः । तस्य माता साध्वी पुत्रगमनत्वाद् दुःखिताऽभूत् ।

अन्यदा गवाक्षस्थोऽर्हन्नको मातरं पुत्रवियोगदुःखितां दृष्ट्वा दृश्यौ—अहं पापी, मया माता दुःखे पातिता भोगसुखलीनत्वात् । ततस्तत्राभ्येत्य मातुः पदो. पतित्वाऽर्हन्नकः क्षमयामास । माता स्वस्थाऽभूत् पुत्रचरित्रं जज्ञौ । अम्बया संसारासारता प्रदर्श्य बोधितोऽपि न व्रतं ललौ दुष्करत्वात् । ततो मातृवचसा पादपोषगमनाशनं गृहीत्वा स्वर्गं गतोऽर्हन्नदत्तकः क्रमान्मुक्ति गत' ।

६५

इति परीपहमहनेऽर्हन्नककथा ॥१०१॥

[102] परद्रोहोपरि वैरोचनमन्त्रिकथा ।

परद्रोहादिकं पापं, कुर्वस्तीव्रमिहाङ्गवान् ।

वैरोचन इवासातं, लभते मरणादिकम् ॥१॥

10 -- तथाहि—विशालाया नगर्यां नन्दाभिधो भूपो न्यायी बभूव । अन्येद्युराखेटक कृत्वा पञ्चा-
दागच्छन् पुरासन्नसरोवरे रजकं वस्त्राणि क्षालयन्तमपश्यत् नन्दभूपः । नन्देन तत्रैका शाटिका
धौत्वो[तो]त्सारिता- तापे रजकेन मुक्ता दृष्टा । तस्या चोपरि भ्रमरानुपविष्टान् वीक्ष्य राजा
चमत्कृतोऽन्तिकस्थं सेवकं पप्रच्छेति, किमेवमस्या उपरि भ्रमरा उपविशन्ति एवं कुत्रापि न
दृश्यते भ्रमरास्तु सुरभिर्वस्तुन्येवागच्छन्ति । सेवकेन चतुरेणोक्त-स्वामिन् । पद्मिनी स्त्री भवति
15 तस्याः शाटिकायामेवविधा परिमलो भवति धौतायामपि । ततो रजकः पृष्टः कस्यै इयं शाटिका ?
रजकोऽवग-वैरोचनमन्त्रिणः पत्न्या । राज्ञोक्तं—भो प्रधान । वैरोचनमन्त्रिपत्नी तु पद्मिनी
विद्यते । ततो राज्ञा गूढहृदयः पद्मिनीं स्त्रिय पट्टराज्ञीं कर्तुं सर्वत्र सेवकान् विलोकनाय प्रेषयामास-
सैवकैः कुत्रापि न ज्ञाता पद्मिनी । ततो भूपोऽग्रे प्रोक्त—कुत्रापि न ज्ञायते पद्मिन्युत्पत्तिः । राजा
दृश्यौ यदि पद्मिनी स्त्री पट्टराज्ञी न स्यात्तदा मम राज्यप्राप्तिरपि निःफला । मन्त्रिपत्नीं भोक्तुकामो
राज्ञो वैरोचनमन्त्रिणं दूरदेशं व्यापाराय प्रेषयन्, (राजा तु) रात्रौ एकाकी मदनविह्वलो
20 मन्त्रिगृहद्वारमागत्य द्वाभ्य प्रति प्राह—

आगतो द्वारि भूपालः, प्रतिहारो न मुञ्चति ।

दैत्यं प्रोक्त्वा[च्य] च कामान्धः, प्रददौ रत्नकुण्डलम् ॥१॥

ततोऽप्रतो गच्छन् द्वितीयद्वारे याति, तावद्राजानमागच्छन्तमकाले दृष्ट्वाकानि शुकोऽवग-

श्रीभूपनन्दराजेन्द्र !, तव पादौ प्रणौम्यहम् ।

२५

वैरोचनः क्व च प्रैपि, किं कार्यं पुत्रमन्दिरे ॥२॥

राजा शुक प्रति प्राह—

वासरेऽपि क्षुधा नास्ति, निद्रा रात्रौ न विद्यते ।

मम कीर ? महद्दुःखं, हृदये वसति कामिनी ॥३॥

शुकोऽवग-

३०

स्त्रियोऽर्थे च हतो वाली—रामेण रावणो हतः ।

परगेहे न-यातव्यं, परदारान् परित्यजेत् ॥४॥

राजाऽवगू—

कीर ! पण्डितचार्वीक !, जनानामतिवल्लभ !
परनिन्दा न कर्त्तव्या, परचिन्तां परित्यजेत् ॥५॥

शुकोऽवगू—

अपूर्वा दृश्यते वाणी, वृत्तिर्भक्षति चिर्भटान् ।
तस्मिन् देशे न यातव्यं, यतो रक्षा ततो भयम् ॥६॥

5

राजाऽवगू—

यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति, तुष्टे नैव धनागमः ।
आगमो निर्गमो नास्ति, स रुष्टः किं करिष्यति ॥७॥

राजा शुक्रवचनमवगणय्य यावदग्रतोऽचालीत् तावदग्रे मार्जारः फेत्कारान् भृशं कुस्ते स्म । 10
शुकः पुनर्मार्जारं क्रन्दन्तं श्रुत्वा प्राह राज्ञि [राज्ञि] शृण्वति—

मा त्वमाक्रन्द मार्जार ! नन्दो राजा न तस्करः ।
अमृते विषम्लुत्पन्नं, यतो रक्षा ततो भयम् ॥८॥

राजाऽवगू—

न पश्यन्ति हि जात्यन्धाः कामान्धो नैव पश्यति ।
नहि पश्यति मदोन्मत्तः, अर्थी दोषान्न पश्यति ॥९॥

15

ततोऽवमन्य शुक भूपमागच्छन्तमकाले दृष्ट्वा मन्त्रिपत्नी शय्यां सुक्त्वा एकैतः स्थित्वा
प्राह—

राजन् ! शान्तिं ब्रजाहाय, रक्ष देहं धनादिकम् ।
मन्त्रीशस्ते सुतो नूनं, कीरवाक्यप्रजल्पनात् ॥१०॥

20

राजा मन्त्रिपत्नीवचः श्रुत्वा ध्वनितशिरः[गिरा] प्राह—

सत्यं सत्यं पुनः सत्यं, सत्यं च कीरभाषितम् ।
वैरोचनः सुतो मेऽयं, त्वं च कुलवधूर्मम ॥११॥

इत्येवमुक्त्वा लज्जितो राजा शीघ्रं मन्त्रिपत्नीवाहनिकां परिधाय स्वीयां[च] तत्र विस्मृत्य
कीरपार्श्वं भूत्वा द्वारमेत्य द्वास्थं प्रति प्राह—

25

अमृतं मधुसंयुक्तं, वणिगूपुत्रगृहे न तु ।
न पपौ नृपतिस्तत्र, पश्चादर्पय कुण्डलम् ॥१२॥

द्वास्थोऽवगू—

वारिमध्यस्थिता गावः, पिबन्ति न पिबन्ति च ।
निर्दोषास्तत्र गोपाला, हारितं रत्नकुण्डलम् ॥१३॥

30

राजाऽन्योक्त्या स्वयमेवावबोध्य स्वगृहे गत्वा सुष्वाप ।

- इतोऽकस्माद्दैरोचनो विदेशाद् गृहे यावद्रात्रावागच्छति, तावद्भूपवाहनिकां दृष्ट्वा चकितो दध्यौ-किमत्र राजाऽऽगतोऽभूत् । यावद्विलोकयति सम्यग् तावत्पत्नीवाहनिका न पश्यति च चिन्तितं-नूनं राजाऽत्रागतो मम गृहे, स्त्रीणां पुरुषाणां च चरित्रस्य पार न पार्यते । यदि भार्यापृच्छयते तदा कूटजल्पनाद्देवचक्रण भस्मीभवति तेन राजैव पृच्छयते एवं विमृश्य भार्या-मुत्थाप्य माङ्गल्यच्छलेन भूपवाहनिका छत्रोपरि सस्थाप्य पञ्चशब्दपूर्वं वैरोचन-भूपपार्श्वे गत्वा प्रणनाम छन्वामग्रे मुक्त्वा प्राह च—

तृषाक्रान्तो गतो हस्ती, पयःपातुं सरोवरे ।

पीतं नवेति वक्तव्यं, सत्यं राजन् ! त्वयाऽधुना ॥१४॥

- 10 राजा चकितः स्वं रूपं मत्वा प्राह—

तृषाक्रान्तो गतो हस्ती, पानीयं पातुमुद्यतः ।

दृष्ट्वा सिंहपदौ तत्र, न पीतं वारि शीतलम् ॥१५॥

ततो राजा स्वपदौ विलोकयति यावत्तावत् स्त्रीवाहनिकामुत्तार्य कृत्वा पुनः प्राह—

सत्यं सिंहो गतस्तत्र, पानीयं पातुमुद्यतः ।

- 15 सत्यं कीरोदितं सर्वं, न पीतं शीतलं पयः ॥१६॥

ततः चर्द्धापनागता वाहनिकां परिधाय स्त्रीवाहनिका स्थालोपरि मुमोच । वैरोचनेन सर्वं ; राजा[ज्ञा] मन्त्री मानितः, मन्त्री पञ्चशब्दपूर्वं राजपथेन पश्चाद्गृहे आगतः । भार्या सती सत्यं प्राह राजपार्श्वगमनादिस्वरूपं भार्याग्रे प्रोक्त्वा[च्च] दध्यौ हृदि धन्येयं भार्या, शुक्रो धन्यः, राजापि धन्यः, भाग्यं विनैवं योगो न लभ्यते, यतः—

- 20 पत्नी प्रेमवती सुतः सुविनयो भार्या गुणालङ्कृता,

स्निग्धो-बन्धुजनः सखातिचतुरो नित्यं प्रसन्नः प्रभुः ।

निर्लोभोऽनुचरः परार्चिंशमने प्राप्नोपयोगं धनं,

कल्याणाभ्युदयेन सन्ततमिदं कस्यापि संपद्यते ॥

- 25 राजा प्राप्नो वद्वितः । अर्द्धराज्याधारोऽभूत् । मन्त्रिणश्चत्वारः पुत्राः क्रमावभूवन् । अन्येषुः सभाया मन्त्रियुतो राजा यावदुपविष्टः तावदकस्माद्द्विनपालक आगात भयभ्रान्तचेता प्रोवाचैवं च—

देवाद्य नन्दनोद्याने, महाकायः किरिः कुतः ।

उन्मूलयस्तरूनाग्र-ऋटल्यादीन् समाययौ ॥१७॥

श्रुत्वैतद्भूपतिर्दध्यौ, मयि शामति मेदिनीम् ।

उपद्रवः ऋथं पुंसा, जायते नूनमगतः ॥१८॥

ततो राजा संनह्य मन्त्रियुतः सपरिच्छदो वराहं हन्तुं वने ययौ, प्राह च—कुत्रास्ति वराहः ? वनपालकेन दर्शितः । राज्ञो मण्डलीं मण्डयित्वा वराहो ह्विकत , रे दुष्ट ! पापिष्ट ! बहिर्निर्गच्छ कुञ्जात् । भुत्वैतत्सूकरो घुर्युराराव कुर्वन् वहिर्निर्गत्य राजमन्त्रिपार्श्वे स्थित्वा निर्ययौ । राजा मन्त्री च तत्पृष्ठौ धावितौ वायुवेगाश्वारूढौ । परिवारः पश्चात्स्थित । कियतीं भूमिमागत्य श्रान्तौ राजमन्त्रिणौ, सन्ध्याया स्थितौ वराहश्छल कृत्वा कचिद्ययौ । ततो द्वावपि खिन्नौ जल्पतु , सन्ध्या पतिता आवा दूरभूमिमागतौ । वृट् लग्ना । अत्रवने सिंहादयो बहवः सन्ति, कथं रात्रिर्गमिष्यते ? एव जल्पतोर्द्वयोः मन्त्री नीतिज्ञोऽवग—

बृहद्भानोर्महाज्वाला, ज्वलन्ती वीक्ष्य दूरतः ।

सिंहाद्याः श्वापदाः सर्वे, तिष्ठन्ति दूरतः खलु ॥१९॥

एव विमृश्य काष्ठान्यानीयाग्निं प्रज्वाल्य महाज्वालां ज्वलन्तीं कृत्वा जागरितौ द्वावपि रात्रिं निन्यतु , यतः—

उद्यमे नास्ति दारिद्र्यं पठने नास्ति मूर्खता ।

मौनेन कलहो नास्ति, नास्ति जागरतो [जागरिते] मयम् ॥

प्रातः सूर्यचारवशेन स्वपुरीमार्गं विज्ञाय द्वावपि चलितौ । वृट् लग्ना शृङ्गं, राजाऽवग— मन्त्रिन् ! विलोक्य जलादिस्थानं कुत्राप्युच्चैश्चटित्वा । भूपादेशं प्राप्य तावत् वृक्षे चटित्वा दूरतो नीलशार्ङ्गवल्दम्बावपतनादि च दृष्ट्वाप्राह मन्त्री—

राजन्नितो दिशि प्राच्यां, संभाव्यते पयः स्थितिः ।

शाड्वलबहुलप्रांशु—वनकाकादिसंभवात् ॥२०॥

दृश्यन्ते बहवो वृक्षा, घनपत्रसमन्विताः ।

काकाः कलरवो यत्र, तत्र तोयं भविष्यति ॥२१॥

राजाप्रे उपरि स्थितो दिशमुक्त्वा स्वयं च दिशं स्थिरीकृत्य वृक्षादुत्तीर्य मन्त्री भूपपार्श्वे आगात् । ततो दिगनुसारेण द्वावपि तत्र पूर्वदृष्टवने ययतुः, दृष्ट महासरः, चटितो पालिं यावत् तावद्दृष्ट शुष्क सरः खिन्नो द्वावपि । चिन्तितमहो कर्मणां गति । वृट् लग्ना पानीय तु न प्राणायामस्यन्ति । मन्त्री प्राह—राजन् ! काकसभवात् कुत्रापि जल भविष्यतीति प्रोक्त्वा[च्य] राजानं पालितरुच्छायायां मुक्त्वा जलभाजनं लात्वा काकानुसारत सरपार्श्वे भ्रमन् महतीं वापीं जलपूर्णां दृष्ट्वा मन्त्री मुमुदे, समुद्रश्चन्द्रोदयमिव । मध्ये प्रविश्य जलभाजनं पानीयभृतं कृत्वा यावत्स्वरितं निस्सरति तावद्धितौ प्रशस्तिं प्रेक्ष्य वाचयामास, तन्मध्ये एकं वाचयति, यथा—

तुल्यार्थं तुल्यसामर्थ्यं मर्मज्ञं मन्त्रिणं दृढम् ।

अर्धराज्यहरं सद्यो, यो न हन्यात्स हन्यते ॥२२॥

चिन्तित मन्त्रिणा कदाचिद् भूपोऽन्नागमिष्यति तदा मा मारयिष्यत्येव । तेन कर्ममेव श्लोकाक्षरान् स्थगयित्वा यास्यामीति कृत्वा श्लोकं कर्ममेवाच्छाद्य पानीयं लात्वा राजपार्श्वं गतः । राजा—

ऽन्मः पपौ । चिन्तितं च अहो ईदृशं जलस्थानमस्ति, विलोक्यते बहु जीवितव्यं विना विलोकितं वरमिति ध्यात्वा मन्त्रिणं तत्र मुक्त्वा राजा वापीं द्रष्टुं गतः । वापीं विलोक्य पश्चाद्बलम् प्रशस्तिं वीक्ष्य तन्मध्ये एकं श्लोकं तत्कालार्द्रकर्मस्थगितं वीक्ष्य दध्यौ अपरः कोऽप्यधुनाऽस्मिन् वने-दृश्यते न-।

5 अयं तु श्लोकोऽधुनैवाच्छादितः सभाव्यते, तेन केनापि कारणेन स्थगित इति ध्यात्वा जलेन कर्मममुपसार्य श्लोकं वाचयामास—“तुल्यार्थं तुल्यसामर्थ्यं”मित्यादि ।

दध्यौ च नून मन्त्रिणा स्थगितः । एव विचिन्त्य पश्चादागतस्तावन्मन्त्रिणा चकिनेन श्लोकं स्थगितमस्थगितमित्यादिविकल्पपरः पयो दूरं त्यक्त्वा मायया तृषाक्रान्तो भूत्वा सुखं प्रसार्य स्थितः, राजा आगात् जगात् च—मन्त्रिणीदृशः कथं दृश्यते । मन्त्री प्राह—मायया जलं गतं तृषा लग्ना पानीयमानयामि पश्चाच्चल्यते पुरं प्रति, एव कृत्वा मन्त्री श्लोकवाचनार्थं गतो वाप्या यावद्विलोकयति तावत्कर्ममपेक्षोरितं दृष्ट्वा दध्यौ—नून भूपेन वाचितः श्लोकः, भूपो मा मारयिष्यति, किं करिष्यति भययुगभूत्, पादौ पश्चादागन्तुं न वहत, वेला लग्ना चलिता यावत्तत्रायाति तावद्राजा सुप्तः । सुप्त भूपं दृष्ट्वा दध्यौ मन्त्री अयमेवावसर मारणे यदा जागरिष्यति तदा मा मारयिष्यति । राजान् आत्मीया न भवन्ति, यत —

15 काके शौचं, द्यतकारे च सत्यं, सर्पे क्षान्तिः, स्त्रीषु कामोपशान्तिः ।
कलीबे धैर्यं, मद्यपे तत्त्वचिन्ता, राजा मित्रं, केन दृष्टं वा ॥

एवं ध्यात्वा राज्ञः खड्गमादाय मन्त्री राजान् सुप्तं जघान । तत उत्पाद्य पालिमध्ये च चिक्षेप भूमौ ।

अत्रान्तरे पालिस्थ[म]द्राक्षवृक्षशाखायां विशालानगरवास्तव्यो वानराहो मालिकः स्थितः ।
20 सर्वं राजमारणादिकं दृष्ट्वा भयभ्रान्तः शाखान्तरं गतः । तावन्मन्त्री शाखाकम्पनं दृष्ट्वा श्लोकं प्राह—

शाखा प्रकम्पिता येन, वानरेण नरेण वा ।

अचिरेणैव कालेन, शाखाभेदो विनश्यति ॥२३॥

मालिको मन्त्रिवच्च श्रुत्वा दध्यौ—अहमनेनात्र स्थितो, ज्ञातो वा नेति ध्यायन् मौनीं वभूव ।

25 मन्त्री तु तदा एवमुक्त्वा तुरगमौ द्वौ लात्वा पुरमेत्य प्राह, राजलोकाग्रे—राजा दूरतो वने मारितः खादितश्च । ततो राज्ञी प्राह अहं न जीविष्यामि । मन्त्रिणा सुकुमालवचनैः शान्तीकृता राज्ञी, शोक उत्तारितः, मन्त्री प्राह—सर्वेषामग्रे, इयं राज्ञी सगर्भाऽस्ति, सुतो भविष्यतीति संभाव्यते, तेन राज्याऽपरै राजलोकैश्च खेदो नानेयः, भवितव्यताप्रतः कोऽपि न ह्युदिष्यति, यत —

आन्ध्यं यद् ब्रह्मदत्ते, भरतनृपजयः, सर्वनाशश्च कृष्णे,

30 नीचैर्गोत्रावतारश्चरमजिनपते, स्तीर्थनाथेऽबलात्वम् ।

निर्वाणं नारदेऽपि, प्रशमपरिणतिः सा चिलातीसुतेऽपि,

इत्थं कर्मात्मवीर्ये स्फुटमिह जयतः स्पर्धमाने जगत्याम् ॥

यावता पुत्रो राजयोग्यो न भविष्यति तावद्दह राज्यरक्षां करिष्यामीति कृत्वा स्वयं नन्दभूपवद्वाज्य चकार वैरोचनमन्त्री ।

ततो वानरो मालिको वैरोचन राज्यं कुर्वाण श्रुत्वा भयभ्रान्तो वहिरेव तस्थौ नायातो पुरमध्ये, नन्दपत्नी प्राप्तसमये सुत प्राप्त, पूर्वव रवि पुत्रजन्मोत्सव कृत ।

पुत्रो लाल्यमानः षड्वर्षप्रमाणो लेखशालाया मुक्तः, सर्वेऽपि लेखशालिका हसन्ति 5
पराभवन्ति च निष्पितृकोऽयमिति ।

मातुरग्रे आगत्यावक्-मम पिता कुत्र मृतः, कथं वेति वद । माताऽवग्-वैरोचनमन्त्रिणा युतस्तव पिता शूकरपृष्ठो धावितः दूरतो ययौ । वैरोचनेनोक्त-नन्दो राजा वराहेण मारितः खादितश्च सम्यग्दह न जाने किमभूत्ततःप्रभृति वैरोचनो राज्यरक्षा चकार । श्रुत्वैतन्नन्दभूपाद्भ्रजो दध्यौ-मम पितैव कथं वराहेण मार्यते । यथा मृतोऽभूत्तथा मया ज्ञातव्यम् । ततश्चिन्तापरश्चतुरो 10
राजपुत्र सदा रात्रौ कृष्णवस्त्र परिवाय पुरमध्ये चतुरशीतिहृद्रेणिपु सेरिकासु सेरिकासु च भ्रमति स्म । क्रमात्सर्वशास्त्रज्ञोऽभूत् पठन्, यतः—

जले तैल, खले गुह्यं, पात्रे दानं मनामपि ।

प्राज्ञे शास्त्रं भ्रयं याति, विस्तारं वस्तुशक्तितः ॥

राज्ययोग्य पुत्र ज्ञात्वा माता मन्त्रिपार्श्वत् राज्य पुत्राय-दापितवती । नन्दपुत्रोऽप 15
राज्योऽविष्टः सदा रात्रौ छत्र पुरमध्ये भ्रमति स्म । द्वादशवार्षिको जातः क्रमात्स नन्दपुत्रः अन्येद्यु रात्रौ वानरमालिकस्य गृहपार्श्वेऽभ्येत्य राजा यावत्स्थितः तावदितो वानरमालिको नन्दपुत्र राज्याधिष्ठित श्रुत्वा रात्रावेव गृहद्वारे आगतो विलोकयति यावन्तावद्गृहमध्ये दीप ज्वलन्त दृष्ट्वा मातापितरावदृष्ट्वा दध्यौ नूनमनया कोऽप्यन्य पुरुषोऽङ्गीकृतः संभाव्यते । एव विचिन्त्य काव्य-
मेक प्राह— 20

कमलदलसुनेत्रे हारिहाराभिरामे, स्तनतटकटहंसै रोमरङ्गैः सुरङ्गी[ञ्जि] ।-

अमलतपसुरूपे ! पद्मवक्त्रे ! जिताब्जे, कृतिमनुजनिषेव्या वर्त्तसे कि प्रियेऽद्य ॥२४॥

श्रुत्वैतत्काव्य भ्रान्तचित्ता प्राह मालिका—

तपनियमविधानैः शोषितं येन गात्रं, बहुकुसुमसमूहैः पूजितो येन देवः ।

रणमुखगलदन्तैर्येन भग्नं शरीरं, तदमलपतिसेव्याऽहं सदा नान्यपुंसः ॥२५॥ 25

एतावद्भार्यावच श्रुत्वा स्वस्थचित्तः कुशलस्वरूप बहिःस्थ एव पप्रच्छ भार्याम्—

गृहे कुशलता कान्ते !, पिता मित्ता न दृश्यते ।

प्रदीपकरण कस्मा—न्मध्यरात्रौ वद प्रिये ॥२६॥

स्वामिन्नहं निशीथिन्यां, तपश्चान्द्रं वितन्वती ।

देवस्य साम्प्रतं दीप—मकार्षमर्चनाकृते ॥२७॥

त्व किं पृच्छसि हे भर्तः !, निःस्नेहोऽसि प्रियो मम । 30

मातापित्रोः सुख दुःख, जीवितं च पुनः पुनः ॥२८॥

श्रुत्वैतन्मालिकः प्राह—

पद्मपत्रविशालाक्षि !, पुरे वसति बालिके ! ।

सा मे दहति गात्राणि, शाखावैरोचने यथा ॥२९॥

5 श्रुत्वैतद्भर्तृवचो हर्षिता तत्कालमेव द्वारमुद्घाट्य गृहमध्ये नीत्वा मातापित्रोर्मेलितः माता-
पितरौ ननाम, मातापितरौ प्रतिजगदतु पुत्रम्—

दीनौ बृद्धौ गलद्गात्रौ, आवां दृग्त्रिकलौ भृशम् ।

मुक्त्वा कथं सुतैतानि, वर्षाणि दूरतः स्थितः ॥३०॥

पुत्रः प्राह—

10 मातः पितरहं दूरे, मृत्युभीतोऽतिदुःखितः ।

वर्षाण्येतानि कण्ठेन, सहमानः स्थितश्चिरम् ॥३१॥

ततो गृहद्वारे शय्यायामुपविष्टौ मालिकामालिकौ वार्त्तां कर्तुं प्रवृत्तौ ता वार्त्तां श्रोतुं
नन्दभूपुत्रोऽरिर्मर्हन्तो द्वारे समेत्य शनैः स्थितः । मालिका मालिकं प्रति प्राह—स्वामिन्नहं
वैरोचने शाखावत्कथं भवतो गात्राणि धक्ष्यति । मालिकोऽवग—

15 मा मा पृच्छसि हे कान्ते !, शर्वरीप्रहरद्वयम् ।

शृणोत्यन्यो वचश्चेन्मे, जायते मरणं ध्रुवम् ॥३२॥

स्त्री प्राह—छन्न प्रिय ! मनाग्वद । मालिकोऽवग—रात्रौ छन्नमपि वक्तुं न युज्यते—

दिवा निरीक्ष्य वक्तव्यं, रात्रौ नैव च नैव च ।

संचरन्ति महाधूर्त्ता, वटे वररुचियथा ॥

20 प्रिया वलं कुर्वाणा प्राह—वद स्वामिन् अत्र तु कोऽपि नास्ति, छन्न निगद्यता, ततो बाला-
बलात्कारमलङ्घनीय मत्त्वा मालिकोऽवग—

नन्द वैरोचनावस्था—पहतौ विपिने गतौ ।

अहन् वैरोचनो नन्दं, मया शाखा प्रकम्पिता ॥३३॥

मालिकाऽवग—स्वामिन् ! विस्तारेण कथय, ततो मालिको पूर्वं दृष्टं यथा पत्नावकथयत ।

25 राजा त मालिकोक्ता पितृमरणवार्त्तां (श्रुत्वा) खिन्नहृदयोऽभिज्ञानार्थं मालिकगृहद्वारे तादृकभित्तौ
इदं श्लोकमालिलेख—

नान्देन भ्रमता रात्रौ, पुरमध्ये निरन्तरम् ।

पितृमरणवृत्तान्तो, ज्ञातः सम्यग्गराननात् ॥३४॥

30 ततो राजा गृहमध्येत्य वैरोचनव्यतिरिक्तप्रधानानाकार्यं प्राह—मम पितुर्मारको मया
ज्ञातो नगरमध्ये । प्रधानैरुक्त—महान् लघुर्वा भवतु स मारयिष्यते एव, इत्येवं विचारं कृत्वा
मालिकगृहद्वारे गत्वा स्वकृतं श्लोकं दर्शयित्वा राजा मालिकं प्रत्यवक—द्वारमुद्घाटय । मालिका
वक्ति—द्वारं नोद्घाटयामि । मालिको बहुजनसमुदायं दृष्ट्वा छन्नं स्थित । राज्ञोक्त—त्वं भर्त्ता

कास्ति ? तयोक्तं—गृहे नास्ति, राज्ञोक्तं—कूटं किं जल्प्यते, तव भर्ता विदेशादय राज्ञावेव गृहे आगतोऽस्ति । तथा चिन्तितम्—अहो दैवविलसितम् अहो दैवविलसितम् अद्यैव बहुवर्षेभ्यो भर्ता गृहे आगत, न ज्ञायते कस्माद्धेतो राजा रुष्टः, प्रोवाच च—

बह्वर्षेभ्योऽधुना कान्तो, निःष्कलङ्को ममागमत् ।

नृपाकारणतोऽरुस्मा—त्सङ्कटं पतितं पुनः ॥३५॥

5

श्रुत्वैतद्राजा प्राह—

हे मालिके ! न ते भर्तु—दुष्टं कोऽपि करिष्यति ।

भविष्यति महापूजा, सत्यं वद सुशालिनि ! ॥३६॥

अह राजा कारणेनागतोऽस्मि किञ्चित्प्रष्टु गृहम् । ततस्तथा द्वारमुद्वाहित, मेलितो भर्ता, धीरां दत्त्वैकतो नीत्वा प्रधानेषु शृण्वत्सु आत्मीयपितुर्मरणवृत्तान्त राजा पप्रच्छ । मालिकोऽत्रगू 10 कथि(थयि)तु न शक्यते, कथिते सति मम मरणमेव शरण । राज्ञोक्त—मेतन्न्य न, तव महापूजा— राजसन्मान भविष्यति । अन्यत्किमपि नानेय, राजा त्वहमेवाधुनास्मि । ततो मालिक आमूल-चूल नृपमारणवृत्तान्त वैरोचनविहितमचीकथत् । कथित च तत्र पाली अस्थीनि सन्त्यद्यापि भूमध्ये । ततो राज्ञा भय नानेयं त्वयेत्युक्त्वा मालिको विसर्जितो गृहमध्ये गत । ततो राज्ञा स्वावासमभ्येत्य वैरोचनस्याकारण कृत, वैरोचनो यावदुत्थाय चलति तावत्समुखा लिंकाऽभूत्, 15 चिन्तित किमपि विघ्न भावि, यत्—

उत्थितस्य पदो दातु, चलतः संमुखी हि क्षुत् ।

मरणाय भवेन्नून—मथवाऽनर्थदायिका ॥

पश्चाद्वलित्वा स्वस्थाने उपविश्य विलम्बं कुर्वाण वैरोचनं राज्ञा मत्त्वा कटक प्रेष्यते गृहं वेष्टित प्रोचुर्भूपधृत्याः—भो वैरोचन ! नन्दभूपमारक अहाय गृहाद्वहिर्निस्सर पापस्य फलमधुनैव 20 द्रक्ष्यसि । श्रुत्वैतच्चकितः स्वपूर्वचेष्टितं स्मृत्वा पुत्रानुत्थाय वैरोचनः प्राह राजा रुष्ट । हे बृहत्पुत्र ! मा मारय राजपार्श्वे गत, त्व खड्गेन पश्चात्सर्वेऽपि पुत्राः सुखिनो भविष्यन्ति । पुत्रः प्राह— एव कथ क्रियते ।

माता—पितासमं तीर्थं, नास्त्यशेषे भुवस्तले ।

तत्तीर्थं धनन्नह यामि, घोरं नरकसंश्रयम् ॥

25

श्रुत्वा वैरोचनोऽवग—

राजा वन्धुरवन्धुना, राजा चक्षुरक्षुषाम् ।

राजा पिता च माता च, राजा वंशस्य रक्षकः ॥

एव द्वितीयवृत्तीययो पुत्रयोः कथित पुनरेकोऽपि पुत्रन्नयाणा मध्ये पितर मारयितु नेहते, ततश्चतुर्थो लघुराकारित प्रोक्त वैरोचनेन सर्वप्रकारेण लघुरपि वृद्धः मामसिना राजदृष्टौ मारय । 30 तेनाङ्गीकृत पितृवच । तत पित्रा शिक्षितः । हे पुत्र ! यदाह राजदृष्टौ यामि तदा त्वया खड्ग-कर्षयित्वाऽह मारयितव्यो विचारो न कार्य । मारणादनु वक्तव्य त्वया राज्ञो मारकस्यैव

- गतिर्भवति । इत्यादि प्रोक्त्वा (च्य) पुत्रमग्रे प्रेष्य भूपपार्श्वे गते पुत्रे मन्त्रिणा भार्या - पृष्ठा-त्रिभिः पुत्रैर्मम सारणवचो नाङ्गीकृत चतुर्थेनाङ्गीकृत, तत्र किं कारणं ? भार्ययोर्कर्त—ऋतुसमये मम द्रष्टौ काहलिक आगात्, मम रोप उत्पन्नः, तेनायं पुत्रोऽपि दृष्टबुद्धिरभूत् । पुत्रस्वरूपं मत्वा मरणागतं मत्वा साहसमवलम्ब्य राजसेवकाना मिलित्वा वैरोचनो यावद् भूपदष्टौ गतः, तावद् भूपः पराङ्मुखोऽभूत्, पुत्रेणासिमाकृष्य पितुःशीर्षं चिच्छेद । प्रोक्त च-नन्दभूपमारकस्यैवं गतिर्भवतीत्यादि । प्राह च—

वैरं वर्षमहस्त्रेषु, वैर वैरोचने यथा ।

यावत्शाखे सुतास्ताव—च्छत्रवो मा पुनः पुनः ॥३७॥

- राज्ञो त्वा वैरोचनपुत्रमारितं दृष्ट्वा संमुखोऽभूत् प्राह—कियन्त सन्ति भवतो वान्धवाः ?
 10 तेनोक्त-चत्वारः । तत्तत्रयोऽप्याकारिता, पितुरग्निःसंस्कारः कारित । पट्टभक्तं वैरोचनस्य लघुपुत्रं सर्वाधिकारिणं कृत्वा अपरेषा मन्त्रिपुत्राणा यथाशुक्तमधिकारित्वादिच राजा मालिकं ग्रामदशदानेन सन्तोष्य नन्दभूपपुत्रं सुखी बभूव । इति श्रीतपागच्छशृङ्गारगच्छनायकश्रीमुनि-सुन्दरसूरिशिष्येण शुभशीलेन लौकिकनन्दवैरोचनमन्त्रिकथा परद्रोहोपरि कृता ॥१०२॥

[103] कलहे सरद्वयकथा ।

- 15 जो जस्म उवसमई, विज्झवणं तेण तस्स कायचं ।
 जो उवैहं कुज्जा, आविज्जइ मासिअं लहुअं ॥ १ ॥

कलह कुर्वाण जनमुपेक्षते हसति च उत्तेजयति साहाय्य वा करोति स प्रायश्चित्त प्राप्नोति कथा चात्र—

वणमंडमरे जलचर—खहचरविसमणदेचयाकहणं ।

20 सरडुक्कवेखंडण—धारणगयमासभूरणया ॥२॥

कत्रापि वनखण्डमण्डिते सरसि जलचरखेचरस्थलचराणा विश्रामस्थाने गजयूथ तिष्ठति वसति च । एकदा तत्र *सरड(ट)भण्डन सरड(ट)युद्ध दृष्ट्वा वनदेवतया प्रोक्त—

भो नागा जलचरवासि, आसुणेह तसथावरडा भिडति ।

- 25 अभावो परियच्छ, भो नागा ! जलवासिआ ॥ ३ ॥

मत्स्यादयः शृण्वन्तु मद्बचः—यत्र सरडा भडति कलहाय, तत्राभावः अवर्तते । चिनाशः सभान्यते ततो यूयं वारयत ।

ततस्तैर्नागादिभिश्चिन्तितं किमस्माकमेते वराका. सरडा कलहायमाना करिष्यन्ति इति । ते उपेक्षन्ते । तत एकेन सरडेन द्वितीयो निर्द्धारित । तत. स नष्टा प्रसुप्तस्य एकस्य गजस्य नासाया प्रविष्ट, द्वितीयोऽपि पृष्ट प्रविष्टः, तत्रापि कलहायन्ते, ततो गजस्थारतिर्महती पीडा च संजाता । ततो रुष्टेन तेन गजेन सर्वं वन चूर्णीकृत, सरासि चालोडितानि, जलचरादयो व्यापादितः,

सोऽपिनष्टः अयमर्थोपनय - एवमत्रापि आचार्याणामुपेक्षमाणानां महान् दोषः स्यात्, तस्मादुपेक्षा न कार्या, कलहो निवार्य एव । इति कलहे मरुद्वयकथा ॥१०३॥

[104] अथ औदार्ये कुमारपालभूपसम्बन्धः ।

पत्तनेऽन्यदा श्रीकुमारपाले भूपे राज्यं कुर्वाणे वैतालिका वैदेशिकं सकौपीनः सन्ध्याया-
माजगाम, गणिकागृहे तत्र यष्टिसुद्राणके मुक्त्वा वासकं स्थितः । प्रातर्यदा राजा भूरिधनं दाम्यति 5
तदा मया ग्राह्यमिति ध्यात्वा भूपसभायां स गतः । स च भूपेन पृष्टः, कुत आगतः ? ततो
वैतालिको जगौ—स्वर्गान्त्वा द्रष्टुमत्रागाम्, त्वा विना तत्रैव स्वर्गं एव जायमानमस्ति—

अपच्छरं नच्च न पिकरणं, सुरतरुं गंधं न देहं ।

भेरं न वज्रं सुरभवाणि, तुह गिरिं कुमर ! सुणेऽ ॥१॥

ततो राजा तस्मै हेम्नो दशशतीं ददौ, तन्नु वतालिको जगौ— 10

क्रोडिं टंक्रं कलवखहयसहमतिसत्तगयंदं ।

कुण अप्पडं पट्टणाट्टिउ, विणु सिरि कुमरनरिंदं ॥२॥

ततो राजा पूर्वदत्ताद्द्विगुणं दापितः, स च गतो निजस्थाने, तां श्रियं क्रमाद्भुक्त्वा राजपथि
स्थितं तं वैतालिकं दृष्ट्वा राजाऽप्राक्षीत्, क्व गतं तद्वनं स प्राह—

उर अतरं वाहलया, थणपव्वयरोमराडवणगहणं । 15

सुरनरगणगधव्वा, नग्गन्नि आमयणाचारेण ॥३॥

ततः पुनर्धनं दत्त्वा राजा स्वपार्श्वे स्थापितः, क्रमाद्धर्ममङ्गीकारितः स भूपेन ।

इति औदार्ये कुमारपालभूपसम्बन्धः ॥१०४॥

[105] अथ कलिधर्मे सर्पकथा ।

श्रीपुरे धनश्रेष्ठी तस्य प्रेमवती पत्नी बभूव । क्रमात्क्षमीमुपार्ज्यं चत्वारः कलशा राभिर्भृता । 20
गृहचतुःकोणेषु न्यस्ता रहः एकदा श्रियमर्जयितुं विदेशं प्रति चिचल्लिपुं पतिं पत्नी प्राह—साहं
समेष्यामि । पतिः प्राह—तव प्रतिबन्धो मे स्यात् । पत्नी प्राह—तव गत्वा यदा तत्रास्था तदा
मे का गतिः ? विदेशे चर्यां नार्थो भवन्ति, तांभिः कामितं सन् तत्रैव स्थास्यति । स प्रहाह त्वां
विना नान्या पत्नीं करिष्ये, अस्मिन् भवे यदि कदाचिद्द्रव्यार्जनं—लोभात्तत्र स्थास्यामि तदाऽहं
त्वा तत्राकारिष्यामि । 25

अत्र गृहमध्ये चतुःकोणेषु रैकुम्भा सन्ति तेषां सारा कार्या । यद्यहं तत्र स्थास्यामि तदा
त्व रैकुम्भान्नोत्वाऽऽगच्छे । पत्न्या मानिते पतिश्चंचालः । तदा धूर्त्तचौरेण श्रेष्ठयुक्तं श्रुत् । श्रेष्ठी
कुङ्कुणदेशे गत्वा श्रियमर्जयति । इतः स धूर्त्तो रहः कूटं लेखं लिखित्वा प्रेमवत्यै ददौ, तथेति
वाचितं—

“त्व पत्नि ! रैकुम्भान् चतुरोऽपि लात्वाऽनेन पुंसां समं मम पार्श्वे चन्द्रपुरे समागच्छेः” । 30

ततस्तथा रैकुम्भान् लात्वा रथं कृत्वा तेन पुंसां सह चलित्वा । क्रमाद्गच्छत्या तया

धूर्त्तौ ज्ञातः, ततस्तदाऽकस्मात्तस्याः पितृधाममध्ये गत्वा पितुरग्रे धूर्त्तचेष्टितं ज्ञापयित्वा धूर्त्तौ
निर्द्वादितः । ततः स्वपुरेऽभ्येत्य सा स्थिता । क्रमात्पतिः कृष्णास्यः समागात् । पत्न्योक्तं—किं
ते कृष्णास्यं, तेनोक्तं—मयैकोऽहिरूपकारादग्निगत कर्षितः सन् वक्रित त्वां खासि, ततो मयोक्तं—
मया तवोपकारः कृत, त्वमेव किं कुरुषे ? सर्पोऽवग्—“कलौ व उपकारं करोति स तेनैव
5 हन्यते ।” पत्न्यवग्—गच्छ, तत्र भीर्नानेया । ततः सा तत्र गत्वा प्राह भो सर्प ! किं तवोप-
कारक मत्पति किं खासि ? सर्पोऽवग्—भो स्त्रि ! येनोपकार. क्रियते स हन्यते तेन । यदि
मन्यते न त्वया तदा इय महिषी प्रष्टव्या । ततस्तेन महिषी वृद्धा पृष्टाह—मया श्रेष्ठिनो गृहे दश
महिष्यो जनिताः । अधुना श्रेष्ठी जल्पति आत्मनो गृहे शकटं भञ्जन्नस्ति [भग्नमस्ति] तेनास्या
महिष्या वार्धेण शकटं वध्यते मया तूपकारः कृत । श्रेष्ठी त्वपकार चिकीर्षुरस्त्येव तनश्रोक्तं
10 महिष्या वृक्षदुण्ठकं पृच्छ । तेन पृष्टो दुण्ठकोऽवग्—मत्तले योगी कुटी स्थितः स नीरोगोऽभूत्
ततस्तेनाहं मूलानां कर्षणादेवविधः कृत ततस्तयोक्तं—तथा कुरु यथा मत्पतिर्जीवति । ततो
दुण्ठकेनोक्तं—ममाधः स्थितां धूर्त्तौ लात्वा सर्पशीषे क्षिप, सोऽपिमरिष्यति । ततस्तथा तथा कृत,
ततः श्रेष्ठी सुखी जातः । तत सप्तक्षेत्रे स्वा श्रिय व्ययित्वा स्वर्गसुखं प्राप पत्नीयुत क्रमानुक्ति
यास्यति । इति कलिधर्मे मर्षकथा ॥१०५॥

15

[106] अथ कुसंगविषये गोकथा ।

कुसंगासगदोषेण, साधवो यान्ति विक्रियाम् ।

एकरात्रिप्रसंगेन, काष्ठघण्टाविऽम्बना ॥१॥

अत्र कस्यां चत्कौटुम्बिनो गौर्दुर्वला सती अन्यया गवा मत्तया सह लोकक्षेत्रं प्रविश्य
सस्यं भक्षयन्ती क्षेत्रस्वामिना वहि. कर्षिता । पुनर्भूयोभूयस्तत्र याति ततः क्षेत्रस्वामिना कौटुम्बिको
दण्डापित । ततस्तेन गोस्वामिना सा गौर्गले काष्ठेन वद्धा । ततो विक्रेतुमापणे धृता तदा लोका
20 जगुरियं गौ. लोकक्षेत्रे प्रविशति । अतो विक्रीयते । तदा गौर्जगौ, अहं कुसंगेनैवविधां दशां
प्राप्ता । इति कुसंगविषये गोकथा ॥१०६॥

[107] अथ इन्द्रियदमनादमनविषये सम्बन्धः ।

वाणारस्यां पुर्यां आग्नेय्यां दिशि गङ्गानद्यामर्वाग् तीरे मृदङ्गद्वयोऽभूत् । स च गम्भीर
शीतलजल कुमुदपङ्कजातिसुगन्धी [निध]पुष्पोपचितोऽभूत् । तत्र मत्स्यकच्छपादि जीवाः शतश. सुखं
तिष्ठन्ति । तत्र द्रवपार्श्वे बह्वीगाहनमस्ति । तत्र द्वौ पापशृगालौ वसतः । तौ पापौ चण्डरुद्रौ
साहसिकौ पलाहारौ पल गवेषयन्तौ रात्रिचारिणौ दिवा प्रच्छन्न तिष्ठतः ।

अन्यदा मृदङ्गद्वयपार्श्वे सायमाहारार्थिनौ कूर्मौ, शृगालौ दृष्ट्वा भीर्ता हस्तादि सकोचयित्वा
(च्य) स्थितौ । ततः पापशृगालौ मायया शनैःशनैर्द्वयपार्श्वे तिष्ठतः । कस्यापि किमप्यपराधं न
30 कुरुतः स्म । ततो विश्वस्त एकः कूर्मः पादं वहि कर्षयामास । ततश्चपलगत्या तत्रेत्यैकं पादं
भक्षयतः स्म, ततो द्वितीयं चतुर्थं पादं भक्षयतः स्म । ततः कूर्मो मृतः । द्वितीयं कूर्मस्तयोः
शृगालयोः स्वरूपं ज्ञात्वा तत्रैव देहगुप्तोऽभूत् । स च सुखी जातः ।

एवं यां यतिर्यतिनी वा आचार्यं पार्श्वे प्रव्रजितः । क्रमाद्योऽगुप्तेन्द्रियो भवति, स प्रथमकूर्म-

कादिदुःखं प्राप्नोति । योऽपि गुप्तेन्द्रियो भवति स द्वितीयकूर्मवत्सुखी भवति ।

तत्कूर्मस्थानीयौ साधू । शृगालस्थानीयौ रागद्वेषौ । श्रीवापादस्थानीयानि ५ इन्द्रियाणि ।
पादश्रीवाप्रसारणस्थानीयाः शब्दादिविषयाः इत्यादि भावना कूर्मकथादृष्टान्त सिद्धान्त गत ।
इति इन्द्रियदमनादमनविषये सम्बन्धः ॥१०७॥

[108] अथ अनित्यतायां लोमशऋषिकथा लौकिकी ।

5

अनित्यतायां कथा चैव—

कश्चिद्दीर्घदर्शी तापसो द्वादशवर्षसहस्राणि तपस्तेपे । मासोपवासान्ते पञ्चसु गृहेषु वद्वां
भिक्षां याचते । यदा कदाचित्तेषु गृहेषु भिक्षां न लभते तदा मासोपवास स च पट्टे गृहे न
याति । एव ४ मासक्षणानि यावत् लब्धमाहार चतुर्भागीकृत्य जलचरस्थलचरखचरेभ्यो दत्त्वा
चतुर्थं भागमेकविंशतिवारान् पयसा प्रक्षाल्य स्वयं मुडकते ।

10

अथ मृत स इन्द्रोऽभूत् । पृष्ट च देवानां पुरः केनाय स्वर्गं कृतः ? इत्युक्ते देवा जगु
न केनापि कृतोऽयं स्वयंसिद्ध । ततः शक्रो दध्यौ—जीर्णोऽयं, तेन नवीनं स्वर्गं करिष्ये । देवैरुक्त
नवीनः स्वर्गः केन कर्तुं शक्यते । शक्रोऽवगम्—पूर्वेन्द्रा अशक्ता स्वर्गं कर्तुमह तु समर्थोऽस्मि ।
ततः सुरा जगु —स्वामिन् । पूर्वं मर्त्यलोकं विलोक्य पश्चात्स्वहितं कुर्यां । तत इन्द्रो मर्त्यलोकं
द्रष्टुं गतः कस्मिंश्चिद्द्वेने अर्कतरुमूले लोमशनामा ऋषिस्तपस्तप्यमानो दृष्टः, तत इन्द्रोऽवगम्—कथं
मदीं विना तपनातप सहसे । ततः ऋषिरवगम्—चतुर्दशचतुष्क्रिकासु गतासु ममैक रोम पतति, एवं
पतति केशे यदा यदा कोटी रोम्णां पतिष्यति तदा मे पञ्चत्व भविष्यति । तदा [किमर्थं] मद्भ्यादि-
स्थानमोहो विधीयते मया । तत इन्द्रो दध्यौ—अस्य यतेरग्रे ममायुस्तुपारलवमात्रमतः स्वर्गकरणे को
मोहः । ततो निवृत्त इन्द्र स्वस्थान गत । इति लोमशऋषिकथा अनित्यताया लौकिकी ॥१०८॥

15

[109] अथ उच्छिष्टपुष्पचटापने मातङ्गसुतकथा ।

20

धगया पतितं पुष्पं, देवस्य पुनरेव न ।

चटाप्यं विदुषा सोऽपि, उच्छिष्टो जायते भुवि ॥१॥

कामरूपपत्तने मातङ्गकुले वन्तयुक्त पुत्रोऽजनि । मातङ्गो नष्टः । मात्रा वहिर्यात्वा स पुत्र-
स्त्यक्त । इतश्च राजपाटिकायां गतेन स दृष्टः परिजनैर्ग्राहित, राज्ञा वृद्धिं प्रापितः । अन्ते तमेव पालि-
तपुत्र राज्ये न्यस्य राजा वीक्षा गृहीता । काले ज्ञानी सजातः । पुत्रवोधार्थं स आगत । तत्र वन्दनार्थं
राजापि गतः । सा मातङ्गयप्यायाता त वन्दिता, ता दृष्ट्वा राजा हृष्टः । तदा पुत्रस्नेहतो मातङ्गया
पुत्रो जात । राजापि तन्मुखं वीक्ष्य मुने पार्श्वे पृष्ट—मदर्शनान्मातङ्गया प्रसवः कुतो हेतुरिति ।
मुनिनोक्त—हे राजन् ! एषा मातङ्गी तव माता, मया त्वं ब्रह्मिःपतितो लब्धः, अपुत्रिणा सता
राज्यं दत्त, नृप. प्राह—केन कर्मणा एतन्मम कुलं केन कर्मणा च राज्यं ? मुनिनोक्त—पूर्वभवे त्वं
श्रीमान् व्यवहारी विवेकी च ।

25

एकदा श्रीजिनेन्द्र पूजयत सुगन्धिपुष्पं पद्मासनोपरि पतितं, तत्सौरभ्यमिति ज्ञात्वा

30

पुनरपि विन्वे चेटापितं अस्नातेन, तेनैवं कर्मणीं मलिनपापमर्जितं, जातिस्मरणं—पञ्चाङ्गवस्मरणं
दीक्षा गृहीता स्वर्गं गतेः ॥ इत्युच्छिष्टपुष्पचटोपने मतिङ्गसुतकथा ॥१०९॥

[110] अथ धर्मपरीक्षायां सोमवसुदृष्टान्तः ।

धर्मो विवेकिना विचार्य ग्राह्य सोमवसुवत् । तथाहि—

- 5 कोशाम्ब्या दुःस्थो जन्मना सोमवसुविप्रोऽभूत् । क्रमाद् धर्माध्यजनि चिन्तयति—धममह
परीक्ष्य कुर्वे । धर्मो कुलजातो न स्यात्, ततो दर्शनानि विलोकमानं क्वापि मते परित्राजं धर्मं
पप्रच्छ । मद्गुरुणा धर्मत्रिपद्युक्तेति—

‘मिदु भुंजेअव्वं, सुहं माअव्वं, लोअप्पिओ अप्पा कायव्वो ।’

- 10 अर्थमकथयित्वा एव गुरु स्वर्गं प्राप । ततश्चाह स्वबुद्ध्या मिष्टान्न भुञ्जे । लोकेभ्यः कारयित्वा
मन्त्रौषधानिना लोकप्रियो भवामि । मृदुशय्याया सुखं शये ।

- सोमवसुश्चिन्तयति—मिष्टान्नभोजनमन्त्रतन्त्रज्योतिष्कादिप्रकाशनेन धर्मो न भवति किन्तु
पापमेव विप्रोक्त धर्मं श्रुत्वा पुनरपि अन्यत्र साधुपार्श्वं त्रिपद्यर्थं वृच्छति । सोऽवगु-साधु एकान्तरे
भोजने मिष्टान्न, स्वल्पनिद्राया सुखशयन, निरीहत्वे लोकप्रियत्व । सोमवसुदुःस्थौ—मार्गानुयाय्यसौ
पुनस्त्रिलोचनमन्त्रिपार्श्वं त्रिपद्यर्थं पप्रच्छ, सोऽपि ग्राह—अहं जाने परमभागात्कतुं न पारये,
15 अकृताकारितानुमतिभोज्य परमार्थतो मृष्ट सुखदानात् अप्रत सुगतिदानात्, विधिना स्वल्पनिद्रायां
सुखशयन, महानिरीहत्वे लोकप्रियत्व, विश्वस्यापि स वल्लभो भवति द्विजस्तत्त्वज्ञानात् हृष्टो
गच्छन् पञ्चसमितित्रिगुमित्युतसाधुसमीपे क्रियमाणा त्रिपदीमपि श्रुत्वा प्रवव्राज । एव विचार्य
धर्मतत्त्वं ग्राह्यम् । इति धर्मपरीक्षायां सोमवसुदृष्टान्तः ॥११०॥

[111] अथ कुत्सितकर्मविषये सागरश्रेष्ठिकथा ।

- 20 चेद्ददव्वं साहारणं च, जा दुहड समाहियमईओ ।
धम्मं च सो न याणइ, अहवा वद्धाउओ नरए ॥१॥
भक्खेइ जो उवक्खेइ, जिणढव्वं तु सावओ ।
पुण्णहीणो भवे सो उ, लिप्पए पावक्कमेण ॥२॥

अत्र सागरकथा—

- 25 साकेतपुरे सागरश्रेष्ठी परमार्हत स च देवद्रव्यचिन्ता करोति । उक्तं च श्राद्धै चैत्य-
कर्मकृता यथायोग्य कृतानुसाराद् धन देय, स तु सूत्रधारणा रोक्यद्रव्यं न दत्ते, किन्तु स्वगृह-
सम्बन्धि गृहघृतादिमहार्घाणीति प्रोक्त्वा (च्य) दत्ते । एव कुर्वता तेन एका काकिनी भक्षिता,
ततस्तेन पापमर्जितं बहु । तत्पापमनालोच्य मृतो जलमानुपोऽभूत् ततो मृतस्त्वतीयश्च ययौ ।
उक्तं च—

- 30 देवद्रव्येण या वृद्धि—गुरुद्रव्येण यद्धनम् ।
तद्धनं कुलनाशाय, मृतोऽपि नरकं व्रजेत् ॥३॥

श्वभ्रात्रिर्गतः स मत्स्योऽभूत्तत्रश्रुतध्यां भुवि एकादिभवान्तरे सप्तसु श्वभ्रेषु वभ्राम ।

यदाह—

भक्त्वणे देवदव्वस्स, परत्थिगमणेण य ।

सत्तमं नरकं जंति, सत्तवाराउ गोयमा ॥४॥

ततः एका काकिनी देवद्रव्यभक्षणत् सहस्रवारान् गर्तांशूकरोऽभूत् । एव १००० शशक- 5
शृगाल-मार्जार-मूषक-वृषभ-करभ-वेसर-तुरङ्ग-गजादिषु समुत्पद्य समुत्पद्य सक्षमितान् भवान्
पूरयामास । एव पृथ्व्यादिषु लक्ष-भवान् वभ्राम, सर्वत्र कुशस्त्रेण क्वचिदग्निना मृतः ।
तत क्रमात् क्षीणकर्मा वसन्तपुरे दत्तेभवसुमन्त्यो पुत्रो जातः । तस्मिन् गर्भस्थे धन नष्ट,
जन्मदिने जनको मृतः, पञ्चमेऽब्दे माताऽपि विपेदे लौकैर्निःपुण्यक इति नाम ददे, रङ्गवृत्त्या
जिजीव ।

10

अन्यदा स्नेहलमातुलेन दृष्ट, आनीतश्च स्वगृहे । रात्रौ मातुलगृह चौरैर्मुपितमेव
यस्य वेऽग्नि एकमपि दिन तिष्ठति तद्गृह चौराग्निप्रभृतिविघ्नेन भस्मीभवति । तत
“कपोतपोतोऽय ज्वलती गडुरिका च मूर्तिमानुत्पातो वा” इत्यादि लोकनिन्दयोद्विग्नमना गतो
देशान्तर ताञ्जलिर्प्तीं पुरीं गत स्थितश्च विनयधरेभ्यगृहे भृत्यवृत्त्या ज्वलित च तद्दिने
एव तद्गृह निष्कासितश्च । तत. स्व कर्म निन्दन् स्थाने स्थाने वभ्राम, यत --

15

कम्मं कुणति सवसा, तस्सुदयमि अपरव्वसा हुंति ।

भरहं रुहइ सवसो, निवडेइ परव्वमो तत्तो ॥५॥

गन्तव्यं नगरशतं, विज्ञानशतानि शिञ्चितव्यानि ।

नरपतिशतं च सेव्यं, स्थानान्तरितानि भाग्यानि ॥६॥

एव ध्यात्वा वाहनचटितो भृत्यभावेन धनावहसायात्रिकेण साकं परद्वीप गत । दध्यौ च 20
तत्र-अहो ! उद्घटित मम भाग्य यन्मयाऽऽरूढेन यान न भग्नम्, अथवा विधेर्विस्मृतं
धनावहो यान वस्तुभिर्भूत्वा चलित मार्गे यान भग्न । नि पुण्यकस्य फलक हस्ते चटितं
तीरं प्राप्तः । अब्धितीरस्थप्रामेशस्य सेवा करोति । धाट्याऽन्यदा निपातितो ग्राम-
ठक्कुरः तत्पुत्रबुद्ध्या निःपुण्यको बद्ध्वा नीतस्तै पल्ल्या, तस्मिन्दिने पल्ल्यप्यन्यपल्लीशेन भग्ना,
ततस्तै-श्चौरैरपि नि पुण्यक इति कृत्वा निःकाशितः, एवमेकोनसहस्रवारान् स्थाने स्थाने 25
हु ख प्राप ।

अन्यदा स यक्षप्रासादे गत स एकाग्रमना यक्षमारराध । २१ उपवासैर्यक्षस्तुष्टोऽवग्-
सन्ध्यायां मम पुर स्वर्णचन्द्रकयुतो मयूरो नृत्य करिष्यति तस्य स्वर्गमय पिच्छ दिन दिन
प्रति ब्राह्म ततस्तेन स्वर्णमयानि बहूनि पिच्छानि गृहीतानि । एकदा ध्यात, सदा क एकैक
पिच्छ गृह्णाति । मयूरमेव गृह्णामि एव ध्यात्वा यावन्मयूर गृह्णाति तावन्मयूरोऽन्यमयूरतुल्यो 30
भूत्वा काको भूत्वा च नष्टः, गृहस्थानि पिच्छानि गतानि ।

ततो गुरुपार्श्वे देवद्रव्यभक्षणसम्बन्धं श्रुत्वा तपस्तप्त्वा दीक्षाग्रहणात्सर्वकर्मणः क्षयं कृत्वा मुक्तिं ययौ । इति कुत्सितकर्मविषये सागरश्रेष्ठिकथा ॥१११॥

[112] अथ ७२ देवकुलिकासु ध्वजा दत्ता ।

5 एकदा तेजःपालमन्त्री भृगुपुरे ययौ । तदा शकुनिकाविहारे आम्बडमन्त्रिकृतोद्दारे स्नात्रं कुर्वाण इदं काव्यमशृणोत्—

तेजःपालकृपालु धर्मविमलप्राग्वाटवंशध्वज—

श्रीमानाम्बडकीर्तिरद्य वदति त्वत्संगुखं मन्मुखात् ।

आजन्मावधि वंशयष्टिकलिता भ्रान्ताहमेकाकिनी,

वद्धा सम्प्रतिपुण्यपुञ्जभवतः सौवर्णदण्डस्पृहाः ॥१॥

10 इति श्रुत्वा मन्त्री आम्बडदेवविहारे सप्ततिशतदेवकुलिकाः सुवर्णदण्डयुतान् कलशान् तदैव व्यधात् । भृगुकच्छस्थाम्बडविहारे (इति) आम्बडप्रासादे तेजःपालो मन्त्री ध्वजं ददौ— इति भृगुपुरे शकुनिकाविहारे तेजःपालमन्त्रिणा ७२ देवकुलिकासु ध्वजा दत्ता ॥११२॥

[113] अथ अन्नदानैः पयः सम्बन्धः ।

कश्चिद्दूराद् भट्ट आगात् वस्तुपालमन्त्रिण याचितुं, तदा मन्त्री जगौ—‘उपविश्यताम्’ ।

15 भट्टोऽवग्—अन्नदानैः पयःपानै—धर्मस्थानैश्च भूतलम् ।

यशसा वस्तुपालेन, रुद्धमाकाशमण्डलम् ॥१॥

सप्तवारकथनेन सप्तलक्षद्रव्य दापित मन्त्रिणा । अन्नदानैः पयःपानैरितिसं०७ लक्षदानम् ।

इति अन्नदानैः पयः सम्बन्धः ॥११३॥

[114] अथ औदार्ये वस्तुपालसम्बन्धः ।

20 स्नेहः साधुजनेन भोजनविधौ वासः कुटीकोटरे,

देहस्यावरणे न पुण्यमधिकं, नेत्रे न कोशोच्चयः ।

अर्थः सूत्रितनव्यकाव्यनिकरे ग्रन्थो [न्ये] न मन्त्रीश्वर—

स्याद्दृष्टिः पठनेन जीवनविधौ प्रायः कवीनां कलौ ॥१॥

अस्य कर्तुः ३ लक्षदानम् । इति औदार्ये वस्तुपालसम्बन्धः ॥११४॥

25 [115] अथ वनकपुष्पोत्कृष्टतासम्बन्धः ।

एकदा गुरोः पार्श्वे श्राद्धैः पृष्ट—भगवन् ! सर्वेभ्यः पुष्पेभ्यः किं पुष्पमुत्कृष्टम् ? गुरुभिरुक्तं वनकपुष्पमुत्कृष्टम् । श्राद्धैरुक्तम् एव किं प्रोच्यते ? गुरुभिः प्रोक्तं—वनकटरोः पुष्पात्कर्पासो भवति, कर्पासाद्रूवं, रूतासूत्रं, सूत्राद्वयं वस्त्रं भवति । वस्त्रेण जिनप्रासादे ध्वजा दीयन्ते,

चक्रिणो महान्तो राजानो गुरवश्च परिदधति । तत' वस्त्रमतो वनक-पुष्पसुकृष्टम् ।

इति वनकपुष्पोत्कृष्टतासम्बन्धः ॥११५॥

[116] अथ शिवप्राप्तिसम्बन्धः ॥

गुरुभिरुपदेशो दत्त-घटशब्देन देह-कुम्भश्च प्रोच्यते । तद्यथा कुम्भकारगृहकुम्भाः सामान्य मध्यमोत्कृष्टपुरुषैर्गृहीताः एके मद्येन भृता, एके जलेन भृता, एके कर्पूरादिवर्षपानीयभृता । 5 ततश्चाधममध्यमोत्कृष्टवस्तुभिर्भ्रियन्ते । तथा देहघटाः पाप-पापापाप-पुण्यैर्भ्रियन्ते । एव ये पुण्येन देह भ्रन्ति ते मुक्तिगामिनः । ये पापापापैर्भ्रन्ति देह ते कदाचित्सुखिन कदाचिद्दुःखिनः । ये पापैर्भ्रन्ति देहघटं ते चिरं श्वभ्रादिदुःख लभन्ते । कुम्भा अपि एवं ज्ञेया । इति देहघटार्जनपाप-पापापाप-पुण्य-श्वभ्रगति-दुःखादुःखशिवप्राप्तिसम्बन्धः ॥११६॥

[117] अथ बुद्धौ चाणिक्यसम्बन्धः ।

10

नन्दभूपस्य चाणिक्यो मन्त्री बभूव । स्तोक कोश वीक्ष्य राजा खिन्नोऽभूत् । तदा राजमनो ज्ञात्वा चाणिक्येन महेभ्या याचिता प्रोचुः अस्माकं धनमर्षणयोग्य नास्ति । ततश्चाणिक्येन सर्वे महेभ्या भोजनाय निमन्त्रिता वराहार भोजिता, ततो मदिराः पायिताः पत्रादि दत्त्वा चित्रशालाया शायिताः, परिणताया मदिरायां एको धनोऽवगू-मम गृहे सप्तकोट्यो हेम्नां सन्ति । अन्योऽवगू-तव गृहे स्तोका मम गृहे एकादश कोट्य' । एके त्रिंशत्, एके चत्वारिंशत्, एके षट्पञ्चाशत् इत्यादि जजल्पुः । एक. प्राहाह स्वर्गेन गङ्गाप्रवाह वध्नामि । एक प्राह-मम गृहे सत्कगवां दुग्धेन गङ्गाप्रवाह स्खलयामि । एकः मम गृहस्थघृततैलादिभिः गङ्गाप्रवाह र मि, एकोऽवगू-धान्यमूढकानां कोटिरस्ति, इत्यादि स्वस्वधनसत्पयाकारिता इभ्याश्चाणिक्येन साक्षिणश्च कृताः, ततस्तेभ्यो धनं लात्वा राज्ञः कोशः कृतः ।

15

इति बुद्धौ चाणिक्यसम्बन्धः ॥११७॥

20

[118] अथ दुष्करतपस उपरि सूरिकथा ।

श्रीपुरे धनेश्वरसूरयश्चतुर्मासीं स्थिताः । गुरुरुपवासं कर्तुं न शक्नोति । अन्यदा पर्युष-णापर्वं समायात । साधवोऽन्येऽपि श्राद्धा अपि षष्ठाष्टमादितप' कुर्वाणा अभूवन् । तदा सूरिर्दध्यौ-मयोपवासः कर्तुं न शक्यते तथापि अद्योपवास करोम्येव ध्यात्वेति सूरिः प्रथमं पौरुषी चकार । तत सार्द्धं पौरुषीं तत पुरिमाद्धं तत अपाद्धंभत्रान्तरे साधवो जगुर्भगवन् । वयमन्नमा- 25 नयामः, पार्थतां वारा [?] क्रियतां । गुरुभिरुक्तम्-अद्योपवास एव, ततः सन्ध्याया प्रतिक्रान्तिः कृता । सस्तारकविधि भणित्वा गुरुणा सस्तारितं, तदा बुमुक्षया गुरुणा निद्रा नायाति, मध्यरात्रौ, सूरिः प्राह-भो साधव ! उत्सूरं जायमानमस्ति अन्नमानीयतां । साधवो जगुः-अद्यापि (अधुना) रात्रिर्विद्यते, सूर्यं उद्गतो नास्ति, शङ्खवादकेन शङ्खोऽपि वादितो न (ना स्ति), कूर्कुटा अपि न शब्दिताः सन्ति, मध्यरात्रिर्विद्यते अतोऽधुना विहर्तुं गन्तुं न शक्यते, लोका अपि 30 : सन्ति ।

सूरिः प्राह-शङ्खोऽन्भोवेः पितु (अन्भोधिं पितर) मिल्लितुं गतः, सूर्यस्य तु रथो भग्नः, कूर्कुटा अप्यन्यत्र गताः नभसि गता, यत -

उयर्हिंसरेविण संख गय, कुक्कळ गया नर्हसि ।
रह भग्गो स्सरहत्तणओ, तेण न विहाइ रत्ति ॥१॥

आकर्ण्येति साधवो जग्गुः—यत्प्रमुणा प्रोच्यते तत्सत्यमेव, परं बुभुक्षालग्नो किं न करोति ।

यतः—पञ्च नश्यन्ति यत्राक्षि, क्षुधार्चस्य न संशयः ।

5 तैजो लज्जा मतिज्ञानं, मदनश्चापि पञ्चमः ॥२॥

एतत् श्रुत्वा सूरिः प्राह—

मया बुभुक्षया जल्पितं मिथ्यादुष्कृतमस्तु । ततः सूरिर्हृदयं दृढं कृत्वा प्रभातं नीतवान्
ततः पौरुषीं यावत्स्थितः । ततः पारितं प्रत्याख्यानं सूरिर्बुभुजे । तदा सूरिणा तपसा तेन
मुक्तिगमनयोग्यं पुण्यमर्जितं, ततः सदा स्तोकं स्तोकं तपो वर्धयन् सूरिरिकान्तरमुपवासान् कुर्वन्
10 केवलज्ञानं प्राप मुक्तिं गतः । एवं दुष्करतपस उपरि स्मरिक्कथा ॥११८ ॥

[119] अथ धर्मकर्त्तव्ये वत्सदृष्टान्तः ।

श्रीपुरे श्रीधरश्रेष्ठिगृहे पुत्रस्य विवाहे जायमाने वत्सस्य चारिं विश्राणयितुं विस्मृता ।
ततो मध्याह्नातिक्रान्ते पक्वान्नादिषु दृष्टी (ष्टि) अददानश्चारिं प्रति दृष्टी (ष्टि) ददानो
रुदितुं लग्नो वत्सः ततस्तं रुदन्तं दृष्ट्वा स्तुषया दयया चारिंविश्राणिता तस्मै स च वत्सश्चारिं
15 चरन् सुखी जातः । एवं जीवोऽनिशमधर्मे दृष्टिमददानो धर्मे दृष्टिं ददानो सुखी स्याद्वत्सवत् ।

इति धर्मकर्त्तव्ये वत्सदृष्टान्तः ॥११९॥

[120] अथ असारविषये श्रीधरश्रेष्ठिकथा ॥

भीमपुरे श्रीधरश्रेष्ठी धनार्थं व्यवसायं कुर्वन् रात्रिदिवा विश्रामं न लाति स्म । धनं
मिलितं बहु सप्तति वर्षाणि जातानि, धनं धनं कुर्वन्नधिकं जीवितं वाञ्छति स्म । बह्वी नार्यः
20 परिणीतवान् ततस्तृप्तो नाभूत् ।

एकदाहारं पक्वान्नादिकं भक्तं पश्चात्तदेव विष्टा तथा दुर्गन्धं ज्ञात्वा जगौ श्रेष्ठी ।

धनेषु जीवितव्येषु, स्त्रीषु चाहारकर्मसु ।

अतृप्तः प्राणिनः सर्वे, याता यास्यन्ति यान्ति च ॥१॥

एवं सर्ववस्तुपरिग्रहादिकं चासारं मत्वा सर्वं त्यक्त्वा संयमं लात्वा स्वर्गं गतः ।
ततो मुक्तिमपि बहुषु ! भवेषु यास्यति इति असारविषये श्रीधरश्रेष्ठिकथा ॥१२०॥

30 [121] अथ संसारासारतायां धनकथा ।

श्रीपुरे धनश्रेष्ठी प्रातरुत्थायोत्थाय ध्यायति स्म । अद्य मम यानं श्रीयुतं समायाति ।
याने समागते हृष्टो दध्यौ, वस्तु तत् विक्रयितुं रात्रिदिवा विश्रामं न लाति, वस्तु विक्रीय

वाहनपुरणार्थं वस्तु गृह्णन्नपि न विश्रामयति स्म । चलितेऽम्बुधौ याने भग्ना चिन्ता चौर-
चिन्ता समर्थमहार्थचिन्ता, एव ध्यायन् स दध्यौ—

विन्दुनाऽप्यधिका चिन्ता, चिताया इति मे मतिः ।

चिता दहति निर्जीवं, चिन्ता जीवन्तमप्यहो ॥१॥

इति ध्यात्वा श्रेष्ठी संसारससारं मत्त्वा दुःखमयं च धनधर्मे न्ययित्वा चारित्र्यं 5
गृहीत्वा स्वर्गं गतः । इति संसारासारतायां धनकथा ॥ १२१ ॥

[122] अथ धर्मविषये जीवपालादिकथा ।

श्रीपुरे श्रीपालभूपुत्रो धनदेवो राज्यं चकार । स च गुरुवचः श्रुत्वा जिनधर्मं
चकार ।

एकदा राजा धनदेवः पुरोद्याने गतः, तत्र चतुर्हानिनं जीवपालाहं गुरुं दृष्ट्वा प्रणम्य 10
धर्मोपदेशं श्रोतुमुपाविशत्, अत्र धर्मोपदेशो ज्ञेयः ।

अत्रान्तरेऽकस्माद्देवद्वयं दिवं समेत्य गुरोरुभयोः पार्श्वे चामरे ढालयत् स्म । गुरु-
णोक्तं—साधूनां चामरढालनं न युक्तं । वारितौ देवौ न तिष्ठतः स्म । ततो राज्ञा
धनदेवेन पृष्टं—भो देवौ ! युवाभ्यां कुत किमर्थमागतं । गुरोरेष च सेवा किमर्थं क्रियते ।
देवा तूचतुः—गुरव एव कथयन्ति । आवयोर्गुरोरग्रे जल्पनं न युक्तं । ततो राज्ञा पृष्ट्वा गुरवो 15
जगुः—

अस्मिन्नेव पुरे श्रीदेवपालो राजाऽभूत्, मतिसागरो मन्त्री च । चन्द्रदेवः श्रेष्ठी द्वादश-
व्रतधारको धर्मं करोति स्म । स च श्रेष्ठी कस्यापि न्यासीकृतं वस्तु नापलपति स्म ।
राजमान्यः ख्यातोऽभूत् ।

एकदा कलापुरवासी रत्नो वणिग् रत्नद्वीपे रत्नदशकमुपार्ज्यं यानारूढस्तत्र पुरे समागात् । 20
ततश्चन्द्रदेवः परद्रव्यपराहमुखं ज्ञात्वा रत्नग्रन्थिं न्यासीकृत्य पुनर्धनार्जनाय कुकणद्वीपे ययौ ।
तत्राल्पं धनमुपार्ज्यं पश्चादागतो चन्द्रदेवः रत्नः स्वधनं याचते स्म ।

श्रेष्ठी जगौ—कस्त्व, केन न्यासीकृतं, कः साक्षी ? रत्नोऽवगृह्णन् त्वमहं साक्षिणौ, त्वं तु दृष्ट्वा-
द्भ्रष्टं अन्यत्र मुक्तमन्यत्र विलोकयति । रत्नो जगावहं न भ्रान्तं, भवानेव भ्रान्तः ।
यदन्यदीयं धनं लात्वाऽपलपसि । ततो रत्नो प्रथिलो भूत्वा रात्रौ दृष्ट्वा सुप्तो जल्पति, मम 25
रत्नानि चन्द्रदेवोऽपलप्य कोऽपि बालयितात्र मन्त्र्यादिर्नास्ति । एवं रात्रौ जल्पन्तं द्वित्रिदिनेषु
दृष्ट्वा मतिसागरो मन्त्री पप्रच्छ तं, भो कथय पुरुष ! तव किं गतं, केन धनं हतं, प्रथिलोऽभूः
कथं ? सोऽवगृह्णन्—गतं धने को प्रथिलो न भवति, यत—

एकस्यैकं क्षणं दुःखं, मार्यमाणस्य जायते ।

सपुत्रपौत्रस्य पुनर्यावज्जीवं हते धने ॥१॥

मन्त्रो प्राहः—केन हृतं धनं ? रत्नोऽवग्—चन्द्रदेवेनावलितं धनं, तेन मे प्रैथिल्यं जातं ।
मन्त्र्यभाषीत्—कीदृशानि रत्नानि, कीदृशी तद्ग्रन्थि, का तत्र मुद्रा ततस्तेन ग्रन्थेरभिधानादि
प्रोक्तं मन्त्रिणोऽप्रे ततो मन्त्रिणा रत्नो राज्ञः मेलित रत्नग्रन्थिगमनादिसर्वं ज्ञापितं राज्ञः ।

- ततो राजा श्रीपालो दध्यौ—एष श्रेष्ठी चन्द्रदेवः सत्यवादी, परद्रव्यपराङ्मुखः, कथमेव-
5 विध कर्म करोति, तथापि न ज्ञायते मनुष्यस्य मलिनत्वस्वरूपं ढोलस्य पोलत्वं च, तथाप्यस्य
धनं बाल्यते । राज्ञोऽन्यदा श्रेष्ठी रन्तुमुपवेशितः, रमता श्रेष्ठिना स्वनामाङ्किता मुद्रा हारिता,
राज्ञा तु श्रीपालेन श्रेष्ठिपत्नी सुगन्धस्वभावा ज्ञात्वा छन्न शिक्षयित्वा स्वसेवक श्रेष्ठिगृहे
प्रेषित । स च तत्र गतः । श्रेष्ठिहस्तमुद्रा श्रेष्ठिनामाङ्किता श्रेष्ठिपत्न्यै दर्शयित्वा प्राह—
इमा मुद्रा श्रेष्ठी प्रेषयामास । मन्मुखाच्चावग् मुद्रा स्थाप्या त्वया, सा ग्रन्थि रत्नसत्का
10 प्रेष्या । तथा पतिभक्तया मुद्रा सथाप्य रत्नग्रन्थिस्तस्य ददे । स च छन्न राज्ञः श्रीपालस्य
ज्ञये (ज्ञय्यायां) ता मुमोच । राज्ञा तु रममाणेन स्वकोशाद्ग्रन्थी सप्ततिं ग्रन्थिमेकत्र कृत्वा
ऽप्रे मुमोच । राजाऽवग्—रत्नाप्रे तव ग्रन्थिमुपलक्ष्य त्व गृहाण । स च सर्वमभिधानादि
प्रोक्त्यावग्—ममायं ग्रन्थिः । ततो राजाऽवग् श्रेष्ठिन्नय रत्नग्रन्थिस्तव गृहादानायित । त्वं
तु सत्यवादी, त्वया कथमवलुप्तं अस्य ग्रन्थि परधनहृते श्रमपातो भवति । ततश्चन्द्रदेवः
15 श्रेष्ठी जगौ—मया मौख्यादकर्तव्यं कृतं, त्वमेव मे गुरुः, अतः पर मयैवविध पाप न कर्तव्य-
मेतत्पापशुद्ध्यै जिनप्रासादो मया कारयिष्यते । रत्नोऽपि रत्नानि प्राप्य प्रासाद कारितवान् ,
मिथः प्रीतिभाजो जाताः सर्वे । चन्द्रदेवरत्नौ मिथो मिथ्यादुःकृतं दत्त्वा प्रीतिभाजौ मृत्वा
स्वर्गे सुरौ जातौ । राजा तु मृत्वा भोमपुरे भोमपुत्रो जीवपालाहोऽभूत् । स च बालो धर्म
शृण्वन् प्राप्तवैराग्यः सयमं लात्वा चतुर्थज्ञानं प्राप्य जीवपालो विहरन्नागात् । स चाहं
20 पश्चाद्भवपिता तव श्रीपालाह । इह तु जीवपालो ज्ञानी चात्र ते प्रतिबोधायागाम् चन्द्रदेवरत्नदेवौ
ज्ञानेन स्वर्गात्पश्चाद्भवगुरुं ज्ञात्वा मम चामरौ ढालयतश्चामू भक्त्या, श्रुत्वैतद्राजा धनदेव
पितरं गुरुं नत्वा सम्यक्त्वमूल द्वादशव्रतरम्यं धर्मं जग्राह । स च राजा अष्टोत्तरशतदेव-
कुलितायुक्तं जिनप्रासाद कारयित्वा मुख्यस्थाने नाभेयप्रतिमां स्थापयित्वाऽन्यासु देवकुलिकासु
त्रयोविंशतिजिनप्रतिमा अतिष्ठिपत् समहं । तस्मिन्प्रासादे जीवपालज्ञानिनः प्रतिमां चामरढाल-
25 नयुक्तौ सुरौ स्थापयामास राजा । धनदेवाऽपि राजा राज्ये स्वपुत्रं न्यस्य चारित्र लात्वा
चतुर्ज्ञानी जातः, तौ देवौ जिनधर्मिणाभूपकार चक्रतु तौ देवौ स्वर्गाञ्च्युतौ—केलिपुरे महासेन-
भूपुत्रौ चन्द्र सोमाहौ अभूता । तयो पूर्वकर्मयोगात् माता मृता । राजाऽन्यां राज्ञीं पट्टधरां
चक्रे । सा च स्वपुत्रस्य राज्यार्थिनी । तयोः कर्मण हन्तु करोति । तयोस्तु पुण्यबलान्न लगति
स्म । पापात्सपत्नीपुत्रा स्वय मृताः पुण्यप्रभावात्तयो राज्यं दत्त्वा पिता चारित्र जग्राह ।
30 तौ तु न्यायाद्वाज्य पालयतः स्म । कर स्तोक चक्रतुः । यत --

अकरे करकर्ता च, गोसहस्रवधः स्मृतः ।

प्रवृत्तकरछेदे च, गवां कोटिफलं भवेत् ॥२॥

क्रमात्तौ स्वपुत्रयो राज्यं दत्त्वा दीक्षां लात्वा स्वर्गं गत्वा क्रमान्च मनुष्यजन्म प्राप्य
मुक्तिं गतौ । सोऽपि जीवपालो ज्ञानी क्रमात्कर्मक्षयान्मुक्तिं ययौ । धनदेवो भूपोऽपि न्याया-

नृध्वीं पालयन् धर्मध्यानं कुर्वन् त्रिकालजिनाचां चक्रे । दिनं प्रति एकं सहस्रं श्राद्धान्
जेमयामास स राजा । एकलक्षरैर्मथानि विंश्वानि कारयित्वा तस्मिन्नेव भवे मुक्तिं गतो
धनदेवः । इति धर्मविषये जीवपालादिकथा ॥१२२॥

[123] अथ धर्मे लक्ष्मीचन्द्रकथा-पुत्रीद्वयसम्बन्धः ।

चन्द्रपुरे लक्ष्मीचन्द्रभूपस्य पुत्रीद्वयं सुन्दरी-श्रीमत्याह । आद्या पितु कृतं मन्यते, ततः 5
प्रथमा महादेवभूपाय दत्ता सोत्सवः । स च भूपस्तां परिणीय यावत्स्वपुरे गतः ।

इतस्तत्र गोत्रिणो भूपालाः समागताः युद्धं जातं । हारितं सपत्नीकश्छन्नघटः । वीरपुरे
गतं राजा व्यवसायादि किमपि न वेत्ति । पत्नी परगेहे कर्मं कृत्वा निर्वाहं चक्रे ।

लक्ष्मी पुत्री श्रीमती नि स्वायं धीराय दत्ता । सा च तं देवमिवाराध्नुति धीरं, स च
धीरश्चलन् पद्मपुरे गतः । तत्रापौत्रिको राजा मृतः । पञ्चदिव्यैस्तस्य राज्यं जातं, न्यायाध्वना 10
राज्यं पपालं स ।

अन्यदा श्रीमती पतियुक्तामिन्धनभारमानयन्तीं दृष्ट्वा तावत्तत्राकारयामास सा भगिनी
लज्जमाना यदा न जजल्प तदा भगिन्योक्तं भगिनि । कर्मतः कोऽपि छुट्टति, त्वया तु
पितुः कृतं मन्यते । ततः सा स्वराज्यगमनस्वरूपं प्राह-ततो भगिनीपतये बर्थावासो दत्तो
चर्यवस्त्रान्नादि च । 15

इतो लक्ष्मीचन्द्रभूपो निःस्वस्य राज्यं जातं श्रुत्वा तत्रागात् । जातं युद्धं, लक्ष्मीचन्द्रं वद्ध
पत्या दृष्ट्वा श्रीमती मोचयामासात्मनः स्वरूपं जगाद् च तात । त्वया आत्मकृतं स्थापितं,
भया तु कर्मकृतं, यथा पुत्र्या सुन्दर्यां तव कृतं, प्रसादो भानितः । सा राज्यात्ताजितात्रागता
सती भया सन्मानिता । अहं च कर्मवशादीहग्ं राज्यभागभवम् । ततो लक्ष्मीचन्द्रः स्वपुरम-
भ्येत्य सर्वं सुखदुःखादि कर्मकृतं मन्यते स्म । यतः— 20

सुखदुःखानां कर्ता, हर्ता च कस्यचित्कोऽपि नो जन्तोः ।

इति चिन्तय स्वबुद्ध्या, पुराकृतं भुज्यते कर्म ॥ १ ॥

क्रमाद्ब्राह्मो लक्ष्मीचन्द्रस्य सुन्दराह्वः पुत्रोऽभूत् । सुन्दरो धर्मं श्रुत्वा जीवहिंसानिषेधं चक्रे ।

एकदा सुन्दरः पुराद्वहिरुद्याने स्थितः एकं पथिकं मार्गं यान्तं पप्रच्छ । कुतः आगतस्त्व
कुत्र यास्यसि ? सोऽवग्-यन्मम जातं तत्कथयितुं न शक्यते । सुन्दरोऽवग्-कथय । पान्थः प्राह- 25
नवसारीतोऽहं यानारुढो भीमवणिक्पुत्रः सोमाह्वो वाद्वौ चचाल । क्रमाद्ब्राह्मतेनाहृतं गिरौ यानं,
भग्नं फलकं चटितं मम हस्ते तेन फलकेनाहं जलधिमध्येस्थशैलं सिंहगिरिं प्रापम् । तत्र
फलाहारं करोमि । तत्रासन्नदेशे वादित्राणां धूमधमाटं श्रुतः । अकस्माज्जलदूरे स्थितमेकं आवासः
सप्तभूमिगृहयुतो दृष्टः । तत्र गवाक्षोपरि एका कन्योभयपान्थं चामरदालनपरा नारीद्वययुता
दृष्टा । ताभ्यां चामरधारिणीभ्यां प्रोक्तं-यदि ते साहसं स्यात्तदाऽत्रागत्येमां कन्यां वर । तत्र 30
यदा यातुमुत्थितोऽहं तदा ज्वाला निर्गता । ततोऽहं भीतः, पश्चात्स्थितः सुहृत्तदनु तद्गृहं

जलमध्ये गतं । एवं मासद्वयं मया तत्र दृष्टं परं मया साहसं न कृतं । तत्रस्थौ भारण्डपक्षावालम्ब्य चम्पकद्वीपोद्याने समागतः । स भारण त्रास्थात् ततोऽहं यानारुढोऽत्रागा, सोवपुरे यास्यामि । राजपुत्रेणोक्त-तत्र किमर्थं गम्यते स प्राह-मातापित्रोर्मिलनार्थं । राजपुत्र सुन्दरस्तेनोक्तविधिना तत्रागतः तथाऽत्राकस्माद् घुमघुमशब्दः समुद्रमध्यानिर्णयौ । ततो मज्ञानावास' तस्मिन्गवाक्षे पाथ-
 5 प्रोक्ता कन्या समागता । चामरधारि(णी) भ्यामुक्तं यदि साहस स्यात्तदात्रागच्छ । सुन्दरो यावत्तत्र यातुमुद्यतोऽभूत्तदा ज्वाला निर्गता । कुमारः साहस कृत्वा तत्रागतः आवासश्च पातालेऽम्बुधौ गतः । चामरधारिणीभ्यां प्रोक्तं-तव भीर्नास्ति । सुन्दरोऽवग्-अहं न विभेमि कुतोऽपि । कुमारोऽवग्-का कन्या ? कस्य पुत्री ? चामरधारिण्येका प्राह-वैताह्याद्री मेवरथोऽथ विद्याभृ-
 10 त्पुत्री परिणयनयोग्याऽभूत्तेन नैमित्तिकः पृष्ठः तेनोक्तं-लक्ष्मीचन्द्रस्य पुत्र सुन्दरकुमार परिणेष्यति । तस्य च परोक्षां कृत्वा दातव्या । ततो जलकान्तमयमावास सगवाहं समुद्रमध्ये मुक्तं तत्रावाभ्यां युक्ता पुत्रीयं मुक्ता आहारादि च परोक्षार्थं पतितोज्ज्वलो वह्निमुक्तः । उक्त च विद्याभृता-प्रतिदिनं प्रातरावासात् बहिर्निगच्छन्ति स्म । साहसी स्यात्स तत्रागत्य कन्या परिणेष्यति ।

अत्रान्तरे तत्रैको राक्षसस्तत्रागत्य कन्यां वक्त्रे ललौ । कुमारोऽवग्-मम देह गृहाण, अमं
 15 कन्या मुञ्च । सुरोऽवग्-देहि देहं स्व । तत कुमारो निजमङ्ग ददौ । ततः स प्रकटीभूय प्राङ्-
 तुष्टो वरं वृणु । राक्षसोऽवग्-अहं तव साहसं कर्तुमागां । त्वं तु परोक्षायां निश्चलोऽभू राक्षसेन अमोघकारिणी विद्या दत्ता ।

इतः कन्यापिता तत्रागात् । ता सुन्दराय ददौ । सुन्दरो निजपितु प्रेषितः । आकाशागामिनी
 20 विद्या दत्ता । तत सुन्दराय लक्ष्मीदत्तो राज्य दत्त्वा स्वर्गं गतः । सुन्दरोऽपि चिरं राज्यं कृत्वा स्वर्गं गतः, ततश्च्युतो मुक्तिं गमिष्यति ॥

धर्मे लक्ष्मीचन्द्रकथा-पुत्रीद्वयसम्बन्धः ॥१२३॥

[124] अथ संसारासारतायां वरदत्तद्वयेनिकाकथा ।

कौवााम्ब्यां महीपालो भूपो महोदयगुरुपार्श्वे धर्मं श्रोतुमुपविष्ट, धर्मं कथयता गुरुणा
 25 यदा हसित, तदा प्रोवाच-भगवन् । भवता कथं हसितं, हास्यं तु साधूनां न युक्तं, गुरुर्ज्ञानी प्राह-
 लोकवोधाय । राजा पप्रच्छ-कथं लोकवोधः समलिकायाश्च । गुरुराह-भरतखण्डे-श्रीपुरे धन्यः श्रेष्ठी, तस्य सुन्दरी भार्याऽभूत्, सा चान्यपुरुषासक्ताऽभूत्, स चोपपतिश्चन्द्रोऽवग्-
 सुन्दरि । अद्यप्रभृति त्वया मम पार्श्वे नागन्तव्य, अहं त्वत्कान्ताद् भूयाच्च विभेमि । सुन्दरो प्राह-भीर्न कार्या, तथा करिष्येऽहं यथाऽऽवयोभीर्न भविष्यति, भर्तृहननात् ।

अन्यदा तथा दुग्धमध्ये विप क्षिप्त्वा हन्तुं भन्तुर्वाञ्छति । भर्ता जेमनायोपविष्टः । सा
 30 चात्र परिवेष्य दुग्धानयनाय गृहमध्ये गता, तावदहिना दृष्टा, भर्ता औषधानि कृतानि गुणो न जात, भार्या मृता, धन्यो रोदितु लग्नः । लोकैरुक्त पत्न्यां मृतायां कातर एव रीति, न साहसी । ततः स स्थितः । सा च मृता शार्दूलोऽभूत् । धन्यस्तु संयमं गृहीत्वा तपस्तेपे नितरां कायोत्सर्गे स्थितो चने प्राग्भवचेरात् न्याघ्रतं जघान । ऋपिरच्युते स्वर्गं जगाम । न्याघ्रस्तु तुर्ये

श्वभ्रे, तत स्वर्गाद् धन्यजीव' चम्पाया दत्तेभ्यपुत्रो वरदत्ताहोऽभूत्, स च पपाठ विद्याः । वैराग्याद् बाल्यादपि सम्भक्त्व लडौ, दानी विवेकी । सुन्दरीजीवः श्वभ्राभिरित्य भव भ्रमन् वरदत्तगृहे कासुकादासीपुत्रोऽभूत् वञ्चनशीलः "दासीपुत्रेति" नामाऽभूत्, स च वरदत्त शत्रुमिव पश्यति प्राग्भववैरात्, पितरि मृते वरदत्त गृह्स्वामी अभूत् स च दासीपुत्र सोदर-मिव मन्यते स्म । (दासीपुत्रो) वरदत्तरक्षनाय मनो विना धर्मं करोति स्म त धर्मिणः 5 ज्ञात्वा वरदत्तो जगौ-ममाय भ्राता लोकेऽपि भ्रातृत्वेन प्रसिद्धिरभूत् स च क्रमादासीपुत्रो वर-दत्त इत्वा गृह्स्वामी स्थातु वाञ्छति, मायया स्व भक्त ज्ञापयति ।

एकदा शयनावसरे विषलिप्तानि नागवल्लीदलानि वरदत्ताय ददौ । वरदत्तस्तु चतुर्विधा-हारप्रत्याख्यानं कृतं स्मृत्वा उच्छीर्षे मुक्त्वा सुप्तः, वरदत्त प्रातर्नभस्कारपर उत्थाय देवगृहे देवान्नु ययौ । 10

इतो वरदत्तपत्न्या हस्ते चटितानि पत्राणि तथा तु आवासाग्रे भाजने मुक्तानि, तानि दासीपुत्रो लात्वा भुक्तवान्, मूर्च्छितो भूमौ पपात, वरदत्तेनोपचाराः कारिता, क्रमान्मृत, स च वरदत्तो भ्रातृमृते दुःखी बभूव न सुख शेते मुञ्क्ते । लोकैः शोक उत्तारित', क्रमा-दुत्पन्नवैराग्यः वरदत्तो दीक्षा लात्वा विनयतपःपर प्राप्तचतुर्थज्ञान महोदयमुनिरिति नाम दधानोऽत्रागा भव्यबोधाय, स च दासीपुत्र एषा वृक्षस्था श्येनिका पश्चाद्भवपत्नी मे अतोऽस्या 15 दर्शानामम हास्यमागत, तदा सा समलिका प्राग्भवान्स्मृत्वा वृक्षादुत्थीय गुरुपादयो पतित्वा क्षमितवती स्वभाषया । गुरुणोक्त-प्राग्भवभार्या दृष्ट्वा हसित, श्येनिकाऽनशन लात्वा स्वर्गं जगाम । राजादयो बहवो लोका जिनधर्मं प्रपेदिरे, क्रोध तत्यजुश्च ततो निज धन समस्तु क्षेत्रेषु व्यथित्वा चारित्र गृहीत्वा महोदयमुनिना सम विहार करोति स्म । राजर्षेरपि चतुर्थं ज्ञान-मुत्पन्न, महोदयमूर्षी क्रमात्स्वर्गं गतौ मुक्तिं यास्यतः । 20

इति संसारासारतायां वरदत्त-श्येनिकाकथा ॥ १२४ ॥

[125] अथ जिनपूजा-जीवदयायां तापस-जिनदासी-कुणालकथा ।

रोहीतकपुरे रोहीतकस्तापसस्तपति स्म, सर्वथा कृपाधर्मं न वेत्ति, क्रमात्तस्य तेजोलेइया-ऽभूत् तपसा ।

एकदा तरुतले तस्थौ, तदा वृक्षशाखोपविष्टा बलाका तस्य शीर्षस्योपरि न्युत्सर्जनं चक्रे, तदा रुष्टेन तेजोलेइयया तां भस्मसाचचक्रे । 25

अन्यदा स तापसो भिक्षार्थं भ्रमन् जिनवासगृहेऽगमत्, तदा तस्य पत्नी जिनदासी कृपावती प्रभो पूजां कुर्वाणा चिर भिक्षां दातु समागता, यावत्तावत्स रुष्टस्तेजोलेइयया तां भस्मीकर्तुं सुखाद् धूमं बमन्नभूत् । तथा तेजोलेइया मुञ्चमानं त ज्ञात्वा ज्ञानेनोक्त-भद्र तापस ! नाहं सा बलाकाऽस्मि । एतत् श्रुत्वा स चकितोऽवग-कथं भो भद्रे ! मया हता बलाका वेत्सि ? जिनदासी प्राह-वाराणसीं गच्छ, तत्र कुणाल. अन्तेवासी कथंयिष्यति । 30 ततो विशेषाद्विस्मितो वाराणस्यां गतः । यावत्कुणालस्यान्तेवासिनो दृष्टौ पतितस्तापसः तावत्कु-णालेन प्रोक्त-भो-भद्र ! जिनदास्या अत्र प्रेषितः सशयच्छिदे, पुनर्विशेषाद्विस्मितोऽसावपि

- चाण्डालः कथमेतज्जानाति ? ततस्तं पप्रच्छ तापसः भो भद्र ! सा जिनदासी त्व च मच्चेषिटंतं कथ वेत्थ ? तस्याश्च प्रभोः पूजा कुर्वतो जीवदया पालयतोरवधिज्ञान जातमस्ति तेन ज्ञायते । त्वं तु कुरूपे तपो जीवदयारहितं तेनानया तेजोलेइयया नरके गमिष्यसि । ततः पश्चात्ताप धरन् तापसः प्राह—सा बलाका मृत्वा कुत्रोत्पन्नास्ति यत्तस्या क्षमयिष्यामि । कुणालोऽवग्—सा बलाका
- 5 प्रमदवने शुकी जाताऽभूत् तथा मुनिवचः श्रुत्वा जिनालये कण्डिः प्रभो. पूजा कृता तेन पुण्येन पद्मपुरे धनस्येभ्यस्य पत्नी धनवत्याह्वा जाताऽस्ति साम्प्रतमेतत् श्रुत्वा तत्र गत्वा तस्याः पादयोः पतित्वा तापस प्राह—क्षमस्व पुण्यवति ? मयि कृपां कृत्वा, साऽवग्—क्व मम त्वया सङ्गपराधोऽभूत् ? तापसोऽवग्—मया तव बलाकाभवे त्वं मया हता । साऽवग्—एतत् त्वया कथ ज्ञातं ? सोऽवग्—जिनदासी—कुणालमातङ्गमुखात् । ततस्तस्या अपि जातिमृतिरभूत् तापसस्यापि
- 10 च ततस्ताभ्या मिथः क्षमितं । ततस्तापसो जैनीं दीक्षा लात्वोम्रं तप. कृत्वा सिद्धः । जिनदासी—कुणालौ सिद्धौ, बलाकाजीवः धनवती धर्म कृत्वा स्वर्गं गता ।

इति जिनपूजा—जीवदयायां तापस-जिनदासी-कुणालकथा ॥ १२५ ॥

[126] अथ कूटजल्पने कथा ।

- मानाद्वा क्रोधाद्वा, लोभाद्वा यदि वा भयात् ।
- 15 योऽन्यायमन्यथा ब्रूते, स याति नरकं नरः ॥१॥

- तथाहि—वने तित्तिरश्चुण्यर्थं गतो यदा, तदा तित्तिरस्याश्रये शशकः समेत्य स्थितः । तित्तिर आगत्यावग्—ममायमाश्रय, कथं त्वमत्र स्थितः ? शशकोऽवग्—मदीयोऽयं । मियो विवादे जाते एक पुमान् प्राह—गङ्गातटे गच्छेता, तत्र केदारकङ्कणौ वधानो हस्तयोधर्ममूर्ति-मार्जारोऽस्ति स भवतोर्विवादे स्फेटयिष्यति । ततस्तत्र गतौ स्वं स्वं सम्बन्धं जजल्पतु । तेनोक्तम्—अग्रे तिष्ठतां युवाम् विवादे भङ्क्ष्यते । ततो यदा तौ अग्रतस्तस्थतुः तदा द्वावपि
- 20 कूटजल्पकौ । इति प्रोच्य क्षुधातुरो मार्जारः केदारकङ्कणभृत् एकेनाहिणा तित्तिर, द्वितीयेन शशकं हत्वा लुप्तोऽभूत्, ततो मृत्वा नरके गत. मार्जार ।

इति कूटजल्पने कथा ॥ १२६ ॥

[127] अथ जीवदयायां चारुदत्तकथा ।

- चम्पाया भानुश्रेष्ठिसुमद्रयोः पुत्रश्चारुदत्तः शास्त्राण्यपाठीत् । अन्येद्युर्वने वैतालव्यासिन
- 25 खगममितवेगाह चारुदत्तो ददर्श । ततोऽप्रतो यावद् गत्वा विलोकयति तावत्कीलितं तं खग दृष्ट्वा दध्यौ, तदा तदसिकोशमध्ये विशल्यामौपधीमद्राक्षीत् । ततस्तदौपधं धर्पयित्वा यावन्नगदे दत्त तावत्स मुत्कलोऽभूत्, प्राह च—अहं वैरिणा खगेन कीलितो, मोचितः ततोऽहमपि तवोपकार करिष्ये । एव प्रोच्य स विद्याभृत् स्वस्थानके गतः । ततश्चारुदत्तः परिणीतः क्रमात्कन्याया सुखमपि न वीक्षते । गणिकागृहे माष्टपितृभ्यां तत्कलाः शिक्षितुं सुक्तः । मात्रा धनं
- 30 प्रेषितं द्वादशवर्षाणि तत्रास्थात् । स क्रमाद्धनागमात् वेश्यया कर्पितो यावद्गृहे गतस्तावद्-

गृहं पतितं दृष्ट्वा मातृपित्रोः स्वर्गगमनं च पत्न्याः पितृगृहे गमने (नं) च ज्ञात्वा चारुदत्तो दुःख्यभूत् । ततः श्वशुरगृहे गतः । ततः श्वशुरधनं लात्वा भीमपुरे व्यवसायार्थं गतः । तत्र धात्र्या हृतं धनं । ततस्ततो निर्गतो मार्गं स एकं योगिनं ददर्श । योगी जगौ मम सार्ये आगच्छ, मम कथितं कुरु तदा तव दारिद्र्यं स्फेटयामि । ततस्तेन सहाचालीत् । तेन योगिना मञ्चिकारूढो रसकूपिकायां मुक्तः, रसेन कुम्भो भृतः । क्रमात्स्वर्णरसकुम्भं स्वहस्ते 5 नीत्वाऽधो मुक्तः । योगी त रसकुम्भं लात्वा नष्टः । ततो दिनत्रयक्षुधितो गोधापुच्छयोगेन कष्टात्ततो निर्ययौ । ततो मार्गं गजो मिलितस्ततोऽपि नष्टः । अग्रे गच्छतस्तस्य मातुलपुत्रो रुद्रदत्तो मिलितः । द्वावपि चलितौ, मार्गं रुद्रदत्तोऽवग—मेषद्वयं गृह्यते, स्वर्णद्वीपे गम्यते, ततः स्वर्णमानेष्यते । ततो मेषद्वयं गृहीतं समुद्रतटे गतौ । रुद्रदत्तः प्राह—मेपाविमौ हत्वाऽन-योर्भस्त्रिकामध्ये गृहीतक्षरिकाभ्यां प्रविश्यते । ततो भारण्डा मांसबुद्धयोत्पाद्य हेमद्वीपे नयन्ति । 10 तत्रस्थं हेममानेष्यते । चारुदत्तोऽवग—जीववधः पापहेतुः कथं क्रियते ? ततो रुद्रेण एको मेपो हतः । ततो यावद्द्वितीयं हन्ति तावन्चारुदत्तेन नमस्कारं श्रावितो मेपोऽनशनं प्राहितश्च ततः सोऽपि रुद्रेण हतः । ततो द्वावपि तयोर्भस्त्रिकयोः प्रविष्टौ । भारण्डाभ्यामुत्पादिते भस्त्रिके मार्गं चारुदत्तभस्त्रिका भारण्डमुखात्पपात सरसि । ततो निर्गतः स स्थाने स्थाने भ्रमन् ध्यानलीन साधुं भक्त्याऽनंशीत् । त दृष्ट्वा साधुना धर्मलाभो ददे, धर्मं प्रोक्तश्च । चारुदत्तो- 15 ऽवग—त्वया कथं चारित्रं गृहीतं ? साधुः प्राह—येन त्वया यः खगः कीलितो मोचितः सोऽहमिति गति (विग) विद्याभृत् इत्यादि, यावद्वाचां कुरुतो द्वौ तावद्विमानारूढौ साधुसुतौ खगौ पितुर्ननुं तत्रागतौ ।

इतश्चैको देवोऽभ्येत्य चारुदत्तं नत्वा साधुं ववन्दे । विद्याभृद्भ्यां पृष्टं भो देव । त्व 20 तु विबुधः, मुक्त्वा पूर्वं गृहस्थं कथं वन्दितस्त्वया । ततो देवोऽवग—भयका गुरुः प्रथमं वन्दितः । ताभ्यामुक्तं तेऽसौ गुरुः कथं ? देवो—वाराणस्यां सुलसा-सु तापस्यौ विद्या-बलगर्विते : स्म ।

अथ तत्र या ९ : परित्राद् समागात्, तेन सुलसा जिता दासीकृता, क्रमात्तयोः पुत्रोऽभूत् । लोकापवादभिया पिष्पलवृक्षस्याधो मुक्त्वा देशान्तरे गतौ । सुभद्रया प्रातस्तां स्वसस्त्रीमदृष्ट्वा पिष्पलवृक्षाधःमुखपतितपिष्पलफलं बालं दृष्ट्वा दध्यौ-मम पुत्रो जनितो 25 लोकापवादभिया . ।

ततो लोकाग्रे जगौ-मम गङ्गाया बालको दत्तः, इति वदन्तो तं बालकं वर्द्धयामास सा सुभद्रा । विद्यां प्राहितः । स चानेकान् विद्याविदो वादेनाजैवीत् ।

अन्यदा पिष्पलाद वादिन श्रुत्वा याज्ञवल्क्यः सुलसायुतः तत्रागात् । वाराणस्यां पिष्प- 30 लादेन याज्ञवल्क्यो जितो दास कृतः । तदा सुभद्रापार्थं स्वं पुत्रं सुलसा ज्ञात्वा पिष्पलाद प्रत्यवगं भो पुत्र । स्वपितुरवज्ञा मा कुरु । ततस्तया तस्य न्यतिकरः प्रोक्तः ।

ततोऽन्यदा पिष्पलादो दध्यौ-अग्नौ हुत सर्वं स्वर्गं याति, मम मातापितरौ स्वर्गं नेष्ये, ततोऽव-मेध-पितृमेधमारुमेधमुखान् यागान् कृत्वा मातापितरौ जुहोति स्मानौ स । त तथाविधं शास्त्राणि वहन् द्विजान् पाठयामास । तथाविधपापशास्त्रं प्ररूप्य श्वभ्रं पञ्चमं गतः पिष्पलात् । ततो निर्गतो

भवेषु पञ्चसु छागो जातः । यद्येपु हुतोऽग्नौ पण्डभवे चारुदत्तेनानेनानशेनं प्राहितो नमस्कार
 श्रावितश्छागः । तन्महिम्ना मृत्वा छागः स्वर्गं गतः । स चाहं देवो ज्ञानेन स्वंगुरु चारुदत्तं
 मत्वाऽत्रागा । तेन गुरुत्वात्पूर्वं चारुदत्तो वन्दितः पश्चात्साधु । एवं श्रुत्वा चारुदत्तोऽपि दीक्षा
 जग्राह । ताभ्यां खगाभ्यामपि धर्मः प्रपेदे जैन., ततश्चारुदत्तः स साधु स्वर्गं गतौ क्रमात्सुमित्त
 5 गमिष्यतः । सुलसा-याज्ञवल्क्यौ ससार बहु श्रेमतुः पापात् ॥

इति जीवदयायां चारुदत्तकथा ॥ १२७ ॥

[128] अथ शकुनविषये आसधीरश्रीमालिककथा ।

माहडकग्रामे चन्द्रश्रेष्ठी धनी तस्य पञ्च पुत्राश्चत्वारो विस्तरेण परिणीयिताः । पञ्चमं
 पुत्रं देवलाह्म परिणयनयोग्यं श्रुत्वा चन्द्रपुरात् धनो महेश्यो विवाहं मेलितुं (मेलयितुं) स्वपुत्र्या-
 10 चम्पावत्या तत्र समागात् । यावच्चन्द्र श्रेष्ठी पुत्रस्य विवाहं मेलयति तावत्पुत्रः प्राह-अहं
 व्रतं ग्रहीष्यामि । एव श्रुत्वा धनः खिन्नो यावत्पश्चाच्चलति तावद्देवेनोक्तम्-अस्य गृहे श्रीमा-
 लिकातीय आसधीरकर्मकरोऽस्ति, स च बहुरी कृत्वा शिखरं ददानोऽस्ति, सोऽप्रतं तस्मै
 2 स्वपुत्री देया, तस्मै किं दीयते ? यदा श्रेष्ठी तस्य संमुखं बिलोकयति तावदन्वेनोक्तं-कल्हरी-
 निषण्णा असौ शिखरं ददानोऽस्ति । सोऽच कल्हरी शिखरयुता चिरं नन्दिष्यति । एवं श्रुत्वा
 15 धनेभ्यस्तस्य विवाहं मेलयित्वा गृहे आगतं यदा तदा पत्नी रुष्टा, पुत्रा रुष्टा प्रोचुरेव-
 किं कृत, कर्मकराय पुत्री दत्ता । धनोऽवग-शकुनान् वर्यान् श्रुत्वा दत्ता पुत्री, ततः सर्वेषु स्वजनेषु
 रुष्टेष्वपि तस्मै स्वां पुत्रीं ददौ । क्रमात्सप्तकोटिदेवस्वामी बभूव । तेनानेका प्रासादा कारिताः
 20 शत्रुक्षत्र्यादिषु, यात्राः कृताः सप्तक्षेत्र्या-स्व, धनं बहु व्ययितम् । तस्य पुत्रे
 नान्येऽपि पुत्राः ॥ इति शकुनविषये आसधीरश्रीमालिककथा ॥ १२८ ॥

20 [129] अथ जीवदयायां स्तेनद्वयकथा ।

कौणपुरे धर्मराजा राज्यं करोति स्म । एकदा कस्यचिद्विभ्यस्य गृहे चौरद्वयं प्रविष्टं सर्व
 धृतं । राज्ञोक्ति-भो चौरौ स्तेन्यं न क्रियते । परत्र दुःखप्राप्तेरिहापि शुलाविदुःखप्राप्तेः ।
 लोकैरुक्त-एतौ पापिनौ हन्येते । राज्ञोक्त-पेटामध्ये प्रक्षिप्य नयां प्रवाहते । ततो निश्छिद्र-
 25 पेटाया-स्तेनद्वय-क्षिप्त्वा नयां प्रवाहितं । पेटा गच्छन्ती जले षष्ठे दिने श्रीपुरे लोकै-
 कर्षिता,
 उत्पाटिता, नृद्वयं दृष्ट । तत्र पृष्ठे लोकै-राज्ञा-च-यथा केन पेटाया क्षिप्तौ ताभ्यां प्रोक्त-
 धर्मराज्ञा आवयोः चौर्यदोषेण पेटायां क्षिप्तौ वाङ्मिती च । राज्ञोक्त-भवतो पेटामध्यस्थयो
 30 क्रियन्तो दिना जाता ? एकैकोक्त-इदं षष्ठं दिनं । राज्ञोक्त-कथं दिना ज्ञातास्त्वया ?
 सोऽवग-सम वृतीयो ज्वरश्चटति । यस्मिन् दिने ज्वरश्चटितः तत एकवारं विचाले ज्वरश्च-
 टितः कल्पे च चटिष्यति । ततो राज्ञा सन्मान्य चौर्यं त्याजयित्वा स्वसेवकौ कृतौ । ग्रामा-
 दत्ता । तौ चौर्यं त्यक्त्वा सुखिनौ जातौ, क्रमात्स्वर्गं गतौ ।

इति जीवदयायां स्तेनद्वयकथा ॥ १२९ ॥

[130]-अथ बुद्धौ सूत्रधारकथा ।

-- भोजपुरे सूत्रधारो-भूमिगृहे राज्ञा क्षिप्तः, ततः कियद्दिनानन्तरं पृष्ठो भूपेन—तव कियन्तो दिना जाता ? स प्राह—दिनत्रय । राज्ञोक्तं—कथं तत्र रविप्रकाशं विना वासरः ज्ञातः ? सोऽवग-अह-दिवान्धोऽभूवं, राज्ञौ तु पश्यामि, तेन दिनास्त्रयो ज्ञाताः । स च परिधापितो राज्ञा । इति बुद्धौ सूत्रधारकथा ॥१३०॥

5

[131] अथ बुद्धौ श्रेष्ठिपुत्रीकथा ।

-- कलिपुरे भीमभूपो धनमिभ्य दण्डयितुकामः प्राह—यस्त्वया प्रासाद कारयितुमारब्धोऽस्ति, तस्य प्रथमं शिखरं कार्यं पश्चादपस्थले बन्धः, नो चेद्दण्डयिष्यसे त्व । ततः स सचिन्तः पुत्र्योक्तः—तात किं दुःखं तव ? इभ्येन भूपोक्ते प्रोक्ते पुत्रो प्राह—तथा करिष्ये यथा राजा न दण्डयिष्यति ।

10

तत इभ्यपुत्री मौक्तिकानि सेतिनकामितानि लात्वा राजगृहे गत्वा भूप्राप्ते प्राह—मौक्तिकानि लभ्यन्ते समर्थानि । गृह्यन्तां । राजाऽवग-कथं लभ्यन्ते ? साऽवग-स्पर्द्धकेन मानकं दास्यते । ततो राजा मानकमासीथ मानकं भर्तुं लग्नः । तदेभ्यपुत्र्यवग-प्रथमं शिखा क्रियतां, पश्चादपस्थां । राजा प्राहैव कथं भवति ? पुत्री प्राह—तर्हि प्रासादशिखरं प्रथमं किमु भवति ? ततो राज्ञा हारितं, सा च सन्मानिता, सा च परिणीता राज्ञा श्रेष्ठिनो बहु ग्रामा वृत्ताः । ततः प्रासादो निष्पन्नः, त्रिंशत् स्थापितम् ।

15

इति बुद्धौ श्रेष्ठिपुत्रीकथा ॥१३१॥

[132] अथ आमामयिकेफलविषयो स्तेनसम्बन्धः ।

-- श्रीपुरे पद्मश्रेष्ठिनः पद्मावतीपुत्री सम्भवश्चन्द्रकुमारोऽजनि, स च विज्ञोऽभूत् । क्रमान्तद्विदलुण्टके सौद्धं तिष्ठन् चौर्यं कर्तुं लग्नः, ततो लोकगृहे प्रविश्य धनं हरते राज्ञौ ।

20

इतो लोका राव कुर्वन्ति, ततो राज्ञा धृत-एकवारं मोचित, द्वितीयवारं लोकैर्मोचित, उक्तं च—अद्यप्रभृति चौर्यं न कार्यं । सोऽवग-स्तैन्यं न करिष्ये । पुनः प्रविष्ट-श्रौर्याय स च धृत । शूलाया-श्रेष्ठ्यमाणं त राजाऽवग-मम देशं त्यज । सोऽवग-स्तैन्यं न करिष्ये । पुनः प्रविष्टश्रौर्याय स च धृत । राजाऽवग-मम देशं त्यज । सोऽवग-मुच्यतां मा भूपोक्तं करिष्यते मया । ततो निर्गतो मार्गं गच्छन् दध्यौ,—अद्य कस्य गृहे चौर्यं करिष्ये । तदाऽकस्मात्सरस्यां नभसः सिद्धपुरुष उत्तीर्णः । पादुके उत्तार्य स्नानं कर्तुं लग्नः, ततः स स्तेनो दध्यौ । यस्मिन् दिने चौर्यं न क्रियते तस्मिन्दिने धान्यं न जीर्यति । अद्य पादुके इमे मम देवेन दत्ते । अतः इमे ग्रहीष्यते । ततस्ते पादुके परिधाय ज्योत्स्नि वत्पपात । पश्चादेत्य स्वपुरे लोकेषु पश्यन्तु स्तैन्यं चकार । केनापि धर्तुं न शक्यते । राजादयो विलक्षा अभूवन् । लोकै राव क्रियते पित्रादिस्वजनगृहेष्वपि प्रविश्य चौर्यं करोति स्म । यदा न धर्तुं

25

30

- केनापि शक्यते, तदा राजाऽवग—सप्तदिनमध्ये चौरो धार्यो । एवं प्रतिज्ञां कृत्वा राजा निर्गतः । षट् दिना गताः, सप्तदिने प्रथमं देवकुले गत्वा देव्या आभरणानि हृष्ट्वा दृष्ट्वा राजाऽत्रायति चौरः, ततो राजा छन्नं स्थितो यावत् तावत् स स्तेनोऽभ्येत्य पादुके उतार्य देवीं नत्वा जगाद यदि मम बहुधनमद्य चटिष्यति तदा तव विशिष्टपूजां करिष्येऽहं ।
- 5 एवं प्रोच्य यावत्स्तेनः पादुके परिधत्ते तावदेका पादुका राज्ञा गृहीता, द्वितीया चौरैण । नष्टश्चौरः पृष्ट्वा वाहरा धाविता । एकां पादुकां परिधाय क्वचिल्योस्मि क्वचिद्भूमौ चचाल, अग्रे गच्छन् वाहरामागच्छन्तीं हृष्ट्वा पृष्ट्वा अग्रे यतिं कायोत्सर्गस्थं हृष्ट्वा नत्वा सामायिकफलं पप्रच्छ । ततः सामायिकपुण्ये फलं ज्ञात्वा सामायिकं लात्वा यो यावत् स्वं कर्म निनिन्द तदा केवलज्ञानमभूत्तस्य । देवै रजोहरणदानादिमहश्चक्रे । राजाऽपि तत्रागत-
- 10 श्रौरसुत्पन्नकेवलज्ञानं हृष्ट्वा जाताश्चर्यो नत्वा यतिं पप्रच्छ तव कथमेतदन्यायकारकस्य ज्ञानम् ? तेनोक्तं—सामायिकफलं ।

यतः— प्रणिहन्ति क्षणाद्धेन, साम्यमालम्ब्य कर्म तत् ।

यन्न हन्यान्नरस्तीर्षं, तपसा जन्मकोटिभिः ॥१॥

- ततोऽनेकैः सामायिकफलं ज्ञात्वा सामायिकप्रतिक्रमणादि क्रियते । द्वितीया पादुका
- 15 राज्ञोऽभूत् ततो राजा पादुकाद्वयं परिधाय बहुषु तीर्थेषु गत्वा देवान् नमस्करोति स्म । प्रतिदिनं सप्ताष्ट सामायिकानि लाति । गतो, मुक्तिं यास्यति ।

इति सामायिकफलविषये स्तेनसम्बन्धः ॥१३२॥

[133] अथ छलजल्पने कमलकथा ।

- एकस्मिन्पुरे भीमकुटुम्बिकोऽन्यदा ' प्रति प्राह—यः शीतेऽस्तीव पतति निरावरणः,
- 20 सरसीमध्यस्थस्तपति दीपके तस्मै ' दीनारपञ्चकं ददामि । स स्थितः, राज्ञौ दीपकं हृष्ट्वा तप्तः । प्रातः पृष्टं—त्वया कथं स्थितं ? सोऽवगू—चन्द्रमहेभ्यगृहस्योपरि दीपिकां हृष्ट्वा तप्त । ततः पञ्चदीनारान् जिगाय ॥१२३॥

इति जल्पने कमलकथा ॥ १२३ ॥

[134] अथ परोपकारे श्रेष्ठिपुत्रवैद्यसम्बन्धः ।

- 25 श्रीपुरे चन्द्रवैद्योऽनेकैरीषधैर्लोकानां रोगं फेटयन् बहुधनं गृह्णाति बञ्चयति च । तस्यापणे बहवो वणिक्पुत्रा वैद्यकला शिक्षितुं तिष्ठन्ति स्म । ये विद्यायां कुशलिनो भवन्ति ते औषधदानात् हन्यन्ते । तेन एकस्य वणिजश्चत्वारः पुत्राः तद्विद्याकुशला जाताः । ते सन्त औषधदानान्मृताः । पञ्चमं पुत्रं माता यदा तदापणे न सुञ्चति तदा पुत्रो मातरं प्रति जगौ—मा तत्र विद्याशिक्षणाय मुञ्च । अहं तथा करिष्ये यथा मां न हनिष्यति । ततः स वैद्यापणे
- 30 गत । वैद्यस्याग्रे प्राह—अहं वैद्यकविद्यां न जानामि, सुगधोऽस्मि, यत्त्वं वस्त्रानयनादिक्रियां

कारयिष्यसि तद्दह करिष्ये । ततस्तेन स्वगृहे स्थापितः । ततः॥ स मुग्धो भूत्वा सर्वेषामौष-
धानामान्नाय जज्ञौ । परं स्वं तज्ज्ञ न ज्ञापयति ।

इतस्तस्मिन्पुरे एकस्य कस्यचित्स्नानं कुर्वतः कर्णरन्ध्रे सूक्ष्मा भेकी प्रविष्टा । वेदना
जाता, न निर्गच्छति, ततस्तेन वैद्यस्य कर्णरन्ध्रं दर्शितं । ततः स यदा तप्तसूचिकां कृत्वा
कर्णरन्ध्रे क्षेप्तुं लग्नः, तदा स वणिक्पुत्रो जगौ—एव कृते द्वयोर्मरणं भविष्यति, तथा कुरु 5
यथा द्वयोर्जीवितव्यं भविष्यति । यदास्य कर्णरन्ध्रे वारिभृतं वर्त्तलकं मुन्यते तदा भेकी
स्वयमेव निर्गच्छति । तथाकृते भेकी स्वयं निर्गता । ततः श्रेष्ठिना स वणिक्पुत्रो मानितः,
वैद्यो न मानितः । हसितश्च । ततो रुष्टो वैद्यो दध्यौ—अयं मुग्धो भूत्वा मदीयां विद्यां
मत्तोऽधिकं शिक्षितवान् । अतस्तथा करिष्ये यथा मरिष्यत्यसौ । ततः स श्रेष्ठिपुत्रो लब्ध- 10
विद्यो नष्टः, ततो यत्र गच्छति तत्र तत्र शकुनवलाद्याति । तदा सोऽपि शकुनवलात्तमागच्छन्त
ज्ञात्वा नश्यति । एव तयोः सदा कुर्वतोर्वहवो दिना याताः; श्रेष्ठिपुत्रो दध्यौ ममाय वैद्यो
गुरुस्थाने तेन हन्यते कथं मया तदेति ध्यात्वा गुहाया प्रविष्टः । अग्रे मृत्तिकया व्याघ्ररूप
सजीवमौषधेन कृत्वा सुमोच । वैद्यस्तत्रागतो व्याघ्रं दृष्ट्वा दध्यौ, स च गुहायां विद्यते, व्याघ्रः
स्वयमेव हनिष्यति । ततो वैद्ये गते स श्रेष्ठिपुत्रस्तस्मान्निर्गत्य स्वमातुःपार्श्वं समेत्य स्वजीवन- 15
सम्बन्धं प्रोच्याऽन्यत्र प्राप्ते गत्वाऽन्येषां लोकानामुपकारं चक्रे ।

इति परोपकारे श्रेष्ठिपुत्र-वैद्यसम्बन्धः ॥१३४॥

[135] हस्तहेमसिद्धिसम्बन्धः ॥

कमलपुर्यां सोममेदिनीशः स्वर्णं सिद्धिं कारकारं अलब्धहेमसिद्धिं खिन्नं सन् पुरद्वारे
लेखयामास—

एदंयुगीनफाले रै—सिद्धिनैव लभ्यते । 20

तेन तद्विषये कार्यः, पुंसां नोपक्रमः क्वचित् ॥ १ ॥

ततस्तं श्लोकं दर्शं दर्शं कोऽपि स्वर्णसिद्धिविषये उपक्रमं न चक्रे । इत एकः पुमान् गृहे गृहे
भिक्षां याचमानो वैश्यागृहे गतः । तदा वैश्या सेरप्रमाणं हेमं ददौ । स च ततो निर्गत्य दध्यौ-
स्वर्णसिद्धिं विना नैव केनापि दानं दीयते । पृष्ट्वा सती तु न सम्यक्कथयिष्यति । अतो मायां
तथा कुर्वं यथाऽस्याः समीपात्स्वर्णसिद्धिं ज्ञास्यामि । ततः स द्विजवेषधरो भ्रमन् वैश्यागृहद्वारे 25
गतः जगौ च मम पुत्रो मृतो निराधारोऽन्धोऽस्मि । यः कोऽपि धान्येन मां रक्षसि तस्य
गृहे स्थितो द्वाररक्षां करोमि । द्विजजीवितदाने पुण्यमपि भवति । ततो वैश्या धान्येन स्वगृहे
स्थापितः । सा वैश्या सप्तौषधान्यानीयं सप्त दिनानि मर्दयित्वा तच्छूर्णेन दीपिकां करोति ।
यत्र तस्या धूर्णो लगति तद्धेम भवति । स च विप्रः सर्वं पश्यति । पुनर्न ज्ञापयति ।

एकदा वैश्या तस्मै चूर्णं वर्त्तयितुमर्पयन्ती दध्यौ—कदाचिदनेन माया मण्डिता भविष्यति, 30
तदा सर्वं ज्ञास्यति । ततस्तस्य जीमितुमुपविष्टस्यामत्रे विष्टा पर्यवेष्टिता । पार्श्वे स्थिता च । तदा स

दध्यौ यद्यहं विष्टां वदिष्यामि तदा मामनन्धं ज्ञास्यति । ततः स हस्तेन भर्तुं थावन्निक्षेप
तावद्देश्ययोक्तं-स्थिरीभव, अजानत्या तव भोजने विष्टा पतिता ततस्तामपसार्य बर्धमन्
परिवेषित । स च बुमुजे । ततः सा निःशङ्कं सर्वौषधानां नामग्रहणं लाति । तस्य वर्त्तयितुं दत्ते ।
ततः हेमसिद्धिर्जाता । ततो म्रिपं कृत्वा ततो निर्गतो द्विजः । त्र गतश्छन्न हेम
5 चक्रे । स्वयं मुङ्क्ते, दानं दत्ते, क्रमादपरैरपि औषधैरेकेन द्राम्यां हेम करोति ।

ततोऽन्यदा भ्रमन् पुरद्वारे गतः स्वर्णसिद्धयभावाक्षराणि भूपलिखितानि ज्ञात्वा तेषाम-
क्षराणामपसाराय भूपस्य गृहे महोत्सवे जायमाने दीपवर्त्तिकनरैः सार्द्धं हेमसेरद्वय द्वास्थपा-
श्वेऽक्षिपत् । राजसभाया रात्रौ गतः । तत्र स्वकृतदीपिकाधूमेन अन्यदीपिकाकरदीपिकाभिः
समसुद्योतं कुर्वाणो राजसभां हेममयीं कृत्वा राजभवनाग्निर्गतः । प्रातर्भूपः सभां हेममयीं दृष्ट्वा
10 चमत्कृतः । पृच्छपृच्छ द्वास्थपार्श्वरमागत ज्ञात्वा दध्यौ-यस्य स्वर्णसिद्धिर्विद्यते तेनेयं सभा
हेममयी कृता । मया तेन स निःकासितव्यः । ततो राज्ञा तस्य ज्ञानाय भूमिगृहं कारितं ।
तन्मध्ये शतद्वयीस्वर्णकृत मुक्तासूत्रं च भोजनादि च कारितं हेमसभास्वर्णं तत्र मुक्तं । ते च
सर्वे हेममयानि बीजपूर-नालिकेर-लिम्बुकादीनि - घटयन्ति । भूमिगृहद्वारपाश्वस्थचित्रशालायां
राजोपविशति । लोका यदा प्राभृतीकुर्वन्ति बीजपूरादीनि तदा राजा छन्नमयो भूमिगृहे
15 मन्त्रिहस्ते मुञ्चति मन्त्री च छन्नं हेममयानि-दत्ते- । ततो लोके प्रघोषोऽभवत् यद् भूपस्य हस्ते
प्राभृतीक्रियते तद्धेम भवति । ततः पुमान् स हस्तहेमसिद्धिं ज्ञात्वा दध्यौ मत्तोऽधिको राजा
जातः । अहं तूपक्रमतो हेम करोमि । राजा तु हस्तेन करोति । ततः सोऽपि काष्ठमयानि
बीजपूराणि प्राभृतीकृत्य हेममयानि भूपपाश्वर्वात्प्राप । यदि हस्तसिद्धिरपि मम स्यात्तद्वर, ततो
राज्ञो मिलित, स्वकृतां हेममयीं चित्रशालां ज्ञापयामास । ततो राजाऽवग-स्वर्णसिद्धिं कथय,
20 ततो मम हस्तौ हेमहस्तसिद्धिं दर्शयिष्यतः । ततस्तेन हेमसर्वौषधचूर्णकरणादिकथनात्
हेमसिद्धिस्तस्मै दर्शिता । ततो राजा भूमिगृहे त नीत्वा हस्तेन हेममयबीजपूरादिसिद्धिं ।
। सोऽवग-राजन् । हस्तहेमसिद्धिं दर्शय । ततो राजाऽऽचष्ट मयोक्तं ममायं हस्तो
हेमहस्तसिद्धिं दर्शयिष्यति, तेन तु दर्शिता । ततः स पुमान् अहं घृष्टो भवता वचनच्छलात् ।
ततो राज्ञा पुरद्वाराक्षराणि दूरीकारितानि, तत्रान्यान्यक्षराणीति लेखयामास -

25 ऐदंयुगीनकालेऽपि कस्यचिन्मनुजस्य तु ।
हेमसिद्धिः समस्त्येव, कार्योऽत्र संशयो नहि ॥ २ ॥

ततो राजा हेमसिद्धिं कारकार महादानं ददौ ।

इति हस्तहेमसिद्धिसम्बन्धः ॥ १३५ ॥

[136] अथ धर्मपरीक्षायां लौकिकपार्वतीश्वरकथा ।

30 एकदा द्वारि कृष्ण नन्तु लक्षमिता मनुष्याश्चेतुः । अत्रान्तरे पावती शम्भोः पुरः
प्राह-एते सर्वे जनाः पुण्यवन्तो यात्रा-कर्तुं निर्ययुः । ईश्वरोऽवग-एतेषां द्वित्राः पुण्यवन्तः
स्युः । गौरी जगौ-कथमेतद् ज्ञायते ? ईश्वरोऽवग-परीक्षां करिष्ये, त्वं गौर्भव, अहं नरो भविष्यामि ।

मया कृत्रिम कद्दममयो हृदः करिष्यते, त्वया पादौ कद्दमे क्षिप्त्वा स्थेयमह कर्पितुमायास्यामि । ततः पार्वती कद्दमे गोरूपा क्षिप्त्वा, ईश्वरो मनुष्यरूपस्तां कर्पितुमागात् । प्राह भो यात्रिका ! मनुष्या ! अत्राचिरादागच्छन्तु, एषा गौ पङ्कात्कर्ष्यते, अन्यथा मरिष्यति । कोऽपि नायाति, घसमसाट कुर्वन्त सर्वे यान्ति । पुनरेकतत्र नायाति गां कर्पितुमेव पुनःपुनरीश्वरे जल्पति लोका गच्छन्तो जगु—तव एषा गौ मनसि आयाति अस्माकं जीवित रक्षित विलोक्यते यदि स्थास्यते तदा पश्चाद्द्व्याघ्रादयो मारयन्ति अस्मान् । ईश्वरोऽवगम्—अहं स्थितोऽस्मि, अपरः कोऽपि द्वितीय आगच्छतु तदा एकः क्षण गां कर्पितु स्थित । गौस्तु न निर्गच्छति ततः सोऽपि चरितु चचाल । तत स्वय शम्भुः प्रविष्टो गां कर्पितु कद्दमे मज्जन् प्राह—एषा गौरह च कद्दमे प्रविष्टौ निर्गच्छन्तु न शक्यते अङ्गुलीमुखे क्षिपति जल्पति च कोऽपि पुण्यवानस्ति, यो मा गा च कर्षयति, तस्य यात्राधिकं पुण्य भविष्यति ।

5

10

अत्रान्तरे—एकः पुमानपर पुमास प्रति जगौ—आवा यात्रार्थे निर्गतौ पुण्यहेतोः । इदमपि पुण्य जीवरक्षा क्रियते, जीवरक्षासमं पुण्यमन्यन्तु न विद्यते, तेन एतौ कर्ष्येते । अपरोऽवगम्—त्वं ग्रथिलोऽभूः, मया स्थातु न शक्यते । तत प्रथम स्थितो गा कर्षितु यदि एषा निर्गच्छति तदा निर्गच्छतु नो चेन्ममापि प्राणा यान्तु । गवा पुरुषेण च सम कद्दममध्ये प्रविष्ट कर्पितु लग्नः तदा गौरघोऽधा याति तदा सोऽपि अधोऽधोऽप्रतो याति । ततस्त पुण्यवन्तमेक दृष्ट्वा पार्वतीश्वरौ प्रकटीभूय जजल्पतु । त्वमेवैतेषु लोकेषु पुण्यवान् दृश्यते । तत प्रसन्नीभूय पार्वती-श्वरो जजल्पतु 'तवाक्षीणा श्रीर्भवतु' । ततोऽग्रे गतः, यात्रा कृत्वा गृहे आगतः । तस्य गेहे धक्षीणा श्रीरभूत् ईश्वरस्ता प्राह—लोका बहवो दृश्यन्ते पर पुण्यवन्तः स्तोका एव ।

15

इति धर्मपरीक्षायां लौकिकपार्वतीश्वरकथा ॥ १३६ ॥

[137] अथ स्तैन्यजनपुण्ये भिन्नकथा ।

20

श्रीपुराञ्चन्द्रपुर प्रति श्रीधरा आचार्याश्चेलु मार्गे भिन्नघाटी मिलित । भिन्नस्वामी सर्व सार्थं लुण्ठयामास । ततः साधून् लुण्ठयितु तत्रागत प्राह—भो साधव ! वस्त्राणि सुञ्चथ (त) । तदा गुरवो जगुः—स्तैन्य न क्रियते, पापहेतुत्वात्, मार्गे कस्यापि धन नापह्रियते । भिन्नोऽवगम्—वस्त्राणि सुञ्चथ ! (त) नो चेत् हता एव । गुरु प्राह—त्व पाप करोषि, सर्वं कुटुम्ब भक्षयिष्यति, श्वभ्रे त्वमेव बहुदुःखस्य भोक्ता भविष्यसि । स्तेनोऽवगम्—सर्वं कुटुम्ब विभज्य भोक्ष्यति । गुरु प्राह—तहि पृच्छ कुटुम्ब प्रथम पश्चाद्वस्त्राणि गृहाण, यावत्त्वसागमिष्यसि तावद्वय स्थिताः स्म । ततो भिन्नोऽचिरात् स्वकुटुम्ब प्रष्टु गत । प्रथम भार्या पृष्टा—अह साधूना वस्त्राणि लास्यामि तस्य पापस्य भाग त्व ग्रहीष्यसि ? प्रिया प्राह—तवैव पाप भविष्यति । अह भागं न ग्रहीष्ये । एव कुटुम्ब पृष्ट कोऽपि पापभागं न गृह्णाति । ततो भिन्नो गुरुपार्श्वेऽभ्येत्यावगम्—कुटुम्बं पाप न लाति । गुरव प्राह—'यः कर्त्ता स एव भोक्ष्यते' । ततः स भिन्न स्तैन्यकरणे नियम जग्राह । ततोभिग्रहं प्रपाल्य भिन्नः स्वर्गे ययौ ।

25

30

इति स्तैन्यजनपुण्ये भिन्नकथा ॥ १३७ ॥

[138] अथ गुरुभक्तौ द्रोणाचार्य-भिल्लकथा ।

- द्रोणाचार्यं पाश्वे युधिष्ठिरा-जुन-भोम-दुर्योधनादयो धनुर्विद्या शिक्षयामासुः । अर्जुनो धनुर्विद्या शिक्षयन् समग्रां धनुर्विद्यां शिक्षयामास । ततो अर्जुनो गुरुपादौ नत्वा प्राह—भो द्रोणाचार्य ! गुरुत्तम । यादृशी विद्या मह्यं दत्ता तादृशी नान्यस्मै कस्मैचिद्देया । ततो हृष्टो द्रोणाचार्यः
- 5 जगौ—तव क्व. प्रमाणम् ? एवं सति कालं गच्छति । एको भिल्लो धनुर्विद्यां शिक्षितुकामो द्रोणाचार्यपाश्वे धनुर्विद्यामर्जुनतुल्या याचते स्म । गुरुणा न ददे, ततः स वने द्रोणाचार्यभूर्ति मृण्मयीं कृत्वा कुञ्जान्तरे स्थापयित्वा प्रातरुत्थाय गुरुपादौ प्रणम्य भक्त्या प्राह—भो गुरो ! 'प्रसद्य मह्य धनुर्विद्यां वितर' । एवं प्रति दिनं गुरोर्भक्ति चक्रे । गुरुरग्रे धनुर्हस्ते लात्वा बाणं तस्मिन् सयोज्य चिन्तितानि पत्राणि विध्यति, शतधा भिनत्ति ।
- 10 एकदा वने गतोऽर्जुनो वृक्षे तादृक्षि पत्राणि छिद्रितानि दृष्ट्वा दध्यौ—गुरुणा प्रतिज्ञा विस्मृत्य कस्यापि धनुर्विद्या ददे, नो चेदेवं कः करोति ! ततोऽर्जुनो गुरु पप्रच्छ । भगवन् ! त्वया प्रतिज्ञा छिन्ना, विद्या कस्मै दत्ता ? गुरुः प्राह.—मया कस्यापि त्वां सुक्त्वाऽन्यस्मै धनुर्विद्या सम्पूर्णा न दत्ता । ततो द्रोणाचार्यार्जुनौ वने गतौ, ताभ्या दृषण्मयी द्रोणाचार्यप्रतिमा दृष्टा । स च भिल्ल प्रातरेत्य गुरु नत्वा प्राह—अर्जुनदत्तधनुर्विद्यां मह्य वितर । एव प्रोच्य स
- 15 वृक्षस्थानि पत्राणि भिनत्ति । ततो द्रोणाचार्यपार्श्वेभ्यां भिल्लश्च पृष्टः—तव को गुरुः ? स प्राह—मम द्रोणाचार्य । भिल्लेन द्रोणाचार्यप्रतिमा दर्शिता, अनयाऽहं शिक्षितो विद्या, भक्त्या किं किं न स्यात् ? तोऽर्जुनो खिन्नोऽभूत् । ततो गुरुर्भिल्ल प्रति जगौ—तव विद्याऽभून्ममसादात्, मया मार्गित दास्यते त्वया ? । सोऽवग्—इदं शरीर तवैव, यदि रोचते तद्याचनीयम् । ततो गुरुणा भिल्लपाश्वर्वाहक्षिणहस्ताङ्गुष्ठो याचित । ततस्तेन गुरुभक्त्या अङ्गुष्ठो दत्तश्छिन्त्रा ।
- 20 ततोऽर्जुनात्स्तोका मनाग्विद्या भिल्लस्याभूत्, ततोऽपि भिल्लो गुरोरुपरि न द्विष्टोऽभूत्ततोऽर्जुनोऽपि हृष्टः, द्वावपि गुरु नमतः स्म ।

इति गुरुभक्तौ द्रोणाचार्यभिल्लकथा ॥ १३८ ॥

[139] अथ शीलौदार्यविषये विक्रमादित्यकथा ।

- एकदा विक्रमादित्यो भूपः पुथिवीं विलोकयन् स्त्रीराज्ये ययौ । तत्र पुर्यामनेके धवलगृहादृष्टा ।
- 25 तत्र तु शङ्खिनी-पद्मिनी-प्रद्युतिनारीसहस्रशो दृष्टा राज्ञा । ताश्च भूप भोगाय याचन्ते स्म । राजा मनागपि न चलित, परस्त्रीपराहमुखत्वात् । ततस्ताभिस्तुष्टाभिः १४ रत्नानि दत्तानि । कीदृशानि—

एकेनाग्निस्तम्भः स्थात् [१]	पञ्चमेनास्यादिधातो न लगति [५]
द्वितीयेन लक्ष्मीर्भवति [२]	पठेन सर्वो वश्यो भवति [६]
80 तृतीयेन जलस्तम्भः [३]	सप्तमेन चिन्तिता रसवती भवति [७]
चतुर्थेन यान भवति [४]	अष्टमेन कुटुम्बं वर्धते [८]

नवमेन समुद्र उत्तीर्यते	[९]	द्वादशेन भूतप्रेतादयो न लगन्ति	[१२]
दशमेन विद्या स्यात्	[१०]	त्रयोदशेन सर्पादिर्न दशति	[१३]
एकादशेनाकाशगमन स्यात्	[११]	चतुर्दशेन गजादिर्न प्रभवति	[१४]

मार्गे आगच्छता राज्ञौदार्यत्वाद्येन यद्रत्नं मार्गित तस्मै तद्वत् गृहे समागतो भूपः ।

इति शीलौदार्यविषये विक्रनादित्यकथा ॥१३९॥

5

[140] अथ स्वयं स्वदोषजल्पने क्षत्रियकथा ।

एक पुमान् पौंसिपोसीत्युच्चरन् शकट चतुष्पथे खेटयामास । तदा एको दुर्दान्तो राज-
पुरुषः सन्मुख गच्छन् शकटे लग्न, तदा तस्य मुखे चदिका पतिता । रुधिर निर्गत । स च
राजपुरुषो दुर्दान्तो यत्तत् यथा तथा जल्पन् भृश रुष्टोऽस्त्रमुत्पाद्य त हन्तुमुत्थितः गालिं
ददानो यष्टिमुष्टिभिस्त हत्वा भूपपार्थे निनाय, जगौ च अनेन चतुष्पथे समागच्छता शकटेन
मम मुख छिन्न । ततो बहु जल्पति सति तस्मिन् शकटपुमान् भौनमेव चकार । राजादिभि-
र्जल्पितोऽपि यदा न जल्पति । राज्ञाऽवग-र्हि मूकोऽस्त्यसौ । तदा राजपुरुषोऽवग-चतु पथे यदा
मम मुख शकटेन भिन्न तदाऽनेनोच्चैःस्वरं जल्पित पौंसिः पौंसिरिति । ततोऽमात्यैरुक्त-तवैव
दूषण नास्य, त्वमेव स्वय साक्ष्यभूत्, ततो राजपुरुषो हृक्षितः सः पुमान् मानित ।

10

इति स्वयं स्वदोषजल्पने क्षत्रियकथा ॥१४०॥

15

[141] अथ विरोधे कृकलासद्वयकथा ।

एकस्य ग्रामसमीपे द्वौ कृकलासौ युद्ध कर्तुं लग्नौ । एको यदा युध्यन् द्वितीयशिरस उपरि
चटति तदाऽधस्थो दन्तैर्दशति तमित्यादियुद्ध कुर्वाणौ तौ द्रष्टुं लोका मिलिताः । सर्वे सन्ति,
न पुनः कोऽपि वारयति । तदाऽकस्मादेक कृकलासोऽनश्यत् । उपविष्टस्य निद्रया घूर्णितस्य
गजस्य शुण्डायां प्रविष्ट । तदा द्वितीयोऽपि तदृष्टौ धावन् तस्यैव गजस्य शुण्डायां प्रविष्टः ।
तत्रापि द्वावपि युद्धतः स्म । ततोऽकस्माद्गज उन्निर सन्तु स्थितः शुण्डामितस्ततो वेदनया चालयन्
सरःभालौ गत । ता पालिं शुण्डया खनति । लोकास्तदा हसन्ति । ततोऽकस्मात्पालि स्फुटिता ।
लोकाः सर्वे प्लाविता । पयसा ग्राममपि प्लावितं । गजोऽपि शुण्डाप्रविष्टकृकलासवेदनया
मृतः । ततस्तावपि कृकलासौ पञ्चत्व ययतुः । एव विरोधेन सर्वं विनश्यति । ततो विरोधो न
कार्यं, स्वहित वाञ्छद्भिः ॥ इति विरोधे कृकलासद्वयकथा ॥१४१॥

20

25

[142] अथ देवद्रव्यविनाशने उष्ट्रीकथा ।

दीपं विधाय देवस्य, पुरतो गृहमेधिनाम् ।

तेन दीपेने नो गेहे, कर्त्तव्यः कज्जलध्वजः ॥१॥

इन्द्रपुरे जितसेननृपोऽभूत् । तत्र देवसेनेभ्यः, तस्यालये धनसेनस्योष्ट्रिका प्रत्यहमेति । स चर-
वारिकं क्लृप्त्यत्वा स्वगृहं नयति पुनरपि पश्चाद्याति । तत इभ्येन सा उष्ट्रिका स्वल्पेन गृहीता
तस्याभीष्टा चाभूत् ।

- एकदा धर्मधोषसूरिस्तत्रागात्, इभ्येन पृष्ट एषोष्ट्रिका मम गृहे एव रतिं कथं लभते,
5 नान्यत्र । सूरिः प्राह-अनया पूर्वभवे देवद्रव्यं विनाशितं । तदा चैषा जिनस्याग्रे दीपं विधाय
पश्चात्तेनैव दीपेन गृहकार्याणि करोति । तस्मादीपाद्वा गृहे दीप करोति, धूपाङ्गारेण चुल्हकं
संधुक्षयति च तेन कर्मणा उष्ट्रिकैषा जाता । तत्पातकं पुरा नालोचितं । बहुषु भवेषु तिर्यक्त्वं
10 लब्धं सप्रति पुनरौष्ट्री जाता । कर्मलाघवाञ्जातिं प्राप्य पश्चाद्भवसन्बन्धि देवद्रव्यविनाशनरूप
पापं स्मारं स्मारं जिनेन्द्रधर्मं श्रोतुं तव गृहे तिष्ठति । यत उत्तमसगादुत्तमपदवीं लभते जीवः ।
क्रमादत्रस्थोष्ट्रिका जिनधर्मं त्वया क्रियमाणं श्रद्दधती मूर्तिं गमिष्यति, देवलोके गमिष्यति ।
ततो मानुषं भव प्राप्य सर्वकर्मक्षयान्मुक्तिं यास्यति । अतो देवद्रव्यं व्याजेनापि न
प्राह्यं । यत —

जिणपवयणवुड्ढिकरं, पभावगं नाणं दंसणगुणाणं ।
भक्खंतो जिणदब्धं, अणंतसंसारिओ होइ ॥१॥

- 15 जिण० । बुड्ढन्तो जिणदब्धं, तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥२॥

इति देवद्रव्यविनाशने उष्ट्रीकथा ॥१४२॥

[145] अथ यक्षकृतपापशमने अर्जुनमालिककथा ।

- राजगृहे वहिरन्धेर्मुद्गरपाणियक्षसदने पुष्पकरण्डकं भृत्वा अर्जुनमालिको मालिकायुतो
दिनात्यये स्थितः । तदाऽकस्मात्तत्र पट् स्तेनाः सुरभिपुष्पगन्धतः समाययुः । तदा ते चौरास्तां
20 मालिकां दिव्यरूपां दृष्ट्वाऽर्जुनमालिकं बध्वा यक्षाऽर्जुनमालिकयोः पश्यतोः सतोभोगं कर्तुं
लग्नाः तदाऽर्जुनो यक्ष प्रत्यवग-भो यक्ष । तव पश्यत सतो मम पत्नी एते भुञ्जन्ते त्वं ममसारां
न कुरुषे । पत्नीं तेभ्यो भोगं ददामां दृष्ट्वा रुष्टः पत्नीं प्रत्यपि तदा मुद्गरपाणियक्षोऽर्जुनदेहेऽवतीर्य
प्रियायुतान् षडपि स्तेनान् जघान । ततोर्जुनो प्रति दिनं पट् नरान् सप्तमीं खिय हत्वैव
देवगृहं याति । ततो मार्गागतान् पुरस्थान् पट् पुरुषान् एका स्त्रियं च हत्वैव तिष्ठति ।
25 ततः पुरजनाः पुग्प्रतोलीं दत्त्वा कोटस्योपरिस्थाः पट् नरान् खियमेका हतान् दृष्ट्वा
प्रतोलीवहि निर्गच्छन्ति, ततः सदैवपाप करोति ।

- अत्रान्तरे सुदर्शनश्रेष्ठी चतुर्दश्या पौषधोपवासपारणे भगवन्त श्रीवीर वहिरुद्याने समव-
सृत श्रुत्वाऽभिग्रहं ललौ, अद्य प्रमु प्रणम्य पारणं कर्तव्यं मया, तत प्रातः सकाल एव
सुदर्शनश्रेष्ठी प्रमु नन्तु निर्गच्छन्तं दृष्ट्वा लोका जग्मु-भो श्रेष्ठिन् । क्षणं तिष्ठ, यावत् स
30 यक्ष स्वस्थाने याति । ततः श्रेष्ठी लोकवचनमवगणय्य प्रतोल्या वहिर्निययी तदा यक्षः सुदर्शनं
दृष्ट्वा मुद्गरमुत्पाद्य दधाव हन्तुं तदा तत्र सुदर्शनश्रेष्ठी 'नमो अरिहंताण' इत्युच्यै. स्वरं

कृत्वा तस्थौ । ततो नमस्कारप्रभावात् यक्षोऽर्जुनशरीरं मुक्त्वा स्व स्थानकं ययौ । अर्जुनो निश्चेष्टकाष्ठो भुवि पपात । क्षणात्सचेतनोऽभूत् । सुदर्शनेन पृष्ट—भो अर्जुन ! त्वया बहु-जनहननात् भूरिपापं कृतं । कथं छुटिष्यत्यस्मात्पापात् ? अर्जुनोऽवगम्—अहं न जाने, किन्तु सुद्धरयक्षेण सर्वं कृतं, स्वसम्बन्धः प्रोक्तः । ततः प्राप्तवैराग्योऽर्जुनमालिकः प्रभुं प्रणम्य दीक्षां लात्वा तस्मिन्नेव पुरे भिक्षायै भ्रमति, षण्मासीं यावद्बुभुक्षितो लोकाक्रोशान् सहित्वा सर्व- 5 कर्मक्षयान्मुक्तिं ययौ । इति यत्कृतपापशमने अर्जुनमालिककथा ॥१४३॥

[144] अथ स्वहितकरणे चन्द्रकमलयोः कथा ।

कर्णपुरात् चन्द्रकमलपुत्रेण सह पृष्टवाहं नीत्वा वसन्तपुरं प्रत्यचलत् । मार्गे यदा पुत्रो वृषारूढस्तदा लोका जगुः—अयं वृद्धः पद्मथा हिण्डते, युवा पुत्रस्तु वृषारूढः, कोऽस्य पुत्रस्य विवेकः ? ततः पुत्रस्तत उत्तीर्णः । वृद्धो वृषारूढश्चलति यदा लोका जगुः—पुत्रः पद्मभ्या 10 याति, पिता वृषारूढः । यदा द्वावपि वृषारूढौ तदा लोका जगुः—वृषो मरिष्यति एतौ सुगधौ । यदा द्वावपि पितापुत्रौ पादचारिणौ जातौ तदा लोका जगुः—अस्मिन्नीदृक्षे वृषभे सति एतौ सुगधौ पद्मभ्यां हिण्डते । ततो द्वावपि प्रोचतु—

सर्वथा स्वहितमाचरणीयं, किं करिष्यति जनो बहुजन्यः ।

विद्यते स नहि कश्चिदुपायः, सर्वलोकपरितोषकरो यः ॥१॥

तथा यथारुचि पितापुत्रौ यथेप्सिते पुरे गयतु ।

इति स्वहितकरणे चन्द्रकमलयोः कथा ॥ १४४ ॥

[145] अथ औत्पत्तिकीधीविषये नापितकथा ।

एकदा भोजभूपो नगरचर्यायां रात्रौ भ्रमन् नापितमेकां गाथां पुनः—पुनर्जल्पयन्तं श्रुत्वा 15 रुष्टः । सा चैयम्—

भरीयातां सहृदं भरइ, ठालां भरइ न कोइ ।

भोजराज माहरइ सालो, भूहरइं काइं न देइ ॥१॥

यदा आकार्यं शूलार्यां क्षेपु चालितस्तदा नापितोऽवगम्—मया कोऽपराधं कृतं ? राजाऽवगम्— 20 त्वं मां शालकं कुरुषे । तदा नापितोऽवगम्—अहं तु सत्यमेव वच्मि । यत—त्वं परस्त्रीसहोदरः श्रूयसे । अतो मम पत्नी तव भगिनी । ततस्त्वं मम शालकः एतद्भ्रुत्वा राजा हृष्टतः सम्मानयामास- । इति औत्पत्तिकीधीविषये नापितकथा ॥१४५॥

[146] अथ प्रत्येकबुद्धस्वरूपम् ।

करकण्डूचूषः कलिङ्गदेशः प्रथमं वृषभं दृढदेहं ब्रजन्तं दृष्ट्वा पश्चान्मूर्तिं दृष्ट्वा च जातिस्मृतिं प्राप्य प्रत्येकबुद्धोऽभूत् । देवतया लिङ्गं दत्तम् ॥१॥ 25

पञ्चालदेशस्वामी इन्द्रध्वजं वीक्ष्य क्षणात्पतितं जातिस्मृतिं प्राप्य प्रत्येकबुद्धोऽभूत् ॥२॥

विदेहदेशस्वामी नमिभूपः उत्पन्नरोगः प्रियाणां बलयान्युत्तार्य खड्गदण्डशब्दमनाकण्ठे जातिस्मृतिं प्राप्य प्रत्येकबुद्धोऽभूत् ॥३॥

गन्धारदेशेशो नग्नकभूपश्चूतं प्रथमं शाब्दबलं दृष्ट्वा क्षणाद्गगनवातेन दृष्ट्वा जातिस्मृतिं प्राप्य प्रत्येकबुद्धोऽभूत् ॥४॥

यतः— करकण्डु कलिंगेसु, पंचालेसु य दुम्मुहो ।

नमीराया विदेहेसु, गंधारेसु अ नगई ॥१॥

वसहे^१ इंदकेऊ^२, बलय^३ अंबे अ^४ पुष्पिण बोही ।

करकंडु^१ दुम्महस्ता^२ नमिस्स^३ गंधाररन्नो^४ अ ॥२॥

चत्वारोऽपि प्रत्येकबुद्धा विहरमाणाः श्रितिप्रतिष्ठितपुरे पुराद्वहिर्देवकुले चतुर्द्वारशोभिते समागताः—

पूर्वेण द्वारेण करकण्डूः प्रविष्टः ।

दुर्मुखो वक्षिणेन ।

नमिरपरेण ।

गान्धार उत्तरेण प्रविष्टः ।

तदा यक्षेण चतुर्णामपि संमुखं मुखं कृतं, चत्वार उपविष्टाः । करकण्डूयनयोग्यं काष्ठखण्डं कर्षयित्वा करं कण्डूयितुं लग्नो यदा तदा कर्णोऽपि कण्डूयिन, काष्ठं छन्नं कृतं च । दुर्मुखः काष्ठखण्डं गोपितं दृष्ट्वा करकण्डूं प्रत्यवगू—

जया रज्जं च रिद्धिं च, पुरं अंतेउरं तथा ।

सव्वमेअं परिच्चज्ज, संचयं किं करेसिमं ॥३॥

यदा करकण्डू प्रत्युत्तरं न दत्ते तस्मै तदा नमिरिमं दुर्मुखं प्रत्यवगू—

जया ते पियपरज्जे, कया किच्चकरा वहू ।

तेसि किच्चं परिच्चज्ज, अज्ज किच्चकरो भवं ॥४॥

अतस्तवानया चिन्तया किं, ततो गन्धारोऽवगू—

जया सव्वं परिच्चज्ज, मुक्खाय घडसि भवं ।

परं गरिहसे कीस, अत्तनीसेसकारए ॥ ५ ॥

‘मुक्खाय घडसि’ मुक्तये चेष्टसे भवान् । अत्तं इति आत्मने त्तःश्रेयसः शिवस्य कारकः कर्त्ता, तदा करकण्डूः प्राह—

मुक्खमगं पवत्तेसु, साहूसु वंभयारिसु ।

अद्विअत्थं निवारंते, न दोसं वत्तुमरिहसि ॥६॥

5

15

20

25

30

रुसु वा परो मा वा, विसं वा परिअत्तु ।

भासिअब्बा हिआ भासा, पच्चक्खगुणकारिआ ॥७॥

अमी चत्वारोऽपि प्रत्येकबुद्धा पूर्वभवे समकाल पुष्पोत्तरविमानाच्छ्रुताः स्वरूपपुरे जाताः समकाल केवलज्ञान प्राप्सुच क्रमादेव ते सर्वे मुक्ति प्रापुः ।

इति प्रत्येकबुद्धस्वरूपम् ॥ १४६ ॥

5

[147] अथ प्रमादाप्रमादे श्रेष्ठिपुत्रीत्रयकथा ।

वर्द्धमानपुरे पद्मश्रेष्ठिनः तिस्रः पुत्र्यः कमला-महना श्रीमत्यभिधा धर्मकर्मकुशला धर्म-शास्त्रविज्ञा सत्य उभयकाल प्रतिक्रान्ति त्रिकाल जिनपूजां कुर्वते, भावारीन् जेतुम् । इतो मोहसभायां कन्दर्पदेवोऽभ्येत्यावग्—स्वामिन् । पद्मश्रेष्ठिनः पुत्र्यस्तथा धर्मं कुर्वाणा सन्ति यथा भवन्त भवत्परिवार च जेष्यति । तेनाधुनैव ता जेतु स्वामिनाऽन्येन वा चाल्यते तदा वर । तदा मोहेन वीटके उत्पादिते निद्राविकथाभ्या प्रोक्तं—स्वामिन्नह तथा करिष्ये यथा तास्तव वश्या भवन्ति । ततो विकथानिद्रे ते जेतुं गते, प्रथमं कमलापार्श्वे विकथाऽवग्—धनमहेभ्यपुत्र्या श्राविका भोजिता. त्व तत्राकारिता न वा । साऽवग्—किं मम प्रयोजन, जेमन्तु बह्वयः एवं पृथक्पृथग्गृहः भोजनस्य स्वरूपं प्रोक्त । ततः क्रमात्कमला जगौ—अह नाकारिता तत्र इत्यादि राज-देश-भक्त-स्त्रीकथाभिः कमला विकथा कुर्वती कृता क्रमान्निद्रा-मपि करोति, वेलाया देवपूजाप्रतिकर्मप्रभृति न करोति एव मदनाऽपि प्रमादे पातिता ताभ्या । तत श्रीमती ताभ्यां प्रमादे न पातिता सा च स्व धर्मकृत्य वेलायां करोति । ततो विकथा-निद्रे मोहभूपस्यान्ते गत्वोचतुः । कमलामदनश्रियौ तवाह्नां ग्राहिते न तु श्रीमती । मोहोऽवग्—वर्यं कृत, श्रीमतीमह घातयिष्यामि । ततो मोहेनानेकाभरणवस्त्रादिदर्शनेनापि सा न स्वाह्ना ग्राहिता । कमलामदनश्रियौ श्वश्रे ययतुः । श्रीमती अखण्डधर्मं कृत्वा कर्मक्षये मुक्तिं गता ।

10

15

20

इति प्रमादाप्रमादे श्रेष्ठिपुत्रीत्रयकथा ॥ १४७ ॥

[148] अथ पादद्रव्यार्जने कथा ।

एके जना पादाभ्यां श्रियमर्जयन्ति, एकं हस्ताभ्याम्, एके मस्तकेन, एके बुद्ध्या च, तत्रादौ पादाभ्यां श्रियार्जने कथा—

वीरपुरे कमलवणिकपुत्रो देवको दारिद्र्यवानभूत् । ततो महेभ्यभूपादीनां लेखवाहकोऽभूत् । योजनशतसहस्रं यावद्याति पुनरन्तरा वर्त्मनि गुरुपदोपान्ताङ्गीकृतद्विवारप्रतिक्रमण-एकवारदेव-पूजादि धर्मकृत्य न मुञ्चति । सदैव धनमर्जयति । स्तोक स्तोक धर्मोऽपि व्ययति । स च देवको धर्मं कृत्वा दुःस्थोऽपि स्वर्गमुख प्राप । क्रमान्मुक्तिं गन्ता ।

25

इति पादद्रव्यार्जने कथा ॥ १४८ ॥

30

[146] अथ हस्तद्रव्यार्जने कथा ।

श्रीचन्द्रपुरे धीरकौटुम्बिको लोकाना क्षेत्रे च नवीनकदवरिकावणन क्षेत्रधान्यकपिशीर्षकृन्तन-
लिखन इत्यादिहस्तक्रियाभिर्धनमर्जयन् स्वं धर्मं कृत्वा स्वर्गतो मुक्तिं गन्ता ।

इति हस्तद्रव्यार्जने धीरकथा ॥१४९॥

5

[150] अथ मस्तकधनार्जने भीमकथा ।

वीरमपुरे भीमो भार्गवो जिनधर्मं प्राप । एकवारं देवं पूजयति । द्विवारमावश्यकं करोति ।
सदा चतुःपञ्चसप्ताष्टनवदशैकादशद्वादशत्रयोदशमितभारं वहते । परेषा गृहेषु याति । धनमर्ज-
यति । एवंविध दुःशक गृहस्थवासे वसन् स्वं धर्मकृत्यं नामुञ्चत् । क्रमात्स्वर्गं गतः पुनर्मर्त्यलो-
कं पुनः स्वर्गं पुनर्मर्त्यः ततो मुक्तिः । इति मस्तकधनार्जने भीमकथा ॥१५०॥

10

[151] अथ बुद्धिधनार्जने धरणकथा ।

धरापुरे धनश्रेष्ठी बुद्धिं विक्रीणीते, वर्यसुधाधवलिते हृष्टे वर्यवेषधर उपविशति, लोका
बुद्धिं गृह्णते सदा तत्र । एम्दा तत्र वास्तव्यचम्पकश्रेष्ठिपुत्रो मदन आगात् । धरणोपान्तेऽवग-
भवतोऽष्टं क्रयाणकं किमपि न दृश्यते । श्रेष्ठी प्राह-अहं बुद्धिं विक्रीणामि । यया धिया नरः
सुखी स्यात्ता वास्येऽहं । ततः पञ्चशतद्रम्मैद्वयोः कलिं कुर्वतोः पार्श्वे न स्थेयमिति एका बुद्धिं मदनो
15 ललौ । तदा केनाप्युक्तं-चम्पक भवत्पुत्रेणापूर्वकं क्रयाणकं गृहीत, ततः श्रेष्ठी पुत्रं प्रत्यवगू-स्वया
वर्यं न कृत । ततः श्रेष्ठी धरणस्योपान्ते गत्वाऽवगू-स्वया मम पुत्रो धीदानेन बाहितः । श्रेष्ठी
धीदो जगौ-यदि ते न रोचते मम बुद्धिं पश्चादप्पय ततो वहवो लोका साक्षिण कृताः, अनेन
श्रेष्ठिपुत्रेण द्वयोः कलिं कुर्वतोः पार्श्वे स्थेयं नो चेत् १० शतद्रम्माम् गृहीष्ये । एवं प्रोच्य पश्चाद्
धनं दत्त । एकदा श्रेष्ठिपुत्रो मन्त्रिसेत्लहस्तपुत्रयोः कलिं कुर्वतोः पार्श्वेऽस्थात् । तदा ताभ्यां स
20 साक्षीकृतो मदनः राज्ञः पार्श्वे आकारितः । यच्च एकश्च पार्श्वे भूत्वा वक्ति तदा सोऽपि रुष्टो
धनं पश्चात्फेटयति ततो मन्त्रिपुत्रपक्षपाते क्रमात्सेल्यहस्तेनावसरे श्रेष्ठी दण्डापित ततश्चम्पक
सपुत्रो वर्यां बुद्धिं लोत्वा सुखी जात ॥१५१॥

इति बुद्धिधनार्जने धरणकथा ॥१५१॥

[152] अथ औचित्यदाने घाञ्चिका-विक्रमार्क कथा ।

25

एकदा विक्रमादित्यभूपसभाया वहून् पण्डितानुपविष्टान् श्रुत्वा वैदेशिकेन बुवेनेका गाथा
प्रेषिता । सा च सर्वैर्बुधैर्वाञ्छिता तस्याः परमार्थमलभमाना प्रोचु । इयं गाथा निर्जाबाऽस्ति
तेनास्या अग्निसंस्कारः क्रियते । ततो बुधाश्चत्वारः स्कन्धिका जाताः । सा गाथा जपाने स्थापिता ।
मुग्धभाजने वह्निं क्षिप्त्वाऽप्रेऽचलन्, कियन्त पृष्ठावचलन्, कियन्तो बुधा काष्ठादि नीत्वा
पुराद्बहिश्चितां चक्रुः । इतो बर्त्मानि ता गाथां वहमानान् विबुधान्प्रति घाञ्चिका प्राह-को मृतः ?

गाथा एकात्रागता श्रुता, तस्या अग्निसंस्कारः क्रियमाणोऽस्ति । तयोक्तं-का गाथा ? दर्शयतां मङ्गलम् । तैर्दर्शिता, तथा वाचिता, प्रोक्त च-सजीवाऽस्तीत्यं कथं दहते ? तैरुक्तं-श्रुतेयं । मियो विवादो जात । ततः सर्वैरुक्तं-राजसभायां सजीवनिर्जीवपरीक्षा क्रियते । ततः सर्वे राज-सभायामागता । घाञ्जिकाऽवग्-सजीवाऽस्ति गाथा । बुधैः प्रोक्तं-निर्जीवा । ततो घाञ्जिका जगौ-गाथा आनीयतां । तत्र गाथाऽऽनीता, वाचितेति—

5

अपया तह पयमुक्का, श्वेताय कृष्णाय च ।

सदासहविहूणा, अमग्ग वाह मग्गन्ति ॥१॥

घाञ्जिकाऽवग्-प्रथमार्थं मेघपक्षे-अपदा मेघाः पयो न्ति ? सुक्त्वा भवन्ति श्वेता मेघाः । श्वेताः-शरदि भवन्ति । कृष्णा वर्षासु भवन्ति । सशब्दा मेघा गर्जितं शब्दं कुर्वन्ति । शब्द विनाऽपि वर्षन्ति गर्जितं विनाऽपि, अमग्गा वाह मग्गन्ति-अमग्गा-वप्पीहा वाह-पानीय 10 मग्गन्ति-याचन्ते ।

यत — कृष्णीउ तं जलपीयह, जं घणगज्जिअ देह ।

माणविचज्जिअ अप्पणइं, मरइ न चञ्चु मरेइ ॥२॥ इति एको मेघरथार्थः ।

स्त्रिया अर्थ—अपया पयमुक्का य-सगर्भा स्त्री अपया-पयोरहिता भवति । जनिताऽपत्या पयो-दुग्धं मुञ्चते । श्वेताय कृष्णाय च-गर्भावस्थाया स्त्री श्वेता भवति, जनिताऽपत्या कृष्णा 15 भवति । सदासहविहूणा-भोगावस्थाया सशब्दा, अन्यत्राशब्दा । कल्पावसरे सशब्दा अन्यत्राशब्दा अमग्गा वाह मग्गन्ति-अमग्गा-जातमात्रवालकाः पयो-दुग्धं मातुःपार्श्वे मग्गन्ति-याचन्ते ।

पाशकस्यार्थः कथ्यते—अपया०-पाशकस्य पादौ न स्त, अतः अपदः । तह पयमुक्का पदमेकमष्टापदे फलके मुञ्चन्ति पाशकपदमुक्त । श्वेताय कृष्णाय च-हस्तिदन्तघटितत्वात् श्वेता मुखे मसीबिन्दुकरणात्कृष्ण । पाशकशब्दो-सदासहविहूणा-पातनावसरे पाशक शब्द 20 करोति । अन्यत्राशब्दः-शब्दरहिताः । अमग्गा वाह मग्गन्ति-अमग्गा-अथाचका बचोरहितत्वात् वाह दायं मग्गन्ति-विलोकयन्ति । तस्या गाथाया अर्थत्रय श्रुत्वा राजाऽवग्-सजीवा गाथेय । ततस्तस्या राज्ञा सपादलक्ष धन दापयामास । बुधा हसिता सर्वैरपि तदा ।

इति औचित्यदाने घाञ्जिकाविक्रमार्ककथा ॥१५२॥

[153] अथ मृगधतायां होदडीकथा ।

25

मरुस्थल्या होदडपार्श्वे सर्वे लोका मूर्हूर्तादिक पृच्छन्ति । एकस्य क्षेत्रे स्थलमये ऊर्ध्वं बल्लारोपिता मण्डपाः कृतास्तेषामुपरि चटिता वल्लाः । तत्राभ्येत्य उष्ट्रा वल्लान् भक्षयन्ति । ततो लोकै विज्ञप्त होदडाग्रे-अस्माक क्षेत्रेषु मण्डपोपरिस्थान् बल्लकान् को भक्षयति ? ततो होदडस्तत्राकारित, ग्राह च—

। औषधिं पग चडावीआ, वालखाधाससलेहि ।

किं मुधासि मरुपप्पडो, होदडेण मूएण ॥१॥

ततः सखजनः प्रोक्त—सत्यमुक्त होदडेन । ततो होदडो ध्यानं कृत्वाऽवग—

सर्वत्र क्षेत्रपार्ष्वे सीममध्ये च शब्दमेवमुच्चार्यतामुच्चकैः । ये शशका उदूखलेषु पदानि

- 5 चटयित्वाऽस्माकं क्षेत्राणि भक्षयन्ति तेषा प्राणा एव ग्रहीष्यन्ते । ततो रात्रौ वृत्तिसमीपे हक्क-
यद्भिः स्थायते ततस्तथा कृतं तैः ॥ इति मुग्धतायां होदडिकथा ॥ १५३ ॥

[164] अथ बुद्धौ धूर्त्तकथा ।

वीरपुरे कस्यचिद्द्विगणजः हृष्टे द्वाभ्यां पथिकाभ्यां सुवर्णपूर्णां वासनिकां मुक्तां । प्रोक्तं—

“यदा आवाभ्यां द्वाभ्यामागत्य मार्ग्यते दार्ष्णीयेयं” एवं प्रोच्य तां तत्र मुक्त्वा ग्रामा-

- 10 न्तरे गतौ तौ । ततोऽन्यदा तयोर्मध्यादेको धूर्त्तोऽभ्येत्य वचनच्छलात्तां वासनिकां लात्वा
गतः । पुनर्द्वितीय आगत्य, वासनिकां याचते स्म । श्रेष्ठी जगौ—मया दत्ता तव सोदराय ।
पान्थिकोऽवग—कस्य सोदरः, वासनिकामर्ष्येः । ततो द्वावपि राजकुले गतौ । स्वं स्वं
सम्बन्धं प्रोचतुरेवं—प्रथमं श्रेष्ठी जगौ—द्वाभ्यां धूर्त्तोभ्यां वासनिकां मुक्त्वा ममाहृष्टे । एकश्छलं
15 कृत्वा ललौ तां किं क्रियतेऽधुना मया । अथ धूर्त्तोऽवग—वासनिकां मुक्त्वा मयोक्तं—यदाऽऽवाभ्यां
द्वाभ्यामागत्य तदा दार्ष्णीया वासनिका । ततस्त्वरितं जल्पन्त वीक्ष्य त धूर्त्तं मत्त्वा च
मन्त्रिभिर्बुद्धिमद्भिः प्रोक्तं—युवां द्वौ सोदरौ एकीभूयात्रागच्छत । ततोऽसौ श्रेष्ठी वासनिकामर्ष्य-
यिष्यति त्वयैवं प्रोक्तत्वात् । ततः स्वं मस्तकं खञ्जयित्वा गतो धूर्त्तः ।

इति बुद्धौ धूर्त्तकथा ॥१५४॥

[155] अथ धर्मविषये योगिकथा ।

- 20 कस्यचित्पुरोपान्ते ध्यानलीनं योगिनं दृष्ट्वा लोकाः प्रष्टुमागच्छन्ति । यतः—

मनोहरपुरोपान्ते, ध्यानलीनं तु योगिनम् ।

दृष्ट्वा शुभाशुभं प्रष्टुं, व्रजन्ति स्म प्रगे प्रगे ॥ १ ॥

स्वं स्वं चिन्तितं मां, प्रष्टु यदा जल्पन्ति मानवाः ।

तदा योगी जगौ लोका, विलोक्य कथ्यते शनैः ॥ २ ॥

- 25 ततो लोका वराहारैः, प्रीणयन्तो निरन्तरम् ।

प्रातः प्रातः समागत्य, प्रणामं तन्वते सदा ॥ ३ ॥

अन्येद्युर्मनुजा मध्य—दिनं यावत्स्थिता जगुः ।

यदा पृष्टं त्वयाऽस्माकं, कथ्यन्ते [ते] वाञ्छयते तदा ॥ ४ ॥

नो चेद्वयं भवन्तं तु, मुक्त्वा यस्य पदाम्बुजम् ।

प्रणम्य पृच्छयतेऽस्माभिर्भावि सर्वं शुभाशुभम् ॥ ५ ॥

ततो योगी जगौ लोका आर्त्ताः पृच्छन्ति सन्ततम् ।

यद्भावि तद्भवत्यैव, कोऽपि न छुटति कर्मतः ॥ ६ ॥

दुंदणी दुंढि दुंढि जगदीठा, जो जस भावइ सो तस मीठा ।

सुखिइ बइठउ कोइ न दिट्टो, इम जाणिनइं करइ धर्म मीठो । ७ ॥

एवं प्रोक्ते योगिना लोका सन्तोष कृत्वा धर्मं चक्रुः ।

इति धर्मविषये योगिकथा ॥ १५५ ॥

[166] अथ क्रोधत्यजनविषये तापसकथा ।

एकस्मिन्पुरोद्याने भीमस्य तापसस्य तपः कुर्वतश्चक्षुषो विषमुत्पन्न । ततश्चक्षुर्विष ऋषि- 10
र्दध्यौ—यो मा पराभविष्यति तस्मै एवाह शिक्षां दास्ये दृग्विषमुञ्चनात् । ततोऽटव्यामन्यदा तस्य
तापसस्य मस्तके बलाहिका विष्टा चकार । तदा स रुष्टस्तां भस्मीचक्रे दृष्टिविषेण । ततोऽन्यदा
कस्यचिच्छ्रेष्ठिनो गृहे भिक्षा याचितु गत । तत्र श्रेष्ठिपत्नीदत्त शीतलमाहारं न गृह्णाति । तदा
श्रेष्ठिपत्न्योक्त—भिक्षुक ! 'अनइ ऊंहां जीमओ' ततस्तेन दृष्टिविष मोचितु रक्ता दृष्टिः कृता । 15
तत साऽवग्—नाह बलाहका यत्त्वया क्रोधेन व्योम्नि गच्छन्ती भस्मीकृता । तापसोऽवग्—भो श्रेष्ठि-
प्रिये ! वनस्थ मन्वेष्टितं रवं कथं वेत्सि ? श्रेष्ठिपत्न्यवग्—स्वं चरित्र स्वयं प्रकाशयन् लघुतां याति,
तेन त्वमयोध्यायां गच्छेः । तत्र देवदः कुम्भकारः कथयिष्यति मच्चरित्र । ततः स तापसोऽयोध्यायां
देवदकुम्भकारपार्श्वे गत्वा प्राह—सा श्रेष्ठिपत्नी वनस्थ मच्चरित्रं कथं वेत्ति ? सोऽवग्—साऽती-
वक्षमावती विद्यते, रोषं तु कस्योपरि न कुरुते, तेन तस्य अवधिज्ञानं जातं, तेन ततो जानाति
सर्वं यतः— 20

क्षमाखङ्गः करे यस्य दुर्जनः किं करिष्यति ।

अतृणे पतितो वह्निः, स्वयमेव प्रशाम्यति ॥१॥

तापसोऽवग्—त्वं कथं जानासि तस्याः स्वरूपं ? कुम्भकारोऽवग्—सैव कथयिष्यति । ततः स
तत्र गत्वा श्रेष्ठिपत्नीपार्श्वे कुम्भकारज्ञातृस्वरूपं पप्रच्छ । तयोक्त—तस्यापि क्षमाकरणात् ।
ततः स क्रोधं मुक्त्वा क्षमयित्वा तां तपश्चक्रे । 25

इति क्रोधत्यजनविषये तापसकथा ॥ १५६ ॥

[157] अथ मस्तकचटितक्षुटादिकथा शुभाशुभयोर्विषये ॥

कस्मिंश्चिद्ग्रामे बहवो जनाः सभायामुपविष्टाः परस्परं गोष्ठीं कुर्वाणा अभूवन्निति, तदा

एकेन पृष्ठमन्यस्याग्रे-मस्तके चटितं किं किं शुभं भवति किं किमंशुभं च? यदा च केनापि न ज्ञात तदैकेन श्राद्धेन बुद्धिं प्रोक्तं-मस्तके चटिता मुकुटमस्तकशीर्षिकां पुष्पबोरसिन्दूर-वेणीप्रभृतयः शुभा भवन्ति, शिरोऽर्त्तिपुत्रिका च अशुभा भवतः । यतः—

शिरोर्त्तिर्वेदनामुत्पादयति, 'पुत्रिका लालिता या सा मस्तके चटितोच्यते' साऽपि मातापित्रो-
5 दुःखावहा भवति ।

इति मस्तकचटितमुकुटादिकथा शुभाशुभयोर्विषये ॥१५७॥

[158] अथ लौकिकी कृष्णार्जुनसम्बन्धिकथा ।

एकदा भद्रामवगणय्य अर्जुनो निजपुराद् द्वारवतीं प्रति चञ्चाल तदा भद्रा स्वस्मिन्न-
वहीलनां ज्ञात्वा षट्त्रिंशदायुधानि ज्ञात्वा योद्धुं संसुखमागात् । तदा पार्थस्तथा सह योद्धुं
10 । भद्रा वाणधोरणीं मुञ्चन्ती पार्थस्योपरि मण्डपं चक्रे । तदाऽर्जुनेन युध्यता भद्राया हृदि
बाणो मुक्तः । तदा रक्तबिन्दुः पपातावनौ । स बिन्दुः पूर्वभद्रावत् द्वितीयभद्राऽभूत् । एवं
यावन्तो रुधिरबिन्दवः पतिताः तावन्त्यो भद्रा अभूवन् । भद्राणा लक्षणः दृष्ट्वा पार्थः भद्रा-
याश्चरणकं चिच्छेद यदा तदा भद्रा नग्नाऽभूत् । ततः पार्थः परस्त्रीसहोदरत्वात् पराङ्मु-
खोऽभूत् । ततो भद्राऽवग-भो अर्जुन । सुभटास्तु ष्टि न ददते, त्वं तु सुभटतमः, कथं ष्टि
15 दत्से ? ततोऽर्जुनोऽवग-भो भद्रे ! स्वपत्नी विलोक्य । तदा भद्रा स्वं नगत्वं दृष्ट्वाऽर्जुनस्य तु
परस्त्रीपराङ्मुखत्वं च तुष्टा सती प्राह-भो पार्थ ! वरं याचस्व ! अर्जुनोऽवग-यदि तुष्टाऽसि
तदा स्वीयां विद्या मम वितर ।

भद्राऽवग-मया तुभ्यं स्वीविद्या दत्ता । ततस्ता कलां पार्थो ज्ञात्वा द्वारकायामायौ, कृष्णस्य
मिलितः, कृष्णस्य भगिनीं स्वानुराग्य ज्ञात्वा पार्थो रथारूढां कृत्वा चञ्चाल । ततः कृष्णः सुभद्रां
20 चालयितुं यान् भटानप्रेषयन् ते भग्नाः पश्चादाययुः । ततः कृष्ण तां चालयितुं चञ्चाल ।
ततोऽर्जुनो भद्रादचचिद्यथा युध्यति । कृष्णो वाणधोरणीं तथा सुमोच यथा पार्थो हृदि विद्ध ।
ततो यावन्तो रुधिरबिन्दवः पेतु तावन्तो अर्जुना बभूवुः । ततो लक्षशोऽर्जुनार दृष्ट्वा स्वां
भगिनीं पार्थाय ददौ । ततोऽथ वर मार्गय अर्जुनोऽपि प्राह-मार्गय वर । कृष्णोऽवग-अतः
परमनेन युद्धेन न योद्धव्यम् । ततोऽर्जुनोऽवग-अतः पर त्वया सममेव मया न योद्धव्यं यदा
25 कौरवैः सहास्माक युद्धं जायते तदा त्वं सहायीभव । यदि कदाचिदस्माक पश्चाना मध्य
एकोऽपि म्रियते तदा त्वया पञ्चमेन भाव्य । कृष्णेनापि तत्प्रतिपन्नं । मया च तव रथे सारथिना
स्थातव्यं । ततो यदा पाण्डवाना कौरवैः सह युद्धमभूत् तदा कृष्णः पार्थस्य शकटिकोऽभूत् ।
ततः कौरवां हताः । इति लौकिकी कृष्णार्जुनसम्बन्धिकथा ॥१५८॥

[159] अथ कर्मोपरि वैश्यापुत्रकथा ।

30 एकस्मिन्पुरे भोमभूपत्ये पुत्राणां शतमभूत् । राजा क्रमान्मृतः । पञ्चदिव्यानि अभिमन्त्रि-
तानि हस्ती यदा राज्यं दातुं चञ्चाल तदा लोको जगौ-न ज्ञायतेऽमौ कस्य राज्यं दास्यते ।

हस्ती एकस्यापि राजपुत्रस्योपरि न पूर्णकलश ढोलयामास । ततो हस्ती पुराद्धिगत्वा संर पाली सुप्तस्य बालकस्योपरि ढोलयामास । ततः शुण्डयोत्पाद्य तं स्वस्कन्धे चारोपर्यमास । ततो लोका जगु—असौ राजा कामकेल्या वैश्यायाः पुत्रोऽतः कथमस्य प्रणामः करिष्यते । तदा ज्योत्स्नि वाणी बभूवेति अनेन पूर्वभवे जिनोर्चा कृता तेन राज्यं जात । एकदा च जातिगर्वः कृतस्तेन नीचकुले जात— । ये भूपुत्राः सन्ति अल्पयुण्यास्तेन तेषां राज्यं न जात । ततस्तस्य मन्त्रिभिर्नन्दभूप इति नाम दत्तं । ततो राजा स प्रभो पूजां कुर्वाणः सर्वान् राजपुत्रान् यथोचितं मानयन् भूरिशो जिनप्रासादान् कारयामास । यात्रा तीर्थेषु चक्रे । ततो न्यायमार्गेण पृथिवीं पालयन् स्वर्गं गतो राजा क्रमान्मुक्तिं गन्ता ॥

5

इति कर्मोपरि वेद्यापुत्रकथा ॥ १५९ ॥

[160] अथ क्रोधमानमायालोभविषये सर्वलोकभूपवणिग्मन्त्रिविप्रसम्बन्धः ।

10

एकस्मिन्पुरे चतुरशीतिचतुर्हृद्रेणिषु यद्विलोक्यते तल्लभ्यते । राजा च चन्द्र, मन्त्री सोम । श्रेष्ठिनः सामन्ता वणिक्पुत्रादयो बहवः सन्ति च । यद्यद्वस्तु तत्रायति तत्तत्सर्वं लोकैर्गृह्यते इति ख्यातिः सर्वत्राऽभूत् । तदा सोमपुराधीशेन कमलेन परीक्षार्थं छारपुञ्जादिभिरष्टौ शकटानि भृत्वा प्रेषितानि । तस्मिन्पुरे लोका वस्तु गृहीतुं समागताः । छारपुञ्जादि दृष्ट्वा यदा लोकाः पञ्चद्ववलिरे तदा वस्तुस्वामिभिः प्रोक्तम्—अपराण्यपि शकटान्यानीताति सन्ति, तेषु यद्वस्तु विद्यते तद्गृह्यता । लोका जगुस्तानि दर्शयथ । ततस्तैरुक्तं—शकटद्वये मानोऽस्ति । शकटद्वये क्रोधोऽस्ति । शकटद्वये लोभोऽस्ति । शकटद्वये मायाऽस्ति । यदि भवद्विर्वस्तु न गृह्यते तदा युष्माकं पुरस्य ख्यातिर्गमिष्यति । तदा बहुभिर्लोकैर्मिलित्वा चत्वारि क्रोधमानमायालोभशकटानि गृहीतानि । द्रव्यं दत्तं जल्पितं । ततः सायं स्थितं शकटचतुष्टयं राजद्वारे नीतं । तैः प्रोक्तं—यद्येतानि शकटानि पश्चाद्यास्यन्ति तदा पुरस्यास्य ख्यातिर्गमिष्यति । ततो लोभशकटं राज्ञा गृहीतं, ततो भूपा अट्टप्ता जाताः । मायाशकटं वणिग्भिर्गृहीतं, ततो मायावन्तो वणिजो जाता । मानशकटं मन्त्रिभिर्गृहीतं, ततो मन्त्रिणो मानिनो जाता, यतो मन्त्रिणो जगत्तृणं मन्यन्ते । क्रोधशकटं विप्रैर्गृहीतमतस्तेषामतीव क्रोधोऽभूत् ।

15

20

इति क्रोधमानमायालोभविषये सर्वलोकभूपवणिग्मन्त्रिविप्र कल्पिताः स्वयंज्ञेयाः ॥१६०॥

[161] अथ लक्ष्मीमदे चन्द्रसम्बन्धः ।

25

धीरश्रेष्ठिनः वीरो भ्राता लघुरभूत् । धीरस्य पुत्रास्त्रयो जाता, वीरस्यैक एव चन्द्रः पुत्र । अन्येषुभ्रातरि मृते चन्द्रो धीरस्यातीव वल्लभोऽजनि । यदा जिमति धीरस्तदा स्वस्य मध्ये जिमयामास । मृष्टान्नपानवस्त्रभूषणताम्बूलादिदानैश्चन्द्रं धीरः प्रीणयति पोषयति च । क्रमात् पितृव्येन भ्रातृजो विद्यां पाठितः ।

एकदा चन्द्रोऽवगू-काका अहं लक्ष्मीमर्जयितुं यामि । पितृव्यस्तु मोहाच्चन्द्रमात्मनः सकाशा-
दन्यत्र न प्रेषयति ।

30

एकेन पृष्टमन्यस्याग्रे-मस्तके चटितं किं किं शुभं भवति किं विष्णुं च यदा च केनापि न ज्ञात तदैकेन आद्वेन बुद्धिमता प्रोक्तं-मस्तके चटिता मुकुटमस्तीकशीर्षिका पुष्पबोरसिन्दूर-वेणीप्रयत्नयः शुभा भवन्ति, शिरोऽर्त्तिपुत्रिका च अशुभा भवतः । यतः—

शिरोऽर्त्तिवेदनामुत्पादयति, 'पुत्रिका लालिता या सा मस्तके चटितोच्यते' साऽपि मातापित्रो-
5 दुःखावहा भवति ।

इति मस्तकचटितमुकुटादिकथा शुभाशुभयोर्विषये ॥१५७॥

[158] अथ लौकिकी कृष्णार्जुनसम्बन्धिकथा ।

एकदा भद्रामवगणय्य अर्जुनो निजपुराद् द्वारवतीं प्रति चञ्चल तदा भद्रा स्वस्मिन्न-
वहीलनां ज्ञात्वा षट्त्रिंशदायुधानि ज्ञात्वा योद्धुं संमुखमागात् । तदा पार्थस्तथा सह योद्धुं
10 । भद्रा वाणधोरणीं सुञ्चन्ती पार्थस्योपरि मण्डपं चक्रे । तदाऽर्जुनेन युध्यता भद्राया हृदि
वाणो मुक्तः । तदा रक्तबिन्दुः पपातावनौ । स बिन्दुः पूर्वभद्रावत् द्वितीयभद्राऽभूत् । एवं
यावन्तो रुधिरबिन्दवः पतितः तावन्त्यो भद्रा अभूवन् । भद्राणां लक्षणः दृष्ट्वा भद्रा-
याश्चरणकं चिच्छेद यदा तदा भद्रा नग्नाऽभूत् । ततः पार्थः परस्त्रीसहोदरत्वात् पराङ्मु-
खोऽभूत् । ततो भद्राऽवगन्-भो अर्जुन ! सुभटास्तु पृष्टिं न ददते, त्वं तु सुभटतमः, कथं पृष्टिं
15 दस्से ? ततोऽर्जुनोऽवगन् भो भद्रे ! स्वपत्नी विलोकय । तदा भद्रा स्वं नग्नत्वं दृष्ट्वाऽर्जुनस्य तु
परस्त्रीपराङ्मुखत्वं च तुष्टा सती प्राह-भो पार्थ ! वरं याचस्व । अर्जुनोऽवगन्-यदि तुष्टाऽसि
तदा स्वीयां विद्यां मम वितर ।

भद्राऽवगन्-मया तुभ्यं स्वीविद्या दत्ता । ततस्ता कलां पार्थो ज्ञात्वा द्वारकायामाययौ, कृष्णस्य
मिलितः, कृष्णस्य भगिनीं स्वानुरागं ज्ञात्वा पार्थो रथारूढा कृत्वा चञ्चल । ततः कृष्णः सुभद्रां
20 चालयितुं यान् भटानप्रेषयन् ते भग्ना पञ्चादाययुः । ततः कृष्ण तां चालयितुं चञ्चल ।
ततोऽर्जुनो भद्रादत्तविद्यया युध्यति । कृष्णो वाणधोरणीं तथा सुमोच यथा पार्थो हृदि विद्ध ।
ततो यावन्तो रुधिरबिन्दवः पेतु तावन्तो अर्जुना वभूवुः । ततो लक्षशोऽर्जुनाश्च दृष्ट्वा स्वां
भगिनीं पार्थाय ददौ । ततोऽथ वरं मार्ग्यं अर्जुनोऽपि प्राह-मार्ग्यं वरं । कृष्णोऽवगन्-अतः
परमनेन युद्धेन न योद्धव्यम् । ततोऽर्जुनोऽवगन्-अतः पर त्वया सममेव मया न योद्धव्यं यदा
25 कौरवैः सहास्माकं युद्धं जायते तदा त्वं सहायो भव । यदि कदाचिदस्माकं पञ्चानां मध्य
एकोऽपि म्रियते तदा त्वया पञ्चमेन भाव्यं । कृष्णोनापि तत्प्रतिपन्नं । मया च तव रथे सारथिना
स्थातव्यं । ततो यदा पाण्डवानां कौरवैः सह युद्धं भूत् तदा कृष्णः पार्थस्य शकटिकोऽभूत् ।
ततः कौरवां हताः । इति लौकिकी कृष्णार्जुनसम्बन्धिकथा ॥१५८॥

[159] अथ कर्मोपरि वेश्यापुत्रकथा ।

एकस्मिन्पुरे भीमभूपस्य पुत्राणां शतमभूत् । राजा क्रमान्मृतः । पञ्चविन्यानि अभिमन्त्रि-
तानि हस्ती यदा राज्यं दातुं चञ्चल तदा लोको जंगी-न ज्ञायतेऽसौ कस्य राज्यं दास्यते ।

हस्ती एकस्यापि राजपुत्रस्योपरि न पूर्णकलशं ढोलयामास । ततो हस्ती पुराद्वहिगत्वा सरपाली सुप्तस्य बालकस्योपरि ढोलयामास । ततः शुण्डयोत्पाद्य त स्वस्कन्धे चारोपयामास । ततो लोका जगुः—असौ राजा कामकेल्या वेश्यायाः पुत्रोऽतः कथमस्य प्रणामं करिष्यते । तदा न्योस्मिन् वाणी बभूवेति अनेन पूर्वभवे जिनार्चा कृता तेन राज्यं जातं । एकदा च जातिगर्वः कृतस्तेन नीचकुले जातः । ये भूपुत्राः सन्ति अल्पयुण्यास्तेन तेषां राज्यं न जातं । ततस्तस्य मन्त्रिभिर्नन्दनूप इति नाम दत्तं । ततो राजा स प्रभो पूर्वा कुर्वाणः सर्वान् राजपुत्रान् यथोचितं मानयन् भूरिशो जिनप्रासादान् कारयामास । यात्रा तीर्थेषु चक्रे । ततो न्यायमार्गेण पृथिवीं पालयन् स्वर्गं गतो राजा क्रमागमुक्तिं गन्ता ॥ 5

इति कर्मोपरि वेश्यापुत्रकथा ॥ १५९ ॥

[160] अथ क्रोधमानमायालोभविषये सर्वलोकभूपवणिग्मन्त्रिविप्रसम्बन्धः । 10

एकस्मिन्पुरे चतुरशीतिचतुर्हृद्रेणिषु यद्विलोक्यते तल्लभ्यते । राजा च चन्द्र, मन्त्री सोम । श्रेष्ठिनः सामन्ता वणिक्पुत्रादयो बहवः सन्ति च । यद्यद्वस्तु तत्रायाति तत्तत्सर्वं लोकैर्गृह्यते इति ख्यातिः सर्वत्राऽभूत् । तदा सोमपुराधीशेन कमलेन परीक्षार्थं छारपुञ्जादिभिरष्टौ शकटानि मृत्वा प्रेषितानि । तस्मिन्पुरे लोका वस्तु गृहीतुं समागताः । छारपुञ्जादि दृष्ट्वा यदा लोकाः पञ्चद्वल्लिरे तदा वस्तुस्वामिभिः प्रोक्तम्—अपराण्यपि शकटान्यानीताति सन्ति, तेषु यद्वस्तु विद्यते तद्गृह्यता । लोका जगुस्तानि दर्शयथ । ततस्तैरुक्तं—शकटद्वये मानोऽस्ति । शकटद्वये क्रोधोऽस्ति । शकटद्वये लोभोऽस्ति । शकटद्वये मायाऽस्ति । यदि भवद्विर्वस्तु न गृह्यते तदा युष्माकं पुरस्य ख्यातिर्गमिष्यति । तदा बहुभिलोकैर्मिलित्वा चत्वारि क्रोधमानमायालोभशकटानि गृहीतानि । द्रव्यं दत्तं जल्पितं । ततः सायं स्थितं शकटचतुष्टयं राजद्वारे नीतं । तैः प्रोक्तं—यद्येतानि शकटानि पञ्चाद्यास्यन्ति तदा पुरस्यास्य ख्यातिर्गमिष्यति । ततो लोभशकटं राह्वा गृहीतं, ततो भूपा अकृप्ता जाताः । मायाशकटं वणिग्भिर्गृहीतं, ततो मायावन्तो वणिजो जाताः । मानशकटं मन्त्रिभिर्गृहीतं, ततो मन्त्रिणो मानिनो जाताः, यतो मन्त्रिणो जगत्तृणं मन्यन्ते । क्रोधशकटं विप्रैर्गृहीतमतस्तेषामतीव क्रोधोऽभूत् । 15

इति क्रोधमानमायालोभविषये सर्वलोकभूपवणिग्मन्त्रिविप्र कल्पिताः स्वयंज्ञेयाः ॥१६०॥ 20

[161] अथ लक्ष्मीमदे चन्द्रसम्बन्धः । 25

धीरश्रेष्ठिनः वीरो भ्राता लघुरभूत् । धीरस्य पुत्रास्त्रयो जाता, वीरस्यैक एव चन्द्रः पुत्रः । अन्येषुभ्रातरि मृते चन्द्रो धीरस्यातीव बल्लभोऽजनिः । यदा जिमति धीरस्तदा स्वस्य मध्ये जिमयामास । मृष्टान्नपानवस्त्रभूषणतान्बूलादिदानैश्चन्द्रं धीरः प्रीणयति पोषयति च । पितृव्येन भ्रातृजो विद्यां पाठितः ।

एकदा चन्द्रोऽवग्—काका अहं लक्ष्मीमर्जयितुं यामि । पितृव्यस्तु मोहाच्चन्द्रमात्मनः दन्यत्र न प्रेषयति ।

अन्यथा पितृव्यं परिपृच्छ्यान्यत्र ग्रामे व्यवसायार्थं गतः तदा तस्य ग्रामस्याधीशोऽस्मृते भूप-
पुत्र-पद्मो राज्ये उपविष्टः । चन्द्रस्तस्य पार्थं गति । क्रमात्स मन्त्री कृतो राज्ञाः ततश्चन्द्रो
वर्यवेषभृत् बहुसेवकेभ्यः परिवृतो राज्यचिन्ता करोति बहुसेवकैर्दत्तहस्तश्चलति । चन्द्रः सेवकाः
शयने उपवेशयन्ति । त पादुकादि संपरिधापयन्ति शयनोपवेशानावसरे पादौ चम्पयन्ति ।
5 चलतस्तस्य मार्गं दर्शयन्ति, जल्पने जी-जी कुर्वन्ति । एवमिभ्या अथेतना मन्त्रिणोऽपि जी-जी शब्दं
कुर्वन्ति स्म ।

इतो धीरोऽन्येन जनेनोक्तः—भो श्रेष्ठिन् ! भूपत्यातीवमान्यो जातोऽस्ति, भवता पालि-
तोऽस्ति तत्र गम्यते तत्रापि सन्मानदानप्रीणन करिष्यति । तत श्रेष्ठी तत्र पुरे गतः । राजमार्गं
भ्रातृजं जनहस्तविलग्न गच्छन्तं दृष्ट्वा तत्रागच्छतिः श्रेष्ठी । राज्यमदलक्ष्यन्धीभूतो भ्रातृजश्चन्द्रः
10 पितृव्यस्य संमुखमपि न विलोकयति । ततो मध्याह्ने कथंचिद्द्वारपालक मानचित्वा भ्रातृजपार्थं
गतः । भ्रातृजस्तु मुक्त्वा शयने सुप्तोऽभूत् । तदा एके तेन समं वार्ता कुर्वन्ति । एके पादौ चुम्प-
न्ति । एकस्तु पत्राण्यर्पयति नागपत्राणि छागवद्भक्षयति । एव कुर्वन् चन्द्रः पितृव्यस्य संमुखमपि
न विलोकयति । ततः पश्चात्स्वगृहे समागतः श्रेष्ठी लोकैः पृष्टः—भ्रातृजेन किं दत्तं ? कथं कथं
सन्मानितो भवान् ? श्रेष्ठ्यवग-अधुना भ्रातृजो मन्दोऽस्ति स च तेन मा नोपलक्षयति । लोको-
15 ऽवग-नीरोगभवन यावत् किं न स्थित, कथं नीरोगो भविष्यति । श्रेष्ठी प्राह—पञ्च वा सप्त वा
नन्यामात्यतुल्यवैद्या नीरोग करिष्यन्ति ।

इतोऽमात्यैश्चन्द्रस्य चाडिका कृत्वा कारागारे चन्द्रं क्षिप्तः । राज्ञा सर्वं धनं गृहीत बाहु-
सखाकृतश्च । ततो दश्यौ चन्द्रः कथमहमितो गुप्तिगृहान्निःसरिष्यामि । ततो गुप्तिगृहेषु सुप्तेषु
छन्न निर्गत्य स्वपुरमागाच्चन्द्र 'काका जुहारेति' 'वदन्मिलित काकोऽवग-भ्रातृज । कथं
20 नीरोगता ते जाता ? भ्रातृजोऽवग-राजदण्डामात्यवैद्यैः नीरोगोऽहं कृतः । ततः श्रेष्ठी प्राह—वर्यं
जातं यत्त्व-नीरोगोऽभूः । भ्रातृज । धनेनैवमन्धीभूयते । अहं तत्रागतोऽपि त्वया न वीक्षितः ।
ततः उत्थाय चन्द्रः पितृव्यपदोः पतित्वा क्षमयासास स्वापराध मम शिक्षां ददत्त्व । ततः
पितृव्योक्ते पुण्यमार्गं भ्रातृजो लग्न । इति लक्ष्मीमदे चन्द्रसम्बन्धः ॥१६१॥

[162] अथ कृपणत्वे श्रेष्ठिसम्बन्धः ।

25 श्रीपुरे श्रीमश्रेष्ठी कृपणः स्तोत्रकमपि धनं न व्ययति धर्मं गृहे च । एकदा श्रेष्ठी पुत्रं सप्प-
दष्ट मत्वा दध्यावसौ अत्र पुरे गारुडिकोऽस्ति । स च सर्पदष्ट ५० दीनारैः, वृश्चिकदष्ट चतुर्भि-
र्द्रुमैर्जांबयति । यदि सर्पदष्टं कथयिष्यामि पुत्रं तदा ५० दीनारान् मार्गयिष्यति । ततो वृश्चिक-
दष्टं पुत्रं कथयिष्यामि । ततो मन्त्रज्ञपार्थं पुत्रं नीत्वा श्रेष्ठी प्राह—वृश्चिकदष्ट मत्पुत्रं निर्विषं कुरु ।
४ द्रुमा दास्यन्ते । ततो मन्त्रज्ञो वृश्चिकमन्त्रं जपन्नभूयावत् तावत् श्रेष्ठ्याह—सर्पस्यापि मन्त्रो
30 जपनीयोऽन्तराले । ततो मन्त्रज्ञोऽवग ५० दीनारान् देहि । श्रेष्ठी तु कृपणत्वात् न दत्ते । ततः
पुत्रो मृतः । कृपणत्वात् पुत्रो मृतः सेहे ।

इति कृपणत्वे श्रेष्ठिसम्बन्धः ॥१६२॥

[163] अथ मरुस्थलीयमुग्धजनसम्बन्धः ।

एकदा गुरवः क्वचिद्ग्रामे मरुस्थल्यां ययुः । लोकेभ्यो धर्मोपदेशो दत्तः । साधवो विहत्सु गता । श्राविकाभिः पृष्ट श्रीगुरुणां भवता वा करमदीरासः समेति नवां । साधुभिरुक्त-न समेति । ताभिरुक्त गुरुणां करमदीरासोऽपि नायाति, इति हसितम् ।

तत साधुभिः श्राद्धोहसितसम्बन्ध गुरुणा ज्ञापितं । गुरवो जगु-र्यूय मुग्धा न जानीथ 5 जल्पित । कल्ये भवद्भिः श्राद्धीनामग्रे वक्तव्य शालायामागन्थ । गुरव कथयिष्यन्ति रास । श्राविका गुरुपार्श्वे आगताः । गुरुभिः प्रोक्तं—करमदीरासा बहवः सन्ति । युष्माक क समेति को न ? ततस्ताभिः प्रोक्तं—वय जानीम एक एव रासोऽस्ति । गुरवो जगु-यो युष्माकभायाति स गणयतां । ततस्ताभिरुक्तो, गुरुभिरपि प्रोक्त स एव, ततस्ताभिरुक्त गुरवो विज्ञा एव ।

एवं मरुस्थलीयमुग्धजनसम्बन्धः ॥१६३॥

10

[164] अथ धर्मविषये वज्र-रत्न-लोहाकरादिसम्बन्धेद्रव्य धर्मगणितचरणानुयोगसम्बन्धः ।

लक्ष्मीपुरे जितवात्रोभूपस्य श्री. पत्यभूत् । चत्वारः पुत्रा भीम-सोम-चन्द्रा-जुननामाना । तस्य राज्ञो वज्र-कनक-रजत-लोहाकरा आसन् । राज्ञा परलोकं गच्छता चत्वार आकराः प्रत्येकं विभज्य दत्ताः । त्रयो हृष्टाः । चतुर्थो लोहाकरग्राही कृष्णास्योऽभूत् । चतुर्थं भूपुत्रं श्यामास्य वीक्ष्य सुमतिर्मन्त्री पप्रच्छ । किं तवास्यमीदृग् ? ततस्तेन श्यामास्यसम्बन्धे प्रोक्ते मन्त्री प्राहार्जुनं 15 प्रति पिता त्वां लघुं पुत्र ज्ञात्वा भक्त्या तव लोहाकरो व्यभ्राणि । अर्जुनोऽवग-कथं ज्ञायते ? मन्त्री प्राहेति-पित्रा ज्ञापितमस्ति ते लोहाकरात् यावन्मात्रं लोहं नि पद्यते तावत्त्वया भण्डारे स्थाप्य, न विक्रेतव्यं । वज्राकारादयो लोह विना न वज्रादि लातुमीशते । ततोऽर्जुनोऽखिलं लोह भण्डारे चिक्षेप । क्रमाल्लोहे निष्ठिते ते भीमादयो राजपुत्रा लोह विना वज्रादीन् लातु समार-यितुं न समर्था बभूवु । ततः साधिकं वज्रादि तोलयित्वा लोहं गृह्णते । ततोऽर्जुनस्य बहुले 20 धने जाते ह्या हस्तिनो रथाः पदातयो बहवोऽभूवन् । क्रमान्महद्राज्यं जातम् । अर्जुनोऽपि भूपुत्रो सुखी जातः । उक्त च—

जह रथो विसएसुं, वइरे कणगे य रययलोहे अ ।

चत्तारि आगरा खल्ल, चउण्ह पुत्ताण ते दिन्ना ॥१॥

चिता लोहागरिण, पडिसेहं कुणइ सो उ लोहस्स ।

वयराए हि अगहणं, करंति लोहस्स तिच्चिअरे ॥२॥

एवं चरणांमि ठिओ, कारइ गहणं विहीइ इयरेसिं ।

एएणं कारणेणं, हवइ हु चरणमहिद्धिअं ॥३॥

25

द्रव्यानुयोगो दृष्टिवादः ॥१॥ धर्मानुयोग उत्तराध्ययनादि ॥२॥ गणितानुयोगः सूर्यप्रज्ञ-
प्यादिः ॥३॥ चरणानुयोग ओषनिर्धुक्त्यादिः ॥४॥

30

एतेषु चरणकरणानुयोगो मुक्तिहेतुः स्यात् ।

इति धर्मविषये वज्र-रत्न-लोहाकरादिसम्बन्धे द्रव्य-गणित-चरणानुयोगसम्बन्धः ॥१६४॥

[165] अथ प्रथमं चरणशास्त्रसाधुभगनसम्बन्धः ।

शालार्द्रणशुकंपा, सखडिकरणमि होइ अगारीणं ।

5 उमे बीअं भचं, रत्ना दिन्नं वयस्स ॥१॥

एवं थेरेहिं इमा, अपावमाणाण पयविभागं तु ।

साहूणशुकंपट्टा, उवहिट्टा ओहनिजुत्ती ॥२॥

तथाहि-कस्मिन् प्रामे विवाहे जायमाने बालानां प्रातरेवानुकम्पायै मारिकादिना प्रथ-
मालिका दीयते । अन्येषां वृद्धानां मध्याह्ने । एव प्रथमदीक्षितानां साधूनां प्रथममोघनिर्युक्तिर्दीयते
10 भाण्यते पश्चात्कामादपरज्ञानाणि । एवं शाला प्रथमदीक्षिताः साधवः सुखिनः स्युः ।

इति प्रथमं चरणशास्त्रसाधुभगनसम्बन्धः ॥१६५॥

[166] अथ धर्मे ओघनिर्युक्तिसम्बन्धः ।

अवमे दुर्भिक्षे सर्वाः प्रजा धान्यं विना त्रियमाणा दृष्ट्वा दद्वयौ-प्रजासु सतीषु राजा वर्धते ।
ततो राजा भाण्डागाराद् धान्यं कर्षयित्वा प्रजाभ्यो ददौ । प्रजाः सुखिन्योऽभूवन् एवं जिनै-
15 रोघनिर्युक्तिर्दत्ता । इति धर्मे ओघनिर्युक्तिसम्बन्धः ॥१६६॥

[167] अथ सन्दिग्धजल्पने सम्बन्धः ।

उज्जयिन्यां मालवाह्ना भूपा आगत्य मनुजान् हरन्ति । ततो लोका विभ्यति ।

एकदा कूपेऽरघट्टिमाला पतिता । तत्रैकेन नरेणोक्त-माला पतिता । अपरेण ज्ञात मालवाः,
ततो मालवा मालवाः पतिता इति शब्दे श्रुते भयाल्लोका नष्टा ।

20 इति सन्दिग्धजल्पनसम्बन्धः ॥१६७॥

[168] अथ हितोपदेशे धर्मादेवा अपि सान्निद्ध्यं कुर्वन्तीति विषये कथा ।

कलिङ्गदेशे कञ्चनपुरे धर्मिष्ठाः श्राद्धां वसन्ति । सातिशयज्ञानिनः सूर्यस्तत्र भव्यजीव-
प्रतिबोधायागता विहरन्त । सञ्जाया गच्छतां तेषां सूरौणामेकस्य वृक्षस्य महत अधो देवता
स्त्रीरूपधरा सक्रुप रौति । दिनद्वयं त्रयं दृष्ट्वा सूरिः प्राह-भो स्त्रि ! किं रोदिषि । साऽवग-अहं
25 कारणेन रोदिमि । गुरुः प्राह-किं कारणम् ? साऽवग-अहमस्य पुरस्याधिष्ठात्री । अस्मिन्पुरे
साधवः स्वाध्यादिपुण्यं कुर्वन्ति प्रासादाः सन्ति । पुरमेतन्नदीप्रवाहेण प्लावयिष्यते । गुरु प्राह
किमभिज्ञानमस्ति । सा देवताऽवग-कल्पे भवत्सम्बन्धी साधुर्दुर्गं विहरिष्यति तच्च रुधिर

भविष्यति । ततस्तद्दृष्ट्वा युष्मभिर्निर्घट्यं । यत्र रुधिरं दुग्धं भवति तत्र स्यात्तव्यं । एतत्सर्वं देव-
तोक्तं गुरुभिः श्राद्धानां पुर प्रोक्त । ततो द्वितीयदिने दुग्धं रुधिरं भूतं दृष्ट्वा गुरुभिर्निर्घटं ।
यत्र तद् दुग्धं जात तत्र गुरुभिः स्थित, ये च गुरुभिः सह निर्गतास्तेऽपि यत्र गुरवः स्थितास्त-
त्रागता । पश्चान्नदीप्रवाहेण पुर सर्वं प्लावित । ये स्थिता मृतास्ते, ये च गुरुभिः सार्द्धं
निर्गताश्चिरं जीवितास्ते च धर्मं चक्रुः । यत्र रुधिरं दुग्धं जात तत्र पुर स्थापित, श्राद्धा 5
वसन्ति स्म । गुरवः स्थिताः प्रासादा अर्हतां निष्पन्ना ।

इति हितोपदेशधर्माद्देवा अपि सान्निध्यं कुर्वन्तीति विषये कथा ॥१६८॥

[169] अथ जिनाज्ञापालने कथा ।

रन्नो तणघरकरण, सचित्रकर्मं गामसामिस्म ।

दुन्हपि दडकरण, विवरीअमन्नेणुवणुओ अ ॥ १ ॥

10

जह नरवडणो आणं, अहक्कमंता पमायदोसेणं ।

पावंति बंधवहरोहछिज्जमरणावमाणाणि ॥ २ ॥

अत्र कथा—एकेन भूपेन एको ग्रामश्चन्द्रपुराहः सेवकस्य दत्तोऽन्योन्यस्य लक्ष्मीपुराह ।
अन्यदा राज्ञा ज्ञापित—अहं चन्द्रपुरे समेष्यामि । तदा ग्रामस्वामिना लोकैश्च राज्ञोऽर्थं
तृणकुटीरं कृतं । ग्रामेशस्य वर्यं सचित्रकर्मं च । राजा तत्र गतः । राज्ञा स्वोच्चारस्मृणमयो 16
दृष्टः । ग्रामस्वामिनः सचित्रकर्ममयश्च, ततो राज्ञा लोका ग्रामेशश्च दण्डितः । एव भूपतुल्यो
जिनः, ग्रामेशतुल्या गुरवः, ग्रामलोकतुल्या श्राद्धाः । ये जिनेन्द्रोक्तं धर्मात्तुष्टानं कुर्वन्ति
ते सुखिनः स्युः, ये न कुर्वन्ति ते दुःखिनः स्युः ।

इति जिनाज्ञापालने कथा ॥ १६९ ॥

[170] अथ जिनेन्द्रगुरुमातृपितृसुहृदादिवचःपालने दृष्टान्तः ।

20

जिअसत्तुदेविचिच्चसहपविसणं कणगपिट्टपासणया ।

डोहलदुब्बलपुच्छा, कहणं आणा य पुरिसाणं ॥ १ ॥

सीवन्निसारिसमोअग - करणं सीवन्निरुक्खहिट्ठासु ।

आगमणकुरंगणं, पसत्थमपसत्थउवमाओ ॥ २ ॥

बिइय मेअं कुरंगण, जया सीवन्निसीवइ ।

25

पुराविवाया वारयंति, न उण पुञ्जगपुञ्जगा ॥ ३ ॥

वसन्तपुरे जितशत्रोर्भूपस्य धारिणी पत्न्यभूत् । सा चैकदा चित्रसभायां गता कनकपृष्ठ-
मृगान् दृष्ट्वा दोहदं प्राप्य वेति दध्यौ । “सा, धन्या स्त्री या एवविधमृगचर्मसु सुकुमालेभु

स्वपिति, एवंविधानां मांसानि च खादन्ति” । एवंविधदोहलेन दुर्बलाऽभूद्धारिणी, राज्ञा दुर्बलकारणे पृष्टा राज्ञी स्वदोहदोत्पत्तिस्वरूप जगौ । ततो राज्ञी दोहदस्वरूप सेवकानामग्रे प्रोक्तं । ततस्ते सेवका जगुः । तेषा मृगाणा श्रीपर्णीफलाहारो वल्लभो भवति । यत्र श्रीपर्णी-
 5 फलानि भवन्ति तत्रावश्य भक्षयितुमायान्ति । अधुना श्रीपर्णीफलभवनकालो नास्ति तेन कृत्रिमाणि श्रीपर्णीफलानि कृत्वा श्रीपर्णीवृक्षाणामधो मुच्यन्ते । तेषु ते मृगाः समायान्ति भक्षयितुं तानि, ततो भ्रियन्ते मृगाः, तान् हत्वा राज्ञ्या दोहदः पूर्यते । एव विचार्य राज्ञा कनकपृष्ठमृगग्रहणार्थं सेवकाश्चालिताः, ते च तस्मिन्वने गता, श्रीपर्णीतरूणामधः कृत्रिमश्रीपर्णी-
 10 फलैः पुञ्जाः कृताः । ते नृपसेवकाश्छन्नं स्थिता । तदा शनैः शनैः कनकमृगाः श्रीपर्णीफल-
 पुञ्जं दृष्ट्वा यूथपतेः पुरो मृगा जगुः—श्रीपर्ण्यः फलिताः । ततो यूथपतिस्तत्राभ्येत्य श्रीपर्णी-
 15 फलपुञ्जान् वीक्ष्य दध्यौ-अस्मिन्काले श्रीपर्णीफलानि न भवन्ति । कदाचिद्भवन्ति तदा पुञ्जा न भवन्ति । वायुवशात्कदाचित्पतन्ति तदा पुञ्जा न भवन्ति । इत्यादि ध्यात्वा यूथपतिः प्राह—अत्र केन कूटं कृतमस्ति तेन वृक्षाणामधो न केनापि यातव्यं, यूथपतिना प्रोक्ता ये न तत्र गतान्ते सुखिनोऽभूवन् ये च गतास्ते हताः । एवं येऽहं दुक्तं गुरुवचनं कुर्वन्ति ते स्वर्गा-
 दिभाजः स्युः, ये जना न कुर्वन्ति गुरुवचनं ते नारकादिदुःखभाजो भवन्ति ।

इति जिनेन्द्रगुरुमातृपितृसुहृदादिबचःपालने दृष्टान्तः ॥१७०॥

[171] अथ हितोपदेशे कथा ।

हत्थिगगहणं गिम्हे, अरहङ्गेहिं भरंतु सरसीणं ।
 अद्बुदए नलवणा, अभिरूढा गयकुलागमणं ॥१॥
 त्रिइअ मेअं गयकुलाणं, जयारोहंति नलवणा ।
 20 अन्नया वि झरंति झरा, नय एवं बहु उदगा ॥२॥

श्रीपुरे अरिमहंनभूपस्य हस्तिना ग्रहणेच्छाऽभूत् । तेन राज्ञा कुञ्जरग्रहणार्थं पुरुषा आविष्टाः । ततस्ते राजपुरुषा दध्युरिति यत्र हस्तिनस्तिष्ठन्ति तत्र नलवनं शुष्कं ग्रीष्मकालजलं तत्र नास्ति तेनारघट्टकरणसरणिप्रयोगेण जलं कर्षयित्वा नलवणमारोप्य सिच्यते । ततो नलवनं प्ररूढं हरितमयं नलवनं दृष्ट्वा हस्तिनो यूथपतेः पुरः प्रोचु-नलवनं प्ररूढं तत्र गम्यते नलवनवृणानि
 25 भक्ष्यन्ते । ततस्तत्र समीपे समेत्य मरणिप्रयोगेण पानीयमागच्छन् प्ररूढं नलवनं दृष्ट्वा हस्तीश्व-
 रोऽपरेषां हस्तिना पुरं प्रोचु-ग्रीष्मकाले एवविधं जलं न दृश्यते । पुरा कदाचिद् दृश्यते चेत्तदा एवविधानि न वृणानि दृश्यन्ते । तेनात्मना ग्रहणार्थं केनचित्कूटं कृतमस्ति । अत्र न स्थीयते । वृणानि न भक्ष्यन्ते । एव यूथपतिना प्रोक्ता केचिद्यूथपतिप्रोक्तं मन्यन्ते स्म केचिन्न मन्यन्ते ।
 30 यैर्हस्तिभिः स्वामिवचः प्रतिपन्नं ते सुखिनोऽभूवन् । यैर्न प्रतिपन्नं ते घृता हता दुःखिनोऽभूवन् । एव यैर्गुरुमातृपितृतीर्थकृद्बचो मेने ते स्वर्गादिसुखभाजोऽभवन्, यैर्गुर्वादिबचो न मेने ते नरकतीर्थगभवादिदुःखं प्राप्यते । इत्यादिहितोपदेशे कथा ॥१७१॥

[172] अथ स्ववैरिवालनकथा ।

श्रीपुरे भीमो राजा राज्यं करोति । तस्य मस्तके टालिं पतिता । रोमाणि न निर्गच्छन्ति । तदा टालिस्फेदनाय वैद्यपार्श्वे औषधं प्रच्छति स्म । तदा एकदा तस्मिन्प्राये आरामिकेण वाटिका रोपिता । त्रपुसीप्रमुखफलानि वर्याणि जातानि । अन्यदा वाटीपार्श्वे गच्छन् कोऽपि धूर्तो वैद्यः त्रपुसीकृते प्रविष्टः । तदा तेन ताडितो हकिरुतश्च रे दुष्टः । त्व मम वाटया प्रविशसि किं ? ततो धूर्तो ग्राममध्ये गत्वा दध्यौ काविकस्य मया शिक्षा दास्यते । ततो राज्ञो मिलितः । राज्ञा पृष्टश्च कानि कानि शास्त्राणि भणितानि भवता ? तेनोक्त—वैद्यक—यन्त्रमन्त्रचूर्णवशीकरणादिशास्त्राणि भणितानि मया । ततो राजाऽवगू—भो वैद्य ! तथा कुरु यथा मम टालिर्याति । धूर्तो—ऽवगू—अमुकारामिकवाटीं सृष्टिं प्रव्वालयते तस्य यद्गुणं स्यात्तेन यदि मस्तकं खरण्यते सप्त दिनानि यावत्तदा टालिर्याति । ततो राज्ञादिष्टः सेवकस्ता वाटीं भस्म्यकार्यात् । तदा तत्रागत्य धूर्तोऽवगू—वाटीं किं रक्षयते, तेन ततो मालिकोऽवगू—भो धूर्त ! मयापरावो यं कृतं स क्षम्यता । ततो राजा जगौ—कथं मस्तके रक्षां लगाम्यते । धूर्तोऽवगू—भवता मस्तकं रक्षया लगयता घोटिका न स्मरणीया । ततः सप्त दिनानि राजा रक्षां मस्तके लगयामास घोटिकां स्मरन्, सप्तदिनादनु स धूर्तोऽवगू—कथं रक्षां लगिता शिरसि । सा मम मनसि घोटिका यातीति स्मरन् रक्षां लगयामासाह । ततो धूर्तोऽवगू—तव घोटिका विस्मृता न, तेन टालिर्न गता ।

इति स्ववैरिवालने कथा ॥१७२॥

[173] अथ पतितपुष्पचटापने नीचकुलप्राप्तिसम्बन्धः ।

चाण्डालस्य पत्न्या सदन्त पुत्रो जनितः सन् त्यक्तः अवकरे, स चापोत्कटेन भूपेन गृहीतः बद्धितः सर्वेषां मान्योऽभूत् । क्रमात्केवली राज्ञा पृष्टः । असौ पुत्रो मया पालितः । अनेन किं पुण्यं कृतं पुरा ? केवली जगौ—अनेन पुत्रेण श्रीजिनेन्द्रस्य पूजा कृयता एकदा पर्यस्तिकाया अधः पतितं पुष्पं प्रभोश्चटापितं भक्त्या, भक्तिपूजाप्रभावात्तव पालितपुत्रोऽखिलराजपुष्यमानोऽभूद्यदनेन पतितेन पुष्पेण प्रभुः पूजितः तेन चाण्डालकुलं प्राप्य तव पालितपुत्रतां प्रापः । ततः प्रभुपूजाप्रभावात् भवे भवे बद्धमानां श्रियं प्राप्य मुक्तिं यास्यति ।

इति पतितपुष्पचटापने नीचकुलप्राप्तिसम्बन्धः ॥१७३॥

[174] अथ हितोपदेशे वानरयूथसम्बन्धः ।

एकस्मिन्वने वानरयूथपतिः शुक्लवनं दृष्ट्वा वानरान्प्रति प्रोवाच । गच्छत-यूथं शाड्वलवनं पश्यतां । ततस्ते वानरा वनं वीक्ष्य यूथपते पुरं प्रोचुः—ततो यूथपतिर्वानरैस्तस्मिन्वने ययौ, शाड्वलानि वृणानि वर्याणि फलानि भक्षितानि तैः । द्रष्टे पयं पातु ययौ यूथयतिः । तदा तत्र यूथेऽस्तस्मिन् द्रष्टे पयः पातु आगच्छतां पशुनां पदानि दृष्ट्वा पश्चाद्वलमानानामदृष्ट्वा यूथेशो जगौ—भो वानरा ! यूथं नलिनीपत्रैः पयोऽत्र पिबन्त न च मध्ये प्रवेष्टव्यं । अयं हृदः

सापायो दृश्यते । तेन यूथेज्ञेनोक्तं ये चक्रुस्ते सुखिनो जाताः ये च न चक्रुस्ते मृताः । एवं ये गुरुमातृपितृस्वामिमित्रादिवचः कुर्वते ते सुखिनो भवन्ति नेतरे ।

इति हितोपदेशे वानरयूथसम्बन्ध ॥१७४॥

[175] अथ विनये परस्परं भद्रिकासाधुसम्बन्धः ।

- 6 एकस्मिन्ग्रामे भद्रिका श्राविका वसति । तस्याश्चेष्ट्यस्ति । अन्यदा भद्रिका क्षेत्रे गता । साधवस्तस्या गृहे भिक्षार्थमाययुः । चेटी धर्मलाभयामास तदा चेष्ट्या क्रूरो दत्तः साधुभ्यः । साधुना मुद्गा मार्गिताः तथा तेऽपि दत्ताः । पुनः पुन मार्गितं घृतदध्यादि दत्तं च । साधुर्गतः भद्रिकागता जेमितुमुपविष्टा क्रूरं याचितवती, चेटी साधवे ददे क्रूरः, भद्रिकाऽवगवयं कृतं मुद्गा मार्गिता भद्रिकया, चेष्ट्योक्त साधवे दत्ता एवं यद्यद्याचते तत्तत्साधवे
- 10 दत्तमिति चेष्ट्योक्तं भद्रिका रुष्टा । गुरुपार्श्वे गत्वाऽवगु—भगवन् । युष्माक साधव अनीदृशा विद्यन्ते । यतो मद्गृहसत्क यतय क्रूरमुद्गदध्यादि याचित्वा ललुर्दासीपार्श्वत् । ततो गुरुभिः साधूनाकार्योक्तं—भो साधव ! एव विहरणे पापं लगति सारणादिः प्रोक्तं च । ततः स साधुरुत्थाय गुरु प्रणम्य जगौ—अहमद्य रसगृहोऽभूवमद्य मयैवं कृतमतः परं न करिष्ये । ततो भद्रिकाऽपि साधुवचः श्रुत्वाऽवगु—अहं मुग्धाऽभूव यद् गुरव उपलम्भिताः,
- 15 ततो मिथो गुरुसाधुभद्रिकामिथ्यादुष्कृत चक्रुः ।

एवं विनये परस्परं भद्रिकासाधुसम्बन्धः ॥१७५॥

[176] स्वपरिवारचिन्ताकरणवणिकपत्नीद्वयसम्बन्धः ।

- 20 एकस्मिन्पुरे द्वौ सोदरौ वणिजौ जातौ । तयो रूपश्रीधर्मभ्रियो प्रिये । ताभ्यामन्यस्मिन्ग्रामे कृषिर्मण्डिता । एकस्य महिला प्रभाते उत्थाय मधूदकेन मुख प्रक्षाल्य दन्तान् धावयित्वा वर्याभरणवस्त्रैर्भूषिता तिष्ठति । सा च कर्मकराणां सारां न चक्रे । एव कुर्वत्यास्तस्याः कर्मकरादयो गताः । क्रमाद् गृहं कर्मलक्ष्म्यादिरहित जात । ततः सा दुःखिनी जाता ।

अन्यस्य भ्रातुः पत्नी पुत्रपौत्रसेवककर्मकरादीना सारां भोजनादिना तु कुर्वाणा मुहक्ते । आभरणादि च परिधत्ते स्म । ततस्तस्या गृहं सदा पुत्रकर्मकरलक्ष्म्यादिभृत्तं जातं । तत सा चिर सुखिनी जाता ।

- 25 एवं यः साधुरन्यो वा गृहस्थः आत्मनः सारां करोति नान्येषा परिवारसत्काना स दुःखी स्यात् प्रथमभ्रातृपत्नीवत् । यस्तु साधुर्गृहस्थो वा स्वपरिवारचिन्तां कृत्वा आत्मचिन्तां करोति स द्वितीयभ्रातृपत्नीवत् सुखी भवति ।

इति गृहसारासारकरणदोषादौ—स्वपरिवारचिन्ताकरणवणिकपत्नीद्वयसम्बन्धः ॥१७६॥ ।

[177] अथ दक्षत्वे मत्स्यसम्बन्धः ।

एकस्मिन् जलाशये मत्स्यान् धत्तुं मत्स्यबन्धेन मांस यन्त्रवद्भ कृत्वा मुक्तं तदा तत्रैको मत्स्यो विचक्षणस्तत्र शनैः शनैः समेत्य यन्त्रस्य परित स्थितं मांस भक्षयित्वा पृथक्निष्ठति । क्रमात्स मत्स्यः सर्वं मांसमाद् । ततो मत्स्यबन्धे सावधानीभूते सति पुच्छेन जलं हन्ति मत्स्यः तदा मत्स्यबन्धकस्तं तथाविधं मत्स्यं दृष्ट्वा दध्यावेवमसौ यन्त्रे न पतिष्यति ततश्चैव ध्यायन्त मत्स्यबन्धक दृष्ट्वा मत्स्योऽवग—अहमेकदा बलाकया गृहीतो यदा तदा बलाका मां मुखे क्षिपति यदा तदाऽहं वक्रो भवामि । ततो बलाकया मुक्तो जलेऽगम । पुनर्बलाकया पूर्ववद्गृहीतो जलेऽगममेव वारत्रय बलाकामुखे वक्रत्वेन पतित्वा नष्ट । ततोऽधौ गत, तत्र मत्स्यबन्धेन बलक (य) मुखानि मण्डितानि दृष्टानि मया, तेषु बलयमुखेषु पतितोऽहं २१ वारां बलयमुखं त्रोटयित्वा कदाचिन्मायया मृतप्रायो भूत्वाऽऽस्थाम् यदा तदा मत्स्यबंधो मां मर्ह्यां मुमोच । ततोऽहं नष्टा जलेऽपत दैवयोगाद्दह जले स्थितः क्रमाद् हृद शुष्क. मत्स्यबन्ध-स्तत्रागात् कियन्तो मत्स्या मृता कियन्तो गृहीतास्तेन । ततोऽहं मत्स्य शूल मुखे स्वयं क्षिप्त्वाऽऽस्था । ततो मत्स्यबन्धो ध्यौ—अथ मत्स्यो मृत । ततो मत्स्यबन्धोऽन्यस्मिन् हृदे गत. यावत्प्रक्षालयितुं लग्नो मत्स्यात् तावदहमुत्प्लुत्य जलेऽगमम् । सोऽहं मत्स्यो भवता अहीतु वाञ्छयते । तेन ते महती घृष्टता, अहं तु बहुघृष्टोऽभूवं । यो बहुस्थानेषु घृष्ट. स कुत्रापि न बध्यते, यत.—

(गलमंसंडगभक्ष्ण गल्लस पुच्छे घट्टणया ।)*

अहं मंसंमि पहाणो, वायंतं मच्छियं भणइ मच्छो ।

किं ज्ञायसि तं एवं, भाव जहा अहरिओसि ॥१॥

तिवालगमुहे मुक्को, तिसुत्तो वलयामुहे ।

तिसत्तसुत्तो जालेन, सयं छन्नोदए दहे ॥ २ ॥

एयारिसं महं सत्तं, मज्झ घट्टीअथट्टणे ।

इच्छंसि तं गले धित्तुं अहो ते अहरिया ॥३॥

एव प्रोच्य मत्स्यो जले गतः । एव जनः कदाचिद्बह्वीषु आपत्सु आगतासु जीवति सम्पदं लभते । एव यः स्वकार्यं पुण्यं वा कुर्वन् अन्येन न छल्यते स सुखी भवति ।

इति दक्षत्वे मत्स्यसम्बन्धः ॥१७७॥

[178] भापासमितिजल्पने देवदत्तसम्बन्धः ।

१. एकस्मिन् ग्रामे देवदत्त पुमान् देहस्य १ मालाया २. वर्जरीकाया ३. गर्दभस्य ४. च नाम न गृह्णाति, सपापत्वात् । स ज्ञान्यादा स्वक्षेत्रे वर्जरीगालिनि गतः सन् तदा मालाचटितं देहं

* इयं गाथा सम्पूर्णा नोर्पलभ्यते—कुत्रापि । सपा०

टोहनार्थं गर्दभं बज्रं खादन्तं वीक्ष्य भाषासमित्या जगौ—

“रे कुमाणुस १ कुरूपि चड्यो २ ताहरुं कुधन ३ कुळंठ ४ खायइ ।”

एतत् श्रुत्वा डेढ सावधानोऽजनि । ततः क्षेत्र रक्षितं तेन एवं बुद्धिमद्भिर्वक्तव्यम् ।

इति भाषासमितिजल्पने देवदत्तमन्वन्धः ॥१७८॥

5 [179] पुण्योपरि चतुर्वर्णिकपुत्रसम्बन्धः ।

एकस्मिन् पुरे चत्वारः श्रेष्ठिपुत्रा बभूवुः । क्रमात् श्रेष्ठिना परलोकं गच्छता पुत्रेषु धनं वितीर्य कुटुम्बभार स्थापितः । ते तु पृथग्भूताः, वृद्धः पुत्रो यान क्रयाणकभृत कृत्वावधौ चचाल । अन्यस्मिन् द्वीपे गत्वा चतुर्गुण लाभ प्राप्यागात् स्वपुरं । द्वितीयस्तु यानं श्रुत्वा क्रयाणकैश्चालावधौ स च दैवयोगात्सर्वं निगम्य स्वपुरमागात् । तृतीयस्तु परिधानबस्त्रसखा चचालान्यदेशे भूरिधनमर्जयित्वागात् । चतुर्थस्तु बाहुसखा चलितो बाहुसखा समागात् ।

10 एवं केचित्सुपुण्या जीवाः पश्चाद्भवादागच्छन्ति कृतसुपुण्याः परत्र सुखिनो भवन्ति, मरत-बाहुबल्यभयकुमारादिवत् १ । केचित्सुपुण्या आगच्छन्ति अकृतपुण्या यान्ति कोणिकभूपवत् २ । केचिन्निष्पुण्या आगच्छन्ति सुपुण्या यान्ति परत्र च कालिकसूरिकपुत्रवत् ३ । केचिन्निष्पुण्या आगच्छन्ति नि.पुण्या गच्छन्ति दुःस्थपुरुषवत् ते तु इहामुत्र दुःखिनः ।

15 इति पुण्योपरि चतुर्वर्णिकपुत्रसम्बन्धः ॥१७९॥

[180] स्वपापप्रकाशक-कौटुम्बिकपत्नीसम्बन्धः ।

एकया कौटुम्बिकस्त्रिया पत्युर्वशीकाराय परिव्राजिकापार्श्वीत् क्रूरः चूर्णेनाभिमन्त्रितः । तया स्त्रिया अनुकपया ध्यातं कदाचिदनेन चूर्णेन पतिसृतो भविष्यति तदा मम का गतिः, एवं ध्यायन्त्या तया क्रूर उत्करटके क्षिप्तः । स क्रूरस्तदा गर्भेन भक्षितः । खरस्तस्य गृहद्वारे 20 समेत्य द्वार पुनः पुनर्घट्टयति रारटोति, ततः पत्नी पत्या पृष्ट्वा, किमेष खरो द्वारं वारितोऽपि घट्टयति पुनः पुनः, ततस्तया स्वचेष्टितं प्रोक्तं तेन । ततः पत्नी सविशेषं मानिता परिव्राजिका दण्डापिता । एवं जीवः स्वपापप्रकाशकः सुखी स्यात् ।

इति स्वपापप्रकाशककौटुम्बिकपत्नीसंबन्धः ॥१८०॥

[181] अथ विनीतशिष्यसंबन्धः ।

25 श्री सुरूप साधुं हृष्टा कामेच्छया भिक्षां चूर्णमिश्रितां कृत्वा तस्मै ददा । सोऽपि साधुराचभिक्षः वामेव स्त्रियं हृदि स्मरन् गुरुपार्थं समागात् । गुरुहस्ते दत्ता यावत्तावद्गुरूणामपि मनस्तस्यां नार्यां विषयभोगासक्तं जात । ततो गुरुणा साधुः पृष्ट्वा भिक्षां प्राप्ति-सम्बन्धः । साधुना यथाप्राप्तः प्रोक्तः । ततो गुरुणा रक्षया रक्षितं कारयित्वा परिष्ठापिता

भिक्षा । ततो गुरुणोक्तमत. पर त्वया तस्याः स्त्रियो गृहे भिक्षायै न गन्तव्यं । साधुना तथेति प्रतिपन्नम् । इति विनीतशिष्यसंबंधः ॥ १८१ ॥

[182] अथ गुरुभक्तसाधुसम्बन्धः ।

एकया स्त्रिया साधुद्विष्टया विषमिश्रिताभिक्षा साधवे दत्ता यावत्तां लात्वा निर्गतः तावत्तस्य शिरोऽर्त्तिर्जाता । गुरुणा पार्श्वेऽभ्येत्य शिरोर्त्तिभिक्षाप्राप्तिसम्बन्धः प्रोक्तः साधुना । गुरुणा गन्धेन विषं ज्ञात । ततो रक्षया मिश्रितं कृत्वा परिष्ठापितम्, एव ये गुरुपार्श्वे स्वं भाव प्रकाशयन्ति ते सुखिनः स्युः । इति गुरुभक्तसाधुसम्बन्धः ॥ १८२ ॥

[183] अथ लेपश्रेष्ठिकथा मिथ्यात्वत्यागे ।

राजगृहपुरे लेपश्रेष्ठि मिथ्यात्ववासिताशयोऽभूत् । तस्य शिवभूतिनामा तापसो गुरुरासीत् । तस्योपदेशेन श्रेष्ठी वापीकूपतटाकप्रपादिवृक्षारोपणादिकृत्यानि बहूनि धर्मबुद्ध्या कारयामास । श्रेष्ठी तु यदा शिवभूतिरागच्छति तदा चतुः योजनानि सन्मुख याति । एकदा शिवभूतिः स्व यजमान वन्दापयित्वा स्वस्थाने गत ।

इतस्तत्र पुरोद्याने श्रीबीरजिन समवासाधीत् देवैः समवसरणं कृतम् । अनेके देवा राजानो जना वन्दितुं ययुः । तदा श्रीवीरं वन्दितु मित्रस्य स्य धर्मिष्ठस्य सार्थं लेप श्रेष्ठी ययौ, प्रमोर्धमोपदेश श्रुत्वा श्राद्धधर्मं प्रपेदे । ततः प्रपादि न पूरयति स्नानादिमिथ्यात्व न कुरुते, ततो लोका मिथ्यात्विनो वदन्ति अयं श्रेष्ठी मूर्खः कुलक्रमागत धर्मं त्यक्त्वा जैनं धर्मं कुरुते । श्राद्धास्तु प्रज्ञसां कुर्वन्ति—‘अयं धन्यः पुण्यवानिति’ । श्रेष्ठी तु लोकोक्तं किमपि मनसि नानयति, स्वेष्वं जैन धर्मं करोति । यतः—

सर्वथा स्वहितमाचरणीपं, किं करिष्यति जनो बहुजल्पः ।

विद्यते स नहि काश्चिदुपायः, सर्वलोकपरितोषकरो यः ॥१॥

इत शिवभूतिस्तत्रागत । श्रेष्ठी तु समुख न गतः, ततस्तापसो दध्यौ—अयमग्रे पञ्चयोजनानि सन्मुखमायाति, ममोच्चारेऽपि नायाति ततो लोकमुखात्त श्राद्धं श्रुत्वा स्व शिष्यमाकारणार्थं प्रैषीत् । स त शिष्यमागतमपि श्रेष्ठी न जल्पयामास न नमति । तदा स पञ्चाङ्गत्वा स्वगुरो पार्श्वे यजमानस्य स्वरूपं प्राह । ततस्तापसोऽभ्येत्यावग—त्व केन विप्रतारितोऽसि, येन मां सुकृत्वाऽत्रास्थितः जत्यानाद्यपि न कुरुषे, अहं गुरुस्तवासि ।

लेप ग्रह—त्व स्नानादि कुर्वन् कारयन् अनुमोदयन् दुःखी भविष्यति जीवहिंसातः । इत्यादि प्रोच्य त गुरु त्यक्त्वा श्रीबीरोक्त धर्मं कृत्वा क्रमादीक्षां गृहीत्वा सर्वकर्मक्षयान्मुक्तिं गतः ।

इति लेपश्रेष्ठिकथा मिथ्यात्वत्यागे ॥ १८३ ॥

[184] अथ शीले श्रीपतिकथा ।

श्रीपुरे धन सार्थवाहस्तस्य श्रीपति पुत्रस्तस्य भार्या रूपवती, श्रीपतिः पत्नीयुतोऽत्यन्तं कामाभिलाषी क्षणमपि पृथक्स्थातुं न शक्नुते ।

- एकदा श्रीपतिर्वहन् बलीवर्दान् वस्तुभिर्भूत्वा महान्तं सार्थं कृत्वा विदेशं प्रतिचिचलपुः
- 5 प्रिया प्रति प्राह—अहं त्वां विना क्षणं स्थातुं न शक्नोमि । प्रिया प्राहाहमपि तथाऽस्मि । श्रीपति प्राह—त्वमत्र तिष्ठ, विदेशे स्त्रीणां प्रतिबन्धं स्यान्नृणां । रूपवत्यवगं—यदि त्वं मां सार्द्धं न नेष्यसि तदाहं मृता एव । ततः पतिं श्वशुरं श्वश्रूं मातरं पितरं पर्यवसाय्य पत्या सह सशृङ्गारा पुराद्वहिर्ययौ । श्रीपतिस्तुङ्गटिकाया स्थितं प्रियां प्रति प्राह—त्वं तिष्ठ गृहे, स्त्रियं प्रतिबन्धो भवति विदेशे, यदि सार्द्धं स्त्री न स्यात्तदा सुखेन व्यवसायः क्रियते । स्त्री प्राह—अहं
- 10 सर्वथा न तिष्ठामि, कदाप्रहं चक्रे, ततो रात्रिमध्ये प्रियां सुप्तां मुक्त्वा छन्नं श्रीपतिं स्वसेवकं छन्नं पाश्र्वं मुक्त्वा चंचाल । प्रोक्तं च—‘यथा करोत्येषा प्रिया तथा मम पाश्र्वं वक्तव्यम्’ ।

- इतः पश्चात्प्रहरे जागरिता रूपवती पतिमदृष्ट्वा सार्थमपि च चकिता रुदितुं लग्ना भोपते । कथं मामनापृच्छथ गतोऽसि, अहं त्वयि मुधा स्नेहं करिष्ये । त्वं तु निस्नेहोऽभूः । एवं विलप्य पुनः प्राह—अहं मुग्धा मम भर्ता कुशलोऽस्ति विदेशे नराणां स्त्रियं प्रतिबन्धो भवति
- 15 मा च सार्द्धंमनेष्यत्तदा मम मोहेन द्रव्यं विनैव गृहे आगमिष्यत् । अहं तु अवला मूर्खा किमपि हिताहितं न जाने मया मुधा कदाप्रहं कृतः । एव प्रोक्त्य दध्यौ आभरणसद्वस्त्रताम्बूलादिसर्वं वस्तु रागकारणं भवति । एवविधेषु वस्त्रादिषु सत्सु शीलं पालयितुं मया न शक्यते । भर्ता बहुभिर्बर्षैरागमिष्यति तथा करोमि यथा शीलरक्षा भवति । ततः सर्वाण्याभरणान्युत्तार्य धवलां शाटिकां कम्बलिकां च परिधाप्याभरणवस्त्राणि ग्रन्थौ वद्ध्वा श्वशुरगृहे गता ।
- 20 तदा ता तादृशीभागच्छन्ती दृष्ट्वा श्रीपतिमाता दध्यौ—मम पुत्रोऽयैव किं केन हतो मृतो वा रोगेण यतो वधूः एवंविधवेषाऽभूत् । ततो रुदितुं लग्ना तदा स्नुषाऽवगं—मातरमां रुदः । भवतः पुत्रः कुशलोऽस्ति । मया तु स कारणमेव एवविधो वेपः कृतोऽस्ति । ततः स्नुषया स्वपतिं जल्पनस्वशीलरक्षणादिस्वरूपं धवलवस्त्रापरिधापनादिर्जगौ त इति प्रोक्तं । ततः श्वश्रुर्जगौ त्वं धन्यासि यस्याः स्वशीलरक्षायै ईदृग्मनोऽस्ति एतत्सर्वं पश्चान्मुक्तपुरुषमुखाच्छ्रीपतिं स्वपत्या स्वरूपं ज्ञात्वा जहर्षं । ततः कालान्तरे द्वादशवर्षप्रान्ते श्रीपतिधनं बहुपाश्र्वं समागत्कामाक्षयोः पुत्रत्रयं जातं, महता महेन परिणयितं । अनेकास्तोर्थयात्रा कृताः । सप्तश्रेय्यां बहुधनं व्ययितं । देव-गुर्वोर्भक्तिं कृता ताभ्यां ततो द्वावपि ब्रह्मत्रतं लात्वा स्वर्गं गतो पश्चान्मुक्तिं गमिष्यत ।

इति शीले श्रीपतिकथा ॥१८४॥

[185] मिथो विरोधे पञ्चशतसुमटकथा ।

- 30 - एकस्य राज्ञो भीमस्य बुद्धिसारो मन्त्री कुशलो बभूव । एकदा राज्ञोक्तं—भो मन्त्रिन् । त्वया परीक्ष्यैव सेवका स्थाप्याः ।

अत्रान्तरे सुभटानां पञ्चशती समागात् । राज्ञो मिलिताः सन्मानिता । ततो मन्त्रिणा

परीक्षार्थं सर्वेषां भोजनं दापित । सन्ध्याया सर्वेषामेक एव वासः, एकैव शय्या शयनाय दत्ता । ते सर्वे रात्रौ मिथो जगुर्ममायं शय्यार्षिता तेनाह स्वपिमि । द्वितीयोऽवग्—
अहमेव स्वपिमि । एव पञ्चशतीमपि कलिपरा ज्ञात्वा मन्त्रिणा ज्ञातमेते सर्वे मूर्खा,
येषामेकोऽपि न मुख्य एते सर्वे स्वपाश्वरे स्थापिता एव कलिं करिष्यन्ति ग्रस्यैकोऽपि न मुख्यः
सन् किञ्चित्ततो न स्थापितास्ते एव यत्र यान्ति तत्र न स्थाप्यन्ते ते । ततोऽखिलास्ते दुःखिनो 5
जाताः । एवमस्य कुटुम्बस्य राक्षो वा न मेलोऽस्ति स विनश्यत्येव, अनः सर्वैरपि एकीभूय
कार्यम् । इति मिथोविरोधे पञ्चशतसुभटकथा ॥१८५॥

[186] अथ सरलत्वे श्रेष्ठिपुत्रकथा ।

एकस्य श्रेष्ठिन पुत्रो जल्पितः प्रत्युत्तर दत्ते । ततः श्रेष्ठिना प्रोक्त-भो पुत्र । पितु
प्रत्युत्तरो न दीयते । पुत्रस्तथेति प्राह । तत एकदा पुत्रो भीमाह्वो गृहे द्वार दत्त्वा शय्याया- 10
मुपविष्टः ।

इत श्रेष्ठी आगत प्राह-भो पुत्र । अत्रागच्छ द्वारमुद्घाटय । स च पितुर्वचः स्मरन्
उत्तर न दत्ते । घटीचतुष्टयानन्तर स्वकार्यार्थं द्वारमुद्घाटयामास । श्रेष्ठी जगौ-त्वया
कथमुत्तरो न दत्तः । पुत्रोऽवग्-श्रीपूज्यै प्रोक्त-पितु प्रत्युत्तरो न दीयते । पिताऽवग्-
पुत्र । एव विधे कार्ये उत्तरादि दायते । तत पुत्रोऽवग्-ओमिति । 15

एवं सरलत्वे श्रेष्ठिपुत्रकथा ॥१८६॥

[187] अथाशुचि सर्वमित्यादौ मोदकप्रियकथा ।

श्रीस्थलकपुरे भानुभूपस्य रुक्मिणी प्रिया सुरूपः पुत्रोऽभूत् । स च पञ्चभिर्धानीभिर्विद्वितो
यौवन प्राप परिणायितः । तस्मै मोदका एव रोचन्ते । ततो मोदकप्रियेतिनामाभूत् । स चान्यदा
वसन्ते प्रातरुत्थायास्थानमण्डपिकायामाजगाम । तत्र स्वर्गिणीतुल्यया नृत कर्तुं प्रवृत्त । तत्र- 20
स्थस्य तस्य भोजनावसरे जनन्या मोदकमृतस्थलानि प्रेषितानि । यत सपरिजनो मोदकान्
बुभुजे । रात्रावपि गीताक्षिप्तजागरणतो मोदका न जीर्णा । ततोऽधोगन्धपूतिवाति नासिकायां
प्रविवेश । ततो दध्यौ-यथा मोदका वर्षा अपि सदुर्गन्धा जातास्तथासर्वं शरीराद्यपि एव
विमृशन् प्राप्तवैराग्यो मोदकप्रियस्त्यक्त्वा कुटुम्बं दीक्षा लभौ । दीक्षा प्रपात्य स्वर्गं
गत्वा मुक्तिं याता । 25

इत्यशुचि सर्वमित्यादौ मोदकप्रियस्य कथा ॥१८७॥

[188] अथ भाग्योपरि क्षत्रियसम्बन्धः ।

चन्द्रपुरे भीमक्षत्रियस्य वीरमतो दुश्चारिणी पत्नभूत् । पतिं वञ्चयित्वाऽन्येन पुसा रमते
रह । सा च दध्यौ-यदि पतिप्रियते तदाह स्वेच्छया रस्येऽन्येन पुसा, अङ्कुशो दुःश-
को विद्यते । 30

एकदा भीमो भार्यादत्तमोदकशम्बलश्चालान्यग्रामं प्रति, मार्गं चलन् करिंमश्चिञ्जलाशये समागतं यावच्छम्बलं भोक्तुमुपविशति भीमस्तावत्क्षुत्स्वयमभूत्, यतः—“आत्मछिक्का भयावहा ।” ततो जलं पीत्वा सरःपालौ तरोरध सुप्तो निर्भरं श्रान्तः । इतस्तत्रागताः स्तेना धनयुक्तास्तं निर्भरं सुप्तं दृष्ट्वा तस्य ग्रन्थौ वस्त्रस्य मोदकान् वीक्ष्य जगद्दुःखन्न यावत्तैर्मोदका

5 भक्षितास्तावन्मृता स्तेनाः । भीमो जागरितः सन् मोदकानदृष्ट्वा मृतान् चौरान् वीक्ष्य दध्यौ-
एतैर्मोदका मे भक्षिताः । ततस्तेषां पार्श्वस्थं बहुधनं लात्वा स्वगृहं प्रति चचाल । शङ्कते
च भार्यया किं विषमिश्रिता मोदका मह्यं दत्ता, मारणाय । पुनर्दध्यौ-भार्या तु पतिं न
मारयति । क्वचित् मार्गं बुभुक्षितः स तत्र वनेऽकस्मान्मृतान्मयूरान् दृष्ट्वा बुभुजे ततश्चलन्
10 गृहद्वारे यावत्समागात् तावदितः स्वभार्यानीतो जारो भार्ययेति जल्पित-स्वसुत्तिष्ठान्यत्र
गच्छ । ततः स त्वरितं घोटिकामारुह्य गृहापरद्वारेण शीघ्रं निर्ययौ । तदाऽकस्मात्तया
घोटिकया जनितः सद्यः किशोरस्तत्र स्थितः । भीमो भार्यापार्श्वे समागतः प्राह—भो प्रिये !
आत्मनो गोपार्श्वे किमस्ति ? ततस्तया जारघोटिकया जनितं किशोरं ज्ञात्वा प्रोक्तं—आत्मनो
घवलया गवा किशोरो जनितः । ततो निजा पत्नीं कुशीलिनीं स्वहन्तृका ज्ञात्वा भीम आचष्ट
पत्न्याः पुरम् --

15 धवली जिणह किशोरजं, दाधालाभडं मोर ।
दीहाडा होइ पाधरा, लाइ खाइं चोर ॥१॥

एवं प्रोच्य त्वं कुशीलिनी मम हन्त्रीति गदन् सपत्नीं तत्याज । अन्यामानीतवान् । सा
च पत्या मुक्ता ततो जारेणापि मुक्ता दुःखिनी जाता ।

इति भाग्योपरि क्षत्रियसंबन्धः ॥ १८८ ॥

20 [189] अथ अतृप्तिविषये द्विजसम्बन्धः ।

एकेन द्विजेन धनिना बहवो द्विजा भोजनाय स्वगृहे आनीता, तेषां मध्ये ये धनिनस्ते
गृहमध्ये भोक्तुमुपवेशिता । ये मध्यमास्ते मध्यस्थाने । ये निर्धनास्ते मण्डपे बहिः । तदा द्विजेन
सर्वेषां द्विजानां खण्डक्षीरघृतमण्डकवटकवर्यशाकादिं परिवेष्यते । तदा बहिः स्थिता द्विजा-
श्चिन्तयन्ति—मध्यस्थानां द्विजानां चर्या रसवती परिवेष्यमाणाऽस्ति, न तथाऽस्माकं, ततस्तेषां
25 खेवोऽभूत् ।

इतो गृहस्वामिना द्विजेन सर्वे पूर्णहृदया दृष्टोक्त—यत एक वटकं गृहाति तस्मै स्पर्द्धकं
दास्येऽहम् । ततो बहुषु वटकेषु भक्तेषु क्तं—य एता मण्डका गृहाति तेषां स्वर्णकं दास्ये एवं
प्रोच—प्रोच आकण्ठं सर्वं जेमिताः । तत एको विप्रो बहिर्भोक्तुमुपविष्टोऽतीव श्रुतोदरस्ता-
पेनाक्रान्तो जलाशये प्रविष्टः । घटीद्वयावनुपूर्वप्रविष्टमहिपस्योदरं जलमध्ये तस्य हस्ते लग्नं
30 ततो गृहमध्ये—जेमितद्विजोदरभ्रान्या स द्विजः प्राह—भो द्विज ! त्वं माहिलो अथवा बाहि-
रलो मध्यमुक्तं बहिर्मुक्तं एवं स्वोदरेऽतीवश्रुतेऽपि सद्विजोऽवृत्तोऽसिद्वितया गृहमध्येमुक्त-

द्विजान् सस्मार । एवमवृत्तो द्विजोऽस्त्या मृत्वा तिर्यग्योनौ उत्पन्नः । एवमतीवान्न न भोक्तव्यम् ।

इति अतृप्तिविषये द्विजसम्बन्धः ॥१८९॥

[190] अथ निश्चलमनः साधुसम्बन्धः ।

एकस्मिन्पुरेऽहंनतोऽहंनिमत्रश्च वसत सोदरौ । ज्येष्ठभार्या लघुदेवरि रताऽमृत पर लघुर्न-
च्छति । स्त्रीस्वरूप तादृश दृष्ट्वाऽहंनिमत्रो व्रत ललौ तद्रक्ता सा मृता शुनी जाता, साधवस्तत्राययुः 5
शुन्या स मुनिर्दृष्टः । सा शुनी पतिमिवालिलिङ्ग त, नष्ट साधुः । साथ मृतादव्या मर्कटी जाता ।
ततो भवितव्यतायोगात्तस्यामेवाटव्यां स मुनिर्गत, त मुनिं दृष्ट्वा पूर्ववदालिलिङ्ग रागधिया
तदाऽपरे साधवो जहसुः—असौ साधुर्मर्कटीपतिः, साधुस्ततो नष्टः, मर्कटी मृता यक्षिण्यभूत् ।
त मुनिं दृष्ट्वाऽवधिज्ञानाद्ध्यौ—असौ मुनिर्मया बहुभवेपु वाञ्छितो मां न ववाञ्छ, ततोऽधुना-
ऽमुमालिङ्गामीति ध्यात्वाऽऽलिङ्गति स्म मुनिं । ततोऽपि मुनिर्नष्ट । ततो गच्छन् नदीमुल्लङ्घितु 10
यावज्जले प्रविष्ट तावत्तया यक्षिण्या साधोः पादरिच्छ-न । तदा ता यक्षिणीं शासनदेवी ताडयामास
प्राह च—रे पापिनि ! त्व यदा ऋषेः पराभव करोषि ततस्तस्या मिथ्यादु कृत दत्त, सद्यो
ठिव्यानुभावेन पाद सज्जोकृतः । ततो यति सविशेष चारित्र प्रपाल्य स्वर्गं गतस्ततो मुक्ति
यास्यति । इति । इति निश्चलमनः साधुसम्बन्ध ॥१९०॥

[191] अथ धर्मरुचिभूपसम्बन्धः ।

गङ्गायामन्यदा नाविको नन्दाहो नदीसुत्तारयन् द्रव्य लाति तदा धर्मरुचिं नदीसुत्तारयामास । नन्दो
धन मार्गयामास, यतिं न मुञ्चते । मध्याह्न जात । यति रुष्ट । तेजोलेश्यया नन्द भस्मीचक्रे । १।
ततो मृतो नन्दो नाविकः क्वापि ग्रामे सभायां गृहकोलिकोऽजनि । तत्र दैवयोगात् धर्म-
रुचि साधुः समागात् । त दृष्ट्वा गृहकोलिको धूलिं चिक्षेप । ततो धर्मरुचिस्तेजोलेश्यया गृहकोलिक
भस्मीचक्रे । २। स च मृतो हंसोऽभूत् गङ्गायां । दैवयोगात्तत्र साधुः समागात् । सोऽपि हंसो 20
जलेन मुनिसुपद्रवति । तत्रापि पूर्ववत् मुनिना हतः । ३। ततो मृतोऽञ्जनपर्वते सिंहोऽजनि ।
सोऽपि सिंहो यतिं हन्तु धावितो यतिना तेजोलेश्यया भस्मीकृत । ४। तत सिंहो मृतो बारा-
णस्यां बटुरभूत् । सोऽपि पूर्ववैरात् यतिं लेष्टुभिर्हन्ति, ततो मुनिस्त भस्मीचक्रे । ५। ततोऽका-
मनिर्जरया कर्म क्षिपन् तस्मिन्नेव पुरे राजाऽभूत् । ६।

सोऽपि राजा जातिस्मृतिं प्राप्य पूर्वभवान् स्मृत्वा त धर्मरुचिं मुनिं क्षमयितुं ज्ञातु च 25
लोकाय ददौ । लोका सवेत्र तां समस्या पठन्ति गायन्ति सदा । तथाहि—

“गङ्गायां नाविको नन्दः^१ सभायां गृहकोलिकः^२ ।

मृतगङ्गातटे हंसः^३ सिंहश्चाञ्जनपर्वते^४ ॥ १ ॥

वाराणस्यां बटुः पुर्या^५, राजा तत्रैव चामवत्^६ ।”

इमां समस्या य पूर्णां करोति तस्मै लक्षद्रुम्मा दीयन्ते । ततो विशेषा सर्वे लोकाः
बुधा अपि पूरयन्ति परं न मिलति सत्या । इतश्चारामिकेन पुरोधाने माना समस्या
धर्मरुचिर्यतिः श्रुत्वाऽऽचष्टोच्चैः स्वरम्—

एतेषां घातको यश्च, सोऽप्यत्रैव समागतः ॥२॥

- 5 मालिकपाश्र्वाद्धर्मरुचिं यतिं ज्ञात्वा वने तत्र गत्वा यतिं भक्त्या क्षमयित्वा राजा धम
जैनं जग्राह । मालिकाय मानित ददौ च । यतिरपि विशेषात्क्षमयामास भूपमिति स्वपाप-
क्षमणौ—धर्मरुचिसम्बन्धः ॥१९१॥

[192] अथ लौकिककृष्णभार्या तुलछीसम्बन्धः ।

- 10 एकदा कृष्णः कस्यचिदसुरस्य तुलछीं नाम्ना पत्नीमङ्गीकर्तुकामस्तस्य रूपं कृत्वा
तस्मिन्नसुरे भ्रामान्तर गते समेत्य बलात्ता बुभुजे । क्षणान्तरे भर्ता समागात् । भोक्तुं प्रियां
ययात्वे । तदासाऽवग्-स्वामिंस्त्वयाहमधुनैव मुक्ता तेनैव कथं भोच्यते ? सोऽसुरोऽवग्-
मया त्वं न मुक्ता । ततस्तस्या कृष्णो जारो ज्ञातः । ततस्तया काष्ठभक्षणं कृतं पश्चात्तापात् ।
यत्र सा दग्धा तत्र तलछीनाम्ना तरुरूपन्व । ततः कृष्णेनाभीष्टत्वात्स्वाङ्गे दत्ता । ततो लोके
15 लोके कृष्णभार्या तुलछी प्रसिद्धा पूज्या जाता ।

इति लौकिककृष्णभार्यातुलछीसंबन्धः ॥ १९२ ॥

[193] अथ कर्मविषये लौकिकविधिसंबन्धः ।

- श्रीपुरे कर्णभूपतेर्यदा पुत्री जाता तदा पुरोहितस्य चन्द्रस्य पुत्रोऽभूत् । द्वयोर्विधिनो
ललाटे वण्णावली लिखिता । तदा राज्ञा विधिः पृष्टः त्वं किमर्थमत्रागाः ? तेनोक्तं—तव
20 पुत्र्यल्लोकेऽक्षरावल्यालिखनायागामह । राज्ञोक्तं—किं लिखितमस्ति ? तेनोक्तं—तव पुरोहित-
पुत्रस्य पत्नी भविष्यति । ततः पुरोहितस्याग्रे प्रोक्तं—तव पुत्रस्य भूपुत्री पत्नी भविष्यति ।
राजा तु स्वां पुत्रीं पुरोहितपुत्राय दातुं न ववाञ्छ । भूपुत्री पुरोहितपुत्रावेकत्र लेखशालायां
पठत स्म । मिथो रागो जातः । परः राजा धिग्जातित्वात् पुत्रीं तस्मै दातुं नेहते ।

- एकदा राज्ञा पुरोहितस्याग्रे प्रोक्तं—वरः पुत्र्या विलोक्यते । तेन पुरोहितेनोक्तं—विधिः
35 प्रक्ष्यते । चर कथयिष्यति सः राजाहाधुना विधिं प्रष्टुं तव पुत्रो गच्छतु । ततः पित्रादेशा-
त्पुरोहितपुत्रो विधिं प्रष्टुं चलितः । मार्गे कस्मिन्पुरे गतो वीरवणिग्गृहे । वणिजोक्तं—कुत्र
गमिष्यसि किमर्थं ? पुरोहितपुत्रो विधिपार्श्वगमनस्वरूपं प्राह । ततः स तेन गौरचितोऽन्ना-
दिदानात् । ततो वणिग् प्राह—त्व विधिपार्श्वे गच्छन्नसि परं त्वया तत्र प्रष्टव्यं—चन्द्रपुरे
वीरवणिग् प्रत्यब्दं महान्त जेमनवारं करोति । ततः कथं प्रत्यब्दं तस्य गृहं ज्वलति । पुरोहित-
30 पुत्रोऽवग्-प्रक्ष्यते । १ । ततोऽप्रतञ्जलन् वीरपुरे गतः । तत्र धनभूपेन भोजयित्वा पृष्टः

पुरोहितपुत्रः । क्व गच्छसि ? तेन स्वगमनस्वरूपं प्रोक्त । ततो भूपोऽवगु-मम दान ददत
कथ कुष्ट न याति ? विधिः प्रष्टव्य । स चाह-प्रक्ष्यते मया ।२। ततो गच्छता तेन सिन्धुमध्ये
एको मत्स्यो बहिर्निःसरन् वीचिभिः पुनः प्रविशन् दृष्टः । मत्स्योऽवगु-त्वं क्व यास्यसि ?
तेन स्वगमनस्वरूपं प्रोक्त । ततो मत्स्य प्राह-अहं कथं जले स्थातुं न शक्नोमीति विधिः
प्रष्टव्या मदर्थम् ।३।

5

ततो गच्छतस्तस्य विधिर्मिलितः । राज्ञोक्त-पुत्रीवरयोग्यतादि विधिनोक्त-गच्छ, त्वया
राज्ञोऽप्रे वक्तव्यं विवाहसामग्री कार्यतामहं वरमानयिष्यामि विचारो न कर्त्तव्य । ततस्तेन
वणिजोक्तं, विधि पृष्ट प्राह--तस्य देवगुरुभगिन्यादौ न भक्तिः, भगिन्यपि गेहकार्याणि
कार्यन्ते तेन कूटतूलादिना व्यवसाय. क्रियते । अतो गृह धक्ष्यति प्रत्यन्दम् ।१। ततो राज्ञोक्त
पृष्ट विधि प्राह--गोत्रक-दमन करोति, प्रजाः पीडयति तेन कुष्ट न याति ।२। ततो 10
मत्स्योक्तं पृष्ट, विधिः प्राह--मत्स्यः प्राग्भवे विद्यावानपि स्वां विद्यां कास्यापि न ददौ ।
विद्यामद चक्रे च तेन समुद्रोऽपि मत्स्य न धरते ।३।

तत स पश्चादागच्छन् विधिप्रोक्तं वणिजोऽप्रेऽचीकथत्, ततः स वणिग् कूटतूला-
दिप्यक्त्वा देवगुर्वोर्भक्ति चक्रे ततो गृहं न दग्धम् ।१। राज्ञोक्तं विधिना राजाग्रे जगाद स
राजा तथा चक्रे ततो राज्ञ कुष्टं गतम् ।२। मत्स्योऽपि प्राग्भवसम्बन्धं ततः श्रुत्वा पश्चा- 15
त्तापवान् स्व निनिन्द । ततो मृत्वा राज्ञ. पुत्रो जातः सुखी च ।

राज्ञा धनेन तत्रागताय पुरोहितपुत्राय स्वपुत्रीं दत्त्वा महान् कृत, पुत्रस्थाने स्थापितश्च
पुरोहितपुत्रः ।

इतोऽनागते पुत्रे राज्ञा प्रेषिताः स्वमन्त्रिगणस्तस्यैव राज्ञो वर पुत्र ज्ञात्वा कन्याया
विवाहं मेलयित्वा गता । ततो राज्ञा समुख पुत्रीं प्रेष्य तस्मै दापिता । पुरोहितो दुखी 20
दध्यौ-मम पुत्रः क्रिसुत राजपुत्रीं देवतादिष्टा न परिणिन्ये । अतो विधिलिखितमन्यथा
जात । राजापि प्राह--मया विधेलिखितमन्यथा चक्रे । ततो विधि स्वप्नेऽभ्येत्य भूपस्थाग्रे
प्राह--तव पुत्रीं पुरोहितपुत्र परिणिन्ये । ततः पुरोहितपुत्रस्तत्राकारित. । ततो राजा प्राह--
विधिलिखित केनाप्यन्यथा न क्रियते । तत पुरोहितपुत्रोऽनिश कन्याद्वययुतः सुखी बभूव ।

— इति कर्मविषये लौकिकविधिसम्बन्धः ॥१९३॥

52

[194] अथ अनित्यतायां चन्द्रधनसम्बन्धः ।

चन्द्रपुरे धनो वसति स्म । भीमपुरे चन्द्रो वसति स्म । तयो प्रीतिरभूत् । एकदा
द्वाप्येकत्र मीलित्वा प्रोचतुर्मिथं धनं विना वराकारस्यापि पुंसं शोभा न भवति । यत.— 15

जाई रूवं विज्जा, तिन्नि वि निवडंतु कंदरे विधरे ।

अत्थुच्चिअ परिवुड्ढो, ज्जेण गुणा पायडा हुंति ॥१॥

30

ततो द्वावपि धनार्जनाय विदेशं प्रति चेलतुः । तत्र लक्ष्मीमर्जयित्वा पञ्चाद्वलितौ
अर्धमार्गं समागतौ तौ । चन्द्रोऽवगन्त्वा विना नाहं क्षणं स्थातुं शक्नोमि । किं क्रियते ?
गृहे गमनं विना कुटुम्ब सोद्विद्यते । तेनाह स्वपुरे यियासुरसिम् । अस्मि-मार्गं गमिष्यते
मया, तदा धनोऽपि तथैव जगौ । तयोर्द्वयोरपि विरहऽश्रमयोः स्वपुरगमनं विना निर्वाहो न
5 वीक्ष्यते । ततश्चन्द्रो मित्रं प्रणम्य धनं प्रति प्राह—

जातां जणउ जुहार, साथी संभारिआ धार ।

दैवह तणइ विचारि, मिलिइ के मिलीइ नहीं ॥२॥

ततो धनोऽप्याचष्ट—

टाढी छांय पलासडा, पाणी भरीआं न ...

10 साजण भरसी गोठडी, दैव छंडावइ मांड ॥३॥

एवं प्रोच्य स्वस्वग्रामे गतौ ।

इतः क्रियता कालेन समागते परसैन्ये चन्द्रो युद्धाय ससुखं वैरिणो गतः युद्धं कर्त्तुं चन्द्रो
वैरिणा हतः पञ्चत्वं गतः । क्रमात् धनं स्वमित्रं हतं श्रुत्वा दुःखी जातो जगौ—

खणि खांडउ खणि आधिलउ, खणि आखु खणि लीह ।

15 दैव न दीघा ससहरह, सवे सरिया दीह ॥ ४ ॥

एवं विलप्य सन्तोषं धनः कृत्वा तस्थौ ।

इत्यनित्यतायां चन्द्रधनसम्बन्धः ॥१९४॥

[195] अथ निर्द्वन्द्वपुण्यविषये सिंहधनसम्बन्धः ।

20 भीमपुरे सिंहश्रेष्ठी, तस्य गृहे धनं भूरि विद्यते, क्रमात् सिंहस्थालये श्रीखुटिता, देवासिंहस्य
गृहे बह्वी श्रीवृषे । तदा ता श्रियं दृष्ट्वा सिंहो दुःखी जातः । तत्र तदा मित्रेण सिंहं दुःखिनं
दृष्ट्वा प्रोचे । यतः—

‘आगते गते च धने विषादो न क्रियते, कस्यापि श्रोः स्थिरा न भवति’ । यतः—

एकडं दीहिविवात, इक ऊगइ इक आधिमइ ।

माणस केही मात्र, जइ दिणयर दिण पालटइ ॥१॥

25 कार्यः सम्पदि नानन्दः, पूर्वपुण्यभिदे हि सा ।

नैवापदि विपादः स्यात्, सा हि प्राक्पापपिष्टये ॥२॥

इमे गाथे श्रुत्वा निजमनसि सन्तोषं चक्रे । प्रत्यहं निर्द्वन्द्वोऽपि प्रतिक्रमण—गुरुवन्दनक-
देवपूजा-नमस्कार-परदानानुमोदनादिपुण्यं कुर्वाणोऽप्रेतने भवे स्वर्गं सुखी जातः, ततो मुक्तिं

वास्यति । इति निर्द्रव्यपुण्यविपये सिंघनसम्बन्धः ॥१९५॥

[196] अथ पट्टकूलिकानयनचाहडमन्त्रिसम्बन्धः ।

बम्बेरकपत्तनस्वामिना राज्ञा वीसलदेवेन पत्तने श्रीकुमारपालभूपालाय पट्ट [दु] कूलवर्यं प्रीतिप्राश्रुतकृते प्रेषित । तच्च राज्ञा कुमारपालेन गृहदेवालये धौतिक कृत । राजा च तद् दुकूल परिधाय देव पूजयामास । इतोऽन्यदा बाहडपुत्रेण दशवार्षिकेण तदेतद्वत् परिधाय रन्तु लग्न बालकै सह रममाणस्य सप्ताष्ट दिना जाताः । राजा तद्वत् मलिन दृष्ट्वा जर्गोकेनेद व्यापारितं ? से वकैरुक्त बाहडसूनुना चाहडेन । ततो राज्ञा शिक्षा तस्मै दत्ता कठोरवचसा, ततश्चाहडो रुष्टो भूपपार्श्वे नायाति ।

अन्यदा राज्ञा बाहड पृष्ट —चाहडः कथं न दृश्यते । बाहडोऽवग—वस्त्रव्यापारणव्यतिकर । ततो राज्ञा चाहड आकारितः प्रष्टश्च किमर्थं त्वया सभाया नागम्यते ? तेन स्वपराभवस्वरूप प्रोक्त । राजा प्राह—त्वया दुःखं न कार्यं । अपरं वत्स व्यापारयिष्यते । ततश्चाहडः प्राह—त्व मे स्वामी अतस्त्वया मह्य शिक्षा दत्ता यत्तद्वर अद्य दिनान्तव सभायां मया तदागम्यम् । यदा पट्टकूलानि एवविधानि आनेष्यन्ते बहूनि । अहं बम्बेरकपत्तने यास्यामि । राज्ञोक्त—बम्बेदेशो वीसलदेवभूयो बलिपुष्टो विद्यते । तस्य दुर्गक्षपुमयो विद्यते । परित्ज्वलदङ्गारमयी तस्मिन्वप्रमध्ये सप्तशतानि पट्टकूलिकाना सन्ति । वीसलदेवस्तेभ्यः पट्टकूलानि लात्वा द्रव्येण स्वयं परिधाय देशान्तरे प्रेषयति विक्रेयाय । पुराद्वहिस्तानि स्तोकान्येव निस्सरन्ति मार्गस्तु विषमोऽस्ति तेन तत्र गमनं दुष्करं । चाहडोऽवग—मया द्वितीयवारं तदा जेमनीयं यदा वीसलदेव जित्वा पट्टकूलकारका अत्रानेष्यन्ते पुरे तव प्रसादान् ततो हृष्टो भूपो बहुबल ददौ । तस्मै प्राह च—वत्स । त्व लघुरसि । तेन यत्नेन युद्धं कार्यं । चाहड आचष्ट—स्वामिस्त्वया काऽपि चिन्ता न कार्या । मम हृदये एकः श्रीवीतरागो देवोऽपरश्च भवान् विद्यते तेन सद्यः स जेष्यते । ततश्चाहडः सुसुहृत्ते प्रथमं जिनालये जिनं प्रणम्य, ततो राजानं, ततो मातापितरौ प्रणम्य चचाल चाहडः । मार्गं चर्यां शकुना जाता । प्रथमं मरुस्थली साधिता । तेऽपि राजानमन्तेन सार्द्धं चेलुः । ततोऽन्ये देशा एवविधनामान साधिताः । तथाहि—

जंगडूर जडहार अज्जपुरनराणओ,

नवणवाहनगळरो नरहनरवरजिद्वानओ ।

सज्जवडसरिवाड भगड सयंभरि,

वग्धेरो लडणूर हुओ झूरि बंबेरो ।

पीपलउरपहुक्करासापुर मंडलपुरमेवलत्तूकरि वीसलनारि—

बलिबड अवललंकदाह चाहडमकरि ॥ १ ॥

एव देशान् साधयन् चाहडः ग्रामपुराणि लुण्ठयन् ज्वलयश्च बम्बेरापुरोपान्ते यदागत तावतो वीसलराज प्राह—भो प्रिये । एष भूम कुतोऽजनि ? जात प्राह—

'हय हींसारी खेहरो दीसइ बंग बलंति'

पत्नी प्राह—लोडिज्जइ तुह गुठडा, चाहड पुहुतो कंत ।

मंति धृगि कुमरपालह, दतिसमदलिसंजुच करिहि कटीकरमालह ॥२॥

दीसइ दुगवलंति लोडिज्जइ ताह गोठडा वाहडस्यचाहडहयमर हींसीरो ।

5 रायधरट्टिहिं पेसीओ, बंवेरो जव कुडु पीसंता उडुविगओ रायंगणि लड्डा ॥३॥

गययंगणिलहृ भणइ वरकामिणि भोली निगुण जिहइ निद्धोरचोरक्कियभूरकी अपोलिअ-
कयसमयं महीराजि गयणि गजबडिहि मरट्टीअ चाहडचपीअपुअदूअलडुलीअरणिरा-
यथरट्टिहि ।

10 एव वीसलराजः प्रियापार्श्वं श्रुत्वा चाहडेन समं युद्धं चक्रे मिथोऽतीव सप्रामोऽभूत् ।
वीसलभूपो हतः । पुरान्तरे चाहडः प्रविष्टः तदा वीसलभूपपत्नी प्राह—'त्वं चिर जय, स्वया
द्विषोऽनेके जिताः ।' यत—जंगडूर जडहार डगीअ अज्जपुर०

15 एवं श्रुत्वा चाहडो देवगृहे देवान्नत्वा वीसलपुत्रं तस्मिन् राज्ये न्यस्य नन्नत्यान् दकूलतनकान्
पट्टसूत्रवस्त्रवनकान् पञ्चशतीमितकुटुम्बकसहितान् छात्वा दण्डं च पत्तने समेत्य चाहड श्रीकुमा-
रपालभूपालं ननाम । तेषां पट्टसूत्रवस्त्रनाकानां आवासा दत्ताः । चाहडस्य 'राजधरट्ट' इति
विरुद ददौ । राजा ततस्तेदुकूलानि वनितानीतैः श्रीसध कुमारपालभूपेन परिधापितः । ते
पट्टकूलिनः स्वच्छत्रस्याधः स्नापिताः शुद्धाः कृताः । वणिगजातिसध्ये स्थापिताः । ततश्चाहडः
श्रीशत्रुञ्जययात्रां चक्रे । श्रीसंध. परिधापित प्रात. पितरं मातरं जिनं कुमारपालभूपं प्रणम्य
जिमति चाहड सप्तक्षेत्र्यां धनं वपति स्म ।

इति पट्टकूलिकानयनचाहडमन्त्रिसम्बन्ध ॥१९६॥

20 [197] अथ साक्षाद्गङ्गास्त्रीसम्बन्धः ।

श्रोपुरे चन्द्रश्रेष्ठिन ज्रेमवती पत्न्यभूत् । सा चातीव विनयवती पतिजिनगुरुभक्ता ।
अन्यथा केनचिदुक्त-भो चन्द्र ! आगच्छ, गङ्गाया स्वपापपिष्टये गम्यते । चन्द्रेणोक्त-गङ्गा
मम गृहेऽस्ति । तेनोक्तमेव कथं प्रोच्यते ! चन्द्रोऽवग-भ्रम प्रियैव गङ्गा धर्ममूर्तित्वात् ।
सोऽवग-त्तव प्रियाया एवविधा भक्तिस्त्वयि कथं ज्ञायते त्वया 'स्त्रिय प्रायो दुर्विनीता स्युः'
25 चन्द्रोऽवग-तर्हि परीक्षा क्रियता । ततोऽन्येद्यस्तस्मिन्पुसि गृहे समागते चन्द्रः प्राह-भो प्रिये !
मयाऽधुना वृत्त्यर्थं भूः खन्यमानाऽस्ति तेनात्रागम्य, ततस्तत्रागता सा । चन्द्रोऽवग-अत्र घृतभृतं
कुम्भ क्षिप हरे, तथा तत्कृतम् । ततश्चन्द्रोऽवग-इद घृतं दूरादुत्सारय । ततः सा यादवहस्ते आगतं
तादृगुत्सारितं । चन्द्रोऽवग-घृतं नीरभृत क्षिप । ततस्तथा कृतम् । एव यदघटक घटक वक्ति तद्व-
चनप्रत्युत्तरादानात्करोति परं समुख न जल्पति । तत पुमानुत्थाय चन्द्रपत्न्याः पदो. पतित्वा-
30 ऽवग-एका गङ्गा त्वं विद्यते, अपरा तु दूरे । स पुण्यवान् यस्य गृहे त्वं गङ्गा सदा वर्त्से

त स पुमान् प्रत्यह् गङ्गाबुद्ध्या तां नमस्करोति ॥१९७॥

इति साक्षाद्गङ्गास्त्रीसम्बन्धः ॥ १९७ ॥

[198] अथ प्राक्कर्मणि मित्रद्वयसम्बन्धः ।

चन्द्रग्रामे द्वौ सुहृदौ भीमार्जुननामानौ वसतः स्म । एकदा ताभ्यां छागी एका आनीता ।
एकेन पादचतुष्क बद्धं । द्वितीयेन गल छिन्नमसिना छागी भक्षिता सर्वकुटुम्बेन । ततः 5
क्रमात्क्रियता कालेन छागीजीव कर्म क्षिपन् कमलपुरे श्रीदश्रेष्ठिपुत्री चन्द्रावत्यभिधाऽभवत् ।
भीमजीव क्रमात् लक्ष्मीपुरे धनश्रेष्ठिपुत्रश्चन्द्रनामाऽभूत् । कर्मवशात्तयो पाणिग्रहण जात
चन्द्रावतीचन्द्रयोः ।

एकदा तस्य चन्द्रस्य गृहे कोऽपि प्राघूर्णको निशिवासे स्थितः । तदा कलि कुर्वत्या प्रियया
। पतिमन्यमिच्छन्त्यास्त पतिं सुप्त निर्भरं ज्ञात्वा शनैः पत्यु शिरश्चिच्छेद । स्वमस्तका- 10
त्कलङ्कमुत्तारयितुकामा प्राघूर्णकमुत्तस्य हस्तौ रुधरेण लिम्पयामास वस्त्राणि च । ततो यदा
स उत्थाय चलन्नभूद्यावत्तावत्कलकल चक्रे । जगौ च-धावत धावत लोकाः मम पत्युः
शिरश्चिच्छ्वाऽसौ याति । लोका राजपुरुषा मिलिता । स च धृतः, हस्तौ वस्त्राणि रुधिरक्लि-
न्नानि दृष्ट्वा राज्ञा ज्ञापित ततो राजादेशात्तस्य हस्तौ पादौ छिन्नौ । ततः स छिन्नहस्तपदौ 15
जिजीवायुर्बलात् ।

एकदा ज्ञानिपार्श्वे तेन पृष्ट-मया किं पापं कृतं येन ममाहो हस्तौ छिन्नौ ? ज्ञानी प्राह-
त्वया पूर्वमर्जुनभवे यस्याः छाग्या पादौ बद्धौ धृतौ भामेन च तस्याः शिरश्चिच्छेदं यत्त्वया
हस्तपादा धृता । अतोऽधुना हस्तपादाश्छिन्नाः । यत्कर्म क्रियते तदेव प्राप्नोति जीवः ।

इति प्राक्कर्मणि मित्रद्वयसम्बन्धः ॥१९८॥

[199] अथ दाने युधिष्ठिरमीमसम्बन्धः ।

अन्येद्युर्बुधिष्ठिरस्य भूपत्याग्रे एकः कविराशीर्वाद् ददाविति—

द्वाम्यां सहोदराम्यां त्वं, सुमक्ताभ्यां युधिष्ठिर !

जीयाञ्च पृथिवीं न्याय-मार्गेण पालयंश्चिरम् ॥१॥

तदा युधिष्ठिरोऽवग-यत्त्वया कूट जल्पित, मम तु सर्वे सोदराः सदृशा एव । यत् —

चेतः सार्द्रतरं वचः समधुरं दृष्टिः १. सन्नोज्वला,

शक्तिः क्षान्तिद्युता मतिः श्रितनया श्रीर्दानदैर्न्यापहा ।

रूपं शीलद्युतं श्रुतं गतमदं स्वामित्वमुत्सेकता-

निर्मुक्तं प्रकटान्यहो न वसुधाकुण्डान्यसूनुत्तमे ॥२॥

‘हय हींसारी खेहरो दीसइ वंग बलंति’

पत्नी प्राह—लोडिज्जइं तुह गुठडा, चाहड पुहुतो कंत ।

मंति धूरि कुमरपालह, दतिसमदलिसंजुत्त करिहि कटीकरमालह ॥२॥

दीसइ दुगबलंति लोडिज्जइ ताह गोठडा ग्राहडस्यचाहडहयमर हींसारी ।

5 रायघरट्टिहि पेसीओ, वंवेरो जव कुट्ट पीसंता उडुविगओ रायंगणि लट्टा ॥३॥

गययंगणिलट्ट भणइ वरकामिणि भोली निगुण जिट्टइ निद्धोरचोरक्कियभूरकी अपोलिअ-
कयसमयं महीराजि गयणि गजबडिहि मरट्टीअ चाहडचंपीअपुअदूअलदुलीअरणिरा-
ययरट्टिहि ।

10 एव वीसलराजः प्रियापार्श्वं श्रुत्वा चाहडेन समं युद्धं चक्रे मिथोऽतीव सधामोऽभूत् ।
वीसलभूपो हतः । पुरान्तरे चाहडः प्रविष्ट तदा वीसलभूपपत्नी प्राह—‘त्व चिर जय, स्वया
द्विपोऽनेके जिता ।’ यत—जंगडूर जडहार डगीअ अब्जपुर०

15 एव श्रुत्वा चाहडो देवगृहे देवान्नत्वा वीसलपुत्र तस्मिन् राज्ये न्यस्य तत्रत्यान् दकूलतनकान्
पट्टसूत्रवस्त्रवनकान् पञ्चशतीमितकुट्टम्बकसहितान् लात्वा दण्डं च पत्तने समेत्य चाहडं श्रीकुमा-
रपालभूपालं ननाम । तेषां पट्टसूत्रवस्त्रवनाकानां आवासा दत्ताः । चाहडस्य ‘राजघरट्ट’ इति
विरुद्धं ददौ । राजा ततस्तैर्दुकूलानि वनितानीतैः श्रीसंघं कुमारपालभूपेन परिधापितः । ते
पट्टकूलिनः स्वच्छत्रस्याधः स्नापिताः शुद्धा कृताः । वणिग्जातिमध्ये स्थापिताः । ततश्चाहडः
श्रीशत्रुञ्जययात्रां चक्रे । श्रीसंघं परिधापितं प्रातः पितरं मातरं जिन कुमारपालभूपं प्रणम्य
जिमति चाहडं सप्तक्षेत्र्यां धनं वपति स्म ।

इति पट्टकूलिकानयनचाहडमन्त्रिसम्बन्ध ॥१९६॥

20 [197] अथ साक्षाद्गङ्गास्त्रीसम्बन्धः ।

श्रीपुरे चन्द्रश्रेष्ठिन ज्ञेयवती पत्न्यभूत् । सा चातीव विनयवती पतिजिनगुरुभक्ता ।
अन्यथा केनचिदुक्त-भो चन्द्र ! आगच्छ, गङ्गाया स्वपापपिष्टये गम्यते । चन्द्रेणोक्त-गङ्गा
मम गृहेऽस्ति । तेनोक्तमेव कथं प्रोच्यते ! चन्द्रोऽवग-मम प्रियैव गङ्गा धर्ममूर्त्तित्वात् ।
सोऽवग-तव प्रियाया एवविद्या भक्तिस्त्वयि कथं ज्ञायते त्वया ‘स्त्रिय प्रायो दुर्विनीता स्युः’
25 चन्द्रोऽवग-तर्हि परीक्षा क्रियता । ततोऽन्येद्युस्तस्मिन्पुंसि गृहे समागते चन्द्रः प्राह-भो प्रिये ।
मयाऽधुना वृत्त्यर्थं भूः खन्यमानाऽस्ति तेनात्रागम्य, ततस्तत्रागता सा । चन्द्रोऽवग-अत्र घृतघृतं
कुम्भं क्षिप दूरे, तथा तत्कृतम् । ततश्चन्द्रोऽवग-इदं घृतं दूरादुत्सारय । ततः सा यादृग्दस्ते आगत
तादृगुत्सारित । चन्द्रोऽवग-घृतं नीरघृतं क्षिप । ततस्तथा कृतम् । एव यदघटक घटकं वक्ति तद्व-
चनप्रत्युत्तरादानात्करोति परं समुखं न जल्पति । ततः पुमानुत्याय चन्द्रपत्न्याः पदो. पतित्वा-
30 ऽवग-एका गङ्गा त्वं विद्यते, अपरा तु दूरे । स पुण्यवान् यस्य गृहे त्वं गङ्गा सदा वर्त्तसे

ततः स पुमान् प्रत्यह गङ्गाबुद्ध्या तां नमस्करोति ॥१९७॥

इति साक्षाद्गङ्गास्त्रीसम्बन्धः ॥ १९७ ॥

[198] अथ प्राक्कर्मणि मित्रद्वयसम्बन्धः ।

चन्द्रग्रामे द्वौ सुहृदौ भोमार्जुननामानौ वसतः स्म । एकदा ताभ्यां छागी एका आनीता ।
एकेन तस्या पादचतुष्क बद्धं । द्वितीयेन गल छिन्नमसिना छागी भक्षिता सर्वकुटुम्बेन । ततः 6
क्रमात्क्रियता कालेन छागीजीव कर्म क्षिपन् कमलपुरे श्रीदश्रेष्ठिपुत्री चन्द्रावत्यभिधाऽभवत् ।
भोमजीव क्रमात् लक्ष्मीपुरे धनश्रेष्ठिपुत्रश्चन्द्रनामाऽभूत् । कर्मवशात्तयो पाणिग्रहण जात
चन्द्रावतीचन्द्रयोः ।

एकदा तस्य चन्द्रस्य गृहे कोऽपि प्राघूर्णको निशिवासे स्थितः । तदा कलि कुर्वत्या प्रियया
। पतिभन्यमिच्छन्त्यास्त पतिं सुप्त निर्भर ज्ञात्वा शनै पत्यु शिरश्चिच्छेद । स्वमस्तका- 10
त्कलङ्कमुत्तारयितुकामा प्राघूर्णकसुप्तस्य हस्तौ रुधिरेण लिम्पयामास वस्त्राणि च । ततो यदा
स उत्थाय चलन्नभूद्यावत्तावत्कलकल चक्रे । जगौ च-धावत धावत लोकाः मम पत्युः
शिरश्छिन्त्वाऽसौ याति । लोका राजपुरुषा मिलिता । स च धृतः, हस्तौ वस्त्राणि रुधिरक्लि-
न्नानि दृष्ट्वा राह्णा ज्ञापित ततो राजादेशात्तस्य हस्तौ पादौ छिन्नोः । ततः स छिन्नहस्तपदो
जिजीवायुर्बलात् । 15

एकदा ज्ञानिपार्श्वे तेन पृष्ट-मया किं पाप कृत येन ममाहो हस्तौ छिन्नो ? ज्ञानी प्राह-
त्वया पूर्वमर्जुनभवे : छाग्या पादौ बद्धौ धृतौ भोमेन च तस्मा शिरश्छिन्नं यत्त्वया
हस्तपादा धृताः । अतोऽधुना हस्तपादाश्छिन्नाः । यत्कर्म क्रियते तदेव प्राप्नोति जीवः ।

इति प्राक्कर्मणि मित्रद्वयसम्बन्धः ॥१९८॥

[199] अथ दाने युधिष्ठिरमीमसम्बन्धः ।

अन्येद्युर्धुविष्ठिरस्य भूपस्याग्रे एकः कविराशीर्वाढ ददाविति—

द्वाभ्यां सहोदराभ्यां त्वं, सुमक्ताभ्यां युधिष्ठिर !

जीयाञ्च पृथिवीं न्याय-मार्गेण पालयंश्चिरम् ॥१॥

तदा युधिष्ठिरोऽवग-यत्त्वया कूट जल्पित, मम तु सर्वे सोदराः सहसा एव । यत् —

चेतः सार्द्रतरं वचः समधुरं दृष्टिः प्रसन्नोज्वला,

शक्तिः क्षान्तिद्युता मतिः श्रितनया श्रीदीनदैन्यापहा ।

रूपं शीलयुतं श्रुतं गतमदं स्वामित्वमुत्सेकता-

निर्मुक्तं प्रकटान्यहो न वसुधाकुण्डान्यमून्युत्तमे-॥२॥

यथा चित्तं तथा वाचो, यथा वाचस्तथा क्रिया ।
धन्यास्ते त्रितयो येषां, विसंवादो न विद्यते ॥३॥

मम बान्धवाः सर्वे सत्त्ववन्तो धर्मिष्ठा परोपकारिणो ढानिनो दयावन्तो विद्यन्ते ।
ततः कविः प्राह—

5

पञ्चभिः मौदरैर्भीमा—जुनादिभिर्लसद्बलैः ।
जीयास्त्वं पृथिवीं न्याया—त्पालयन् श्रीधुधिष्ठिर ! ॥४॥

ततो राजा तथा दानं ददौ यथा यावज्जीवं भवति ।

इति दाने धुधिष्ठिरभीमसम्बन्धः ॥१९९॥

[200] अथ क्षमायां श्रेष्ठिपुत्रसंबन्धः ।

- 10 क्षीपुरे भीमश्रेष्ठिनः पुत्रश्चन्द्रो हृष्टे उपविष्टो व्यवसायं कुवाणोऽपरवणिग्भिः स्म कलिं कुरुते स्म । श्रेष्ठी स्वं पुत्रं निवारयति । ततः स्वपुत्रसमुखहृष्टवणिजो कलिं कुर्वाणयोः श्रेष्ठी प्राह—कालिनं क्रियते इहपरलोकादुःखहेतुत्वात् । तथापि तौ कलेर्न निवृत्तौ । ततः श्रेष्ठी मृदु-वचा सूनो पुरं प्राहाद्याह यद्वक्त्रिं तत्त्वया कार्यं । पुत्रः प्राह—शिक्षा वितर । ततः पिता आत्महृष्टसमीपस्थो वणिगव शुभमशुभ वा यद्वक्ति तत्त्वया क्षन्तव्य । पुत्रोऽवग—तात । ते वचः ।
- 15 प्रमाण । ततः श्रेष्ठिना स्वपुत्राय तुला हृष्टाग्रे मण्डिता एकस्मिन्पार्श्वे तस्याः सेरो सुक्तः । तदा पार्श्वहृस्थो वणिग् गालिं दायदाय सन्ध्यां यावत्स्थितः । श्रेष्ठिपुत्रस्तु मौनी जातः । सन्ध्याया श्रेष्ठिनोक्त—भो पुत्र ! तुलाचेल्लक द्वितीय किं गालिभिर्मृतं न वा नमितं नवां पुत्रस्तौ विलोक्याह—तात यादृशी तुला प्रातर्मण्डिता तथैव धारणयाधुना तुलास्थितास्ति । पिता ततः प्राह—यथा गालिभिस्तुला न मृता तथा गालिभिरप्यात्मनो न लगति । ततः पुत्रोऽवग—अद्यप्रमृति
- 20 मया क्षमैव कर्त्तव्या । इति क्षमायां श्रेष्ठिपुत्रसम्बन्धः ॥२००॥

[201] अथ धर्मनिश्चलतायां महणसिंहसम्बन्धः ।

- एकदा ढीलया पुरि पोरोजसुरत्राणश्चालान्यपुर प्रति तदा महणसिंह माधु सार्द्धमा-कारितः, मार्गे सूर्यास्तसमये तुरङ्गमादुत्तीर्य प्रतिक्रमणं कर्तुं साधुमहणसिंह सामायिक ललो । प्रतिक्रमणं कर्तुं लग्नश्च राजा त्वप्रेतने ग्रामे गत । तदा महणसिंहमाकारयितुं जनमप्रैर्यत् । तदा पश्चात्स्थितो ज्ञातः । ततस्तत्र जनः प्रेषितः । सोऽपि तावत्स्थितो यावत्तत्र सामायिक
- 25 पारितः । ततो महणसिंहो राजपार्श्वे समायातः । राज्ञा पश्चात्स्थितिस्वरूपं पृष्ट । महणसिंहे-नोक्तम्—अरण्ये वने ग्रामे रणे नद्या वा अस्त याति रवौ अवश्यमुभयोः कालयो प्रतिक्रमणं मया क्रियते । राजाऽवग—अनेके वैरिणः सन्ति कदाचित्तैरारितः स्यात्तदा का गतिः । महण-सिंहः प्राह—धर्मं कुर्वतो यदि मरणं भवति तदा स्वर्गं एव भवति । तेन मया धर्मध्यानं तत्रैव कृतं, वेलातिक्रमो मया न क्रियते । महणसिंहधर्मवचने श्रुते राजा हृष्टो, यत्रारण्ये वने महणसिंहो

धर्मं कर्तुं तिष्ठति तत्र सुरत्राणस्यादेशात् सहस्रमितभटप्रमाणं सैन्यं तस्य रक्षयति । राजा तु धर्मार्थी महणसिंहस्य धर्मिष्ठता स्तौति सदा ।

इति धर्मनिश्चलतायां महणसिंहसम्बन्धः ॥२०१॥

[202] कर्मणि कुटुम्बिकपुत्रसम्बन्धः ।

एकस्य कुटुम्बिनो दश हलानि क्षेत्रे बहन्ति । स च मध्याह्ने समागते भुङ्क्ते । एका घटौ यावच्च हलानि खेटयन्ति तदा च दानं दत्तोऽर्थिभ्यः । स च कालेन मृत्वा पद्मपुरे राजपुत्रञ्चन्द्राहोऽभूत् । वर्याभरणानि परिधत्ते । परं रोगग्रस्तो जातः । क्रमात्सत्यपि विभवे किमपि भोक्तुं न शक्नोति । यदा वर्यमाहारं गृह्णाति तदोदरपोडा भवति । दानप्रभावाद्वाजपुत्रोऽभूत् । परं वृषभाणामतिवाहनात्तस्याग्रे रोगः समागतः । स्व प्राग्भव श्रुत्वा कृपिकरणे नियमं स ललौ ।

इति कर्मणि कुटुम्बिकपुत्रसम्बन्धः ॥२०२॥

[203] अथ परस्त्रीपराङ्मुखत्वे महणसिंहसम्बन्धः ।

एकदा पीरोजसुरत्राणस्याग्रे नर्तक्यो नृत्यं मण्डयामासु । महणसिंहसायुस्तदा यावदुत्थातुं लग्नं तदा राजाऽवग-तिष्ठायुना । ततो राजाप्रहान्महणसिंहस्तत्र स्थितः । तदा हस्तगृहीत-जपमालया नमस्कारान् गणयन् जपमालादत्तहृत् तस्थौ । नृत्यं तासां न वीक्षते । ततो महणसिंहं ध्यानारूढं दृष्ट्वा राजा हृष्टोऽभूत् । नृत्ते निवृत्ते राजा पप्रच्छ । नर्तकीभिर्नृत्यं कीदृक्कृतं ? महणसिंहोऽवक्-लोका वदन्ति-वर्यं नृत्तं । अहं न जाने कीदृक्कृतं नृत्तं । राजाऽवग-कथमेव वक्षि ? महणसिंहोऽवग-अहं परस्त्रियः समुखं दृढं न विलोकयामि तेन मया नृत्यं न वीक्षितं । ततो राजा हृष्टस्त परस्त्रीपराङ्मुखं मत्त्वा बहुधनदानात्प्रीणयामास ।

इति परस्त्रीपराङ्मुखत्वे महणसिंहसंबन्धः ॥२०३॥

इति श्रीतपागच्छाधिराज श्रीरत्नशेखरसूरि पञ्चालङ्करण श्रीलक्ष्मीसागरसूरिस्त्रिष्य

प० शुभशीलगणिविहितपञ्चशतीकथाप्रस्तावकोशे-

॥ प्रथमोऽधिकारः समाप्तः ॥

द्वितीयोऽधिकारः

[204] अथ 'घरसरीखी यात्रा नहीं' इति उपाणो ।

श्रीपुरात् धर्मदत्तश्रेष्ठी मातरमापृच्छथ कस्यचिच्छ्रेष्ठिनः पार्श्वात् द्रम्भान् पञ्चशतीं न्याजेन लात्वा देवयात्रार्थं चञ्चाल । मार्गे चलन् खिन्नोऽभूत् । तदा कस्मिंश्चिद्ग्रामे भद्रीकृत्य यात्रिकवेषभृत् सर्वं धनं भक्षयित्वा यात्रिकलोकेन सार्द्धं पञ्चादाययौ । सर्वे स्वजनाः संमुखमायाताः, पुरप्रवेशोत्सवोऽभूत् ।

क्रियद्दिनानन्तरं स धनदाता श्रेष्ठी स्वधनं सन्याज याचते स्म, स च न दत्ते । ततो धनदाताऽभ्येत्य तस्यालये लङ्घयितुमुपविष्टः । यदा स श्रेष्ठी यात्रिको धनं न दत्ते तदा तेनोक्तं तीर्थयात्रापुण्यं वितर मम, नो चेद् धनं देहि, नो चेदहं मरिष्यामि । ततो धर्मदत्तो यात्रा-पुण्यं दातुं लग्नः ।

अत्रावसरे माताऽभ्येत्य प्रोवाच—पुत्र ! आत्मीयं यात्रापुण्यं न दीयते । यात्रापुण्येन स्वर्गसुखं भवति । अतः त्वया यात्रापुण्यं न दातव्यम् । ततश्चान्नं स्थित्वा मातुरग्रे तेन प्रोक्त—इयं गृहसदृशी यात्रा नास्ति । माताऽवगृह्य—पुत्र कथमेवं त्वया प्रोच्यते ? तदा पुत्रेण यात्रासम्बन्धः प्रोक्तः । ततस्तेनोक्तं—मम यात्रापुण्यं तव भवतु । एवं प्रोच्य धर्मदत्तस्तं विप्रतार्यं धनं रक्षितवान् । 'घरसरीखी यात्रा नहीं' इति उखाणो जातः ॥२०४॥

[205] अथ दानफले भीमश्रेष्ठि विक्रमाकर्केसम्बन्धः ।

अन्यदा विक्रमादित्यो भूपो दानमर्थिभ्यो ददानो दध्यौ दानस्य किं फलम् ।

अत्रान्तरेऽन्बरे दिव्यबागभूत्—'एकगुणं दानं, सहस्रगुणं पुण्यं' कलौ वर्तते । राजा दध्यौ—कोऽप्येव न्योम्नि वक्ति । ततः पुनर्वाप्यभूत्—यदि दानफलं द्रष्टुं वाञ्छति तदा सोपारकपत्तने गत्वा कदर्यमहेभ्यस्य दानपरभीमश्रेष्ठिनश्चरित्रं विलोक्य ।

ततो राजा एकाकी सोपारकपत्तने ययौ । कदर्यश्रेष्ठिगृहे कोटिद्वयैरैशालिनि गतः । याञ्चा भोजनाय कृता । किमपि न दत्तः । उत्तरो विदधे—द्वयं न भुङ्क्ते स बान्धवादीनामपि न दत्ते भोजनं पर्वण्यपि । तं तादृशं बद्धसुष्टिं दृष्ट्वा भीमगृहे राजा गतः । श्रेष्ठिना स्वागतं कृतम्, भोजनं याचित्वा यावत्पञ्चाद्वलितस्तावत्तनं रक्षितं श्रेष्ठिगेहे तदानं राद्धमभूत्, परं घृतं नास्ति । ततः कृपापरो दानी स भीमः कदर्यगृहे गत्वा कदर्याग्रे प्राह—मद्गृहे अतिथिरागतोऽस्ति तस्मै मया भोजनं दास्यते । तेन घृतमर्प्यं । स चाह—धनं । भीमोऽवगृह्य—दाने दत्तेऽर्थिभ्यस्तवापि पुण्यं भविष्यति । कदर्योऽवगृह्य—मम पुण्येन सूतम्, कोऽधिकस्य भारं

वहते । ततो भीमश्चतुर्गुणं घृतं दास्यामीति जल्पित्वा घृतमानीय विक्रमार्कप्राघूर्णकं सादरं गौरवयामास । भीमगृहे राजा राज्ञौ स्थितः । दैवयोगात्कदर्यभीमश्रेष्ठिनौ मृता । राजा दधौ-येन ममादरादानं दत्तं स श्रेष्ठो कथं मृतः । अहमपि मरिष्यामि । ततो यावन्मर्त्युर्कामो भूपोऽसि कुक्षौ चिक्षेप, तावत्पुनराकाशवाणी जाता—

‘इतो दशमे मासे त्वया कान्त्या पुर्यां गम्यस्व । तत्र दानफलं द्रक्ष्यसि ।’ ततो राजा नवमासानन्तरं कान्त्याः पुर्यां पार्श्वे गतः । तत्रैकस्य चाण्डालस्य पत्नी पट् पुत्रीर्जनितवती । गृहे तु दारिद्र्यम् । सप्तमो गर्भोऽभूत्तस्या यदा तदा गर्भपातनेच्छाऽभूत्, परं गर्भः पात्यमानोऽपि नापतत् । क्रमात्पुत्री तथा जनिता । तथा चाण्डाल्या उत्करटके त्यक्ता । 5

अत्रान्तरे राजा तत्रागतोऽवगन्-पुत्री कथं त्यज्यते ! ततः सा प्राह—अस्या गर्भस्थया दुष्टा दोहदा जाताः । गोहे तु अद्यतनमन्नं नास्ति । ततो राज्ञा धनं धनं दत्त्वा सा पश्चाद्प्राहिता मातृपार्श्वीत् । ततो राजा पुरातरे गतः । 10

इतस्तत्र पुरे भूपस्य पुत्रोऽभूत्, परं स्तन्यपानं पुत्रो न करोति । ततो राजादयं सर्वे दुःखिता जाताः । ततो राज्ञोक्तं—‘यो राजपुत्रं स्तन्यं पिबन्तं करोति, तस्मै राजा ग्रामशतं दत्ते’ इति पटहो वाद्यमानो न केनापि स्पृष्टः । ततः पटहस्पर्शनपूर्वं राजा विक्रमार्को भूपुत्रपार्श्वे गतः । ततोऽसि कण्ठे दत्त्वा प्राह राजा—येनास्य बालस्य गलं रुद्धं स्यात् स प्रकटीभवतु ममाग्रे, नो चेद्दहं मरिष्यामि । ततो दानाऽधिष्ठितदेवतया बालकमुखेऽवतीर्य प्रोक्तं—भो राजन् किं मामुपलक्ष्यसि न वा ? विक्रमार्कोऽवगन्-नाहमुपलक्ष्ये । ततो बालोऽवगन्-अहं सोपारकपत्तनवासिभीमश्रेष्ठिजीवस्तुभ्यमतिथये दानमदाम् । तेन पुण्येन भूपुत्रोऽभूत् । राज्ञोक्तं—कदर्यं क्वावतीर्णोऽस्ति ? बालोऽवगन्-या त्वया चाण्डाल्या पुत्री त्यजन्ती धनं दत्त्वा प्राहिता सा कदर्यश्रेष्ठिजीवोऽल्पपुण्यः । अहं तु दानाधिष्ठायिक-देवी दानफलं ज्ञापयितुं शिशोरास्येऽवतीर्याऽजल्पम् । ततो बालोऽपि स्तन्यं पातुं लग्नः । देवी स्वस्थाने गता । बालपित्रा ग्रामशतं दीयमानं वि-‘र्णं न ललौ, तदा दानफलं देवता-सुखात् श्रुत्वा राजा लोकोऽपि दानतत्परोऽभूत् । 20

इति दानफले भीमश्रेष्ठिविक्रमार्कसम्बन्धः ॥२०५॥

[206]- अथ निरुपकारनरसम्बन्धः ।

25

एकस्य नरस्य राजवर्त्मनि गच्छतस्तैलभृतवर्तुलात्तैलबिन्दुर्भूमौ पपात । ततस्तत्र बहुभिर्जनै-स्तैलबिन्दवः क्षिप्ताः । तत्स्थानं देवताधिष्ठितं जातम् । स तैलदेवतेति नामाभूत् । सा च देवी पूर्वक्षिप्तबिन्दुपुरुषाय पुनस्तैलं क्षिपत् [ते] श्रियं दत्ते । ततस्तेन तैलदेवप्रतिमा कारिता । सा [ता] च तैलदेवताप्रतिमा [मा] सर्वेषां श्रियं ददातीति दृष्ट्वा स पुमान् परश्रियमद्रष्टुकामस्तां प्रतिमां ब्रूते चिक्षेप । ततस्तस्य गृहाच्छोर्गता । स च दारिद्र्यभूत् । ततः स एव पुमान् पूर्व-स्थाने तां मुसोच । ततः राजवर्त्मस्थतैलदेवता सर्वेषां मनोवाञ्छितं ददातीति । 30

इति स्थानप्रधानः निरुपकारनरसम्बन्धः ॥२०६॥

[207] अथ भाग्याभाग्ययोः धनश्रेष्ठितत्पुत्रसम्बन्धः ।

एकस्मिन्पुरे धनश्रेष्ठिनः पुत्रो बहवो जाता । श्रेष्ठिनि मृते परस्परं कलिं कृत्वा केचिन्मृताः
केचिद्द्विप्रिणोऽभूवन्, केचिद्दाम त्यक्त्वा गताः, केचिद्भूपयार्थाद्दण्डापिता, तदा एकस्तस्य
गृहासनस्थो नि स्वोऽवगू—

5 दालिद्रं पुण रलियामणू, कियती कियती वार ।
एक उचालइ अनइ पलीवणइ जूआ खेलणकालि ॥१॥

केनापि वैद्येन बह्वंशितेन प्रथमं किमपि दत्तं नो रोगं सन् किमपि न दत्ते । वैद्यो
ऽवगू— ब्राह्मण । बहू दानइ कोटीलउ कीथइ काजिमूकइ ढीलउ ।

इति भाग्याऽभाग्ययोः धनश्रेष्ठितत्पुत्रसम्बन्धः ॥२०७॥

10 [208] अथ भाग्ये तपस्विश्रेष्ठिसंबन्धः ।

एकस्मिन्ग्रामे श्रेष्ठिनो बह्वी श्रीविद्यते । कुटुम्ब महत् । इतस्तस्य गृहे एकस्तापसो भिक्षा-
र्थमागतः । तदा तापसः श्रेष्ठिगृहे बह्वीं श्रियं दृष्ट्वा दध्यौ । कस्य [केन] कर्मणाऽस्य गृहे श्रीर्व-
र्धमानाऽस्ति । तदा श्रेष्ठिपत्नी पुत्रपौत्रगोवृषादीनामपि शुभकर्म न वीक्ष्यते । ततो विलोकमान-
स्तपस्वी तद्गृहभित्तौ काष्ठघोटकाच्छ्रियं वर्धमानां जहौ । ततस्तपस्वी स्व श्रीमन्तं कर्तुं
15 श्रेष्ठिप्रियोपान्ते काष्ठघोटकेन रद्धं क्षीरं हठात् याचते स्म, तदा तं स्त्रियमाणं दृष्ट्वा श्रेष्ठिपत्नी
हस्याभयान् तेन काष्ठेन क्षीरं ररन्ध ।

इतस्तपस्वी स्नानार्थं गतः यावत्स तापसः सरसं आयाति तावदितो लेखज्ञालागतो श्रेष्ठि
पुत्रो मातुःपार्श्वत् बलात् क्षीरं बुभुजे । स च पुत्रो लेखज्ञालायां गतः तपस्वी तत्रागतः क्षीरं
बालकमुच्चनं ज्ञात्वा स्वशिरः कुट्यामास जजल्प चेति—ममाभागे विद्यते किमहं स्नानायागात् ।
20 अत्रि प्रथमं क्षीरं मया मुक्तमभवत्, तदा मम शीरं भविष्यत् । अस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य भाग्यमित्युदित्वा
स गतः श्रेष्ठिगृहेऽभीक्ष्णिरं तस्थौ । इति भाग्ये तपस्विश्रेष्ठिसम्बन्धः ॥२०८॥

[209] अथ कृतघ्ने सिंहसम्बन्धः ।

एकस्या गृहायां बनेचरस्य वसतः शीतार्त्तं सिंहो द्वारेऽभ्येत्य करुणं रोतितरां गुहामध्ये
प्रवेष्टु, तदा बनेचरेण दयया द्वारमुद्घाटितम् । सिंहो गुहामध्ये प्रविष्टः । प्रहरानन्तरं शोते
25 वत्तरिते बनेचरे हत्वा मुक्तवान् । इति कृतघ्ने सिंहसम्बन्धः ॥२०९॥

[210] अथ कुशीलमायायां श्रेष्ठिपत्नीसम्बन्धः ।

एकस्य श्रेष्ठिनः कुशीलिनी प्रियाऽभूत् । तयाऽऽकारितौ द्वौ नरौ भोगाय । तदाऽकस्माद् आ-
मान्तरादागतः श्रेष्ठी । गौहद्वारे तदा ताभ्यां वृभ्यामुक्तं मरणमागतम् । तत्र पतिः समायातो-

अधुना । तदा तथा द्वयोर्मध्ये एकः स्त्रीवेषभृत् कृत अपरो नृवेषधरश्च, कृत्रं स्थापितौतौ च तदा बुभुक्षित स भोक्तु श्रेष्ठपविष्ट, तदा च तथा द्वयोर्नरयोरग्रे शनै प्रोक्तं—द्वाभ्यां युवाभ्या-मधोमुखाभ्यां त्वरित गन्तव्य पश्चादह समर्थयिष्ये । ताभ्या तथा कृते श्रेष्ठी प्राह—कौ त्वरित गतौ । साऽवग् ईश्वरपार्वत्यो पूजां विना त्वमत्थ, तेन रुष्टौ तौ गतौ । अधुना ममाग्रे प्रोक्त-मेताभ्यां तव पत्युमुख न दर्शयिष्याव । स श्रेष्ठी प्राह—पश्चाद्वालयत' पर पूजां करिष्ये तयो । 5 तयोक्तम्—अद्य तु गतौ पुनर्यदा समेष्यत तदा कथयिष्यते मया । एव तथा श्रेष्ठी प्रत्यायित ।

इति कुशीलमार्यायां श्रेष्ठिपत्नीसम्बन्धः ॥२१०॥

[211] अथ श्रीदारिद्रसंवादसम्बन्धः ।

एकदा लक्ष्मीविंशष्टविभूषणाम्बरभूषिततनुरेकस्मिन्गृहे महेभ्यस्य विलसमाना सिंहासने उपविष्टा, तदाऽनेके महेभ्यास्ता द्रष्टुं समायाता । 10

इतो गोकुले नारायणो भूरिगोपीपरिवारपरिवृत्तो वादित्रनिनद श्रुत्वा पार्श्वस्थ गोपीजन पप्रच्छ । किमधुनाऽत्र वाचन्ते वादित्राणि । गोपीभि प्रोक्त-स्वामिन् । श्रोदश्रेष्ठिगोहे लक्ष्मी समागता तेन तत्रोत्सवो महान् जायमानोऽस्ति । तत कृष्णो गोपीयुतस्तत्र गतः, लक्ष्मी परिवार वीक्ष्य सुसुदे ।

इतस्तत्र गृहद्वारे दारिद्र्य पुमान् समागत । दारिद्र्यः प्राह-रे रण्डे । किमत्रैव त्वया मा 15 विना लोको विप्रतारयितु मण्डितोऽस्ति । किं त्व न जानीषे अह तव माहात्म्य क्षणादेव भिनद्धि । लक्ष्मीजगौ-गच्छाऽतोऽचिरात्, नो चेस्वां, विगोयपयिष्यामि । अहमेव लोक सुखिन करोमि । मा विना लोका रद्धा इव गृहे गृहे भ्रमन्ति । दारिद्र्यः प्राह-त्व तु माहात्म्य मत्त एव प्राप । मत्तो भीता लोकास्त्वा सेवन्ते । अतो मत्कृत एव प्रसादस्त्वयि निलसति । ततो द्वावपि मिथो विवाद चक्रतुः । क्षण विश्रामं न ललतुः, ततो लोकैरुक्तं-भो कृष्ण । त्वमन-योर्विवादं छिन्दि । कृष्णोऽवग्—अह युवा सारुप्रतमसि । 20

लक्ष्मीदारिद्रौ । इन्द्रपार्श्वे गच्छतम् । तत्रेन्द्रो वादमनयोर्भेत्यति । ततो द्वावपि स्वर्गं गतौ, इन्द्रेण पृष्टौ द्वावपि स्वस्वरूप गदत स्मेति ।

श्रीरवग्—मया जगत्सुखवत् कृतम् ।

दारिद्रोऽवग्—मत्तो भीता जना एना सेवन्ते अतोऽस्या प्रसादो मया दत्त । 25

तत इन्द्रो जगौ—युवा वर्यौ, विवादो न विधीयते । ततः अक्रेण श्री. पृष्टा त्वमद्य यावत् केषु गृहेषु कुत्र स्थाने स्थिता ?

श्रीर्जगौ—ममैतानि गृहाणि विद्यन्ते —

गुरवो यत्र पूज्यन्ते, विचं यत्र नयार्जितम् ।

अदन्तकलहो यत्र, तत्र शक्र ! वमाम्पहम् ॥११॥

प्रीतिर्यत्र निजैर्गोहे, देहे सत्त्वं सुसंभृतम् ।

पुण्यमात्मजगुण्यं च, तत्र शक्र ! वसाम्यहम् ॥२॥

एवंविधेषु गोहेषु सहस्रेषु अहं स्थास्यामि, स्थिता, तिष्ठामि ।

तत इन्द्रपृष्टो दारिद्रोऽवग्—

5

द्यूतपोषी^१ निजद्वेषी^२ धातुवादी^३ सदालसः^४ ।

आयव्ययमनालोची^५ तत्र तिष्ठाम्यहं हरे ! ॥१॥

तत्र शक्रो द्वयोः पुरः प्राह—यस्य भाग्य विद्यते तस्य लक्ष्मि । त्वं तिष्ठसि, नान्यस्य । यस्या-
ऽभाग्यं विद्यते तत्र दारिद्रो वसति । अतो युवयोः को गर्वः । अतो गर्वं मुक्त्वा यस्य भाग्यं
विद्यते तत्र लक्ष्मीस्तिष्ठतु । यस्याभाग्यं तत्र दारिद्रस्तिष्ठतु । ततो विवादो भग्नः शक्रेण ।

10

इति श्री-दारिद्रसंवादसम्बन्धः ॥२११॥

[212] अथ कूटमानकश्रेष्ठिसम्बन्धः ।

घनावहश्रेष्ठिनो घनाह्नो नन्दनोऽजनि । कमात् श्रेष्ठी हृष्ट मण्डयामास । तत्र हृष्टे
वहूनि क्रयाणकानि मण्डयन्ते । श्रेष्ठिना लोकं वञ्चयितुं कूटानि मानकतुलादीनि कृतानि ।
मानकस्य एकस्य दायकस्य 'एक पोकर' नाम दत्तम् । धान्यदानाय ग्राहकस्य मानकस्य
15 पञ्चपोकर इति । तत श्रेष्ठी यदा धान्यं गृह्णाति तदा पञ्चशोऽकरेण लाति । यदा दत्ते तदा
एकद्वित्रिचतुःपोकरेण । यदा धान्यं गृह्णाति तदा पुत्रं प्रति वदति—पञ्चपोकरमानकमानय ।
यदा धान्यं दत्ते तदा वदति—एकपोकर-द्विपोकर-त्रिपोकर-चतुःपोकर पुत्र । मानकमानय ।

एकदा एकग्राहिका स्त्रीर्जगौ—श्रेष्ठिन् । तत्र पुत्रस्तु एक एव दृश्यते नामानि
वहूनि कथमस्य । श्रेष्ठ्यवग्—एकं नाम भया, एकं मात्रा, एक मातुलेन, एक मातुलान्या, एक
20 तु लोकैर्नामास्य पुत्रस्य दत्तं । एव प्रोच्य सा वञ्चिता । एव वञ्चवञ्चं श्रेष्ठी श्वभ्रं गतः ।

इति कूटमानकश्रेष्ठिसम्बन्धः ॥२१२॥

[213] अथ सीतावनत्यजनसम्बन्धः ।

एकदा श्रीरामो रावण जित्वा सीतां स्वसदनेऽनैपौद्यदा तदा सीता श्रीराममान्यां दृष्ट्वा
राज्ञीनामष्टसहस्रमीर्ष्यां कुरुते । ताम्भी राज्ञीभिर्मिथा विमृष्ट, सीता रामचित्तादुच्चार्यते ।

25

ततश्चान्यदा सीतामन्तःपुरे आगच्छन्ती वीक्ष्य सर्वा अन्तपुर्यो वर्यासन मण्डयामासु,
अभ्युत्थानं चक्रुश्च । सीतोपविष्टा तामिः सविनय प्रोक्तं—स्वामिनि । त्व लङ्कामस्थाः, स
रावणो दमानन कीदृशो दृष्टः, लङ्का वा कीदृशी विद्यते । सीताऽवग्—

रावणो यदा यदा मम पार्श्वे समागात्तदा तदा अयोमुखं कृतं तेन रावणाङ्ग न दृष्टं,
पुन पादौ तस्य दृष्टौ ।

ताभिरुक्त-तर्हि लङ्काद्विरागणपादादि भूमौ खन्या लेखनीयानि ।

ततस्तया मुग्धस्वभावत्वात् लङ्कादिधरावणपादादि सर्वं भूमौ लिखितं । रामोऽवग्-
सीतैव कथं लिखति । ताभिः प्रोक्तं--या यस्याश्चेतसि विद्यते स तस्या हृदि तिष्ठत्येव ।
रावणाह्नी आलिख्य प्रणमति सीता ।

ततो रामो दृश्यौ-अहं सीता मतामेव वेद्मि, यस्या हेतवे मनुष्याणां बहूनां संहारं कृतो 5
मया सा त्वेवविधाऽस्ति । ततो रामो दृश्यौ-सर्वाः पत्न्य एवविधा मन्ति अतः सर्वा-
स्त्यक्षयामि ।

ततो रामो रात्रावेकाकीं पुरं दृष्ट्वा निर्गम्य । एकस्य गालिकस्य गृहोपान्ते गतः, तदा
पत्नी तस्यात्सूरे समागता सती गालिकेनोक्त-त्वमेतावन्तं कालं कुत्रास्या ? पत्न्योक्त-प्राति-
वेदिमकालये । कान्तं प्राह-एव त्वं यास्यन्ती असती भविष्यसि । साऽवग्-एव यद्यसतीत्वमा- 10
गमिष्यति तदा सर्वा स्त्रियोऽमत्य एव भविष्यन्ति ।

ततो हृष्टः स यदा गृहाद्वहिः कर्पयितुं लग्नं तदा साऽवग्-श्रीराम सीता रावणगृहे
बहुकालं स्थितामिति स्वगृहे स्थापयति, त्वमेव कथं कुरुषे ?

‘अहं रामतुल्यो नास्मि’ । एतद्वचः श्रुत्वा पुनः सीतोपरि जातद्विष्टः सीतां वने तत्याज ।

इति सीतावनत्यजनसम्बन्धः ॥२१३॥

15

[२१४] अथाविचार्य जल्पने क्षत्रियसूत्रधारपुत्रसम्बन्धः ।

काणककालिकः कस्यचित्क्षत्रियस्य वृषभौ कस्मैचित्कार्याथानीतवान् । सिद्धे कार्ये तस्य
गृहे वृषो दत्तौ । तेन प्रोक्तं च दृग्भ्यां दृष्टौ ? सोऽवग्-दृष्टौ । कालिक स्वगृहे गतः ।

इतस्तौ वृषौ गतौ तस्य गृहात्, विलोकितौ सर्वत्र न लब्धौ । स च क्षत्रियो वृषौ मार्ग-
यितुं गतः । कालिकोऽवग्-मया पश्यतस्तव तौ दत्तौ, तथापि स क्षत्रियस्तौ मार्गयति सदा, 20
कलिं कुरुते । ततस्तौ मार्गे कलिं कुर्वाणौ निर्गताः ।

इतः कालिकस्याग्रे क्षत्रियेणोक्त-भो पुमन् ! अश्वो हन्तव्यः गच्छन्नस्ति । तेन तदाऽसिना
हतेऽश्वो मृतः । स चाश्वं मार्गयति । द्वाभ्यां पुनः कालिको देवगृहे गतः दृश्यौ च, “अहमेतयो
पार्थान्मृतिं विना न छुटिष्यामि” ततस्तयो सुप्तयोर्मर्त्तुकामं कालिकं प्रासादस्योर्ध्वं चटित्वा
क्षमपामदात् । तदाऽधस्तात्सुप्तस्य सूत्रधारस्योपरि पपात । सूत्रधारो मृतः । सूत्रधारपुत्रोऽपि 25
स्वपितरं याचते । त्रयोऽपि कालिकं दृष्टं कृत्वा राजकुले गताः । स्व स्व लहनकं ममार्गः
[मार्ग्यामासुः] स्व स्व सम्बन्धं प्रोचुः । कालिकोऽपि स्वसम्बन्धं जगौ । तदा भूपामात्येनोचे-
‘भो क्षत्रिय त्वयोक्त-दृग्भ्यां वृषभौ दृष्टौ ततस्त्वं दृष्टीं देहि, असौ वृषभो दास्यति ।’ ततः स
मौनं व्यधात् । द्वितीयक्षत्रियाग्रे प्रोक्त-स्वयां जिह्वयोक्तं अश्वो हन्यता ततोऽस्मै त्वं जिह्वां छित्त्वा
देहि, ततोऽसौ सुरङ्गमं दास्यति । सूत्रधारपुत्रस्याग्रे प्रोक्तं-त्वमपि प्रासादोपरि चटित्वाऽस्य 30

सुप्तस्योपरि यत् । ततः सर्वे मौनं चक्रुः । काञ्चिकश्छुटितस्तेभ्यः स्वगृहे गतः ।

इति अविचार्यजल्पने क्षत्रियसूत्रधारपुत्रसर्वबंधः ॥२१४॥

[215] अथ शुद्धाहारग्रहणे वत्सकथा ।

श्रीनिलये पुरे श्रीदः श्रेष्ठी, पुत्राः ४ क्रमात्परिणायिताः श्रेष्ठिना । तस्य च गृहे एका
6 गौरेको वत्सः तस्य चारिपानीययोश्चिन्ता ता चारकेण कुर्वन्ति ।

एकदा विवाहे जायमाने स वत्सो विस्मृतो, बुसुक्षितस्तासां मुखं विलोकयति
विवाहासक्तान् न स्मरन्ति वत्सम् । इतः श्रेष्ठी वत्सं बुसुक्षितं जज्ञौ । ततः श्रेष्ठी ताः प्रति ग्राह-
यूयं न वरा, यतो वत्सस्य सारा न कृता इति हसितास्ताश्चारिपानीयादि दातुं वत्सं
प्रति चेत्सुः, तदा यथा वत्सस्तस्मिन् चारिपानीयादौ एकाप्रचित्तोऽभूत्, न तासु । तथा
10 साधुभिर्भिक्षासु चित्तं देयं, नान्यत्र ।

इति शुद्धाहारग्रहणे वत्सकथा ॥ २१५ ॥

[216] अथ विध्यविधिभ्यां धर्मं कर्त्तव्यमिति पुरुषत्रयकथा ।

कस्मात्पुरात् त्रयः पुरुषाः द्वयार्थं चेत्सुः । गतास्तुङ्गशैले, तत्र सिद्धपुरुषं पणमासं यावन्निरन्तरं
स्तिपिदिरे तथा, यथा प्रसन्नीभूयऽवग-भार्ययत् यूयं चित्तेष्टं, ते जगुर्धनं देहि । ततः पुनस्तुम्बिका
15 वीजानि दत्त्वाऽवग-भवद्भिः पुष्याकैयोगे मध्याह्ने जाते शतवारं क्षेत्रं खेटयित्वा छायाया कृताया
मण्डपयोगात् वीजानि वपनीयानि । अयं मन्त्रश्च जपनीयः इत्यादि विधिना तुम्बिकावीजानि
वद्गतानि पुनर्वीजानि तासां जायन्ते यदा तदा सपत्राः सशाखास्तुम्बिका उत्पाद्य आतपे
शुष्कयित्वा तासां वीजानि पृथक्कृत्वा सुस्थाने स्थाप्यानि । यतः पुनर्वपनाय तासां चूर्णमेकग-
दीयानकमितं तप्तत्रपुमध्येऽपि क्षिप्यते सर्वं सुवर्णं भविष्यति ।

20 एवं श्रुत्वा तास्तुम्बीर्लात्वा तासां वीजानि ते ललुः । ततस्तं सत्पुरुषं नत्वा स्वग्रामे ययुस्ते
त्रयः । तेषु प्रथमो गुरुक्तविधिना तानि तुम्बीवीजानि उप्त्वा सुवर्णं चक्रे, बहु ततः सुलभ्यभूत् ।
द्वितीयो गुरुक्तं विधिं शिथिलयन् तानि वीजानि उप्त्वा रजतं चक्रे । तृतीयो गुरुक्तं विधिं न
न व्यधात् तस्य किमपि नाभूत् ।

एवं ये गुरुक्तविधिना सादरं देवपूजादानशीलतपोभावनादिपुण्यं कुर्वन्ति ते प्रथमपुरुष-
25 वत्सवर्गापवर्गादिसुखभाजः स्युः ।

ये तु विधिना धर्मं कुर्वन्तः कदाचिदविधिनाऽपि देवपूजादिपुण्यं कुर्वन्ति ते द्वितीयपु-
रुषवन्मनुष्यजन्म लभन्ते ।

ये तु गुरुक्तं धर्मं विधिनाऽविधिनाऽपि न कुर्वन्ति ते तृतीयपुरुषवद्दुःखिनो नरके भवन्ति ।
एवं विधिना धर्मकृत्यं नो चेद्विधिनाऽपि कर्त्तव्यं, न धर्मकृत्यं विना स्थेयं । यत् —

अविहिकर वरमकयं, असूयवयणं भणंति समयण्णू ।
पायच्छित्तं जम्हा, अकयगरुअं कयलहुअं ॥१॥

इति विध्यविधिभ्यां धर्मं कर्त्तव्यमिति पुरुषत्रयकथा ॥२१६॥

[217] अथ द्वेषे भूपपत्नीकथा ।

श्रीपुरे चन्द्रभूपस्य पञ्चदशपत्न्योऽभूवन् । तासु मध्ये चन्द्रवतो पट्टराज्ञी जिनधर्मं कुशला । 5
अपरासामग्रे वक्ति-भो भगिन्य । अस्माभि पूर्वं पुण्यं कृतं तेन वय भूपस्य पत्न्योऽभूम ।
यदि जैनो धर्मः क्रियते तदा वर । एवं कथयन्ती जिनप्रासादं कारयामास । तत्रादिवेव-
प्रतिमा स्थापिता ।

एकदा भगिनीना पुर प्रोक्तं-जिनप्रासादप्रतिमाकारणे बहु पुण्यं जायते, यतः—

अङ्गुष्ठमात्रमपि यः प्रकरोति विम्बं,
वीरावसानवृषभादिजिनेश्वराणाम् ।
स्वर्गप्रधानविपुलद्धिसुखानि भुक्त्वा,
पश्चादनुत्तरगतिं सञ्चुपैति धीरः ॥ १ ॥

10

इत्यादि धर्मोपदेश पट्टराज्ञीमुखादाकर्ण्य सर्वाभो राज्ञीभिर्जिनालयास्तुङ्गाः कारिताः ।
चन्द्रवती गुरुणीति कृत्वा स्थापिता इयं पुण्यवतीति ता जल्पन्ति । क्रमाच्चन्द्रवतो लोकमुखात्स्वं 15
जिनालयमपराहृदांलयेभ्यो हीनं श्रुत्वा खिन्ना दध्यौ । मया पाप कृत यदासां पार्थ्वीप्रासादा
कारिता । किं कथमपि प्रासादा पतन्ति तदा वरम् । एव सदात्तंभ्यानपरा हृदये परेभ्यः स्वं
पापमप्रकाशयन्ती क्रमादुत्पन्नरोगा मृता ग्रामशुनी जाता । सा च प्रमुप्रासादे प्रविशन्ती ता
कष्टापयन्ति कृष्टयन्ति बहिर्निष्काशयन्ति ।

एकदा प्रमुबिम्ब दृष्ट्वा जातिस्मृतिं प्राप्याश्रुप्रवाह मुञ्चन्ती तिष्ठति स्म, न कुत्रापि गच्छति 20
पुन स्वकृतकर्म निन्दति च तदा केवली तत्रागात् । स च सर्वाभिः पट्टराज्ञीभिर्भूषेन वन्दित
धर्मोपदेशः श्रुत । पृष्ट ताभिः अस्मद्गुरुणी चन्द्रवतो मृत्वा कुत्रोत्पन्ना ? केवल्यवग्—शुनी या
जिनबिम्ब दृष्ट्वाऽश्रु पातयति सैव । ततः पृष्ट कथ पुण्यवत्येवविधाऽभूत् ? केवल्यवग्—आत्त-
ध्यानाद् कुत्सितध्यानाच्च । ताभि पृष्ट कथ ज्ञायते ? केवल्यवग्—भवन्त्यस्तत्र गत्वा पृच्छन्तु,
सास्य संज्ञापयिष्यति । तत केवल्लिपार्थे आनीता । केवल्यवग्—परस्मिन् द्वेष कुर्वन् तिर्यग्पदीय 25
भवति एषा शुनी यथा तत सर्वो वृत्तान्तः प्रोक्तः । सा चानशन लात्वा स्वर्गं क्रमाद् दिवि
यास्यति । ततः सर्वा राज्ञः पत्न्यो द्वेष त्यक्त्वा शुद्ध धर्मं कृत्वा प्रान्ते चारित्रं लात्वा सर्व-
कर्मक्षयान्मुक्तिं गताः । इति द्वेषे भूपपत्नीकथा ॥२१७॥

[218] अथ भाग्ययोगात्स्वेष्टयोगो भवति ।

एकस्मिन् ग्रामे भग्ने परैः एकस्य निगमस्य प्रिया तैर्गृहीता वैरिभिः । सा स्त्री वैरिभिश्चालिता 30

- सती मार्गं समेत्य पत्या लोटयितुं चतुःशतीस्फरकानां मानिता । स्वगृहे सर्वं गृहं धनैः रिक्तं
 दृष्ट्वा स्ववजनपाश्वर्थात् धनं मार्गयित्वा चञ्चाल । तदा एको द्विजश्छली तद्भूतं तेन नैगमेन सम
 चञ्चाल । स वणिग् न विश्वमिति । स च चलन् मार्गं एकस्य कूपस्य प्रान्ते समागात् । तदा
 विप्रोऽवगु—अत्र पयः पीयते, कूपस्य कण्ठे उपविशत् । तदा छलेन द्विजस्तस्य पाश्वर्थात् धनं
 5 लात्वा कूपे चिक्षेप । कटिदण्डे जले स्थित क्षणात्सचतेनीभूतं स्वा प्रिया तत्रैव दृष्ट्वा हृष्टः प्राह—
 भो प्रिये ! कथं त्वमत्रागाः । ततस्तेन स्वस्य कूपपतनवृत्तान्तं प्रोक्तं । ततो भार्यापि तेन
 पृष्ट्वाऽवगु—स्वकूपपतनवृत्तान्तं प्राहेति—अहमत्रायाते शिविरे छलं कृत्वा कूपेऽपत तदा दिनद्वय
 जात्रं क्रोऽपि न तत्रायाति । यः कर्षयति तदाकस्मात् कूपस्याथ स्थविवरेऽकस्मात्तत्र पयः पातुं
 शिवा समागात् । सा पयः पीत्वा पश्चाद्यावद्ववले तावत्स वणिग् तस्य पृष्ट्वा विवरात् गन्धू-
 10 तद्वये बहिर्निर्गत्य स्वा प्रिया-कर्षयामास । यत्र शिवा भूमध्यविवरेभ्यः पातालस्थं पयः पिवति
 ततस्तत्र विप्रपाश्वर्षे गत्वा तं हककयित्वा राजकुले नीत्वा स्व धनं जग्राह । भार्यायुतः स्वपुरे गत ।

इति भाग्ययोगात्स्वेष्टयोगो भवति ॥२१८॥

[219] अथ कुमारपालपञ्चाङ्गवसम्बन्धः ।

- ग्रीष्मे तुल्यगुडां सुसैन्धवयुतां वर्षावनद्धाम्बरे,
 15 तुल्यां शर्करया शरदमलया शुम्ब्या तुपारागमे ।
 पिष्यत्या शिशिरे वसन्तसमये क्षौद्रेण संयोजितां,
 पुंसां प्राप्य हरीतकीमिव गदा नश्यन्तु ते शत्रवः ॥१॥
 सुरगिरि एकावन्ना, सावउ भावउ देइ दाणं ।
 तस्स न तत्ती अपुंनं, लत्तीअ सामइए इक्के ॥२॥
 सामाईअसुद्धिआणं, जह जह उल्लसइ सुद्धपरिणामो ।
 20 तह तह खवंति लीवा अणेगभवसचिजं कम्मं ॥३॥
 सामाईअसामग्गि, अमग्ग चिंतंति ही अयपज्जंमि ।
 जइ हुज्ज वडीव दुगं, ता अम्ह नुग्गणं सुलं ॥४॥

एकदा कुमारपाल श्रीहेमसूरिपाश्वर्षेऽप्राक्षीत् । मया पूर्वभवे किं कृतं पुण्यसूत्रे को भदो
 भविष्यति ? सिद्धराजं कुतो मह्यमद्बुद्धयत् ? मन्त्रो उदायतो यूयमपि वत्सला कृतः ? यतः—

25 नहि प्राग्जन्मसंबंधं, विना कस्यापि कर्तित्वं ।

दैर् च सौहृदय्यं च, स्नातामात्यान्तित्रे भ्रुवसु ॥५॥

सूरिः प्राह—नेदानीं निर्मलं ज्ञानं न विद्यते तथापि देवतापुष्ट्या कथं पिष्यामि । ततः सूरिः
 सिद्धपुरे गत्वा श्रीनेमिप्रासादे नेमिमन्त्रिकामुद्दिश्य तपस्तेषु । उपवासत्रयान्ते अम्बिका

प्राक्सम्बन्धं प्राह । ततो गुरुः प्राह—मेदपाटमध्ये भीमपर्वतोपान्ते परमान्वयी जयताहः पल्लीपतिः लोकान् सुमोप । ग्रामान् भनक्ति स्म ।

अन्येद्युर्धनदत्त सार्थप तत्राध्वनि आगच्छन्त दृष्ट्वा लुलोट । धनदत्तो नष्टः सार्थपः स्वगृहे गत्वा मालवेश ससेव्य तद्वलालात्वा पल्लीपुर वेष्टयित्वा युद्धे जयत जिगाय । जयतो नष्टः धनदत्तस्तद्भृत्यान् हत्वा तत्पत्न्याः सगर्भाया उदरं विदार्य कर्षयित्वा शिक्षायामात्फाल्य यम- 5 गृह नीतवान् । ततो यदा धनदत्त पल्लीपतिधन राज्ञोऽग्रे सुमोच, तदा राजा तत्कृत्य ज्ञात्वा रुष्टो जगौ—

त्वं वाणिजोऽपि जात्यारे, कर्मणामि जनंगम ।

निर्घृणो यत्स्वइस्तेन, स्त्रियं बालं च जग्निवान् ॥६॥

अथैतत्कर्म निर्माति, चाण्डालोऽपि न कर्हिचित् ।

यत्त्वया निमित्तं रे रे, लोकद्वयविरोधकम् ॥७॥

अतस्त्वेमदृष्टमुखो दूरं याहि, महेशे न स्थेय । ततो निर्गत्य तापसो भूत्वा अज्ञान तप कृत्वा सिद्धराजोऽभूत् । धनदत्त जयताकः पल्लीपतिः निःस्वो भूत्वा यशोभद्रसूरिं सेवते स्म, धर्मं श्रुणोति । यतः—

रोगिणां सुहृदो वैद्याः, प्रभूणां चाडुकारिणः ।

मुनयो दुःखदग्धानां, गणिकाः क्षीणसम्पदाम् ॥८॥

चौर्यं श्वभ्रफलं ज्ञात्वा, स्तैन्यं तत्याज जयतः ।

स्थानभ्रंशं कुलध्वंसं, निःशेषविभ्रक्षयः ।

तत्कालं कलयन् स्तेया—त्कः सुधीर्विदधीत तत् ॥९॥

ततो जयताक एकशिलापुर्यां प्रेषित । तत्र उदरमहेभ्यगृहे नर्मकरोऽभूत् । भद्रकस्वभावत्वात् 20 गुरुरपि तत्रागात् उदरो धर्मोपदेशं शुश्राव ।

एकदा उदरेण जयतः प्रष्टुं, कुत्र तिष्ठमि बह्वी वेला । तेनोक्त—उग्रोभद्रसूरेः पार्श्वे तिष्ठामि । तत उदरो हृष्टस्त भृत्यं गुरुपाश्वं निनाय । धर्मं द्वावपि श्रुणुनः स्म । उपदेशं श्रुत्वा उदरो जिनागारमकारयत् । तत्र श्रीवीरदेवप्रतिमा यशोभद्रसूरिं [रिः] प्रतिष्ठयन् ।

एकदा पशुपणादिने बहून् श्राद्धान् जिनमर्चयतो दृष्ट्वा स्त्रीयपञ्चकूपर्दे, पुष्पान् लात्वा 25 प्रभोर्जयतोऽर्चां चक्रे । प्रातर्गुरुन् प्रतिलाभ्योदरं पारणकं व्यधात् । न कर्मकरोऽनुमुमाद तत्पुण्यम् । उदरो मृत्वा उदायनो मन्त्र्यभूत् । जयताको मृत्वा भजानभूत् । यशोभद्रसूरिस्त्रे-वा हेमाऽभूवम् । धनदत्त, सार्थपो मृत्वा सिद्धराजोऽभूत् । अतः प्राग्भद्रसूरौ त्वं मायितुमार-ब्धस्तेन मम तव उदयनस्य च प्रीतिं प्राग्भवभूताऽभूत् । तत एकशिलापुरिरेष्यभृत्यान् पुर-गृहप्रासादादिपुण्यं ज्ञातमतो मृत्वा भवान् व्यन्तरेन्द्रो भविष्यति । इन्द्रवत्स्वशाश्वतचैत्यानि 30

वन्दिष्यसि ततश्च्युत इह भरते भद्रिलपुरे शतानन्दभूपस्य धारिणीकुक्षिभूतः शतबलाहः पुत्रो भविष्यसि । तत्र धर्मवान् भविष्यति । त्वां राज्ये न्यस्यानन्दो स्वर्गं गमिष्यति । त्वयि शतबलभूपे राज्यं कुर्वति तत्र श्रेणिकभूपजीवः पद्मनाभः सर्वज्ञः तत्रागमिष्यति । उपदेशं श्रुत्वा प्रबुद्धः शतबलो राज्ये पुत्रं न्यस्य दीक्षां प्रहोष्यति । तत्र गणधरो भविष्यति । केवलज्ञानं प्राप्य जीवान् प्रबोध्य भवान् भुक्तिं गमिष्यसि ।

इति कुमारपालपञ्चाङ्गवसम्बन्धः ॥२१९॥

[220] अथ कुबेरदत्त—कुबेरदत्ताकथानकमष्टादशनात्रकगर्भितम् ।

मथुरायां वेश्या कुबेरसेना मातृरूपरोघादेकादशदिने स्वापत्ययुग्मं कुबेरदत्त—कुबेरदत्तारनासाङ्कितमुद्रिकाद्वयसहितं काष्ठपेटाया प्रक्षिप्य यमुनायां प्रवाहयत् । सा वहमाना सूर्यपुरे—
 10 जगत् । इभ्यपुत्राभ्या गृहीता । समये तयोरेव द्वयोः कुबेरदत्ता—कुबेरदत्तयोर्विवाहोऽभूत् । असम्बद्धे एव मुद्रिकात उपलक्षणं भ्रातृभगिनीभाव मुद्रिकाक्षरतो ज्ञात्वा देवतत्यवसरे निजनामाक्षराङ्कितमुद्रादर्शनात् कुबेरदत्तकुबेरदत्ताभ्यां भ्रातृभगिनीभावौ ज्ञातौ । ततो व्यवसायार्थं कुबेरदत्तो मथुराया गतः । कुबेरसेनायाः स्वमातुरज्ञानात्कलत्रोत्करणं पुत्रोत्पत्तिरभूत् तयोः । कुबेरदत्ता विरक्ता भवाहीक्षा ललौ । तपसा तस्या अवधिज्ञानमुत्पदे । स्वपुत्रपुत्र्यादिसम्बन्ध-
 15 भवगत्यावधिज्ञानात् कुबेरदत्ता यतिनी कुबेरसेनामातृगृहोपान्ते कस्यचिदुपाश्रयं याचित्वा स्थिता । ततो मातृभ्रात्रो प्रबोधाय कुबेरदत्तकुबेरसेनोत्पन्नं बालं पालनस्थं रटन्तमिति तत्रैत्याललाप—

भ्रातासि^१ तनुजन्मासि,^२ वरस्यावरजोऽसि^३ च ।

भ्रातृव्योऽसि^४ पितृव्योऽसि,^५ पुत्रपुत्रोऽसि^६ चार्भक ! ॥१॥

यश्च बालक ! ते पिता, स मे भवति सोदरः^१ ।

20 पिता^२ पितामहो^३ भर्ता,^४ तनयः^५ स्वशुरोऽपि^६ च ॥२॥

या च बालक ! ते माता, सा मे माता^१ पितामही^२ ।

भ्रातृजाया^३ वधूः^४ श्वश्रूः,^५ सपत्नी^६ च भवत्यहो ॥३॥

एतद्विचरणश्लोकाश्चैते—

आर्योचे मम बालोऽयं, भ्रातैका जननी यतः ।

१

25 वदामि तनुजन्मान—मम मत्पतिसुरिति ॥४॥

२

मद्भर्तुः सोदर इति, देवरोऽपि भवत्यसौ ।

३

भ्रातृस्तनय इति च, भ्रातृव्यं कीर्त्तयाम्यमुम् ॥५॥

४

पितृव्यश्चैप भवति, भ्राता मातृपतेरिति ।

५

पुत्रः सपत्नीपुत्रस्ये—त्यसौ पौत्रो मयोदितः ॥६॥

६

योऽस्य वप्ता स मे भ्राता, माता द्वेका यदावयोः ।	१	
अस्य तातश्च मे तातो, भर्ता मानुरभूदिति ॥७॥	२	
पितृव्यस्य पितेत्येन—मुद्घोषयामि पितामहम् ।	३	
परिणीताऽहममुना—ह्यस्मीति पतिरेष मे ॥ ८ ॥	४	
ममैप तनुजन्मा च, सपत्नीकुक्षिभूरिति ।	५	५
देवरस्य पितेत्येष, भविता श्वशुरोऽपि हि ॥९॥	६	
याऽस्याम्ना सा ममाप्यम्वा, तथा जातास्म्यहं यतः ।	१	
पितृव्यकस्य मातेति, मम सापि पितामही ॥१०॥	२	
भ्रातृजायाऽपि भवति, मद्भ्रातृगृहिणीत्यसौ ।	३	
सपत्नीतनयस्यैषा, गृहिणीति वधूरिति ॥११॥	४	१०
मातापत्युर्मदीयस्ये—त्येषा श्वश्रुरसंशयम् ।	५	
भर्तुर्भार्या द्वितीयेय—मिति जाता सपत्न्यपि ॥१२॥	६	

ततः कुबेरदत्तभ्राता कुबेरसेनामाता च कुबेरदत्तायतिनीपाश्च पुत्र-पुत्री-भ्रातृ-पितृमात्रादि
१८ नात्रकसम्बन्ध स्वस्य ज्ञात्वा प्रबुद्धौ । कुबेरदत्त गृहीतव्रत स स्वर्गमगात् । मुद्रिकादर्शनेन
मानुरपि प्रबोधः सम्यक्त्वादिप्रतिपत्तिश्च ।

इति कुबेरदत्त-कुबेरदत्ताकथानकमष्टादशनात्रकसम्बन्धगर्भितं समाप्तम् ॥२२०॥

[221] अष्टविधप्रतिक्रमणस्य दृष्टान्तानि—प्रथमं अध्वदृष्टान्तम् ।

पडिक्कमणं^१ पडियरणा^२, परिहरणा^३ वारणा^४ निवत्ती^५ य ।
निंदा^६ गरिहा^७ सोही^८, पडिक्कमणं अट्टहा होइ ॥ १ ॥

प्रतिक्रमणे दृष्टान्ता —

अट्टाणे^१ पासाए^२ दुद्धकाय^३ विसभोअणतलाए^४ ।

दोकन्नाओ^५ पडमारिया^६ य, वत्थे^७ अ अगए^८ अ ॥२॥*

अध्वानो नृपेण प्रासादार्थं दत्तस्तत्रान्तर्गच्छद्द्राम्यद्वयस्य निषिद्धस्य एको घृष्टत्वात्को
दोष इति वदन् नृपालुर्गर्हत् । द्वितीयस्तु तैरेव पदैर्वलमानो मुक्तः सुखी जातः । एवं द्रव्य-
प्रतिक्रमण ।

भावे दृष्टान्तस्योपनयो यथा—राजस्थानीयैरर्हद्भिः प्रासादः सूत्रस्थानीयः संयमो रक्षणोय इत्यादिष्टे ग्राम्यसाधुना एकेनातिक्रान्तं स दुःखभागी । यः प्रासादेन संयमं गतः प्रतिनिवृत्तो-
ऽकरणतया प्रतिक्रमति स शिवभागी । इति प्रथमः ॥२२१॥

[222] अथ प्रतिचरणायां ग्रामादेन दृष्टान्तो यथा—

- 5 कश्चिद्वणिगर्थसमृद्धः प्रासादो यन्वयाचिन्त्य इति भार्यायै लुक्त्वा देशान्तरमगात् । तथा देहमण्डनादिपरया स प्रासादं शनैः शनैः पतितो न प्रतिचरितः । आगतेन वणिजा त पतितं दृष्ट्वा पत्नी निःकारिता गृहात् । यथा न दृष्ट्वा । तेन पुनरन्यः प्रासादः कारितः । अन्या पत्नी परिणीता च । पूर्ववत् प्रासादं नवीनं पत्न्यै सम्भाल्य दूरे गतः । पुनरागतः सन् तं प्रासादं तथा प्रतिचरितं दृष्ट्वा गृहम्बामिनी कृता । एषा द्रव्यप्रतिचरणा ।
- 10 भावे वणिक्स्थानीय आचार्य, प्रासादः संयम, इत्यादि पूर्ववत् ज्ञेयम् ।

इति द्वितीयः ॥ २२२ ॥

[223] अथ तृतीयः—(परिहरणाया) दुग्धकाये दुग्ध-काण्डिः ।

- एकः कुलपुत्र, तस्य द्वे भगिन्यौ स्तः । स च परीक्षां विना न कस्यापि स्वा भगिनीं दत्ते । तस्य पुत्रीयाचनाय द्वौ नरौ समायातौ । कुलपुत्रोक्तं—यो दक्षो भविष्यति तस्मै दास्ये
15 पुत्रीम् । ततस्तेन कावडियुक्तौ द्वौ दुग्धमानयनाय गोकुले प्रेषितौ । तत्र गत्वा दुग्धघटौ दुग्धेन श्रुत्वा कापोतीमादाय निवृत्तौ ।

तत्र द्वौ पन्थानौ, एक परिहारेण समोऽस्ति, अपर ऋजुर्विषमश्च । तत एकस्य ऋजुना प्रविष्टस्य प्रसूत्यैकघटभङ्गे द्वितीयोऽपि भग्नः । द्वितीयो दूरमार्गेण पर्वतपरिहारेणाखण्डघट-
समायात, तस्मै पुत्री दत्ता । तेन एषा द्रव्यपरिहरणा भावे कुलपुत्रस्थानीया अर्हन्तः, दुग्धं चारित्र, कन्या सिद्धि, गोकुलं मनुष्यभव' । इति तृतीयः ॥२२३॥

- 20 [224] वारणायां विपमोजनतडागेन दृष्टान्तः चतुर्थः ।

एको राजा परचक्रागमं ज्ञात्वा ग्रामेषु दुग्धदधिभोग्यादिषु तटाकादिषु, वृक्षपुष्पफला-
दिषु च विषयमोः कारितवान् । आगतेन राज्ञा तथा ज्ञाते घोषणया चारितं सैन्यम् । ये वागिता श्रुत्वा राज्ञोक्तमङ्गीचक्रुस्ते सुखिनोऽभूवन्, अपरे मृताः । भावे विपात्रपानसदृशा विषया. भूपतुल्या गुरवः, श्रुत्यसमा भव्यजना ये गुरुक्तमङ्गीचक्रुस्ते सुखिनोऽन्ये तु न ।

- 25 इति चतुर्थः ॥ २२४ ॥

[225] अथ—द्वयोः कन्ययो राजसुता—चित्रकरसुतयोर्मध्ये पूर्वं निवृत्तौ

राजकन्यया दृष्टान्तः पञ्चमः ।

एक. शालापतिस्तस्य शालायामेको धूर्तो मधुरस्वरेण गायति । तेन सम शालापतिपुत्री

तत्सखी राजपुत्री लम्बे । द्वे अपि यातस्तस्य वरणार्थम् । मार्गे गाथामेकां शृणुतः स्मेति—

जह्ं फुल्ला कणी[णि]यारया चूयय ।, अहिमासयंमि थडंमि [धुडंमि] ।

तुह न खमं फुल्लेडं, जह्ं पच्चंता करंति डमराडं ॥१॥

यदि कर्णिकाराद्या नीचाः पुष्पिता* तदा तव भूतोत्तमस्य पुष्पितुं न युक्तम्, श्रुत्वेति राजपुत्री मम रत्नकरण्डको विस्मृत इति छद्मना कुविन्दसुतायै निवेद्य पश्चादागता । तस्मिन् 5 दिने सामन्तपुत्राय दत्ता पित्रा सुखिनी वभूव । स च श्वशुरत्रलेनारीन् जित्वा सुख्यभूत् । कुविन्दपुत्री तेन धूर्त्तनाङ्गीकृता दु खिनी जाता ।

भावे—आद्या भूपपुत्रीतुल्यो चारित्रो साधु, कुविन्दपुत्रीतुल्यो धर्मः, चारित्रो साधुः, धूर्त्त- तुल्या विषयाः, गीततुल्याचार्येण मम तु श्लिष्टो निवृत्त सुखी जातः । यथा द्रव्यभावनिवृत्तो क्वापि गच्छे एक साधुस्तरुणो प्रहणधारणसमर्थ इति सूरिप्रिय मोऽन्यथाऽशुभकर्मोदयेन 10 प्रतिगच्छन् शृणोति—

तरियच्वा च पइन्ना, परिअच्वा समरे समत्थेण ।

असरिसजणतुल्ला वा, न हु सहिअच्वा कुलपसएण ॥

श्रुत्वेति स प्रबुद्धो निवृत्त । इति पञ्चमः ॥२२५॥

[226] निन्दायां चित्रकरसुतादृष्टान्तः पष्ठः ।

15

चित्रकरसुता बुद्धिमती केनचिद्राज्ञा परिणीता बुद्ध्या षण्मासान् नृप स्वावासे स्थापितवती सा । यच्छिद्राणि वीक्षन्ते । सा चापवरके प्रविश्य पुराणमणिचोवराणि पुरः कृत्वा आत्मानं निन्दति इति त्व चित्रकरसुतासि । एतद्वन्नादि तव पितुः सन्बन्धी, एव प्रतिदिन वस्त्राभरणादि पितृसत्कर्मणे मण्डयित्वा तां सपत्नीं जल्पन्तीं दृष्ट्वा सपत्न्यो भूपस्याग्रे प्रोचु—एषा तव कर्मणं कर्त्तुमेव करोति वक्ति च । ततो राज्ञा रह-स्थितेन स्वं निन्दन्तीं शुभकर्मोदयादह । राज्ञ 20 पत्न्यभूवमेतच्च वन्नादि पितृसत्कर्म, एतच्च राज्ञः सत्कर्म, त्वया च कस्याप्युपरि द्वेषो न कार्यः । श्रुत्वैतत्पत्नीवचो भूपस्तां पट्टराज्ञीं चक्रे ।

भावे साधुनैवमात्मा निन्दितव्यः । इति आत्मनिन्दायां : ॥२२६॥

[227] अथ गर्हायां पतिमारिकाया अन्तः सप्तमः ।

कस्यापि वृद्धस्योपाध्यायस्य तरुणी पत्न्यभूत् । परकूलवासिगोपयता नर्मदा तीर्त्वा 25 तत्र भोग तेन समं भुङ्क्ते स्म । सा गृहे तु निष्कारके गच्छन्ती काकैभ्यो विभेति । नयां च कुतीर्यानि जानाति च इत्यादि ज्ञात्वैकेन गोप्तं तां प्रति—

दिवा विभेति काकैभ्यो, रात्रौ तरति नर्मदाम् ।

कुतीर्यान्पि ासि, जलजन्तुश्चिरोचनम् ॥१॥

10

- सा प्राह—किं कुर्वे युष्मादृशा नेच्छन्ति । स उपचरितः प्राह—उपाध्यायाद्विभेभिः । सा ततः पतिं सुप्तं व्यापाद्योज्झनाय पिटिके क्षिप्त्वाऽटव्या गता । व्यन्तर्या पिटिकं तच्छीर्षं स्तम्भितम् । क्षुधाकुला लोकगृहे गत्वा वक्ति । सा पतिमारिकायै भिक्षां दीयतामित्यादि जल्पन्ती भिक्षां प्राप्य बहुकालं निनाय । अन्यदा साध्या पदोः पतितायास्तस्या पिटिकं भूमौ पपात ।
- 5 स्वपापमालोच्य व्रतिनी जाता । क्रमात्तस्मात्पापात् शुद्धा । इति सप्तमम् ॥२२७॥

[228] अथ शुद्धौ वत्सागदेइति अष्टम् ।

- तथाहि—वस्त्रे—राजकुले श्रेणिकेन स्व क्षौमयुगं रजकस्य समर्पितम् । कौमुदीक्षणे तेन भार्याद्वयस्य दत्तम् । कौमुद्या च श्रेणिकाभयौ रहो हिण्डतः स्म । श्रेणिकेन स्वं क्षौमयुगं रजक-पत्नीद्वयपरिधत्तं दृष्ट्वा अभिज्ञानाय ताम्बूलेन सिक्तं वस्त्रं रजकेन क्षारादिभिः शोधितमानयने
- 10 (राज्ञा) राज्ञस्तदपि तम् । राज्ञा पृष्टो यथास्थितः प्राह रजकः, ततो राज्ञा सत्कृतः । एवं साधुनाऽपि पापमालोच्य गुरोरग्रे ।

- अगदो यथा—परबलागमे नीरविनाशार्थं राज्ञा विषाकरः पातितः पुञ्जाकृता वैद्येन यव-मात्रमानीतः । राजारुष्टोऽवग-स्तोकं कथमानीतः ? वैद्योऽवग-सहस्रधात्येतत् । ततो मृतेभ्यः पुच्छ-मुत्पाद्य क्षिप्तं तद्विषं सर्वोऽपि हस्ती विषमयोऽभूत् । यस्तं खादति सोऽपि विषं ततो लक्षवेधे
- 15 अगदे दत्तो तथैव वलितः वैद्यधी एवं शोधः कार्या । इत्यष्टमम् ॥

इति प्रतिक्रमणविषये अष्टावुदाहरणानि ॥२२८॥

[229] अथ 'सदुपदेशे' श्रेष्ठिपुत्रसम्बन्धः ।

- श्रीपुरे भीमश्रेष्ठिनः सन्धो नन्दनोऽभूत्, स च परिणीतः । अन्यदा तस्यापि कमलाहः पुत्रोऽजनिः । भीमपत्नी मृता । स भीमो वृद्धोऽभवत् । चन्द्रपत्नी पत्युः पुरः प्राह—'अथ श्वशुरो वृद्धोऽङ्गणे उपविष्टो न शोभते । तं पत्यां प्रेरितेन तेन स्वपिता व्राटके कुटीरके कृत्वा स्थापितः । अन्नपानं तत्रैव दीयते । प्रातर्जलभृतः कुम्भस्तत्र मुञ्चति । वधूः भोजनोपसरे पको वशः सशिखिरस्तत्र मुक्तः । पुत्रणोक्त-तात । यदा जेमनोवसरो भवति तदा त्वया एव वशो वादनीयः, तेन शब्देन मत्पत्नी समस्य तुभ्यं आज्ञानं दास्यति । ततः श्रेष्ठी तत्रस्थः कालगमयति दुःखेन ।
- 20

- अन्यदा कमलकुमारो रममाणो वाल्यत्रापल्याद वशटोकरकं लात्वाऽग्रे गच्छन् घोट-कमिवारुढो व्रजति । ममायं घोटको वयोऽस्ति । ततस्तेन वालेन रममाणेनान्यत्र त्यक्तः । दिनत्रयं जातं श्रेष्ठिनो भोजनं विना । ततोऽकस्मात्पुत्रागात् । पित्रोक्त-दिनत्रयं जातमग्नेन विना । पुत्रोऽवग-वंशः क्व शतः ? ततः श्रेष्ठी वंशस्वरूपं प्राह । ततस्तेन कमलः पृष्टः । क्व वंशो मुक्तस्त्वया ? वशवादनं विना तातोऽदिनत्रयं नुमुक्षितोऽभूत् । पुत्रोऽवग-वंशोः इहसि-स्था-पितोऽस्ति । ततश्चन्द्रोऽवग-भो-पुत्रः । त्रयं न-कृतं त्वया । कमलकुमारः प्राह-तात । यदा त्वमपि
- 30 वृद्धो भविष्यति तदा तत्रापि वशो विलोकयिष्यते । श्रुत्वेति पुत्रवचनप्रस्तातं भोजयित्वा जिमति । यदा तस्याः आकारयितुं कोऽपि न याति यदा चन्द्रपत्नी दम्भ्यो-अहं पत्या मुक्ता गृहं सर्वं

अक्षितम् । तेन छलं कृत्वा पत्युर्गृहे यास्यामि । ततः सा सायं महिषपुच्छे विलम्बा चलन्ती प्राह—“पादा सांडमतेडिल्ह तुरीसावी छड” ।

इति जल्पन्ती स्वगृहे समायाता । ततः श्वशुरस्य पतिकवद्वक्ति चक्रे ।

इति सदुपदेशे श्रेष्ठिपुत्रसम्बन्धः ॥२२९॥

[230] कपटे छालीदन्तालीग्राहकद्विजसम्बन्धः ।

एकस्मिन्पुरे कृष्णद्विजस्य ज्योतिष्कस्य छालीदन्ताल्यादयो गृहे विलोक्यन्ते । स चान्यदा कस्यचिदाभीरस्य गृहे तत्पुत्रस्य चिकित्सार्थं गतः । तत्तस्य नाड्यादि वीक्ष्य लग्न विलोक्य मस्तक द्विजोऽधूनयत् । ततः स आभीरोऽवग—मस्तकधूननकारणं प्रोच्यताम् । द्विजोऽवग—विषमोऽस्य रोगः । पिताऽवग—कथं याति रोगः ? वैद्योऽवग—कथयिष्यते । ततस्तस्य गृहच्छेदिं विलोकयन् प्राह—

काली छाली धरखग्रकाली एवं ताली रोगनी आली ।

ए रोग छइ आमलदूमल, तो जाई जी दीजड पांच पीडल ॥१॥

ततः स तस्मै छाल्याद्य सर्वं ददौ । ततः क्रमाद्गोऽपि गतः । आभीरोऽवग—अद्य वैद्यो वर्धः ।

इति कपटे छालीदन्तालीग्राहकद्विजसम्बन्धः ॥२३०॥

[231] अथ रात्रौ उच्चैर्न जल्पितव्यमिति सम्बन्धः ।

एकस्मिन्पुरे घाञ्चिको रात्रौ तिलभृतं शुण्डलकं पीलयितुं मुक्त्वा सुप्तः । मध्यरात्रौ वैदिकद्विजोच्चारितोच्चैः शब्दश्रुतेजागरितः सकाल एवोत्थितः । घाणिकायां तिलान् क्षिप्त्वा पीलयामास । तैलमसदृशं दृष्ट्वा पार्श्वे बिलाडिकां रुदन्तीं दृष्ट्वा खलमध्येऽस्थिशकलानि दृष्ट्वा बिलाडिकाबालकं पिलितं जज्ञौ । ततः पश्चात्तापवान् सोबोरपार्श्वे जत लात्वा स्वकृतं पापं प्रकाशयामास । भगवान् प्राह—बहु पापं द्विजानां लग्नं रात्रावुच्चैः शब्दोच्चरणात् । तव पापं स्तोत्रमज्ञानात्तव कृपा हृदि त्वयाऽत परं रात्रावुच्चैर्न वक्तव्यम् । यतना च कार्या । ततस्तत्पापमालोच्य स्वर्गं गतः । ततो मुक्तिं यास्यति ।

इति रात्रावुच्चैर्न जल्पितव्यमिति सम्बन्धः ॥२३१॥

॥९॥ [232] देवपूजायमिभयं कुमारसम्बन्धः ।

कस्मिन्पुरे श्रेष्ठिनो गृहे श्रीरस्ति । जिनपूजा विशेषतः श्रेष्ठो कर्मात्मा । एकदा बहुकं कणान् मागयन्तं दृष्ट्वा श्रेष्ठो पत्रच्छ, किर्यन्तं कणाः कणवृत्तौ मिलन्ति । तेनोक्तं—मानकमेकं ॥ श्रेष्ठो प्राह—मम देवपूजायां वादीतः पुष्पाणि त्वयाऽनेतव्यानि, तुभ्यं

मानकं साधिकं दास्यामि । ततः स बहुको बर्याणि पुष्पाण्यादाय दत्ते श्रेष्ठिने । स बहुकः स्वकणैः पुष्पाणि लात्वा प्रभुं पूजयामास । तेन पुष्पेण स्वर्गं गत्वा श्रीश्रेणिकस्य भूपत्याभय-कुमारः पुत्रोऽजनि । इति देवपूजयामभयकुमारसम्बन्धः ॥२३२॥

[233] अथ सुपात्रदाने श्रेष्ठिसम्बन्धः ।

- 5 कस्मिंश्चित्पुरे दुष्काले जाते पात्रापात्रादिविचारं विना दानं श्रेष्ठी दत्ते । तदा श्रेष्ठिना एकस्य मात्सिकस्य दानं ददौ । स मात्सिकस्तेन धान्येन जालकं चक्रे । ततो जले जालकं क्षिप्त्वा बहूर् मत्स्यान् नीत्वा विक्रीय धनी जातः । तस्य कुटुम्बं ववृधे । जालकं यत्नेन रक्षति स्म सः । तस्य श्रेष्ठिनोऽङ्गे कुष्ठं जातं । तत्र ज्ञानी समागात् । श्रेष्ठिना वन्दितः पृष्टश्च रोगोत्पत्ति-कारणम् । ततः केवली जगौ—त्वया मैत्रिकाय दानं ददे, स च मैनिको नाधुना धनी भूत्वा
- 10 बहुपापं चक्रे । तज्जालं यदि विनश्यति तदा स पापं तेन जालकेन न करोति ततस्तव नीरोगता भवति । ततस्तेन श्रेष्ठिना मिषं कृत्वा जालकं लात्वा च बहौ भस्मीकृत्य तेन भस्मना स्वाङ्गं लूषयामास । श्रेष्ठी ततः नीरोगो जातः धनी च मैनिको निर्धनः । ततः स्वर्गं गत्वा मुक्तिं यास्यति ।

इति सुपात्रदाने श्रेष्ठिमैत्रिकसम्बन्धः ॥२३३॥

[234] अथ पापदाने मैत्रिकसम्बन्धः ।

- 15 एकस्य श्रेष्ठिनो दुष्काले दानं ददतः कालो गच्छति । अत्रान्तरे एकस्य मैत्रिकस्य भोजनं दत्तम् । तत उत्थाय मैत्रिकः प्राह—भो श्रेष्ठिन् ! तवाहारेण मम कुटुम्बं जीविष्यति यतोऽहं तव भोजनेन जले जालकं क्षिप्त्वा मत्स्यानानीय विक्रीय विक्रीय स्वकुटुम्बं जीविष्यामि । ततः स श्रेष्ठी दध्यौ । मम पापं लग्नमतस्तथा करिष्ये यथाऽप्रतः पापं न चलति । ततः स मैत्रिकः काष्ठागरे क्षिप्तः स्वसेवकपाद्वात् तावद्यावत्स्वदत्ताहारं जीर्णं ततः कर्षयित्वाकर्तं
- 20 त्वं तु पापी वैनेवं मया कृतम् । ततः स मैत्रिको जीवार्हिसानियमं जग्राह । श्रेष्ठिना ततो धनदानात्संमानितः । इति पापदाने मैत्रिकसम्बन्धः ॥२३४॥

[235] अथ उचितदाने याचकसम्बन्धः ।

एकदा एकेनापि राज्ञा याचकः पृष्टः 'तत्तन्न' इति शब्देन गीते किमुच्यते ? ततोऽर्था राज्ञोऽग्रे जगौ—

- 25 प्रापं प्रापं धनं भूरि, स्वर्णरूप्यादिकं सदा ।
धनिभ्योऽर्थिगृहे नूनं, तन्नास्ति यन्न भुज्यते ॥१॥

तन्न तन्न यद्दानिना दत्तं तद्गृहे चिरं न तिष्ठति इति तन्न न । तन्न न इत्युचितवचः श्रुत्वा राजा याचकायोचितं बहुदानं ददौ ।

इति उचितदाने याचकसम्बन्धः ॥ २३५ ॥

[286] अथ पापशुद्धोपरि शण्डसम्बन्धः ।

एकेन कौटुम्बिकेन पुण्यहेतोः स्वगवा जनितो वत्सो गोवर्गे युक्तः । स च शण्डोऽभूमत्तः । स च ज्ञान्तात्मा पुरमध्ये तिष्ठति कस्यापि शृङ्गेण न हन्ति । तस्य पदोरघो जनो याति तथापि विघ्नं तस्य न चक्रे । ततः साधुशण्ड इत्यभूद् घोषः ।

इतस्तत्रैकस्य श्रेष्ठिनो दुश्चारिणी पत्न्यभूत् । श्रेष्ठी तु पुण्यवान् धर्मं कुर्वन् कर्मक्षयाय 5
शून्यगृहादौ कायोत्सर्गं चक्रे ।

इत. पत्न्या दुश्चारिण्या ध्वान्ते निबिडे सति श्रेष्ठिपदारुपरि शय्या मण्डिता । श्रेष्ठिचरणो विद्धः । श्रेष्ठी तु पूर्वकर्म स्मरन् न क्रोध चक्रे, मृतश्च स्वर्गं ययौ । तं श्रेष्ठिन मृतपतिं ज्ञात्वा पत्न्या ध्यात, लोकाग्रे किमुत्तरं वास्यते । ततस्तया तस्य शण्डस्य शृङ्गं रुधिरणावलिप्तं कृतं तथा । ततः शण्डस्य श्रेष्ठिमारणकलङ्कस्तया दत्तः । ततो लोकाः प्रोचुः—अयं शण्ड पापी 10
यतो तेन पापिना श्रेष्ठी हतः । ततस्तेन शण्डेन भूपमात्यलोकसाक्षिकं तप्तगोलकं जिह्वया लात्वा स्व शुद्धं चक्रे । ततः सा निर्द्वादिता श्रेष्ठिपत्नी ।

इति पापशुद्धोपरि शण्डसम्बन्धः ॥२३६॥

[237] अथ घ्नतायां गृहोलिकासम्बन्धः ।

एकस्मिन्स्थाने गृहोलिकाया नेत्रे मलोऽभूत् । तेन मलेन सा लिप्ताक्षी न पश्यति बुभुक्षिता 15
मृतप्राया जाता ।

इतो मक्षिका स्वभक्ष्यबुद्ध्या तस्या नेत्रमलमपाचक्रे । ततः सा गृहोलिका तामेव मक्षिकां जघान । इति कृतघ्नतायां गृहोलिकासंबन्धः ॥२३७॥

[238] अथ परप्रत्यये वेश्यासम्बन्धः ।

अथ कस्यचिच्छ्रेष्ठिनं पुत्रो वेश्याया द्रव्यलक्षणेन स्वं कौशल्यं शिक्षितः । ततस्तया रात्रौ 20
तस्य परीक्षायै प्रोक्त—घोलवटकानि ममानय । ततस्तेन गर्दभमलपिण्डीरानीता ।

पुनरेकदा तस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य भोक्तुमुपविष्टस्य वेश्याया थूक्तम् । स पश्चात् स्थितो यदा तदा वेश्यामात्रा शपथपूर्वं प्रोक्त—मम पुत्रीं किमेवं करोति । ततः स यदा भोक्तुं लग्नं तदा तथा बुद्धेन शीर्षे आहत, प्रोक्तं च नयनेन यदृष्टं तद्वचनेन किं मन्यते ? तदा क्षमां स चक्रे । ततो विनीतं तं मत्वा तस्मै ततस्तया वर्यां कला शिक्षिता । 25

इति परप्रत्यये-वेश्यासम्बन्धः ॥२३८॥

[239] अथ दारिद्रसेवकसम्बन्धः ।

एको दरिद्री गृहे दीपं मुक्त्वा भ्रिये

गन्तुं चचोळं यदा तदा स्वान् यच्छिं गृहे

विस्तृतां ज्ञात्वा तां नेतुं गृहे समागात् । तदा दीपतैलेन पुमानुपानहौ चोपडयन्ट्टः घृष्टश्च-
त्वं कः ? स प्राह—अहं दरिद्रो तव किंकरः । यत्र त्वं यास्यसि तत्र यास्यामि—

यथा घेनुसहस्रेषु, वत्सो विन्दति मातरम् ।
तथा पूर्वकृतं कर्म, कर्तारमनुधावति ॥१॥

5 एतत् श्रुत्वा स तत्रैवोवास । इति दारिद्र्यसेवकसम्बन्धः ॥२३९॥

[240] अथ बुद्धौ श्रेष्ठिस्तुषाकथा ।

एकदा श्रीपुत्रास्त्वस्तुषाया आनयनार्थं श्रेष्ठो ययौ । लक्ष्मोपुरे ता स्तुषां गृहीत्वा पश्चादा-
गच्छन् वीरपुरे कस्यचित् श्रेष्ठिनो गृहे वासार्थं गतः । तस्य श्रेष्ठिनः पत्नीद्वयं विद्यते । तदा
श्रेष्ठिपत्नी प्रथमा जगौ—अत्र स वास वसति य आशाभ्यां वादं करोति । तदा श्रेष्ठी स्तुषां
10 प्रत्यवगन्, अन्यत्र गृहे गम्यते । ततः स्तुषाऽवगन् भो श्वशुर ! त्वं शय्यायां स्वपिहि अहं वादं
करोमि । ततः श्रेष्ठिनि सुप्ते श्रेष्ठिवधू तस्थौ यदा तदा तत्रत्यश्रेष्ठिपत्नी प्रथमा महिषी दोगधुमुप-
विष्टा । ततस्तदा श्रेष्ठिस्तुषा द्वितीया—श्रेष्ठिपत्नी! प्रत्यवगन्—किं तवेय सपत्नी विद्यते ? तथोक्त—
त्वया कथमिदं ज्ञातम् । श्रेष्ठिस्तुषाऽवगन्—तवेय सपत्नी पृष्टिं दत्त्वा महिषी दोगधुमुपविष्टा । ततो
मिथोऽत्यन्तं कलिं कर्तुं लग्ने इति द्वितीययोक्तं—त्वं मम पृष्टिं दत्से । एव द्वयोः सपत्न्योरेव
15 स्त्रियोर्विवादं कुर्वत्योः प्रभातं जातम् । ततः श्रेष्ठो च चाल । एव पुरुष स्त्रिया बुद्ध्या स्व कार्यं करोति ।

इति बुद्धौ श्रेष्ठिस्तुषाकथा ॥२४०॥

[241] वस्त्रदाने कथाचूडभूपकथा ।

शुद्धानवस्त्रपात्रादि, ददानो यतये जनः ।

लभते सुखमद्वातं, कथाचूडमहीशवत् ॥१॥

20 श्रीपुरे कथाचूडो भूपश्चतुर्दशसहस्रभूपहस्तिचतुर्दशस्वामी बभूव । एकदा भूपश्चन्द्रपुरे समा-
गात् । तत्र देवगृहासन्नस्थमेकं गृहं दृष्ट्वा मूर्च्छां च प्राप भूपः । तदा मातैर्वार्तक्षेपाग्नीनां सचेत-
नीभूतो भूपो वयमेकं स्वकृतं श्लोकमावाच—

मार्गागतचतुः साधु-प्रवरेभ्यः पृथक्पृथग् ।

वस्त्रचतुष्टयं दत्त्वा, राज्यं प्रापन्महन्नुपः ॥२॥

25 मन्त्रिभिः प्रोक्तमस्य श्लोकस्यार्थो विस्तरादेच्छ्यते । ततो राजा जगौ— सद्यनोऽहं
स्वामी कौटुम्बिको धीरो पुराऽभूवम् । एकदा मम क्षेत्रपार्थे साधुचतुष्टयमुत्सूरे गच्छन्तं दृष्ट्वा
धीर इत्यनकृपं स्वगृहे समानीयोपाश्रयं देवौ । ततो मध्याह्ने शुद्धमाहारं प्रतिलाभ्यैकैकमक्री-
ययवपृथग्ददौ । दानं—सदृशिममेव देयं सद्भिः । यतः—

त्रिपञ्चसख्याशततापसानां, तपःकृशानामपुनर्भावाय । ततो मन्त्रिणा लब्ध्या परमान्नदाता, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥३॥

ते साधवस्ततो विहृता अन्यत्र । धीर कौटुम्बिकस्तेन पुण्येन क्रमान्मृत्वा चतुर्दशचतु-
सहस्रेश्वामी बभूव । मन्त्रिणा जगुः—स को भूप । राजोवाचाऽहमेव । मन्त्रिणो जगुः—कथ
त्वया ज्ञातम् ? ततो भूप स्वजातिस्मृतिभवनत पश्चाद्भव जगौ । ततश्चमत्कृता भूपेनोक्ता 5
मन्त्रिप्रमुखा लोकाः सर्वे धर्मकरणतत्परा बभूवु । तत कथाचूडभूप शुद्धान्नपानवस्त्रादि साधुभ्यो
ददन् क्रमात् शुद्धा भावनां भावयन् गृह्वासेऽपि केवलज्ञान प्राप्य देवतादत्तयतिलिङ्गो
प्रबोध्य भव्यजीवाश्चिर मुक्ति ययौ । इति वस्त्रदाने कथाचूडभूपकथा ॥२४१॥

[242] अथ शुद्धान्नपानवस्त्रदाने श्रीधरभूपकथा ।

कस्मिंश्चिद्ग्रामे पञ्चशती रजकाना चास्ति । समृद्धाश्च पञ्चशतग्रामाणा स्मामिन सर्वे 10
घोटकारूढा गच्छन्त्यागच्छन्ति कस्याप्याह्नां न धरन्ति ।

क्रमात्तत्र श्रीपुरात् श्रीधरभूपसैन्यं तान् जेतु तत्रागात् । तदा, सर्वेऽपि रजका, सनह्य
बहिर्निर्गता । बहिर्नेजकान् स्वस्योत्तारेषु दत्त्वा स्थिताः । आडम्बरपूर्वक तदा तत्र वैरि-
भूपेन स्वमन्त्रिण प्रेषिता । यस्य रजकस्योत्तारे मन्त्रिणो गच्छन्ति । स च वक्त्रित-अहमेव
मुख्योऽस्मि । ततो ज्ञात तैर्नेजे नेजे मीरो विद्यते । ततस्तै स्वस्वामिपार्श्वे गत्वोक्त नेजे नेजे मीरो 15
विद्यते । तत सनह्य वैरो रजकैः सम युद्ध व्यधात् । ततो नष्टाः केचिद्रजकाः, केचित् हताः ।
तत श्रीधरो भूपः स्वामाह्ना प्राहयित्वैकच्छत्रं राज्यं करोति स्म । हस्तिना शतत्रय घोटकानां
लक्षाष्टक जातम् । ततोऽन्यद्वा चन्द्रसूरिपार्श्वे स्व पाश्चात्य भव पप्रच्छ । मया किं पुण्यं कृतं ? गुरुराह-

त्व पूर्वभवे महेन्द्रपुरे वणिग् निस्वो मेघाह्नोऽभूत् । तत्रैकदा साधुद्वय जीर्णवस्त्रयुगं
समागात् । ताभ्या वस्त्रद्वय दत्त शुद्धभावात् । ततः कालक्रमान्मृत्वा त्वं श्रीधरभूपोऽभू । 20
एतत् श्रुत्वा भूपो विशेषतो, यतिभ्यः शुद्धान्नवस्त्रादि ददौ । ततो मृत्वा श्रीधरभूपश्चतुर्थं स्वर्गं
गत्वा पुनर्भूपो भूत्वा सर्वकर्मक्षयान्मुक्ति ययौ ।

इति शुद्धान्नवस्त्रदाने श्रीधरभूपकथा ॥२४२॥

[243] अथ वस्त्रदाने मदनभूपकथा ।

अन्यदा राजा चन्द्रपुरे गत्वान्तस्तत्रैक जीर्ण कुटीर दृष्ट्वा जातिस्मृति प्राप । ततो मन्त्रि- 25
घटोभूपो जगौ—

मयैकवस्त्रदानेन सुसाधोः पूर्वससृतेः ।

॥ अत्रेदं विपुलं राज्यं प्राप्तं कुम्भ्यादिसंयुतम् ॥३॥

ततो विस्तरान्मन्त्रिपुष्टो भूपो जगौ—अहं पूर्वभवेऽस्मिन् कुटीरे वृद्धा नारी सुन्दर्याहवा-
ऽभूत् । तत्र सूत्रकर्त्तनादिना निर्वाहं करोति । वखाणि च कारयति तन्तुवायपार्श्वान् ।
सरलचित्ता मार्या विना धर्मं करोति ।

एकदा यतिभ्यः एक वख ददौ भावात्तस्तेन दानेन कमान्भूत्वा सरलस्वभावत्वात् स्त्रीभवं
5 त्यक्त्वा राजाऽभूवमेवं जातिस्मृते राजाधर्मं चकार । अन्ये मन्त्रिणोऽपि साधुभ्यः शुद्धान्नपा-
नवस्त्रादि ददौ । ततो वखदानान्मदनभूपः संयमं लात्वा कर्मक्षयं कृत्वा मुक्तिं ययौ ।

इति वस्त्रदाने मदनभूपकथा ॥४॥

[244] अथ वस्त्रदाने चन्द्रचूडकथा ।

श्रीधराहपुरे चन्द्रचूडभ्रेष्ठी गुरुपाद्वे धर्मं श्रोतुं गत गुरुभिरुपदेशो ददे इति—

10 वसही सयणासण—भक्तपाणभेसज्जवत्थपत्ताई ।
जइवि न यज्जत्तधणो, थोवावि हु थोवर्यं देह ॥१॥

धर्मोपदेशं श्रुत्वा ी जगौ—अतः परं शुद्धामाहारपानवस्त्रादि मया साधुभ्यो देयम् ।
ततोऽनिशं यः साधुस्तत्रायति तस्मै शुद्धमाहारादि ददानं सङ्घार्चं करोति स्म । ततः कालक्रमेण
चन्द्रचूडो मृत्वा लक्ष्मीपुरे पद्माकरभूपस्य श्रीमत्स्था पत्न्या उदरे चतुर्दशश्वप्नसूचितो न-दन
अवततार । क्रमात्पुत्रोऽभूत् तस्य नाम श्रीदत्तचक्रीति ।

15 ३२००० राजानः सेवन्ते, ६४००० अन्तपुर्यः सपादलक्षं विलासिन्योऽभूवन्, नवत्रिवयः
चतुर्दशरत्नानि ९६ कोटिभामः इत्यादि ऋद्धिमानभूत् । तस्मिन्नपि भवे स्वं पाश्चात्यभवं
ज्ञात्वा वस्त्रादिदानं साधुभ्यो दत्त्वा क्रमात्केवलज्ञानं प्राप्य मुक्तिं ययौ ।

इति वस्त्रदाने चन्द्रचूडकथा ॥२४४॥

[245] अथोपकारेऽप्यपकारकर्तृकसर्पसम्बन्धः ।

दवाग्निसमध्येऽन्यदा ज्वलन्सर्पः कञ्चन पुरुषं प्रति प्राह—मामस्मात्कष्टात्कर्षव तव पुण्यं
भावयति । यतः—

निर्गुणेष्वपि सत्त्वेषु, दयां कुर्वन्ति साधवः ।

न हि संहरते ज्योत्स्नां, चन्द्रश्चण्डालवेऽममु ॥१॥

स नरो दयापरस्तमहिं ततः सर्पोऽवग—त्वामेव भक्षयिष्यामि । यतः—कौ
25 उपकारं करोति सोऽनर्थं लभते” सोऽपि पुमान्सर्पेण भक्ष्यमाणः आराधनापरः गतः, सर्पो
मृत्वा दुर्गतिं गतः ।

इति उपकारेऽपि अपकारकर्तृकसर्पसम्बन्धः ॥२४५॥

[२४६] अथ उपकारेऽपि अपकारकर्तृकवृद्धासम्बन्धः ।

एकस्या वृद्धायाः पुत्र सर्पो वदश । तामतीव रुद्यमाना दृष्ट्वा वृक्षोऽवग्-भो वृद्धे । मा रुदः, स्वस्थीभव, मन्मूल वारिणा घर्षयित्वा अङ्गे देयम्, नीरोग पुत्रो भविष्यति । कस्याप्यङ्गे एतन्न कथनीयम् । तथा वृक्षोक्तयुक्त्या पुत्रः सवज्जीकृतः । क्रमात्तया केपामग्रे वृक्षमाहात्म्यं प्रोक्तम् । ततः सर्वैरपि लोकैश्छिन्नमूलः कृतः सन् प्रलय गतो वृक्षः ।

5

इति उपकर्तुरपकर्ता ॥२४६॥

[२४७] अथ कर्मणि स्तेनकथा ।

श्रीपुरे धनश्रेष्ठिना कूटतुलामानादिना धनमजितं चौरभयात्स्वर्णटङ्ककस्वर्णेष्टिकाभिर्गोणीं भभार । स चाङ्गणे ता चिक्षेप, परितो धूलीछाराणि क्षिपति स्म ।

एकदा तत्र गृहे धाटी प्रविष्टा । गृहं सुपित्तम् । एकेन तां जीर्णवस्त्रावृतामपि गोणीं ललौ । 10
मार्गऽतीवभार मुक्त्वा एकस्मै ता दत्त्वा स्वर्णपल्लययनं ललौ । स च ग्रामे सर्वे गता यावद्गोणीं विलोकयति तावत्स्वर्णमेव पश्यति । अपरस्तु पल्लयनं वालत्रयस्वर्णखचितं ददशे । यतः उक्तं च-

आः खुदा जस कूँदिड, तसकूँ मुडिभारी दिड ।
जसकूँ कूँदालइ तसकूँ, हाथि चढाविउ लंखावइ ॥

इति कर्मणि स्तेनकथा ॥२४७॥

15

[२४८] अथ शुद्धाशुद्धविचारे कथा ।

एकेन श्रेष्ठिना कपटेन व्यवसायेन सौवर्णिकपञ्चरुमजितं । सौवर्णिकत्रयं तु शुद्धमार्गेण एकस्या 17
ग्रन्थौ अष्टौ बद्धाः । इतश्चौराः प्रविष्टाः ग्रन्थिश्चटितास्तेषां हस्ते यावत्ते छोटयन्ति तावत्सौ-
वर्णिकपञ्चकं श्रेष्ठिपार्श्वे ढलित्वा गतम् । अयं [इदं] तु विचरोपरि पपात । यथा ते चौराः कर्षयन्ति
तथा तत्रयमधस्ताद् गतं । तदा श्रेष्ठी जहास । चौरैः प्रुष्टं किं हस्यते भवता ? 20

श्रेष्ठी जगौ—अन्यायेन यदजितं तद् मदगृहाद्भवद्भिर्गृहीतं, भवद्दस्ताद्विचारे पतितं, यच्च
न्यायेन स्वर्णपञ्चकं तन्ममोपान्ते ढलित्वा गतमतो हस्यते । ततश्चौरैः श्रेष्ठिना च नियमो
गृहीतः परधनग्रहणे । इति शुद्धाशुद्धविचारे कथा ॥२४८॥

[२४९] अथ वञ्चकस्त्रीसम्बन्धः ।

श्रीपुरे कामकेतुर्भूपो विद्वाः । चन्द्रकान्ता पत्नी, सन्तानाभावाद्दःखी राजा । अपरां स्त्रियं 25
परिणीतवान्, काष्ठमयेन गरुडेन हिण्डति भूपः ।

अन्यादा द्वितीया काष्ठमयूरारूढा कीलकं कर्षितवती । ततो मयूरो न्योम्नि भ्रमन् पश्यता
नृणामदृश्योऽभूत् । राजादिजनः सर्वः सचिन्तोऽभूत् । क्रमादन्येद्युर्भूपः पत्नीं प्रति प्राह—प्रिये ।

पत्नीविलोकनाय यामि । प्रिया प्राह—गच्छ । ततः सप्तदिनभोजनयोग्यं शम्बलं कृत्वा सप्तप्रस्थिषु वर्षांपितवती, राजा हृष्टः सशम्बलः प्रियावीक्षायै चचाल । भोजनावसरे प्रथमप्रस्थिशम्बले मुक्ते भूपत्निफणी सर्पः । १। द्वितीयग्रन्थौ सहजस्वरूपः । २। तृतीयग्रन्थौ औतुः । ३। चतुर्थग्रन्थौ स्व १४। गौ सिंह १५। षष्ठग्रन्थौ सहजम् । ६। सप्तमग्रन्थौ मृगः । ७।

- 5 ततः स गच्छन् न्याधस्त्रिबाणैर्विद्धः, एकस्मिन्पर्वते गत । इतः स काष्ठगरुडं तस्मिन् पर्वते आस्फाल्य भग्न । सा पतिता मूर्च्छिता क्षणात्सचेतनाऽभूत् । ततो रुदितु लग्ना क्रमाद्भ्रं-
मन्ती श्रीऋषभजिन दृष्ट्वा पूजयामास तुष्टाव च । एवं बहुषु दिनेषु गतेषु क्षीणपूर्वकुर्मतः सा
मृगं तं दृष्ट्वा बाणान् चकर्ष । तयोः स्नेहोऽभूत् । द्वावपि ऋषभं नमतः स्माभीक्ष्ण अन्यदा
ज्ञानी तत्रागात् । विद्याधराणामग्रे धर्मोपदेशः मृगराज्ञ्यौ दृष्ट्वा ज्ञानिना हसितं तदा तैः पृष्टं
10 कथं हास्यं कृतम् । ततो गुरुणा तयो कान्तकातास्वरूप प्रोक्तम् । येन सर्वेषां धर्मं दृढताऽभूत् ।
ततो विद्याधरै राजा स्वरूपभृत् चक्रे । कामकेतुराज्ञ्यौ हृष्टौ ततः कामकेतु सप्रियः सम्यक्त्व-
मूलं जिनधर्मं प्रपेदे । ततो भूपो ज्ञानिनं ऋषभं नत्वा स्वपुरं प्रति चचाल । मार्गं तदैको
यतिरभिग्रहं ललौ । यदा वने शुद्धाहारश्चटिष्यति तदा पारण करिष्ये । पञ्चमे मासे ताभ्यां
भूपराज्ञीभ्या पारण कारितः । पञ्च दिव्यानि, देवः कोऽपि प्रकटीभूय वरं वृणु । ततो राज्ञोक्त-
15 नव नगर स्वर्णप्राकारमयं कारय । ततो रक्षादेवेन नगरं कारितम् । लोका वासिता । राज्ञा
प्रासादः कारित । सप्तक्षेत्रेषु राज्यं व्ययाय क्रमात्स्वपुत्राय राज्यं दत्त्वा स्वर्गं गतः मुक्तिं यास्यति ।

इति वञ्चकस्त्रीसम्बन्धः ॥२४९॥

[250] अथ पापवचो जल्पने द्विजसम्बन्धः ।

- 20 अक्खरेनो पोक्खरे हल वहईं वलदेसरवार ।
हलखेडो कुंडे वासे वदे फिरईं विहुं पासे ॥१॥

कस्मिंश्चिद्ग्रामे द्विजस्य द्वौ पुत्रौ बभूवतुः । एको विद्वोऽभूत्, द्वितीयो मूर्खः । एको वेदान्
पाठपाठं सदा दरिद्रोऽजनि । द्वितीय कृषिं कुर्वाणो धनी जातः । ततो धनो सन् न धर्मं
करोति स्म । तदा द्वितीयं प्रति प्राह—अक्खरे नइ पोक्खरे । ततो द्विजः सदा लक्ष्मीमर्जयन्
तादृग् हास्यवाचा जल्पन् धन्यपि स द्विजो दुर्गतिं गत । अन्यस्तु आरम्भमकुर्वाणः स्वर्ग-
25 भाजनातः । अत पापक वचो न जल्पनीयम् ।

इति पापवचो जल्पने द्विजसम्बन्धः ॥२५०॥

[251] अथ कृतकर्मणि श्रेष्ठिसम्बन्धः

- भीपुरे चन्द्रश्रेष्ठी अक्खेशरीमारराध । सा च प्रत्यक्षोभूताऽवग्-मन्त्रो दन्तः । उक्तं च-त्यया
एष मन्त्रो लक्षवारं जपनीय । ततोऽहं वरं दास्ये तव । ततस्तेन मन्त्रो जपितुमारब्धो । लक्ष-
30 प्रमाणो जपित, देवी न प्रत्यक्षाऽभूत् । ततो द्वितीयवारं जपितः तत्रापि न प्रत्यक्षाभूत् । एष

दशलक्षवार जपितः एकादशे लक्षे गणितुमारब्धे देवी प्रत्यक्षाऽभूत्, प्राह च-वरं मार्गय । सो त्वयोक्त लक्षे गणिते मन्त्रेऽहं प्रत्यक्षा भविष्यामि । एकादशे लक्षे जपिते कथं प्रत्यक्षाऽभूत्स्वम् । सा देवी प्राह—त्वया पूर्वभवे दशवारं कठोरवाक्यानि 'मारिस्फाडि' इति जल्पित दशलक्षगणने न गतं । तेन एकादशे लक्षे जपिते प्रत्यक्षाऽभूवम । ततो देवी तुष्टा स्वर्ण-रससिद्धिविद्या ददौ तस्मै । ततः स श्रीमानभूत् । सप्तलक्षत्रयां श्रियं व्यथित्वा स्वर्गं गतः । 5 ततः क्रमान्पुनितगाम्यपि भविष्यति । इति कृतकर्मणि श्रेष्ठिसम्बन्धः ॥२५१॥

[252] अथ प्रियावशत्वे ब्रह्मदत्तचक्रिसम्बन्धः ।

ब्रह्मदत्तचक्रिणो देवतापार्श्वात् सर्वतिरश्चां भाषा ज्ञाता । देवतयोक्त-यदि मया दत्ता विद्याऽन्यस्मै कथयिष्यते तदा तव मृतिर्भविष्यति । ततः स चक्री सर्वेषां तिरश्चां भाषा वेत्ति ।

अन्यदाऽन्तःपुरस्थस्य चक्रिणश्चन्दनमृत कचचोलं शरीरोपभोगायाऽऽनीतवती राज्ञी तदा भित्ति-स्थया गृहोलिकया गृहोलिकपार्श्वे प्रोक्तं स्वभाषया च-दनं देहि । गृहोलिकोऽवगू—यद्यहं चन्दनं कचचोलकाललात्वा तुभ्यं दास्ये तदा राजा मां हन्त्येव । ततो गृहोलिकाऽवगू—यदि न दत्से चन्दनं तदाऽहं मृतैव । एतत्कदाग्रहं तस्याः श्रुत्वा राजा जहास । राज्ञी प्राह—स्वामिस्त्वया कथं हसितं ? ततो राजा यदा थास्यस्वरूपं न प्राह, तदा राज्ञी प्राह-यदि न कथयिष्यसि हास्यहेतुं तदाहं मृतैव । ततो भूपोऽवगू—चित्तापार्श्वे गच्छ तत्राहं कथयिष्यामि । हास्यहेतौ कथिते मम मृतिर्भविष्यति । कदाग्रहं त्वयुक्ते राजा चलित् राज्ञ्या सह चितायां प्रवेष्टुम् । 15

अत्रान्तरे राजमार्गे राज्ञोऽश्वानां भक्षणाय यवभृतं शकटं नीयमानं राजपुरुषैर्वीक्ष्य छागी छागं प्रति प्राह—मम यवपूलकं देहि । बोल्कटोऽवगू—यदि यवपूलकं तुभ्यं दास्ये तदा राजपुरुषा मम प्राणान् गृह्णन्ति । बोल्कटिकाऽवगू—यदि न दत्से यवपूलकं तदाऽहं मृतैव । बोल्कटोऽवगू—अहं तु ब्रह्मदत्तवत् बोल्कटो नारीवश्यो नास्मि । यतः-प्रियावचसा मर्तुं चचाल । एतत् श्रुत्वा राजा दध्यौ-अहं बोल्कटादपि मूर्खः । यतः--प्रियावाक्यान्मर्तुं चलितोऽस्मि ततो राजा बोल्कटं गुरुं कृत्वा पश्चाद्बले राज्ञी स्वयं कदाग्रहं तत्याज ॥ 20

इति प्रियावशत्वे ब्रह्मदत्तचक्रिसम्बन्धः ॥२५३॥

[253] अथ कुलाचारविषये क्षत्रियपत्नीसाहस्यसम्बन्धः ।

केनापि क्षत्रियेण स्वीया पुत्री चन्द्रक्षत्रियाय दत्ता । तस्यालये एवमाचारोऽस्ति या नवीना बधूरायाति तस्या ऊर्ध्वस्थाया कर्णकुण्डलमध्ये बाणो दूरत क्षिप्यते । सा च बिभ्यती नेहते । ततः सा पश्चात्पितुर्गृहे गच्छन्ती गाळिकां पितुः स्वल्पा (?) उपरि वंशात् छिन्दन्तीं दृष्ट्वा पितुः पार्श्वे प्राह—अस्य गाळिकस्य किं मस्तके पीडा न भवति । पिता प्राह—नदुष्यति मस्तकमस्य—

जो जस्स कम्माचरइ, सो तस्स इ मेओ ।

खलीइं वंश जिफाडिइं, तोइ न होइ पीड ॥१॥

ततः सा पञ्चात्पत्युर्गृहे गता । ततः साहसं कृत्वोर्ध्वं तस्थौ । ततो दूरं स्थितं
कर्णयोरन्तरे बाणस्तथाक्षिप्तो यथा न मनाक्पीडा बभूव ।

इति कुलाचारविषये क्षत्रियपत्नीसाहससम्बन्धः ॥२५३॥

[254] अथ दयायां विप्रमीनसम्बन्धः ।

5 कस्मिंश्चिद्वेलाकूले जल्वीचिप्रेरितो वारिषेर्महानेको मत्स्यः समागात् । जलं पञ्चाद्ग्रातम्
मीनस्तत्र तस्थौ । तत्र तदा दुर्भिक्षे घोरे सति धान्याऽभावात् क्षुधात्तो लोकः कुठारैर्मत्स्यं
छेदंछेदं स्वं निर्वाहं चक्रे, तथापि महाकायत्वान्न म्रियते ।

अत्रावसरे पत्नीप्रेरितः कोऽपि विप्रः क्षुधात्तो मीनमांसं लातु ययौ । तं मीनं छेदयन्तं
बहुजन वीक्ष्य विप्रस्य कृपाऽभूत् । अहमेनं न छिनद्धि पापहेतुत्वात्तदा तस्य दया वीक्ष्य कोऽपि
10 देवो मीनकायमधिष्ठायावगन्-भो विप्र ! मामन्ये लोकाश्छेदछेदं मांसं गृहणन्ति त्वं कस्मान्मांसं
न गृहाण । विप्रोऽवगन्-मम दयास्ति परं भार्यया प्रेरितोऽत्रागा मांसाय परमधुना पुनर्वयोत्प-
न्ना मीनोऽवगन्-तव कृपाऽस्ति यदि तदा तेन पुष्येन त्वमग्रतनभवे सुखी भविष्यसि । अथ पापी
लोको मा मारयन् दुःखी भविष्यति । अहं मृत्वा अकामनिर्जरातपसाऽत्रैव पुरे राजपुत्रः पुरन्दराहो
भविष्यामि । त्वं च ममोपाध्यायो भावी । अहं प्राग्वैरान् लोकान् कदर्थयिष्यामि । तदा त्वयाऽहं
15 वारणीयः पापात् । एवं प्रोच्य देवे गते स मीनो मृत्वा तत्र पुरे राजाऽभूत् । तं भूपं लोकं
दृण्डयन्तं वारयामास । विप्रो मीनमारणसम्बन्धं यदा प्राह तदा राज्ञो जातिस्मृतिर्जाता ।
पञ्चाद्भवः स्मृतः । ततो विशेषतो राजा विप्रश्च दयाधर्मं चक्रतुः । ततो मृतौ स्वर्गं गतौ ।

इति दयायां विप्रमीनसम्बन्धः ॥२५४॥

[255] अथ रामरावणदुर्योधनकंसशातवाहनमूर्खपञ्चकसम्बन्धः ।

20 श्रीरामो रावणः कंस-स्तुर्यो दुर्योधनो नृपः ।
एषा चतुष्टयी मूर्खा, पञ्चमः शातवाहनः ॥१॥

कुरङ्गः कोञ्चनः पूर्वं, न दृष्टो न श्रुतः क्वचित् ।

दृष्ट्वा दधाव तं रामो, यत्तन्मूर्खत्वमुच्यते ॥२॥ (१)

सीतायाः परितो यस्य [येन] रेखामुल्लङ्घयितुं कोऽपि देवो वा दानवो वा न शक्नोति
25 ता तादृशी रेखा दृष्ट्वाऽपि कामपीडितो रावणो भिक्षुरूपधरो भिक्षायाचनाकपट कृत्वा सीतां
यज्जहार तद्रावणस्यापि मूर्खत्वम् । (२)

देवक्या पाणिग्रहे देवक्या सप्तापत्याना मध्यादेकेन स्वमरणं श्रुत्वाऽपि यत्कसो देवकीमेव
न मारयामास तत्कस्यापि मूर्खत्वम् । (३)

पञ्चभिः पाण्डवैर्महाबलपुजाशालिन्द्रादशवर्षाणि वनवासे स्थितम् । पुनः प्रतिज्ञां पूरयित्वा

गतैस्तैर्ग्रामपञ्चकं दुर्योधनपार्श्वे मार्गितम् । ततः क्रमादेकं ग्रामं मार्गितम् । स च दुर्योधन
शूच्यमात्रां भुव न तेभ्यो ददौ । पञ्चादयुद्धे जायमाने स्वमरणात्सर्वांभुव तेभ्यो ददौ । यत्त-
द्दुर्योधनस्य मूर्खत्वम् । (४)

शेषेण पूर्वं शातवाहनभ्यामे तुष्टेन प्रोक्त-त्वया मृन्मय सैन्यं कारयित्वा गोदावर्यां मोच्य
ततः सजीव तद्भविष्यति युद्धं च नृढं करिष्यति । ततो वैरिबलं मृन्मयं सैन्यं कृत्वा जित तेन 5
एव बहुशो मनोरथस्तस्य पूर्णं । एकदा शातवाहनेन वरे दत्ते शेषेण सशयं कृतं ततस्तत्कार्यं
न सिद्धम् । इति शातवाहनस्थापि मूर्खत्वम् । (५)

इति रामरावणदुर्योधन-कथं-शातवाहनमूर्खपञ्चकमन्वन्धः ॥२५५॥

[256] अथ तीर्थसेवाफले गिरिकुण्डसम्बन्धः ।

चन्द्रपुरे गिरिकुण्डभूपोऽनेकपापकृत् न मन्यते देवगुरुमातृपितृन् । परस्त्रीपरधनहरणपापधि- 10
चौर्यादिं करोति स्म । जीवान् घ्नतस्तस्य रोग उत्पन्नः । एकदा यावत्परद्रोहपरस्त्रीहरणं ध्यायति
तावदेकः श्लोकं न्योमि श्रुतः—

धर्मादधिगतैश्चर्यो, धर्ममेव निश्चिन्ति यः ।

कथं शुभायतिर्भावी, न स्वामिद्रोहपातकी ॥१॥

एतदर्थं ज्ञात्वाऽबुद्धः सन् अचिन्तयद्विदम्-अहो मया बहूनि पापानि कृताति, तेभ्यं कथं 15
कुट्टं मे भविष्यति । तत्पापच्छिन्देऽद्रिजलपाताय ययौ । स यावद्बहिर्ययौ तावद् गा पश्यति स्म ।
सा च शृङ्गेण नृन् घ्नन्ती तदान्युत्पादयन्ती समुखमाश्रान्ती खड्गमुत्पाठ्य तां हन्तुं दधाव । ततो
गौरप्रि तं हन्तुमधावत् । तत्राऽसिना भूपेन तस्या द्विधा कृताया काचित् स्त्री निर्ययौ । सा च
स्त्री भीषणाङ्गी कर्त्तिका करे कुर्वती निष्ठुराक्षरेण भूप प्रत्याह--

अरे त्वया पशुर्दानी, हता गौरस्त्रवर्जिता ।

यद्यस्ति काऽपि ते शक्तिः, तद्युध्यस्व मया सह ॥२॥ 20

श्रुत्वैतत् राजा ता प्रत्यवग-
भवता (ती) युवती काचित् कदलीदलकोमला ।

अहं तु क्षत्रियः शूरः, शास्त्रशस्त्रविशारदः ॥३॥

गौरवग्-यदि ते शक्तिः स्यात्तदा युद्धं कुरु । श्रुत्वैतत् भूप सोसिस्तां जघान । तवो 25
वत्सोऽपि शृङ्गेण तमहद् । अखण्डिताङ्गो गौर्जगौ ।

तावद्वलं, महस्ताव-त्तावत्कीर्त्तिरखण्डिता ।

यावत्पुराकृतं पुण्यं, न म्लानिमधिगच्छति ॥४॥

पुण्यमेवं स्या-दङ्गिनां शुभकर्मभिः ।

क्षीणतेजाः कियत्कालं, तपत्यपि विभाकरः ॥५॥

पुण्यैः संभाव्यते सर्वं, सुखदायि सदा ।

तदेव हीनपुण्यस्य, विप्रवद् दुःखदायकम् ॥६॥

5 तदा दृश्यौ भूपः—अहमन्वया गवा पशुनाऽपि जितो व्योम्नि उत्पादितश्च तथा एवं ध्यायति स्म । स मया राज्य त्यक्तं गोवधश्च कृतः । एतदपि पापं जात मे दुर्गतिदं, यतः—

अनासादितपुण्यः सन्, जन्तुर्भवति दुःखितः ।

विना नीवीं सुदक्षोऽपि, पुमान् सीदति दीनवत् ॥७॥

अधुना क्रियते पुण्यं, मया दुःखात्मना किम् ।

लग्ने प्रदीपने कूपः, खन्यमानः सुखाय न ॥८॥

10

एवं ध्यायतस्तस्य देवाङ्गनागताऽवग्—पूर्वं मदीयेन राज्य त्यक्तं पश्चाच्चिन्तितं मृतिं मुक्त्वा मे वधः कृतः । अधुना किं धर्मं कर्तुं शक्नोमि । राजा दृश्यौ—केयं मे वक्ति । तावदेवी जगौ अहं त्वद्गोत्रदेवी । त्वत्सत्त्वपरीक्षणं कृतं गोरूपं कृत्वा । कोपो न क्रियते । धर्मं कुरु । कथय मया कुत्र धर्मः क्रियते ? देव्यवग—त्वं गच्छ सर्वतीर्थेषु । अवसरे धर्मस्वरूपं वक्ष्ये । सातिरोऽभूत् ।

15 राजा दृश्यौ—मद्भाग्यं विद्यते यतो देवी प्रसन्नाऽभूत् । ततोऽनेकेषु तीर्थेषु भ्रमतो गतक्रुत्पाव-कस्य कोल्लकगिरिं गतस्य चित्तं निर्मलमभूत् । इतः कोऽपि सुरः पूर्वभववैरी प्रत्यक्षोऽभूत् । गादापाणिः कोपवान् जगौ । यत्त्वया मत्पत्नी हृता तत्पापं समेतमधुना तदा मौने कृते तेन तमुत्पाट्याम्बरे पर्वतगुहायां नीत्वा विविधैर्बन्धनादिभिस्ताडयामास । ताड्यमानः स पुनस्तेन पर्वताग्रे आस्फाल्यते स्म । तदा स दृश्यौ—

20

अहो प्रागुप्तपापद्रोः, पल्लवोऽयमभून्मम ।

पुष्पं फलं पुनर्भावि, दुर्योनिनरकादिषु ॥९॥

ततस्त मुक्त्वा स तिरोदधे तस्य प्राग्भवभाग्यात् । ततो द्वेषरिक्तः पुण्यकृते भूमौ भ्रमन् गोदावरीतटे ययौ । तत्र सैव सुरी समेत्यावग-वत्स । त्वं गच्छ सिद्धाद्रौ । तत्र इत्यादिपाप गमिष्यति तत्तीर्थं सर्वपापहन् । यतः—

25

यदा शत्रुञ्जये तीर्थे, गत्वा विधीयते तपः ।

तदा इत्यासमुद्भूतं, पातकं क्लेशते ध्रुवम् ॥१०॥

पापिनाऽपि मनुष्येण, गत्वा शत्रु चले ।

तार्चा जिनेन्द्रस्या-नन्तं पापं निकृत्यते ॥११॥

तत्र तीर्थे गत्वा सर्वं कर्म क्षिप । तत्र त्वं सेत्स्यति इति श्रुत्वा तीर्थमाहात्म्यं शत्रुञ्जयं प्रत्यचलत् । सप्तभिर्दिनैरनाहारं स शत्रुञ्जय ददर्श । दृष्ट्वा तत्र तत्तीर्थं, नत्वा तत्रस्थं मुनिं धर्ममिति शुभाव । यदि शीघ्रं मुक्तिं गन्तास्ते तदा चारित्रं गृहाण । शत्रुञ्जये गत्वा शुद्धं तपः कुरु यथा ते हत्यादि पापं याति । ततो व्रतं गृहीत्वा शत्रुञ्जये ययौ । तत्र सुर एकोऽवगू—इदं तीर्थं सर्वपापक्षयकरं जगदुत्कृष्टं सीमन्धरजिनेन वर्ण्यमानं मया श्रुतम् । तत्र गिरिकुण्डं तीर्थसेवया सर्वरोगरहितो वीक्षां लाल्ना सिद्धः । 5

इति तीर्थसेवाफले गिरिकुण्डमन्वन्धः ॥२५६॥

[257] अथ धर्मौषधविषये भूपुत्रसम्बन्धः ।

क्षितिप्रतिष्ठिते पुरे जितशत्रोर्भूपस्य बहूपयाचितैः पुत्रोऽभूत् । स च तस्य जीवितादतीवप्रियः । ततस्तेन राज्ञा ध्यातम् । मम पुत्रस्य यथा रोगो न भवति तथा करोमि । ततो वैद्या आकारिताः । भूपेन प्रोक्तं च तेभ्यः—तथा कुरुत यथा मम पुत्रस्य नीरोगता स्यात् । तैरुक्तं—करिष्यते । ततो राज्ञोक्तं—कस्य कीदृशी चिकित्सा विद्यते । प्रथमं प्राह—मदीयान्यौषधानि अत्रेतनं पूर्वोत्पन्नं रोगं हन्ति [व्रन्ति] । यदि पूर्वं न स्याद्द्वोगं तदौषधभक्षितारं व्रन्ति औषधानि सद्यः । ततो राज्ञोक्तमलं तवौषधैः स्वहस्तोदरप्रमर्दनशूलव्यथातुल्यैः । (१) 10

द्वितीयोऽवगू—यद्यस्ति रोगस्ततस्तमुपशमयन्ति । अथ नास्ति ततः तानि प्रयुक्तानि प्राणिनो न दोषं न गुणं कुर्वन्ति । राज्ञोक्तं—अलमेतैरपि भस्माहुतिकल्पैः । (२) 15

तृतीयोऽवगू—यदि रोगे सति प्रयुज्यन्ते तदा रोगं निर्मूलकाय कषन्ति । अथ न विद्यते रोगस्तथापि तं देहिनं बलवर्णलावण्यवन्तं कुर्वन्ति, पूर्वोत्पन्नं रोगं व्रन्ति, उत्पद्यमानं व्रन्ति, भविष्यन्तमपि च । (३)

ततो राज्ञा तृतीयवैद्योक्तानि औषधानि पुत्रं कारितं [पुत्राय कारितानि] । ततो यावज्जीवं नीरोगशरीरः स पुत्रोऽभूत् भावितभूतभविष्यद्भोगस्फेदनात् । अतस्तृतीयवैद्योक्तौषधतुल्यानि बन्धनप्रतिकर्मकृत्यानि । इति धर्मौषधविषये भूपुत्रसम्बन्धः ॥२५७॥ 20

[258] अथ मातापित्रोर्विषये पुत्रभक्त्यादिकथा ।

कमलपुरे श्रीदश्रेष्ठिनश्चत्वारः पुत्रा शिवापत्नीभवा बभूवुः । चत्वारोऽपि परिणयिताः बहुधनव्ययात् हर्षेण, कष्टेन भूरिधनमर्जितं क्रमात्, स्तुषाभिः स्वस्वपतयो वशीकृताः पृथक्पृथक्जाताः । ततः पिता स्वयमेव लक्ष्म्यर्जनकृते रलति [अदति] । 25

एकदा श्रेष्ठिनं स्वयं घृतमानयन्तं वीक्ष्य विमलं सुहृद् प्राह—भो मित्र ! कथं त्वं स्वमानयसि कणादि । श्रेष्ठी प्राह—वसतिं ग्रामे मुषितोऽस्मि । सुहृत्प्राह—केन मुषितः । श्रेष्ठी जगौ—मम स्तुषाभिः पुत्रा उदाहृत्य गृहीताः किं क्रियते । सुहृद् प्राहाह तव पुत्रान् बालयिष्यामि । ततो मित्रेण धर्मोपदेशेन द्वौ पुत्रौ स्वपत्नीभ्यां बालयित्वा श्वशुरश्वश्रूभक्त्यै कृतौ अन्यौ न । ततो माता-पित्रोर्भक्तौ जातौ तौ इह परलोकमुखिनौ जातौ नानौ [नान्यौ] । 30

इति मातापित्रोर्विषये पुत्रभक्त्यादिकथा ॥२५८॥

[259] अथ अणक्षककुम्भकारकथा ।

पाटलपुत्रपुरे अणक्षक कुम्भकारः कस्यापि मोटिमादिवर्यचलनवस्त्रपरिधानभूषणपरिधानोच्चजल्पनादि असहमानो नगरात्रिर्गत्यारण्ये वृणामये कुटीरके तस्थौ । पुरमध्ये नैति । तत्रैकदा नृप. भ्रमन्नश्वारूढो भूपो गतः । वृषा लग्ना, तेन पानीर्यं पायितो भूप. सन्मानं दत्त्वा
5 पुरीमध्ये आनीय सप्तग्रामदानपुरस्सर धवलगृहं तस्य वासायादात् ।

इतो राजा तैलिकपुत्रीं अरण्ये बदरीफलानि चुण्टन्तीं सुरूपा वीक्ष्य परिणीतवान् । तयाः सप्तभूमिमयं गृहमदात् । वर्यवेषधरा सखीपरिवृता सुखासनासीना कुम्भकारगृहोपान्ते गच्छन्तीं कंचिन्नरं वरवेषं दृष्ट्वा नक्र मोटयामास । ता तथा कुर्वन्तीं दृष्ट्वा अणक्षकोऽवगु—

कल्ले वोरज वीणती, अज्ज न जाणइ खक्ख ।
10 अडविइं करिसि घर, न सहुं एह अणक्ख ॥१॥

पुनरपि कुम्भकारः पुराद्वहिर्गत्वा पूर्ववत्तस्थौ । इति अणक्षककुम्भकारकथा ॥२५९॥

[260] दानसंवादे युधिष्ठिरभीमसम्बन्धः ।

अन्यायसंभवा श्री-रन्यायेनैव याति सा नियतम् ।

अर्जुनहानिक्लेशः, केवलमवशिष्यते सुधिया ॥१॥

15 साकारोऽपि सविद्योऽपि, निर्द्रव्यः क्वापि नार्थ्यते ।
व्यक्ताक्षरः सुवृत्तोऽपि, द्रम्मः कूटो विवर्ज्यते ॥२॥

हस्तिनागपुरे युधिष्ठिरस्याग्रे भीमेनोक्तम्—

मूर्खस्तपस्वी राजेन्द्र !, विद्वांश्च वृषलीपतिः ।

उभौ तौ तिष्ठतो द्वारे, कस्य दानं प्रदीयते ॥३॥

20 युधि०— सुखसेव्यं तपो भीम ! विद्याकण्ठं दुराचरम् ।
विद्वांसं पूजयिष्यामि, तपोभिः किं प्रयोजनम् ॥४॥

भीमोऽवगु— श्वानचर्मगता गङ्गा, क्षीरं मद्यघटे स्थितम् ।
कुपात्रे पतिता विद्या, किं करोति युधिष्ठिर ॥५॥ इत्यादि ।

25 भयं लोमस्तथा स्नेह-स्त्रयो दानस्य हेतवे ।
ये दातारस्त्रयं मुक्त्वा, धन्यास्ते मुक्तिगामिनः ॥६॥
इति दानसंवादे युधिष्ठिरभीमसम्बन्धः ॥२६०॥

[261] दाने (स्वभोगीति) शालिभद्रश्रेणिकभूपसम्बन्धः ।

स्वभोगमङ्गी [भोगी] नृपतिः क्रयाणकं, सुवर्णं निर्मान्यमभूत्सगादिवत् ।
भूपस्य मानेऽप्यमानचिन्तनं, शालेर्महाश्चर्यकरं चतुष्टयम् ॥१॥

कृत्वा ध्यं यदि वा महर्घ्यं, णकं श्रेणिकनामधेयम् ।
यथा रिदं गृहाण, णमम्बैव किमत्र पृच्छा ॥२॥

शालि पिता गोमद्रश्रेष्ठी देवलोक गतः, सम्मोहात्स्वपुत्रस्य दिव्याभरणवस्त्रादि पूर-
इति स्वभोगमङ्गी ॥१॥

यदि श्रेणिकभूप शालिभद्रगृहवीक्षार्थमागत तदा मात्रोक्तं-पुत्र । आगच्छ गवाक्षाडुत्तरं
तदा शालिभद्रोऽवग-याद्वक्ताद्वगागत क्रयाणक गृहतां मूल्येन इति नृपतिक्रयणाकम् ॥३॥

दिनं दिनं प्रति हेमाद्याभरणादीनि दिव्याम्बरादीनि च कूपे क्षिप्यन्ते इति स्वर्णाद्याभर- 10
णानि द्यभूत् ॥३॥

यदा शालिभद्रो यदा श्रेणिकेन स्वोत्सगे निवेशित. तदा भूपाङ्गतापमसहमानो गलद्विन्दुत-
नुरभूत् तथा स्वमर्धमासने निवेशित दृष्ट्वा स्वस्योपरि स्वामीति राजनाम श्रुत्वा मानेऽप्यमान-
चिन्तनं जात शालिभद्रस्येति मानेऽप्यमानजातम् ॥४॥

तदा श्रेणिकवचः—

स्तुही महातर्कवह्नि-वृहद्भानुर्यथोच्यते ।

सारं तेजोवियोगेऽपि, नरदेवास्तथा वयम् ॥३॥

पूर्वं न मन्त्रो न तदा विचारः, स्पृष्ट्वा न केनापि फलेन वाञ्छा ।

पश्चानुतापोऽनुशयो न गर्वो, हर्षस्तथा संगमके बभूव ॥४॥

वसुहाण० ॥१॥

पुरुषाः तीर्थङ्कर-चक्रि-वासुदेव-मण्डलिक-महेभ्यप्रमुखपुरुषाः । इयं भूमिं वर्यपुरुषावतारं
विना अरण्यभूमिवत्स्यात् । यदा यदा जिनाद्या आभरणभूता स्तुस्तदा वसुधा भूषिता स्यात् ।
पुरुषत्याभरण लक्ष्मी सुवर्णरत्नरूप्यादि । अरण्ये पर्वते गतं न किञ्चित् स्यात् । तदेव पुरुषाश्रितं
शोभते । पुरुषो हेमादिना शोभते, तान्यथा कृपणश्रीवत् दानस्याभरणं सुपात्रसेव दानमित्यादिदाने
स्वभोगीति । इति शालिभद्रश्रेणिकसम्बन्धः ॥२६१॥

[262] अथ भूप-वप्यमद्विगुरुमाननसम्बन्धः

पुरिसेहिं रईयतित्थं, नीह्णु पुरिसां हुंति तित्थरईयाविं । १०]

इत्तोऽपि वरं, तित्थं, पुरिसं पभणंति सच्चण्णु ॥१॥

पुरिसाउ होइ तित्थं, न हुंति तित्थाउ तित्थयणे पुरिसा ।

सलिलाउ हवइ धणं, नो नीरं होइ धण्णाओ ॥२॥

जिणभवणाइ जे उद्धरति, भत्तीइ सडियपडियाइ ।

ते उद्धरति अप्पाणं, भीमा स भवसमुदाओ ॥३॥

यथा गोपगिरो आमनृपः स्वं वर्यं सिंहासनं वप्पमट्टीसुरेरूपवेशनायादात् । तद् दृष्ट्वा द्विजैः क्रुद्धैर्भूपो वि प्तः श्रेतान्बरा असी एभ्यः सिंहासनं किं दीयते । एवं भूरिशः प्रोक्तो भूपः तत्सिंहासनं कोशगतं कारयित्वा लघु गुरोरुपयवेशायादात् । प्रातः सूरिर्भूपावकां सिंहासनग्रहणे ऽवगं भूपस्याधे—

मह्य मत्तंगह दप्पं, विनयशरीरविनाशनसर्प्यम् ।

क्षीणो दप्पाद्दशवदनोऽपि, यस्य न तुल्यो भुवने कोऽपि ॥१॥

इदं श्रुत्वा राजा लज्जितः सन् मुख्यसिंहासनं पुनर्मण्डापयामास । ततो राजा ३० सहस्र-सौवर्णिका आनीताः । भो विप्रा ! यो वर्यो विप्रो भवति तस्मै दीयते । तदा जल्पन्ति । वर्यं पात्रमेव तन्नूनं तैर्गृहीतम् । द्वितीयेऽहनि सूर्य आकारिता भूपेनोक्तं—लक्षसौवर्णिकानि गृहाण । सूरिराह—धनेनास्माकं किं प्रयोजनं, यतः—दोससयमूलं ॥१॥

आरंभे नत्थि दया, महिलासंगेण नासए वंभं ।

संकाए संमचं, पच्चज्जा अत्थगहणेणं ॥२॥

लाभकलंतरि चितविउ, गंठि वंधिउ दम्म नवि ।

णो नवि सेवडओ, गउअ त्यो जम्म ॥३॥

म मेली रिद्धिडी, जिहिं मूकि तिहि जाइ ।

पेटि धूसक्कउ हियय, मय भीपी रि जपाइ ॥४॥

जां गो ब्रह्मचर्येण, क्षत्रियाः शस्त्रपाणयः ।

कृषिकर्मकरा वैश्याः, शूद्राः प्रेषणकारकाः ॥५॥

हस्ततलमं तु, यो भूमिं कृषति द्विजः ।

नश्यते तस्य त्वं, शूद्रत्वमभिजायते ॥६॥

अतो वयं न : किन्तु वैश्या, यदि वयं शूद्रा भवामः तदा वणिजा गृहे द्विजा प्रतिग्रहं
न गृह्णन्ते, यतः—

=अधीत्य चतुरो वेदान्, साङ्गोपाङ्गान्, सलक्षणान् ।
शूद्रात्प्रतिग्रहं कृत्वा, खरो भवति ब्रा ॥७॥

रो द्वादशजन्मानि, षष्टि जन्मानि शूकरः ।
श्वानः सप्ततिजन्मानि, इत्थैर्व मनुरब्रवीत् ॥८॥
इति मनुपुराणे । एवं श्रुत्वा राजा विप्रान् निराकृत्य सुरैर्मान ददौ ।

इति आम्रभूपवप्पमद्विगुरुमाननसम्बन्धः ॥२६२॥

[263] अथ जीर्णोद्दारे धनसारकथा ।

यत्तृणमयीमपि कुटीं, कुर्याद्दधात्तथैकदिवसमपि ।
भक्त्या परमगुरुभ्यः, पुण्योन्मानं कृतस्तस्य ॥१॥

राजगृहे र-गुणसारो द्वौ बान्धवौ । वृद्धस्य धनी प्रिया, शीलादिगुणशालिनी, लघोः
काली पत्नी पर दुष्टत्वेन कालिकैव । काल्या वचसा लघुः पृथग्भूय मुख्यगृहे बलात्स्थितः ।
वृद्धस्त्वपरगृहे कर्मयोगाल्लघोः श्रीवर्द्धी, वृद्धस्याल्पा श्री ।

एकदा प्रामान्तरवासिनः शिलकृट्टका पेयुस्तत्र कालीं वर्यवेषां वोक्ष्य, ते पप्रच्छुः कोऽत्रास्ति 15
प्रासादीन्दिकारयिता । तदा तया धनमदेन हास्यार्थं धनसार एष आवास कारयिष्यति । ततस्ते
धनसारगृहे गताः । धन्या पृष्ठा किं कुरुष्य यूयं ? तैरुक्तं—वयं प्रासादं कुर्मः, तदा तत्र-कान्तोऽपि
आगात् । कान्तेन काली हास्यादिवचः प्रोक्तः । ततो धन्या स्वाभरणानि दत्त्वा प्रासादो जीर्णः
समुद्घृतः । प्रतिष्ठाधनार्थं धनसारो देशान्तरं गच्छन् मार्गं कस्यापि सिद्धपुरुषस्य मिलितः ।
तदुक्तकल्पविधिना योगिना सार्द्धं योगिकृतमाहिषीपुच्छदीपिकोद्योतेन श्रीपर्वतगुहायां प्रविष्टः 20
अन्तरा वृश्चिकप्रमरादिभिरुपसर्गितोऽपि न खिन्नः । ततः स्त्रीभिरुपसर्गितो नाचालीत् शीलात् ।
साहसत्वेनाप्रतो गतः योगी स्त्रीकुम्भस्तत्रस्थः शतखण्डोक्तः । धनसारस्तु गुफान्तरे हेममयं सप्त-
भूमावास हेममयखट्व(?)न्दोलकसिंहासनं ददर्श । तत्रत्यदेवेन समानितः प्रोक्तं—त्वं मम भ्रातृ-
ल्योऽसि । पूर्वभवेऽहं जिनदास इभ्योऽभूवम् । मयैष प्रासादं कारितः, स त्वयोद्घृतः । ततो
रत्नानि कोटिमूल्यानि लक्षमितानि दत्त्वोत्पाद्य स्वगृहे धनसारो मुक्तः । कार्येऽहं स्मरणीयः । 25
तदनु प्रतिष्ठासहोऽभूत् । सधगुरुभक्तिश्च काल्या स्वर्णजिह्वा कारिता । संघेन पृष्ठं किं त्वया
ईदृशी जिह्वा कारिता ? साऽवगू—कालीजिह्वाप्रासादात् जीर्णोद्दारप्रतिष्ठाधनाप्तिरभूत् ।
ततोऽनिशं सप्तक्षेत्र्यां व्यथित्वा धनसारं सप्रिय-स्वर्गं गतं मुक्तिं यात्यति ।

इति जीर्णोद्दारे धनसारकथा ॥२६३॥

[264] अथ दशधा दानकथा ।

कमलपुरे भीमश्रेष्ठिना गुरुपार्श्वे प्रोक्तं कति दानानि । गुटणोदितानि दश दानानि । तथाहि-

दप^१ संगह^२ भय^३ कारणिय^४ । गारव^५ अधम्म^६ धम्मिय^७ ।

हीइ^८ कयमाणेणं, दाणमेयं भवे दसहा ॥११॥

6 सरोगरं भिक्षाचरादीनां दुर्जनानां पुत्राद्विचयोगं लोकलज्जया भट्टचारणानां यत्तार्थं हिस्त्राणां साध्वादिस्वयं पुण्यार्थं प्रत्युपकारवाञ्छया प्रागनेन मे बहुपकृतं० ।

श्रुत्वेति कमलो गुरुक्तदानानि ददानः स्वर्गभागभूत् क्रमान्मुक्तिमपि यास्यति ।

इति दशधा दानगाथा ॥२६४॥

[265] अथ ।हारग्रहणे यतिक्षुल्लकसम्बन्धः ।

10 कश्चिद्भूपो जातवैराग्यो धर्मपरीक्षां चक्रे । कोऽत्र निस्सृष्टं मुढक्ते । ततो राज्ञा अनेके यूयं कथं निर्वहथ ? । एकेनोक्तं—मुखेन । द्वितीयेन पादाभ्यां । तृतीयेनोक्तं—हस्ताभ्यां । चतुर्थः—लोकानुग्रहेण । पञ्चमो जैनक्षुल्लोऽवगू—अहं सुधा जीवामि । भावार्थं पृष्ठास्ते जगुरेवं—प्रथमो—रामायणादिकथाकथनेन जीवामि मुखेनैव ।

द्वितीयोऽवगू—लेखवहनेन ।

15 तृतीयोऽवगू—अहं लेखकोऽस्मि अतो हस्ताभ्यां जीवामि ।

चौं भिक्षुरवगू—लोकानुग्रहेण ।

मुखलोऽवगू—संसारसारतां विलोक्याहं महेभ्यस्तुतः प्रव्रजितः ततो न मदर्थं कृतं यदन्नं तदाहारं सुधा गृह्णामि । ततो राजा जैनव्रतं सर्वदुःखमोचकं मत्त्वा दीक्षां छात्वा शत्रुसैन्यं तपस्तप्त्वा मोक्षं गतः । इति शुद्धाहारग्रहणे यतिक्षुल्लकसम्बन्धः ॥२६५॥

20 [266] औदार्ये कुमारपाललक्षटङ्कदानसम्बन्धः ।

एकदा श्रीहेमसूरिणा स्वकरघृतवामकरस्य कुमारपा शत्रुञ्जयचैत्यपाटीं कुर्वतः कपर्विक-कविः प्राह—

श्रीचौलुक्यसदक्षिणस्तव करः पूर्वं समासूत्रित,

प्राणिप्राणविधातपातकसखः शुद्धो जिनेन्द्रार्चनात् ।

25 वामोऽप्येष तथैव खः शुद्धिं कथं प्राप्नुयात्,

न स्पृशेन करेण चेद्यतिपतेः श्रीहेमन्नद्रप्रभोः ॥११॥

तत्र श्रीकुमारपालभूपालस्तस्मै कवये लक्षटङ्कानन्ददौ ।

इत्यौदार्ये, कुमारपाललक्षटङ्कदानसम्बन्धः ॥२६६॥

[267] व पालौदार्यदानवालचन्द्रसूरिसम्बन्धः ।

वालचन्द्रक्षुल्लेन श्रीवस्तुपालो वर्णिगत इति—

गौरी रागवती त्वयि त्वयि वृषो वद्धादरस्त्वं पुन—

भूत्या त्वं च समुल्लसद्गुणगणः किं वा बहु ध्रुमहे ।

श्रीमन्त्रीश्वर नूनमीश्वरकलायुक्तस्य ते युज्यते,

वालेन्दुं चिरमुच्चकै रचयितुं त्वत्तः परः कः क्षमः ॥१॥

5

तदनु मन्त्रिणा तस्य सूरिपदं दापितम् ।

इति वस्तुपालौदार्यदानवालचन्द्रसूरिसंबन्धः ॥२६७॥

[268] अथ ललितासरोवरवर्णने ललितादेवीदानसम्बन्धः ।

हंसैर्लब्धप्रशंसैस्तरलितकमलप्रचरङ्गैस्तरङ्गै—

नीरैरन्तर्गभीरैश्चटुलबककुलप्रासलीनैश्च मीनैः ।

पालीरूढद्रुमालीतलसुखशयि तीप्रगीतैश्च गीतै—

भीतिं प्रक्रीडदातिस्तव सचिवबलचक्रवाकस्तटाकः ॥१॥

10

ललितादेवीसरोवरवर्णने सोमेश्वराय १६ सहस्रान् ददौ ।

इति ललितसरोवरवर्णने ललितादेवीदानसम्बन्धः ॥२६८॥

15

[269] अथ सालिगसाधुदानसम्बन्धः ।

अनेकतीर्थोद्धारक सा० देसलसुतस० सालिगससदि कश्चिद्द्विजः समागात् । : कुतः समागास्त्वम् । तेनोक्त तीर्थान् । किं वर्तते तत्र । श्रीऋषभदेवः सर्वदेवसुतोऽस्ति तेन वर्णिततीर्थे सहस्रं दत्तिः । इति सालिगसाधुदानसंबन्धः ॥२६९॥

[270] अथ समरसाधुनोद्धारकारितसंबन्धः ।

20

एकदा १८०००० अश्वयुतेन सुरत्राणेन जावडिप्रतिमा भग्ना । तत उके तिचूडामणिसाधुसमराकेन १३७१ वर्षे श्रीशत्रुञ्जये प्रतिमोद्धार कारितः । तदा सघार्चाया रागभट्टेनाभाणि—

अधिक रेखया मन्ये, समरं सगरादपि ।

कलौ म्लेच्छबलाकीर्णे, येन तीर्थं समुद्धृतम् ॥१॥

सुवर्णलिहादत्तिरत्र—

25

पित्तलसुव्रानरूप्य, रयणेहि चंदकतमाईहि । ।
जो कारेह जिणवर-पडिमं, सो, पावण सु. ॥२॥

इति रसाधुनोद्धारकारितसंबंधः ॥२७०॥

[271] अथ अर्बुदगिरौ साधुभीमकारितपित्तलमयप्रतिमासंबंधः ।

5 श्रीमालज्ञातीयभीमसाधुना भीमेन अर्बुदे स्वकारितप्रासादे ५१ अङ्गुलमयी श्रीआदि-
नाथप्रतिमा निर्मलबहुगालितपित्तलरसैश्चिकीर्षिता तावता प्रल्हादनपुरीय सं० घनाकेन विश्लप्तं
भो भीम ! मद्भागो मध्ये दातव्यस्तेन निषिद्धस्ततो विम्बभरणवेलायां ऋस्वाङ्गरक्षकेबाहुद्वयंसह-
स्रमितहेमटङ्कैर्धृत्वा विलोकनमिषेणागतो रसढालनवेलायां बाहुद्वय विस्तार्य हाटकमध्ये युक्ता-
स्तेनाद्यापि द्वादशादित्यवद् ह्यगह्नगायते श्यामिका न । सा० सम्प्रतिकुम्भमेरौ पूज्यमानाऽस्ति ।

10 इति अर्बुदगिरौ भीमकारितपित्तलमयप्रतिमासंबंधः ॥२७१॥

[272] मण्डपदुर्गे सीताकारितश्रीसुपार्श्वप्रतिमासम्बन्धः ।

तथा सीतामहासतीपूजनार्थं वनवासे लक्ष्मणकुमारकृता छगणमयी श्रीसुपार्श्वप्रतिमा तच्छ्री-
लमाहात्म्याद्वज्रमयी च जाता । सा सम्प्रत्यपि मण्डपदुर्गे यवनादिभिः कुसुमभोगादिभिः
प्रेषणैः पूज्यमानाऽस्ति, इत्यादि ।

15 इति मण्डपदुर्गे सीताकारितश्रीसुपार्श्वप्रतिमासम्बन्धः ॥२७२॥

[273] अथाभ्रभूपकारितपौषधशालासंबन्धः ।

यस्तनोति वरपौषधशालां, सर्वसिद्धिललनावरमालाम् ।

सर्वदैव लभते सुविशालां, बोधिबीजकमलां विमलां सः ॥१॥

20 यथा गोपगिरौ बप्पभट्टीसूरिप्रतिबोधितश्रीआम्रनरेश्वरेण सहस्रस्तम्भमयी साधुश्राविका-
सुगमप्रवेशनिर्गमप्रवरद्वारत्रयमण्डिता, दूरतरपट्टशालोपविष्टसाधुना प्रतिलेखनास्वाध्यायादिसप्त-
मण्डलीवेलाज्ञापकमध्यस्तम्भबन्धितमहाघण्टाटङ्कारवरणरणकारिणा, पौषधशाला कारिताऽऽज्ञेन ।

तस्या न्याख्यानमण्डपस्त्रिलक्षद्वयेण, ज्योतीरूपमणिशिलाछिन्नमन्द्रकान्तमणिकुट्टिम (१), १२
सूर्यवन्निशयां सर्वतमोपह, पुस्तकाक्षरवाचनसूक्ष्मबादरजीवविराधनादिहेतोः पौषधशालांपुण्यकृते
आम्रकथां आम्रभूपकारितपौषधशालासंबन्धः ॥२७३॥

25 [274] अथ पौषधशालायां सान्तसम्बन्धः ।

पापनिष्कन्दनं धर्म-सदनं कारयन्ति-भ्ये । लोकेषु च तदा
कारयन्ति-सुवाग्धेः स्वं, तेजनाः कुलतेजनाः ॥१॥

१ श्रीपत्तने । ज्यैष्ठसहभूप सर्वव्यापारकृत् ५००००.तुरङ्गाधिपतिः श्री श्रीमालङ्कातीय-
मन्त्रिसान्तुः श्रीवैद्यसूरिगुरभक्तश्च तुरशीतिसहस्रटङ्ककव्ययेनापूर्वं राजधवलगृहसमानगृहं कारितवान् ।
लोका विलोकितुमायान्ति । श्रीगुरोरैकदा तर्देदीदृशत् गुरूणामव्याख्याने कारणं पृष्टं मन्त्रिणां, तदा ६
सौभाग्यनिधानक्षुल्लेनोक्त-मन्त्रिन् । यद्येवंविधा पौषधशाला स्यात्तदा वरं धर्महेतुत्वात् अन्यस्य
पापहेतुत्वात् गुरुभिर्न व्याख्यायते, गृहं पापारम्भमयमेव, यतः--

खण्डनी पेषणी कुन्ही जलकुम्भप्रमार्जनी ।

पञ्चैते तमसां हेतु-स्तेन नो वर्ण्यते सदा ॥१॥

ततस्तदेव गृहं प्रासुकं सान्त्वर्धमनिमित्तमकरोत्, एवमन्यां धर्मशालां व्यधाः । 10

इति पौषधशालायां सान्त्वप्रबन्धः ॥२७५॥

[275] अथ प्रासादपुण्ये आम्रकथा ।

स्रषरीकाकचट्यादिपक्षिणोऽपि अनेकशः ।

कुर्वते स्वगृहं यत्ना-न्न पुण्यं तत्र जायते ॥१॥

पुण्याय कुर्वते धर्म- दि ये जनाः सदा । 15

तेषां स्याद्विपुलं पुण्य-मात्रभूमिपतेरिव ॥२॥

श्रीरिय पुरुषोन् प्रायः, ते निजकिङ्करान् ।

कुर्वते किङ्करीं ता ये, तैरसौ रत्नं स रसा ॥३॥

एतत् श्रुत्वाऽऽन्नभूप श्रीवीरप्रासादं कारयामास । तत्र एकोत्तरशतहस्तोच्चः प्रासादः सार्द्ध-
चतुर्थकोटिसुवर्णमयप्रतिमालङ्कृत तद्रङ्गमण्डपे २१ सुवर्णलक्षा लजनाः । मूलमण्डपे तु पञ्चविंश- 20
तिसहस्राधिकस्वर्णलक्षः, ८११ वर्षे एककोटिसुवर्णव्ययेन श्रीबप्पभट्टिसूरीणां सूरिपदं कारितं
तदुपदेशेन श्रीशत्रुञ्जये रैवते च यात्रोद्धारश्च कारिताः ।

इति प्रासादपुण्ये आम्रकथा ॥२७५॥

[276] अथ प्रासादकारणपुण्ये सम्प्रतिकथा ।

श्रीमज्जैनगृहे जिनप्रतिकृतौ जैनप्रतिष्ठाविधौ,

श्रीजैनस्नपने जिनार्चनविधौ श्रीसधपूजादिके । 25

श्रीजैनागमलेखने च सततं श्रीतीर्थयात्रादिके,

येषां स्वं विनियोगमेति धनिनां धन्यास्त एव शिक्तौ ॥१॥

येषां समेति, ते धन्याः । यदुक्तम्—

ज्वलनजलचौरचारण—नृपखलदायादबन्दि कोद्वृत्तम् ।

धन्योऽसौ यस्य धनं, जिनशु दौ शुभे लग्ने ॥२॥

विशिष्य च प्रासादपुण्यमपारमाहुर्महर्षयः । यदुक्तम्—

6

काष्ठादीनां जिन से, यावन्तः परमाणवः ।

तावन्ति वर्षलक्षाणि, तच्चर्त्ता स्वर्गभागभवेत् ॥३॥

परमाणुस्वरूपं लौकिकं—

जालान्तरगते सूर्ये, यत्सूक्ष्मं दृश्यते रजः ।

तस्य त्रिंशत्तमो भागः, परमाणुः स उच्यते ॥४॥

10

नूतनाहंद्गरावासे, विधाने यत्फलं भवेत् ।

तस्मादष्टगुणं पुण्यं, जीर्णोद्दारे विवेकिनाम् ॥५॥

अतो मातुः प्रभोदाय जिनप्रासादमण्डितां सुवं व्यधात् । प्रातर्मातुः पादौ प्रणम्यापरकार्यं करोति ।

संप्रतिर्वर्त्तयामास, सौवायुर्वासराण्यहो ।

नन्यकारितषट्त्रिंशत्स कर्गृहेर्मुदा ॥६॥

15

श्रीसम्प्रतिनृपखिलण्डभूभक्तौ भूविजयं कृत्वा १६ सहस्रमुकुटबद्धनृपपरिवृतोऽन्यदोज्ज्वल्यमानायात् । समहं धवलगृहे प्राप्तः स्वजनन्याः कमलायाः पादयोः पतितं तदा ॥ श्यामास्यामप्राक्षीत् । मातर्भया देशाः साधिताः, त्वं कथं न हृष्टा । माताऽवगमम जिनप्रासादाद्विषु पुण्यकुत्यैरेव हर्षः स्यान्नान्यथा । ततो वर्षशतायुर्भूत्वा प्रति दिनं एकैकं प्रासादं कारयन् १६ सहस्रप्रासादान् कारयामास । मातुः पादौ प्रणम्यैव जिनमति

20

इति प्रासादकारणपुण्यं-सम्प्रतिकथा ॥२७६॥

[277] अथ चन्द्रकथा ।

कल्याणपुरे भीमो द्वौ सोदरौ वसतः स्म । क्रमात् चन्द्रो निम्बोऽभूत् । भीमो महेभ्यो जातः । चन्द्रो यदाऽन्यगेहेषु अन्येषां सेवां कृत्वा निर्वाहं करोति तदा भीमोऽवगम-त्वमात्मनो गृहे तिष्ठ, यद्विलोक्यते तद्ग्राहं । चन्द्रस्ततोऽप्रावृष्टौ-कर्म कृत्वा निर्वाहं कुरुते ।

25

एकदा रात्रौ जलदेः वर्षति-भीमोऽवगम-चन्द्र ? त्वं क्षेत्रे गच्छ । तत्र केदारेभ्यो जलं निर्गच्छत् त्वया सभाव्यते तेन तत्र पालिवन्धनीया । चन्द्रो दृष्ट्वा यद्यहं-जायुना गमिष्यामि तदा निर्वाहो मे दुःशक इति व्यात्वा क्षेत्रे गतः । केदारानां स्फुटन्तीः पालीवन्ततो नरान् वीक्ष्य चन्द्रोऽप्राक्षीत्—के सूर्य, ते प्रोचु-वयं व्यन्तरा भीमस्य कामुकाः स्मः । भीमस्य पुष्याकृष्टाः

पालीर्वन्धयन्त' स्मः । चन्द्रोऽवग्-मम क्व सन्ति सेवकाः कायुकाः । ते प्रोचुस्तव वीरमपुरे सन्ति । तत्र गत्वा यदि श्रीऋषभस्य सेवा कुरु । तथा तेऽपि कामित स्यात् । ततश्चन्द्रः सकुटु-
त्र गतः । ऋषभस्य जिनस्य प्रत्यह सेवां कुर्वाणस्तुणकाष्टभार वनादानीय विक्रीय निर्वाहं कुरुते ।
एकदा प्रभुभक्त्या तुष्ट कपर्दी यक्षोऽवग्-अहमस्या-चतुर्दश्या शत्रुकुलयाद्रौ श्रीशान्तिजिनस्य
दृष्टे रसकूपिकासुदुष्वाटयामि । सन्ध्यां यावत् यदि तवेच्छा स्यात्तदा तत्रागम्य । रसो ग्राह्य । 5,
स रस एकगदीयानकप्रमाण षष्टिगदीयानकत्रपुमध्ये क्षिप्यते । सर्वं सुवर्णं स्यात् । ततश्चन्द्र-
स्तत्र गत्वा ऋषभ जिन भक्त्या पूजयित्वा स्तुत्वा ततः श्रीशान्तिजिनं प्रणम्य रसकूपिकातस्तु-
म्बकत्रयं जग्राह । ततो गृहे समेत्य स्वर्णं कार कार महेभ्यो जात । सप्तक्षेत्र्यां धनं व्यय-
यामास । तथा यथा सप्ताष्टभयमध्ये मुक्तिं गन्ता चन्द्रः ।

इति चन्द्रकथा ॥२७७॥

10

[278] अथ उग्रपापकरणे तत्क्षपणाविषये वीरमतीकथा ।

कुन्तुलपुरे वीरश्रेष्ठिनो मुकुन्दाहः पुत्र , तस्य पत्नी वीरमती । अन्यदा पितु श्रिय यो
मुङ्क्ते सोऽधर्म एव इत्यादि ध्यात्वा बलात् पितरमापृच्छय विदेश प्रति श्रियोऽर्जितु च्चाल ।
इत पत्न्यास्थिता वीरमती मठस्थिततापसान्ते गत्वाऽवग्-मां मुङ्क्त्व । अहं कामार्त्तोऽस्मि ।
मम पतिस्तु विदेशे गतोऽस्ति । ततस्तेन मुक्ता । एव नप्तवर्षाणि स्वेच्छया तेन तापसेन 15
सह रेमे । भर्ता समागात् । ततो भर्तार रात्री भोगदानेन रञ्जयित्वाऽत्रागाम् । तापसोऽवग्-
भर्त्तरि जीवति समागते नाहं भोक्ष्ये त्वाम् । तत पश्चाद् गत्वा गलदुम्पकदानेन पतिं परासु
कृत्वा पुनर्भोगायागता तापसाग्रे पतिस्वरूप प्राह । तत सोऽवग्-गच्छः त्वया मम न कार्यम् ।
तत सा द्वयाञ्चुकिता बलाद्भर्ता अकस्मान्मृतो मे इति प्रोच्य प्रातः काष्ठभक्षणाय चलिता चिता-
पार्श्वे गता तदा राश्यः सती बोक्षितुमागता । राजाऽपि तस्याश्चरित जानन् तत्रागत्यावग्- 20
त्वया यथा तापसो मुक्तः पतिर्मारितस्तथा ज्ञात मया रात्रावेवमधुना त्वेव काष्ठभक्षणात्कृत-
कर्मणो न छुटिष्यति । जीव तपसा ह्युटति कर्मत । सा पश्चाद् गृहे समेत्य प्रव्रज्या लात्वाऽभि-
ग्रह ललौ । यदा मम पूर्वकृत स्मरिष्यति तदा न भोक्तव्यमेव कदाचिन्मासेन द्विमासेन
त्रिमासेन चतुर्मासेनेत्यादिदुष्कर तपस्तप्त्वा सर्वकर्मक्षय कृत्वा प्राप्तकेवलज्ञाना मुक्तिं
गता वीरमती । इत्युग्रपापकरणे तत्क्षपणाविषये वीरमतीकथा ॥ २७८ ॥ 25

[279] अथ सुबुद्धौ कमलश्रेष्ठिकथा ।

एकस्मिन् धीपुरे धनो वणिग् भारवाहनाद् दम्भाणां लक्षमजंयामास । किमपि न व्ययति
धर्मादौ एव तत्पुत्रो भोमो द्विलक्षस्वान्यजनि । तत्पुत्रश्चन्द्रखिलक्षस्वामी वभूव । तत्पुत्रो
मदनश्चतुर्लक्षस्वामी अजनि । तत्पुत्रकमलोऽपि क्षाधिपः । किमपि धर्मादौ स्वगृहेऽपि धन
न व्ययति । तदा पत्नी लक्ष्मीर्जगौ-स्वामिस्त्व किमपि धर्मं न कुरुषे । 30

एकदा कमल पत्न्या गुरुपार्श्वे नीतः । तदा गुरुणोक्त-धर्मं विना जीवा न सुखिन

स्युः । अतस्त्वं किमप्यभिग्रहं गृहाण । ततः कमलोऽवगू—अतः परं देववन्दनं विना न भोक्ष्ये ।

- एकदा श्रीयुगादिः 'प्रणम्य भोक्तुमुपविष्टः' मे यावत्कवलं हस्ते ललौ, तावत्स्वगृही-
ताभिग्रहं सस्मार, प्राह च प्रियां प्रति अहं देवं नत्वैव भोक्ष्ये । तथावस्थित एवाभ्युत्थितस्तदा
5 प्रिया प्राह—स्वामिन् । हस्तं घृतस्निग्ध प्रक्षालय । कमलोऽवगू—एतद् घृत हस्तलग्नं त्यज्यते ।
ततो गेहिनीहस्तेनाम्बर परिधाय देवगृहे यथौ । युगादिजिन भावात्प्रणम्य थावद्दलित-
स्तावद्गोमुखयक्षः प्रकटीभूत्वाऽवगू—तव प्रमुभवत्या तुष्टोऽस्मि । वरं मार्गय । लो-
—प्रियां पृष्ट्वैव मार्गयिष्यामि वरम् । ततः कमलस्तथावस्थः पश्चादागत्य गोमुखवक्षस्तुष्ट-
त्वादि प्राह प्रियान्ते । ततः प्रियाऽवगू—सद्बुद्धिं मार्गय । ततः कमलो यक्षपाश्र्वे सुबुद्धिं
10 याचित्वा गृहागतः प्राह—प्रिये । जलमर्पय हस्तं प्रक्षालयामि । प्रियाऽवगू—सर्पिर्ह
गमिष्यत्येव । : प्राह—हस्तपादप्रक्षालनादि विना न भोक्ष्यते मया, ततो हस्तं प्रक्षाल्य
मुद्धक्ते स्म सः ।

इतस्तत्र पुरे र' स्वकारितमहत्सरोमध्ये स्तम्भं स्थापयित्वोक्तम्—

- “यः पुरुष अमुं स्तम्भ कण्ठस्थो दवरकेण बध्नाति, पट्टहस्तिनं तोलयित्वा यावन्तो भाराः
15 स्युरतावत. कथयति तस्मै सर्वमन्त्रिसुख्यं पदं ददामि ।”

- तदा वाद्यमानं पटहं : पृष्ठा महान्तं दवरकं सरसः पालौ परितो मुक्त्वा तद्दोरप्रान्ते
2 तद्दोरस्यादौ प्रन्थि बध्वा कर्षयन्स्तम्भं कमलः सर पालिस्थो बबन्ध ।

- यानपात्रे हस्तिनं आरोहयामास । यावन्मात्रं यान जलनिमग्नं तत्राभिधानं कृतं तेन ।
ततो हस्तिनमुत्तार्य पाषाणैस्तं बभार, तावद्यावत्पूर्वाभिधानं ततः सर्वे पाषाणास्तोलिता ।
20 तोलयित्वाऽवगू—अष्टादशभारप्रमाणोऽयं हस्ती । ततो राज्ञा ग्रामाणां सहस्रं दत्त्वा मन्त्रि-
मुख्यं कृत । ततो बर्यं धौतकादि परिधाय बर्यपुष्पचन्दनादिना पूजयति । प्रभु त्रिकाल
गुरुपाश्र्वे धर्मं शृणोति सदा पञ्चसतीलोकोत्सर्गकायोत्सर्गं करोति ।

एकदा तस्य कायोत्सर्गस्थस्य सर्वं कर्म क्षीणं केव नमुत्पन्नं ततः प्रियापि केवल-
पाश्र्वे राजापि धर्मं श्रुत्वा देवपूजादिधर्मं कुर्वाणो मुक्तियोग्यं कर्माज्यामास ।

- 25 इति सु १ कमलश्रेष्ठिकथा ॥२७६॥

[279] अथ शुद्धधर्मे कमलकथा ।

- एकः श्रेष्ठी अनुज्ञाप्य भूम्यधिष्ठायिकां कायिकीं करोति । एकदा बहिर्गतो यत्र यत्र
“अणुजाणह जस्सुग्गह” करोति तत्रेको यक्षो बन्धित—मा उपविश । तत एकदा यक्ष -
यित्वा कायिकां व्युत्सृजन् । ततो यक्षस्तुष्टोऽवगू—वर मार्गय । ततो यक्षपाश्र्वादावासो
30 महान्कारित । ततो बहूनि निधानानि स्वगृहे आनीतवान् । तदा यक्षोऽवगू—मम कार्यं
कथयिष्यति न तदा त्वा ललयिष्यामि । ततः कमलो यं यमादेशं दत्ते त त थ सद्यः करोति ।
ततः श्रेष्ठिगृहस्याग्रे महान्तं स्तम्भं कारयित्वा तत्र रफारां शृङ्खलां कारयित्वा गले क्षिप्त्वा-

ऽवग-अस्मिन्स्तम्भे चट उत्तर च, यावदहं द्वितीयमुत्तरं न दास्ये । ततो वानररूपधर श्रेष्ठयुक्त कुर्वन् खिन्नोऽवग् यक्षो—मा मुञ्चत पर त्वा न छलयिष्यामि । तत' श्रेष्ठ्यवग्—यदाऽहं त्वां स्मरामि तदाऽऽगन्तव्यम् । ततः श्रेष्ठिमुक्तो यक्ष श्रेष्ठिवश्योऽभूत् । तत श्रेष्ठी शुद्ध धर्म कृत्वा सुक्ति गतः । इति शुद्धधर्मे कमलकथा ॥२८०॥

[281] अथ आसुसेवकहस्तिमोचनसम्बन्धे मित्रकरणविषये कथा ।

5

पद्मवनेऽनेकपाभिः सप्तशतमिताभि परिवृत एको महान्हस्ती सर्लज्जीर्भक्षयन्मत्तोऽभूत् । तस्यैकद्वैक उन्दरोऽभ्येत्यावग्—यदि ते रोचते तदाऽहं सेवां करिष्ये तत्र । तदेभो हसन्नाह—'अहो त्व मम सेवां करोषि तदाऽहं रक्षितोऽस्मि वैरिभि' इत्यादि हास्य वचः श्रुत्वोन्दरोऽवग-कदाचि-
ञ्जघुजातिजोऽपि लघुतनुरपि वृद्धतनोरुपकारकृत् स्यात्, तदापि स हसतितरा हस्ती ।

एकदा हास्यादाह हस्ती—यदि मा त्वभापद' कर्षयिष्येस्तदाऽहं त्वां महान्तं मन्ये ।

10

एकदा न्याधमण्डितदृढपाशे हस्ती पपात । तदा हस्ती कष्टं तिष्ठति । पाशात्रिगन्तु न शक्नोति । दिशो विलोकयति । ततोन्दरः सोऽभ्येत्यावग-त्व मया स्वामी चक्रे । यदि रोचते ते तदा कर्षयिष्याम्यतस्त्वाम् । तदा हस्त्यवग्—त्व कथ मोचयिष्ये मामुन्दरोऽवग-मम वीर्यं विलोक-
बाह तथा प्रपञ्च करिष्ये यथा त्वं मुक्तः स्यात् इत्युक्त्वाऽऽसु सर्वां वनस्थानाखून् मेळयित्वा वाश्र आर्द्रं कृत्वा ततो दन्तैर्बोठ्यामास तथा यथा हस्ती मुक्तलोऽभूत् । ततो हस्ती आसु-
न्प्रीत्या प्रामोदयत् । एव हस्तिवञ्जीवः कर्मवन्धैर्भोह्न्यावेन बद्धः सन् शुभध्यातस-ततिरूप-
श्वेबासुभिर्मोचित' सुखी शिवभाग् स्यात् ।

15

इति आसुसेवकहस्तिमोचनसम्बन्धे मित्र विषये ॥२८१॥

[282] अथ असम्बद्धजल्पने चौरव्यवहारियथा ।

कश्चिद्व्यवहारी बहुविधरत्नरूप्यादिवस्तुयुतो विदेशं प्रति गच्छन् मार्गं चौरैर्दृष्टस्तेर्षदा हर्तुं
घन चेत् तदा स व्यवहारी समुखं तेषामचलन् । प्राह च बुद्ध्या-भवतां यद्विलोकयते तद् गृह्ण-
ताम् । तदा चौरा जगुर्हास्यात् भवत सर्वं पश्चादर्पयिष्यते । ततो वणिक्प्राह-मम कोऽपि साक्षी
क्रियतां । ततस्ते जगुरय वनमार्जारं एव साक्षी । तदा तेन वणिजा सर्वं वस्तु व्यक्त्या यित्वा
इद हेम, इद रौप्यमित्यादि दत्तम् । ते चौरा हृष्टा वस्तुं लात्वा गता रमापुरे वणिगपि
पृष्टौ तस्मिन्पुरे ययौ । भूपश्च मिलित उक्तं च तेन ममैवैश्वर्ये सर्वं वस्तु गृहीतम् । ततो मन्त्रि-
भिर्भूपदिशादुक्त-वणिजं पार्श्वे कः साक्ष्यस्ति ? वणिजोक्तं मार्जारोऽस्ति । ततः स वणिग् यदा
कृष्ण विहाक गृहीत्वाऽऽगात्तत्र मन्त्रिणां पुरः प्राहाय साक्षी ।

20

25

ततस्ते चौरा जगु-स मार्जारो रक्तवर्णोऽभूदय तु कृष्णवर्णः । ततो मन्त्रिभिरुक्त-एते
चौरा घनं हत्वा कूटं जगदुः । ततस्तान् दण्डयित्वा नैगमस्य सर्वं घन दापित
मन्त्रिभि' । इति असम्बद्धजल्पने चौरव्यवहारिकथा ॥२८२॥

30

[282] अथ औदार्ये भोजश्रेष्ठिकथा ।

- श्रीपुरे भोजाह्वश्रेष्ठिनः पद्माह्वा पुत्रो वभूव विचक्षणः । श्रेष्ठी दानी । पुत्र्यपि तादृशी । श्रेष्ठिना पद्मपुरे वीरमहेभ्यस्य धनाह्वपुत्राय दत्ता । सा च स्वसुरगृहे स्थिता सायं दीपं चकार गृहे तदा तैलस्य विन्दवः समाष्ट वीपाद् भूमौ पेतुः । श्रेष्ठी आगात् तैलविन्दून्
- 5 भूपतितान् वीक्ष्य पादयोरुपानहौ उत्तार्य लूष)क्षयामास । स्नुषया ध्यातमयं श्रेष्ठी कृपणः, कथं कालो नेष्यते । य एवं तैल गृह्णाति स तु अतीव मितंपचः । एव ध्यात्वाऽपरेद्युर्मिषं मण्डयित्वा सुप्ता शय्याया इवशुरेण पृष्ठा वधूः । किं दुष्यति तव ? स्नुषाऽवग्—शिरोत्तिर्बाढ जाताऽस्ति । ततोऽनेकान्यौषधानि कारितानि । ततोऽपि साऽवग्—ममैवंविधैरौषधैः शिरोत्तिर्न याति, येन याति तत्त्वया कर्तुं न शक्यते । ततः श्रेष्ठी जगौ यत्त्वयौषध कथ्यते तत्
- 10 कारयिष्यते मया । ततः स्नुषाऽवग्—मम पुरा यदा शिरोत्तिं स्यात्तदा सर्वोत्कृष्टमुक्ताफल-चूर्णेन भालं लिप्यते तदा शिरोत्तिरुत्तरिष्यति । तदा महेभ्येन कोशात्सर्वोत्तममुक्ताफलानि चूर्णं कर्तुं प्रकटीकृतानि । यदा वर्त्तयितुं प्रारब्धानि तदा वधूः प्राह—शिरोत्तिरुत्तीर्णा । महेभ्यः प्राह—भो स्नुषे ! कथमेवं प्रोच्यते ? वधूः प्राह—मया तवोदारगुणपरीक्षाकृतमिदं । यत् महेभ्योऽवग्—अन्यवहारेण यद्याति तैलादि तद्वयैव । अतो मया भूपतिततैलविन्दुमि-
- 15 रूपानहौ लूषितौ । अहं तु धर्मकृत्यगृहकृत्यादिषु बहुधनं व्ययामि मुधा तु एकं लौहदिकमपि न व्ययामि । ततो महेभ्यो भूरिधनं सप्तक्षेत्र्या व्यययामास ।

इति औदार्ये भोजश्रेष्ठिकथा ॥२८३॥

[484] अथ संप्रतिभूपपृष्टचतुःप्रकारजयकथा ।

- एकदा सम्प्रतिभूपः श्रीसुहस्तिगुरुपाश्वे पप्रच्छ कियन्तो जयाः स्युः ।
- 20 तदा गुरुराह—वाह्यान्तरङ्गाभ्या द्विधा-अन्तरङ्गबहिरङ्गवैरिणो जयश्चक्रवर्तिना केषाचित्प-पञ्चपाण्डव धीरामप्रभृतिभूपानां च ।१।
अन्तरङ्गजयो, न बाह्यजयः गणधरश्रीनेमिनार्थमल्लिजिनादीनां स्यात् ।२।
बाह्यजयो, नान्तरङ्गजय वासुदेवदुष्टभूपादीनां स्यात् ।३।
नान्तरङ्गारिजयो न बाह्यारिजय कालिकसूरिकपामरभिन्नवणिगादीनां स्यात् ।४।
- 25 सम्प्रतिभूपपृष्टचतुःप्रकारजयकथा ॥२८४॥

[285] अथ अर्कदुग्धौषधकथं कथं कथा ।

एकस्मिन्पुरे मीमाहस्य वैद्यस्य सकुटुम्बस्य कलह कुर्वत. तत्रत्यैका वणिक्प्रिया वृद्धा अन्धीभूता औषधं प्रष्टुं समागता । औषधं पप्रच्छ पुन पुन, तदा रुष्टेन भीमेनोक्तम्—अयमर्कतरुर्दृश्यते ? तस्या-कस्य क्षीरं चक्षुषो. क्षिप । तथा तथा कारितं स्वकुटुम्बान्तिकात्, तदा तस्याः चक्षुषो निर्मले जाते ।

दिवि तारा पश्यन्त्यभूत् । ततो भीमो दध्यौ कथमर्कतरुक्षीरेण चक्षुषी बर्ये जाते । तत-
स्तस्य तरोरधस्तात्खनिस्त्वाऽधोधृतभृतं भाजन ददर्श । भीमः तत श्रेष्ठी महावैद्य इति नाम
जातम् । तत स वैद्यो सकललोकानामुपकार चक्रे । तत. उपकारात्स्वर्गं गत्वा सुक्तिं
यास्यति । इति अर्कदुग्धौपधकथकैद्यव्याथा ॥२८५॥

[286] अथ परिग्रहपरिमाणे जिनदत्तभूपसम्बन्धः ।

5

चन्द्रपुरे जिनदत्तस्य गृहे बह्वी श्रीरस्ति । व्यवसाय कुर्वतस्तस्य यत्तत्क्रयाणक गृहणतो
द्विगुणास्त्रिगुणाश्चतुर्गुणो लाभो भवति, तदा भार्या जगौ प्रिय । सप्तक्षेत्र्यां धन न्यय । तत
स न किमपि व्ययति धन धर्मे । ततः क्रमादेकदा श्रीदेवी स्वप्नेऽभ्येत्यावग्—अह यास्यामि ।
तव पुण्य क्षीणम् । प्रातः श्रीप्रोक्ते पत्न्या पुर प्रोक्ते पत्नी प्राह—मया बहु प्रोक्तं, धन 10
धर्मे न्यय, त्वया तु न व्ययित, किं क्रियतेऽधुनाऽपि न्यय धनं तदपि वर । तत तेन सर्वं
धन धर्मे न्ययित । रात्रौ देवी श्रीर्धन व्ययित दृष्ट्वा तत्पुण्यवद्धा तथैव मुक्ताफलमण्यादिगृह
तस्य पूर्णाचक्रे । एवं तेन तस्मिन्धने व्ययिते श्रीस्तथा व्यधाद् गृहं २१ दिनप्रान्ते श्रेष्ठिना विंश-
तिसहस्रदङ्कपरिग्रहपरिरक्षणमानं लात्वा शेष धन व्ययित । तत श्रिया तस्य पुरस्य भूपस्या-
पुत्रस्य मृतस्य तस्मै राज्य ददौ । तत स जिनदत्तभूप. प्रभुं राज्ये निवेद्य स्वयं मन्त्री भूत्वा
सप्तक्षेत्र्या धनं सदा व्ययन्मुक्तियोग्यं कर्म्मार्ज्ज्यामास । ततो जि : सप्रियो मृत्वा स्वर्गं 15
गत्वा सुक्तिं यास्यति । इति परिग्रहपरिमाणे जिनदत्तभूपसम्बन्धः ॥२८६॥

[287] अथ नीचानीचभवनचाण्डालिनीसम्बन्धः ।

सिद्धपुरासन्नकम्बलिकाग्रामस्थ-भीमस्य भाम्बिकस्य मृतस्य पत्नी विदेशं ययौ ।

एकस्मिन्ग्रामे गता लोकै पृष्ठा तस्या जातिः । तयोक्तं सुगधत्वात् देहस्य पत्नी । लोकैरुक्तमेव
ग्राममध्ये नागम्यते । साऽवग्—को ग्रामध्ये समेति । तैरुक्तं—यो वणिग् चिम्रो वा भवति स 20
चोक्ष । ततः साऽपरस्मिन्ग्रामे गता तथा तत्र ब्राह्मणीवेषधारिणी जाता । ततो 'ब्राह्मणी अह
मिति' जल्पन्ती वाराणस्या गता । तत्र मठवासनिका जाता यमुनायां सदा स्नान चक्रे ।
विदेशागता द्विजास्तस्या गृहे सुञ्जते ।

एकदा सिद्धपुरीया द्विजास्तत्रागतास्तस्या गृहे भोजन कारयितुमागता । तयोक्त यूय के ।
तैरुक्त वय ब्राह्मणाः । तयोक्त—भवन्तो—भवन्तः क्रमाद्द्विजा जाता । तैरुक्त—'भवन्तो भवन्त'
इत्यस्य कोऽथ । तयोक्त—अहमिद । तैरुक्त—त्वं भवन्ती कथं जाता । साऽवग्—धुरि अह- 25
भाम्बिकभार्याऽभूव, ततो वणिजाभूव, तत क्षत्रिया, ततः सूत्रधारिका, ततो ब्राह्मणी, ततो
मठवासिका इति भवन्त्या अर्थः । ततस्तैरुक्त—अहो पापिन्या त्वया सर्वे द्विजा विटालिना ।
तयोक्तम्—एवं कथमुच्यते । अस्मिन्तीर्थे ये स्नातास्ते सर्वेभ्योऽपि पवित्राः । ततस्तैरुक्तम्—इय
सत्य वक्ति । इद तीर्थे पवित्र । तत इयमस्मिन्जले स्नाता पवित्राऽभूत् ततो द्विजास्तत्र मुक्ता । 30

इति नीचानीचभवनचाण्डालिनीसम्बन्धः ॥२८७॥

[288] अथ परवञ्चनद्विजसम्बन्धः ।

एकस्मिन्ग्रामे द्विजस्य पत्नी पतिवचनासक्ताऽस्ति । एकदा द्विजे ग्रामे गते वैदिका द्विजा-
स्तत्रागताः । तैश्च विप्रगृहं पृष्ट्वा वैदिकगृहे गत्वा द्रव्यं दत्त्वा क्षीरपूपिकाघृतवमण्डकमोढका-
दिवर्या रसवती कारिता । ततो द्विजा नद्यां स्नानार्थं गताः । इतो द्विजो गृहस्वाम्यागात्
५ रसवत्यादिरन्धनं ज्ञात्वा द्विजोऽवगू—इय रसवती आत्मनो गृहे स्थाप्यते स्वयं भोक्ष्यते तदा
वरं । भार्याऽवगू—कथमेव क्रियते परान्नहरणान् । द्विजोऽवगू—तथाऽहं करोमि यथा स्वयं द्विजा
यास्यन्ति त्वया मौनमेव कार्यं च । ततो यदा द्विजा स्नानं कृत्वा गतास्तदा द्विजः पिष्प[पि]-
लस्य वृक्षस्य शाखा छेत्तुमूर्ध्वं चटित । वृक्षशाखा छिन्दानं तं दृष्ट्वा द्विजास्ते जगु -भो द्विज !
कृष्णबसनस्थान पिष्प(पि)लस्त्वया किं छिद्यते । सोऽवगू—पिष्पलपत्रभक्षणं विना ईश्वरनामाङ्कितं
१० वृषभा शण्डा असमारिताः कथं क्षेत्रे वहन्ते । तैरुक्त—त्वं किमेश्वरनामाङ्कितान् शण्डान् खेदयति ।
द्विजोऽवगू—यद्येवविधा वृषभा न पोष्यन्ते 'तदा घृतभार्याया अपत्यानि धान्यं विना कथं
जीवन्ति । तैरुक्त—तव गृहे किं घृता पत्नी विद्यते । तेनोक्त—मम ग्रामादस्य घृतमद्यादिसेविनः
को द्विज' पुत्री निजा वत्ते । तैरुक्तं—का जातिस्तवपत्न्याः । तेनोक्तं—मम व्यसनसेवकस्य यदा
कोऽपि द्विजः स्वा पुत्रीं न दत्ते तदाऽहं गतो वर्यमोचिकगृहे मां वर्यं वरं दृष्ट्वा सोऽवगू—मम
१५ रण्डा पुत्री विद्यते । यदि रोचते तव तदाङ्गोक्तुं त्वं ता । ततस्तस्य ता पुत्रीं वर्यां दृष्ट्वाऽहं
परिणीतवान् । ततस्तयाऽपत्यानि जातानि अमूनि विद्यन्ते । ततस्ते द्विजा. पापिष्टोऽयं पापिष्टोऽयं
एवं वदन्त उल्लिखिताः । तां रसवतीं तादृशीं त्यक्त्वा गता अन्यत्र । ततो द्विजोऽवगू पत्नि ।
यथारुचि इयं रसवती मुन्यता बुद्धिधनेन गृहीता, न मुधा, तेन पापं न लगति, ततस्तेन
स्वेच्छया पत्न्या युतेन रसवती मुक्ता । इति परवञ्चने द्विजसम्बन्धः ॥२८८॥

२०

[289] अथ मोहेन काष्ठभक्षणसम्बन्धः ।

कस्मिंश्चिद्ग्रामे कोऽपि कौटुम्बिक. पत्नीवियोगात्काष्ठभक्षणाय चचाल यदा तदा एको
भट्टो धनार्थी ग्राहोच्चैः स्वरं, भो कौटुम्बिक ! त्वं भाग्यवानसि, त्वं मातापितृपक्षोद्योतकारकः
स्वर्गसुखमनुभवसि । त्वमस्माद्ःखाच्छ्रुदितोऽसि इत्यादि जल्पन्तं भट्टं प्रति स प्राह—अधुनैवं
कथं पुनः प्रोच्यते । यदि वर्यं काष्ठभक्षणं स्वर्गसुखदायकं भवति तदा त्वं कथं न करोषि ।
२५ अत्र तु दीनादिवचनजल्पनादुदरं विभक्तिं । तत्र स्वयमत्यन्तं सुखं भविष्यति । भट्टोऽवगू—
कथं त्वयैवं प्रोच्यमानमस्ति । स प्राह—अहं मोहेन काष्ठभक्षणं कुर्वाणोऽस्मि । अग्रे को जानाति
किं भविष्यति । त्वमपि धनलोभादेवं जल्पन्नसि किं बहुजल्पने । ततो भट्टो मौनी जातः ।

इति मोहेन काष्ठभक्षणसम्बन्धः ॥२८९॥

[290] अथ कुशीलिनीस्त्रीविषये सम्बन्धः ।

३० एकस्मिन्पुरे मोचिका चर्याणि खेटकानि रचयति तेनान्यदा नोत्सलेन चर्मकृताऽन्वेन
स्त्री पत्नी कृता । अत्रान्तरे तस्य अट्टे पुमांसो जजल्पुर्नीसल । त्वया पत्नीं जानीता श्रुता सा

कस्य पुत्री विद्यते । नीसलोऽवग् किमेव पृच्छयते । ते प्रोचुः—रण्डा विधवा वा ! सोऽवग्—
देवडेन मयाङ्गीकृता । तदा केचिज्जगु—वर्यं कृत गेहं च सदभूत् । तदैकेनोक्तं—था
पत्या त्यज्यते सा कुशीलिन्येव । अथवा अकथितकारिका दोषं विना कोऽपि क्षियं न त्यजति ।
तदा नीसलोऽवग्—अतीवाधुना सलज्जा दृश्यते स्तोत्रजल्पा च । वृद्धः पुमान् प्राह—स्वरूप
न ज्ञायते यतः—

5

अवकफलं किमिष्यते, दुःखणवयणं सुकोमलं होइ ।

असई होइ ।, खारजलं सीअलं होइ ॥१॥

नीसलोऽवग्—साम्प्रतं वर्याऽस्ति ततोऽन्यदा कस्मिन्स्थाने पुसाऽन्येन समं वार्त्तां कुर्वाणा
नीसलेन पृष्ट्वा परपुसा च । यदा साऽन्येषा पुर पत्नीस्वरूपं प्राह नदा तै प्रोक्तं—त्यज्यते
पत्नीय । नीसलोऽवग्—रूपवती कथं त्यज्यते । अन्यस्मात्पुरुषाद्यदीयं ममापत्यानि जनिष्यति 10
तदा तान्यपि मां प्रति 'तात आप अऊआ आता' इति जल्पिष्यन्ति । तेनेय स्थाप्यमानाऽस्ति तदा
तैरुक्तम्—एव चेदस्ति तदा वर्यं जातं । नीसलेन तादृशी पत्नी ज्ञाताऽपि न त्यक्ता मोहपाशवद्धेन ।

इति कुशीलिनीस्त्रीविषये सम्बन्धः ॥२६०॥

[२७१] अथ मुग्धजटिलसम्बन्धः ।

एकस्मिन्ग्रामे द्विरुच्यते विषये मठी योगिना कृता । तत्र च योगिना बालिनी 15
स्थापिता । साऽथाऽन्यं नरं न पश्यति क्रमात्परिणीता स्वयं । इयं कुशीलिनी न भविष्यति ।
ततो ग्राममध्ये भिक्षां याचमानो गृहे गृहे वदति—“इकपरिसाई इकपरिसाई” एव पुनर्वदन्त-
मन्व-पुमान् प्राह—“इमकाई बालइ भाई” । ततो योगी जगौ—“ऊचइ डुंगरि कोई न जाई” । एव
जल्पन्त श्रुत्वा दध्यौ । स स्वां पत्नीं सुशीलां वेत्त्यसौ । ततः स योगिम्रियापरीक्षणायैव वर्य-
दिं छात्वा योगिन्यन्यत्र गते पर्वतशृङ्गे योगिनीपार्श्वे गत । योगिन्यै पक्वान्नादि 20
दत्त । योगिन्या भोगस्तेन सहेषितः ।

इतः स योगी मठपार्श्वे समागात् । ततः सद्यस्तया मठमध्ये छन्नं कृत्वा महीद्वारेऽभ्येत्यावग्
अत्रैव स्थिरीभव । अधुना ईश्वर आगतोऽभूत् । तेनेत्युक्तं गतं च यदि ते पतिश्चक्षुषोः पट्टकं
बन्धित्वा कण्ठे धर्यमालिका च त्रिवारं मठया परितोऽधोमुखी मन्नामजापपरो भविष्यति
ततो मठीमध्ये समेष्यति तदा बहुवर्षाणि आयुर्भविष्यति । ततस्तेन पत्न्योक्तं सर्वं कृत्वा 25
मठीमध्ये आगतं यदा छन्नं तदा स च ति स्वस्थाने गत । द्वितीयदिने योगी तस्य गृहे
जिति—

इकपरिसाई पुरिसाई काई बोलइ भाई

ऊंचे ऊंचे डुंगरउइ कोई न जाई ॥

तदा स पुमान्प्राह—

आंखिडं पाटा कोटइं घाटा, अम्हे हुंता मठमांही ॥१॥

30

पूर्णा गाथा जाता । एवं प्रोक्तेऽपि मोहात्तेन योगिना वचोव्यगदर्थं न ज्ञातं । ततः स्थाने स्थाने सम्पूर्णा गाथा जल्पति । योगी तु स्वां पत्नीं सुशीलां वेत्ति । सा लब्ध्वा (लब्धा) स्वादा पुसाऽन्येन रमते । एवं पाप कृत्वा श्वभ्रे गता । योगी तु यावत्स्वां पत्नीं सतीमेव मेने ।

इति मृगजटिलमम्बन्धः ॥२९१॥

६

[292] अथ काकेन काकशतमिति सम्बन्धः ।

श्रीपुरे चन्द्रश्रेष्ठिनः पत्नी कथितकारिणी विद्यते । क्रमाहारिद्रे ममेते किमपि न करोति । इतोऽन्यदा मलोत्सर्गं कुर्वन् बहिर्निधि ददश । त तत्र स्थगित्वा गृहागतो भार्यायाः पुर. प्राह—मयाऽद्य मलोत्सर्गं कुर्वता काकपिच्छ हृदित, त्वया कस्याग्रे न प्रोच्यं । तयोक्तं—मयाऽद्य यावत्कस्याग्रे नोक्तं ततस्तयाऽन्येद्युः पानीयानयनार्थं गच्छ—
 10 न्याऽन्यपानीयहारिकायाः पुर पत्युः पिच्छहरणोस्वरूप प्रोक्त । ततस्तयाऽन्यस्या अग्रे प्रोक्त ततस्तयाऽन्यस्या अग्रे ततो लोकशतैः श्रुतं गृहे गृहे सा वार्त्ता जाता । लोकैरुक्त—भो श्रेष्ठिन् । काकपिच्छ शत हृदित त्वया । ततो ज्ञात भार्यास्वरूप ततस्तेन नीधिरानीतो विलसितः पर पत्या. पुरो नोक्त, श्रेष्ठी तत 'काकं काकशत'मिति ख्यातिं दध्यौ [धौ] ॥

इति काकेन काकशतमिति सम्बन्धः ॥२९२॥

15

[293] अथ सुखवासे कौटुम्बिककथा ।

श्रीग्रामे लक्ष्मीधरो राजा न्यायी लोकप्रियः । लोकाः सर्वे यथोक्त ददते धनिनो जाताः । एकदा मन्त्रिणा स्पद्धकद्वयं चन्द्रकौटुम्बिकपार्श्वं याचितम् । सोऽवग्—अर्घ्यमर्घ्यं धनं भग्ना, अधुना नास्ति यथा मा मार्गय तथाऽन्योऽपि किं न मार्ग्यन्ते । अहमेवैकोऽस्मि किम् ।
 20 अत्रान्तरेऽन्येद्युस्तेन कौटुम्बिकेन खलात् छन्न गोधूमैः शकटं भृत्वा निर्गतं रात्रौ । वर्त्मनि शकटं गर्तायां पतितं न निस्सरति यदा तदा स कौटुम्बिक आकुलोऽभूत् ।

अत्रान्तरे राजा अजल्पन् तस्य शकटं कर्षयामास । राजा स्तैन्यं ज्ञातं । तथापि चित्ते किमपि नानीतम् ।

इतोऽन्येद्यु मन्त्रिणा समं कलिं कुर्वन्भूपपार्श्वं कौटुम्बिको द्यौ । 'तदा 'मन्त्रिणा राज्ञोऽग्रे प्रोक्तं यदाऽसौ मार्ग्यते तदा यद्वा तद्वा जल्पति । कौटुम्बिकोऽप्यवग्—अहं वासे म्थातुं न शक्नोमि । अमुकममुक मयाऽर्पितं पुन' स्पद्धकद्वय मन्त्री याचते । राज्ञोक्त—यो राजा गोधू-
 25 मश्रुव शकटं गर्तायां पतितं कर्षयति, तस्य वासे त्वया उषितव्यम् । एतद्वच श्रुत्वा कौटुम्बिको मौनी भूत्वा भूपपार्श्वं प्राह—यद्विलोकयते तद् गृह्यताम् । ततो राजाऽपि तद्वचनेन तुष्टः ।

इति सुखवासे कौटुम्बिककथा ॥२९३॥

[294] अथ धनदानवशीकारे ग्रामपतिकथा ।

लोडणपुरे ग्रामपति कृष्ण प्रजाः पाति स्म । तत्रान्यदा तैलिकमोचिके कलिं कुर्वते स्मेति । त्वया मम छगणानि छन्न गृहीतानीत्युक्ते तैलिकां जगौ-रे वाञ्छिके । मम गृहज्ञवया गोमय छन्न गृहीतम् । एव मिथः कलिं कृत्वा प्रथमं वाञ्छिका ग्रामरतये तैलिकसहालिकं दत्त्वा स्वं सम्बन्ध कथितवती । ग्रामेशोऽवग-मा भैषी, चमकारिका दण्डयिष्यते । 5

इतश्चर्मकारपत्नी भूपपत्न्यै वर्यं पादुकायुग दत्त्वा स्वसम्बन्ध, प्राह । त्वया ममोपान्ते स्थातव्यम् । अपराह्णे द्वे कलिं कुर्वणे ग्रामपतिपार्श्वे समेते । स्वं स्वरूप द्वाभ्यां प्रोक्तम् । राजाऽवग-चर्मकारिकामन्यायिनीं दण्डयिष्यते । तैलिकया तैलसहोलिकोपिप्तोऽस्ति । राज्ञा राज्ञ्या-पुर प्रोक्तम् । राज्ञी प्राह-पत्यङ्कस्याधस्ताद्विलोक्यताम् । नोर्ध्वं वीक्ष्यते । ततो राज्ञा पादुकाद्वय नवीनमपूर्वं दृष्ट्वा प्राह-द्वयोर्मध्ये कस्या अपि दोषो न । स्वस्वगृहे यात युवामनः 10 परमन्यायो न कार्यं तेन स्वस्वगृहे गते ।

इति धनदानवशीकारे ग्रामपतिकथा ॥ २९४ ॥

[295] अथ ऋणसम्बन्धे सूत्रधारकथा ।

कस्मिन्ग्रामे भीमस्य सूत्रधारस्य भूरिषु देवेषु आराधितेषु पुत्रोऽभूत् । जन्मोत्सव कृत । स्वर्णमय पालनक कृतं, तत्रस्थ हिण्डालयति स्म । क्रमाद्भिन्न वर्याहारभूवगादिभि 15 पोष्यते पुत्रः ।

एकदा स्वोत्सङ्गे कृत्वा पुत्र रमयन्त श्रेष्ठिन दृष्ट्वा साधुः प्राह । पुत्र दर्शं दर्शं किं मोद धत्से ? एव प्रोच्य यावत्साधुर्नैस्ससार तावच्छ्रेष्ठी चकितः । साधोऽपदोः पतित्वा प्राह-त्यथैव कथं प्रोक्तम् ? साधुः प्राह-पृच्छनेन सूत, पुत्रस्वरूपे प्रोक्ते तव दुःख भविष्यति । ततो बहु कथितेऽपकान्ते साधुः प्राह-

पद्मपुरे चन्द्रो वणिग बभूव । स चान्यदा कमलपुरे सिंहश्रेष्ठिगृहे गतः । तस्यापण उपविशति च सिंहोऽन्यदा पञ्चशतदङ्ककथृता वासनिका हृदमध्ये मुक्त्वा कार्यार्थं गतः । ततश्चन्द्रस्ता वासनिकां छन्न कृत्वाऽन्यत्र मुक्त्वा तत्रापण आगत्योपविष्टः । ततः सिंहो हृद्गतो वासनिकामदृष्ट्वा प्राह-त्वया धनं गृहीतम् । चन्द्रोऽवग-कूटं किं जल्पसे । शपथं चकार । ततः क्रमात् साधुभ्यो दानं दत्त्वा चन्द्रो मृत्वाऽयं तव पुत्रो जातोऽस्ति । तेनायं लहनक- 25 लात्वा गमिष्यति । यदि त्वमेतन्मार्थं न व्ययिष्यसि तदा सर्वां भ्रियमपहरिष्यति ततः सूत्रधारेण पूर्वदत्तं धनं तस्य लेखके धर्मं व्ययित । ततः स स्व लहनकं लात्वा परलोकं गतः ।

इति ऋणसम्बन्धे सूत्रधारकथा ॥ २९५ ॥

[296] अथ मुग्धतायां म्विकधनतत्पत्नीलिम्बडीपुत्रीकथा ।

श्रीपुरे धनकौटुम्बिकस्य लोम्बडीनान्नी पुत्री बभूव । क्रमाच्चन्द्रपुरे धनदत्ताय सोत्सवं 30 ८८

दत्ता । तस्या आभरणानि कारितानि । एकदा समुत्पन्नरोगा लिम्बडी पतिगृहस्था मृता । तां मृतां श्रुत्वा मातापितरौ दुःखिनौ जातौ । आभरणानि पितुर्गृहे स्थितानि । तदा कोऽपि धूर्त्तो धनकौटुम्बिकोऽभ्येत्यावग्—नमश्चक्रे तयोः । तदा ताभ्यां प्रोक्तं— : स्थानात्त्वमागाः ? सोऽवग्—अहं भवतोः पुत्रीपार्थाऽत्तदा माताऽवग्—लिम्बडीपुत्री क्वास्ति ? धूर्त्तोऽवग्—स्वर्गे देवाङ्गना जाताऽस्ति सुखिनी च । मन्मुखेन तया सर्वाणि आभरणानि याचितानि सन्ति । यदि अर्प्यन्ते तानि तव पुत्र्या अर्पयामि । मात्रा मुग्धया पुत्रीमोहात्तस्मै सर्वाण्याभरणानि दत्तानि । सोऽपि छलितानि लाल्वा चचाल ।

इतो धनो गृहे आगात् । पुत्रीभूषणप्रेषणस्वरूपं पत्युरग्रे पत्न्योक्तं धनोऽवग् । प्राह—त्व
 10 तु मुग्धा । स तु छली । तानि लाल्वा गतः । ततो भूषणानि बालयितुं वर्यघोटिकारूढस्त-
 रपृष्ठौ चचाल । मार्गे मिलितः सन् तं हक्कयामासोच्चैः रे दुराचार । मुक्च भूषणानि पुत्र्या
 नो चेदह्ननिष्यसे । छली धनमागत दृष्ट्वा मार्गस्थतरोरुर्ध्वं चटितः । स च कौटुम्बिकः घोटि
 उत्तीर्य वृक्षमारूढो धर्तुं तम् । स बली ज्ञास्वयोत्तीर्य त्वरितं घोटिकामारूढ त्वरितं चचाल ।
 कौटुम्बिको । दुत्तीर्य तत्पृष्ठौ दधाव हक्कयति च । यदा न मिलति धनस्तस्य तदोच्चैः
 15 स्वरं प्राह—एषाऽपि घोटिका साभरणा लिम्बडयै भवतु एव प्रोच्य पादचारी गृहागतो
 धनः पृष्ठ पत्न्या, तदा धनोऽवग्—त्वया पुत्र्या आभरणानि प्रेषितानि मया तु घोटिका ।
 पत्नी प्राह—वर्यं कृतम् ।

इति मुग्धतायां कौटुम्बिकधनतत्पत्नीलिम्बडीपुत्रीकथा ॥२९६॥

[297] अथ दन्तदर्शने श्रेष्ठिवधुकथा ।

श्रीपुरे - श्रेष्ठिनश्चतस्रो बन्धोऽभूवन् । एकस्या वर्या मुद्रिका कारिता श्रेष्ठिना, द्वितीयस्या
 20 वर्या शाटिका, तृतीयस्याः स्वर्णमया दन्ताः । तामिरेकदा स्वजना जेमनाथ निमन्त्रिताः । ता
 जेमनाथागता यदा तदा मुद्रिका दर्शिता, द्वितीयया शाटिका दर्शिता, तृतीयस्या गृहे
 या जेमनाथागताः तासां पुरः तृतीया दन्तान् स्वर्णमयातुदघाट्य हसित्वा प्राह—भोः स्त्रियः अद्य
 किमपि रद्धुं न शकितं । क्लये जेमनाथागन्तव्यम् । तामिः प्रोक्तं—वर्यं कृतं गौरवं
 25 दन्ताः स्वर्णमया दर्शिता । दन्तदर्शनेन वर्यं भोजिता । दन्तदर्शनेनापि यच्छ्रुतितास्तद्वरं इति
 जल्पन्त्यस्ताः स्वस्वगृहे गताः । इति दन्तदर्शने श्रेष्ठिवधुकथा ॥२९७॥

[298] अथ अविमृश्यकारकधनकथा ।

एकः कोऽपि मुग्धः पुमान् पलाशपत्राणि फलानि च वर्याणि वीक्ष्य दध्यौ—एवविधो
 वृक्षो यदि गृहाङ्गणे भवति तदाऽतीव गृहशोभा भवति ।

ततस्तेन वद्वीजान्यानीयारोपितो वृक्षः वर्धितो वारिसिञ्जनतः सच्छायोऽभूत् । क्रमात्फलानि
 30 लङ्गानि आस्वादितानि कटुकानि । पत्रेषु च वृश्चिका उत्पद्यन्ते । पक्षिणोऽभ्येत्य ते कलकल

कुर्वन्ति । ततो रुष्टस्तमुत्पाटयामास । स ज्वालित । स एकं पत्रं तस्योद्धरितं, तच्च क्रमात् हेममयं जातम् । ततस्तादृशानि बीजान्यलभमानो द्रुखी जातः ।

इत्यविमृश्यकारकधनकथा ॥२९८॥

[299] अथ परद्रव्यपरिहारे सोमभीमकथा ।

चन्द्रवत्या पुरि सोमभीमी सोदरौ वसत स्म । पृथग्जातौ तथापि व्यवसायमेकत्र कुरुतः १
स्म । सोमो गुरुपान्ते परद्रव्यपरिहाराभिग्रहं ललौ । भीमस्तु न गृह्णाति स्म ।

एकदा द्वावपि भ्रातरौ द्रव्यार्जनाय मार्गं चेलतुः । साय रात्रिघटीद्वय गत यदा तदा रत्न-
कुण्डल बहुमूल्य सोमो दृष्ट्वाऽपि चचालापत । तत पश्चात्कमशते भीम आगच्छन् रत्नकुण्डल
ललौ । रहो विधाय चचाल । ततः मार्गं भ्रात्रा पृष्ट—त्वया पश्चात् किं दृष्टम् । भीमोऽवग्—
न किमपि दृष्ट मया । ततस्तावपि भ्रातरौ श्रीपुरे गतौ । तत्र भीमो व्यवसाय कुर्वन् कुण्डलं 10
विक्रीय बहुमूल्य क्रयाणक बहु ललौ । तदा बहुमूल्य क्रयाणक बहु गृह्णानं भीम वीक्ष्य
सोमोऽवग्—भ्रातस्त्वया किं लब्धं येन बहु क्रयाणकमलास्त्रं ब्रह्माग्दे कृते भ्रात्रा रत्नकुण्डल-
ग्रहणविक्रयसम्बन्धः प्रोक्तो भीमेन । ततः सोमोऽवग्—यत्त्वया रत्न कुण्डलं पतितं गृहीतं तत्र
वर कृतम् । आत्मनः क्रयाणकमप्रेतनवस्तुसत्क यद्विद्यते तन्मम दीयताम् । त्व तावकं पृथक्कुरु 15
क्रमाद्द्वौ सोदरौ गृहे आगतौ भीमस्य तस्मिन्नेव दिने गृहे चौराः प्रविष्टाः । सर्वमानोत लुपिट-
त्वा गता । प्रात सर्वं गृह क्रयाणरिकतं दृष्ट्वाद्दरं कुट्टयन् जगौ भीम । चौरा मम जीवं
गृहीत्वा गता । सोम आगत प्राह—भ्राता रुद्यते कि यत्परद्रव्य गृह्यते तच्चाल्सीयमप्रेतनमपि
धन लात्वा याति । अत पर त्वया परकीय पतितमपि धन न ब्राह्मम् । ततस्तेन परद्रव्यग्रहणे
नियमो गृहीतः । ततो भ्रात्रा बहुधन ददे । ततो द्वावपि सोदरौ चिरं स्वमभिग्रह प्रपाल्य 20
स्वर्गं गतौ । क्रमान्मुक्ति यास्यतः । इति परद्रव्यपरिहारे सोमभीमकथा ॥२९९॥

[300] अथ 'वानर अनडं वींछी खाघउ' इति ऊखाणा कथा ।

कस्मिन्वने वानर आम्रछोतरकं भक्षितु मुखे चिक्षेप तदा छोतरकस्थेन वृश्चिकेन कपिर्भ-
क्षितः । ततो झलयित्वा त्वरित भूमौ पतितः । मुख भग्नप्राय जातम् । कुत्रापि रतिं न लभते ।
तदा कपिना अन्येन पृष्ट भो वानर । किमेवंविधाक्रियां करोषि । तदा स प्राह—यत्र तत्र 25
मुखं न प्रक्षिप्यते, सरलदृष्टमार्गेण चलनीयम् । उक्त च तेन—

जीवजीव जीवउं किमइ आंबइ हाथ न लाउं किमइ जीवजीव ।

जीवइ ईम छोत्तरि हाथि जीवाहि वानीम ॥१॥

इति वानर अनड वींछी खाघउ इति ऊखाणा कथा ॥३००॥

[301] अथ कर्णसम्बन्धः ।

पत्ने भीमभूपस्य पत्नी पद्मिनी सगर्भा ज्योतिष्कक प्रति जगौ । वर्षं पुत्रो जातो यस्मिन्

दत्ता । तस्या आभरणानि कारितानि । एकदा समुत्पन्नरोगा लिम्बडी पतिगृहस्था मृता । तां मृतां श्रुत्वा मातापितरौ दुःखिनौ जातौ । आभरणानि पितुर्गृहे स्थितानि । तदा कोऽपि धूर्त्तो धनकौटुम्बिकोऽभ्येत्यावग्—नमश्चक्रे तयोः । तदा ताभ्यां प्रोक्तं—कुतः स्थानान्त्वमागाः ? सोऽवग्—अहं भवतोः पुत्रीपार्श्वोऽत्तदा माताऽवग्—लिम्बडीपुत्री क्वास्ति ? धूर्त्तोऽवग्—स्वर्गे देवाङ्गना जाताऽस्ति सुखिनी च । मन्सुखेन तया सर्वाणि आभरणानि चाचितानि सन्ति । यदि अपर्ष्यन्ते तानि तव पुत्र्या अपर्ष्यामि । मात्रा सुग्धया पुत्रीमोहात्तस्मै सर्वाण्याभरणानि दत्तानि । सोऽपि छलितानि लात्वा चचाल ।

इतो धनो गृहे आगात् । पुत्रीभूषणप्रेषणस्वरूपं पत्युरग्रे पत्न्योक्तं धनोऽवग् । प्राह—त्वं तु सुग्धा । स तु छली । तानि लात्वा गतः । ततो भूषणानि वालयितुं वर्धघोटिकारूढस्त-
 10 त्पृष्ठौ चचाल । मार्गे मिलितः सन् तं हक्कयामासोच्चैः रे दुराचार । मुञ्च भूषणानि पुत्र्या नो वेद्दहनिष्यसे । छली धनमागतं दृष्ट्वा मार्गस्थतरोरुर्ध्वं चटितः । स च कौटुम्बिकः घोटिकाया उत्तीयं वृक्षमारूढो धर्त्तुं तम् । स वली शास्त्रयोत्तीर्य त्वरितं घोटिकामारूढ त्वरितं चचाल । कौटुम्बिको तदुत्तीयं तत्पृष्ठौ दधाव हक्कयति च । यदा न मिलति धनस्तस्य तदोच्चैः स्वरं प्राह—एषाऽपि घोटिका रणा लिम्बडयै भवतु एव प्रोच्य पादचारी गृहागतो
 15 धनः पृष्ठ पत्न्या, तदा धनोऽवग्—त्वया पुत्र्या आभरणानि प्रेषितानि मया तु घोटिका । पत्नी प्राह—वर्धं कृतम् ।

इति मुग्धायां कौटुम्बिकधनतत्पत्नीलिम्बडीपुत्रीकथा ॥२९६॥

[297] अथ दन्तदर्शने श्रेष्ठिवधूकथा ।

धीपुरे - श्रेष्ठिनश्चतस्रो वध्वोऽभूवन् । एकस्या वर्या मुद्रिका कारिता श्रेष्ठिना, द्वितीयस्या
 20 वर्या शाटिका, तृतीयस्याः स्वर्णमया दन्ताः । तामिरेकदा स्वजना जेमनाय निमन्त्रिताः । ता जेमनायागता यदा तदा मुद्रिका दर्शिता, द्वितीयया शाटिका दर्शिता, तृतीयस्या गृहे या जेमनायागताः तासां पुरः तृतीया दन्तान् स्वर्णमयानुद्घाट्य हसित्वा प्राह—भोः स्त्रियः अद्य किमपि रदूधुं न शकितं । कस्ये जेमनायागन्तव्यम् । तामिः प्रोक्तं—वर्यं कृतं गौरवं दन्ताः दर्शिता । दन्तदर्शनेन वर्यं भोजिता । दन्तदर्शनेनापि यच्छ्रुतितास्तद्वरं इति
 25 जल्पन्त्यस्ताः स्वस्वगृहे गताः । इति दन्तदर्शने श्रेष्ठिवधूकथा ॥२९७॥

[298] अथ अविमृश्यकारकधनकथा ।

एकः कोऽपि मुग्धः पुमान् पलाशपत्राणि फलानि च वर्याणि वीक्ष्य दध्यौ—एवविधो वृक्षो यदि गृहाङ्गणे भवति तदाऽतीव गृहशोभा भवति ।

ततस्तेन तद्वीजान्यानीयारोपितो वृक्षः वर्धितो बारिसिञ्चनतः सच्छायोऽभूत् । क्रमात्फलानि लग्नानि आस्वादितानि कटुकानि । पत्रेषु च वृश्चिका उत्पद्यन्ते । पक्षिणोऽभ्येत्य ते कलकल

कुर्वन्ति । ततो रुष्टस्तमुत्पादयामास । स ज्वालितः । स एकं पत्रं तस्योद्धरितं, तच्च क्रमात् हेममयं जातम् । ततस्तादृशानि बीजान्यलभमानो दुःखी जातः ।

इत्यविमृश्यकारकधनकथा ॥२९॥

[299] अथ परद्रव्यपरिहारे सोमभीमकथा ।

चन्द्रवत्यां पुरि सोमभीमो सोदरौ वसत स्म । पृथग्जातौ तथापि व्यवसायमेकत्र कुरुतः 5
स्म । सोमो गुरूपान्ते परद्रव्यपरिहाराभिग्रहं ललौ । भीमस्तु न गृह्णाति स्म ।
एकदा द्वावपि भ्रातरौ द्रव्यार्जनाय मार्गं चेलतुः । सायं रात्रिघटीद्वयं गतं यदा तदा रत्न-
कुण्डल बहुमूल्य सोमो दृष्ट्वाऽपि चचालापत । ततः पश्चात्क्रमशते भीम आगच्छन् रत्नकुण्डलं
ललौ । रहो विधाय चचाल । ततः मार्गं भ्रात्रा पृष्ट—त्वया पश्चात् किं दृष्टम् । भीमोऽवग-
न किमपि दृष्टं मया । ततस्तावपि भ्रातरौ श्रीपुरे गतौ । तत्र भीमो व्यवसायं कुर्वन् कुण्डलं 10
विक्रीय बहुमूल्यं क्रयाणकं बहूँ ललौ । तदा बहुमूल्यं क्रयाणकं बहु गृह्णानं भीम वीक्ष्य
सोमोऽवग-भ्रातस्त्वया किं लब्धं येन बहु क्रयाणकमलास्त्वं बह्वाग्रहे कृते भ्रात्रा रत्नकुण्डल-
ग्रहणवि-स्वन्धः प्रोक्तो भीमेन । ततः सोमोऽवग-यन्त्वया रत्न कुण्डलं पतितं गृहीतं तन्न
वरं कृतम् । आत्मनः क्रयाणकमग्रेतनवस्तुसक्तं यद्विद्यते तन्मम दीयताम् । त्वं तावकं पृथक्कुरु 15
क्रमाद्द्वौ सोदरौ गृहे आगतौ भीमस्य तस्मिन्नेव दिने गृहे चौराः प्रविष्टाः । सवेमानीतं लुपिट-
त्वा गता । प्रातः सर्वं गृहं क्रयाणरिकतं दृष्ट्वा चौराः कृत्यन् जगौ भीमः । चौरा मम जीवं
गृहीत्वा गता । सोम आगतः प्राह—भ्राता रुचते किं यत्परद्रव्यं गृह्णाते तच्चात्मीयमग्रेतनमपि
धनं लात्वा याति । अतः परं त्वया परकीयं पतितमपि धनं न ग्राह्यम् । ततस्तेन परद्रव्यग्रहणे
नियमो गृहीतः । ततो भ्रात्रा बहुधनं ददे । ततो द्वावपि सोदरौ चिरं स्वमभिग्रहं प्रपाल्य 20
स्वर्गं गतौ । क्रमानुक्तिं यास्यतः । इति परद्रव्यपरिहारे सोमभीमकथा ॥२९॥

[300] अथ 'वानर अनङ् वींछी खाधउ' इति उखाणा कथा ।

कस्मिन्वने वानर आन्रछोदरकं भक्षितुं मुखे चिक्षेप तदा छोत्तरकस्येन वृश्चिकेन कपिर्भ-
क्षितः । ततो झलयित्वा त्वरितं भूमौ पतितः । मुखं भग्नप्रायं जातम् । कुत्रापि रतिं न लभते ।
तदा कपिना अन्येन पृष्टं भो वानर ! किमेवंविधाक्रियां करोषि । तदा स प्राह—यत्र तत्र 25
मुखं न प्रक्षिप्यते, सरलदृष्टमार्गेण चलनीयम् । उक्तं च तेन—

जीवजीव जीवतं किमद् आंभद् हाथ न लाउं किमद् जीवजीव ।

जीवद् ईम छोत्तारि हाथि जीवाहि वानीम ॥१॥

इति वानर वींछी खाधउ इति उखाणा कथा ॥३०॥

[301] अथ कर्णसम्बन्धः ।

पत्ने भीमभूपस्य पत्नी पश्चिन्ते सगर्भा ज्योतिष्कः प्रति जगौ । बर्षं पुत्रो जातो यस्मिन्

क्षणं स्यात्-स क्षणः कथ्यताम् । ततो ज्योतिष्कको जगौ । उच्चपरमोच्चग्रहसम्बन्धं⁵¹ ज्योतिष्क-
कोक्तक्षणे तयौषधग्रहणात् पुत्रो जनिताः कर्णभरणे निर्गतः । ततस्तस्य कर्णं इति नाम ददौ ।
तस्मिन् जनिते सुते सूतरोगेण सूता माता क्रमाद्धर्षमाने तस्मिन् राज्यभारं न्यस्य राजापि मृतः ।
तदा उज्जयिन्यां भोजो राजा द्वाभ्यां दानस्पर्द्धां क्रियते । ततस्ताभ्यां मिथो ज्ञापितं य एकस्मिन्
5 दिने सपूर्णं प्रासादं कारयिष्यति तेन जितं ततः कर्णेन यामचतुष्केण संपूर्णः प्रासादः कारितः ।
तस्मिन् लिङ्गमपि स्थापितं भोजेन । ततस्तस्य प्रासादस्य कर्णमेरुरिति नाम जातम् ।

इति कर्णसम्बन्धः ॥३०१॥

[302] अथ मरणसमये वृद्धभोजसम्बन्धः ।

वृद्धभोजेन म्रियता स्वसेवकस्य प्रोक्त मया पुण्यं न कृत तेन कृपाणस्याग्रे मम कृष्ण हस्त
10 कृत्वा स्थाप्यः । यदा लोका पृच्छन्ति तदा प्रोक्तव्यं । राज्ञा प्रोक्तं क्रियमाणमस्ति । ततो वृद्ध-
भोजसेवकैर्लोकप्रबोधाय धर्मं कृष्णो हस्तो भोजस्य दर्शितः । लोका भोजस्य मरणचेष्टितं श्रुत्वा
दानिनो जाताः । इति मरणसमये वृद्धभोजसम्बन्धः ॥३०२॥

[303] अथ वस्तुपालमन्त्रिणः १२ यात्राशकुनकथा ।

वस्तुपालमन्त्रीशस्य प्रथमयात्राया चलत आदौ दुर्गा विपरीता जाता । यदा मन्त्री स्थित-
15 स्तिता सारवकोऽवग—चल्यता मन्त्रीश । १२ यात्रा भविष्यन्ति । मन्त्री कथमेव ज्ञायते ।
सोऽवगं यस्मिन्नावासे उपविश्य दुर्गा रवं चकार । तस्य निष्पन्नमानस्य १२ स्थरा निष्पन्ना
दृश्यन्ते, अत उच्यते मया । ततो मन्त्री तां शकुनं लात्वा चचाल । ततः १२ यात्रा अभूवन्
त्रयोदश्यां यात्राया अर्द्धमार्गे उत्पन्नत्वरस्य अङ्गे (ङ्गे) बालकग्रामे स्वर्गगमन मन्त्रिणोऽजनि ।

इति वस्तुपालमन्त्रिणः १२ यात्राशकुनकथा ॥३०३॥

20 [304]-अथ शत्रुञ्जयतीर्थप्रभावे शूरकथा ।

कलाणकपुरे मदनभूपते पत्नी प्रेमवती पुत्रः शूरः स च उत्कटः । एकदा राजा पुरोद्याने
गतः । तत्रैका श्वेताम्बरधरा नारी प्राह—भो भूप ! अहं यदि तव पत्नी स्या तदा तव राज्यं
वर्धते । राजा जगौ आगच्छ, पत्नी भव । ततः साऽवग—त्वं गृहे गच्छ अहं तव पृष्टौ
आगमिष्यामि । ततो राजा गृहे गतः ।

25 इतो कस्माद्वैरिचक्रेणागत्य पुरं वैष्टित । राजोत्थाय युद्धं कर्तुं लग्नः । ततो महद्वल
वीक्ष्य पुरमध्ये भूपं प्रविष्टो दृष्ट्वा । वैरिसेना तु महती तेन किं करिष्यते ! अहं तथा स्त्रिया
नृवाहितः शब्दच्छलात्, तव राज्यं वर्धते वर्धते च । वर्धनं विध्यापन च कथ्यते । त्रीपो

द्वितीयोऽधिकारः

[१७३]

वर्धयता दीप क्षय नीयताम् । अतो राज्य गतम् । सा स्त्री दरिद्रिणी यदि साम्प्रतं नश्यते तदा वरम् । जीवन्नरो भद्राणि लभते । एव विमृश्य राजा पत्नी पुत्रयुतः किञ्चिद्धनं लात्वा छत्र राशौ पुरान्निर्गम्यौ । पथि गच्छतो भूपस्य धनं भिल्लैर्लुटितम् । क्रमाद्धनाभावात्परिवारो गतः । ततो राजा पत्नीपुत्रयुत पादचारी जातः । पदेषु कण्टका भ्रमन्ते । रुधिर निर्गच्छति । क्रमात्तृषा ह्यग्ना । ततो राजा दूरं गत्वा पानीयमानीय पत्नीपुत्रौ पायितौ । फलाहारं कुर्वाणो राजा पद्मापुरे गतः । तत्र राजानं सेवते स्म । किमपि न लभते । ततः काष्ठेन्धनतृणादि वनादानीय विक्रीय च स्वोदरं वभार भूप मकुटुम्ब एव तस्यान्दाष्टकं गतम् । 5

इतोऽन्यदा क्याचिद्देवतया तत्पुण्यप्ररितयाऽभ्येत्य प्रोक्तम् । गच्छ स्वपुरे । तत्र छत्रस्थेयं वैरी अपुत्रको मरिष्यते । तव राज्यं भविष्यति । ततस्तेन देव्योक्ते कृते वैरिणि मृते राजा वभूव । मदनं क्रमाद्राजा । मदनं पुत्राय राज्यं वित्तैः परलोकमसाधयत् । स शूरराजा कुससर्गाहिनं प्रति [प्रतिदिनं] बहून्पशून् हन्ति । सचिवैः प्रोक्तम्—ईदृशी जीवहिंसा न क्रियते नरकहेतुका । ततो न शूरस्तथैव तरमावापात् । ततस्तीर्थध्वंसं चकार । एव पापपरं शूरं कुष्ठीं जातः । अनेकैर्बैद्यैश्चिकित्सितो रोगो न गतः । ततो गङ्गागयादितीर्थेषु स्नानानि चकार । राजा [ज्ञः] तथापि न गुणोऽभूत् । ततोऽतीवजातात्ति सचिवान्प्रति प्राह—अहं जीवितुं न शक्नोमि । काष्ठभक्षणेन देहं त्यक्ष्यामीति । ततो मन्त्रिणो जगुः । काष्ठभक्षणत्कृतकर्मणो न लुट्यते । ततो यदा राजा काष्ठभक्षणयाचालत्तदा तत्राकस्मात् ज्ञानी समागात् । ततस्तं गुरुं भूपोऽप्राक्षीत् मम कथं रोगोपशमो भविष्यति । ततो ज्ञानी जगौ । शत्रुञ्जये गम्यते । तत्र चन्द्रकुण्डे स्नानं कृत्वा श्री ऋषभदेवस्य पूजां क्रियते । सप्त षष्ठानि, एकमष्टमं च । राजादन्या अधस्थितया मृत्तिकयाङ्गं रुक्ष्यते २१ दिनानि यावत्, तदा रोगो याति तव । ततो ज्ञान्युक्ते कृते राज्ञो रोगो गतः । ततो राजा महान्तं तत्र प्रासादं कारयामास । तत्र ऋषभस्य प्रतिमामस्थापयत् । श्री शत्रुञ्जये यात्रां विस्तराच्चकार । ततः शूरः स्व सुतं राज्ये न्यस्य शत्रुञ्जये गत्वा तपस्यां लात्वा सर्वकर्मक्षयान्मुक्तिं ययौ । 15 20

इति शत्रुञ्जयतीर्थप्रभावे शूरकथा ॥ ३०४ ॥

[305] अथ भाग्ये चन्द्रकथा ।

चन्द्रपुरे चन्द्रो वणिग् दुःस्थोन्यदा नदीतटे गतः । तत्राकस्मात्तदीतटं पपात् । तत्र निधिं प्राप । ततोऽन्यदा भूपपाद्वे भूमिं मार्गयित्वा आवासं कारयित्वा चन्द्रो लग्नः । तदा तत्र भूमिं स्ननयतस्तस्य कोटिमितं धनं निर्गतं । तद्राज्ञो दक्षितं चन्द्रेण । राजाऽवगम्—मया तु भूरियं तुभ्यं दत्ता । ततोऽधुना तव पुण्याद्धनं निर्गतं । ततस्त्वमेव गृह्णा । ततश्चन्द्रं सर्वज्ञप्रासादान् धर्मशालाश्च भूरिशं कारयामास सप्तक्षेत्र्या लक्ष्मीं व्ययति स्म । चन्द्रः स्वर्गं गतः क्रमात्सेत्स्यति । इति भाग्ये चन्द्रकथा ॥ ३०५ ॥ 25 30

[306] अथ मेघवातसंवादासम्बन्धः ।

एकदा मेघवातो मिथो जल्पतः स्मेति । मेघोऽवगम्—अहमेव लोकं जीवयामि वारिदानात् ।

वायुराचष्टे—त्वया किं स्याद्यद्यहं वर्यं न वामि, तदा तव वृष्ट्योत्पादितं धान्यं विन-
क्षत्येव, तेनाहमेव जगत्जीवयामि । अहमेव या ग्रेकानां शरीरे तिष्ठामि तावल्लोका
जीवन्ति यदाऽहं गतः तदा स मृत एव ।

5 मेघोऽवगू—मत्कृत्य पश्य । ततोऽवसरेऽवसरे विलोक्यमानस्तथा मेघो ववर्ष यथा
लोकानां शस्यमुद्रता कणभवनं यावद्द्विद्वित । इतोऽकस्माद्वातस्तथा वाति स्म यथा सर्व -
मेकस्मिन् वर्षे मेघो वृष्टो नैव, तदा लोकैर्धान्यमुत्तमपि न । ततो लोकैरुक्त—भो मेघवातो !
युवामेकीभूय जगत्जीवयथो नो चेन्मरिष्यति जगत् । ततो वातमेघौ प्रीतिभाजौ तथा चक्रतुः
यथा बहु सस्य जातं । लाका अन्ये जीवा अपि यथा सुखिनोऽभूवन् ।

इति मेघवातसंवादसम्बन्धः ॥३०६॥

10] [307] अथ निःस्वत्वानिःस्वत्वयोर्वीरकथा ।

एकपुरे देवदश्रेष्ठिनो धनद्वीराह्नौ द्वौ पुत्रौ, धीमती श्रीमत्यह्ने पुत्रौ वभूवतु । सर्वं
परिणायिता. श्रेष्ठी परलोक गयो । द्वौ सोदरौ पृथग्जातौ । क्रमादेको धनी अन्यो
दुःस्थोऽजनि ।

एकोदरसमुत्पन्ना, एकनक्षत्रजातकाः ।

15 न भवन्ति समाः शीला, यथा बदरीकण्टकाः ॥१॥

यथा सोदर्यो मिलनाय यातः तदा वृद्धस्य भ्रातु लक्ष्मीत्वात्सोदर्यो भक्तिं चक्रतुः,
लघोस्तु निःस्वस्य न । एकदा लघुभ्राता लक्ष्म्यर्थं कस्यचित्सार्थस्य सार्थं विदेशं प्रति चचाल ।
मार्गं भगिनीपुरं समागात् सरःपालौ सार्थः स्थित ।

इतो वीरभगिनी जलाय सरसि समागात्, तथा भ्राता जीर्णवृद्धिताम्बरो निःस्वो दृष्टः,
20 तदा भगिनी भ्रातुः संमुखमपि न वप्लोकयन्निःस्वत्वात् । वीरो दृश्यौ भगिन्यादिकः सर्वः
श्रिय मन्यते, न भ्रातर । ततोऽप्रे चचाल कर्मयोगाद्बह्वीं श्रियमर्जयित्वा पश्चादागच्छन् तस्यैव
सरसः पालौ स्थित । भ्रातरमर्जितबहुधनं श्रुत्वा तत्रागत्य भगिनी जगौ—सोदर ! गृहे
आगच्छ । ततो वीरो भगिनीगृहे गतः । भगिन्या वर्या रसवती कृता । स्नानादि कारितं वर्यं ।
भाजनं मण्डितं जेमनायोपवि । भगिन्या पक्वान्नादिं परिवेषितं यदा तदा वीरो वर्यकु-
25 ण्डलरत्नमुद्रिकाभरणानि भाजने मुयोच । प्राह च—भो कुण्डलकेयूरमुद्रिकाः ! भक्षयत ।
एवं पुनः पुनर्जल्पति सोदरे भगिनी प्राह—भ्रातरैवं किं पुनः पुनः जल्पयते । भ्राता प्राह—
भगिनि ! इदं सोदकादि सर्वं कुण्डलकेयूरप्रभृतिविभूषणवस्तुधनानां परिवेषितं विद्यते । मम
परिवेषितं नास्ति किन्तु श्रियाः कुण्डलादिरूपाया । यदाऽहमप्रतश्चित्तस्तदा त्वया सन्मुखमपि
न वीक्षितं मयि निर्धनत्वादधुना सधनत्वादेवं भक्तिः ॥क्रियते मम, अतोऽहमेवं जल्पन्नस्मि
30 मुद्रिकादीनां पुरः । ततो भगिनी र क्षमयामास । अहं मुग्धा त्वमेव धन्यः । ततो भ्रात्रा

सर्वमाभरणादि भगिन्यै ददौ । ततो ज्जिमित्वा वीरोऽवगू—लोके धनमेव, न भ्रात्रादयः ।

इति निःस्वत्वानिःस्वत्वयोर्वीरकथा ॥३०७॥

[308] अथ यशोदाने याचकसम्बन्धः ।

हेमपुरे एक. क्षत्रियो याचको भूत्वा सोम धनिनं घोटिकादि याचनाय गतो विठ्ठा-
वलीमिति जगाद—

वैरिकुम्भिकेसरि ! त्वं वैरविजित्वर ! त्वं ।

दानजितार्जुनकर्ण ! त्वं सत्येन युधिष्ठिर ! त्वम् ॥

यतत् श्रुत्वा तेन घोटको दत्तस्तस्मै । इतोऽन्येद्युस्तस्य धनिनः पुरः एकः समागतो जगौ—

“यथाऽन्ये दानं ददते तथा त्वं कथं दत्से त्वं गृहशूरः”

इत्यादि श्रुत्वा तस्मै गालिं ददौ ।

इति यशोदाने याचकसम्बन्धः ॥३०८॥

[309] अथ जिनग्रमसुरिभिः पीरोजसुरत्राणः प्रतिबोधित इति सम्बन्धः ।

द्वित्यां श्रीविजयसिंहसूरय आगताः । श्राद्धा धर्मं श्रुत्वा प्रोचुः । गोजनकसुरत्राणो स्लेच्छो-
ऽनेकान् जिनप्रासादान् पातयन् केनापि निषिद्धु न शक्यते । ततो गुरुभि ध्यातं यदि केपि
देव आराध्यते तदा सुरत्राणमनुकूली करोमि तथा यथा प्रासादात् न पातयति ।

इतो धर्मोपदेशावसरे गुरुभिः प्रोक्त प्रासादा कार्यन्ते मुक्तिहेतुत्वात् । श्राद्धैरुक्तं—
अप्रेतना पात्यमानाः सन्ति यवनैर्नवीनाः कथं कार्यन्ते ? यदि वः शक्ति स्यात्तदा रक्ष्यन्तां
प्रासादाः । गुरुभिः प्रोक्तं—यदि ष[षा]ण्मासीं यावत्पद्मावतीध्यानं क्रियते तत्र ध्यानं कुर्वतो
यस्य साधुभिर्विद्वत्यानीतमन्नं पद्मिनी परिवेषयति । सा पार्श्वे अहोरात्रौ तिष्ठति । तस्य चेद्धानं
निश्चलं भवति मनोऽपि न चलति तदा पद्मावती स्मृता सती सदा चिन्तितं करोति ।
श्राद्धैरुक्तं—यद्विलोकयिष्यते तद्गस्ताभिरानेष्यते । ततो गुरुभिर्मानिते पद्मिनी स्त्री आनीता ।
गुरुभिः [षा]षण्मासीं यावन्नश्चल ध्यानं कृतम् । पद्मावती प्रत्यक्षाऽभूत् यदा तदा गुरवो न
जल्पन्ति । ततः पद्मावती प्राह—भगवन् ! कथं न जल्प्यते, प्रसन्नोभूय , ममापराधं क्षमस्व ।
त्वया यदा ध्यानमारब्धं तदाऽहं प्रभो. पापं समागां परं जल्पितुं न शक्ताऽभूवं कारणात् ।
गुरु प्राह—किं कारणं पद्मावत्याह—प्रीपूज्यपादबलात् ध्यानादहं समागता परं स्तोत्रमायुर्दृष्ट्वा
विमर्शे पतिताऽहं । गुरुराह—मम कियदायुरस्ति ? पद्मावत्यवगू—षाण्मासीमेव । गुरवो जगुः—
आयुर्वर्धते न तथापि तथा कुरु यथा मम ध्यानं सफलं भवति । पद्मावती जगौ—तव शिष्य-
स्याहं प्रत्यक्षा भविष्यामि । गुरुः प्राह—कोयोग्यो यस्य प्रत्यक्षा भवसि । पद्मा प्राह—गच्छमध्ये

न दृश्यते शिष्यः । गुरुः प्राह—अन्यत्र यो मम पट्टयोग्यः स्यात्तस्य [सौ] दीयते । पद्माङ्ग—

गलिककौटिकपुरे जिनदत्तश्रेष्ठिनः सप्त पुत्रा सन्ति । तेषां सप्तमो भूमिगृहे बधमानोऽस्ति लघीयान् । गुरवो जगुः—पर स दूरो लघीयान् सुगधः । पद्माङ्ग—दूरेऽपि स्थित आसन्नो भविष्यति । ततः पद्मावत्या गुरव शीघ्रं तत्र नीताः । उपदेशः श्रेष्ठिनो दत्तः । श्रेष्ठो जगौ

6 किं कार्यं गुरवो जगुः—यः सप्तम पुत्रस्तवास्ति स दीयतां । श्रेष्ठो जगौ पद्मावत्या जल्पित भवतः सप्तमो मम पट्टे सूरिर्भविष्यति । ततः श्रेष्ठिनापिनः गुरवस्त लत्वा पद्मादागताः स दीक्षितस्तस्य सूरिमन्त्रो[त्रं] ददे । पद्मावत्या स्वा विद्या ददे प्रोक्तं च—यदा तव कार्यं स्यात्तदा-
ऽहं स्मरणोया । जिनप्रभसूरिर्नामाऽजनि । गुरवः स्वर्गं जग्मुः । पद्मावतोसौनिध्याद्यन्मनसि चिन्तयति तत्सिध्यति । क्रमात्सम्पूर्णविद्यावन्तो जाताः ।

10 एकदा श्रीजिनप्रभसूरयो राजमार्गं पीरोजसुरत्राणप्रधानेन वन्दिताः । तत्र सुरत्राणेन गवाक्ष-
स्थेन दृष्ट । गुरव आकारिताः पृष्ट च भूनेन । भवद्भि किं ज्ञायतेऽतीतानागतौ तदा गुरुभिः प्रोक्त—ज्ञायते किमपि न तथापि किमपि ज्ञायते । ततो राज्ञाऽन्यदा स्वमुद्रिकां छत्र चित्रशालायां स्तम्भमध्ये तथा क्षेपिता यथा कोऽपि न जानाति । ततो गुरव पृष्टा—अहममुद्रिका क्वास्ति ? ततो गुरुणा वृणवृश्चिकं कृतं उक्तं यत्र सुरत्राणमुद्रिकाऽस्ति तत्र गच्छ । मुद्रिकां प्रकटोक्तुम् ।

16 ततो वृश्चिकोऽपरवृश्चिकवच्चलन् स्तम्भे चटित्वा मदनमपसाय मुद्रिकां प्रकटीचकार । ततोऽत्र ग-
राजा चौरं दृश्य । ततः स राजपार्श्वं गतः । ततो राजा चमत्कृतः राजा यद्यत्पृच्छति तत्-
त्पद्मावत्याः सान्निभ्यात्कथयति । सुरत्राणोऽवगु—मार्गं वाञ्छितं । गुरुभिः प्रोक्त—अद्यप्रभृति जिनप्रासादा न पातयितव्या । ततः सुरत्राणोऽवगु—ये पातितस्ते पातिता अत परं न पात-
यिष्यन्ते । श्रीजिनप्रभसूरिभिः सुरत्राणः शत्रुञ्जये यात्रां कारितः एवं गुरुणामबदाता बहवोऽभूवन्

20 इति जिनप्रभसूरिभिः सुरत्राणः प्रतिवोधित इति सम्बन्धः ॥३०९॥

[310] अथ स्ववस्तुस्वभावाकथने वणिग्दृष्टान्तः ।

एको वणिकं क्रयणकैः शकट-भृत्वा पुरं प्रत्यचलन् मार्गं शुल्किको मिलितः । तेन पृष्टं—किमस्ति-शकटे ?

वणिकप्राह—खेरोक्षेरो । शुल्किकोक्त—लिखितं पुनः पृष्ट किमस्ति ?

25 तेनोक्त—चलूपेलु । इति उक्ते बहुसो यदाऽपृच्छन्न तिष्ठति शुल्की तदा स स्पर्धकत्रयं हस्ते सुमोच न पुनर्वदंतुनो नाम जगौ श्रेष्ठी ।

इति स्ववस्तुस्वभावाकथने वणिग्दृष्टान्तः ॥३१०॥

[311] अथ मौढ्यविषये विधवापुत्रसम्बन्धः ।

कस्या अपि विधवायाः पुत्रो व्यवसायं कुर्वन्नेकस्यापि कार्यस्य पारं सन्ध्यायामपि न

याति । कार्याणि बहूनि आरभते न कस्य पारं गृह्णाति । ततो विचाले कार्याणि मुञ्चति । एकदा मात्रोक्तं—पुत्र । तव पिता यत्कार्यं कर्तुमारब्धवान् तस्य पारं नीत्वैवामुञ्चत् । एतन्मा-
तुर्वचनं श्रुत्वा एकदा भाद्रमासमत्तशब्दस्य क्षेत्रं प्रविष्टस्य हृक्कयितु धावितः, पुच्छे विलग्नः स
शण्डः क्षेत्रमध्ये इतस्ततस्त्वरितं स्वरितं धावति । मातुर्वचः स्मरन् शण्डस्य पुच्छं यदा नामु-
ञ्चत् तदा लोकैरुक्तं—मुञ्च शण्डपुच्छं नो चेत् यमसद्वानि यास्यसि । तेषामग्रे प्राह स मम
पिता समारब्ध कार्यं कदापि नामुञ्चत् । अहमपि पितृवत्कार्यं कुर्वाणोऽस्मि, एव जल्पन्
स मृतः । माता दुःखिनी जाता ।

इति मौढ्यविषये विधवापुत्रसम्बन्धः ॥ ३११ ॥

[312] अथ कातरत्वे तम्बोलिककथा ।

एकदा तम्बोलिकगृहे गृहोलिका निरगात् तदा श्रेष्ठः तम्बोलिको विभ्यन् वहि कर्षयितुं
न शशाक । स वधू प्रति प्राह—गच्छ चतुपथे कचन पुरुषं चतुःपथादाकारय । यथा स
एता वहि कर्षयति, सा च स्वसुर वचोऽङ्गीकृत्य चतुःपथे गता लज्जया कमपि पुरुषमाकार-
यितु न शशाक । तत पश्चादागात् । तम्बोलिकोऽवग-—कोऽपि पुरुषो नाकारितः । सा
प्राह—भा भा भा भा त्वमपि पुरुषोऽसि । ततस्तेनोक्तं—वधु ! वरं प्रोक्त अहमपि पुरुषोऽस्मि
पर कातरत्वात्कीलक्ष्णोऽस्मि । ततो वध्वोक्तं—भा भा भा भा सत्यं प्रोक्त, एवं जल्पतोस्तद्
योग्योऽहोलिका गृहाद्वहिर्निर्गता यदा ताभ्यामुक्तं वर जातं । गृहोलिका स्वयमेवात्मनो भाग्या-
गृहाब्दहिर्निर्ययौ । इति कातरत्वे तम्बोलिककथा ॥३१२॥

[313] अथ पापानुबन्धि धर्मानुबन्धि भवतीति विषये कथा ।

कस्मिंश्चिद्देवाकूले धनश्रेष्ठी धर्ममूर्त्तिधर्मं करोति, दान दत्ते । अन्यदा श्रेष्ठी चतुःपथे
गत तदा तत्र मज्जिष्ठत्राहिकानि विक्रेतुमानोतानि सन्ति । तदा सप्ताष्ट त्राहिकानि लात्वा
व्यवहारिणो गता । त्रीणि त्राहिकानि स्थितानि तेषां कोऽपि लाता न । ततो धनस्तान्यपि
लात्वा गृहे समागात् । रात्रौ सुप्तो धन । कोऽप्यागत्य स्वप्नेऽवदत्तरथ यानि त्राहिकानि
त्वया गृहीतानि तानि विलोक्यैव विक्रेतव्यानि । तव गृहे कल्पद्रुमा समागताः । ततो
जागरितस्तेषु रत्नपञ्चक दृष्ट्वा स धर्ममूर्त्तित्राहिकदातृपाश्र्वे गत्वा प्राह—भवद्भिः सत्य
प्रोच्यतां । कुत्र गृहीतानि त्राहिकानि । तैरुक्तं—स्तेनोपान्ते । ततस्तेन चिन्तितम्—एतद्धन
धर्मे एव मया व्ययितव्यं ततस्तद्धनं सर्वं परकीयमिति वदन् जिनप्रासादान् कारयामास ।
ततस्तेन पापानुबन्धि धनं धर्मानुबन्धि कृत ।

इति पापानुबन्धि धर्मानुबन्धि भवतीति विषये कथा ॥३१३॥

[314] अथ स्वकौशल्यदर्शने जिनप्रभसूरिकथा ।

गुरुपार्श्वे अथ मम शुद्ध आहारो दातव्यः । ततः श्रीगुरुभिः शुद्धाहारेण श्रीजिनप्रभसूरयो

5

10

15

20

25

30

गौरविताः वासक स्थिताः । प्रातः प्रतिलेखनावेलाया प्रतिलेखना भाणयित्वा सर्वे साधवः प्रशक्विकां शतनयोत्तार्य प्रतिलेखना कर्तुमुपविष्टाः, तदा तादृशी सामाचार्यीं दृष्ट्वा जिनप्रभसूरयो जगु । धर्मोऽधुनाऽत्र विजयते । तदा एकस्य यतेर्गुच्छकादिवस्त्राणि आंखुना भक्षितानि । तेन साधुना गुरुणा (भ्य) तानि (दर्शितानि) ततश्चमत्कारार्थं श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्त—
 5 शाळास्थैरुन्दरै— सर्वैरत्रागम्यम् । ततः क्षणात्सर्वे उन्दरा आगता, संमुखहस्तौ योजयित्वा स्थिता । गुरुभिः प्रोक्त—यैः साधुशिक्षिका भक्षिताः तेऽत्र तिष्ठन्तु अन्ये न तिष्ठन्तु । अद्य-प्रभृति अन्यायो न कार्यः । ततस्तेऽपि सर्वेषा साधूना पदेषु पतित्वा स्वस्थाने गताः ।

इति स्वकौशल्यदर्शने जिनप्रभसूरिकथा ॥३१४॥

[315] अथ भक्त्यभक्तिविषये भ्रातृद्वयकथा ।

- 10 श्रीपुरात् द्वौ सोदरौ श्रियै निर्गतौ । कस्मिंश्चिन्नगोपान्ते कस्यचित् सिद्धपुरुषस्य पार्श्वे तुम्बकबीजानि प्राप्य तेषा माहात्म्यं पप्रच्छतु । तेन शुद्धनरेण प्रोक्तं—क्षेत्रं शतवार कृष्यते बीजानि तत्र पुष्याके रोप्यन्ते, तेषा तुम्बकाना फलानि पत्राणि छायाया शुष्यन्ते । ततश्चूर्णं क्रियते । नञ् वह्निना रक्षा क्रियते । ६४ गदीआनकत्रपुमध्ये एकगदीआनक क्षिप्यते स्वर्णं भवति । ततस्तौ तानि लात्वा गृहे आगतौ वृद्धेन भ्रात्रा शुद्धपुरुषोक्तविधिना भक्तिपूर्वकं शुद्धपुरुषनाम-
 15 स्मरणपूर्वकं स्वर्णं कृत । लघुभ्राता अवहीलनपूर्वं ९९ वारकर्षितक्षेत्रे शुद्धपुरुषोक्तविधिना रूप्यं चकार । बीजानि तु रक्षितवान्, वृद्धभ्राता तु तानि रक्षितबीजानि पुनरुत्वा स्वर्णं चक्रे । ततो यावज्जीवं सुखी जातः । लघुभ्राता तु एकवार रूप्यं कृत्वा तच्च भक्षित्वा दरिद्रो जातो दुःखी च । एवं च गुरुक्तं बहु मन्यते स सुखी स्याद् वृद्धभ्रातृवत् । यस्तु गुरुक्तमवमन्यते स लघुभ्रातृवद् दुःखी भवति । इति भक्त्यभक्तिविषये भ्रातृद्वयकथा ॥३१५॥

20 [316] अथ साधुशकुने मित्रद्वयकथा ।

द्वौ सुहृदौ मार्गे चलितौ । वर्त्मनि साधू मिलितौ । वृद्धेन साधू वन्दितौ । लघुना तु हसितौ साधू । ततोऽप्रे गच्छतो वृद्धस्य श्रीपुरे अपुत्रमृतभूपस्य राग्यमभूत् । अपरस्य ज्वरश्चटितः । चिरं मोघं मुक्त्वा मृतः ।

इति साधुशकुने मित्रद्वयकथा ॥ ३१६ ॥

25 [317] अथ अवहेलनायां भरटककथा ।

एकस्मिन् ग्रामे भरडको वसति स्म । इत आसन्नग्रामे भीमकौटुम्बिकेन बहवो लोका जेमनायाकारिता सन्ति । ततः पत्नी भरटक पतिं प्रति प्राह—त्वं क्षेत्रे गच्छन्नसि । यदि कदाचित्तव जेमनायाकारणमागच्छति तदा क उन्तरो दीयते ? तेनोक्तं—अस्य पापिनो गृहे को याति । यदि कदाचिदायात्याकारणं तदा प्रोच्यम् । अस्मिन्नासन्नक्षेत्रे भरटकोऽस्ति । एवं

प्रोच्य स क्षेत्रे गतः । इत आकारणं नायात । तत. सन्ध्याया भरटक आगतः । पत्न्योक्तं—
भवत आकारण नायातं । भरटकोऽवगू—तस्य कृपणस्य शृङ्गे को याति ।

इति अवहेलनायां भरटककथा ॥३१७॥

[318] अथ श्रीविक्रमादित्ययात्राप्रबन्धः ।

श्रीसिद्धसेनदिवाकरप्रतिबोधितस्य विक्रमादित्यस्य श्रीशत्रुञ्जयादितोर्थयात्राविस्त- 5
रोऽयम्—

श्रीसधे चतुर्दश नृपाः मुकुटवर्धनाः, ७० लक्षा श्राद्धकुटुम्बानाम् । श्रीसिद्धसेनदिवाक-
रादय ५०० सूरीणां चलनम् । ६९ सौवर्णदेवालयः । एककोटि १० लक्षनवसहस्रमितानि
शकटानाम् । १० लक्षतुरङ्गमा. । षट्सप्ततिशतानि गजानाम् । एव करभादिसंख्या ज्ञेया ।
तत्र तीर्थोद्धारश्रुते ।

10

राजा क्रमाद्वत्सरावधि लोकमनृणीकृत्वा स्वनाम्ना सवत्सरं प्रावीवृत्तत् । हेमपुरुषद्वयं
जातमनेका उपकाराः कृता । इति श्रीविक्रमादित्ययात्राप्रबन्धः ॥३१८॥

[319] अथ सप्तक्षेत्रेषु आभूव्ययप्रबन्धः ।

थिरापद्रे सधवी आभू श्रीश्रीमालङ्घातीय परिचममण्डलीकनिरुदं बहन् बभूव ।
तथाहि—

15

कमलः श्रेष्ठी स्वां पुत्रीं दातु थिरापद्रे भीमश्रेष्ठिन पुत्राय गतः । शकुनाभावाद्धिवाहो
नामिलत् । ततो यदा पश्चाद्वलते तावदेकेनोक्तम्—अस्य श्रेष्ठिनो भागिनियो वर्योऽस्ति । दीयते
पुत्री स चाधुना कल्हरीं कुर्वाणोऽस्ति यावत्तत्र याति श्रेष्ठी तावदेक पुमान् असौ श्रेष्ठि-
भागिनियोऽथ यावद्विस्तरितोऽस्ति । सर्वेषामप्युच्चोऽस्ति श्रुत्वेति तेन तस्मै पुत्री दत्ता । आभू-
नाम जात । क्रमान्निधानप्राप्तिराजबहुमानादि वा यस्य यात्रायां ७०० देवाल्या द्वादशकोटि-
स्वर्णव्ययः प्रथमयात्राया कृतः । ३ त्रिकोटिद्वै सरस्वतीभाण्डागारे वत्तमानसर्वागमप्रतिरेका,
सौवर्णाक्षरा द्वितीया सर्ववर्त्तमानग्रन्थप्रतिमैव्यक्षरमयी । ३६० आत्मसदृशा साधर्मिकाः
कृता । सधे ७०० महिषाः पानीयानयनाय । ७०० आचार्यपदानि कारितानि । सुनेतरमा-
हृतधामयोः सारू । आरघोटमयौ प्रासादौ कारितौ । सस्तारकदीक्षावसरे कोटिद्रव्यव्यय.
कृत । इति सप्तक्षेत्रेषु आभूप्रबन्धः ॥३१९॥

20

25

[320] अथ पेथदप्रबन्धः ।

मण्डपदुर्गे सधपतिपेथद्वेन प्रथमयात्राया १ लक्षा टङ्का रूप्यमयाना व्ययश्रुते । सधे ७
लक्ष मनुव्याणा देवाल्या ५२ । मण्डपगढे जैनप्रासादशतत्रयोपरि स्वर्णमया कलशाः कारिता. ।
श्रीधर्मधोषसूरीणा पेथदसधपतिना प्रवेशमहात्सवे ७३ सहस्रव्यय कृत । शृगुकच्छे यो

भाण्डागारमलीलिखत् । ८४ प्रासादाः कारिता । श्रीगिरनारमहातीर्थे युगपदेव श्वेताम्बरदिगम्बरः
 श्रीसंघः प्राप्तः । श्वेताम्बरदिगम्बराणां मिथः तीर्थविवादोऽजनि । सघपतिद्वयस्यापि मध्ये
 यः इन्द्रमालां परिधास्यति तस्य तीर्थमिदमिति । वृद्धचतुर्जनोंक्तौ पेशडसंघप्रतिना सुवर्णस्यैव
 ५६२१ धडीप्रमाणस्येन्द्रमाला परिधापन चक्रे । तीर्थं च स्वकीयं कृतं येन धर्मघोषसूरीणां
 5 पाह्वे परिग्रहपरिमाणं पूर्वं गृहीतं टङ्ककद्वयशतप्रमाणाभिग्रहे सति पुरुषभान्यं निःशीमत्वमिति ।
 श्रीगुरुवचनेन लक्षत्रयप्रमाणद्रव्याभिग्रहो गृहीतः । ततोऽप्यधिकद्रव्यप्राप्तौ देवगुणयोग्य-
 मिति नाम दत्त । द्रव्ये तस्य सुतः भौंभ्रणदेवः समजनि । तेन श्रीशत्रुञ्जयगिरिनारमहातीर्थ-
 योरेकैव ध्वजाः पञ्चवर्णा स्वर्णरूप्यपट्टकूलादिमया दत्ता । तेन राजाधिराजस्य सारङ्गदेवस्य
 जेमनानन्तरं कर्पूरार्पणसमये द्विहस्त योजनप्रभृतिविधानं कारित । एकः प्रासादो देवगिरी
 10 कारितस्तत्र अष्टौ कोट्य षण्णवतिलक्षा ८४ सहस्रदोररजुषाणानामुपरि चटनार्थं एकलक्षटङ्का-
 दीपतैले । इति पेशडप्रबन्धः ॥३२०॥

[३२१] अथ सम्प्रतिप्रबन्धः ।

सम्प्रतिभूपन सपादकोटिजैनप्रतिमा कारिताः । सपादलक्षजैनप्रासादाः कारिताः ।
 मिन्धुवेशमध्ये मरोटग्रामे ९५ सहस्रप्रतिमाः पित्तलमया अद्यापि सन्ति । ७०० दानशालाना[या]
 15 येन स्वकीया वण्ठा साधुसामाचारी शिक्षयित्वा साधुवेषेण सर्वत्रदेशमध्ये प्रथम प्रेषिताः पश्चात्स-
 त्यसाधव प्रेषितास्तत्रानार्यदेशे । ३६ सहस्रनवीनाः प्रासादाः । अन्येऽन्यत्र बहवो जीर्णोद्भाराः
 कारिताः । बहुविस्तरपूर्वं रथयात्रा । इति सम्प्रतिप्रबन्धः ॥३२१॥

[३२२] अथ कुमारपालप्रबन्धः ।

धीपत्तने धीकुमारपालेन पितुस्त्रिभुवनपालस्य प्रासादः कारित । ७२ देवकुलिकायुत,
 20 २४ प्रतिमा रत्नमया, २४ प्रतिमा पित्तलस्वर्णमयाः, रूप्यमया १४ । १४ भारमया मुख्य-
 प्रासादे १२५ अङ्गुलप्रमाणारिष्टरत्नमयीप्रतिमा कारिता । तत्र द्रव्यव्ययः ६६ लक्षमाणः ।
 सर्वत्र स्वर्णमयाः कलशाः । प्रासादे आम्रवडमन्त्रिणा मङ्गलप्रदीपावसरे ३२ लक्षा दीनाराणां
 याचकेभ्यो दानं दत्त । लक्षमध्ये दानं न यस्ये कुमारपा ।

इति कुमारपालप्रबन्धः ॥३२२॥

25

[३२३] अथ वस्तुपालदानप्रबन्धः ।

तथा श्रीवस्तुपालेन हेममया लक्षटङ्का आरात्रिकावसरे दत्ता याचकेभ्यः । स्त्रीजनावसरे
 सोमेश्वरेणोक्तमिदं काव्यम्—

इच्छामि द्विसमन्विते सुरगणे कल्पद्रुमैः स्थीयते,
 पाताले पवमावभोजनजने प्रन[ण]ष्टो बलिः

नीरागानगमन्मुनीन् सुरगवी चिन्तामणिः क्वाप्यगात्,
तस्मादर्थिकदर्थनां विषहतां श्रीवस्तुपालः क्षितौ ॥१॥

काव्यं श्रुत्वा लज्जं ददौ ॥३२३॥

[३२४] अथ प्रामादादिपुण्यकरणे हरिषेणचक्रिप्रबन्धः ।

एकदा हरिषेणचक्री धर्मघोषगुरोः पार्श्वं बन्दनार्थं गतः, गुरुभिर्धर्मदेशना कृता । 5
तथाहि—

जिणभ्रवणत्रिवपुत्थयसंघसरूवाइं सत्तखित्तिसु ।
ववीअं धणं पि जायइ, सिवफल इम हो अणंतगुणं ॥१॥

सर्वज्ञो हृदि वाचि तद्गुणगणः कायेन देशव्रतं,
धर्मे तत्परतापरः परिणतो बोधो बुधश्लाघ्यता । 10
प्रीतिः साधुषु बन्धुता बुधजने जैने रतिः शासने,
यस्यैवं भवमेदको गुणगणः स भ्रावकः पुण्यभाक् ॥२॥

श्रुत्वैतदुपदेशं चक्री प्राह—मया सर्वा भूजिनप्रासादमण्डिता कारयितव्या । ततो गृहमेत्य
स्वसचिवादिप्रधानान् प्रति प्राह—कोशाद् द्रव्यं गृहन्तु ग्रामे ग्रामे पुरे पुरे सर्वत्र प्रासादान्
कारयत यूय । विलम्बो न कार्यः । धर्मस्य त्वरिता गतिविलोक्यते । यतः— 15

अवाप्य धर्मावसरं विवेकी, कुर्याद्विलम्बं न हि विस्तराय ।
ततो जिनस्तक्षशिलाधिपेन, रात्रिं व्यतिक्रम्य पुनर्न मेने ॥१॥

चक्रिण आदेश प्राप्य मुदिता मन्त्रिणो ग्रामे ग्रामे पुरे पुरे प्रासादान् कारयामास । राजा
तत्र स्वयं गत्वा गुरुनाकार्यं प्रतिष्ठादिकार्यं सर्वं विस्तरपूर्वं कारयामास । एवविधं पुण्यकृत्य
कृत्वा प्रान्ते त्यक्तरान्यः चारित्रं केवलज्ञानं प्राप्य मुक्तिं ययौ । 20

इति प्रासादिपुण्यकरणे हरिषेणचक्रिप्रबन्धः ॥३२४॥

[३२५] अथ रावणजिनप्रासादकरणम् ।

एकदा रावणो न्योमिन् गच्छन् पुरे पुरे तीर्थे तीर्थे प्रासादपक्वितं वीक्ष्य पप्रच्छ । केनेयं
मही जिनप्रासादसुन्दरा कारिता । मन्त्रिणोक्तं—सम्प्रतिचक्रिणा । ततः चक्रिणो धर्म-
नि श्रुत्वा रावणोऽपि बहुप्रासादानर्हतां कारयामास ।

इति रावणजिनप्रासादकरणम् ॥३२५॥

[326] अथ विमलप्रबन्धः ।

प्राग्वाटवंशे श्रीविमलो दण्डनायकः । स चिरमर्बुदाधिपत्यमनुभवन् श्रीगूर्जरेश्वरस्य प्रशस्तेः
विमलमतेर्वाञ्छाद्वयमभूत् । पुत्रप्रासादवाञ्छा । तत्सिद्धौ श्रीअम्बादेवी प्रत्यक्षीभूय प्राह-
भो वत्स ! वाञ्छा-स्वरूपं ब्रूहि ।

5 विमलोऽवग्—पुत्रप्रासादयोर्वाञ्छाऽस्ति ।

देव्योक्त—हे प्राप्ती न स्तस्त्व, एकां ब्रूहि ।

पुत्रवाञ्छां संसारविवर्द्धिनीमिति मत्त्वा विमलोऽवग्—हे देवि ! अम्बे ! तवोक्तं भवतु ।

देव्यवग्—प्रतीक्षस्व क्षणमर्बुदा प्रष्टव्या । श्रीमातुरनुमति गृह्णामि । तावद्विमलो ध्याने
स्थितः । श्रीमातुःसंमतिं लत्वा अम्बाऽवग्—हे वत्स ! यत्र पुष्पस्रग्हरचिरा गूहूळीं द्रष्टव्यसि तत्र
10 प्रासादं कारय । तथा दृष्ट्वा प्रासादमथापयत् । अष्टकोटिसुद्रव्यव्ययः तत्र प्रासादे, पित्त-
लमयी प्रतिमा महती स्थापिता संवत् १०८८ । इति विमलप्रबन्धः ॥३२६॥

[327] अथ यात्रोपरि पुनडसंघभक्त्युपरि वस्तुपालमन्त्रिकथा ।

नागपुरे सा० वेल्हासुत सा० पूनडश्रीमोजदोनसुरत्राणबोत्रीप्रतिपन्नबन्धु अश्वपति-गजपति
नरपतिमान्योऽभूत् । सोऽन्यदा गुरोः प्राह्वं गतस्त्रर्गुरुदर्शना कृता । लक्ष्मीर्धर्मस्थानेषु स्थाप्यते
15 तदा शाश्वती भवति । इहलोकपरलोके च जीवः सुखी भवति । विशेषतो यात्रापुण्यं महत् । यतः-

आरम्भार्णां निवृत्तिर्द्रविणसफलता संघवात्सल्यमुच्चै—

नैर्मन्यं दर्शनस्य प्रणयिजनहितं जीर्णचैत्यादिकृत्यम् ।

तीर्थोन्नत्यं प्रभावो जिनवचनकृतिस्तीर्थकृत्कर्मकत्वं,

सिद्धेरासन्नभावः सुरनरपदवी तीर्थयात्राफलानि ॥१॥

20 श्रुत्वैतत्तेनाद्या यात्रा १२७३ वर्षे बिम्बेरपुराल्लता । द्वितीया यात्रा सुरत्राणवेशात् १२८६
नागपुरात्कर्तुमारब्धा । १८०० शकटानि महान्ति १००० सेजवाला । ४०० वाहिन्यः । ५००
घोटकाः । भूरिशो देवालयः । भूरिशो महाधराः शुभे सुहूर्ते तदश्चलन् स्थाने स्थाने उत्सवं
कुर्वन् माण्डलिक्रामासन्नो यावदायातस्तावत्संमुखमागत्य तेजःपातेन घवलककमानोतः श्रीसंघ ।
श्रीवस्तुपालसमुखमागात् । सघधूलीपवनानुकूल्यतो यां दिशं याति तत्र तत्र गच्छति । संघजनै-
25 रभाणि—मन्त्रीश । इतो रज, इत. पादावधायताम् । मन्त्री प्राह—ददं रजं पुण्यै स्प्रष्टं
लभ्यते । अस्मिन्स्पृष्टे पापरजो दूरे नश्यति । यतः—

श्रीतीर्थपान्थरजसा विरजीभवन्ति, तीर्थेषु वंअमणतो न भवे अमन्ति ।

द्रव्यव्ययादिह नराः स्थिरसम्पदः स्युः, पूज्या भवन्ति जगदीशमथार्चयन्तः ॥२॥

पूनडसंधपतिमन्त्रिणोर्गाढालिङ्गनादिप्रतिपत्तिः परस्परमभूत् । सरस्तीरे स्थितः सघ, रात्रौ मन्त्रिणा कथापित पूनढाय, प्रात श्रीसघेन सह भवताऽम्ढावासे भोक्तव्य । तथेत्याहृतम् । भोजनमण्डपे निष्पन्ना सर्वप्रकारा रसवती । प्रातरायान्ति नागपुरीया भोजनाय । मन्त्री सर्वेषां पृथक्पृथक्पादप्रक्षालन तिलक च स्वयमेव करोति । एवं द्विप्रहरी लग्ना । मन्त्री तथैवाऽखिन्न तदा तेज पालेन विज्ञप्तमन्यैरपि तथा देव । भक्तिः कारयिष्ये । यूयं मुङ्गध्वम् । तापो भावी । 5 मन्त्री प्राह—मैव वद । पुण्यैरयमवसरो लभ्यते । गुरुभि कथापित—

जेण कुल आयत्तं, तं पुरिस आयरेण रक्खिज्ज ।

नहि तुम्भंमि विणट्ठे, अरया साहारया हुंति ॥३॥

मन्त्रिणेदं काव्य गुरुभ्यः प्रहितम्—

अद्य मे फलवती पितुराशा, मातुराशिशिखाङ्कुरिताऽद्य ।

यद्युगादिजिनयात्रिकलोकं, ग्रीणयाम्यहमशेषमखिन्नः ॥४॥

भोजयित्वा परिधाप्य च रञ्जितः श्रीसघः ।

इति यात्रोपरि पूनडसंधमक्त्युपरि वस्तुपालमन्त्रिकथा ॥३२७॥

[328] अथ साधर्मिकवात्सल्ये कथा ।

श्रीकुमारपालो राज्य चकार । अन्येद्यु श्रीहेमसूरिपाश्वरे गत उपदेशं शुश्राव । तथाहि— 15

दौन वित्ताद् ऋतं वाचः, कीर्तिर्धर्मौ तथायुवः ।

परोपकरणं काया—दसारात्सारमुद्धरेत् ॥ १ ॥

साधर्मिकमक्त्या श्राद्ध उत्तम पद प्राप्नोति—

पुरा भरतभूपेन, युगादिजिनसन्नुना ।

साधर्मिकाय विहिता, भक्तिरन्नादिदानतः ॥२॥

20

अत्र ब्राह्मणोत्पत्तिर्वाच्या । श्रुत्वैतन्कुमारपाल साधर्मिकमर्कित कुर्वाण एकसाधर्मिक शालाया चिन्ताकारकं चकार- । स च मुखवस्त्रिकामर्पयति भूपाय गृह्णाति च । तस्य राज्ञा द्वादश भ्रात्राणि दत्तानि । गङ्गाजलतुरङ्गमपञ्चशती दत्ता ।

एकदा साधर्मिकस्य एव समृद्धिर्दृष्ट्वा श्रीपाश्वरिजिनप्रासादाग्रे केनचिच्चारणेनोक्तम्—

रुडं पारसनाथ जइ एए हवउ जाइ सिइ सहिसि ।

सेवउ सत्य कुमरनरिंदह्वाहिरुं ॥ ३ ॥

25

श्रीकुमारपालेन भूरय. साधर्मिका लक्ष्मीवन्तः कृता. ।

इति साधर्मिकवात्सल्ये कथा ॥ ३२८ ॥

[३२७] अथ संघभक्तौ रत्नकथा ।

6 श्रीवस्तुपालो गुरुणामुपदेशं श्रुत्वा बहुसघयुत १४४ देवालरसहितो बहवाणग्रामे प्राप्त-
क्षमनुष्यो. तत्र पुरस्थेन श्रीरत्नेन संघस्य भक्तिः कृता । अत्रावसरे एकेन कविना
काव्यमुक्तमिदम्-

पूर्वं श्रीऋषभान्वयी व्यरचयन् श्रीदण्डर्षीयों नृप,
श्रीमांस्तीर्थपथाध्वगार्हर्तततेर्वात्सल्यमुच्चैस्तराम् ।

कुर्वन् सप्तमनुष्यलक्षकलितः श्रीसंघभक्तितं परां,

10 श्रीरत्नः वान् त्वदीययशसः श्रेष्ठी पुनर्यौवनम् ॥१॥

वस्तुपालाग्रहात् श्रेष्ठयपि सघसार्थे च्छित्त. । एकदा मध्यरात्रौ दक्षिणावर्त्तशंखाधिष्ठाय-
कवेवेन कथितं अह श्रीवस्तुपालमन्त्रिपार्श्वे यात्यामि । तत. क्रियत्कालमभ्यर्च्य स्थापित ।
श्रीशत्रुंजयादितीर्थे यात्रा कृत्वा श्रीवस्तुपालसघो बहवाणे प्राप्त । रत्नश्रेष्ठिना भोजनार्थं निमन्त्रितः
पर न तिष्ठति बहुकालविलम्बात् । बह्नाग्रहाहिनाष्टक स्थापित । पुनः शखेनोक्तम्--

15 सर्वगृहे भोजनसामग्री मत्प्रभावात्कार्यता । सकलोऽपि सघोऽन्नपानादिना सन्मानितः । अष्टौ
दिनानि श्रीसंघ सन्मान्य रत्नश्रेष्ठी सुखी जातः । ततो, रत्नो गुरुणा सघार्चा कृत्वा वस्तुपाल-
मन्त्रिण स्वगृहे आकार्य गोमथेन गृह्लिका कृत्वा तदुपरि आसने उपवेश्य लवाया शर्त्तं सुक्त्वा-
ऽर्पयामास । ततः शत्रुञ्जये यात्रा कृता रत्नेनापि मन्त्रिणा समम् ।

इति श्रीसंघभक्तौ रत्नकथा ॥३२९॥

20 [३३०] अथ निर्लोभे कुमारपालकथा ।

श्रीपत्तने कुमारपालोऽन्यद्वा सामायिकं ज्ञात्वा जमस्कार शोयोगादिगणनपरोऽभूत् ।
तत्र चत्वारो आम्बु-बाहड-चाहडसोलाद्या समायाता । रात्रा पृष्टास्ते किमर्थमागमनम् । ते प्रोचुः
कुबेरदत्तो वाहणे सदा चतति निष्पुत्रोऽयं विपन्नः । सोऽपि श्रूयमाणोऽस्ति तेन गृहलक्ष्मीर्विलोक्य
गृहता । राजा प्राह-पौषधशालायामिदं वक्तु न युज्यते सामायिकमज्ञात् । यत --"सामाज्यंमि
25 अ कए" तत. सामायिकं संपूर्ण-पारयित्वा च गृहे गतः । तस्यावासो दृष्टः परमरम्य. गृहमग्ये ।
देवालये चन्द्रकान्तरत्नमयीप्रतिमा रत्नमयालयः भूमिपीठं रत्नमयं तत्र परिग्रहपरिमार्णं तस्य
दृष्टम् । एकसहस्र हस्तिनः । ५० सहस्रतुरङ्गमाः । ८० सहस्रगोकुलशतमूढकैरेका स्वारी ।
एवविधा स्वारी वर्षे द्विसहस्रा विलोक्यन्ते । रत्नहीरातुलापलशतं सहस्रं च । ५० वाहण ।
५०० हल । ५०० शकट । ६ कोडिसुवर्णं । ८ कोडिरूप्यं । १४ कोडिनवौना न्ययार्थं वाहने

समागता सन्ति । एतत्सर्वं दृष्ट्वा राज्ञा चेतसि चिन्तित । योऽस्य लक्ष्मीं ग्रहीष्यति स तस्य पुत्रो भविष्यति । एतद्विचार्य किमपि न गृहीत । ततः ७२ लक्ष रुदतीपट्ट स्फेदित उक्तं । चातः पर नाऽपुत्रिकायाः स्त्रियाः श्रीभूपेन ग्राह्या । ततः कविनोक्त—

निःशुकैः शक्ति न यन्नुपतिभिस्त्यक्तं क्वचित्प्रागुनैः[प्रागुणैः]

पत्न्याः क्षार इव क्षितेः पतिमृतो यस्यापहारः किल ।

5

आपाथोधि कुमारपालनृपतिदेवो रुदत्या धनं,

विभ्राणः मदयं प्रजासुहृदयं मुञ्चत्ययं तत् स्वयम् ॥१॥

राजा सुखी जात । इति निर्लोभे कुमारपालकथा ॥३३०॥

[331] अथ पात्रदाने सालवाहनभूपसम्बन्धः ।

प्रतिष्ठानपुरे सालवाहनो राजा । एकदा गोलानदोतीरे राज्ञा स्नान कृतं, तदा मीनो जलान्निर्गत्य हासं कुर्वन् दृष्ट । राज्ञा हास्यकारणं मीनपार्श्वे पृष्टम् । मीन उवाच पूर्वभवे त्व काष्ठवाहकोऽभूत् ।

10

एकदा त्वया सात्त्वा मासक्षपणपारणे साधो[धवे]र्दत्ता तेन पुण्येन राजा जातः । अतस्त्वं कस्माद्दानं न ददासि । राज्ञा पृष्ट—दानदापनविषये तव का चिन्ता ? मीनेनोक्त—अह पूर्वभवे भारवाहकस्तव मित्रमभूवम् । परं मम दानेच्छा न पर त्वदत्तदानानुमोदनात् व्यन्तरो जातः अत्रासन्नवटे । अतो दान देय त्वया । राज्ञा प्रोक्त—तादृशी लक्ष्मीर्नास्ति, सरस्वत्या रोधने शब्दवेधी रस पारदो लब्ध । तस्य प्रभावेण धातवः सर्वा अपि स्वर्णमया भवन्ति । ततो राजा दानानुमोदनात्सुर जात श्रुत्वा सुसुदे पूर्वभवपुण्यादेवा अपि वशीभवन्ति । यतः—

15

“धम्मो मंगल० १ पंचसु जिणसं० २”

ततो राज्ञा तेन स्वर्णसिद्धिरसेन प्राप्तेन स्वर्णं कारकारं दीनदुस्थादिभ्यो बहुदानं ददा- नोऽन्यदा महत्संधयुतः श्रीशत्रुञ्जयगिरिनाथतीर्थयोर्योत्रं चक्रे । तत श्रीशत्रुञ्जये उद्धार चकार च । ततश्चिर सुखी जातः ।

20

इति पात्रदाने सालवाहनभूपसम्बन्धः ॥ ३३१ ॥

[332] अथ उदारत्वे विक्रमार्कभूपसम्बन्धः ।

उज्जयिन्या विक्रमादित्यो राजा राज्यं करोति, दानं दत्ते स्म बहु । एकदा कुतश्चिद्- प्रामात् कोऽपि द्विज स्वक्षेत्रलब्धरत्नं राज्ञ समीपे मूल्यार्थमागात् । अमूल्यत्वात्केनापि मूल्यं न कृत । ततोऽग्निवेतालसाग्निध्यात् रत्नं गृहीत्वा राजा पाताले बलिपार्श्वे गतः । तत्र द्वारपालो विष्णुरस्ति । विष्णुना तमागत दृष्ट्वा बलिपार्श्वे गत्वोक्त—राजाऽऽगतोऽस्ति । बलि-

25

- नोक्तं—किं युधिष्ठिर ? विष्णुनोक्तं—मण्डलीक' । बलिनोक्तं—किं रावण ? पुनगतो विष्णु-
 र्वलिपार्थे गत्वा प्राह—मण्डलीको न कुमार आगतोऽस्ति । बलिनोक्तं—किं स्वामिकार्तिकेयः ?
 लक्ष्मणः २ बलिपुत्रोऽङ्गदः ३ पुण्यधनल ४ । विष्णुनोक्तं—त्राठ आगतोऽस्ति तर्हि हनुमान्
 सोऽपि न पुनर्गत्वा प्रोक्तं—तल्लारः समागतोऽस्ति तर्हि किं विक्रमादित्यः समागतोऽस्ति ? ततो
 5 मिलित बलिनोक्त राज्ञा बले रत्न दर्शितं बलिनोक्तं—राजा युधिष्ठिर एव कथ्यते नापरः येन
 सदा ८८ सहस्रश्रेणीणां दिने दिने अमूल्यरत्नानि अष्टाशीतिसहस्राणि ब्राह्मणानां दिने दिने
 भुञ्जन्ते हेमपात्रेषु युधिष्ठिरनिकेतने । १। अतएव स राजा सत्यः । मण्डलीको रावणं विना-
 ऽपरः कथं कुमारस्वरूपं प्रोक्तम् । वंठोऽपि न तादृक्कार्यकरणाभावात् । अतस्त्वं तज्जारसमः
 ग्रामपुरादिरक्षाकारकत्वात् गर्वोत्तले अमूल्यरत्नमेक एवास्ति अपराणि अमरै रक्षितानि अस्य
 10 मूल्य नास्ति । एव श्रुत्वा राजोऽजयिन्यामागतः । राज्ञा दशकोटिः स्वर्णस्य दत्ता । रत्न
 विनापि द्विजस्य, ततो राजा सुखी जातः ।

उदारत्वे विक्रमार्कभूपसम्बन्धः ॥ ३३२ ॥

[333] अथ यात्रोपरि कुमारपालभूपकथा ।

- भोपत्तनात् कुमारपालो यात्रार्थी शत्रुह्वयं प्रति चलितः । संघे ७२ सामन्तदेवालयः । एको
 15 राज्ञ , चत्वार —आम्बड-बाहड-चाहड-सीलादिमन्त्रिणामेव ७७-९९ स्वर्णलक्ष स्वामी न्यय
 ठाढाकप्रमुखाष्टादशशत न्यवहारिणां चाष्टादशशतदेवालयादि श्रीसघसहितः चलितः । स्थाने
 स्थाने महोत्सवां न बलभ्यां संघो गतः । शत्रुञ्जय दृष्ट्वा लपनश्रीलाहनादिस्नात्रमहोत्सवगीत-
 गानादि चकार । श्रीशत्रुञ्जये श्रीऋषभदशनेन च लक्षस्वर्णेनवाङ्गपूजा तदनु परिधापनावसरे
 केनचित्पुरुषमात्रेण सपादकोटिरत्नं मुक्त्वा प्रथममाल गृहीता । एवं गिरिनारेऽपि अंगपूजादि
 20 ज्ञेय । तथा पत्तने श्रीचन्द्रप्रभप्रासादेऽपि नवांगपूजा नवलक्षस्वर्णैः कृता । त्रिषु स्थानेषु सपाद २
 कोटिरत्नेन मालापरिधापनं कृत दृष्ट्वा चसत्कृतो भूपः । पृष्टः स पुरुषः । तेनोक्तं—हे राजन् ।
 मधुमतीवास्तव्यो मण्डसाकः पिताऽभूद्धारुमाताऽभूत्, तयोरहं पुत्रो नाम्ना जगदुक । मम पिता
 ११ वार समुद्रे चलित क्षेमेण यातः समुद्रदेवेन मम पितु सपादकोटिमूल्य रत्नपञ्चकं ददौ,
 तेन मया तव सधावसरं प्राप्य प्रसोदान्मालापरिधापनं कृत । ततश्चमत्कृतेन राज्ञा शेषरत्नद्वयं
 25 मूल्येन गृहीत्वा पञ्चस्थानेषु हारेषु पक्कस्थाने स्थापितमेकस्तु श्रीशत्रुञ्जये, द्वितीयं वैशतगिरौ,
 तृतीयं श्रीचन्द्रप्रभप्रासादे देवपत्तने, चतुर्थो हारोभृगुकच्छे, पञ्चम पत्तने त्रिभुवनपालप्रासादे
 च, एवंविधा यात्रा कृत्वा राजा सुखी जातः ।

इति यात्रोपरि कुमारपालभूपकथा ॥३३३॥

[334] अथ पूजायां कपर्दिकभाद्रकथा ।

- 30 एकदा पत्तने श्रीहेमसूरिपार्श्वे कपर्दीं भाद्रो वन्दितुमाययौ । तैः सूरिभिः समाधिस्वरूपं पृष्ट,
 तेनोक्तं—दारिद्र्यत्वमेवास्ति मम गृहे । श्रीगुरुवः प्रोतुः सक्तामरस्य दशमं काश्यं—'नात्यद्भूत'

मिति गणनीय षण्मासान् यावत्, मन्त्रश्च विधिना, तस्य गुरुस्तविधिना जपतो रात्रावेकदा चक्रेश्वरी देवी प्रसन्ना धव । स्त्रीवेषभूता जाता । तयोक्त षोडश—षोडश मयणमया [सृणमया] ३२ कुम्भा गृहमध्ये स्थाप्या, अहं तु कामधेनूरूपेण तत्रागता त्वया दुह्या, सर्वे कुम्भा. स्वर्णमया भविष्यन्ति । तत प्रतिप्रभातं गोदोहनात् ३१ घटा भृता द्वात्रिंशत्तमे दिने देव्या पदयोः पतित्वा श्रेष्ठी प्राह—तव प्रसादादेते घटाः एकत्रिंशत्स्वर्णमया वभूवुः, द्वात्रिंशत्तमं कुम्भ तथा कुरु यथाऽह सपरिवारं भूप भोजयामि । देव्योक्तमेव भवतु । तत स मुदितः श्रेष्ठी प्रातः कुमारपालभूप निमन्त्रयामास, प्रहरे याते राजा चरमुखेन भोजनसामग्रीं न पश्यति, अहो हास्य मया सह मण्डित । एव सति स आकारणाय समागतः, कामधेनूरूपेण देवी समागता । द्वात्रिंशत्तमे कुम्भे भोजनसकलसामग्री जाता । हृष्टेन राज्ञा चमत्कृतेन पृष्टः स, ज्ञात श्रीयुगा-दिजिनपूजाध्यानमाहात्म्य, स सुखी पुण्यवान् ध्यानप्रभावाज्जातः ।

इति पूजायां कपर्दिकश्राद्धकथा ॥३३४॥

[३३५] अथ तीर्थपूजायां वस्तुपालकथा ।

एकदा वस्तुपालमन्त्री शत्रुञ्जये विस्तरेण स्नात्रमहोत्सव कृत्वा यावदुत्तरति द्वितीयप्रपा-यामगात् तावन्मधुमतीपुरात् बहवो मालिका पुष्पकण्ठकान् भृत्वा त्वरितं तत्र प्रपाया-माययु । सधसुत्तरन्त वीक्ष्य खिन्नाः तान् तादृशान्वीक्ष्य वस्तुपाल. प्राह—खेदो न कार्य, अह तथा कुर्वे यथा भवतां बहु द्रव्यमुत्पत्स्यते, रह स्थापितास्ते तत्र, क्रमादन्ये व्यवहारिण आगता । मन्त्री प्राह—भवद्विर्देवा सर्वत्र पूजिताः सन्ति न वा ? किमपि विस्मृतं नास्ति इति पृष्टे ते इभ्याः प्राहु—युष्माक प्रसादादेवा नता पूजिताः । मन्त्री प्राह—इद तीर्थमेव स्पृष्ट शिवाय भवति, इद तीर्थमेव पूज्य, तीर्थपूजा न कृता इभ्या प्रोचुः—पुष्पाणि न सन्ति । मन्त्री प्राह—पुष्पाणि आयास्यन्ति ततस्ते मालिका. प्रकटोक्तता । श्रीवस्तुपालेन ससंधेन पुष्पाणि लात्वा सर्वत्र तीर्थभूपाजा कृता, यतः—

पञ्चाशद्योजने मुक्ति—दर्शनात्स्पर्शनादपि ।

ये जातास्ते गमिष्यन्ति, कालेनापि परां गतिम् ॥१॥

तीर्थनामुत्तमं तीर्थं, नगानामुत्तमो नगः ।

क्षेत्राणामुत्तमं क्षेत्रं, सिद्धाद्रिः श्रीजिनैर्मतः ॥२॥

ततो बहु द्रव्यमुपास्य स्वस्थाने गता मालिका । मन्त्री ससधः पुण्यद्रविण भूरि उपास्ये स्वपुरमगात् । इति तीर्थपूजाया वस्तुपालकथा ॥३३५॥

[३३६] अथ बप्पभट्टि प्रवोदितद्विजकथा

एकस्मिन् पुरे एक शिवभक्तो विद्वान् विप्रोऽनशन गृहीत्वा शिवप्रासादे उपविष्टस्तस्मिन् समये तत्र बप्पभट्टिसूरय आगताः । श्राद्धैरुक्त—भवद्भि सर्वं जगत् प्रतिबोधयते यदि तदा

एषोऽपि द्विज कथं न प्रतिबोध्यते ? ततः सूरिभिस्तत्र गत्वा शिवस्तुतिः शृङ्गाररौद्रमयी प्रारब्धा । तथाहि--

एकं ध्याननिमीलितं मुकुलितं चक्षुर्द्वितीयं पुनः,
पार्वत्या विपुले नितम्बफलके शृङ्गारभारालसम् ।

अन्यत्क्रूरविकृष्टचापमदनक्रोधानलोद्दीपितं,
शम्भोर्भिन्नरसं समाधिसमये नेत्रत्रयं पातु वः ॥१॥

कृष्णात्प्रार्थय मेदिनीं धनपतेर्वीजं वलेर्लाङ्गलं,
प्रेतैशान्महिषो वृपश्च भवतः फालं त्रिशूलादपि ।

शक्ताह तव भक्तदानकरणे स्कन्दोऽपि गोरक्षणे,
दग्धोऽहं तव भिक्षया कुरु कृपिं गौर्या वचः पातु वः ॥२॥

द्विजेनेक्तमधुनाऽनवसरे मम पुरोऽनशनं गृहीतस्य रागमयी स्तुतिः कस्माद्बिधीयते ? गुरुणोक्त—“यादृशी सभा तादृशं वाच्यं, यादृशो देवस्तादृशी पूजास्तुतिरिति” भवानेवानव-सरद्भोऽनशनं लात्वा सरागदेवपार्श्वे उपविष्टस्ततः, प्रबुद्धो जिनोन्नरगृहं गत्वा । शान्तो वेषः शमसुखफलं १ ।

प्रश्नमरसनिसगनं दृष्टियुग्मं प्रसन्नं, वदनकमलमङ्कः कामिनीसङ्गस्यन्यः ।
कुरयुगमपि यत्ते शस्त्रसम्बन्धवन्ध्यं, तदसि जगति देवो वीतरागस्त्वमेव ॥३॥

इत्यादि स्तुति पपाठ स द्विजः, तदनन्तरं जिनभवचोपविष्टः क्षीणायुः स्वर्गं गतः । अतः स्तुत्याहो जिन एव, नान्यः । इति वृष्पभट्टिप्रबोधितद्विजकथा ॥३३६॥

[337] अथ तीर्थभक्तिश्रुतोक्तिकाव्ये वस्तुपालमन्त्रिदानसम्बन्धः ।

अन्यथा श्रीवस्तुपालः ससद्यः-श्रीशत्रुञ्जये देवान्त्वाऽग्रतश्चलन् देवकपत्तने ययौ । श्रीसर्ष-सदन्नपानतः सन्मान्य सद्यपूजायामनेके आचार्या उपविष्टाः सन्ति, गुरवः परिधापिताः । अत्रान्तरे सोमेश्वरपण्डितेनेदं काव्यमुक्त वस्तुपालं प्रति-

लक्ष्मि प्रेयसि ! केयमास्यशितता वैकुण्ठ ! कुण्ठोऽसि किं ?,
नो जानासि पितृविनाशमसमं संघोत्थितैः पांसुभिः ।

मा भै[पीः]भीरुगभीर एष भविनाम्भोधिधिरं नन्दतात्,
संघेशो ललितापतिजिनपतेः स्नात्राम्बुकुल्यां सृजन् ॥ १ ॥

एवं सोमेश्वरः काव्यपद्धत्यार्यमाह—अहमद्य विष्णुसद्धानि गतस्तत्र विष्णुभिर्यो मिथ एव

जल्पन्तावभूतां, प्रथम कृष्णेन श्रीः पृष्ठा, किं भवत्या मुखे कालिमा ? । श्री प्राह—हे वैकुण्ठ !
पृष्ठोऽसि मुखोऽसि न वेत्सि मम पितुर्विनाशो भविष्यति सघस्य वस्तुपालस्य रजोभिः । ततो
वेष्णुः प्राह—“मा भैरित्यादि०” । ततो वस्तुपालेन तस्य लक्षद्रव्यं दत्तम् ।

इति तीर्थभक्तिश्रुतोक्तिकाव्ये वस्तुपालमन्त्रिदानसम्बन्धः ॥३३७॥

[338] अथ योत्रायामामप्रबन्धः ।

5

गोपालनगराच्छ्रीशत्रुञ्जयमाहात्म्यं वप्पभट्टिगुरुमुखात् श्रुत्वा बहुसघसमेत आमराजः
तीर्थनति थावत् त्यक्ताहारश्चलितः । मार्गं स्थाने स्थाने उत्सव कुर्वन् गूर्जरायामागात् । शरीर
क्लाम्यति स्म भूपस्य । मन्त्रिणो वदन्ति—पारण क्रियतां, गुर्वादिभिर्बहुक्तोऽपि पारण न
करोति । राज्ञ साहस दृष्ट्वा शासनदेवता राज्ञौ राज्ञ मन्त्रिणां सर्वसघस्य पुरः प्रकटीभूयेद
प्राह—भूमिलाभविभूषणाय पुरि जीर्णां श्रीयुगादिप्रतिमां परिसरभूमिमध्यस्थां कथयामास । 10
अथवा श्रीशत्रुञ्जयादानीतेति प्रघोष । ततः प्रातर्देवीवचनात्प्रतिमां भूमध्यात्कर्षयामास । शत्रु-
ञ्जयस्य स्थापना कृता । ता प्रतिमां नत्वा राजा पारणं चकार । ततो राज्ञा तत्र स्थाने महा
प्रासादः कारित । प्रतिमां तस्य प्रासादस्य मध्ये स्थापयामास समहोत्सव । ततो लोकैरपि
पूजाहृतः कृता । ततः प्रभृति लघुश्रीशत्रुञ्जयेति नाम शिखर जातं । ततो प्रान्यशत्रुञ्जये रैवते
च देवान्नत्वा स्वपुरमगात् । इति यात्रायामामप्रबन्धः ॥३३८॥

10

15

[339] अथ श्रीशत्रु प्रासादविम्बसंघपतिभवननादिसम्बन्धः ।

युगादौ श्रीश ये प्रथमचक्रिणा श्रीभरतेवधरेण स्वर्णमयं श्रीजिनभवन कारितं । तत्र
भवने भूमिमय विम्ब स्थापित । तस्मिन्समये कोडि ८९ लक्ष ८४ सहस्राः किञ्चिदधिका
एते प्रौढलत्रधरा राजान सघपतयोऽभूवन् । तत्र येऽन्तरान्तरा उद्दारा आदित्यक्षितिपादिभि
कारितास्तेषा सख्यां केवली वेत्ति ।

20

तदनन्तर ५० कोडिलक्षसागरोपमान्तरे द्वितीयः सगरश्चक्री सजातः । तेन श्रीशत्रुञ्जये
द्वितीयो उद्धारः कारितः । ताम्रमय जिनभवन रत्नमयं विम्बं । कारित तस्मिन् समये ७ कोडि
९५ लक्ष ७५ सहस्रा एते प्रौढलत्रधरा राजेन्द्रा सघपतयोऽभूवन् ।

तदनन्तर १० कोडिलक्षसागर ८६७५० न्यूनान्तरे पाण्डवैस्तृतीयः उद्धारः, काष्ठमयप्रासादे
लेपमय विम्बं स्थापित तस्मिन्समये । २५ कोडि ९५ लक्ष ७५ सहस्रा एते भूपाः सघाधिपत- 25
योऽभूवन् । ८६७५० पाण्डव श्रीमहावीरान्तर जात । तदनन्तरं वीरविक्रमादित्यान्तरे ८४ सहस्रा
नरेन्द्राः शतानीक-श्रेणिक-दधिवाहनप्रमुखाः संघपतयोऽभूवन् । एकशताष्टोत्तरे वर्षे श्रे० जावडेन
विम्बोद्धार कारितः । पञ्चप्रासादोद्धारः श्रीमाली बाहडदेवेन कारित. १२१३ । अस्मिन्समये
सवत् १३७१ सा० समरनरेन्द्रेण ६ श्रीयुगादिजीर्णोद्धार कारित । श्रे० जावडसमरनरेन्द्रान्तरे
सप्रतिसघपतिसस्या-श्रयतां ३ लक्ष ८४ सहस्राः प्रौढाः श्राद्धा संघपतयोऽभूवन् । ७७ सहस्रा 30
मीणाकारा सघपतयः, जैनक्षत्रियाः १६ सहस्रा सघपतयः, जैनविप्राः १५ सहस्रा. संघपतयः,

१२ सहस्रा कौटुम्बिकसंघपतयः, ६ सहस्रा लेऊभा कौटुम्बिकाः संघपतयः, १०४५ कांसारा संघपतयः, ७ सहस्रा अन्त्यजाः संघपतय, श्रीशत्रुञ्जयतलहट्टिकां यावत् भरतचक्रि बाहडमन्त्रिणासन्तरे अन्ये ये प्रासादोद्दाराः, विम्बानि जातानि कारितानि अन्यैर्भूपैभ्यादिभिस्तेषां संख्या न ज्ञायते । इति श्रीशत्रुञ्जयप्रासादविम्बसंघपतिभवनानिस्मरन्मन्त्रः ॥३३९॥

5 [340] अथ प षड्वक्रतोद्धारमुक्वितगमनसम्बन्धः ।

अन्यदा श्रीयुधिष्ठिरराजः दक्षिणमधुरायां राज्यं कुर्वन् न्यायमार्गेण पृथिवीं ज्ञास ।

इतः द्वारकायां दग्धायां सत्यां कृष्णबलभद्रौ निःसृत्य कस्मिंश्चिद्धने गतौ । बुभुक्षु बलभद्रो भिक्षार्थमा ग्रामे गतः ।

इतस्तत्र भ्रमन् जराकुमारः सुप्तं कृष्णं पादे मृगभ्रान्त्या बाणं मुमोच । करुणशब्दं श्रुत्वा
10 यावत्तत्रायाति जराकुमारस्तावद्भ्रातरं वीक्ष्य शुशोच, दूनोऽभूच्च । कृष्णोऽवगन्त, अमुं कौस्तुभं लात्वा पाण्डवपार्श्वे । मम प्राणा यास्यन्त्येव नेमिनाश्रपूर्वोक्तत्वात् । बलभद्रो यदि आयास्यति तदा त्वं हत एव, तेन ततो भयभ्रान्तो जराकुमारः भ्रातरं क्षमयित्वा कौस्तुभरत्नमादाय युधिष्ठिरराजपार्श्वे गतः । रत्नं तस्मै दत्त्वा कृष्णमृत्युवृत्तान्तः कथितस्तेन । पाण्डवाः सर्वेऽपि कृष्णमरणादिवृत्तान्तात्संसारानित्यतां भावयामासुः । ततो बहुविस्तरपूर्वं तद्रत्नगमितां
15 श्रीयुगादिजिनलेप्यमयप्रतिमां प्रासादं च श्रीशत्रुञ्जये कारयामासु । प्रतिष्ठां च । पश्चादागताः संसारानित्यतां भावयता गिरिनारगिरावागतं श्रीनेमिनार्थं श्रुत्वा ते पश्चापि पाण्डवा मासृपत्नीयुताश्चेत्तु । अन्तराले श्रीनेमिनिर्वाणगतं श्रुत्वा आत्मानं नेमिबन्दनवञ्चितं निन्दित्वा श्रीशत्रुञ्जये सिद्धक्षेत्रे गत्वा दीक्षां लात्वा पादपोषगमनानशनेन सर्वेऽपि अष्टौ कर्माणि क्षिप्त्वा द्रौपदीवर्जं मुक्तिं ययुः । द्रौपदी द्वादशे स्वर्गे ययौ । पूर्वभवनिन्दाऽज्ञानबद्धत्वात् ।

20 इति पञ्चपाण्डवक्रतोद्धारमुक्वितगमनसम्बन्धः ॥३४०॥

[341] अथ सा० गुणराजसम्बन्धः ।

पत्न्यां गुण सा० चाचानन्दनोऽहम्मदसुरत्राणभान्योऽभूत् । संवत् १४६८ वर्षे श्रीदेवसुन्दरसूरिगुरुवचनं श्रुत्वा दिने दिने मूढकद्वयधान्यदानेनात्मज्ञातिपरजातिजनान् जीवयामास । एका महामिस्त्रेण सोपारकपत्तने यात्रां चकार । तत्र ८० सहस्रदण्डा व्यथिताः ।
25 विंशतिसहस्रदण्डान् व्यथेन श्रीमुनिसुन्दरसूरीणां उपाध्यायपदं कारितं येन । यस्य भ्राता आम्बाकः ४००० द्रम्मान् यथा तथापूर्वं व्ययति स्म महाव्यसनी च ।

एकदा भार्यया तस्य निर्विकृति भग्नं । ततो जातवैराग्यस्तादृशीं समृद्धिं भार्या पुत्रयुतां मुक्त्वा स्वयमेव व्रतं जग्राह सः । गुरवो भार्याया अनुमतिं विना न ददते । बहु अवदातैर्भार्यां मानयित्वा श्रीदेवसुन्दरगुरुपार्श्वे दीक्षां जग्राह । तत्र विंशतिसहस्रा दण्डानां व्यथो
30 गुणराजेन कृतः । श्रीसौमसुन्दरादेशात् अहम्मदसुरत्राणादेशं प्राप्य १० देवालया, ३६००

सेजवालां, ७०० शकट, ४००, वाहिन्यः, १०० तुरङ्गम, लक्षद्वयानुमितबहुदेशागतश्रीसच
तेन श्रीसोमसुन्दरसूरि-श्रीमुनिसुन्दरसूरिप्रमुखाः शतानुमितसूरिसहस्रद्वयानुमितसाधुः स्थाने स्थाने
स्नात्रपूजादिमहोत्सवः श्री शत्रुञ्जयगिरिनारयोश्चकार गुणराजः । प्रान्तेऽनशन समहोत्सव
लात्वा स्वर्गं गतः । इति सा० गुणराजसम्बन्धः ॥३४१॥

[342] अथ कल्याणत्रयोद्धारसम्बन्धः ।

श्रीसोमसुन्दरसूरीणामुपदेशात् सोनीसमरसिंहमालादेभ्यः श्रीगिरिनारतीर्थे श्रीनेमिनायक-
ल्याणत्रयप्रासादोद्धारः कारित । तत्र लक्षसाधिकलक्षटङ्कन्ययः ।

इति कल्याणत्रयोद्धारसम्बन्धः ॥३४२॥

[343] अथ गोविन्दनाणावटीसंबन्धः ।

इयवरनगरे नाणावटीगोविन्दोऽभूत् धर्मवान् । तत्रैकदा श्रीसोमसुन्दरसूरय आगता । 10
चन्द्रिनु गतः गुरुणामित्युपदेशः "जिणभवणविबपुत्थय०"

दप्रति त्रा-प्रतिष्ठादिप्र

अमार्युद्घोषणादीनि महापुष्यानि गेहिनाम् ॥१॥

तारङ्गगिरौ श्रीकुमारपालप्रासादे सप्तभूमिके प्रासादे बिम्बमतीव लघीयः, । पूर्वबिम्बस्य
भङ्गोऽभूत्, तेन यः कश्चिद्बिम्बोद्धार कारयति स महान् । एतत् श्रुत्वा नाणावटीगोविन्दो 15
हस्तौ योजयित्वा प्राहाह बिम्बोद्धार कारयिष्यामि, तत आरासणपुराद् बहुद्रन्यन्ययेन १५
अगुलप्रमाण प्रतिमां तत्रानिनाय । बहुषु देशेषु कुङ्कुमपत्रिकाः प्रेषिताः । श्रीसंचः सप्तलक्षप्रमाणो
मिलितः । शोभने लने श्रीअजितस्वामिप्रतिमां श्रीसोमसुन्दरसूरयः प्रतिष्ठयामासु । सर्वोऽपि
श्रीसचः परिधापितः, टङ्कानां लक्षत्रयी व्यथिता संभान्यते ।

इति गोविन्दनाणावटीसम्बन्धः ॥३४३॥

20

- [344] अथ धरणविहारसम्बन्धः ।

भेदपाटभूमण्डनराणकपुरनगरे श्रीधरणसाधुः । श्रीसोमसुन्दरसूरीणामुपदेशात् १०८ देव-
कुलिकालंकृत श्रीशृषभदेवविहार चतुर्मुख प्रासाद कारयामास । तत्र बहुलक्षटङ्कन्ययः,
स-१४९५ वर्षे । इति धरणविहारसम्बन्धः ॥३४४॥

[345] अथ पाजाश्रेष्ठिकारितप्रासादसम्बन्धः ।

25

बहवाणग्रामे श्रे० पाजाहः कोटिध्वजो वसति स्म । तेन गुरोरुपदेशात् पाजाह्वा वसतिः
कारयितुमारब्धा । बहवो जनाः कार्यं कुर्वन्ति । राजा चप्र महान्त ग्राम परितः कारयति ।

प्रासादे बहवः कर्मकरा आयान्ति, वप्रे च नायान्ति । राज्ञा वारि निषिद्धं । श्रेष्ठिना तैलकू-
 पानुद्घाट्य माषपीठकेन प्रासादः कर्तुमारब्ध । राज्ञा तत् ज्ञातं । संमानितः श्रेष्ठो । सहस्र-
 स्तम्भमयः प्रासादो निष्पन्नः । प्रतिष्ठाऽभूत् । तत्रात्मीयात्मीया कला दर्शयितुं सूचिकाघांचि-
 काभ्यां च कीर्तिस्तम्भोपरिस्थाभ्या भूस्थसूचिप्रोतन भूस्थतैलभाजनभरणादिकला दर्शिता
 5 प्रासादाग्रे । इति प्रजाश्रेष्ठिकारितप्रासादसम्बन्धः ॥३४५॥

[346] अथ पूनसिंहकोष्ठागारिककारितगिरिनारतीर्थप्रासादसंबन्धः ।

तपागच्छाधिराजश्रीरत्नशेखरसूरीणामादेशात् श्रीगिरिनारतीर्थे पूनसिंहकोष्ठागारिको महान्तं
 प्रासादं कारयामास । तत्र श्रीऋषभदेव प्रातिष्ठित् । तत्र बहुलक्षदङ्कघनव्ययः ।

इति पूनसिंहकोष्ठागारिककारितगिरिनारतीर्थप्रासादसम्बन्धः ॥३५६॥

10

[347] अथ साधर्मिकभक्तिः ।

राजा कुमारपालः नृपित्तसाधर्मिकस्य समीपागतस्य वीनारसहस्रं दत्ते । आमडमन्त्रिपादवर्षात्
 गुरुणा च ज्ञापितं राज्ञा यदुचित साधर्मिको ज्ञाप्य ।

एकदा वर्षलेखके कृते एकाकोटिर्जाता । यदा तदा आमडः प्राह-स्वामिस्त्वव द्विधा कोशो-
 ऽस्ति, एकः स्थावरोऽन्यो जङ्गमः । अहं तु जङ्गमः कोशस्तेनाहं यदहमि तत्तवैव । राज्ञोक्तं-एवं
 15 त्वया विनयेन प्रोच्यते । यन्मया मम कोशादीयते तदेव पुण्याय । ततो राजा हृष्टः । आमडं
 विशेषाद्बहु मन्यते स्म । एवं भूपाभिग्रहो बहुवर्षाण्यभूत् ।

इति साधर्मिकभक्तिः ॥३४७॥

[348] अथ दाने कुमारपालमन्त्रि-अभयकुमारश्रेष्ठिकथा ।

अन्यदा श्रीश्रीमालज्ञातिशिरोरत्न नेमिनागपुत्रः अभयकुमारः श्रेष्ठो कृतो राज्ञा ।

20 अत्रान्तरे श्रीपालपुत्रेण सिद्धपालेनोक्त—

क्षिप्तो तोयनिघेस्तले मणिगणः रत्नोत्करः रोहणे,

रेण्वावृत्य सुवर्णमात्मनि दृढं बद्ध्वा सुवर्णाचलः ।

चमामध्ये च धनं निधाय धनदो विभ्यत्परेभ्यः स्थितः, ।

किं स्याच्चैः कृपणैः समोऽयमखिलार्थिभ्यः स्वमर्थं ददत् ॥१॥

25

ता जुष्टं देवकर्यं, तुमए जं इत्थधम्मठाणंमि ।

अभयकुमारो सिद्धी, एसो सन्वेसरो विहिओ ॥२॥

तत्र साधर्मिकभक्तिरेवम्—

वत्थाइं पसत्थाइं, कुडुं वनेत्थारणत्थमत्थं तु ।
एवं सत्तागार, कयं नरिंदेण जिणभ्रम्मे ॥४॥

पारणकदिने त्रिभुवनविहारस्नात्रागतैर्बहुभिः श्राद्धैः सम मुङ्क्ते स्म । भूपः भोजनावसरे
गुरुन् प्रतिलाभ्य दीनदुःस्थादिभ्योऽन्न वदन् मुङ्क्ते च पटहवादनपूर्वं च गृहद्वार उद्घाटं
भोचयति, यत'—

5

नेवदारंपिहावेइ, भुजमाणो सुसावओ ।
अणुकंपा जिणिंदेहिं, सट्ठाण न निवारिया ॥५॥

एव भूप दानं वदानं दृष्ट्वा अन्ये बाहडमन्त्रिप्रमुखा लोका ददते दानम् ।

इति दाने कुमारपालमन्त्रि—अभयकुमारश्रेष्ठिकथा ॥३४८॥

[349] अथ साधर्मिकभक्तौ आम्वडदेवसम्बन्धः ।

10

एकदा बाहडदेवो विशिष्टतभारासनाश्मभय प्रासाद कारयितुं लभ्य । तत्रान्यदा यदा
कुमारपालस्त द्रष्टुमागात्तदा नेपालदेशस्यामिना भोमेन २१ अङ्गुलमय चन्द्रकान्तमणिमय
श्रीपाश्वरिभ्रम्व प्राश्रुत चक्रे । तद्विभ्रम्व दृष्ट्वा राजा बाहडदेवं प्रति प्राह—एष प्रासादो मह्य
दीयता, यतोऽस्मिन् प्रासादे इदं विभ्रम्व स्थाप्यते । ततो वाहडदेवोऽभ्युत्थाय विनयपूर्वकृताञ्जलि
प्राह—एष प्रासाद कुमारविहारनामा भवतु । प्रतिमा स्थाप्यता । तत २४ जिनालयप्रासादे
अष्टापदतीर्थोवतारशोभिते तद्विभ्रम्व महामहोत्सवपुरस्सरमतिष्ठपत् ।

15

कणयामलसारपहाहि, पिंजरे जंभि मेरुसारिच्छे ।

रेहंति कोउदंडा, कणयमया कप्परुक्खुच्च ॥१॥

इति साधर्मिकभक्तौ आम्वडदेवसम्बन्धः ॥३४९॥

[350] अथ त्रिषष्टिशलाका पुरुषोत्तमचरितसम्बन्धः ।

20

कुमारपालराजर्षिणा २१ ज्ञानकोशा कारापिता । त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र श्रोतुमि-
च्छता तच्चरित्र हस्तरूढ कारयित्वा महता महेन लक्षमितरैर्न्ययात् धर्मशालाया राजा
प्राश्रुतीचकार । इति त्रिषष्टिशलाकापुरुषोत्तमचरितसम्बन्धः ॥३५०॥

[351] अथ पुस्तकाराधने श्रीताडागमने श्रीकुमारपालसम्बन्धः ।

एकदा ११ अङ्ग १२ उपाद्वादिस्त्रिद्वान्तप्रतिलेखिता रैमयाक्षरै राज्ञा । २० वीतरागस्तवा,
१२ योगशास्त्रप्रकाशा रैमयाक्षरैर्लेखिता । तेषां बहु प्रति लेखयित्वा साधुभ्यो वाचनाय दत्त-

25

वान् । राजा देवपूजावसरे सिद्धान्तपुस्तकानि पूजयामास । राजा श्रीगुरुकृतान् ग्रन्थान् लेखयितुं दधिग्रहणाभिग्रहं ललौ । ७०० लेखका लिखन्ति कागदेषु । ततोऽन्यदा गुरुन् ५ राजा । बहुकालं पुस्तकानि कथं तिष्ठन्ति, न विनश्यन्ति च । गुरुः प्राह—श्रीताडपत्रैर्लिखितानि पुस्तकानि बहुकालं तिष्ठन्ति न विनश्यन्ति च । ततो राजा श्रीताडपत्रैः पुस्तकानि लेखयितुं 5 लग्नः । श्रीताडत्रुटिर्जाता । राजा दध्यौ यान् ग्रन्थान् समग्रान् लेखयितुमर्हं न शक्तः । ततो राज्ञा श्रीताडानयनविषयेऽभिग्रहो लले । यदा श्रीताडा आगमिष्यन्ति तदा मया भोक्तव्य । उपवासत्रये जाते शासनदेव्या खरताडाः श्रीताडा कृता । प्रातरारामिकः श्रीताडान् दृष्ट्वा राजानं वर्धयामास, प्राह च—तव साहसात्सर्वे खरताडाः श्रीताडाः जाताः । ततो राजा गुरवोऽन्येऽपि मिथ्यात्विनोऽपि तद्दृष्ट्वा जिनधर्मं प्रशशसु । ततो जिनशासनेऽतीवोन्नतिर्जाता ।

10 इति पुस्तकाराधने श्रीताडागमने श्रीकुमारपालसम्बन्धः ॥३५१॥

[352] अथ औचित्यदाने ।

सर्वजीवान् रक्षन्त भूप दृष्ट्वा एक कविं प्राह—

पूर्वं वीरजिनेश्वरेऽपि भगवत्याख्याति धर्मं स्वयं,

प्रज्ञावत्यभयेऽपि मन्त्रिणि न यां कर्तुं क्षमः श्रेणिकः ।

15 अक्लेशेन कुमारपालनृपतिस्तां जीवरक्षां व्यधात्,

लब्ध्वा यस्य वचःसुधां स परमश्रीहेमचन्द्रो गुरुः ॥१॥

तस्मै लक्षदानम् । इति औचित्यदाने ॥३५२॥

[353] अथ श्रीकुमारपालभूपस्वर्णसिद्ध्यप्राप्तिस्वरूपम् ।

एकदा स्व सवत्सरं प्रवर्त्तयितुकामो भूपः श्रीहेमसूरिपार्श्वे स्वर्णसिद्धिं याचते स्म । 20 गुरुणोक्त—अस्मद्गुरवः श्रीदेवचन्द्रसूरयो जानन्ति । ततो गुरुन् बहुविज्ञप्त्या तत्र समहोत्सवमाकारितवान् । श्रीहेमसूरि—कुमारपालभूपाभ्यां द्वादशावर्त्तवन्दनादिभिर्विनय कृतः । गुरुभूपौ गुरो पादयोर्लग्त्वा स्वर्णसिद्धिं याचते । गुरुषु तामददानेषु श्रीहेमसूरिः प्राह—भगवन् ! मम बाल्ये श्रीप्रमुपादैरेकस्य भारवाहकस्य काष्ठभारात् वल्ली स्फीता मम पार्श्वोद्ग्राहिता, तेन वल्लीरसेनाभ्यक्त ताम्रखण्ड युष्मदुक्तविधिना बहियोगात्स्वर्णोयभूव तस्य । 25 तस्या वल्लेश्च किं नामेत्यादिश्यता । ततः कोपादुक्तं गुरुणा—

अग्रे तव सुदूरसप्रायदत्तविद्यया अजीर्णं जातं, किमिमां विद्या याचसे ? तव कालविशेषात् सा सेत्स्यति । अधुना तादृग् भाग्यं भवतोर्न दृश्यते अतो न वक्तव्यं । ततो गुरुणामभिप्रायं ज्ञात्वा क्षमितं, ताभ्यां गुरुभूपाभ्याम् ।

इति श्रीकुमारपालभूपस्वर्णसिद्ध्यप्राप्तिस्वरूपम् ॥३५३॥

[354] अथ कर्मविषये दुःस्थसम्बन्धः ।

पद्मपुरे धीरभूपो गवाक्षस्थो राज्ञीं प्रति प्राह—पश्य, पत्नि । मया प्रजा सुखिनी कृता, क्रियते, करिष्यते च । राज्ञी जगौ—यदि त्वदत्तेन धनेन प्रजा सुखिनी स्यात् तदा एष दुःस्थो मस्तककृतेन्धनभारो नर सुखी क्रियतां त्वया ।

राजा प्राह—पश्य पत्नि । अमुमपि सुखिन करोमि । राज्ञी—प्राक्कृत शुभ कर्मास्य 6 भविष्यति तदा तस्यालये श्री. स्थास्यति, नो चेत्त्वया दत्ताऽपि यास्यति ।

ततो राजा कर्मपरीक्षार्थं वर्त्मनि यस्मिन् याति दुःस्थस्तस्मिन् सपादलक्ष हार मुमोच । तत स तन्नागतो यदा सर्पं वीक्ष्यान्येन मार्गेण गतः । द्वितीयदिने राज्ञा मुक्त्र हारं सिन्दर पतितमग्रे स गतः । ततो राजा तमाकाये पप्रच्छ । त्व कल्पे मार्गं मुक्त्वाऽन्येन मार्गेण कथं गत ? सोऽवग—सर्पो दृष्टो मार्गे । अद्य न सिन्दर दृष्ट मया । ततो 10 राजा जगौ—

मसिविण माथामाहि आखर जे आगड लिख्या ।

अधिक न उ ठाथाई, चहुटा ते चाचिग भणइ ॥१॥

एव प्रोच्य तस्य वर्यं भोजनं दत्त्वा राजा विससर्ज ।

इति कर्मविषये दुःस्थसम्बन्धः ॥३५४॥

15

[355] अथ कौतुकजल्पने क्षुल्लसम्बन्धः ।

एकस्य पण्डितस्य बहुकालादेक क्षुल्लक सम्पन्नः । स बहुभक्षक [पण्डितस्त] पण्डित दृष्ट्वा चर्णयति मम क्षल्लकोऽतीववर्योऽस्ति, तदाऽन्येन साधुना हास्यादुक्त—

घसि घोघर हुंदाणि ढलस खीच तेल नो काल ।

गुरुनः चेलो सांपडिओ, चालंतो दुकाल ॥१॥

20

इति कौतुकजल्पने क्षुल्लसम्बन्धः ॥३५५॥

[356] अथ कृत्तकर्णपुच्छशृगालसम्बन्धः ।

एकदा एकस्मिन् ग्राममध्ये शृगाल समागात् भिक्षार्थं [भक्ष्यार्थं] यदा तदा लोकानामग्रे निर्गन्धु न ज्ञात्वा । तत स मायया जीवितुं वाञ्छन् उत्कटके शृतप्रायो भूत्वा पतितः । तदा लोका मिलित्वा शृतोऽयं शृतोऽयमिति जग्मुः । तदा एको वैद्यस्तन्नागात् प्राह च—अस्य शृगालस्य कर्णेन भक्षितेनातिसारो याति । अस्य पुच्छेन च शिरोऽस्तिर्याति । दन्तैर्ब्वरो याति । ततो लोकै कर्णौ छिन्नौ, तत पुच्छ छिन्न, ततो यदा दन्तादिच्छेद कर्तुमुत्थिता लोका तदा स उत्थाय श्लोकमेकं जल्पन्नष्ट —

25

तद्विलोकयन्नस्मि । युवा प्राह—किं रत्नं पतितं ? वृद्धो जगौ भवद्भिरपि जीवद्भिरन्न रत्नं
हारयिष्यते, युवाऽवगू—किं रत्नं भवति तत्तु विलोकयते । वृद्धोऽवगू—यौवनरत्नं हारितं पातितं च
तद्विना सर्वोऽपि पुत्रपत्नीप्रभृतिर्न मानयति । यत्—

गात्रं संकुचितं गतिर्विगलिता दन्ताश्च नाशं गता,
दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव हसते वक्त्रं च लालायते ।
वाक्यं नैव करोति वान्धवजनः पत्नी न शुश्रूषते,
हा ! कष्टं जरयाऽभिभूतपुरुषं पुत्रोऽप्यवज्ञायते ॥१॥

5

युवा प्राह—सत्यं वृद्धेनोक्तं—ततो वृद्ध क्षमयित्वा युवा गतः ।

इति वृद्धत्वे वृद्धनरसम्बन्धः ॥३५९॥

[360] अथ बुद्धौ श्रेष्ठिपत्नीसम्बन्धः ।

एकस्मिन् पुरे धनिन राजा दण्डयितुमिच्छति छलं चिन्तयति च, परमवसर न लभते । 10
दीपालिकावसरे राज्ञा ध्यातं—मम लक्ष्मीः पट्टराज्ञी वर्त्तते । एतद्धार्या तु प्रभाते
वक्ष्यति—

‘पद्मसिलाच्छि निसरि अलच्छि’

इति वदन्ती वहिर्निर्यास्यति एव प्रोक्तेऽहं धनिन दण्डयिष्यामि । श्रेष्ठिना राजाभिप्राय-
ज्ञेन पत्नीति शिक्षिता शूर्पकं त्यजन्ती प्रोवाचोच्चैः । 15

‘पाडोसीनि रीति रीति’

एव श्रुत्वा भूपो न दण्डयितु समर्थोऽभूत् ।

इति बुद्धौ श्रेष्ठिपत्नीसम्बन्धः ॥ ३६० ॥

[361] अथ सामायिके निसदस[वि]सदरूपा ।

असमंजसाह जंपद्, गहिओ मामाई अपि जो सडो ।

विसदो वि कुगदपत्तो, सो मो[सो] यड अप्पणो खलिअ ॥१॥

20

तथाहि—साकेते पुरे आसधर. श्रेष्ठो मृदुभाषी, तस्य वसुन्धरा पत्नी, विसद पुत्रः
प्रमदमदादिवान्, तस्य मित्रं निसदः प्रकृत्या धर्मकर्मकृत् ।

अन्यदा धनं प्रधानमिति हृदये कृत्वा धनार्जनाय निर्गतौ स्वगृहात्तौ । मार्गे चलन्तौ
साधुद्वयमुन्मार्गे समागच्छन्तं दृष्ट्वा च मिथश्चिन्तयतः । एतौ साधू ज्ञानिनौ लाभानि पृच्छयन्ते, 25
तदा तत्रैतौ व्येष्ट साधुराचष्ट को मार्गोऽसुकभ्रामस्य, ततस्तौ हसत स्म । हसनकारणे
साधुना पृष्टे तौ वणिजी जगदतुः—आवाभ्यां ज्ञातमेतौ साधू ज्ञानिनौ स्तः अतो लाभानि

गतौ कर्णो गतं पुच्छं, दन्तानां विद्यते कथा ।

व्याधिना पीडितो लोको, यः पला[य]ति स जीवति ॥१॥

एवं प्रोच्य गतः स शृगालो जिजीव चिरमेवं ये विनष्टं धामं दृष्ट्वा त्यजन्ति ते जीवन्ति ।

इति कृतकर्णपुच्छशृगालसंबन्धः ॥३५६॥

5

[357] अथ प्रभुपूजायां कार्वाटिकासंबन्धः ।

धीपुरे भूपपत्नी चन्द्रवती एक कार्वाटिक मस्तकन्यस्तेन्धनभार विक्रीणन्तं वीक्ष्याकस्मात् प्राप्तजातिस्मरणा भूपे शृण्वति गाथामेका प्रोवाच—

अडवी पत्नी नई अजल तोइ न वूढा हत्थ ।

अज्ज एह कनाडीह दीसइ साइज अवत्थ ॥१॥

10

एता गाथां श्रुत्वा सोऽपि कार्वाटिक प्राप्तजातिस्मरणोऽश्रुप्रवाहं सुखं बभूव ।

इतः भूपः पप्रच्छ—पत्नि ! एषा गाथा कस्माज्जल्पिता त्वया ? सा प्राह—वने अहं कार्वाटिकाऽभूवं, एष कार्वाटिको मम पतिरभूत् । प्रभो. पूजाफलं यत्तिपाइवं श्रुत्वा अटवीस-
स्वन्धिपुष्पाणि लात्वा नद्या जलं नीत्वा प्रभोः पूजामकार्षम्, एष. तु बहूक्तोऽपि प्रभोः पूजां नाकार्षीत् । अहं प्रभोः पूजाफलाद्भवत्पत्नी अभूवं । एष तु तदवस्थ एव । अतो मया गाथा

15

प्रोक्त्यं । ततो राजा सोऽपि कार्वाटिकोऽन्येऽपि बहवो जनाः प्रभो पूजां चक्रुः ।

इति प्रभुपूजायां कार्वाटिकासंबन्धः ॥३५७॥

[358] अथ योगिचेल्लकसम्बन्धः ।

एकदा योगिचेल्लकौ निर्गतौ । वर्त्मनि चेल्लकेनाकस्माद्वासनिका प्राप्ता कस्यचित् ।

20

ततोऽग्रे यदाऽवालीद्योगी, तदा चेल्लको जगौ । साम्प्रतमत्रासन्नग्रामे स्थीयते, तदा योगिनो-
क्तमात्मनो निग्रन्थस्य का भीतिः ? ततश्चेल्लको यदा न चलति तदा योगिना ज्ञातमस्य पाइवं किमपि धनं विद्यते अतोऽस्य भीभं वति । ततः पश्चाद्दलित्वा योगिना चेल्लको विलोकितः । धनं निर्गतं । ततः प्रोक्तमात्मनो धनमनर्थाय भवति, तदिदं त्यज । ततस्तेन धनं त्यक्तं । ततश्चेल्लको जगौ—भयं भाजने भवति, तच्च धनं, धनं च गतमतश्चल्यता । ततो निर्भयी भूत्वा योगिचेल्लकौ चेल्लतुः । इति भयभाजने योगिचेल्लकसम्बन्धः ॥३५८॥

25

[359] अथ वृद्धत्वे वृद्धनरसंबन्धः ।

एको वृद्धो मार्गे अधोमुखो याति, तदा [ति] तथा हिण्डमानं दृष्ट्वा तरुण एकः पुमान् प्राह—भो वृद्ध ! अधोमुखं किं हिण्डवते ? वृद्धोऽवगू—रत्नमेकं मार्गोऽस्मिन् पतितं

तद्विलो स्मि । युवा प्राह—किं रत्नं पतितं ? वृद्धो जगौ भवद्भिरपि जीवद्भिरभ्र रत्नं
हारयिष्यते, युवाऽवगू—किं रत्नं भवति तत् विलोक्यते । वृद्धोऽवगू—यौवनरत्नं हारितं पातितं च
तद्विना सर्वोऽपि पुत्रपत्नीप्रभृतिर्न मानयति । यत् —

गात्रं संकुचितं गतिविंगलिता दन्ताश्च नाशं गता,
दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव हसते वक्त्रं च लालायते ।
वाक्यं नैव करोति वान्धवजनः पत्नी न शुभ्रूपते,
हा ! कण्ठं जरयाऽभिभूतपुरुषं पुत्रोऽप्यवज्ञायते ॥१॥

5

युवा प्राह—सत्यंवृद्धेनोक्त—ततो वृद्धं क्षमयित्वा युवा गतः ।

इति वृद्धत्वे वृद्धनरमन्वन्धः ॥३५९॥

[३६०] अथ बुद्धौ श्रेष्ठिपत्नीसम्बन्धः ।

एकस्मिन् पुरे धनिन राजा दण्डयितुमिच्छति छलं चिन्तयति च, परमवसर न लभते । 10
दीपालिकावसरे राज्ञा ध्यार्त—मम लक्ष्मीः पट्टराज्ञी वर्त्तते । एतद्भार्या तु प्रभाते
वक्ष्यति—

‘पद्मसिलाच्छि निसरि अलच्छि’

इति वदन्ती वहिर्निर्यास्यति एव प्रोक्तेऽहं धनिन दण्डयिष्यामि । श्रेष्ठिना राजाभिप्राय-
शेन पत्नीति शिक्षिता शूर्पकं त्यजन्ती प्रोवाचोच्चैः । 15

‘पादोसीनि रीतिं रीति’

एव श्रुत्वा भूपो न दण्डयितुं समर्थोऽभूत् ।

इति बुद्धौ श्रेष्ठिपत्नीसम्बन्धः ॥ ३६० ॥

[३६१] अथ सामायिके निसदस[वि]सदक्रया ।

असमंजसाऽजंपद्, गहिओ सांमाई अपि जो सद्धो ।

विसदो वि कुगहपत्तो, सो मो[सो] यह अप्पणो खल्लिअ ॥१॥ 20

तथाहि—साकेते पुरे आसधरः श्रेष्ठो मृदुभापी, तस्य वसुन्धरा पत्नी, विसदः पुत्रः
प्रमदमदादिवान्, तस्य मित्रं निसदः प्रकृत्या धर्मकर्मकृत् ।

अन्यदा धनं प्रधानमिति हृदये कृत्वा धनार्जनाय निर्गता स्वगृहात्तौ । मार्गं चलन्तौ
साधुद्वयसुन्मार्गे समागच्छन्तं दृष्ट्वा च मिथश्चिन्तयतः । एतौ साधू ज्ञानिनौ लाभादि पृच्छथेते, 25
तदा तत्रैत्यं ज्येष्ठः साधुराचष्ट को मार्गोऽसुकप्रामस्य, ततस्तौ हसतः स्म । हसनकारणे
साधुना पृष्टे तौ वणिजी जगदतुः—आवाभ्यां ज्ञातमेतौ साधू ज्ञानिनौ स्वः अतो लाभादि

प्रक्ष्येते, भवद्भयां मार्गोऽपि न ज्ञायते, अतो हास्यमभूत् । साधू जगद्गुः—द्वौ मार्गौ स्तः—
द्रव्यभावरूपौ । वयं तु भावमार्गं जानीमः । द्रव्यमार्गोऽयं गमनारब्ध्वं पन्थाः, [तस्माद्भावमार्गोऽपि
इह लोको न स्यात्, द्रव्यमार्गोऽपि स्यात्] तस्मात् भावमार्गोऽपि न द्रव्यमार्गोऽपि दिह लोकोः स्यात् ।
भावमार्गोऽपि स्वर्गादिशिवान्तं सुखं स्यात् । भावमार्गः सामायिकः 'सामाईर्अमि उ क्' ११ इत्यादि ।

5 ततो द्वावपि सामायिकाभिग्रहं ललतुः । क्रमाद्विसदः प्रमादी मित्रेण वार्यमाणोऽपि
सामायिकं हास्यकौतुकादिभिः खण्डयति, विकथां करोति स्म । अन्यदा कृतसामायिकं तं
प्रति श्राद्धैरुक्तं—निरवद्यं सामायिकं सावद्यैर्वचोभिर्न खण्डयते । ततः स प्राह—मम प्रकृति-
रियं, मत्प्रातिवेशिकं सान्तं इवास्ति । यतः—

मह पाडिवेसओ जह, वारिज्जंतोवि पुत्तनत्तुहिं ।

अडिअं निट्ठुरभासी, होइ तहा अहमवि अहन्नो ॥२॥

10

तथाहि—अस्ति सान्तो नाम्ना धनी, स च निष्ठुरमेव भाषते पुत्रादिभिः समं । तथाहि—

निट्ठुरभासी पुत्ताइ संतई दूमेइ ।

अह अन्नया पत्तो, वीवाहो तस्स गेहंमि ॥३॥

तणयदुद्वियाइ ततो, पत्ते वरिणज्जयस्स समयंमि ।

15

पुत्तेण पिया भणिओ, पजंपि[य]वं न दुव्वयणं ॥४॥

अन्नोवि हु भासंतो, अमंगलं ताव वारिअव्वो अ ।

जम्हा आसन्नोच्चिअ, पवट्टए लग्गसमओत्ति ॥५॥

तो भणइ सिद्धिं तो, लग्गं वा इओ मरणं वा एउ ।

नाहं किंचिवि भणिमो, सुउव्व मुक्क व्व चिद्धिस्सं ॥६॥

20

तत्तो निसीहसमए, सयं समुट्टे वि संत[ओ] सिद्धिं ।

अवल्लोइविगहचक्कं, विणिच्छियं लग्गसमयं व ॥७॥

सो सहइ नियत्तणयं, रे रे छोहरय गोरकयंडोउ ।

उट्टवसु जेण लग्गं, सो साहइअऽमूओ नेव ॥८॥

तो भणियं तणएणं, मामा ताय एरिसं वयणं ।

25

भणसु सुभासियवयणं, जं चउरीए धूया चद्धिही ॥९॥

चउउ चउरीए द्दलीए वावि ताहि न किंपि जंपिस्सं ।

जाव न एसा रंडा, मज्झ गिहाओ विणीहरिआ ॥१०॥

तो भणियं तणएणं, रंडा मा भणसु ताय पढमंमि ।
 सो भणइ तुम्ह जणणी, सयावि रंडा मए भणिआ ॥११॥
 तहवि न जाया रंडा, किं रे दुद्धाइ मंगलसएहिं ।
 जो मंमि एवमाई, तब्भणिमाण नो संखा ॥१२॥

एवं स श्रेष्ठी दुष्टवच परो न निववर्त्ते । एव ममापि स्वभावेन सत्यपि सामायिके 5
 सावद्यवचो जल्पनं । विसद्व सावद्य सामायिक करोति स्म । यदा कोऽपि वारयति तदा स
 वक्ति—यदा त्व स्वर्गे गमिष्यसि तदाऽह मादङ्गिको भविष्यामि । मम केलिस्वभावो न
 याति । कालेन निसद्व सामायिकपरो मृत्वा महद्भिको सुरः स्वर्गे जातः । पिसद्वो मृत्वा
 स्वल्पद्विको मादङ्गिको जातः । तेन प्राक्स्नेहात् गौरवेण दृश्यमानोऽपि तद्विभव दृष्ट्वा प्राग्भवं 10
 स्मृत्वा झूरयति ।

सरिसो गिहिधम्मो, दोहिवि परिवालियो तहवि जाओ ।
 अज्झवसायवसेण, एसो सामी अह भिच्चो ॥१३॥

इत्यादि । ततो द्वावपि मुक्तिं यास्यत ।

इति सामायिके निसद्व[वि]सद्वकथा ॥ ३६१ ॥

[362] अथ सम्यक्त्वे वज्रकर्णकथा ।

वज्रकर्णभूप सम्यक्त्वधारी नान्येषां देवानां मस्तक स्व नामयति । ततो मुद्रिकास्थ 15
 जिनं नमन् निजेशं सिहोदर न नमति । तस्य क्रमाद्रामलक्ष्मणौ धर्मात्साहाय्य चक्रतुः ।
 उक्तं च—

अहं सात्त्विकमूर्धन्यो, वज्रकर्णमहीपतिः ।
 सर्वनाशेऽपि योऽन्यस्मै, ननाम न जिनं विना ॥१॥ 20

इति सम्यक्त्वे वज्रकर्णकथा ॥३६२॥

[363] अथ रामलक्ष्मणरावणहनुमत्सीतामूर्खत्वसम्बन्धः ।

रावणं जित्वा पञ्चादयोध्यायामागच्छन् रामो लक्ष्मणेनोक्तः । तुङ्गगिरौ हनुम- [माता]
 न्मातुमित्यथे । ततो रामप्रेषितोऽग्रे मृत्वा हनुमान् गत्वा मातरं तत्त्वाऽवगू-राम आगच्छन्नस्ति,
 किमपि भन्य वाच्य । “आगच्छन्त्वत्र रामादय” इति तयोक्ते आगता रामादयस्तत्र । हनु- 25
 मन्मात्रोक्त—भो राम ! मूर्खकुटुम्ब । त्वया गम्यतां । रामोऽवगू-भो मातरह कथ
 त्वया मूर्खः कृतः ? सा तूवाच—यत्त्व सौवर्णं मृग ज्ञात्वाऽपि तत्पृष्टौ धावित’, मृगा रैमया
 न भवन्तीति न विचारित, अतस्त्व मूर्ख । यतः—

न भूतपूर्वं न कदापि संस्मृतं, हैमः कुरङ्गो न कदापि वीक्षितः ।

तथापि तृष्णा रघुवंशजस्य, विनाशकाले विपरीतबुद्धिः ॥११॥

लक्ष्मणेनोक्तमहं कथं मूर्खं ? सा चाह—लोकोक्त्यैवं प्रोच्यते—रामेण खरदूषणाभ्यां सह युद्धं कुर्वाणेन यथा सिंहनादरूपार्चस्वरः कृतः तदा त्वं रामं मरणान्तेऽप्यार्त्तास्वरमजल्पन्तं
5 ज्ञात्वाऽपि सीतां शून्यां सुक्त्वा तत्रागाः । अतस्त्वमपि मूर्खं ॥२॥

सीतयोक्तमहं कथं मूर्खा ?—यद्रामकर्षितरेखाया बहिः पदं दत्तवतीति तेन मूर्खा ॥३॥

हनुमता पृष्टं—कथमहं मूर्खं ? सा प्राह—ईदृग्वली भवान् लङ्कावने सीतापार्श्वे गतः सन् तामुत्पाद्य यत्रानीतवान् अतस्त्वमपि मूर्खः ॥४॥

सर्वैर्दृष्टवानयोक्तं यथा सत्यं मानितं तथाऽन्यैरप्यधुना वृद्धप्रोक्तं माननीयम् ।

10 इति रामलक्ष्मणहनुमत्सीतामूर्खत्वसम्बन्धः ॥३६३॥

[364] अथ लोका भूपानामपि दुराराध्या भवन्तीति विषये रामसम्बन्धः ।

रामेण वने गच्छता भरत प्रति शिक्षेति वृत्ता—

आलस्योपहतः पादः, पादः पापण्डमाश्रितः ।

राजानं सेवते पादः, एकः पादः कृपीबलः ॥१॥

16 एकं पादं त्रयः पादा, भक्षयन्ति दिने दिने ।

तथा भरत ! कर्त्तव्यं, यथा पादो न सीदति ॥२॥

तदनु रामपादुका सिंहासने उपवेश्य १२ वर्षाणि भरतो राज्यमकार्षीत्प्रजां चाऽकराम-
करोत् । रामागमे तलिका तोरणवन्धनाय प्रत्यट्ट एकैकसूत्रफालकमार्गणेन कैश्चिदपिपित, कैश्चिन्न,
केचित्तदा दूनास्तस्मिन्मार्गणे । द्वितीयदिने प्रजा रामं नन्तु यदा गता सुखोक्तौ रामेण
20 पृष्टाया दूनैः कैश्चिदुक्तं—भरतेन वयं पीडिताः । ततो रामेण भरतं पृष्टं सन्प्राह—मयाऽद्य
यावत्सूत्रफालकं विना कोऽपि लोको न मार्गितः । ततो रामेणाचिन्ति भविष्यद्विवाहाय स्था-
पितमहिषीदोहनेच्छाद्यत बहुदिनेषु या न दुग्धा सा विशुष्का । अतः प्रजाऽप्येव । ततो
रामेण एकं करं कृतं ततोऽष्टादशकरा जाताः ।

इति लोका भूपानामपि दुराराधा भवन्तीति विषये रामसम्बन्धः ॥३६४॥

[365] अथ विशिष्टशाकुनिकनरजातुसम्बन्धः ।

25 युगान्धरीदण्डिकोपविष्टा दुर्गा शब्दयन्तीं दृष्ट्वा शाकुनिकं पुमान् प्राह—यस्याः परिणेतृहेतोः
शकुना विलोक्यन्ते सा कन्या मासत्रयोत्पन्नगर्भा विद्यते तृतीयपर्वसमुत्पन्नक्रीटकःश्वान् । तथैव
दृष्ट्वा शकुनविद् प्रशंसितः । इति विशिष्टशाकुनिकनरजातुसम्बन्धः ॥३६५॥

[366] अथ असारपुत्रादिसम्बन्धे श्रेष्ठिकथा ।

एकस्य धनिनः पार्श्वे केनचित् प्राघूर्णकेनोक्त—भवतः कियन्त. पुत्रा सन्ति ? धनिनोक्तं—
नव । क्षणात्प्राघूर्णकोऽवग—कियन्तो जीवन्तः ? श्रेष्ठ्यवग—पञ्च । पुन. पृष्ठे—त्रय । पुनः
पृष्ठेऽतिथिना श्रेष्ठो—एकमाह ।

अतिथिः प्राह—श्रेष्ठिन् । कथमेव त्वयोच्यते ? श्रेष्ठ्याह—

5

नव स्युः शयने पुत्राः, कलौ पञ्चादने त्रयः ।

सत्तायामेक एव स्यात्, कार्येऽप्येको न मे सुतः ॥१॥

इति असारपुत्रादिसम्बन्धे श्रेष्ठिकथा ॥३६६॥

[367] अथ प्रत्युत्पन्नमतौ माणिक्यसूरिसम्बन्धः ।

एकदा मुहुडासके पुरे केनचिद्राज्ञा पथि त्रि. प्रदक्षिणीकृत्य गौर्वन्दिता तथा माणिक्य- 10
सूरिणा प्रदक्षिणीकृत्य खर प्रणत । तदनु राज्ञोक्त—खरो भवता कथं नतः ? सूरिणोक्त—
पूजितत्वात्, खरेण जातमात्रेण त्रयो देवा प्राकम्पिता । राज्ञोक्त—कथमेतद् ज्ञायते ?

ब्रह्मणा स्वशिरो दत्तं; ईश्वरेण विलेपनम् ।

विष्णुना भयभीतेन, गदाशंखौ समर्पितौ ॥१॥

ब्रह्मणा स्वपरीक्षायां पञ्चम गर्दभमस्तक कृतम् । भवेन विलेपन—स्वा विभूतिः रक्षा दत्ता 15
कोटनाय । विष्णुना—गदा लिङ्गरूपा, शंखाकारः श्वेतमुखदानात् गदाशंखौ ।

इति प्रत्युत्पन्नमतौ माणिक्यसूरिसम्बन्धः ॥३६७॥

[368] अथ जीवदयार्यां नितशत्रुभूपसंबंधः ।

जीर्णदुर्गे नितशत्रुभृगयायां गतोऽन्यदा जीवहिंसां कुर्वन् चारणश्रमणविषाणा प्रोक्तं—

जीववधंता नरगगइ, अवधंतां गइ सग्गि ।

20

हउं जाणउं दोइयघडी, जिणि भावइ तिणि लग्ग ॥१॥

अनया गाथया राजा प्रबुद्धो जीवहिंसामत्याक्षीत् ।

इति जीवदयार्यां नितशत्रुभूपसंबंधः ॥३६८॥

[369] संसारासारतायां कन्या हडि[हिडि]रेवेति । ।

कस्मिंश्चिद् ग्रामे एको मित्रं पाणिग्रहणोत्सुकं दृष्ट्वा प्राह—भवान् हिडो धिप्यमाणोऽसि 25

तेनोक्त का हिडिः ? यतिनोक्तं—यां कन्यां परिणेष्यसि त्वं सा हिडिः । सोऽवग्—सा वर्यां स्त्रीविद्यते ।

- यतिः प्राह—अस्यां हिडौ प्रविष्टस्य दुःखं स्यात् । स च सुहृन्न मन्यते । ततः स हिडौ प्रविष्टः । कालान्तरे साधुनोक्तं—अस्ति सुखं ? सुहृत्प्राह—हिडिप्रविष्टस्य क्व सुखं, या स्त्री हिडिः प्रोक्ता सा सत्यैव, मोक्तुं न शक्यते लोकापवादात् । पुनः कालान्तरे साधुना पृष्टं सुखमस्ति ते । सोऽवग्—कथं सुखं प्रथमं हिडौ प्रविष्टोऽहमधुना पुत्रपत्न्यादि खिलिकाभि-
 5 हिडितोऽस्मि ? आजीविकाया दुःखं । ततो यतिनोक्तमधुनापि सुखं । ततोऽवग्—व्रता-
 द्विभेभिः । पश्चान्मृतः स नरके[कं] गतः । यतिस्तु स्वर्गे सुरोऽभूत् । ततः स्वर्गादभ्येत्य नरके सुहृदग्रे प्रोक्तं—त्वं व्रताद्जीवोऽभूत्, अधुनेदृशं दुःखं ते । ततोऽतीव शूरन्नभूत् अतः प्रथममेव
 10 चिन्त्यम् । इति ससारासारतायां कन्या हडिरेवेति कथा ॥३६९॥

[370] अथ प्रमादिहाडिजल्पकस्त्रीसम्बन्धः ।

- एका स्त्री गृहे उन्निद्रा सती स्वगृहकार्यं कुर्वाणा क्षण विश्रामं न ल्पति । सा च श्रीहेम
 सूरिसभाया व्याख्यानं श्रोतुं गता भित्ताववष्टम्भ्य निद्रायति [निद्राति] बहुक्ताऽपि न जागर्ति,
 तदाकस्मात् झल्लकस्य हस्तात् त्रिपुणके पतिते खाट्कारशब्दाज्जागरिता 'हाडि हाडि' इति
 15 जल्पन्ती चत्थिता तदा सर्वा सभा जहसत् [अहसत्] ।

इति प्रमादिहाडिजल्पनकस्त्रीसंबन्धः ॥ ३७० ॥

[371] अथ नाणावालसूरिपूर्णिमापाक्षिकसूरिमियो वार्त्तासंबन्धः ।

- एकदा नाणावालराकाचार्यौ मिलितौ, मिथ कुशलपृच्छायां नाणावालाचार्याः प्रोचुः—
 'खतदूहवइ छइ' ।
 20 राकाचार्यैरुक्तं—खतं किं प्रोच्यते ? नाणाचार्यैरुक्तं—खः—खरः, तर—तः तया दूहवइ
 छइ अस्मन्मध्यनिर्गमनत्वात् ।
 राकाचार्या जगुर्वच्यं—आन्निर्गते जीवू छु । नाणावाला जगुः—युष्माकं का आन्नि-
 निर्गता । राकाचार्याः प्रोचुः—आं—आंचलीया, त्रि—त्रियोईथा आगमिका अस्मभ्यो निर्गता ।
 अतो वयं आन्निर्गते अपि जीवन्तः स्म ।

- 25 नाणावालसूरिपूर्णिमापाक्षिकसूरिमियो वार्त्तासंबन्धः ॥३७१॥

[372] अथ भाग्ये जयसिंहकथा ।

कर्णाटकदेशीयकेशिराजः पुत्री मणपल्लदेवी स्वयंवरामायातां गुर्जरनृपो मूलराज पत्तन-
 स्वामी अङ्गीचक्रे । परं तस्य दौर्भाग्यत्वात् नामापि न ल्पति ।

अन्यदा राजानं कस्माचिदधमयोपिति साभिलाषं ज्ञात्वा मूलराजमन्त्री हुम्बिणीरूप-

धारिणीं मणयल्लदेवीमेव ऋतुस्नाता रहसि प्राहिणोत् । राजा हुम्बिनीबुद्धया तां बुमुजे । तस्या
आधानं जात । तदा सकेताय राज्ञा स्वनामाङ्का मुद्रिका दत्ता । तस्यै वार्ता कृता । स्वस्थाने गता
राज्ञी । राज्ञा प्रातः हुम्बिनीं मुक्तां स्वयं स्मृत्वा पश्चात्तापपर काष्ठभिक्षा याचते मन्त्रिभ्य यदा
राज्ञस्तप्तपुत्तलिकामालिङ्गनेन मरणं कुर्वतो मन्त्रिणा मणयल्लदेव्या भोगसम्बन्धं प्रोक्तः । ततो
राजा स्वस्थोऽभूत् । ततः सुलग्ने जातः पुत्रः, कृते जन्मोत्सवे जयसिंहनामाऽभूत् । स त्रिवाषिकः 5
क्रीडया नृपसिंहासनमारूढो यदा तदा राज्ञा वर्धयेत्तो ज्ञात्वा राज्याभिषेकश्चक्रे तस्मै सूतवे ।
स्वयं तु आशापल्या वसन्ताहम् भिल्ल लक्षस्वामिनं जित्वा कर्णावतीनगरं निवेश्य तत्र राज्यं चक्रे ।
ततः जयसिंहो महाराजोऽभूत् । इति भाग्ये जयसिंहकथा ॥३७२॥

[३७३] अथ हेमसूरिनामनव्यव्याकरणविषये हेमसूरिसम्बन्धः ।

जयसिंहो यदा धाराधोऽयं यशोवर्मनृपं जित्वा पत्नये समागात्तदा श्रीहेमसूरिरेवमाशीर्वादं 10
ददौ । तथाहि—

भूमिं कामगवि ? स्वगोमयरसैरासिद्ध रत्नाकरा ?

मुक्तास्वस्तिकमातनुध्वमुडुप ! त्वं पूर्णकुम्भी भव ।

धृत्वा कल्पतरोर्दलानि सरलैर्दिग्धारणास्तोरणा—

न्याधत्त स्वकरैर्विजित्य जगतीं नन्वेति सिद्धाधिपः ॥१॥ 15

राजा चमत्कृतः । ततो नृपो द्विजानाहु —श्रेताम्बराणामतीव वैदग्ध्यम् । ततो द्विजैरु-
क्तम्—अस्मच्छास्त्राण्यधीत्यैते विज्ञा वभूवुः । ततो हेमसूरिरवग—मिथ्येदं श्रीवीरेणेन्द्राय
यत्प्रणीतं व्याकरणं तद्वैन्द्रं व्याकरणं वयं भणामोऽन्वेषामपि व्याकरणानि विलोकयामः । विप्राः
प्रोचु—अस्मदीयं व्याकरणं मुक्त्वाऽन्यव्याकरणं दर्शय । ततो नृपादेशान्नवीनं जयहेमाख्यं
व्याकरणं हेमसूरिश्चक्रे सपादलक्षप्रमाणं । ततो राज्ञा पट्टहस्तिनमारूढं कृत्वा महोत्सवपूर्वं व्या- 20
करणयुक्तं राजमार्गं स्वस्थाने प्रैषीत् । व्याकरणप्रतयं पण्डितानां सूरिणा ददिरे तदा प्रोक्तं
चिप्रैर्भूष्याम्—युष्मद्भ्यो वर्णितो नात्र व्याकरणे । ततस्तत् ज्ञात्वा हेमसूरिणा ३२ श्लोकान् ।
चौलुक्यवंशवर्णनगर्भान् ३२ पादप्रान्ते देवतापाश्वात् स्थापयामास । प्रातः सर्वास्तु प्रतिषु
दृष्ट्वा राजा चमत्कृतः । विप्राः कृष्णास्या जाता ।

इति हेमसूरि[जयहेम]नामनव्यव्याकरणविषये हेमसूरिसम्बन्धः ॥३७३॥ 25

[३७४] अथ हकाररुदनवन्द्यत्वसम्बन्धः ।

एकदा चतुर मट्टं प्रति हेमसूरिः प्राह—किं ते हस्ते विद्यते ? मट्टोऽवग—‘हरडड्’ । हेम-
प्राह—किं ‘हरडड्’—शब्दच्छलेन हकारो रडड्—रोदिति । चतुरो मट्टोऽवग—हो भात्रिकायामन्वो-
ऽप्याषोऽभून्मात्राधिकश्च । तव[मम]नास्ति, जगद्वन्द्योऽस्ति[असि], सान्प्रतं ततो ‘रडड्’ भुत्वैवसतो
शुरवो ह्यः । इति हकाररुदनवन्द्यत्वसम्बन्धः ॥३७४॥ 30

[375] अथ सोमदेवसूरि-जयकेसरिसूरिसम्बन्धः ।

एकदा सोमदेवसूरिः पुराद्वह्निर्जयकेसरिसुरेर्मिलितः । मिथः प्रीतिवार्त्तायां श्रीसोमदेवसूरिराह
तर्क उच्यतां । तदा जयकेसरिर्जंगौ—अद्य सोमवारः पूर्णिमाऽस्ति । अतो यूयं बलिनः पूर्णि-
मा-सोमवारत्वात् । श्रीसोमदेवसूरिर्जंगौ-वने तु केशरी अपि बलिष्टः । ततो हृष्टः सूरिः ।

इति सोमदेवसूरि-जयकेसरिसूरिसम्बन्धः ॥

[376] अथ सोदरकथा ।

एकस्मिन् ग्रामे द्वौ सोदरौ कोक-रामाभिधौ वसतः स्म । तयोर्भगिनी धनीकुले परिणीता ।

अन्यदा तौ भगिनीगृहे गतौ । तयोर्दरिद्रता दृष्ट्वा दध्यौ, यदि लोका जानते इयमेतयो-
र्भगिनी ततस्तया भक्तिर्न कृता । प्रातिवेशिमकैरुक्त—भवत्या इमौ सोदरौ कथं त्वया भक्तिर्न
क्रियते ! ततस्तया प्रोक्त—‘गादह बूची’ इमौ । तच्छ्रुत्वा तौ दुःखितौ सोदरौ स्वगृहे गतौ, पञ्चा-
त्कमाद्धनिनौ जातौ । ततोऽन्यदा अलवडी महिषीं छात्वा भगिनीगृहे गतौ । ततस्तयोर्भक्तौ
क्रियमाणायाम् तावेव प्रोचतुः—

गौरव कीजइ अलवडी, न य को क्रिया न उ राम ।

गरथ विहूणा माणसह, गादह बूची नाम ॥१॥

इति निर्धने गादहबूची स्वकीयौ इति सोदरकथा ॥३७६॥

[377] अथ गर्वे नारीसम्बन्धः ।

कापि स्त्री कस्या अपि गलश्रिय मार्गयित्वा स्वगले क्षिप्त्वा कस्यापि गृहे जेमनायागता ।
इतो गलश्रीस्वामिनी तत्रागता स्फारान् स्फारान् कचलास्त्वरित मुखे प्रक्षिपन्तीं सर्षीं दृष्ट्वाच
लघवः लघवः कचला ध्रियन्ताम्, अतो मम गलश्रीस्त्रुटियति । तयोक्त—यदि ते धनमस्ति
तदा छोटव्यता गलश्रीः । तत सा लज्जिता । इति गर्वे नारीसम्बन्धः ॥३७७॥

[378] दण्डालासौवर्णिकासम्बन्धः ।

एकस्य भूपत्याग्ने योगी थयौ । तदा राजा नोत्तस्थौ । ततो योगी जगौ—

तांवा तुवा दोही मूचा; राजा योगी दोही कुन्चा ।

ततो राजा सिंहासने दत्ते योग्यवग्—

तांवा तूवा दोही सूचा; राजा पाहिं जोगी ऊंचा ॥१॥

ततो योगिना कला स्त्रा दर्शिता अष्टोत्तरशतताम्रभारमध्ये चूर्णं क्षिप्त्वा स्वर्णं योगी
चक्रे । ततो हेमविद्या याचिता यदा तदा योगी नाऽडात् । ततो राजा स्वबले दर्शिते योगी
जगौ—त्वाद्दशा मत्फुल्लतेन सङ्गीयन्ते । ततो योगिना नेत्रमेकमक्षिर्त ततोऽर्द्धदृश्योऽभूत् । द्वितीय-

नेत्रेऽस्त्रिते अदृश्योऽजनि । ततोऽदृश्यरूपो योगी राज्ञो मुकुटं जग्राह । ततो योग्यवदत्—यदि
त्वां हत्वा राज्यं लामि तदा त्वया किं स्यात् । ततो विनयेन रोद्धोक्तं—स्त्वं कृपापरोऽसि
यथा मन्नाम तिष्ठति तथा कुरु । ततः स्वर्णसिद्धिं कृत्वा राजयोगिभ्यां सौवर्णके राज्ञो रूपं
योगिनो दण्ड आलेखितस्ततो “दण्डालासौवर्णिका” इति प्रसिद्धिर्जाता ।

इति दण्डालासौवर्णिकासम्बन्धः ॥३७८॥

5

[379] अथ वप्पभट्टिसुरिप्रोक्तधर्मलामार्थसम्बन्धः ।

एकदा आमसभाया श्री वप्पभट्टिना धर्माशिषि दत्तायां भट्टः प्राह—

नो वापी नैव कूपी न च रसमरसी नैव तीर्थं न गङ्गा,
न(च)ब्रह्मा नैव विष्णुर्न च दिवसपतिर्नैव शम्भुर्न दुर्गा ।
विप्रेभ्यो नैव दानं न च जपनविधिर्नैव होमं हुतांशो,
रे रे पाखण्ड्यमुण्डाः ! कथयत भवतां कीदृशो धर्मलामः ॥१॥

10

तदनु सूरयः प्राहुः—

दुर्वारा वारणेन्द्रा जितपवनजवा वाजिनः स्यन्दनौघाः,
लीलावत्यो युवत्यः प्रचलितचमरैर्भूषिता राज्यलक्ष्मीः ।
उरुचैः श्वेतातपत्रं चतुरुदधितटी संकटा मेदिनीयं,
प्राप्यन्ते यत्प्रसादात्त्रिभुवनविजयी सोऽस्तु वो धर्मलामः ॥२॥

15

तत सर्वे चमत्कृताः जनाः ।

इति वप्पभट्टिसुरिप्रोक्तधर्मलामार्थसम्बन्धः ॥ ३७९ ॥

[380] अथ भोगविषये भोगसारकथा ।

अधय अघंतरवर्षाकाल, स्त्री चरित्र अनइ रोतां बाल ।
ईह एता जे जाणइ भेअ, तेह धरि नीरवहइ सहदेव ॥१॥

20

अस्या गाथाया कथकस्य लक्षदाने आम्रभूपसम्बन्धः ।

स्त्रीचरित्रे काम्पील्यपुरे भोगसारेभ्येन धीशान्तिनाथस्य प्रासादः कारितः । प्रभो कर्पूरा-
गरुचन्दनकेसरादिभिर्भोगस्तथा क्रियते यथा शान्त्यधिष्ठाता सुरः प्रीणितः । कालान्तरे मृतायां
पत्न्यामन्यां प्रियामङ्गीचक्रे धनी । सा च पत्नी ग्रन्थि कुर्वन्ती स्वेच्छया मुकुक्ते स्म । क्रमा-
त्सर्वं धन क्षीण । स्तोकमेव तिष्ठति । ततो ग्रामान्तरे श्रेष्ठी वासमकार्षीत् । सा च पत्नी
प्रच्छन्नं कृतं धनं न दर्शयति स्म । धनाभावात् श्रेष्ठी कृषिकर्मं विधत्ते स्म । सा स्त्री पक्वा-

25

[375] अथ सोमदेवसूरि-जयकेसरिसूरिसम्बन्धः ।

एकदा सोमदेवसूरिः पुराद्विर्जयकेसरिसूरेर्मिलितः । मिथः प्रीतिवार्त्तायां श्रीसोमदेवसूरिराह तर्कं उच्यतां । तदा जयकेसरिर्जगौ—अद्य सोमवारः पूर्णिमाऽस्ति । अतो शून्यं बलिनाः पूर्णिमा-सोमवारत्वात् । श्रीसोमदेवसूरिर्जगौ-वने तु केसरी अपि ब्रह्मिष्टः । ततो हृष्टः सूरिः ।

8

इति सोमदेवसूरि-जयकेसरिसूरिसम्बन्धः ॥

[376] अथ सोदरकथा ।

एकस्मिन् ग्रामे द्वौ सोदरौ कोक-रामामिधौ वसतः स्म । तयोर्भगिनी धनीकुले परिणीता ।

अन्यदा तौ भगिनीगृहे गतौ । तयोर्दरिद्रता दृष्ट्वा द्बध्यौ, यद्वि लोका जानते इयमेतयो-
र्भगिनी ततस्तथा भक्तिर्न कृता । प्रातिवेशिमकैरुक्त—भवत्या इमौ सोदरौ कथं त्वया भक्तिर्न
10 क्रियते ! ततस्तथा प्रोक्तं—‘गादह वूची’ इमौ । तच्छ्रुत्वा तौ दुःखितौ सोदरौ स्वगृहे गतौ, पञ्चा-
कमाद्धनिनौ जातौ । ततोऽन्यदा अलवडौ महिषीं छात्वा भगिनीगृहे गतौ । ततस्तयोर्भक्तौ
क्रियमाणाया तावेव प्रोचतुः—

गौरव कीजइ अलवही, न य को किया न उ राम ।

गरथ बिहूणा माणसह, गादह वूची नाम ॥१॥

15

इति निर्धने गादहवूची स्वकीयौ इति सोदरकथा ॥३७६॥

[377] अथ गर्वे नारीसम्बन्धः ।

कापि स्त्री कस्या अपि गलश्रियं मार्गयित्वा स्वगले क्षिप्त्वा कस्यापि गृहे जेमनायागता ।
इतो गलश्रीस्वामिनी तत्रागता स्फारान् स्फारान् कवलास्वरित मुखे प्रक्षिपन्ती सर्त्रीं दृष्ट्वाच
लघवः लघवः कवला भ्रियन्ताम्, अतो मम गलश्रीस्त्रुटिष्यति । तयोक्त—यदि ते धनमस्ति
20 तदा छोटव्यतां गलश्रीः । ततः सा लज्जिता । इति गर्वे नारीसम्बन्धः ॥३७७॥

[378] दण्डालासौवर्णकासम्बन्धः ।

एकस्य भूपत्याग्रे योगी ययौ । तदा राजा नोत्तस्थौ । ततो योगी जगौ—

तांवा तुवां दोही भूचा; राजा योगी दोही कुन्चा ।

ततो राज्ञा सिंहासने दत्ते योग्यवग्—

25

तांवा तूवां दोही सूचा; राजा पाहिं जोगी ऊंवा ॥१॥

ततो योगिना कला स्वा दर्शिता अष्टोत्तरशतताम्रभारमध्ये चूर्णं क्षिप्त्वा स्वर्णं योगी
चक्रे । ततो हेमदि याचिता यदा तदा योगी नाऽवात् । ततो राज्ञा स्वबले दर्शिते योगी
जगौ—त्वाद्दशा मत्कुलतेन उद्दीयन्ते । ततो योगिना नेत्रमेकमक्षित ततोऽर्द्धदृश्योऽभूत् । द्वितीय-

नेत्रेऽङ्घ्रिते अदृश्योऽजनि । ततोऽदृश्यरूपो योगी राज्ञो मुकुट जग्राह । ततो योग्यवदत्—यदि
त्वां हत्वा राज्यं लामि तदा त्वया किं स्यात् । ततो विनयेन रोद्धोक्तं—त्वं कृपापरोऽसि
यथा मन्नाम तिष्ठति तथा कुरु । ततः स्वर्णसिद्धिं कृत्वा राजयोगिभ्यां सौवर्णके राज्ञो रूपं
योगिनो दण्ड आलेखितस्ततो “दण्डालासौवर्णिका” इति प्रसिद्धिर्जाता ।

इति दण्डालासौवर्णिकासम्बन्धः ॥३७८॥

5

[379] अथ वप्पभङ्गिसुरिप्रोक्तधर्मलाभार्थसम्बन्धः ।

एकदा आमसभायां श्री वप्पभट्टिना धर्माशिषि वृत्तायां भट्टः प्राह—

नो वापी नैव कूपी न च रसभरसी नैव तीर्थं न गङ्गा,
न(च)ब्रह्मा नैव विष्णुर्न च दिवसपतिर्नैव शम्भुर्न दुर्गा ।
विभ्रेभ्यो नैव दानं न च जपनविधिर्नैव होमं हुताशो,
रे रे पाण्डुदण्डाः ! कथयत भवतां कीदृशो धर्मलामः ॥१॥

10

तदनु सूरयः प्राहुः—

दुर्वारा वारणेन्द्रा जितपवनजवा वाजिनः स्यन्दनौषाः,
लीलावत्यो युवत्यः प्रचलितचमरैर्भूषिता राज्यलक्ष्मीः ।
उच्चैः श्वेतातपत्रं चतुरुदधितटी संकटा मेदिनीयं,
प्राप्यन्ते यत्प्रसादात्त्रिभुवनविजयी सोऽस्तु वो धर्मलामः ॥२॥

15

तत सर्वे चमत्कृताः जनाः ।

इति वप्पभङ्गिसुरिप्रोक्तधर्मलाभार्थसम्बन्धः ॥ ३७९ ॥

[380] अथ भोगविषये भोगसारकथा ।

अथअ अर्घंतरवर्षाकाल, स्त्री चरित्र अनड रोतां बाल ।
ईह एता जे जाणइ भैअ, तेह धरि नीरवहइ सहदेव ॥१॥

20

अस्या गाथाया कथकस्य लक्षदाने आम्रभूपसम्बन्धः ।

स्त्रीचरित्रे काम्पौल्यपुरे भोगसारेभ्येन धीशान्तिनाथस्य प्रासाद कारितः । प्रभो कर्पूरा-
गरुचन्दनकेसरादिभिर्भोगस्तथा क्रियते यथा शान्त्यधिष्ठाता सुरः प्रीणितः । कालान्तरे मृतायां
पत्न्यामन्यां प्रियामङ्गीचक्रे धनी । सा च पत्नी ग्रन्थि कुर्वन्ती स्वेच्छया भुङ्क्ते स्म । क्रमा-
त्सर्वं धन क्षीणं । स्तोकमेव तिष्ठति । ततो ग्रामान्तरे श्रेष्ठी वासमकार्षीत् । सा च पत्नी
प्रच्छन्नं कृतं धनं न दशयति स्म । धनाभावात् श्रेष्ठी कृषिकर्मं विधत्ते स्म । सा स्त्री पक्वा-

25

त्रादि भक्षयन्ती भर्तुश्चवलादि कदन्नं दत्ते । श्रेष्ठी नाम्नैव भोगसारोऽभूत् । पत्नी तु भोगवती, जाता क्रमात्कुटिलाशया परनरेण सह भोगान् भुङ्क्ते स्म ।

- एकदा शान्तिजिनस्याधिष्ठाता सुरो दधौ-प्रभो-कथमधुना भोगो न भवति ? ततोऽवधिना भोगसारदारिद्र्योत्पत्ति तत्पत्न्या कुशीलत्वस्थापनिकाकरणादि जज्ञौ । अयं जिनेन्द्रभक्तः श्रेष्ठी चवलक्षेत्रं लुनानोऽभूत् । भार्या तु कुटिला पत्यभक्ता इति मया भोगसारस्य सान्निध्यं कार्यं ततो भोगसारभागिनेयरूपं कृत्वा मामकगृहे गत्वा च माम्या जोत्कारं कृतं पृष्टं च क्व मे मातुलोऽस्ति ? माम्योक्तं-क्षेत्रे ते मातुलः । क्षेत्रं खेटयन्नस्ति । ततः क्षेत्रे गत्वा मातुलस्याह्नीं प्रणम्य स्थितो यदा तदा मामकोऽवग्-किमर्थमागा भागिनेय ? भागिनेयो जगौ-तव साहाय्यकृते । ततो मातुलोऽवग्-गृहे भुङ्क्त्व गत्वा, पश्चात्त्वयाऽपि लाव्य क्षेत्रं । भागिनेयोऽवग्-आवाभ्यां सार्द्धमेव जिमिष्यते, सप्रति मम वेला नास्ति क्षेत्रमलूनं विनक्ष्यति । भागिनेयो जगौ क्षेत्रं लूनमेवज्ञेयमिति प्रोच्य दैवतशक्त्यैकत्र स्थापितं सर्वम् । मातुलोऽवग्-कथं चवलाः कथं गृहे लास्यन्ते । ततः सर्वं चवलक्षेत्रसत्कं चवलादि उत्पाद्य गृहं प्रति चचाल भागिनेयः ।
- इतस्तया स्त्रिया स्वपतिभागिनेयावागच्छन्तौ ज्ञात्वा स्वपार्श्वस्थं जारं गोमाणिमध्ये लब्धे चक्रे । लप्पनश्चादि रसवती कोष्ठिकायां प्राक्षेपि तदा भागिनेयोऽभ्येत्य मामिकायां जोत्कारं कृत्वाऽऽह-मामकं समायात आगतस्वागतादि क्रियताम् । ततः सद्यो गोमाणिकायां ऊर्ध्वं चवलकभरं मुक्त्वा कणीकत्तुं चवलान् कुट्टयितुं लपनो भागिनेयः तदा जारो जर्जरीभूतः स्वं मृतप्रायं मेने तदा भोगवती स्वस्योपपत्तिं मृतप्रायं ज्ञात्वा प्राह-अधुना जिम्यता । त्वं श्रान्तोऽभूत् । ततो द्वावपि जेमितुमुपविष्टौ तदा चवलादि कदन्नं परिवेद्ययितुमारभे तथा । ततो भागिनेयो जगौ-अहं कदन्नं न भोक्ष्ये । तयोक्त-वर्यमन्नं कुतो दीयते । भागिनेयोऽवग्-कोष्ठिकामध्यस्थां लपनश्रियं परिवेषय । ततस्तया परिवेषिता लपनश्रियं मुक्त्वा द्वावपि पत्यङ्के सुप्तौ यदा तदा छन्नं स जारः-परपुमान् वहिर्निष्कषितस्तया । स च गतो निजालये । सा तु तयोः पार्श्वे स्थिता दधौ-अहो अस्य डाकिनत्वं विद्यते नो चेत्लपनश्रियं कोष्ठिकास्थां कथं जानाति ।
- इतो भागिनेयो मामकपार्श्वे प्राह-कथं सामलस्यं सूनोविवाहो न क्रियते ? मातुलो जगौ धनं विना कथं पुत्रस्योद्वाहं क्रियते ? धनेनैव मनोरथा पूर्यन्ते । ततो भागिनेयोऽवग्-मामक ! त्वमुत्तिष्ठ, अत्रथ धनं बहु गृहाण । ततो विवाहो विस्तरात्क्रियतां । तस्या पश्यन्त्या स्व धनं श्रेष्ठी भूमेश्चकर्ष । ततो धनयोगाद् विवाहो मेलितो, लपनमपि गृहीत, विवाहावसरे भोजनदिने तथा स्त्रियाऽध्यायि, तमुपपत्तिं विना किं सर्वजनजेमनेन ? ततो स्वस्या अभिष्टस्य प्रच्छन्नं निमन्त्रणं कृतमिति उक्तं च त्वया स्त्रीवेषधारिणीस्त्रीमध्ये भूत्वा गन्तव्यं भोजनाय । यदि त्वमागास्तदा मम सुखं स्यात्ततो विवाहदिने भोजनावसरे स्त्रीवेषमृतं स उपपत्तिर्जमितुमागात् । ततः स्त्रीमध्ये जेमितुमुपविष्टः स भागिनेयो जगौ-मयाऽद्य परिवेषणं करिष्यते । मामकोऽवग्-त्वमेव कुरु । ततो भागिनेये परिवेषयति सति सा स्त्री विलोकयति यदा भागिनेयः परिवेषयन् तस्य स्त्रीरूपधारिणो भाजने परिवेषयितुं याति तदा छन्नं वक्ति-त्व गोमाणिमध्ये जर्जराङ्गोऽभूत् । स तिराचष्ट-नाह, स एवं द्वित्रिवारं प्रोक्ते भागिनेयो जगौ-एषा स्त्री सर्वस्य पक्वनादेर्निषेधं करोति, अहो चालेनैव जिमसि तर्हि जेमनाय स्त्रीमध्ये कथमायासि । एव प्रोच प्रोच यदा तस्याः किमपि न परिवेषितं तदा भोगवत्या उच्चाटोऽभूत् । ततो सिष कृत्वा मोदकानानीय

छन्नमुपपतेर्भाजने मोदकाः परिवेषितास्तया तदा तया स्त्रिया कियन्तो भक्षयित्वा चत्वार कुश्रौ
 क्षिप्ताः । सर्वासु स्त्रीषु उल्लिख्यतासु भागिनियोऽवग-प्रत्येकं मम मातुलमण्डपमक्षतैर्वर्द्धाप्यतां ।
 सर्वाभिः स्त्रीभिः प्रत्येक मगलार्थं [सर्वाभिः स्त्रीभिः]मण्डपे वर्द्धापिते यदा सा न वर्द्धापयति
 मण्डप तदा भागिनियो जगौ-मातः । त्वं कथं न वर्द्धापयसि । पङ्क्तौ भोक्तुमुपविष्टा, अधुना
 पङ्क्ते कथं पृथग्भवसि । ततो यदा सा वर्द्धापयितुं लग्ना तदा कुक्षेर्भोदका' पेतुः क्षितौ । 5
 मातुलेनोक्तं-मोदका कुत आयान्ति । भागिनियो जगौ-तव पुत्रविवाहोत्सवे मण्डपो मोदकैर्व-
 र्षति साम्प्रत । ततो मातुलो जगौ भागिनेय । त्वं कथं ज्ञानी जातोऽसि । ततः स स्वरूप
 प्रकटीकृत्य तस्या स्त्रिया पत्न्या आमूलचूलं देव प्रोच्यथावग्-अहं शान्तिनाथस्याधिष्ठाता सुरो-
 अनया भोगवत्या तव सर्वं धनं हृतं भूमिगतं चक्रे । त्वं दुःखी जात, देवस्य भोगो न भवति
 अतो मयैतत्कृत । ततो भोगवत्यो उक्तं तेन देवेन, यद्यत् परं त्वया भोगसारस्य प्रतिकूलत्व
 करिष्यते तदा त्वामहं हनिष्यामि । तस्य जारस्याप्येव प्रोक्त । द्वावपि अकार्यकरणे नियम
 ग्राहितौ । भोगसार । त्वं पुण्यवान् स्वगृहे याहि, यदा तव धनेच्छा स्यात् तदा त्वया कार्यो-
 त्सर्गः कार्यं । अहं तव चिन्तितमर्थं दास्ये । एवं प्रोच्य लक्षटङ्कान् वत्त्वा देवस्तिरोदधे ।
 ततो भोगसारो विशेषतः शान्तिनाथस्य पुरं कर्पूरागठकस्तूर्यादिभिः सदा भोग
 कुर्वन् वासुदेवचक्रवर्त्यादिमुक्तिप्रान्तां श्रियं क्रमात्प्राप । 15

इति भोगविषये भोगसारकथा ॥३८०॥

[३८१] अथ वधूविषये कथा ।

अम्पायां पुर्यामरिमर्दनभूपत्य राज्ञं कुर्वतः कमलेश्वरो न्यवहार्यभूत् । तस्य सेना
 पत्नी । तयोश्चत्वारः पुत्रा-धीराज-मदनभूम-नागेश्वर-धनेश्वराह्वाः क्रीडां कुर्वन्ति
 गृहाङ्गणे । यतः- 20

दर्शं दर्शं सदा तेषां, क्रीडनं कुर्वतां मिथः ।

हर्षोत्कर्षं वितन्वाते, जननीजनकौ भृशम् ॥१॥

यतः- स्याच्चै वे मातृमुखो, यौवने युवतीमुखः ।

नार्धके च पुत्रमुखो, मूढो नात्ममुखः क्वचित् ॥२॥

व्यवहारिणाऽपि पुत्रा बुधान्ते पठितुं मुक्ताः, क्रमात्ते विद्वांसो जाता । तेऽपि पुत्रा 26
 बहुधनव्ययं कृत्वा महेश्वरपुत्रीः परिणायिता । गृहभारः सर्वं पुत्रेष्वारोपित । क्रमाद्बधूत्यः
 स्वशुरस्य कथितं न कुर्वन्ति । यतः-

हृत्थी दम्भइ संवच्छरेण, मासेण दम्भइ तुरजो ।

महिलाए किर पुरिसो, दम्भइ एककेण दिवसेण ॥३॥

क्रमात्ता वधूत्यः स्वशुरदूषण स्वस्वपत्युः पुर प्राचु । युष्मन्माताऽपि अस्मान् दुःखे 30
 पातयत्येवं गालिप्रदानपूर्वं पानीयमानयते रक्षोत्था[च्छा]रणं कारयते अस्माभिः । पानीयं

गल्थते । खट्वा प्रस्तार्थते । पावा प्रक्षाल्यन्ते । छगणस्थापनं क्रियते । खण्डनं क्रियते । प्रेषणं क्रियते । चुल्हीसंधुक्षणं क्रियते । नवग्रहवत् पीडाकारिणी इवश्रः अदग्धधान्येऽपि दग्धं, अभग्नेऽपि घटे भग्नं घटं वक्ति इवश्रः । एवं कथमस्माभिर्निर्वाहयिष्यते ? ननान्दाऽपि वक्ति नाभ्या घटो भग्नः, अदग्धमपि धान्यं दग्ध । ततस्तेषा भार्यावशीभूताना सात्पितृ-

5 भगिनीष्वपि द्वेषोऽभूत् । यतः--

रमणीं विहाय न भवति, विसंगतिः स्निग्धवन्धुजनमनसाम् ।

यत्कुञ्चिका सुदृढमपि, तालकग्रन्थं द्विधा कुरुते ॥ ४ ॥

ततस्ताभिर्वधूमिरुक्त—यदि युष्माभिः पृथग्भूयते तदा यूय सुखिनो भविष्यथ, आत्मनो-
ऽपत्यानि परिणयनयोग्यानि जातानि । एतौ डोलोत्करौ किं कुरुत आत्ममध्ये यतः--

10 भाऊगुरुगुणघेरडा, भुहिं ऊ घटा भर्मति ।

हारत्तं जुव्वणरणय, ते फिरिफिरि जोअंति ॥५॥

ततस्ते पृथग्भूता । ततो मातापितरौ नीरेन्धनधान्यादि स्वयमानयत स्म । गोमहिष्या-
वीनां हेतोश्चारिः स्वयमानयतश्च । एकदा कमलेश्वरस्य महिष्यादि पाययितु गच्छतोऽध्वनि

15 सुहृद्वसन्तद्दत्तो मिलितो जगादेति—स्वयं कथं पानीयाद्यानीयते । युष्माकं पुत्राश्चत्वारो विद्यन्ते ।
ये ते कथं गृहादिकार्यं न कुर्वन्ति ? ततोऽश्रुपातपूर्वं श्रेष्ठी जगौ--अहो मित्र । त्वया न
ज्ञातमस्मद्गृहस्वरूप । गतं सर्वं वस्तुसारं । मित्र जगौ--किं गत ते । कमलेश्वरोऽवग्-
खात्र पतित । कस्यचिद् घोटकाः यान्ति । कस्यचिद्बलोवर्द्धा, कस्यचिद् धान्यं याति, कस्य-
चिद्बस्त्र, कस्यचिद्भाजनं, मम गृहे तु पुत्रा हताः । मित्रेणाक्त--केन हताः ? कमले-
श्वरोऽवग्--

20 वधूर्चौरैरबलाभिः कृतयो षट्कैरिह ।

हता मे स्रनवो मित्र--स्तेनैर्धनिकैरिव ॥६॥

सुहृत्प्रादेति--

वाहरा न कृताः किं भोस्तत्पृष्टौ लघुसायुधैः ।

भटैर्वीर्योत्कटैर्वाढं साकं मित्र त्वया तदा ॥७॥

25 विषं मुञ्चन्ति सर्पोऽपि, गुहीतं तस्करा अपि ।

कृतयो घटका एते, न मुञ्चन्ति कदाचन ॥८॥

अतोऽन्यद्वस्तु गतं कदाचिद्बले, पुनर्यद्वधूमिर्गृहीतं तत्प्राणान्तेऽपि न बलते ।

इति वधूविषये कथा ॥३८१॥

[382] अथ बुद्ध्यपरि क्रोथलकथा ।

30 एकस्य कस्यचिद्दण्डिजो गृहे सदा वधू रुतं कर्तयन्ती विश्रामं न लभते । इतोऽन्वदा

पुराद्बहिर्गता रूतकोथलकान् बहून् दृष्ट्वा प्राह सख्यग्रे—'काहं करिसिह' इति जल्पन्ती
प्रथिलां ग्रहग्रस्तां ज्ञात्वा श्रेष्ठी ज्योतिषिकान् पृष्ट्वा पृष्ट्वा धनं भूरि व्यधितवान् । ततश्चैको
बुद्धिमास्तत्रागत' । कृत्रिमवृणसमूहं ज्वालयन् जगौ तां सुभां प्रति रूतकोथलका ज्वलन्तः
सन्ति ज्वलिता वा । एतत् श्रुत्वा सा निर्ग्रथिला जाता हृष्टा च ।

इति बुध्युपरि रूतकोथलकथा ॥३८२॥

5

[383] अथ उचितसमस्यापूरणे भोजधनपालसम्बन्धः ।

अन्यदा भोजराज रात्रौ निर्वृत्तो लघुनीतिहेतवे गृहाद्बहिर्निर्ययौ, तदा स्व निर्वेक्षत्व
वीक्ष्य एक समस्यापदं च करोति—'आजविगूता हंति'

ततो गृहमध्ये समेत्य सुप्तः । प्रातर्धनपालपण्डितपार्श्वे स्व समस्यापदं पप्रच्छ, तदा
धनपालपण्डित औत्पत्तिकबुद्धिमान् पदत्रयं प्राहेति—

10

लांवा तांणा नहि तणति, आडी, आडी नली न भरति ।

वणकर वेजा न वणंति, तो आजविगूता हंति ॥१॥

इति श्रुत्वा हृष्टो राजा धनपालाय लक्षत्रयं ददौ ।

इति उचितसमस्यापूरणे भोजधनपालसम्बन्धः ॥३८३॥

[384] अथ समस्यापूरणे धनपालपण्डितसम्बन्धः ।

15

एकदा भोजराजो मार्गे गच्छन् एकां सुरूपां नारीं दृष्ट्वा हस्तस्थितं नागवल्लीबीटकं
तस्यां पार्श्वे चिक्षेप तदा तया तद्बीटकं क्षिप्तं दूरत, एतद् दृष्ट्वा राज्ञः समस्यापदं
ससुस्पन्नम्—

'किणि कारणि ए लखइं लंखइ'

एतत्समस्यापदं धनपालपण्डितस्याग्रे राज्ञा पृष्टं । ततः पण्डितेनैव पूरिता समस्या
पदत्रयकरणेन—

20

सकुलीणी नऽशीलवंती, रायदृष्टि पद्दी भमंती ।

अंगनयणप्रियकारणि राखइं, तिणि कारणि ए लंखइं लंखइ ॥१॥

एतच्छ्रुत्वा राजा पुनर्लक्षत्रयं तस्मै ददौ ।

इति समस्यापूरणे धनपालपण्डितसम्बन्धः ॥३८४॥

[385] अथ भोजस्य धनपालपूरितसमस्यासम्बन्धः ।

25

एकदा भोजराज स्वधवलगृहस्योर्ध्वं स्थितः आसन्नगृहस्योपरि स्थितामेका स्त्रिय, अम्बरं

हस्तेन ऊर्ध्वाकृत्य आतपे शोषयन्ती दृष्ट्वा समस्यापदं चकारेति—

[रंगि] 'रंग चगि उद्धंगि अभिअंगुलि धज फिरहरइ'

इम समस्यापदं राजा धनपालपण्डितपाश्र्वे पप्रच्छ, तदा धनपालः पदत्रयकरणात्पूर्यामास पूर्णं समस्यामिति—

- 6 एण१ इंदुर अरविद३ करणि४ कलवठि५ तु हेमपयकणि६ नयणि१ चयणि२परिमलि३ चलंति४,
सुसरसदि५ कंति६ जिणमठ१ पुन्न२ पुलिअ३ मयंद४ अदद्ध५ वंचदह६ धलि२ ।
'वरि१ सरि२ वणि३ सुहकारि४ अह मेरुपव्वय५ सुरण६ सरइ१ मेहिम२ गमइ३,
पावस४ कुसुमाइ५ लिखिरइ रायरंगि चंगि उद्धंगि अभिअंगुलि धज फिरहरइ ॥१॥
अत्रापि पूर्ववद्दानम् । इति भोजस्य धनपालपूरितसमस्यासम्बन्धः ॥३८५॥

- 10 [386] अथ अकृतपुण्यस्य मन्त्रिणः सम्बन्धः ।

पद्मपुराद्वज्रभूषः सिंहवैरिण जेतुं गत । तत्र महायुद्धं जातं । तदा एकस्य कस्यचित् पुरुषस्य मृतस्य पतितस्य शवं भक्षितुमेकं श्वानो गतो यदा तदा परो जगौ श्वानः—भो आत । श्रूयता मम वच पूर्वं ततो भक्षितव्यमिदं । ततः स प्राह—

हस्तौ दानविवर्जितौ श्रुतिपुटौ सारस्वतद्रोहिणौ,

- 15 चक्षुः साधुविलोकने न रसिकं पादौ न तीर्थाध्वगौ ।
लुञ्जालञ्चितद्रव्यपूर्णमुदरं गर्वेण तुङ्गं शिरो,
आतः कुर ! मुञ्च मुञ्च सहसा निन्द्यस्य निन्द्यं वपुः ॥१॥

एष पूर्वं वभूव । अनेन किमपि सुकृतं न कृतं । लोका दुःखिनः कृताः । अतोऽस्य पापिनः शरीरं त्यज । ततस्तावपि श्वानौ तत्त्यक्त्वाऽन्यत्र गतौ ।

- 20 इति अकृतपुण्यस्य मन्त्रिणः सम्बन्धः ॥३८६॥

[387] अथ स्त्रीणामग्रे गुह्यं न वक्तव्यमिति विषये नागपुण्डरिककथा ।

- एकदा ताक्ष्याद्दुष्टाद् हननोद्यतान्नागपुण्डरिको नष्टः । भूतले समागतः दध्यौ च—
कमप्याश्रयं कृत्वा स्थीयते । अतो विप्ररूपं कृत्वा एकां ब्राह्मणीं गृहिणीं चकार । ततः स
नागो मनोवाञ्छितं पत्न्याः पूरयति । पत्न्या पृष्ट्वा त्वं कुतः ईदृशीं श्रियमानयन्नसि ? स्त्रिया
25 कदाग्रहे वृते स्व स्वरूपं पत्न्याः पुरः स जगौ । सा च पत्नी सदा पानीयमानेतुं सरोवरे
याति । इतस्ताक्षर्यः स्वं वैरिणं हन्तुं निर्गतः । स्थाने विलोकयन् दध्यौ “प्रायः पानीयहारिस्त्री-
दण्डके वद्धीं वार्त्तां श्रूयन्ते ।” ततः स तस्मिन्-ग्रामे पानीयहारिदण्डकेऽभ्येत्य तस्थी

दैवयोगात् ।

इत् सा ब्राह्मणी स्वस्वभर्तृवर्णनं कुर्वाणाभ्य स्त्रीभ्य [प्रति] प्राह—मदीयो भर्ता नाग-
पुण्डरिक. स च यद्वाञ्छयते तत्तत्पूरयति । एतत् श्रुत्वा ताक्ष्यस्तस्याः स्त्रिय पृष्टौ गत्वा
नागपुण्डरीक धृतवान् प्राह च—रे दुष्ट ! कुत्र थास्यसि मम पार्श्वान् ? तदा स स्वस्त्री-
प्रोक्त ज्ञात्वा नागपुण्डरीको जगौ—

5

स्त्रीणां गुह्यम् न वक्तव्यं, प्राणैः कण्ठगतैरपि ।
नीयते पक्षिराजेन, नागपुण्डरिको यथा ॥१॥

एतच्चरूपन् स स्वस्थाने नीत्वा ताक्ष्येण निगृहीतः ।

इति स्त्रीणामग्रे गुह्यम् न वक्तव्यमिति विषये नागपुण्डरीककथामम्बन्धः ॥३८७॥

[३८८] अथ पश्यतोहरसौवर्णकारसम्बन्धः ।

10

कस्मिंश्चित्पुरे सौवर्णिको दुर्बलो भूपेन दृष्ट पृष्टश्च तव दुर्बलत्वं किं दृश्यते ? सौवर्णिको
जगौ—हेम न दृश्यते । राजा जगौ—हेम दर्शयिष्यते तुभ्य, तदा त्वं मत्तो भविष्यसि । स
जगौ—हेम दृष्ट यदि तदाऽह मत्त एव ।

ततो राज्ञा हेममयी ५२ पलमयी स्थालिका दर्शिता । तत सौवर्णकारको यत्र सा स्थाली
धाव्यते तत्र कर्कशां बालुकां क्षिप्तवान् छन्न । ततः स सुवर्णकारकः ता बालुकां लात्वा
गालयित्वा सुवर्णसकुलं कृतवान्, मत्तोऽभूच्च ।

15

राज्ञा पृष्टमेतत्कृत प्राश्रुतीकृत । सोऽवग—राजा तुष्टः । राजा प्राह—कथमहं तुभ्यं तुष्टः ।
तत स प्राह—स्वामिन् ! या ५२ पलहेमस्थाली विद्यते सा तोलयता । ततो राज्ञा तोला-
पिता ४४ पलमयी जाता स्थाली । ततो पारितोषिकदानं ददौ तस्मै ।

इति पश्यतोहरसौवर्णकारसम्बन्धः ॥३८८॥

20

[३८९] अथ दानपरीक्षायां ईश्वरपार्वतीसम्बन्धो लौकिकः ।

ईश्वरपार्वत्यौ पृथिवोचेष्टित विलोकयितुं निर्गतौ । पार्वती जगो—लोकाः सर्वे दानिनो
विद्यन्ते । ईश्वरो जगौ—नैव । ततो लोकनरीश्वरार्थं तापसरूपं कृत्वा एकस्य कौटुम्बिकस्य गृहे गतौ ।
प्रात तदा तस्य पत्नी कण्डकं बन्धयित्वा जानुदण्डनकर्म भ्रमन्ती, छगण क्षेपयन्ती, गोरसं
सर्वबलेन विलोक[ड]यन्ती, विश्राममगृह्णाना दृष्ट्वा प्रोचतु—भिक्षां देहि । तदा कौटुम्बिका
जगौ—किं सिक्ककाया वसितौ, यतः प्रातरेव भिक्षायै आगतौ युवा, निःकर्माणौ स्थः । अस्माक
कार्याणि विद्यन्ते अधुना, परिवारिता नास्मि ।

25

ईश्वरो जगौ—तत्र ईदृश शोभहिषीधनं अष्टगुणं भवतु । इति जल्पित्वा ततोऽग्रे गच्छन्ने-

क्षतिं गृहे गतौ । तत्र भिक्षा याचिता । तेनोत्थाय भावतो भिक्षा ददे । ततो निर्गच्छन्नीश्वरोऽवग—अस्य गृहं धक्ष्यतु । ततः सोऽग्रे यदा चचाल तदा स क्षत्रियः पृष्टी गतः । पृष्टं, भवतैवं कथं जल्पित ? ईश्वरोऽवग—तं पार्वतीं प्रति अग्रे कथयिष्यते ततः स क्षत्रियः पश्चाद्वलितः । स्वं गृहं दग्धं पुत्रपत्न्यौ च दग्धानि ज्ञात्वाऽकस्मान्मृतः ।

- 8 इत ईश्वरपार्वत्यौ स्वर्गे गतौ । पार्वत्या पृष्टं—येनावयोर्भिक्षा दत्ता सोऽत्र कथं सुखं न मुञ्चते । ततः ईश्वरः क्षत्रियः पुत्रपत्नीयुत देवसुखं मुञ्चानो दर्शितः । दानेन ईदृशं सुखं प्राप्तं । मर्त्यलोके मनसा चिन्तितं न सिध्यति । अत्र मनसा चिन्तितं सर्वं सम्पद्यते । पार्वती जगौ तर्हि सा कौटुम्बिका विलोक्यते । ततस्तत्रायातौ तत्र सा अष्टगुणे महिष्यादि धने जाते - गुणं रलन्ती दर्शिता । ईश्वरेण प्रोक्तं च—अत्रैवं रलति परत्र च श्वभ्रं गमिष्यति अतो मयोक्तमष्टगुणं भवतु । पार्वती प्राह—सत्यमुक्तं भवता, दानिनो भावतो ददाना स्तोका एव ।

इति दानपरीक्षायां ईश्वरपार्वतीसम्बन्धो लौकिकः ॥३८९॥

[390] अथ भाग्ये इभ्यपुत्र—निर्धनपुत्रसम्बन्धः ।

एकदा द्वौ पुरुषौ इभ्यनिर्धनपुत्रौ गुरुपाश्वर्णे श्लोकमेकं शुश्रुवतुश्चेति—

सर्वत्र सुखिनां सौख्यं, दुःखिनां दुःखमेव तु ।

- 15 सर्वत्र वायसाः कृष्णा, हंसाः श्वेताश्च सर्वतः ॥१॥

इति श्रुत्वा इभ्यपुत्रेण निर्धनपुत्रस्य धीर्दत्ता प्रोक्तं च—विदेशं गच्छ, लक्ष्मीसर्जय, यथेष्टं विलस । स च श्रियं लात्वा निर्ययौ लक्ष्मीकृते इभ्यपुत्रस्तु बाहुसखा निर्गत कस्मिन्पुरे गतस्तत्रोद्याने स्थितः ।

- 20 इतो [कश्चिद्] राजा परलोकं गतः । मन्त्रिभिश्चिन्तितं—राज्ञः पुत्री तिलकसुन्दरी विद्यते । यस्य पञ्चदिव्यं राज्यं दत्तंऽस्मै साऽपि दीयते । एव कृते तैः पञ्चदिव्यैरिभ्यपुत्रस्य राज्यं दत्त । ततः सा कन्याऽपि तस्मै ददे ।

- इत स राजा गवाक्षस्थ एक कार्बटिक दृष्ट्वा स्वपाश्वर्णे नीतवान् । ततो राज्ञा स उपलक्षितः । ततोऽधोमुखो निर्धनः पुमानभूततः इभ्यपुत्रो राजा जगौ—गुरुकृतं सत्यं जात । गुरवः पृष्टाः । प्राग्भवसम्बन्धः प्राह—राजन् ! त्वया प्राग्भवे बह्वी श्रीधर्मं न्ययिता तेन तव 25 राज्यं जातम् । अनेन तु प्राग्भवेऽपि सत्या श्रियि मनागपि धर्मं न न्ययित अतोऽसौ दरिद्रो । ततो राजा धर्मं चकार विशेषात्सोऽपि निर्धनो निर्द्रव्यो धर्मं चक्रे । ततो द्वावपि अग्रेतने भवे स्वर्गतौ ।

इति भाग्ये इभ्यपुत्र—निर्धनपुत्रसम्बन्धः ॥३९०॥

[391] अथ परापवादग्रहणे लौकिकपरिव्राजिकासम्बन्धः ।

- एकस्मिन् ग्रामे वेद्यापाटकासन्ने एका परिव्राजिका तिष्ठति । सा च स्नानादि कृत्वा 30 मुह्यते । ततः सा आसन्नवेद्यागृहे भोगाय नटविटखण्डकमनुजानागच्छतो दृष्ट्वा ईर्ष्यापरा दभ्यात्वेवं—वेद्या पापिनी सदा पापं बहु कुरुते, ततस्तया तत्रागच्छतां नराणां संख्यां कर्तुमेकं

भाजनं मण्डित । यस्मिन्दिने यावन्तो नरा आगच्छन्ति तस्मिन्दिने तावन्त कर्करास्तया
भाजने क्षिप्यन्ते ।

रे प्रत्राजिकाभ्राता समागत, भगिन्या भोजितः, सा च कार्याय वर्हिर्गता ।
इतोऽतिथिना भ्रात्रा भाजनमुद्घाटितं, कीटकभृतं दृष्ट्वा भगिन्या अग्रे पृष्टं—भगिनि । इदं
भाजन कीटकैः किं भृतं ? साऽवग—यावन्त पुरुषा अस्या वेद्याया गृहे भोगहेतवे समायान्ति 5
तेषां संख्याकृते कर्करा मया क्षिप्ताः सन्ति । भ्राताऽवग—त्व तु अस्यामीर्ष्यां दधाना अपवाद
जल्पन्त्येवमकार्षीः तेन त्वया वेद्यापापं गृहीत, पापिनः करणवारो न क्रियते, यदि पापिनः
क्रियते तदा तस्य लगति । यतः—

अतिथिश्चापवादी च, द्वावेतौ मम वान्धवौ ॥

अपवादी हरेत्पाप—मतिथिः स्वर्गसंक्रमः ॥१॥ 10

यस्त्वया तस्यां वेद्यायामीर्ष्या कृता अतः कर्कराः फीटा जाताः । ततस्तया तद्गृह
ऽन्यत्रोषितं । परापवादो मुक्तः । सुखिनी जाता ।

इति परापवादग्रहणे लौकिकप्रत्राजिकासम्बन्धः ॥३९१॥

[३९२] अथ कल्पितघूकसम्बन्धो दुर्जनोपरि ।

एकदा घूको भुव पाताल च जित्वा स्वर्गं गतः स्वर्गं जेतु । तत्र स्वर्गमुच्चालयितुम् घोरं 15
कर्तुं लग्नः तदा शक्रस्त तादृश शब्द श्रुत्वा पप्रच्छ देवान् । कोऽसौ एवविधः स्वरः
त । देवैः प्रोक्त—पाताल पृथ्वीं च जित्वा स्वर्गं जेतुं घूकोऽत्रायातोऽस्ति ।

इन्द्रोऽवग—धीरां दत्त्वात्राकार्यताम् । तत्रेन्द्रपार्श्वे आनीतः सः, इन्द्रेण पृष्टः—ईदृक्षा
भूमण्डले वि : सन्ति ? घूकोऽवग—

अरघट्टो घरदृक्च, लम्बकर्णोऽथ वायसः । 20

कौशिको रासभश्चैव, पडेटे मधुरस्वराः ॥१॥

इन्द्रो —

एकेनोद्वासितः स्वर्गः, किं पुनः पञ्चभिः सह ।

हा हा बज्रमयी पृथ्वी, यां न याता रसातलम् ॥२॥

इत्युक्त्वा शक्रोऽवग—गच्छ, अरघट्टघरट्टादिस्वमित्प्रार्श्वे नो चेदनेन तव शीर्ष 25
छेत्स्ये । ततः स नष्टः पुनर्भूमण्डले समागात् ।

इति कल्पितघूकसम्बन्धो दुर्जनोपरि ॥३९२॥

क्षत्रियस्य गृहे गतौ । तत्र भिक्षा याचिता । तेनोत्थाय भावतो भिक्षा ददे । ततो निर्गच्छन्नीश्वरोऽवग्—अस्य गृहं धक्ष्यतु । ततः सोऽग्रे यदा चचाल तदा स क्षत्रियः पृष्टौ गतः । पृष्टं, भवतैव कथं जल्पित ? ईश्वरोऽवग्—तं पार्वतीं प्रति अग्रे कथयिष्यते ततः स क्षत्रियः पश्चाद्भलितः । स्वं गृहं दग्ध पुत्रपत्न्यौ च दग्धानि ज्ञात्वाऽकस्मान्मृतः ।

- 5 इत ईश्वरपार्वत्यौ स्वर्गं गतौ । पार्वत्या पृष्टं—येनावयोर्भिक्षा दत्ता सोऽत्र कथं सुखं न मुञ्चते । तत ईश्वरः क्षत्रियः पुत्रपत्नीयुतः देवसुखं मुञ्चानो दर्शितः । दानेन ईदृशं सुखं प्राप्त । मर्त्यलोके मनसा चिन्तितं न सिध्यति । अत्र मनसा चिन्तितं सर्वं सम्पद्यते । पार्वती जगौ तर्हि सा कौटुम्बिका विलोक्यते । ततस्तत्रायातौ तत्र सा अष्टगुणे महिष्यादि धने जाते - गुण रलन्ती दर्शिता । ईश्वरेण प्रोक्तं च—अत्रैवं रलति परत्र च इवध्रं गमिष्यति अतो
- 10 मयोक्तमष्टगुणं भवतु । पार्वती प्राह—सत्यमुक्तं भवता, दानिनो भावतो ददाना. स्तोका एव ।

इति दानपरीक्षायां ईश्वरपार्वतीसम्बन्धो लौकिकः ॥३८९॥

[390] अथ भाग्ये इभ्यपुत्र—निर्धनपुत्रसम्बन्धः ।

एकदा द्वौ पुरुषौ इभ्यनिर्धनपुत्रौ गुरुपाश्वरे श्लोकमेकं शुश्रुवतुश्चेति—

सर्वत्र सुखिनां सौख्यं, दुःखिनां दुःखमेव तु ।

- 15 सर्वत्र वायसाः कृष्णा, हंसाः श्वेताश्च सर्वतः ॥१॥

इति श्रुत्वा इभ्यपुत्रेण निर्धनपुत्रस्य धीर्दत्ता प्रोक्तं च—विदेशं गच्छ, लक्ष्मीमर्जय, यथेष्टं विलस । स च श्रियं लात्वा निर्ययौ लक्ष्मीकृते इभ्यपुत्रस्तु बाहुमखा निर्गत कस्मिन्पुरे गतस्तत्रोद्याने स्थितः ।

- 20 इतो [कश्चिद्] राजा परलोकं गतः । मन्त्रिभिश्चिन्तितं—राज्ञः पुत्री तिलकसुन्दरी विद्यते । यस्य पञ्चविन्ध्य राज्यं दत्तेऽस्मै साऽपि दीयते । एव कृते तैः पञ्चदिव्यैरिभ्यपुत्रस्य राज्यं दत्त । तत सा कन्याऽपि तस्मै ददे ।

- इतः स राजा गवाक्षस्थ एकं कार्बटिकं दृष्ट्वा स्वपाश्वरे नीतवान् । ततो राज्ञा स उपलक्षितः । ततोऽधोमुखो निर्धनं पुमान्भूततः- इभ्यपुत्रो राजा जगौ—गुरुक्तं सत्यं जात । गुरवः पृष्टाः । प्राग्भवसम्बन्धः प्राह—राजन् । त्वया प्राग्भवे बहवो श्रीधर्मं व्यथिता तेन तव
- 25 राज्यं जातम् । अनेन तु प्राग्भवेऽपि सत्या श्रियि मनागपि धर्मं न व्यथितं अतोऽसौ दरिद्री । ततो राजा धर्मं चकार विशेषात्सोऽपि निर्धनो निर्द्वयो धर्मं चक्रे । ततो द्वावपि अत्रेतने भवे स्वर्गतौ ।

इति भाग्ये इभ्यपुत्र—निर्धनपुत्रसम्बन्धः ॥३९०॥

[391] अथ परापचादग्रहणे लौकिकपरिव्राजिकासम्बन्धः ।

- एकस्मिन् ग्रामे वैश्यापादकासन्ने एका परिव्राजिका तिष्ठति । सा च स्नानादि
- 30 मुक्ते । ततः सा आसन्नवैश्यागृहे भोगाय नटविदस्त्रण्डकमनुजान् । दृष्ट्वा ईर्ष्यापरा दय्यावेवं—वैश्या पापिनी सदा पापं बहु कुरुते, ततस्तथा तत्रागच्छतां नराणां कर्तुं वैकं

भाजनं पृथु मण्डित । यस्मिन्दिने यावन्तो नरा आगच्छन्ति तस्मिन्दिने तावन्त कर्करास्तया
भाजने क्षिप्यन्ते ।

अत्रान्तरे प्रव्राजिकाभ्राता समागत, भगिन्या भोजितः, सा च कार्याय वहिर्गता ।
इतोऽतिथिना भ्रात्रा भाजनमुद्घाटित, कीटकभृतं दृष्ट्वा भगिन्या अग्रे पृष्टं—भगिनि ! इदं
भाजन कीटकैः किं भृतं ? साऽवग—यावन्त. पुरुषा अस्या वेश्याया गृहे भोगहेतवे समायान्ति 5
तेषा सख्याकृते कर्करा मया क्षिप्ताः सन्ति । भ्राताऽवग—त्व तु अस्यामीष्यां दधाना अपवाद
जल्पन्त्येवमकार्षीः तेन त्वया वेश्यापाप गृहीतं, पापिनः करणचारो न क्रियते, यदि पापिनः
क्रियते तदा तस्य लगति । यतः—

अतिथिश्चापवादी च, द्वावेतौ मम वान्धवौ ॥

अपवादी हरेत्पाप—मतिथिः स्वर्गसंक्रमः ॥१॥

10

यत्त्वया तस्यां वेश्यायामीष्यां कृता अत. कर्कराः कीटा जाता. । ततस्तया तद्गृह
ऽन्यत्रोषितं । परापवादो मुक्तः । सुखिनी जाता ।

इति परापवादग्रहणे लौकिकप्रव्राजिकासम्बन्धः ॥३९१॥

[३९२] अथ कल्पितधूकसम्बन्धो दुर्जनोपरि ।

एकदा धूको भुव पाताल च जित्वा स्वर्गं गतः स्वर्गं जेतु । तत्र स्वर्गमुच्चालयितुम् घोरं 15
शब्दं कर्तुं लग्न. तदा शक्रस्तं तादृशं शब्दं श्रुत्वा पप्रच्छ देवान् । कोऽसौ एवविधः स्वरः
त । देवैः प्रोक्त—पाताल पृथ्वीं च जित्वा स्वर्गं जेतुं धूकोऽत्रायातोऽस्ति ।

इन्द्रोऽवग—धीरां दत्त्वान्नाकार्यताम् । तत्रेन्द्रपार्श्वे आनीतः सः, इन्द्रेण पृष्टः—ईदृक्षा
भूमण्डले वि : सन्ति ? धूकोऽवग—

अरघट्टो अरघट्टश्च, लम्बकर्णोऽथ वायसः ।

कौशिको रासमश्चैव, पडते मधुरस्वराः ॥१॥

20

इन्द्रोऽवग—

एकेनोद्वासितः स्वर्गः, किं पुनः पञ्चभिः सह ।

हा हा वज्रमयी पृथ्वी, या न याता रसातलम् ॥२॥

इत्युक्त्वा शक्रोऽवग—गच्छ, अरघट्टघरट्टादिस्वमित्रपार्श्वे नो चेदनेन वज्रेण तव शीर्षं 25
छेत्स्यते । तत. स नष्टः पुनर्भूमण्डले समागात् ।

इति कल्पितधूकसम्बन्धो दुर्जनोपरि ॥३९२॥

[393] अथ असंभाव्या त्व्ये भूपमन्त्रिसम्बन्धः ।

कस्मिंश्चित्पुरे भीमो भूपो राज्यं करोति । तस्य चन्द्रो मन्त्री । एकदा मन्त्री अरण्य-
मध्ये जलाशये शिलां तरन्ती दृष्ट्वा पश्चादागतो भूपस्याग्रे प्रोक्त-मया जले शिलां तरन्ती इष्टा ।
राजा जगौ-असंभाव्यं न वक्तव्यं, प्रत्यक्षं यदि दृश्यते । एवं प्रोच्य राज्ञा स जल्पत्रिषुद्धो
6 दध्यौ मयोक्त यद् भूपस्याग्रे तन्न वरं ततोऽन्यदा राजाऽऽवापहृतो महाटव्यां गतः तत्र वानर-
वानरिणा गीतानि सुश्राव । ततः पश्चादागत मन्त्रीपुरं पदद्वयं प्राह—

यथा वानरगीताना, तथा तरति सा शिला । यत् त्वया दृष्टा शिला जले सा सत्या । मया
यतोऽघ वानरगीतं श्रुतं तदपि कोऽपि कथितं न श्रद्दवे कस्याप्यग्रे न प्रोच्यमानमस्ति ।

इत्थसभाव्यावक्तव्ये भूपमन्त्रिसम्बन्धः ॥३९३॥

10 [394] अथ कुपत्नीदृष्टान्तः ।

एकस्मिन्ग्रामे श्रेष्ठिन पत्नी अकथितकारिका विद्यते । इतस्तस्यापणे-बहुकालादेकः प्राधू-
णकः समागत । तत आगतस्वागतादि मिथः कृतं । श्रेष्ठो गृहे गतः प्राह—पत्नि । एकः
सुहृद् बहुकालादागतोऽस्ति, यदि त्वं प्राध्वरमार्गेण त्व कार्याणि प्रोक्तानि कुरुषे तदा स
आकाशते जेमनाय । पत्नी प्राह—अग्रे तव कथितानि कारं कारं विनास्मि तथापि कार्यसंख्या
15 यदि कथय तदा कुर्वे । तत पष्टि कार्यसख्या कृता । प्राधूर्णको जेमिनुमानीतः । तथा
आचमनादि प्रारभ्य कार्याणि गणितुं मण्डितानि तावद्यावत्तक्रपरिवेषणवेला समायाता । तक्र-
मेकशः पत्रिवेषित । श्रेष्ठिनोक्त-पुनस्तक्रमानय । ततस्तया स तक्रचुरडकः पत्युर्मस्तके आहतो
भग्नः । श्रेष्ठो कृष्णमुख बत्याय हृष्टे गतः । सुहृदा पृष्ट किं कृष्णमास्य कर्तुं । तत श्रेष्ठो
गृहिणीस्वरूप प्राह । ततः सुहृत्प्राह—

20 अनेकानि सहस्राणि, भग्नानि मम मस्तके ।

गुणवतीह ते भार्या, भाण्डमूल्यं न याचते ॥१॥

मम पत्नी तु भग्ने भाजने वखाञ्चल तदा मुञ्चते यदा भाण्डमूल्य दीयते, एव प्रोच्य
सोऽपि स्थिरीकृतः । इति कुपत्नीदृष्टान्तः ॥३९४॥

[395] अथ दुर्ग्रहस्त्रीविषये सम्बन्धः ।

25 कस्मिंश्चिद्ग्रामे कौटुम्बिको वसति स्म । तस्य पत्नी अतीव दुर्माद्या । पत्युः[पत्यै] कार्याणि
आदिशति पत्यु पाश्वात्कारयति च । यदा कान्त मनागुस्तूरे करोति तदा तथा कटाक्षाणि
मुञ्चते यथा स त्वरित कार्यं करोति । ततोऽन्यदा एकस्मिन् स्थाने धरटिका शब्द कर्वाणां दृष्ट्वा
प्राहाऽऽत्मस्थिरीकरणाय—

रे रे ! यन्त्रक ! मा रोदीः, किं किं न यन्त्यमूः ॥

30 कटाक्षोत्थेपमात्रण, कराकृष्टस्य का कथा ॥१॥

एवं प्रोच्य स्वमात्मानं स स्थिरीचकार ।

इति दुर्गाहस्त्रीविषये संबंधः ॥३९५॥

[३९६] अथ बलीवर्दपातितसम्बन्धः

एकस्मिन् ग्रामे एक कौटुम्बिक प्रातरुत्थाय प्रामाप्रस्थस्तम्भे विलगित्वोच्चैः गीति । राज्ञो-
क्त-भो कौटुम्बिक । प्रातरमङ्गलं न क्रियते रोदनात् । स प्राह—स्व चरित्रं स्मारंस्मार 5
रुद्यते मया । राजा जगौ—किं ते चरित्रं ? कौटुम्बिकोऽवगच्छ ससुदामध्ये कसद्वीपे स्त्री-
राज्ये । नत्र गतं सन् मम चरित्रं ज्ञास्यसि । ततः स कौतुकी तत्र द्वीपे गतः चतुर्थे स्थितः ।
एका स्त्री दिव्यरूपा तत्रागत्य भूप स्वस्वामिनीपार्श्वे निनाय । तत्र स पति कृत्वा न्यापितः
वर्यकर्पूरवासितपयसा स्नापितः । वर्यदिव्याहारैर्भोजितः । हिण्डोलाखट्वायां आयितः । देव-
सुखमनुभवति स्म । सा च कर्मिन्श्चिद् द्वीपे यदा याति जल्पति स्म, त्वया एते २० उपवरका 10
नोद्घाटनीयाः, सुखेन कर्पूरपानकस्तूरी-भोगसुखमनुभवनीयं । सन्ध्यायामायाति । ततः सा
भोगसुखं दत्ते जल्पति च यदि यात्वाऽन्यत्र पुनरागमिष्यसि तदा हतो एव अत्र स्थितश्चिरं
मया सह सुखं भोक्तव्यमेव सुखेन तिष्ठन्नन्यदा तस्यां गतायामेक उपवरक उदघाटितस्तस्मिन्
घोटको वर्यो हेषारव चकार । तं घोटकमारुह्य वनादिद्वीपानि विलोक्य तत्कालं पश्चादा-
गत्य स्वस्थाने स्थितः । प्रतिदिनं नवीनवाहनारूढा द्वीपानि विलोकयति । 15

एकदा वर्यं बलीवर्दं सुकुमालशरीरमारुह्य निर्गतः स चाटव्यां लासयित्वा बलीवर्दं पृष्टित-
पातितः क्षितौ, बलीवर्दो गतोऽदृश्यतां, ततः क्षणाद्दृश्यतो दध्यौ, तत्र गम्यते तदा सा माहन्ति
अतस्तत्रत्यं सुखं स्मरन् स्वपुरे समेत्य स्तम्भे लगित्वा रुदितुं लग्नो यदा, तदा स कौटुम्बिको-
ऽभ्येत्य प्राह—'किं बलिदंडं पाडया' । राजा प्राह—स्वमपि बलीवर्देन पातितः ततो द्वाभ्या 20
मिथः स्वचरित्रे प्रोक्ते ततस्तत्रत्यं सुखं यावज्जीवं तौ स्मरतः स्म ।

इति बलीवर्दपातितसम्बन्धः ॥३९६॥

[३९७] अथ वीणाग्रामे श्रीनेमिजिनकल्पः ।

वीणाग्रामे श्रीजिनेन्द्रप्रासादे सदा प्रातरुत्थाय एका श्राविका भक्तिपूर्वं प्रभोः सद्गानि प्रभु-
प्रणम्य सर्वत्र देवगृहं प्रमार्जयामास । एवं प्रत्यहं कुर्वतो प्रभुहस्ते एकं विश्वलप्रियं ददशे ।
सा तं ललौ यदा तदाऽधिष्ठायकसुर प्रभोर्मुखोऽवतीर्थावकू—तव भक्त्याऽहं तुष्टोऽस्मि । त्वया 25
प्रत्यहं देवगृहं प्रमार्जनीयमेको विश्वलप्रियो ग्राह्य परं कस्यामे न वक्तव्यमेव सा प्रत्यहं एकं
विश्वलप्रियं गृह्णाना ऋद्धिवती जाता ।

एकदा रहसि सख्यां पृष्ट—तव रुस्तुष्टोऽस्ति, येनेदृशी ऋद्धिर्जाता तव सा चारुस्माद्
रभसवृत्त्या प्रभुतुष्टिसम्बन्धं जगाद । ततोऽप्रेतने दिने देवगृहं प्रमार्ज्यं यावद्विश्वलप्रियं गृह्णाति
प्रभुस्तान्नं विचटाति । ततः सा विलक्षाऽभूत् । ततोऽधिष्ठायकाऽवगच्छ—अद्यप्रभृति त्वया 30
विश्वलप्रियेच्छा न कार्या ।

इति वीणाग्रामे श्रीनेमिजिनकल्पः ॥३९७॥

[३९८] अथ व्यापारे सम्बन्धः ।

एकस्मिन्प्रामे चन्द्रः श्रेष्ठो वसति स्म । स च व्यवसायं चकार । अन्यदा एकं ग्रामक-
रणवारकारक महान्तं दृष्ट्वा स श्रेष्ठो ग्रामकरगवारकासक्तोऽभूत् । क्रमात्तेन राजकुले बहु
धनं पूरितं स च मार्गयामास पट्टयल्लपार्वे । पट्टयल्ला जगो—अधुना पूरय तवाम्रे सर्वमर्पयि-
5 ष्यते मुनर्लोभेन कियन्तो दिना पूरितं पुनर्मांगितं यदा धनं तदा पट्टयल्लो जगौ—अत्रे अर्प-
यिष्यते । राजकुले पूरपूर गृहं धनरिक्तं ततो यदा खेदं दवानो बभूव तदा मित्रेणोक्त—

जह गिलह गिलह उदरं, पच्चगिलीए गिलंति नयणाहं ।
केण य विहिवसेणं, अहिणा लुळुन्दररी गहिआ ॥१॥

एव श्रुत्वा स दभ्यौ—यदीयते तत्प्राप्तमेव दृश्यते साम्प्रतमर्प्यते तदपि गतमेव दृश्यते
10 अतस्त व्यापार त्यक्त्वा श्रेष्ठा पूवरोत्या लक्ष्मोमर्जयन् सुबो बभूव ।

इति व्यापारे सम्बन्धः ॥३९८॥

[३९९] अथ 'बुद्धिर्यस्य बलं तस्य' इति विषये शशकसम्बन्धः ।

यस्य बुद्धिर्बलं तस्य, निर्बुद्धि[द्धे]स्तु कुतो बलम् ।
वने सिंहो मदोन्मत्तो, शशकेन निपातितः ॥१॥

15 कस्मिंश्चित्प्रदेशे मन्दमतिनामा सिंहोऽजस्रं मृगादिजीववधं करोति । अथ तद्वनजां सर्वं
मृगादयः स्मभूय मवितनय सिंहं प्रोचुः—देवास्माकं मध्ये वारकेणैकैको भवतामाहारार्थं स्वस्था-
नस्थानस्थमेव सनेष्यति । इति कृतव्यवस्थायां शशकस्य वारकः समायात । तेन शशकेन
बुद्धिमता कूपस्य कण्ठे समागत्य स्व रूम कूपे प्रतिविम्बितं कृत्वा सिंहं प्रतीदमुक्त्वा
कूपमध्यस्थितस्य शशकस्यायं वारकोऽस्ति, तेन भवताऽयं खादनीयः । ततः सिंहः कूपमध्ये
20 क्षम्पामवाद् भक्षयितुं पञ्चत्वं गतश्च । अतो 'यस्य बुद्धिः' ।

इति बुद्धिर्यस्य बलं विषये शशकसम्बन्धः ॥३९९॥

[४००] अच्यापा० वानरसम्बन्धः ।

अच्यापारेषु व्यापारं, यो नरः कर्तुमिच्छति ।
स एव निघनं याति, कीलोत्पाटीव वानरः ॥१॥

25 कस्यचित् पुरस्यासन्नोद्याने केनचिद्वणिजा प्रासादः कार्यते स्म । तत्र सूत्रधारा अर्ध-
स्फाटितस्तम्भशिलाया अन्तराले ये अनिरवात रवादिरकीलकं दृष्ट्वा अज्ञानाय ग्रामं गता ।
अत्रान्तरे वानरयूथं परिभ्रमन्समायात । तस्य मध्यादेकेन वानरेणान्यवानरनिवारितेनापि

चापत्यादस्थाने कीलिकोत्पाटनमारब्ध । अर्धरफाटितशिलान्तरालप्रविष्टस्य [शिप्नस्य] कीलके तस्य चलिते वानरस्य मरण जातमतो 'अव्यापा०' ।

इति अव्यापा०.....इति वानरसम्बन्धः ॥४००॥

[401] अथ हितवचने व्याघ्रादिसम्बन्धः ।

व्याघ्रवानरसर्पाणां, यन्मया न कृतं वचः ।

तेनाहं निर्विनीतेन, मानवेन निपातितः ॥१॥

5

कस्मिंश्चिद् ग्रामे यज्ञदत्तो ब्राह्मणः । स अतीव दारिद्र्याभिभूतः । एकदा तेन देशान्तरे द्रव्यार्थं गच्छता अटन्या नृपाक्रान्तेन कूपो दृष्ट । तन्मध्याद्द्व्याघ्रवानरसर्पकलादाः कर्पिता । त्रिभिरुपकारः कृतो भूपणफलादानराजपुत्रजीवनै । पूर्वमारितराजपुरुपादिभूपणदर्शनेन व्याघ्रेणोपकारः कृतः । वने पतितस्य सस्याहाराभावाद् बुभुक्षितस्य फलदानेन वानरेणोपकारः कृत । सर्पेण च राजपुत्र जीवन्तं कृत्वा बहुधनदापनेन तस्योपकारः कृत । कलादेन राज्ञो गतसुवर्णसकुलस्य कलङ्को दत्त. तस्मै पुरुपाय च [अतः स आपदि पातित] सांकुलव्यतिरेकेण राज्ञोऽप्रे पैशून्य विधायानर्थे पातित ।

10

अतो व्याघ्र० ..हितवचने व्याघ्रादिसंबन्धः ॥४०१॥

[402] अथ विषमगोष्ठ्यां हंसोलूकसम्बन्धः ।

अकालचर्या विषया च गोष्ठी, कुमित्रसेवा न कदापि कार्या ।

पर्याण्डजं पद्मवने प्रसुप्तं, यनुनिनिर्मुक्तशरेण ताडितम् ॥१॥

15

कस्मिंश्चित्तरसि हसस्य वसत उलूकः, प्राघूर्णक आगतः । हसेन पृष्ट—कुन. स्थानात्स-मायात् ? सोऽन्नवीत्—तव गुगान् स्मृत्वा अहं मैत्र्यर्थं समागतोऽस्मि । मैत्री जाता ।

अन्यदा उलूकेन पद्मवनात्स्वाश्रये गच्छतो हसो न्यमन्त्रि त्वया मदाश्रये आगन्तव्यमिति कथयित्वा उलूक स्नाश्रये गत । हसोऽप्येकदा मित्रमिलनार्थमतिथिर्जात । तौ परस्पर मिलितौ तेनोलूकेनैकदोक्त—दिवसेऽनवलोकनादिदोषप्रसोऽहं त्वया सह गोष्ठीं कर्तुं न शक्नोमि तेन रात्रौ गोष्ठीं करिष्यते । अथ रात्रौ गोष्ठीं कुर्वतोऽनयोस्तत्र वने साथ कोऽपि ज्ञायात् ।

20

अत्रान्तरे उलूको महान्त विस्वर कृत्वा नदीविवरमनुप्रविष्टो । हसस्तु तथैव स्थित. ।

तत केनचित् शब्द्वेधिना विस्वरत्वाद्दुर्निमित्तं विज्ञाय शरेण विद्ध मृतश्च हंस. । अतो अ ० ॥४॥

25

इति विषमगोष्ठ्यां हंसोलूकसम्बन्धः ॥४०२॥

[398] अथ व्यापारे सम्बन्धः ।

एकस्मिन्नामे चन्द्रः श्रेष्ठो वसति स्म । स च व्यवसायं चकार । अन्यदा एकं ग्रामक-
रणवारकारक महान्तं दृष्ट्वा स श्रेष्ठो ग्रामकरणवारकारकासक्तोऽभूत् । क्रमात्तेन राजकुले बहु
धनं पूरितं स च मार्गयामास पट्टयज्ञपाश्र्वे । पट्टयज्ञा जगो—अधुना पूरय तन्नामे सर्वमर्षयि-
5 ष्यते मुनलोभेन कियन्तो दिना पूरितं पुनर्मार्गितं यदा धनं तदा पट्टयज्ञो जगौ—अग्रे अर्ष्य-
यिष्यते । राजकुले पूरपूरं गुहं धनरिक्तं ततो यदा खेदं दधानो बभूव तदा मित्रेणोक्तं—

जइ गिलइ गिलइ उदरं, पच्चगिलीए गिलंति नयणाइं ।

केण य विहिवसेणं, अहिणा छुळुन्दररी गहिआ ॥१॥

एव श्रुत्वा स दध्यौ—यदीयते तत्प्राप्तमेव दृश्यते साम्प्रतमर्ष्यते तदपि गतमेव दृश्यते
10 अतस्तं व्यापारं त्यक्त्वा श्रेष्ठो पूवरोत्या लक्ष्मोमर्जयन् सुखो बभूव ।

इति व्यापारे सम्बन्धः ॥३९८॥

[399] अथ 'बुद्धिर्यस्य बलं तस्य' इति विषये शशकसम्बन्धः ।

यस्य बुद्धिर्बलं तस्य, निर्बुद्धिर्बुद्धेस्तु कुतो बलम् ।

वने सिंहो मदोन्मत्तो, शशकेन निपातितः ॥१॥

15 कस्मिंश्चित्प्रदेशे मन्दमतिनामा सिंहोऽजस्रं शृगादिजीववधं करोति । अथ तद्वनजा सर्वं
शृगादयः सभूय सविनयं सिंहं प्रोचुः—देवास्माकं मध्ये वारकेणैकैको भवतामाहारार्थं स्वस्था-
नस्थानस्थमेव समेष्यति । इति कृतव्यवस्थायां शशकस्य वारकः समायात । तेन शशकेन
बुद्धिमता कूपस्य कण्ठे समागत्य स्व रूपं कूपे प्रतिविम्बितं कृत्वा सिंहं प्रतीदमुक्तं अस्य
कूपमध्यस्थितस्य शशकस्याद्य वारकोऽस्ति, तेन भवताऽयं खादनीयः । ततः सिंहः कूपमध्ये
20 जम्पामवाद् भक्षयितुं पञ्चत्वं गतश्च । अतो 'यस्य बुद्धिः' ।

इति बुद्धिर्यस्य बलं विषये शशकसम्बन्धः ॥३९९॥

[400] अच्यापा० वानरसम्बन्धः ।

अच्यापारेषु व्यापारं, यो नरः कर्तुमिच्छति ।

स एव निधनं याति, कीलोत्पाटीव वानरः ॥१॥

25 कस्यचित् पुरस्यासन्नोचाने केनचिद्वणिजा प्रासादः कार्यते स्म । तत्र सूत्रधारा अर्ध-
स्फाटितस्तम्भशिलाया अन्तराले ये अनिरवात रवादिरकीलकं दत्त्वा अज्ञनाय प्राप्तं गता ।
अत्रान्तरे वानरयूथं परिभ्रमन्समायात । तस्य मध्यादेकेन वानरेणान्यवानरनिवारितेनापि

चापल्वाद्स्थाने क्रीलिकोत्पादनमारब्धं । अर्धस्फाटितशिलान्तरालप्रविष्टस्य [शिष्णस्य] कीलके तस्य चलिते वानरस्य मरण जातमतो 'अव्यापा०' ।

इति अव्यापा०.....इति वानरसम्बन्धः ॥४००॥

[401] अथ हितवचने व्याघ्रादिसम्बन्धः ।

व्याघ्रवानरसर्पणां; यन्मया न कृतं वचः ।

5

तेनाहं निर्विनीतेन, मानवेन निपातितः ॥१॥

कस्मिंश्चिद् ग्रामे यज्ञदत्तो ब्राह्मणः । स अतीव दारिद्र्याभिभूतः । एकदा तेन देशान्तरे द्रव्यार्थं गच्छता अटव्या नृषाक्रान्तेन कूपो दृष्ट । तन्मध्याद्व्याघ्रवानरसर्पकलादाः कर्षिता । त्रिभिरुपकारः कृतो भूषणफलादानराजपुत्रजीवनै । पूर्वमारितराजपुरुषादिभूषणदर्शनेन व्याघ्रेणोपकार कृतः । वने पतितस्य तस्याहाराभावाद् बुभुक्षितस्य फलदानेन वानरेणोपकारः 10 कृत । सर्पेण च राजपुत्रं जीवन्तं कृत्वा बहुधनदापनेन तस्योपकार कृत । कलादेन राज्ञो गतसुवर्णसकुलस्य कलङ्को दत्त तस्मै पुरुषाय च [अतः स आपदि पातित] सांकुलव्यतिरेकेण राज्ञोऽग्रे पैगून्य विधायानर्थे पातितः ।

अतो व्याघ्र० **हितवचने व्याघ्रादिसंबन्धः ॥४०१॥

[402] अथ विषमगोष्ठ्यां हंसोलूकसम्बन्धः ।

15

अकालचर्या विषया च गोष्ठी, कुमित्रसेवा न कदापि कार्या ।

पश्याण्डजं पद्मवने प्रसुप्तं, अनुविनिर्मुक्तशरेण ताडितम् ॥१॥

कस्मिंश्चित्सरसि हसस्य वसत उलूक प्राघूर्णक आगतः । हसेन पृष्ट—कुन स्थानात्स-मायात ? सोऽब्रवीत्—तव गुणान् स्मृत्वा अहं मैत्र्यर्थं समागतोऽस्मि । मैत्री जाता ।

अन्यदा उलूकेन पद्मवनात्स्वाश्रये गच्छतो हसो न्यमन्त्रि त्वया मदाश्रये आगन्तव्यमिति 20 कथयित्वा उलूक स्वाश्रये गत । हसोऽप्येकदा मित्रमिलनार्थमतिथिर्जातः । तौ परस्पर मिलितौ तेनोलूकेनैकदोक्त—दिवसेऽनवलोकनादिदोषप्रस्तोऽहं त्वया सह गोष्ठीं कर्तुं न शक्नोमि तेन रात्रौ गोष्ठी करिष्यते । अथ रात्रौ गोष्ठीं कुर्वतोऽस्योस्तत्र वने साथ कोऽपि आयात ।

अत्रान्तरे उलूको महान्त विस्वर कृत्वा नदीविवरमनुप्रविष्टो । हसस्तु तथैव स्थितः । ततः केनचित् शब्दवेधिना विस्वरत्वाद्दुर्निमित्तं विज्ञाय शरेण विद्ध मृतश्च हस । 25 अतो अकाल० ॥ ४ ॥

इति विषमगोष्ठ्यां हंसोलूकसम्बन्धः ॥४०२॥

[403] अथ अज्ञातस्थानदाने मत्कुणसम्बन्धः ।

नह्यविज्ञातशीलस्य, प्रदातव्यः प्रतिश्रयः ।

मत्कुणस्य च दोषेण, हता मन्दविसर्पिणी ॥१॥

कस्यचिद्वाङ्मः सुप्तस्य शय्याया यूका वसति । तस्याः प्राघूर्णकः मत्कुणः समायातः ।

६ तस्य स्थानं तथा दत्त । मत्कुणस्तु राज्ञश्चटक दत्त्वा नष्टो राज्ञश्चलनेन यूका मृता । इति नह्य० । अज्ञातस्थानदाने मत्कुणसम्बन्धः ॥४०३॥

[404] अथ वृद्धवाक्याकरणदोषे हंसयूथसंबन्धः ।

श्रव्यं वाक्यं हि वृद्धानां, ते वृद्धा ये बहुश्रुताः ।

हंसयूथं वने वद्धं, वृद्धबुद्ध्या विमोचितम् ॥१॥

- 10 कस्मिंश्चिद्वने वटवृक्षस्तत्र हंसकुलं शतप्रमाणं वसति । अथास्य वटस्याधः कौशाम्बीं नाम वल्लीं प्रादुर्भूता दृष्ट्वा वृद्धहंसेनोक्त—एषा अनर्थाय वर्धमाना भाविनी, अत उन्मूल्यते, इत्युक्ते प्रमादाज्जन्मूलिता । कालेन या स्थिता, केनचिद्व्याधेन तेषु हंसेषु आहारार्थं गतेषु पांशाः क्षिप्ता । पतितास्ते सर्वे पाशेषु । वृद्धेनोक्त—मया पूर्वमुक्तमियमनर्थाय भाविनी । भवद्भिः प्रमादादुपेक्षिता वल्ली । इदानीमपि यदि मदीयं वचनं क्रुथ तदा बुद्धिं भवद्भ्यो
- 15 ददामि । तैरपि तथा प्रतिपन्नं । तेन वृद्धहंसेनोक्त—मृता इव यूय सर्वे तिष्ठत । अथ यदा व्याधः युष्मान्मृतानवज्ञाय भूमौ क्षिपति तदैककाल सर्वैरुत्पतितव्य । कृते तथैव तै ९९ हंसान् भूमौ चिक्षेप व्याधः, पुनश्चिन्तित पश्चादयं वृद्धः क्षिप्यते इत्येव मत्वा स भूमौ क्षिप्तः । तैर्हंसैः शतथष्वकान् [शतवलान्] मत्वोत्पतितं नवनवतिभिः । वृद्धः स्थित । व्याधस्त मारयितुं लग्नो यावत्तावत्तेन बुद्धिमतोक्तं—अहो व्याध ! मम विष्टया कुष्टं याति तेन कस्यापि भूपस्यार्ष-
- 20 यित्वा [मम] स्वं दारिद्र्यं स्फेटय । ततस्तेन राज्ञोऽर्पितः । राज्ञा राज्यं च याचितश्च । राज्ञोक्त—पक्षरे क्षिप्यतेऽय । मन्त्रिभिर्रुक्तं वृद्धोऽय मुत्कलो मुच्यतां, कथं यास्यति अहिश-क्त्यभावात् । राज्ञा स्वकुष्टं तद्विष्टया स्फेटित । मुत्कलो मुक्तो हस्तो रयादुद्धीय भित्तावुप-विश्येयं श्लोकमाह—

प्रथमे स्यामहं सूखीं, द्वितीये पाशबन्धकः ।

25 तृतीये; नृपतिर्मुखं,—श्चतुर्थे मन्त्रिमण्डलम् ॥१॥

इति वृद्धवाक्याकरणदोषे हंसयूथसम्बन्धः ॥४०४॥

[405]:अथ असंहितदोषे भारण्डपक्षिसम्बन्धः ।

एकोदराः पृथग्ग्रीवा, अन्योन्यफलकाक्षिणः ।

असंहता विनश्यन्ति, भारण्डा इव पक्षिणः ॥१॥

क्वापि सरसि भाण्डाः खगा वसन्ति । एषामुदरमेक, प्रीवे पुंशुभवत् । कस्यापि पक्षिणः स्वेच्छया विचरत एकस्या प्रीवायाः क्वापि अमृतं प्राप्तं । द्वितीयोक्त—मह्यमर्द्धं हेहि । अथ तथा न दत्त । तदा द्वितीयया प्रीवया कोपोत्पत्त्या विषे भक्षिते एकोदरत्वात्तस्य मृत्युरभूत् । अतो'एको० ।

इति असंहितदोषे भारण्डपक्षिसंबंधः ॥४०५॥

5

[406] अथ लोमे शृगालसंबंधः ।

अतितृष्णा न कर्त्तव्या, तृष्णां नैव परित्यजेत् ।

अतितृष्णाभिभूतस्य, शिखा भवति मस्तके ॥१॥

कोऽपि पुलिन्द पापद्धिं कर्त्तुं प्रस्थित । अथ तेन भ्रमता वाणेन शूकर आहतस्तेनापि दृष्ट्वा पुलिन्दोदर पाटित, द्वावपि मृतौ । इतः कश्चिन्मृगालस्तत्रायातस्तेन द्वावपि मृतौ दृष्टौ । चिन्तित तेन शृगालेन तथा भक्षयामि यथा बहून्यहानि भक्ष्य भवति इति विचिन्त्य चापचटितकोटिं जीवां मुखमध्ये क्षिप्त्वा स्नायुर्भक्षितुमारब्ध । तनस्त्रुटितपाशे भालदेश विदार्य चापकोटिमस्तकमध्येन तस्य शृगालमस्तके शिखा निष्क्रान्ताऽसावपि मृतः । अतो अतितृष्णा० ।

10

लोमे शृगालसम्बन्ध ॥ ४०६ ॥

[407] अथ बुद्धौ धूर्चरक्षितच्छागसंबंधः ।

15

बहुबुद्धिसमायुक्ता, सुविज्ञानवलोत्कटा ।

शक्ता वञ्चयित्तु धूर्त्ता, छागकं ब्राह्मणादिव ॥१॥

कोऽपि ब्राह्मणो भ्रमन् यजमानाच्छाग प्राप्य यागार्थं गृहे आगच्छति । छागो मन्द-गतिस्तेन ब्राह्मणेन समर्थत्वात् स्कन्धे कृत । अत्रान्तरे त्रयो धूर्त्ता मार्गं मिञ्जिना समुखा बभूवुः । तैश्च मिथ उक्त—अहो अस्य पशोश्छागस्य कथा बुद्ध्या रक्षा विवायेने इति विचिन्त्य एकेन मार्गं परिवर्त्य अग्रे भूत्वोक्त—भो ब्राह्मण ! किमिदं विरुद्धमनुष्ठीयते—यदेष सारमेयोऽपवित्र स्कन्धारूढः कृतः । तेनोक्त—किमन्धोऽसि त्वं पान्थ ? यच्छागस्य सारमेयत्वं वक्षि । सोऽवक्—भो ! मा कुरु कोप, मार्गं गच्छ ।

20

अथ द्वितीयेनाग्रे भूत्वोक्तमिदं—भो ! यद्यपि वल्लभाऽय मृत वत्सः तत्रपि स्कन्धे कर्त्तुं न युक्त । अथासौ ब्राह्मणः स कोपमाह—किमन्धोऽस्ति भवान् यत्पशोर्वत्सत्वं वदसि । भगवन् ! मा कुरु कोप मार्गं गच्छ ।

25

पुनस्तृतीयेनाप्यग्रे भूत्वोक्तमिदं—भो रासभ स्कन्धारूढ कथं नयसि ? अथ ब्राह्मणेन चिन्तित—पशुरूपेण राक्षसोऽयं मम यजमानेन दत्तो यत एनं पृथक्पृथक् रूप लोकाः पश्यन्ति,

इति विचार्य तेन छागस्त्यक्त' । अतो-यहुबुद्धि० ।

बुद्धौ धूर्तरक्षितच्छागसम्बन्धः ॥४०७॥

[408] अथ बहवो न विरोद्धव्याः पिपीलिकासर्पसंबन्धः ।

बहवो न विरोद्धव्या, दुर्जयो हि महाजनः ।

स्फुरन्तमपि नागेन्द्रं, भक्षयन्ति पिपीलिकाः ॥१॥

5

कवापि वनमध्ये वल्मीके कृष्णसर्पः । कदाचित्स विलानुसारमार्गमुत्सृज्यान्येन विलद्वारेण
विषमेण निर्गच्छन्देहे व्रणित' । अथ गच्छदागच्छता सर्पेण विराधिताभिः कीटिकाभिर्व्रण-
शोणितगन्धेन ज्ञात्वा व्रणमवसर च प्राप्य सर्पो घृतः । कति त व्वन्ति । कति ताडयन्ति,
कति चालिनीवत् शरीरं सन्निद्रं कुर्वन्ति । पश्चात्ताभिः कृतबहुव्रणः पञ्चत्वं गतः । अतो
10 बहवो० । इति बहवो न विरोद्धव्याः—पिपीलिका सर्पसम्बन्धः ॥४०८॥

[409] अथ लोभोपरि० पश्चात्तापे द्विजसंबन्धः ।

चित्तां पश्यसि पुत्रस्य, पुच्छच्छेदं स्मराम्यहम् ।

आवयोस्तु कुतः प्रीति-र्नागन्तव्यं त्वया द्विज ! ॥१॥

15

कवापि ग्रामे द्विजस्य तस्य कृषिं कुर्वतः सदैव निष्फलकालोऽतिवर्तते धान्यनिष्पत्तेर-
भावात् । अथ ब्राह्मणेन क्षेत्रान्तर्वल्मीके कृष्णं सर्पं दृष्ट्वाऽचिन्ति क्षेत्राधिष्ठाताऽयं सर्पः,
एतस्य शक्तिं विना कथं धान्यस्य निष्पत्तिर्भवति । अथ शराव दुग्धघृत वल्मीके मुक्त ।
प्रभाते शरावे दीनारो दृष्टः । एव प्रत्यह क्षीरं दत्ते दीनारमादत्ते च । अथ पुत्रं समादिश्य
विप्रो ग्रामं गत । पुत्रेण क्षेत्रलोभात्कुटघातो मुक्त । सर्पेण दष्टश्च ग्रामागतेन ब्राह्मणेन
ज्ञात्वा स सर्पः प्रसादित सर्पेणोक्त—'चित्ता पश्यसि० ।

20

इति लोभोपरि पश्चात्तापे द्विजाहिसम्बन्धः ॥४०९॥

[410] अथ मिथो विवदन्तः शत्रवो विनङ्क्ष्यन्ति-चौरराक्षसाविव ।

शत्रवोऽपि हिताय स्यु-र्विवदतः परस्परम् ।

चौरेण जीवितं दत्तं, राक्षसेन तु गोयुगम् ॥१॥

25

कवापि ग्रामेऽतिवरिद्रो विप्रो वसति । तस्य [स्मै] केनापि दयया वृषभयुगलं दत्त । तेन
च घृततैलयवसादिना प्रह्वीकृत । तद्दृष्ट्वा कश्चिच्चौरो रात्रौ बन्धनपाश गृहीत्वा हर्षुं
यावदायाति तावदर्धमार्गं विकरालमूर्त्तिं राक्षसो दृष्टः । तत स्तेनेन पृष्टं—को भवानि-

त्युक्ते सत्यवचनोऽहं राक्षसः । भवानपि आत्मानं वदतु । तस्याग्रहे अर्धरात्रौ चौरणोक्त प्राग्मम हर्तुं देहि । राक्षसोऽप्याद्देत्थं प्राग्मम भक्षयितुं देहि । गुरेणोक्त—प्रतिशब्देन यदि कश्चित् बुध्यति तदा महान् अनर्थो भविष्यति, आरम्भोऽप्यावयोर्निष्फलो भविष्यति । इत्थ तयो[विवदतोः]विप्रः प्रतिबुद्धः । चौरोऽप्याह—भो । त्वामयं भक्षयितुमिच्छति राक्षसः । राक्षस आह—चौरोऽय गोयुग ते हर्तुमिच्छति । एवं श्रुत्वा शय्यां मुक्त्वा विप्रोऽवहितो भूत्वा मन्त्र स्मरन् स्थितः । द्वावपि विफलौ गतौ । अतः शात्रवोऽपि० ।

इति विवदन्तः शत्रवो मिथो विनद्धयन्ति—चौरराक्षसाविव ॥४१०॥

[411] अथ परमर्मदोषे वल्मीकस्थोदरस्थाहिसम्बन्धः ।

परस्परस्य मर्माणि, ये न रक्षन्ति जन्तवः ।

त एव निधन यान्ति, वल्मीकोदरसर्पवत् ॥१॥

क्षोणीमण्डने नगरे देवशक्तिनामा राजा । तस्य पुत्रो जठरस्थवल्मीकाश्रयेण प्रतिदिनं क्षीयते । अथासौ निर्वेदाद्देशान्तर गतः क्वापि नगरे भिक्षया कालं यापयति ।

अथ तत्र नगरे बलिराजस्य द्वे पुत्र्यौ यौवनस्थे स्तः । राज्ञा पृष्ट-कस्य भाग्येन सौख्यं ? वृद्धयोक्त—तव । लघ्न्योक्त—स्वकर्मणा । राज्ञा रुष्टेन तस्य राजपुत्रस्य दत्ता, सा त लात्वा देशान्तरे निर्गता क्वापि सरःसमीपे तं मुक्त्वा भोजनाय ग्रामे गता । लात्वाऽन्नं यावदायाति तावद्भुक्तुः प्रसुप्तस्य सुखात्सर्पो वातपानार्थं निर्गतः । तत्रैव वल्मीकेऽपरसर्पो निष्क्रम्य तथैवासीत् । वल्मीकस्थेन सर्प्येणोक्त—भो दुरात्मन् । कथं सर्वाङ्गसुन्दर राजपुत्र कदर्थयसि । सुखस्थोऽन्नवीत्—भो दुरात्मन् । कथमिदं हाटकपूर्णं कलशयुगलं वल्मीकमध्ये क्षिप्त्वा स्थित इत्येव परस्पर मर्माण्युद्घाटितवन्तौ तौ । पुनर्वल्मीकस्थोऽहिरन्नवीत्—भो । किं कोऽपि भेष-जमिदं न जानाति जिह्वयाल्लिकोपायेन भवानपि विनागमुपयाति । अथोदरस्थोऽन्नवीत्—तवापि तप्ततैलप्रयोगेण मरणं भवति । सा राजकन्या वृक्षान्तरिता तयोरुक्तीः श्रुत्वा तथैवानुष्ठित-वती स्वर्षति नीरोगं विधाय निधिं च लात्वा पितृपुरे गता । पित्राचिता च स्वभाग्यात्सुखिताऽभूत् । अतः परस्प० ।

इति परमर्मदोषे वल्मीकस्थोदरस्थाहिसम्बन्धः ॥४११॥

[412] अथ स्त्रीवश्यतायां नन्दभूपवररुचिमन्त्रिसंबन्धः ।

न किं कुर्यान्न किं दद्यात्, स्त्रीभिरभ्यर्थितो नरः ।

अनश्वा यत्र हेपन्ते, शिरः पर्वणि मुण्डितम् ॥१॥

नन्दो नाम राजा । तस्य सचिवो वररुचिः । तयो पत्न्योर्मिथ प्रीतिः । समुखगवाक्षस्थया मन्त्रिपत्न्योक्त—अहं प्रधाना एकपत्नीत्वात् । राजपत्न्योक्त—एव चेत् त्वं पतिमश्ववत् हेष-

यन्तं बाल्य । तस्य च प्रणयकलहेन जाया रुष्टा । भर्ताह—भद्र ! येन प्रकारेण त्वं तुष्यसि तं वद । तयोक्त—यत्रि त्वं शितो सुषड्यित्वा मेऽहो पतिव्यसि तदाऽह तुष्यामि । तथा कृत वररुचिना । प्रसन्नाऽसौ ।

अथ नन्दस्य भार्या तथैव तेनाप्युक्त—प्रिये । प्रसीद । उपायं न कथय ।
5 साऽवग्—अह तव पृष्ठेऽधिरुह्य त्वां धावयामि, धावितश्चेदश्ववत् हेषसे तदा प्रसीदामि नान्यथा । तथैव कृतं तेनापि राज्ञा ।

अथ प्रभातसमये वररुचिरायातः तं मुण्डितशिरसं दृष्ट्वा राजा पप्रच्छ—भो वररुचे ! किमयमपर्वाणि मुण्डित शिरस्ते । सोऽवक्—न किं कुर्यां ?

इति स्त्रीवश्यतायां नन्दभूपवररुचिमंत्रिसंबंधः ॥४१२॥

10 [413] अथ यथातथोपदेशो न दातव्योऽत्र सुगृहीवानरसम्बन्धः ।

उपदेशो न दातव्यो, यादृशे तादृशे नरे ।

तेन वानरमुखेण, सुगृही निगृही कृता ॥१॥

काप्यरण्ये वृक्षशाखायां कृतनोडा सुगृही वसति । एकदा माघे मासि अकालवृष्टौ जातायां कम्पिततनुः कश्चिद्धानरस्तमेव वृक्षमाजगाम । तं तथाविध कम्पितशरीरं दृष्ट्वा सानुकम्पया सुगृह्णा प्रोक्तं—

15 हस्तपादसमायुक्तो, दृश्यसे पुरुषाकृतिः ।

शीतघातपरिभ्रष्टो, गृहं किं न करिष्यसि ? ॥२॥

ता प्रत्याह वानरः—

सूचिमुखि ! दुराचारे ! रण्डे पण्डितमानिनि ।

असमर्थो गृहारम्भे, समर्थो गृहभङ्गने ॥३॥

20 इत्युक्त्वा उत्पत्य नोड तस्या खण्डशः कृत्वा गतः । अत उपदेशो ० ।

इति यथातथोपदेशो न दातव्योऽत्र सुगृहीवानरसम्बन्धः ॥४१३॥

[414] अथ सवलनिर्वलसंबंधः ।

उत्तम प्राणपातेन, शूरं भेदेन योजयेत् ।

नीचमन्यप्रदानेन, समशक्ति पराक्रमैः ॥१॥

25 क्वापि वने चतुरको नाम शृगालः । तेनारण्ये स्वयं मृतो गजो दृष्टः । कठिनत्वान्तं भेत्तुं न शक्नोति । इतश्च सिंहः ; सचिनय प्राह—स्वामिन ! त्वत्कृते गर्जं रक्षामि तदेनं

भक्षयतु स्वाप्नो । सिंह आह—नाहं परहंतं भक्षयामि । तवैव प्रसादीकृतः । सिंहे गते न्याग्र आगत तस्य समुख गत्वाह—मामक मातुल । कथमत्र भवान् मृत्युमुखे प्रविष्टः येनैष सिंहेन हतः । स मां रक्षपाल मुक्त्वा स्नानार्थं नद्यां गतः । मया निर्व्याघ्र वनं कार्यमित्युक्तमपि तेन सिंहेन पतद्बद्धत्वा भयाद्बधाघ्नो नष्टः ।

इतश्च चित्रक आयातस्तस्यापि तदेवोक्तम्—अहं सिंहेन तद्रक्षार्थं मुक्तोऽस्मि तथापि त्व 5
किञ्चि[भ]द्भक्षयित्वा शीघ्रं गच्छान्यथा तवप्राण सशयः इत्युक्ते सति चित्रकोऽपि भयभीतः पलायिष्टः ।

अथ शृगाल आगतः तस्मात्तुल्यं दृष्ट्वा युद्धेन निराकृतः । अत उत्तम प्रणि० ।

इति सबलनिर्बलसम्बन्धः ॥४१४॥

[416] अथ अपरीक्ष्य न कर्त्तव्यं० इति विषये नकुलसंबंधः ।

अपरीक्ष्य न कर्त्तव्यं, कर्त्तव्यं सुपरीक्षितम् ।

10

पश्चाद्भवति संतापो, ब्राह्मण्यां नकुलं [ब्राह्मण्या नकुले] यथा ॥१॥

कस्मिंश्चिन्नगरे देवशर्मा विप्रस्तस्य भार्या रूपिणी दारकद्वयं प्रसूता । एकदारकमपर नकुल च । दारकवन्नकुलमपि स्तन्यादिना पालयति । अथ तदा कदाचिद्ब्राह्मण्यादिष्ट त्वया गृहं रक्षणीयमहं जलार्थं यामि इत्युक्त्वा बाल शय्यायां, शाययित्वा जलाय गता ।

अत्रान्तरे स विप्रः कणादानार्थं ग्राममध्ये गतः । अथ यत्रास्ति बालकस्तत्र सर्पमायान्त 15
दृष्ट्वा नकुलेन चिन्तितमहो अयं सर्पो मदीयमनुज भक्षयिष्यति ततश्चैनं निवारयामि इति विचिन्त्य तेन सह युद्धं विधाय सर्पं मारयित्वा हृषितो रुधिरप्लावितमुखो जननीं निवेदयितुं समुखश्चलितः । ततस्तथा त तादृश दृष्ट्वा पुत्रमारकोऽयमिति विचिन्त्य तथा स नकुलो हतः । पश्चाद्गृहभागतर्यां त पुत्र जीवमान तत्र च सर्पं मारित दृष्ट्वा पश्चाच्छोकाकुला बभूव । अतः 'अपरीक्ष्य न कर्त्तव्यम्०' इति सम्बन्धे—नकुलसंबंधः ॥४१५॥

20

[416] अथ बुद्धिहीनतायां सिंहकारकनुसम्बन्धः ।

वर बुद्धिर्न सा विद्या, विद्यातो बुद्धिररुचमा ।

बुद्धिहीना विनश्यन्ति, यथा ते सिंहकारकाः ॥१॥

चत्वारः पुरुषा मार्गं चलिताः । अटवीं गताश्च ते चत्वार परस्पर वि[बाद] कुर्वन्ति स्मेत्यम्— 25
एकं प्राह—विद्याधिका, अपरं प्राह—बुद्धिरधिका विद्यातः । त्रयः शास्त्रज्ञाः । एको मूर्खः परं बुद्धिमान् । तैर्भूतप्रायसिंहो दृष्टः । शास्त्रज्ञा कथयन्ति स्म—अयं मासादिना सज्जीक्रियते । बुद्धिमता वक्त—अस्मिन् सज्जीकृतऽनर्थो भविष्यति तेन बुद्धिमता बहुशो वारितैरपि त्रिभिर-स्थिमासादिना सिंहं सज्जीकृतः, तेन च त्रयोऽपि मारिताः 'बुद्धिमान्' पूर्वमेव नष्टः गतः । अतो वरं बुद्धिर्न० । इति बुद्धिहीनतायां सिंहकारकनुसंबंधः ॥४१६॥

[417] अथ मित्रवचनाकरणदोषे कोलिकसम्बन्धः ।

यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा, मित्रोक्तं न रोति यः ।

स एष निधनं याति, यथा मन्थरकोलिकः ॥१॥

भग्नतुर्यादिसु वस्त्रानोपकरणार्थं वृक्षारूढस्य मन्थरकोलिकस्य छेतुं प्रवृत्तस्य स्वस्थानकम-
ञ्जनभयात् तस्य सत्त्वात् वृक्षस्थान्यन्तरस्तुष्टोऽवगुं 'वरं मार्गये' ल्युक्तं तस्य तेनोक्तं भार्यामा-
पृच्छथ याचिष्ये । मार्गे गच्छतो मित्रं मिलितं तेनोक्तं—राज्य याचस्व । तस्याप्यग्रे तेनोक्तं
भार्यामनापृच्छथ न याचिष्ये, गृहे गत', तत्स्वरूपं भार्यायै कथितं । तयोक्तं—द्विवस्त्रवर्णनशक्ति
याचस्व, याचिताया च व्यन्तरेण द्विशिराश्चतुर्भुज' पुरुषः कृतः । लोकैस्तादृक्षमसमञ्जसं
दृष्ट्वा विचिन्त्य च स मारित । अतो यस्य० ।

इति मित्रवचनाकरणदोषे कोलिकसम्बन्धः ॥४१७॥

[418] अथ अतिलोभे वधू ४ श्रेष्ठिसम्बन्धः ।

अतिलोभो न कर्त्तव्यो, लोभमेव परित्यजेत् ।

अतिलोभाच्छुद्धदत्तो, वधूमिश्चिक्षिपेऽर्णवे ॥१॥

रोहणपुरे नगरे शृङ्गदत्तो वणिक्कृपणः द्वात्रिंशत्कोटिद्रव्यभर्ता । चतुःपुत्रः । तद्रथूनामानि
लक्ष्मी.१, गौरीर, अप्सरा३, रति.४ तापसीमन्त्रप्रयोगेण न्यमोघेन स्वर्णद्वीपे गत्वा नाटकाव-
लोकनं रात्रौ कृत्वा गृहे आगच्छन्ति ।

एकदा कर्मकरो वटकोटरस्थस्तत्र गत' स्वर्णद्वीपे गतेन नाटकादि सर्वमत्रलोकित । स्वर्ण-
कोटियुग तत्र दाने लब्ध तेन कर्मकरेण पश्चादागत स्वर्णकोटियुग श्रेष्ठिनोऽर्पितं कथित
तत्स्वरूप । श्रेष्ठी लोभात्तेन सह वटकोटरे स्थितः । अन्यदा तामिर्माणं गच्छन्तीभिरतिभारत्वात्
वृक्षोऽम्बुधौ क्षिप्त । श्रेष्ठी पञ्चत्वमाप लोभान् । अतोऽतिलोभो० ॥

इति अतिलोभे वधू ४ श्रेष्ठिसम्बन्धः ॥४१८॥

[419] अथ एकबुद्ध्यादीनां मत्स्यानां संबन्धः ।

शतबुद्धिः शिरःस्थोऽयं, सहस्रबुद्धिः प्रलम्बितः ।

एकबुद्धिरहं भद्रे !, क्रीडामि विमले जले ॥१॥

कर्मिश्चिञ्जलाशये शतबुद्धिः सहस्रबुद्धिरेकबुद्धिश्च मत्स्या सन्ति । सन्ध्यायां तत्पार्श्वं
गच्छद्भिर्लुब्धकैरुक्तं--अत्र बहवो मत्स्याः सन्ति, प्रातरागन्तव्यम् ।

एकबुद्धिः शतबुद्धिः सहस्रबुद्धिः प्राह-भो दूरे गम्यतेऽत्र भयमस्ति । ताभ्यामुक्तं-आवा
ञ्जलेन तदा यास्यावः । शतबुद्धिसहस्रबुद्धी बुद्धिमन्तौ [वयं तत] एकबुद्धिस्तदीयं वचनमनादृत्य

स्वपरिवारं परस्मिन् जलाशये गतः । ततः प्रातर्लुब्धका आगत्य सर्वं तत्सर आलोच्य सर्वं गृहीत्वा । ततस्तावपि छल कुर्वाणो बुद्ध्या, घृत्वा मारयित्वा च शतबुद्धिं शिरसि सहस्रबुद्धिं न लुब्धको बलितो यत्र एकबुद्धिरस्ति तत्रागत, त तथा विगच्छमान [] एकबुद्धिः प्रियां प्रत्याह—हे प्रिये ! विलोकय—

शतबुद्धिः शिरःस्थोऽयं, सहस्रबुद्धिः प्रलम्बितः ।
एकबुद्धिरहं भद्रे !, क्रीडामि विमले जले ॥

5

इति एकबुद्धि-शतबुद्धि-सहस्रबुद्धिमत्स्यसम्बन्धो मत्स्यानाम् ॥४१६॥

[420] अथ भवितव्यतायां रावणसम्बन्धः ।

रा णयोर्महायुद्धं बभूव । लक्ष्मणेन रावणो हत । ततो सुहृत्तन्तरे अतिबलः केवली षट्पञ्चाशत्सहस्रसाधुपरिवृतो लङ्कापुर्या समागत । यदि स ऋषीश्वरो रावणे जीवति समागमिष्यत्तदा रामरावणयोर्मिथ प्रीतिरभवत् पर भवितव्यतायोगात्स नागात् । उक्त च—

10

अह तस्स दिणस्संते, साहू नामेण अमियबलो ।
छप्पनसहस्सजुओ, मृणीण लंकापुरी पत्तो ॥१॥
जहू सो मृणी महप्पा, पत्तो लंकाहिवम्मि जीवंते ।
तो स्स पीई, होंती सहरक्खसिदेण ॥२॥

इति भवितव्यतायां रावणसंबन्धः ॥४२०॥

15

[421] अथ न्यायमार्गे पृथिवीपालने रामशिक्षासम्बन्धः ।

श्रीरामरथराजेन वनवासादेशो दत्त तदा श्रीरामस्तातपादौ प्रणम्य वनवासाय । यतः—

आहूतस्यामिषेकाय, प्रस्थितस्य वनाय च ।
ददृशुर्विस्मितास्तस्य, मुखरंगं समं जनाः ॥१॥

20

: श्रीरामपृष्टौ गत्वा पदयोर्लंगित्वा वि मास ।

यत्पापं ब्रह्महत्यायां यत्पापं कपिला वधे ।
तत्पापमेव मे याता, यद्यार्योऽनुमतेर्मम ॥२॥
लक्ष्मणं राज्यरक्षायै, प्रहिणु पृथिवीपते !
मया प्रेष्येण गन्तव्यं, त्वया सह वनं ध्रुवम् ॥३॥

25

भीरामोऽवगु— तदन्यथा न भवति, यन्मयोक्तं तथैव तत् ।

हीनप्रतिज्ञः पुरुषा, वर्जनीयः इमशानवत् ॥४॥

तत श्रीरामो लक्ष्मण प्रति राज्यरक्षायै यदाऽवगु—तदा लक्ष्मणो जगौ—

प्रपतेत् द्यौः सनक्षत्रा, पृथिवी शकलीभवेत् ।

6 शैत्यमग्निरियान्नेह, त्यजेयं रघुनन्दनम् ॥५॥

ततो भरतोऽवगु—अह पाटुके राज्ये न्यस्य सेवकीभूतो राज्यं रक्षयिष्यामि, शिक्षा
महं दातव्या । श्रीराम प्राह—

आलस्योपहतः पादः, पादः पापण्डमाश्रितः ।

राजान सेवते पाद, एकः पादः कृपीवलः ॥१॥

10 एकं पाद त्रयः पादा, भक्षयन्ति दिने दिने ।

तथा भरत ! कर्त्तव्यं, यथा पादो न सीदति ॥२॥

एवं शिक्षा लात्वा भरत. पश्चात्समागतो राज्यं न्यायाध्वना पपाल ।

इति न्यायमार्गे पृथिवीपालने रामशिक्षासम्बन्धः ॥४२१॥

[422] अथ सीतापहारे रामविलापसम्बन्धः ।

15 यदा सीता रावणेनापहृता तदा रामविलापाश्चैवम्—अशोकवृक्षं प्रति प्राह—

रक्तस्त्रं नवपल्लवैरहमपि क्लार्धैः प्रियाया गुणै—

स्त्वामायान्ति शिलीमृसाः स्मरधनुर्मुक्ताः सखे ! मामपि ।

कान्तापादतलाहतिमिव मुदे सत्य ममाप्यावधेः,

सर्वं तुल्यमशोक ! केरुमहं धात्रा सशोकः कृतः ॥१॥

20 रात्रौ चन्द्रं दृष्ट्वा राम प्राह—

मसहर खीणो कांड, रोहिणी पासि बइठी अह ।

अम्ह दुःखमयाई, रमणी रावण लेउ गउ ॥२॥

पश्चाल्लक्ष्मणो राम प्रति प्राहेति—

कांडं झरईं तू राम सीता गई वलि आविसि ।

25 सोनइ न लागइ सांनि, माणिकि मइल बइसइ नही ॥३॥

इत्यादि सीतापहारे रामविलापसम्बन्धः ॥४२२॥

[423] अथ शक्तिहते लक्ष्मणे रामविलापसम्बन्धः ।

लक्ष्मणे शक्तिहते सदुःखं रामः प्राह—

शुद्धक्ते स्म भोजनपरे स्वपिति स्म सुप्ते,
जन्मापि मामनु भवानतनोत् किमेतत् ।
त्यक्त्वा क्रमं यदकरोत् सुरलोकयात्रां,
सापत्न्यजः प्रकटितः किमयं विकारः ॥१॥

स्थाने स्थाने कलत्राणि, मित्राणि च पदे पदे ।
तं देशं नैव पश्यामि, यत्र भ्राता सहोदरः ॥२॥

न मे दुःखं हता सीता, न दुःखं लक्ष्मणे हतः ।
एतदेव महादुःखं, यन्न राज्यं निभीषणे ॥३॥

इति शक्तिहते लक्ष्मणे रामविलापसम्बन्धः ॥४२३॥

[424] अथ विनये हनुमद्वचःसम्बन्धः ।

देवाज्ञापय किं करोमि किमहं लङ्कामिहैवानये,
जंबूद्वीपमितो नये किमथवा वारा निधिं शोषये ।
हेलोत्पाटितवन्ध्यमन्दरहिमस्वर्णात्रिकूटावलः,
क्षेपक्षोभत्रिवर्धमानसलिलं बध्नामि वारा निधिम् ॥१॥

पातालतः किमु सुधारसमानयामि, निष्पीड्य चन्द्रममृतं किमुवानयामि ।
उद्यन्तमृष्णकिरणं किमु चारयामि, कीनाशमाशु कणशः किमु चूर्णयामि ॥२॥

इति विनये हनुमद्वचःसम्बन्धः ॥४२४॥

[425] अथ ससारासारतायां महेश्वरदत्तमहिषादिसम्बन्धः ।

ताम्रलिप्तां पुर्यां समुद्रो वणिक् । बहुला प्रिया । महेश्वरदत्तपुत्रः, तस्य गङ्गिला
भार्याऽभूत् । समुद्रो महारम्भपरो मृत्वा तत्रैव पुरे महिषोऽजनि क्रमाद्बहुला मृत्वा तत्रैव गृहे
शुनो बभूव । गङ्गिला स्वच्छन्दचारिणी कुशीला । अन्यदा रात्रौ तां मुक्त्वा कश्चिद्विदो
गच्छन् महेश्वरदत्तेन हतः स च मृत्वा गङ्गिलायाः पुत्रोऽभूत्, जातो वार्षिक ।

अन्यदा पितुः सावत्सरिकादिने महेश्वरदत्तेन पितृप्रीत्यै पितृजीवो महिषो विनाशितः ।

तं च पितुः प्रकल्प्य भोजनायोपविष्टः । स उत्सर्गे सुतः स्थापितः । शुनी तद्गृहं न मुञ्चती
 गृहद्वारे एव तिष्ठति स्म । ततोऽकस्मात्कोऽपि ज्ञानी साधुस्तत्र गृहे भिक्षार्थभागतो महेश्वर-
 दत्तगृहस्वरूपं दृष्ट्वा पश्चाद्बले । महेश्वरदत्तश्चकितः पृष्टौ गत्वाऽवगू-भो साधो ! भिक्षां
 गृहाण । स साधुः प्राह—तव गृहे असमञ्जस दृश्यमानमस्ति । श्रेष्ठी प्राह—किमसमञ्जसम् ?
 5 त स्म बोधिं ज्ञात्वा साधु प्राह—पितुर्मांसं त्वया तु भक्ष्यते । माता शुनी पतिमांसं
 भक्षयन्त्यस्ति गोहे । तव उत्सर्गे तु त्वया वैरी उपवेशितोऽस्ति । वणिक् प्राह—कथमेवं
 ज्ञायते ? ज्ञानी प्राह—यो महिषो मारितः स ते पिता । या शुनी सा ते माता । यस्ते सुतः
 स तव पत्न्या उपपत्तिस्त्वयैव हतो मृत्वा सुतोऽयमूत्तव । एवं ससारस्वरूपं दीक्षां
 लब्ध्वा स वणिग् स्वर्गं गतः । इति संसारासारतायां महेश्वरदत्तमहिपादिसम्बन्धः ॥४२५॥

10 [426] अथ चारित्रविराधनदोषे क्षुल्लकसम्बन्धः ।

वसन्तपुरे देवप्रियः श्रेष्ठी । यौवने भार्या मृता । पुत्रेणाष्टवार्षिकेण सम प्रव्रजितः । स
 क्षुल्लकः परिपहमसहमानो वक्ति—तात ! न शक्नोमि उपानहौ विना हिण्डितुं । मोहेन पिता
 पुत्रस्योपानहौ कारयामास । ततोऽवगू-पुत्र-आतपे शीर्षं तपति तेन हिण्डितुं न शक्यते
 ततः पिता छत्रिकाभातपवारणायानुजानाति स्म । ततः क्षुल्लकोऽवगू-तात ! भिक्षादनं
 15 न शक्नोमि । ततः पिता सभानीय भिक्षां सूनवे दत्ते । एवं भूमौ संस्तारयितुमशक्ते
 काष्ठफलक पिताऽनुजानाति स्म । एवं लोचस्थाने क्षौरं कारयति । अङ्गप्रक्षालनाऽशक्ते पुत्रे
 प्रासुकपयोऽनुजानाति स्म । पुनर्वक्ति सः तात ! ब्रह्मव्रत पाठयितुं न शक्नोमि । एतत् श्रुत्वा
 पित्रा ध्यातमयमयोग्यः । एतानि मया मोहान् कारितानि परमेवं कारयन् पुत्रेण सममहमपि नरके-
 20 ऽपतिष्यं । संसारे जीवानामसंख्या. पुत्रा जाता । अस्य को मोहः ततो निष्कासितो गणात् मृत्वा स
 सुतो महिषोऽभूत् । पिता तु स्वर्गे देवोऽजनि । अवधिज्ञानेन पुत्रं जातं ज्ञात्वा सार्थवाहरूपं विधाय
 तमेव महिषं पानीयानयनाय ललौ । तरु महिपस्य पृष्ठे बहु नीरं स्थापयित्वा चालयन् सार्थवाहो
 जल्पति—तात् ! न शक्नोमि इत्यादि पूर्वभवोक्तानि वचांसि । ततस्तानि वचांसि शृण्वन् महिपः
 प्राप जातिस्मृतिं पश्चाद्भवं स्मृत्वा पुनः पुनरश्रुप्रवाहं सुञ्चन् दृष्ट्यौ मया तु पित्रोक्तं चारित्रं
 25 पाळितं तेन मृत्वाऽहं महिषो जातः । ततो देवेनोक्तं—अहं तव पिता त्वां पश्चाद्भवं स्मारयितुमार्गां
 यद्यत्रे शुभगतिस्पृहास्ति तददानशनं लाहि । ततो महिपोऽनशनं गृहीत्वा वैमानिको देवो बभूव ।
 अतः सुदं व्रत पाळनीयम् । इति चारित्रविराधनदोषे क्षुल्लकसम्बन्धः ॥४२६॥

इति श्रीतपागच्छेश श्रीरत्नशेखरक्षरि-प्रह्वालङ्करण-श्रीलक्ष्मीसागरसूरिशिष्य

प० शुभशीलविहित-पञ्चशतीकथाप्रस्तावकोशे

द्वितीयोऽधिकारः समाप्तः ।

॥ अथ तृतीयोऽधिकारः ॥

[427] अथ पुष्पचूलासाध्वीसम्बन्धः ।

ब्रह्मावलक्षणीणा आचार्या एकस्मिन् पुरे तिष्ठन्ति स्म । नवकल्पविहार कर्तुमशक्ताः धर्ममूर्त्तयः शालामध्ये नव स्थानानि विभज्य मासे गते द्वितीयस्थाने मासमुपविशन्ति स्म । ऋतुकाले सैरष्टस्थानेषु स्थित्वा नवमस्थाने चातुर्मासीं तिष्ठन्ति स्म । पुष्पचूला साध्वी 5
मिक्षां शुद्धामानीय तेभ्यो दत्ते ।

एकदा मेघे वर्षति उत्पन्नके भिक्षां लब्ध्वा गुरुपार्थे समागतत्साध्वी । ततो गुरुभिः प्रोक्तं—पुण्यवति ! त्वया वर्षति मेघे आहारः किमानीतः सदोषत्वात् । साध्वी प्राह— मया अचित्तप्रदेशे स्थित्वा अत्रागतं तेन दोषो न लभ्यते । गुरुणोक्तं—त्वमचित्तप्रदेशं कथं वेत्सि ? साऽवग—गु दात् । गुरु प्राह—किं प्रतिपात्यप्रतिपाति वा तवोत्पन्नं 10
ततस्तयोक्तमप्रतिपाति ? एव ज्ञात्वा आचार्या जगुस्तव केवलज्ञानं जातं मम केवलज्ञानं कुत्र भविष्यति । केवली प्राह—गङ्गामुत्तरतां । केवलज्ञानं भविष्यति । ततस्ते सूरयो गङ्गायां गताः नाषमारूढा यस्मिन्पार्श्वे गुरुव उपविशन्ति तस्मिन्पार्श्वे नौनिमज्जति ततो नौबाहकेन आचार्या गङ्गामध्ये क्षिप्ता । जलजीवानुकम्पाध्यानात्केवलज्ञानमुत्पन्नं, आयुरपि प्राप्तमन्त अन्तकृत्केवली जात । ततोदेवै केवलमहः कृतः । ततो गङ्गातीर्थं जातं 15
पुष्पचूलाऽपि भव्यान्प्रबोध्य मुक्तिं गता ।

इति क्षीणजङ्घाऽभिकापुत्रसूरि—पुष्पचूलासाध्वीसम्बन्धः ॥४२७॥

[428] अथ वैराग्ये मोहे च वसुदत्तसंबन्धः ।

काञ्चनपुरे वसुदत्त सार्थवाहो वसति स्म । ज्ञानो समागात्तत्र । सार्थपो वन्दित्वा गुरु पप्रच्छ शुको मम गृहेऽभूत्, स च मार्जार्या मारितो भक्षितः, स शुको ममातीव 20
वल्लभोऽभूत्, तस्मिन्मृते ममातीवोच्चाटो विद्यते ।

ज्ञानो प्राह—तव वसुमती पत्नी बभूव । वरुण पुत्रश्च, स च तव त्वस्पल्या अतीव वल्लभोऽभूत् । अन्यदा वरुणो देशान्तरे गत्वा धनमर्जयित्वा मार्गे पश्चादागच्छन् शूलरोगा-
न्मृतस्तत्राटव्यां शुकोऽजनि, तद्धनं ते कियच्चटित कियद्गत, पुत्रमृतिस्तृते तव पत्नी, वरुणमाता
मृता वसुमती, तव गृहे मार्जारी जाता ।

अन्यदा त्व देशान्तरे त्राटव्यां पुत्रजीवशुकं धृत्वा स्वगोहेऽनैषीः, पञ्जरेऽक्षिपत् ।

तं च पितुः प्रकल्प्य भोजनायोपविष्टः । स उत्संगे सुतः स्थापितः । शुनी तद्गृहं न मुञ्चती
 गृहद्वारे एव तिष्ठति स्म । ततोऽकस्मात्कोऽपि ज्ञानी साधुस्त्वत्र गृहे भिक्षार्थमागतो महेश्वर-
 द पं दृष्ट्वा पञ्चाङ्गवले । महेश्वरदत्तश्चकितः पृष्ठौ गत्वाऽवगू—भो साधो ! भिक्षां
 गृहाण । स साधुः प्राह—तव गृहे असमञ्जसं दृश्यमानमस्ति । श्रेष्ठी प्राह—किमसमञ्जसम् ?
 5 त स्व बोधिं ज्ञात्वा साधुः प्राह—पितुर्मांसं त्वया तु भक्ष्यते । माता शुनी पतिमांसं
 भक्षयन्त्यस्ति गेहे । तव उत्संगे तु त्वया वैरी उपवेशितोऽस्ति । वणिक् प्राह—कथमेवं
 ज्ञायते ? ज्ञानी प्राह—यो महिषो मारितः स ते पिता । या शुनी सा ते माता । यस्ते सुतः
 स तव पत्न्या उपपतिस्त्वयैव हतो मृत्वा सुतोऽयमूत्तव । एवं ससारस्वरूपं ज्ञात्वा दीक्षां
 कृत्वा स वणिक् स्वर्गं गतः । इति संसारासारतायां महेश्वरदत्तमहिषादिसम्बन्धः ॥४२५॥

10 [426] अथ चारित्रविराधनदोषे क्षुल्लकसम्बन्धः ।

वसन्तपुरे देवप्रियः श्रेष्ठी । यौवने भार्या मृता । पुत्रेणाष्टवार्षिकेण समं प्रव्रजितः । स
 क्षुल्लकः परिषदमसहमानो वक्ति—तात । न शक्नोमि उपानहौ विना हिण्डितुं । मोहेन पिता
 पुत्रस्योपानहौ कारयामास । ततोऽवगू—पुत्र—आतपे शीर्षं तपति तेन हिण्डितुं न शक्यते
 ततः पिता छत्रिकाभातपवारणायानुजानाति स्म । ततः क्षुल्लकोऽवगू—तात ! भिक्षादनं
 15 न शक्नोमि । ततः पिता समानीय भिक्षां सून्वे दत्ते । एवं भूमौ संस्तारयितुमशक्ते
 पिताऽनुजानाति स्म । एवं लोचस्थाने क्षौरं कारयति । अङ्गप्रक्षालनाऽशक्ते पुत्रे
 प्रासुकपयोऽनुजानाति स्म । पुनर्वक्ति सः तात । ब्रह्मव्रतं पालयितुं न शक्नोमि । एतत् मृत्वा
 पित्रा ध्यातमयमयोग्यः । एतानि मया मोहात् कारितानि परमेवं कारयन् पुत्रेण सममहमपि नरके-
 20 ऽपतिष्य । संसारे जीवानामसंख्याः पुत्रा जाता । अस्य को मोहः ततो निष्कासितो गणात् मृत्वा स
 सुतो महिषोऽभूत् । पिता तु स्वर्गे देवोऽजनि । अवधिज्ञानेन पुत्रं जातं ज्ञात्वा सार्थवाहरूपं विधाय
 तमेव महिषं पानीयानयनाय दलौ । तस्य महिषस्य पृष्ठे बहु नीरं स्थापयित्वा चालयन् सार्थवाहो
 जल्पति—तात् । न शक्नोमि इत्यादि पूर्वभवोक्तानि वचांसि । ततस्तानि वचांसि शृण्वन् महिषः
 प्राप जातिस्मृतिं पञ्चाङ्गव स्मृत्वा पुनः पुनरश्रुप्रवाहं मुञ्चन् दृष्ट्वा मया तु पित्रोक्तं चारित्रं न
 25 पालितं तेन मृत्वाऽहं महिषो जातः । ततो देवेनोक्तं—अहं तव पिता त्वां पञ्चाङ्गव स्मारयितुमागामं
 यद्यप्रे शुभगतिस्पृहास्त तदानशनं लाहि । ततो महिषोऽनशनं गृहीत्वा वैमानिको देवो बभूव ।
 अतः शुद्धं व्रतं पालनीयम् । इति चारित्रविराधनदोषे क्षुल्लकसम्बन्धः ॥४२६॥

इति श्रीतपागच्छेश श्रीरत्नशेखरसुरि—पट्टालङ्करण—श्रीलक्ष्मीसागरसुरिश्चिष्य

प० शुभशीलविहित—पञ्चशतीकथाप्रस्तावकोशे

द्वितीयोऽधिकारः समाप्तः ।

॥ अथ तृतीयोऽधिकारः ॥

[427] अथ पुष्पचूलासाध्वीसम्बन्धः ।

अज्ञावलक्षणीणा आचार्या एकस्मिन् पुरे तिष्ठन्ति स्म । नवकल्पविहारं कर्तुमशक्ताः धर्ममूर्च्छयः शालामध्ये नव स्थानानि विभज्य मासे गते द्वितीयस्थाने मासमुपविशन्ति स्म । ऋतुकाले सैरष्टस्थानेषु स्थित्वा नवमस्थाने चातुर्मासीं तिष्ठन्ति स्म । पुष्पचूला साध्वी 5
भिक्षां शुद्धामानीय तेभ्यो दत्ते ।

एकदा मेघे वर्षति उत्पन्नके भिक्षा गुरुपार्श्वे समागमत्साध्वी । ततो गुरुभिः प्रोक्तं—पुण्यवति । त्वया वर्षति मेघे आहारः किमानीतः सदोषत्वात् । साध्वी प्राह— मया अचित्तप्रदेशे स्थित्वा अत्रागतं तेन दोषो न लग्नः । गुरुणोक्तं—त्वमचित्तप्रदेशं कथं वेत्सि ? साऽवगू—गुरुप्रसादात् । गुरु प्राह—किं प्रतिपात्यप्रतिपाति वा तवोत्पन्नं 10
ततस्तथोक्तमप्रतिपाति ? एव ज्ञात्वा आचार्या जगुस्तव केवलज्ञानं जातं मम केवलज्ञानं कुत्र भविष्यति । केवली प्राह—गङ्गासुत्तरतां । केवलज्ञानं भविष्यति । ततस्ते सूरयो गङ्गायां गताः नावमारूढा यस्मिन्पार्श्वे गुरव उपविशन्ति तस्मिन्पार्श्वे नौर्निमज्जति तत्रो नौवाहकेन आचार्या गङ्गामध्ये क्षिप्ताः । जलजीवातुकम्पाध्यानात्केवलज्ञानमुत्पन्न, आयुरपि प्राप्तमन्त अन्तकृत्केवली जात । ततोदेवै केवलमिह. कृत । ततो गङ्गातीर्थं जातं 15
पुष्पचूलाऽपि भव्यान्प्रबोध्य सुकितं गता ।

इति क्षीणजङ्घाऽधिकापुत्रहरि—पुष्पचूलासाध्वीसम्बन्धः ॥४२७॥

[428] अथ वैराग्ये मोहे च वसुदत्तसंबन्धः ।

काञ्चनपुरे वसुदत्त सार्थवाहो वसति स्म । ज्ञानो समागात्तत्र । सार्थपो वन्दित्वा गुरु पप्रच्छ शुको मम गृहेऽभूत्, स च मार्जार्या मारितो भक्षितः, स शुको ममातीव 20
वल्लभोऽभूत्, तस्मिन्मृते ममातीवोच्चाटो विद्यते ।

ज्ञानो प्राह—तव वसुमती पत्नी बभूव । वरुण पुत्रश्च, स च तव त्वत्पत्न्या अतीव वल्लभोऽभूत् । अन्यत्रा वरुणो देशान्तरे गत्वा धनमर्जयित्वा मार्गे पश्चादागच्छन् शूलरोगा-
न्मृतस्तत्राटव्यां शुकोऽजनि, तद्धनं ते कियच्चटित कियद्गतं, पुत्रमृतिस्मृते तव पत्नी, वरुणमाता
मृता वसुमती, तव गृहे मार्जारी जाता ।

अन्यदा त्व देशान्तरे गतस्तत्राटव्यां पुत्रजीवशुकं धृत्वा स्वगृहेऽनैषीः, पञ्जरेऽक्षिपत् ।

वर्षाहारैस्त्वया स पोषितः स्नेहेन लालितः पालितः पाठितश्च ।

अन्यदोद्घटिते पञ्जरे शुक्रं मार्जारी हत्वा भक्षितवती । सा च वसुमतो माता, तं शुक्रं पुत्रमाह । एतच्छ्रुत्वा प्राप्तवैराग्यो व्रतं लात्वा कर्म क्षिप्त्वा मुक्तिं ययौ ।

इति वैराग्ये मोहे च वसुदत्तमबंधः ॥४२८॥

5 [429] अथ कुटुम्ब विघटनादौ जिनदत्तकथा ।

श्रीपुरे जिनदत्त श्राद्ध । पत्नी जिनदत्ता । पुत्राः चत्वार परिणायिताः । पत्नी जिनदत्ता मृता । श्रेष्ठिनो मित्रं विमलः ।

एकदा जिनदत्तेन मित्रवारितेनापि पुत्रेभ्यः मर्वा श्रीदत्ता । क्रमाद्बन्धुश्च श्वशुरस्य
शुश्रूषा न कुर्वते । श्रेष्ठी दुःखी जातः । पुत्राणामग्रे स्वदुःखं श्रेष्ठी प्राह । पुत्रे स्वपत्नीनां
10 प्रोक्त—शुष्माभिः ऽभ्यन् पितुः शुश्रूषा किं न क्रियते ? तदा सर्वा अरि बन्धो जगु—असौ न
वर्षं मन्यते, तेनास्माभिर्गृहेऽपि स्थातु न शक्यते, यदि असौ वाटके तिष्ठति तत्रस्थस्यास्मा-
भिर्मुक्तिः करिष्यते, तदा वयं स्थास्यामो नोचेत् पितुर्युद्दे यास्यामः । ततस्तैः पुत्रैः पिता
वाटककुटीरके स्थापितः । उत्सूरे यत्तदन्नं ददते । दुःखी जातः । मित्रेणोक्तं मत्कथितं न
प्रोक्तं [कृतं] तेन दुःखी जातोऽसि त्वं, लक्ष्मीरेव [मान्यमे] न पितृमात्रादिः । ततः सुदृत्तस्य [स्मै]
15 कृत्रिमान् स्वर्णिकान् दत्त्वावगु—इयं वासनिका खट्वायाः पादस्थाधः स्थाप्या, यदा वृद्धा
वधूरायाति तदा सुखमस्या छोटयित्वा स्वर्णिकान् हस्ते गृहीत्वा त्वरितं मध्ये क्षिप्त्वा
वासनिका बन्धनीया, यदा वधूर्ब्रूवति “तान् । किमस्ति ते पादत्रं” नदा वाच्यं “वृद्धत्वहेतवे
सौवर्णिका रक्षिता ? अहं दुःखी जातः, तेन एते व्ययन्ते” । वधूः प्राहाहं तव भक्तिं करिष्यामि ।
ततस्तथा भक्तौ क्रियमाणाया श्रेष्ठी जगौ—यदाऽहं म्रिये तदा त्वया प्राह्या, [एवं तिष्ठणां पुरो
20 वक्तव्यं] । ततो विमलमित्रोक्ते विहिते श्रेष्ठी पत्नीवचसा गृहमध्ये आनीतः । वारकेण सर्वा
बन्धो भक्तिं कुर्वते । श्रेष्ठिनि मृते वृद्धा वधूर्मिषं कृत्वा वासनिका यावद् गृह्णाति तावदन्या
जगुर्ममापिता श्वशुरेण । एव विवाहं कुर्वतीनां श्रुतिता वासनिका । ठीकरीहृष्ट्या पश्चादुक्तं
ताभिर्यादृशी भक्तिरत्माना कृता तादृशी श्वशुरेणापि ।

इति कुटुम्बविघटनादौ जिनदत्तकथा ॥४२९॥

25 [430] अथ पुत्रभक्तौ वज्रसिंहभूपसम्बन्धः ।

कुसुमपुरे धनसुतन्दौ गृहस्थौ वसत स्म । सरलौ दानिनौ दयापरी । एकदा तौ
साधुसुपद्रयमाण भिल्लैर्मोचयामासतु, तेन पुण्येन वीरपुरे वज्रसिंहभूपस्य रुद्रिमण्याः पट्टराज्ञ्याः
कुक्षौ अवतीर्णौ । तस्या रुधिरपूणकुण्डस्तानत्रोहदो जातः । अलङ्कृतसंपूरितवाप्यां दोहद-
पूरितः । तरसक्लिन्नवस्त्रशरीरा सा भारण्डपक्षिणा मांससुद्धयाऽकस्मादुत्पाटिता व्योभिन

अरण्ये नीता, तत्र तापसोऽजे तथा पुत्रयुग्म जनितं सिंहसिन्धुरौ नाम्ना कृतौ कमात् प्रौढौ जातौ हस्तिव्याघ्रादिभि समं क्रीडत स्म ।

अन्यथा वशीकृतश्वेतगजस्कन्धारूढौ पत्नीपतिनाऽवरुद्ध सार्थवाह विमोच्य पत्नीं हत्वा तत्र राजानौ जातौ मातुःसेवां कुर्वाते स्म । अन्यथा वज्रसिंहभूपस्तयोः पार्श्वं त गजं श्रुत्वा दूतं प्रेष्य याचते स्म । तौ इवेत गजं नार्पयत स्म । वज्रसिंहं संतप्य तत्र गतः । तत्र युद्धं मण्डित ताभ्याः । क्रमाञ्जीवसंहारं ज्ञात्वा स्व पतिं च रुक्मिणीमाता पुत्री प्रति जगौ युवयो एषः पिता । सर्वं दाहदस्वरूपं कथिवती च, ततस्तु तौ पितुः पार्श्वं गत्वा प्रणमन्तु । रुक्मिण्यपि तत्रागता । ज्ञापितः पुत्रसम्बन्धं पत्युः । ततो हृष्टस्तयोः राज्यं दत्त्वा दीक्षां जग्राह तावेकछत्रं राज्यं प्रपाल्य क्रमात्प्राप्तव्रतौ सिद्धौ ।

इति पुत्रभक्तौ वज्रसिंहभूपसंबन्धः ॥४३०॥

[431] अथ नमस्कारगणनफले कदम्बद्विजसम्बन्धः ।

काकन्या पुर्यां सोमशर्मा बिप्रः । तस्य पुत्रः कदम्ब अतिशौचवादी छायामात्रान्यस्पर्शं सचेष्टस्नानं करोति, पानीयपिशाच इति प्रसिद्धोऽभूत् । वस्त्राञ्चलस्थगितवदननासिकः सर्वत्र हुहु कुर्वन् भ्रमति, यदा कस्यापि वस्त्राञ्चलो लगति तदा तस्मिन्हेप चकार । ततो गलत्कुण्ड-प्रभृतिरोगैर्ग्रस्तः । ततस्तस्य कोऽपि स्पर्शं न करोति । वैद्योऽपि नाडिं न विलोकते संक्रमणभयात् । यतः —

ज्वरो भगन्दरः कुण्डं, क्षयं चैव चतुर्थकः ।

एते सस्पर्शतो रोगा, सक्रमन्ति नराक्षरम् ॥१॥

ततो नष्टशौचपानोऽजनि शरीरे वेदना जाता । अन्यथा यतिपार्श्वं गतः । यतिना धर्मोपदेशो वदे । ततः पृष्टं तेन युष्माभिः स्नानं न क्रियते, कुतः शुद्धिर्भवति । यतिना प्रोक्तः — शरीरमिदमशुचिं विद्यते । तस्य स्नानेन किम् भवति । मनः शुद्धिरेव वीक्ष्यते । यतः —

रसासृग्मासमेदोस्थि—मज्जशुक्रान्तवर्चसाम् ।

अशुचीना पदं कायः, शुचित्वं तस्य तत्कृतः ॥२॥

नवः श्रोतः श्रवद्विस्र—रसनिःस्यन्दपिच्छले ।

देहेऽपि शौचसंकलयो, महन्मोहविजृम्भितम् ॥३॥

श्रुत्वैतद्द्वयौ द्विज—अहं मुखां शुचिवाद् करोमि, अहो एते एव शुचयः ब्रह्मचारी सदाशुचिः यदि ममापि रोगापशान्तिर्भवति तदाहमपीदृशो भवामि । साधुभिरुक्तं—सर्वमौषधं मुक्त्वा एकं नमस्कारं गणय, षण्मासीं यावदपरं ध्यानं न कर्तव्यं । ततस्तस्य नमस्कारान्गणयन्कुण्डं गतं सुश्रावको जातः । मन्त्रेण व्ययित्वा चारित्रं गृहीत्वा स्वर्गं गतः कदम्बः ।

इति नमस्कारगणनफले कदम्बद्विजसम्बन्धः ॥४३१॥

[432] अथ क्षमायां कीर्त्तिधर-सुकोशलमुनिसंबन्धः ।

- मयोष्यायां कीर्त्तिधरो राजा । सहदेवोपलोक्युक्तो राज्य चक्रे । सुकोशले पुत्रे जाते दीक्षा
राजा ललौ । सुकोशलो राज्य चक्रे । अन्यदा कीर्त्तिधरमुनिर्मध्याह्ने भिक्षार्थमयोष्यानगरमन्वे
प्रविशन् सहदेव्या दृष्टो, पृथ्वी च सा-यदि कदाचित्कीर्त्तिधरं पितर सुकोशलो द्रक्ष्यति तदा
6 दीक्षां ग्रहोष्यत्येव, एवं ध्यात्वा सा तं सेवकपार्श्वत्पुराद्बहिर्निष्काशयामास । सुकोशलवात्री
रोदिति । सुकोशलोऽवादीत्-मातः ! किं रुद्यते त्वया ? साऽवग-तव पिता मुनिस्तव मात्रा
पुराद्बहिः कर्षितः । ततः पिता प्रतिलाभितः, बर्म श्रुत्वा सुकोशलो ब्रन लञ्जो, सहदेवो पुत्रवि-
योगपतिद्वेषाभ्यां मृता वने व्याधो जाता । कीर्त्तिधरसुकोशलमुनी तत्रागतौ चतुर्मासीं तपश्च-
क्रतुः । पारणकदिने यातौ तौ व्याधया दृष्टौ । प्रथम सुकोशले पतिता, मुनी प्राणान्तमुपसर्गं
10 ज्ञात्वा कायोत्सर्गं चक्रत । सुकोशलश्चपिर्न्याग्रया भक्ष्यमाण क्षपकश्रेणिरुदः केवलज्ञानमवाप्य
सुक्तिं सद्यो ययौ, कीर्त्तिधरं ऋषिं भक्ष्यमाणा व्याधो तन्मुखे स्वर्णमण्डितदन्तान् दृष्ट्वा प्राप्त-
जातिस्मृतिः स्वं पतिं विहाय प्राप्तपञ्चात्तापा समादायानशनं सहस्रारं स्वर्गं गता ।

इति क्षमायां कीर्त्तिधर-सुकोशलमुनिसम्बन्धः ॥४३२॥

[433] अथ अहंकारे उज्जितकुमारसम्बन्धः ।

- 15 नन्दिपुरे रराजस्य मत्याद्याः पत्न्योऽभूवन् । अपत्यानि न जीवन्ति
तदोपयातैरन्यदा पुत्रो जातः सोऽपि मृत इति कृत्वा उत्करटिकायामुज्जितः, दैववशान्न मृतः,
पुनः पश्चाद्गृहोतः, तस्य उज्जितकुमार इति नाम दत्त । यौवन प्राप्त परम-यन्ताहङ्कारवान्
जगत्तृणं मन्यते, स्तम्भ इव मातापित्रोरपि न नमति स्म ।
अन्यदा लेखशालायां पठन् गुरुं प्रत्यवग-रे । त्वं उच्चासने उपविष्टः, अहं नीचासने
20 उपविशामीति हक्कयन् चपेटयाहत्य गुरुमपिभूमौ पातयामास । ततः कुपुत्र इति कृत्वा राज्ञा
निष्काशितो देशात्तापसाश्रमेगतः । पर्यस्तिकां बध्वा मुनीनामग्रे आसीन तापसैरुक्तं-महा-
नुभाग ! विनय ? ततो रुष्टो निर्गतो मुनोनवत्सैव । मार्गे सिंहं संमुखमागच्छन्तं दृष्ट्वाऽपि
दर्पात् सन्मुख एव गतः, सिंहेन भक्षितः, खरो जातः, ततः करमः, ततः पुनरपि
नन्दिपुरे पुरोहितस्यैव सुतोऽभूत् । शैवेऽपि १४ विद्यापारग महाहंकारवशान्मृत्वा
25 पुरे गायनोऽम्बो जातः पुरोधसस्तं दृष्ट्वा महास्नेहः ।

इतश्च केवलज्ञानी त् केवली पृष्टः पुरोधसा, ममाय इन्व. अतीववल्लभं कथं ?
केवलिनोक्तं-एष इन्वजीवः तवेतो नवमेभवे भ्राताऽभूत् । अतस्तव स्नेहोऽनेन समः, इति
श्रुत्वा संसारासारतां द्वावपि धर्मं कृत्वा स्वर्गं गतौ ततो सुक्तिं यास्यत' क्रमात् ।

इति अहंकारे उज्जितकुमारसम्बन्धः ॥४३३॥

[344] अथ जीवरक्षणारक्षणयोर्वलभद्रकृष्णसंबन्ध ।

धान्यसंचयपुरे द्वौ सोदरौ वनात्काष्ठभृतं शकटं कृत्वा स्वगृहं प्रति चलितौ । लघुः शकटं खेटयामास । वृद्धोऽग्रेसरोऽभूत् । मार्गे चुक्कलण्डां दृष्ट्वा वृद्ध उवाच शकटं टालय । अग्रे चुक्कलण्डा मार्गे स्थिता मरिष्यति । एतत् श्रुत्वा चुक्कलण्डा सा [तत्रैव स्थिता], तेनापि ईर्ष्या तदुपरि शकटं खेटित चुक्कलण्डा मृता वसन्तपुरे धनभ्रंष्टिसुना जाता, यौवने परिणीता । 5 अन्यदा व्येष्टबन्धुर्मुत्वा तस्याश्चुककण्डाजीवस्य सुनो जातः, ललिताङ्ग इति नाम ।

कालान्तरे द्वितीयोऽपि सुतो दृष्टशातनपातनौषधैः पात्यमानोऽपि [नावश्रेय] वभूत् । [तदा तथा मात्रा दासहस्तेन वहिरुच्चिनतः । पिता स्वपुत्र मात्रोज्जितं ज्ञात्वा ऽन्यत्र रह स्थापयामास । गंगवत् इति नामाभवत् । अन्यदोत्सवाहनि भोजनवेलायां पिता द्वौ पुत्रौ स्वोत्संगे निवेशयामास । गगदत्तस्तु पृष्टौ रहः स्थापित । तस्यापि [तस्मै अपि] छन्न पक्वान्नादि टक्ते । तदा सा तं 10 दृष्टोत्पन्नरुदं सचारके चिक्षेप पितृ पुत्रौ तमशुचे कर्पयित्वा वारिणा प्रक्षाल्य वनान्तर्ज्ञानिनो-ऽन्ते गतौ । ज्ञानो पृष्टः अस्य माता हन्तुमिच्छति । ततो ज्ञानो जगौ—यदा इय चुक्कलण्डा-ऽभूत् तदा अनेन लघुभ्रात्रा चुक्कलण्डा हता । अतो हन्तुमिच्छत्यस्य माता । अनेन सूनुना वयं वच प्रोक्त । अतोऽस्मिन् हृष्टोऽभूत् ततस्त्रयोऽपि व्रत ललुः, जनकः सिद्धः । गगदत्तः सर्वस्य चक्षुभो भूयासमिति निदानं कृत्वा । ललिताङ्गस्तु तप कृत्वा, महाशुके स्वर्गे 15 सुरौ जातौ ततश्च्युतौ बलभद्रकृष्णौ जातौ ।

इति जीवरक्षणारक्षणयोर्वलभद्रकृष्णसम्बन्धः ॥४३४॥

[435] अथ अतिमुक्तर्षिसम्बन्ध ।

पोलासपुरे विजयो राजा । धीं पत्नी । अतिमुक्तक पुत्रोऽजनि अष्टवार्षिकोऽभूत् । पुरमार्गे कनककन्दुकेन वालकैः सम रमते स्म । इत श्रोवीर तत्र समवसरत् । गौतमः 20 ारणके भिक्षायै पुरमध्ये भ्रमति । गौतमं दृष्ट्वा सोऽतिमुक्तको हृष्टोऽभागीन्—के यूय, किमर्थमदत् । गौतमो जगौ—वय साधवो भिक्षार्थमेटामः । स प्राह—तर्हि मम गृहे आगच्छत, भिक्षा दास्यामि तुभ्यं । ततोऽग्रे भूत्वा गौतम स स्वगृहेऽनैपोन् । शुद्धाग्नानोयै-गौतमस्तेन प्रतिलाभित । साऽतिमुक्तकोऽवग्—यूयं क्व यास्यथ ? गौतमोऽवग्—अस्माकं धर्मगुरुर्वीरो विद्यते तस्य पार्श्वं, अतिमुक्तकोऽपि तत्र गतः वोरपार्श्वं धर्मं श्रुत्वा 25 प्रबुद्धः । ततो गृहागतः—

“जं चेव जाणामि तं चेव न जाणामीति”

यन्मरणं भावि जानामि तदपि न जानामि कदा भविष्यतीत्यादि प्रोच्य मातापितरौ प्रबोध्य प्रवन्नाज । अन्यदा वर्षासु जलप्रवाहे वहति तनुगमनिकायां गनां स्वां दुपरिकां जले मुक्त्वा क्रीडया तारयति । मम बेडो तरति, स्थविरैर्वीरितः । तत स्थविरा वीरं पप्रच्छुः— 30

अतिसुक्तो बालर्षिराराधकोऽथवाऽनाराधकोऽस्ति । श्रीवीरः प्राह—अत्रैव भवे गुणरत्नतपसा केवलीभूत्वा सेस्त्यति । ततो हृष्टाः स्थविरास्तं पालयन्ति श्लाघयन्ति च । क्रमाद्बृद्धो भूत्वा १२ गुणरत्नतपः कृत्वा सिद्धः । तच्चैदं तपः १ उपवासपारणं—२ उपवासपारणं, एवं शत-उपवासपारणं, पारणे तु आचाम्बम् । इति अतिसुक्तर्षिसम्बन्धः ॥४३५॥

- 5 [द्वितीयस्तु अतिसुक्तकः कसचातो [कस लघु भ्राता] श्री नेमिनाथवारके केवली बभूव । तृतीयस्तु मेघे वर्षति जलविराधन कृत्वा गुरुणा वारितः सन् धर्मस्थानके समेत्य इर्यापथिकीं प्रतिक्रामत् दगमट्टी रइति पुन पुनः भमेमा [भणित्वा] शुक्लध्यायारूढः केवलज्ञानं प्राप क्रमाजिइश्च [क्रमाञ्जिनश्च] ॥४३५]

[436] अथ वस्तुपालकुटुम्बप्रतिबोधिसम्बन्धः ।

- 10 एकदा धवलककपुरे श्रीहेम भूसुर्यश्चतुर्मासीं स्थिताः । तत्र व्याख्याया ठक्कुरश्री आभूमन्त्रिनन्दिनी कुमारदेवी मात्रा सहायाति । परं सा कुमारदेवी विधवा । आसराजोऽपि व्याख्यायामागतः । व्याख्यानप्रान्ते सर्वेषु साधुषु स्वस्वगृहे गतेषु गुरुं पप्रच्छ—भगवन् । युष्माकं दृष्टिर्नारागाऽपि कुमारदेव्यां कथं पुन पुनर्गता ? गुरवो जगु—कुमारदेव्याः कुट्टी—एकादशरत्नानि सन्ति, ४ पुत्राः सप्त पुत्र्यः सन्ति । तेषु पुत्रद्वयं लोकोत्तर श्रुत्वेति आसराजः 15 आभूमन्त्रिसेवा करोति स्म । तत्र गृहलेख करोति स्म । क्रमेण कुमारदेव्या सह प्रीतिर्जाता । गुरुकृतं कथितं, ततस्तस्या मातुरपि प्रोच्य लन्नं वाहनिकायामुपवेद्य कुमारदेवीं आसराजो मण्डलीनगर्यां गतः । तत्र वसतस्तस्य लूणिग१—मल्लदेव२—वस्तुपाल३—तेजपालाह्वा४ चत्वारः पुत्रा बभूवुः । साकु१—माकु२—भाकु३—घनदेवी४—सोहा५—तेजुका६—वइज७ काख्याः सप्त पुत्र्यो- 20 ऽभूवन् । मल्लदेवलूणिगौ अल्पायुयौ जातौ ।

- 20 एकदा आसराजो धवलककके वास चकार । वस्तुपालस्य ललितादेवी पत्न्यभूत् । द्वितीया सोषुश्च[सौपूश्च] ललितादेवीपुत्रो जयन्तर्सिहस्तस्य पत्नी सृहवदे । तेजपालस्य तु अनुपमादेवी पत्न्यभूत् । आसराजसुतो व्यवसायं चक्रत् । इतो व्याघ्रपल्लीयो राणकः आनाको भीमेन भूयेनापमानितोऽन्यत्र गतः । परिग्रहेणाऽऽकारितोऽपि नायात् । ज्ञापित च राज्यं विनष्टं च क्रिमागम्यते मया ? परं पदातिमात्रः सन् ओलगां करिष्यामीत्युक्त्वा पत्तने समागात् । 25 तत्सुतो नामा भस्त्रकधरोऽस्ति तस्य वीरधवलपुत्रोऽभूत् । स च राज्ञा भीमेन प्रधानः कृतः । राणिमा दत्ता तस्मै, राज्यं चिन्तां चक्रे च भीमभूपोषिकलोऽभूत् ।

- अथ लवणप्रसादेन राव्यमात्मायत्तं [आत्मीयं] कृतं, भीमे मृते स एव लवणप्रसादो राजाऽभूत् वीरधवलस्य कुमारभक्तो धवलककक दत्त लवणप्रसादो धन धवलककके वीरधवलस्तेहेन तस्थौ । पत्तने अमात्याश्चिन्ता कुर्वन्ति यथा क्रमात्तस्य वस्तुपालतेजपालो मन्त्रोऽश्वरौ 30 जातौ तथा ग्रन्थान्तराद् ज्ञेयौ । क्रमाद्द्वस्तुपालमन्त्रो ब्राह्मणैर्वेष्टितोऽनन्तं बध्नन् हस्ते, मिथ्यात्वे पतितः ।

अत्रान्तरे कुलगुरवः श्रीरि सेनसूरयो वन्द्यपयितुमागतास्तत्र कुमारदेव्या नमस्कृता ।

उक्तं च गुरुभिः—मन्त्री वस्तुपालो नायाति । कुमारदेवी जगौ—भगवन् । गृहे पादावधार-
यिष्व वन्द्यापनार्थं गुरवो प्राप्ता । मन्त्री तूपरि गृहस्य तस्थौ । तदा गुरवो गृहस्योर्ध्वभूमौगताः ।
वस्तुपालस्तु विप्रैर्वेषितः सन्मुखं न पश्यति गुरो । ततो गुरवः पश्चाद्वलिताः । कुमारदेवी
जगौ—भगवन् । त्वरितं कथं पश्चाद्वलिताः ? गुरुभिरुक्त—अवसरो नास्ति । कुमारदेवी
प्राह—भगवन् । क्षणं प्रतीक्षस्व, मन्त्री आगमिष्यति । ततः कुमारदेवो पुत्रप्राप्तं गत्वाऽवग- 5
पुत्र । गुरव आगता अपि त्वया न नता । आत्मन कुले ये गुरवः सन्ति ते तु मान्यन्त
एव । वस्तुपालो मातुर्वचसा विप्रान् विसर्ज्य गुरुपार्श्वे समागात् । गुरवो वन्दिताः, प्रुष्ट
च—भगवन् । कथं पश्चात्त्वरित वलिताः ? गुरुभिः प्रोक्त—त्व सुश्राद्धमन्त्रिआसाराजकुल-
चूडामणिरसि । आत्मनः कुलाचार मा मुञ्च । पुन पुनरुपदेशं ददानैर्गुरुभिरुक्त—यो देव
पूष्यते स जिमद्भिर्ददनं कुर्वद्भिर्न विराध्यते । [आभलिष्ट्यादिना] अयमनन्तो देवः स च जिमद्भिः 10
कथं बाध्यते इत्यादि प्रोच्य छोटापित । ये गृहकार्यं कुर्वन्ति भार्यामङ्गीकुर्वन्ति ते तु न
धर्मगुरवः किन्तु कर्मगुरव । एव ज्ञात्वा त्वया विज्ञेन परीक्ष्य धर्मगुरवोऽङ्गीकार्या इति
श्रत्वा गुरुपार्श्वे वस्तुपालः सकुटुम्बं सम्यक्त्व लत्वा जैन धर्मं चक्रे ।

इति वस्तुपालकुटुम्बप्रतिबोधसम्बन्धः ॥४३६॥

[437] अथ वस्तुपालमन्त्रिसंघवात्सल्यादिनियमः ।

15

एकदा द्वौ वस्तुपाल-तेजपालौ गुरुपार्श्वे धर्मं श्रोतुं गतौ । गुरुभिः प्रोक्त—

धनदो धनमिच्छन्तां कामदः काममिच्छताम् ।

धर्म एवापवर्गस्य पारम्पर्येण साधकः ॥१॥

कोशं विकासय सदा श्रय धर्ममार्यं, प्रीतिं कुरुष्व यदयं दिवसस्तवास्ति ।

दोषोदये निविडराजकरप्रताप-ध्वान्ते ममेष्यति पुनस्तव कः समीपम् ॥२॥

20

तदनु स्वगृहे समायातौ विमृशत स्मेति तौ गुरुभिर्हितोपदेशो ददे । उत्तरकालस्तु न ज्ञायते
कीदृशो भविष्यति । अतोऽधुना धन धर्मस्थाने व्ययते ततस्तौ स्थले स्थले प्रासादान् धर्मशालाः
सत्रागारान् मण्ड्यामासतुः । प्रतिदिन उभयकालं प्रतिक्रान्तिमेकवारं देवार्चां प्रतिवर्षं महती
संधार्चाः साधर्मिकवात्सल्यत्रयं च १५०० तपोधनविहारणम् ।

इति वस्तुपालमन्त्रिसंघवात्सल्यादिनियमः ॥४३७॥

25

[438] अथ वस्तुपालमन्त्रियात्रासम्बन्धः ।

एकदा श्रीवस्तुपालो गुरुपार्श्वे श्रीशत्रुञ्जयतीर्थयात्राफलं शुश्रावेति—

पल्योपमसहस्रं तु, ध्यानाल्लक्ष्मभिग्रहात् ।

दुःकर्म क्षीयते मार्गे, सागरोपमसञ्चितम् ॥१॥

स्पृष्ट्वा शत्रुञ्जयं तीर्थं, नत्वा रैवतकं गिरिम् ।
स्नात्वा गजपदे कुण्डे, पुनर्जन्म न विद्यते ॥२॥

कृत्वा यूपमहत्ताणि, हन्वा जन्तुशतानि च ।
इद तीर्थं समाराध्य, तिर्यचोऽपि दिवं गताः ॥३॥

5 इत्यादि तीर्थमाहात्म्यं श्रुत्वा मपत्रिका बहुषु देशेषु प्रेष्य बहुं श्रीसंभमाकारयामास
मन्त्री, जगौ च—

वाहनौषधपार्थेयं, सहायवृषभादिकम् ।
यद्यस्य नास्ति तत्तस्मै, देयं मया मृदा ॥४॥

10 प्रस्थानावसरे कविः प्राह—वस्तुपालो मन्त्री भरतचक्रीव यात्रामधुना कुर्वाणोऽस्ति ।
प्रथमं देवगृहे स्नात्रं विस्तरान्मन्त्री चक्रे, पश्चात्संधार्चा । ततो मन्त्रपूर्वं देवालयानां रत्ने
स्थापनं । तत्र चामरादिधरणढालनादि अविधवास्त्रीतिलककरणगीतगानादि, वृषभार्णा -
लाबन्धनं । कौस्तुभिकाया वृषभृङ्गेषु धारण । प्रथमयात्राया विस्तरः ४००० सेजवालाः, ७००
सुखासनानि, १४०० श्रीकर्यः, ३३३ सूर्यः, २२०० यतयः, ११०० क्षपणकाः, ३३०० भट्टाः,
६४ देवाल्या, १८० हेमजटितवाहिन्यः, ४५० जैनयाचकाः, ४००० तुरं , ७००००० मनुष्या,
15 मार्गं समकरणाय ५००० कुहाडिका, ५०० महिषाः, पानीयानयनाय ५०० कुहाडी, एवमपरमपि
स्वयं ह्येय प्रतिदिन १०० मनुष्याः जिमन्ति मन्त्रिगृहे । एवंविधेन श्रीसधेन सह वस्तुपालमन्त्री
द्वयोस्तीर्थयोर्यात्रां चकार ।

इति वस्तुपालमन्त्रियात्रासम्बन्धः ॥ ४३८ ॥

[439] अथ यात्रायाभाग्ये वस्तुपालहडालाग्रामप्राप्तिसम्बन्धः ।

20 अन्यदा बहुश्रीसध मेलयित्वा वस्तुपालो मन्त्री श्रीशत्रुञ्जयदेवनमनार्थं चलितो सा-
ग्रामे गतः । तदा द्वाभ्या भ्रातृभ्या गृहसत्कलक्ष्मीविलोकिता, लेखके लक्षत्रयं । ततः
प्रोक्तं मन्त्रिणा सुराष्ट्रासु [अथास्वास्थ्यं] अस्वस्थ विद्यते । तेन लक्षमेकमत्रावनौ क्षिप्यते ।
लक्षद्वयं धर्मं व्ययनार्थं सार्थं नीयते । एवं विमृश्य यावल्लक्षस्य धनस्याधःक्षेपाय भूमिं
खनयति मन्त्री तावत्तत्र भूमौ कस्यापि धनिन पूर्वस्थापितः वज्र पूर्णः शौल्ककलशो
25 निर्ययी । ततो मन्त्री अनुपमादेवीं पप्रच्छ—क्वैतन्निधीयते धनं ? तयोक्तं तीर्थं व्ययते
स्थाप्यते । ततो मन्त्री तद्धनं सार्थं नीत्वा शत्रुञ्जयगिरिनारदीर्थयोख्ययत् । कृत्वा यात्रां
संघं परिधाप्य गुरुश्च सोत्सव षवलक्कके समागात् मन्त्री ।

इति यात्रायाभाग्ये वस्तुपालहडालाग्रामप्राप्तिसम्बन्धः ॥४३९॥

[440] अथ वस्तुपालतेजपालयोर्मुद्राप्राप्तिसम्बन्धः ।

एकदा रात्रौ गौर्जरी[त्रा]अधिष्ठायिका सुरी धवलवक्रपुरे वीरधवलभूपस्य पुरोऽभ्येत्यावग—
इय गूर्जरा बहुभिर्भूपैर्मुक्ता । अधुना त्वमवतीर्णो भोक्तु यदि तव राज्यवर्धनेच्छा विद्यते
तदा वस्तुपालतेजपालो मन्त्रिणौ कुरु । एव प्रोच्य देवो विद्युदिव तिरोदधे । राज्ञा दभ्यौ—
कोऽपि दिव्योपदेश, कर्त्तव्य एव । यत —

5

दृष्यद्भुजाः चित्तिभुजः श्रियमर्जयन्ति,
नीत्या समुन्नयति मन्त्रिः पुनस्ताम् ।
रत्नावलीं जलधयो जनयन्ति किन्तु,
संस्कारमत्र मणिकारणः करोति ॥ १ ॥

इतो रात्रौ देवो सैव लवणप्रसादस्याग्रेऽप्यवदत् वस्तुपालतेजपालो मन्त्रीश्वरो कार्यो, पितापुत्रौ 10
मिलित्वा मिथः स्वस्वं रात्रिवृत्तान्तं जजल्पतुः । ततस्ताभ्यां वीरधवललवणप्रसादाभ्यां
सोमेश्वरदेवगुरोरग्रे प्रोक्त । गुरुद्विजः प्राह—युवां भाग्येन देव्या ज्ञापितमेतत् । ममकल्पे
वस्तुपालतेजपालौ मिलितौ । साक्षात्पुरुषोत्तमप्रायौ विज्ञौ, सदाकारौ, विनीतौ, सर्वकलाकुशलौ,
धीमन्तौ, शूरो, दानिनौ, धर्मवन्तौ । तदा मया ध्यातं ैौ मन्त्रिणौ भवतस्तदा राज्यवृद्धि- 15
र्भवति । ततस्तौ सोद्गुरौ राज्ञा तत्राकारितौ, आसनदानादिना सन्मानितौ । ततो भूपो जगौ
युवयोर्मन्त्रीश्वरपद दातुकामोऽस्मि उक्त च—

आवयोश्च पितृपुत्रयोर्महानाहितः क्षितिभरः परद्रुहा ।
तद्युवां सचिवपुङ्गवावहं, योक्तुमत्र पत्सम्युत्सहे ॥१॥

अथ वस्तुपालो जगौ—

देव ! सेवकजनः स गण्यते, पुण्यवत्सु गुणवत्सु चाग्रणीः । 20
यः प्रसन्नवदनाम्बुजन्मना, स्वामिना मधुरमेवमुच्यते ॥२॥

नास्ति तीर्थमिह पार्थिवात्परं, यन् ।म्बुजविलोकनादपि ।
नश्यति द्रुतमपायपातकं, सम्यदेति च समीहिता सताम् ॥३॥

किन्तु किमपि विज्ञाप्यते स्वामी,
आवाभ्यां सागता मयी जगत्त्रयी ।

देव ! संग्रति यु [गः] कलिः पुनः सेवकेषु,
न कृत [ता] कृतज्ञता नापि भूपति यत्र दृश्यते ॥४॥

26

दृष्टिर्नष्टा भूपतीनां तमोभिः^१ लोभस्तु सर्वेषां विद्यते^२ राजानस्तु आत्मोयाः न भवन्ति केषामपि, तेनास्मन्मनो मन्त्रीश्वरपदग्रहणे दोलायते । यदा श्रीर्भवति तदा तु धर्मस्थानादी व्ययितुमिच्छा भवति । तदा राज्ञो दृष्टिर्यदाक्रम भवति । तदा सर्वं राजा गृह्णाति । राजाऽवगु—यत्र भवतो[ते] रोचते तत्र तत्र श्रीर्व्ययनीया । मन्त्री जगौ—अस्मद् गृहे साम्प्रत लक्षत्रयी द्रव्यस्य विद्यते कदाचित् पिशुनप्रवेशद्राज्ञो मनश्चलति । तदा लक्षत्रय मोचनीयमधिकं ग्राह्य^३ । राजा जगौ—अह यदि भवता श्रिय गृह्णामि । तदा मम भवतोरीश्वरोऽन्तरा क्रियमाणोऽस्ति । ततो राज्ञा दत्ता मुद्रा द्वाभ्या भ्रातृभ्यां गृहीता । ततः स्तम्भतीर्थदेशव्यापारो वत्तस्तेज पालस्य धवलवक्रदेशव्यापारो, वस्तुपालमन्त्रिणा ददे भूपेन, ततस्ताभ्या तथा कृतं यथाऽनेके देशाः साधिताः^४ । दिने दिने राज्ञः कोशो वधुषे मन्त्रीश्वरगृहमपि श्रिया भृतं राजा हृष्टः सन्मानं वत्ते तयोः ।

इति वस्तुपालतेजपालयोर्धुद्राप्राप्तिसम्बन्धः ॥ ४४ ॥

[441] अथाऽनित्यतास्मरणे वस्तुपालसंबन्धः ।

अन्यदा श्रीवस्तुपालो मन्त्री मस्तकादागतमेकं पलितं दृष्ट्वा पपाठ ।

अधीता न कला काचित्, न च किञ्चित्कृतं तपः ।

दत्तं न किञ्चित्पात्रेभ्यो, गतं च मधुर वयः ॥१॥

आयुर्यैव न विक्षेपु, स्मृतशेषेषु या मतिः ।

सैव चेज्जायते पूर्वं, न दूरे परमं पदम् ॥२॥

आरोहन्ती शिरःस्वान्ता—दौन्नत्यं तनुते जरा ।

शिरसः स्वान्तमायान्ती, दिश्यते[दिशति] नीचतां पुनः ॥३॥

लोकः पृच्छति मे वार्चा, शरीरे कुशलं तव ।

कुतः कुशलमस्माक—मायुर्याति दिनेदिने ॥४॥

एवं ध्यात्वा विशेषतोऽनेके प्रसादान् साधर्मिकवात्सल्यगुरुपरिषापनशुद्धभक्तप्रदाना-
दिधर्मकृत्यानि च मन्त्री चकार ।

इति अनित्यतास्मरणे वस्तुपालसम्बन्धः ॥४४१॥

(१) नष्टं सत्त्वं सात्विकानां । (२) लोभो जातः सर्वलोभिनां, सम्प्रति शपथमाहात्म्यविश्रविकल्पेषु, लोभस्तु सर्वेषां विद्यते । (३) अस्मभ्यां [आवाभ्यां] धर्मो सप्तक्षेत्र्यां स्वदर्शने शिवदर्शने श्रीर्व्ययिष्यते यदिस्वामिः एव वीक्ष्यते । (४) वैरीगणोपद्रवः श्रीग्रहणमोचने स्वामिन आह्ला प्राहितः ।

[प्रती एतदधिकमुपलभ्यते]

[442] अथ वस्तुपालयात्रासम्बन्धः ।

अन्येषुर्वस्तुपालो ब्राह्मे सुहृत्ते चल्याय दध्यौ, यदि विस्तरेण तीर्थयात्रा क्रियते तदा चर । यत्—

वक्रचयित्वा जनानेतान् ; सुकृतं गृह्यते श्रिया ।

तत्ततो गृह्यते येन, म तु धूर्त्तधुरन्धरः ॥१॥

नृपन्यापारपापेभ्यः, सुकृतं स्वीकृतं न यैः ।

तान्धूलिधावकेभ्योऽपि, मन्ये मूढतरान्नरान् ॥२॥

एव स्मृत्वा श्रीमलधारि श्रीनरचन्द्रसूरिपादाः पृष्ठाः—भगवन् । या मे चिन्ताऽधुना सा निःप्रत्यहं सेत्स्यति न वा ? प्रमुभिः प्रोक्तं—या चिन्ता तव विद्यते सा सेत्स्यत्येव । वस्तुपाल ब्राह्—तर्हि देवालये वासक्षेपः क्रियतां । ततः शुभसुहृत्ते गुरुभिर्देवालये वासक्षेपः कृतः । साधर्मि- च । ततः श्रीसंघः स्थाने स्थाने मार्गे देवालये स्नात्रमहोत्सवं कुर्वाणः श्रीशत्रुंजये गतः । तत्र स्मन्नपूजाध्वजारित्रिकमंगलदीपकादीनि प्रभोः पुरश्चक्रे । तत उत्तरीणो वस्तुपालो गिरिनारतीर्थे गत्वा नेमि प्रणम्य मार्गे श्रीसघ मिष्टाहारविभिः प्रप्रीण्य परिधाप्य गुरुन् प्रतिलाभयामास सूत्सवं स्वपुरमागात् ।

इति वस्तुपालयात्रासम्बन्धः ॥४४२॥

[443] अथ समुद्रवीक्षानिर्गतमरुस्थलीपुरुषसम्बन्धः ।

एकदा कोऽपि रत्नाकरोपान्तवासी पुमान् मरुस्थल्यां गत । एकस्मिन् ग्रामे तत्रत्यालये ग्राम्याः स्थूलबहुल्लोमशा कम्बलपरिधाना मलक्लिन्नगात्राः अनन्तरभागतं वीक्ष्य मिथः प्रोचुः । नवीनं द्रुतगामी वक्र ह्व श्वेतवस्त्रधारी क एकः[एष] कुक्कुतः]त्रागात् ? ततस्तैराकारित पृष्ठ च-करत्वं कृतः किमर्थमत्रागा । तेनोक्तमह दूरात्समुद्रतटावागा । तैः पृष्ट-समुद्र कीदृशोऽस्ति पान्थः प्राह—महान् । तैः पृष्ट-केन खनितः ? सोऽवग-स्वयमुवा । तैः प्रोक्त—स कियान् । सोऽवग-त्स्य पारो न प्राप्यते, तैरुक्त—तत्र किं प्राप्यते ? सोऽवग--

ग्रावाणो मणयो हरिर्जलचराः लक्ष्मीः पयो मानुषी,

मुक्तौघाः सिक्ताः प्रवाललतिकाः सेवालमन्तः सुधा ।

तीरे कल्पमहीरुहः किमपरं नाम्नाऽपि रत्नाकरो,

... .. ॥

एव पदत्रय व्याख्याय सोऽप्रतो गत । ततस्तेषु ग्रामेषु एक कौतुकी ततो निर्गत समुद्र-वीक्षार्थं । ततः क्रमात् पृच्छन् समुद्रतट गत दृष्ट समुद्रः, कल्लोलमालाभिः पूरितस्तेन । ततो

दृष्टिर्नष्टा भूपतीनां तमोभिः^१ लोभस्तु सर्वेषां विद्यते^२ राजानस्तु आत्मोयाः न भवन्ति केषामपि, तेनास्मन्मनो मन्त्रीश्वरपदग्रहणे दोलायते । यदा श्रीर्भवति तदा तु धर्मस्थानादौ व्ययितुमिच्छा भवति । तदा राज्ञो दृष्टिर्यदाक्रुरा भवति । तदा सर्वं राजा गृह्णाति । राजाऽवगृह्णति—यत्र भवतो[ति] रोचते तत्र तत्र श्रीर्व्ययनीया । मन्त्री जगौ—अस्मद् गृहे साम्प्रव लक्षत्रयी द्रव्यस्य विद्यते कदाचित् पिशुनप्रवेशद्राज्ञो मनश्चलति । तदा लक्षत्रय मोचनीयमधिकं ग्राह्य^३ । राजा जगौ—अहं यदि भवता श्रियं गृह्णामि । तदा मम भवतीरोश्वरोऽन्तरा क्रियमाणोऽस्ति । ततो राज्ञा दत्ता मुद्रा द्वाभ्यां भ्रातृभ्यां गृहीता । ततः स्तम्भतीर्थदेशव्यापारो दत्तस्तेजपालस्य धवलम्कदेशव्यापारो, वस्तुपालमन्त्रिणो ददे भूपेन, ततस्ताभ्यां तथा कृतं यथाऽनेके देशाः साधिता * । दिने दिने राज्ञः कोशो ववृधे मन्त्रीश्वरगृहमपि श्रिया भूतं राजा हृष्टः सन्मानं दत्ते तयोः ।

इति वस्तुपालतेजपालयोर्भ्रातृप्राप्तिसम्बन्धः ॥ ४४ ॥

[441] अथाऽनित्यतास्मरणे वस्तुपालसंबन्धः ।

अन्यदा श्रीवस्तुपालो मन्त्री मस्तकादागतमेकं पलितं दृष्ट्वा पपाठ ।

अधीता न कला काचित्, न च किञ्चित्कृतं तपः ।

दत्तं न किञ्चित्प्राग्नेभ्यो, गतं च मधुरं वयः ॥१॥

आयुर्यौविनवित्तेषु, स्मृतशेषेषु या मतिः ।

सैव चेज्जायते पूर्वं, न दूरे परमं पदम् ॥२॥

आरोहन्ती शिरःस्वान्ता—दौन्नत्यं तनुते जरा ।

शिरसः स्वान्तमायान्ती, दिश्यते[दिशति] नीचता पुनः ॥३॥

लोकः पृच्छति मे वार्त्ता, शरीरे कुशलं तव ।

कृतः कुशलमस्माकं—मायुर्याति दिनेदिने ॥४॥

एवं ध्यात्वा विशेषतोऽनेके प्रसादान् साधर्मिकवात्सल्यगुरुपरिधापनशुद्धं प्रदाना-
दिधर्मकृत्यानि च मन्त्री चकार ।

इति अनित्यतास्मरणे वस्तुपालसम्बन्धः ॥४४१॥

(१) नष्टं सत्त्वं सात्त्विकानां । (२) लोभो जातः सर्वलोभिना, सम्प्रति ज्ञपयमाहात्म्यविद्याविक्रमेण, लोभस्तु सर्वेषां विद्यते । (३) अस्मद्भ्यां [आवाभ्यां] धर्मे सप्तक्षेत्र्यां स्वदर्शने शिवदर्शने श्रीर्व्ययिष्यते यदिस्वामिः एव वीक्ष्यते । (४) वैरीगणोपद्रवः श्रीग्रहणमोचने स्वामिन आज्ञा प्राहितः ।

[प्रती पतदधिकमुपलभ्यते]

[442] अथ वस्तुपालयात्रासम्बन्धः ।

अन्येषुर्वस्तुपालो ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय दध्नी, यटि विस्तरेण तीर्थयात्रा क्रियते तदा वर । यतः—

वक्रचयित्वा जनानेतान् ; सुकृतं गृह्यते श्रिया ।
तत्ततो गृह्यते येन, स तु धूर्त्तधुरन्धरः ॥१॥
नृपन्यापारपापेभ्यः, सुकृतं स्वीकृतं न यैः ।
तान्धूलिधावकेभ्योऽपि, मन्ये मूढतरान्नरान् ॥२॥

5

एवं स्पृत्वा श्रीमलधारि श्रीनरचन्द्रसूरिपादाः पृष्टाः—भगवन् । या मे चिन्ताऽधुना सा निःप्रत्यूहं सेत्स्यति न वा ? प्रमुभिं प्रोक्तं—या चिन्ता तव विद्यते सा सेत्स्यत्येव । वस्तुपाल प्राह—तर्हि देवालये वासक्षेपः क्रियतां । ततः शुभमुहूर्ते गुरुभिर्देवालये वासक्षेपः कृतः । साधर्मि-
च । ततः श्रीसंघ. स्थाने स्थाने मार्गे देवालये स्नात्रमहोत्सवं कुर्वाणः श्रीशत्रुंजये गतः । तत्र स्नात्रपूजाश्वजारात्रिकमंगलवीपकादीनि प्रभोः पुरश्चक्रे । तत उत्तीर्णो वस्तुपालो गिरिनारतीर्थे गत्वा नेमि प्रणम्य मार्गे श्रीसंघ मिष्टाहारादिभिः प्रप्रीण्य परिधाप्य गुरून् प्रतिलभयामास सूत्सवं स्वपुरभागात् ।

10

इति वस्तुपालयात्रासम्बन्धः ॥४४२॥

15

[443] अथ समुद्रवीक्षानिर्गतमरुस्थलीपुरुषसम्बन्धः ।

एकदा कोऽपि रत्नाकरोपान्तवासी पुमान् मरुस्थल्यां गत । एकस्मिन् ग्रामे तत्रत्यालये ग्राम्या स्थूलबहुललोमशा कम्बलपरिधाना मलकिलन्नगात्रा अनन्तरमागतं वीक्ष्य मिथः प्रोचुः । नवीन द्रुतगामी बक इव श्वेतवस्त्रधारी क एकः[एष] कुक्कुतःत्रागात् ? ततस्तैराकारितः पृष्ट च—कस्त्व कुत किमर्थमत्रागा । तेनोक्तमह दूरात्समुद्रतटादागा । तैः पृष्ट—समुद्र कीदृशोऽस्ति पान्थः प्राह—महान् । तैः पृष्ट—केन खनितः ? सोऽवग—स्वयमुवा । तैः प्रोक्त—स कियान् । सोऽवग—तस्य पारो न प्राप्यते, तैरुक्त—तत्र किं प्राप्यते ? सोऽवग—

20

ग्रावाणो मणयो हरिर्जलचराः लक्ष्मीः पयो मानुषी,
मुक्तौघाः सिकताः प्रवाललतिकाः सेवालमन्तः सुधा ।
तीरे कल्पमहीरुहः किमपरं नाम्नाऽपि रत्नाकरो,

25

... .. ॥

एव पदत्रय व्याख्याय सोऽप्रतो गत । ततस्तेषु ग्रामेषु एक कौतुकी ततो निर्गत समुद्र-
वीक्षार्थं । ततः क्रमात् पृच्छन् समुद्रतट गत दृष्ट समुद्रः, कल्लोलमालाभिः पूरितस्तेन । ततो

ध्यातं-वयोऽयं देशः यत्र बहुनोरं विद्यते । अस्मदेशे तु ऋअगाधाम्बु तदपि स्तोत्रं । अतोऽधुना
वृषितोऽहं जलं पिबामि । तत' पयः पातु लम्नः । यावज्जलं पोतं तावन्मुखं क्षारमभूत् ।
कोष्ठो दग्धः ततोऽपाठीत्स —

चिरिवियराजलपिहिं जल, पियइ घुट्टुघुट्टु चुल्लएहिं ।

6

सायर अस्थि बहुत जल विकारा किं तेण ? ॥१॥

ततः समुद्रतटे उपविष्टो रत्नानि विलोकयति तदा कल्लोला एवायान्ति । यान्ति च न
रत्नानि । वृक्षा विलोकिता ये ते क्षारा एव, धूळिस्तु क्षारा एव मुखे पतिता । ततो नष्टो
निजदेशे समागतु समुद्रस्वरूपं प्रोच्यावग्-लोकाना पुर आत्मोय एव देशो वर्यः ।

इति समुद्रवीक्षानिर्गतमरुथलीपुरुषसम्बन्धः ॥४४३॥

10

[444] अथ लूणिगमन्त्रिधर्मवाञ्छासम्बन्धः ।

पूर्वं धवलवक्त्रे लूणियदेव-मालदेव-वस्तुपाल-तेज.पालसोदरा निर्द्रव्या वसन्ति स्म ।
अन्यदा लूणिगस्थान्त्यावस्थायां पुण्ये मानिते लक्षत्रयप्रमाणे । लूणिग' प्राह—ममार्थमर्बुदगिरौ
विमलवसतिकाया प्रासादो देवकुलिका वा कार्या । ततो वस्तुपालेनोक्त—करिष्यते त्वया
पुण्य श्रद्धयं तत्पुण्य ब्रह्मानो लूणिग स्वर्गं गतः ।

15

इति लूणिगमन्त्रिधर्मवाञ्छासम्बन्धः ॥ ४४४ ॥

[445] अथार्बुदलूणिगवसतिनिर्माणसम्बन्धः ।

एकदा वस्तुपालमन्त्री अर्बुदतीर्थे गतः । तत्र विमलमन्त्रिप्रतिष्ठायां श्रीवृषभदेवं पूजयित्वा
प्रासादस्य कोरणिकां वर्यां वीक्ष्य दध्यौ—वयं चत्वारो भ्रातरौ जाताः, परं मालदेवभ्रातुर्नमना
प्रासादा कारिता । अत्र लूणिगभ्रातुर्नमना लूणिगाह्वां वसतिं कारयामि । ततस्तेजःपाल पृष्टः
20 सन् वसतिकरणे ऽनुमतिं ददौ ।

ततश्चन्द्रावत्यां पुर्यां गत्वा धारावर्षभूपस्य मिलितः तस्याग्रे प्रोक्तमहमर्बुदशेले प्रासादं
कारयितुमिच्छामि । तेनोक्तं—यद्विलोकयते [यदपेक्षसे] तदहं करिष्ये । ततः समुहूर्ते सूत्रधारा-
नाकार्यं भूमिदेशिता यदा, तदा तत्रत्याः पतोयानका न मन्यन्ते । ततो धर्मनिमित्तं स्पद्धकै-
स्तीरयित्वा भूमिशुद्धीता, चतुःस्पर्धकस्योपरि पञ्चकं स्पद्धकं मण्डितं च वस्तुपालमन्त्री
25 स्पर्धकैर्भूमिं तोरयित्वा गृहानः ३६ स्पर्धकपृष्ठैर्भूमौ बद्धा जगद् । तदा पतोयानकैहस्तं
असौ मन्त्री सर्वं गिरिं प्रहोष्यति तदा मेले[मेल]न समेष्यति । ततो मन्त्री निविद्धस्तैः । ततो
मन्त्री आरासगतः पाषाणाना [आनाद्य] प्रासादं कर्तुमारब्धः । अर्द्धाद्धंकोशे ग्रामा वासिताः
आरासणमार्गे तत्र 'सत्रागाराः, मुह्य. शोभन सूत्रवारः । अपरेषां सणशानि सूत्रवाटागा

बहु द्रव्य प्रतिदीयते । सप्तसहस्र मनुष्याः अर्बुदगिरिआरासणादिग्रामेषु देवगृहार्थं मुक्ता कर्म कर्तुम् ।

एकदा वस्तुपाल सकुटुम्बस्तत्रागात् । तदा स्तोक कर्वाटक [कार्यं] निष्पद्यमान दृष्ट्वा मन्त्री शोभन प्रति प्राह—स्तोक कर्वाटक चलति एव कथं प्रासादो निष्परस्यते ? शोभनोऽवग— अत्र गिरौ शीते पतति तेन प्रातर्घटनं न भवति । मध्याह्ने जेमितु गम्यते रात्रौ तु विश्रामो गृह्यते । ततोऽनुपमा श्रुत्वैतत् दिवसघटका सूत्रधारका एके कृता । रात्रिकर्म[स्थाप्य]कारकाः 5 पृथक् स्थापयामास मन्त्रिणपार्श्वान् यत—कालस्य विश्वासो न क्रियते—

श्रियो वा स्वस्य वा नाशो, येनावश्यं विनश्यति ।

श्रीसम्बन्धे बुधः स्थैर्य—बुद्धिं बध्नाति तत्र किम् ? ॥१॥

बुद्धानाराधयन्तोऽपि, तर्पयन्तोऽपि पूर्वजान् ।

पश्यन्तोऽपि गतश्रीकान्, अहो मुह्यन्ति जन्तवः ॥२॥

10

तत्र स्तोकैरेव वर्षे प्रासादो निष्पन्नः । तत्र बिम्बस्थापना कृता प्रतिष्ठा कारिता १२ कोटि. साधिका लग्ना “यत्र यत्र बुद्धिनोत्पद्यते तत्र तत्र बुद्धिमनुपमादेवी दत्ते ।” यतः—
स्त्री सती यद्वक्ति तत्रायस्तथा भवति शीलमाहात्म्यात्—

गृहचिन्ताभरणहरणं, मतिवितरणमखिलपात्रसत्करणम् ।

किं किं न फलति कृति, गृहिणी गृहकल्पवल्लीव ? ॥३॥

15

सम्बत् १२८३ प्रासादप्रारम्भ । १२९२ प्रासादः सम्पूर्णोऽजनि । १२ कोटि ५३ लक्षद्रव्याणि तत्र प्रासादे लूणिगवसत्याह्ने लग्नानि ।

इति अर्बुदलूणिगवसतिनिर्माणसम्बन्धः ॥४४५॥

[446] अथ भक्तिदाने अनुपमादेवीसंबन्धः ।

अन्यदा वस्तुपालमन्त्रिणा अनुपमादेव्या. पुरः प्रोक्त—त्वया साधवो विहार्या साधिका 20 साधार्मिक्यो भोजयितव्याः । ततः प्रतिदिनमनुपमादेवी हृष्टा, यथेष्ट अन्नपानघृतादिसाधुभ्यो दत्त्वा साधिकान् साधार्मिकांश्च यथायोग्यं भोजयित्वा गुरोः पदोर्वन्दनकानि दत्त्वा देवं प्रपूज्य जिमिति सदा एव गच्छति समये । अन्यदा साधुभ्योऽन्नपानं दत्त्वा घृतकटाहकेन बहु घृतं दवानायास्तस्याः क्षौमाण्यभ्यक्तानि घृतेन । तद्ग महत् घृतकटाहक साधोदृष्ट्वा एकेन प्रतीहारेण भग्नं ततस्तया स निष्काशित । अन्यस्तत्र स्थापित । अत्रान्तरे स प्रतीहारो वस्तुपालमन्त्री- 25 शस्य पुरो जगौ । अनुपमादेवी बहु घृतं साधुभ्यो दत्ते । यदा तदा साटिका घृतेनाभ्यक्ता भवति मलिनाम्बरा स्त्री तु न शोभते । ततो मन्त्रिणा साऽनुपमादेवी निषिद्धा । तदा अनुपमादेवी मन्त्रीशस्य पुरः प्राह—अनेकेषु भवेषु तैलिकपत्नी अभूव, काण्डुविकपत्नी च, तत्र

व हुशोघृतेन शाटिकाऽभ्यक्तऽभूत्, परमधुना धर्महेतोः साधुभ्यो घृतं ददानाया मम शाटिका घृताभ्यक्ता, भवति मम भाग्यं भवे भवे कथमीदृशो योग तत्र सदृशो ज्येष्ठः धनी धर्मी दयावान् इत्यादिगुणवान् ईदृक्षी देवगुरुसामग्री मनुष्ययोग, वासना च पापदानानि भूरिशो दत्तानि, धर्मदानानि साम्प्रतमेव लब्धानि सन्ति । एव तयोक्ते वस्तुपालमन्त्री ह्यष्टां 5 प्रशंसयामास । तत प्राह च—अद्यप्रभृति त्वया विचारो न कार्यः । यथारुचि त्वया दानं दातव्यम् । इति भक्तिदाने अनुपमादेवीसम्बन्धः ॥४४६॥

[447] अथ वस्तुपालमन्त्रिकुटुम्बपरलोकगतिसंबन्धः ।

सम्बन्त् १२६८ (वर्षे) अङ्केवालीयाग्रामे वस्तुपालमन्त्री स्वर्गं गतः । तत्र सरः, प्रसुप्रासादो, धर्मशाला, सत्रागाराश्च तेजःपालेन कारिता १८ वर्षं व्यापारः, तेजःपालो मन्त्री १३०२ 10 चन्द्रोमाणाग्रामे स्वर्गं गतः । तत्रापि सर प्रासादसत्रागाराश्च जयन्तसिंहेन कारिताः । अनुपमादेवी अनशनं छात्वा स्वर्गं गता । सुललितादेव्यपि ।

इतश्चैकदा वर्द्धमानसूर्य आचाम्लवर्द्धमानतपः कर्त्तुं लग्नाः अभिग्रहं ललुञ्च । यदा तपः- पूर्णं भविष्यति तदा मया शंखेश्वरपार्श्वं बन्दित्वैव पारणकं कार्यं, सम्पूर्णे तपसि देव मनसि कृत्वा सूर्यो दध्युर्मया वस्तुपालादीनां गतिं प्रभोः पार्श्वस्य पुरः प्रष्टव्या एवं ध्यात्वा मार्गं चेलुः । 15 तत्र मार्गे एकस्य तरोस्तलेऽनशनं छात्वा प्रभोर्ध्यानात् मृतः, [स च] शंखेश्वरपार्श्वनाथस्याधि-ष्टायकोऽभूत्, ज्ञानेन मन्त्रिणो गतिं ज्ञातुं महाविदेहक्षेत्रे श्रीसीमन्धरजिनं नन्तु गतः । प्रसु नत्वा स पप्रच्छ—भगवन्, वस्तुपालमन्त्री महापुण्यकारकः क्व गतो मृत्वा ? स्वाम्याह— विदेहे पुष्कलावतीविजये पुण्डरिकिण्या पुर्यां कुहचन्द्रो नृपोऽभूत् वस्तुपालजीवः, स च तृतीयभवे सेत्स्यति । अनुपमादेवीजीवस्तु अत्र विजये श्रेष्ठिसुता जाताऽस्ति, दीक्षां छात्वा सेत्स्यत्य- 20 स्मिन्नेव भवे । तत स देवः श्रीशंखेश्वरपार्श्वनाथमुखेऽवतीर्य स्वसम्बन्धकथनपूर्वं वस्तुपाला-नुपमादेव्योर्गतिं प्रकाशयामास लोकात्रे । इति श्रीवस्तुपालानुपमादेवीगतिः । तेजःपालस्तु धरापुरे भूपुत्रोभूत्तत्रैव ललितादेव्यपि सोमभूपपत्नी जाताऽस्ति एते सर्वे स्तोकैर्भैवैर्भुक्तिं याम्यन्ति ।

इति वस्तुपालमन्त्रिकुटुम्बपरलोकगतिसंबन्धः ॥४४७॥

[448] अथ द्वितीय आमढमन्त्रिसम्बन्धः ।

25 पत्तने श्रीमालज्ञातीयनागश्रेष्ठिसुन्दरीपत्नीभव-आमढो वणिग्भूव । तस्मिन् दशवाषिके मातापितरौ मृतौ श्रीर्नष्टा । आमढस्तु ज्यवसाय चक्रे । वृद्धत्वे परिणीतः मणिकारकला शिक्षितवान् दिनं प्रति पञ्च लोष्टिकानुपार्जयति । तत्रैकं धर्मं ज्ययति, द्वौ कुटुम्बकार्यं, द्वौ सञ्चये । चतुर्दशेऽब्दे पुत्रो जातः । पत्न्याः स्तन्यं न, तेन पुत्रः सीदति स्म । ततः पुत्रस्य दुग्धाय छागीं छातुमामढो आमवह्निर्गतः । तत्र अवाहे छागयूथं पानीयं पातुमागात् । अवाहे छाग्यः सर्वा पानीयं 30 पातुं लग्ना यदा तदा ढो नीळं पयो ददर्श । ततश्चिन्तितं तेन कस्या अपि गले रत्नं

विद्यते । ततश्छागीपु पय पीत्वा बलितासु एकस्या गले कण्डकं दृष्ट तस्यां निवृत्ताया पयोधवलं
जात ततश्छागीयपाश्वेऽभ्येत्यावग—मम पुत्रस्यार्थं दुग्ध विलोक्यते तेनैका छागीं देहि मूल्यं
मार्ग्य । तेनोक्त—बिलोक्य या ते रोचते सा गृह्यतां तत आभडोऽवग—इय सरुण्डका देहि
तेनोक्त—गृहाण ततो मार्गित मूल्य त्रितोयं छागीं स्वगृहेऽनैपीत्स तस्या दुग्धेन पुत्र जीवयति,
कण्डकरत्न समाख्यं लक्ष्णेण विचिक्राय अनो व्यवहारी जात । तत आभडेन वह्निकास्तिस्र 5
कृता । एका रोक्यवह्निका, द्वितीया विलम्बवह्निका, तृतीया परलाकवह्निका, कां भावोऽत्र ?
धरण बन्धन याचना न कस्यापि करोति उद्धाराद्यनर्पणात् कृपाभ्योधि क्रमाद्धने वर्द्धिते ३६
वेलातटे धनद्धिं पूगहृष्टिका निजसदन श्रीहेमसूरिपौषधशालाश्च मापपिष्टेष्टकचिताः कारिता-
स्तेन । क्रमाच्छ्रीकुमारपाले राव्योपविष्टे महाव्यापारोऽभूत् । श्रीहेमसूरिपार्श्वे साधर्मिकपोषण-
फल मुक्तिरिति श्रुत्वा त्रुटितधनान् श्राद्धान् दीनारसहस्रदानादुद्धार राजाऽपि सहस्र सहस्र 10
दीनाराणां भग्नसाधर्मिकेश्यो दापयति आभडपार्श्वार्त्, वर्षान्ते एका कोटिर्धर्मं जाता ।

आभडोऽवग् भूपोषान्ते—राज्ञो द्विधा कोशः स्थावरो हेमादि० जङ्गमो वणिज यन्मम धन
तत्तवैव श्रुत्वा राजा हृष्टः आभड प्रशमस आभडः प्रमुप्रासादान् भूरिश कारयामास धर्मशालाश्च
शत्रुञ्जयादिषु तीर्थेषु यात्राः साधर्मिकवात्सल्यानि पुस्तकभाण्डागारभरणं चकार च ।

इति द्वितीय आभडमन्त्रिसम्बन्ध. ॥४४८॥

15

[449] अथ मूमाणीखानिसमानीतप्रतिमापञ्चकस्वरूपम् ।

अन्येद्युः सुरत्राणमोजदीनमाता हजयात्रार्थिनी स्तम्भ[न]पुरमागता, नौविचगृहेऽतिथित्वेन
स्थिता । सा चागता मन्त्रिणा ज्ञाता । सेवकानां प्रोक्त यदेय जलपये याति तदा
ज्ञाप्या मे ।

अन्यदा तै सा चलनावसरे मन्त्रिणो ज्ञापिता । ततो वर्षान्नपानाम्बरप्रदानात् पूर्वसतीव 20
गौरविता । ततोऽन्धिमार्गे तस्याश्चलन्त्या मन्त्रिणा निजकोलिकसेवकान् प्रेष्य धनं सर्वं
लुण्ठयित्वा समानायित, सुष्ठु स्थाने रक्षितं च । तदा नौचितै ज्ञापित मन्त्रिणोऽप्रे तस्या
लुण्ठनस्वरूप । मन्त्री प्राह—कोऽस्ति एव वर्त्मभङ्ग करोति ? आदेशो दत्त. स्वसेवकानां
पूर्वं छन्न शिक्षयित्वा गच्छत । यूय यान पूरयित्वा यत्र येन ग्रहीत तत आनेयं, ततस्ते
सप्ताष्ट दिनानि भ्रान्त्वाऽऽगता प्रोक्त च तै—अमुकैर्गृहीत । ततो बलात्तत आनायित कूटं 25
प्रकृत कृत्वा तस्यास्तत्सर्वं दत्त । मातयदन्यद्विलोक्यते तद्ग्राह्य मम पार्श्वार्त्, जेमिता
वराहारै । ततो लक्षत्रयद्रव्यनिष्पन्न आरासणाश्ममय तोरण रुतेन वेष्टित कृत्वा ददौ,
मन्त्री प्राह च—इद हजे बन्धनीय । ततो याने स्थापित ततश्चलन्त्या. तस्या प्रोक्त मन्त्रिणां
त्वया पश्चाद्त्रागन्तव्य । तत सा हजे तीर्थे गता । तत्र हजे तोरण बद्ध्वा हजसेवा कृत्वा
पश्चात्स्तम्भतीर्थे समागता । वस्तुपालेन मानिती भोजनबन्धादिदानात् । ततस्तयोक्तं—मम 30
पुत्रद्वय—एकस्व अपरो मोजदीनसुरत्राण., यत्तव विलोक्यते तन्मार्ग्य । मन्त्री प्राह—त्वत्पुत्र-
देशे मूमाणीपाषाणखानिरस्ति । तत श्रौढप्रस्तरपञ्चक मम विलोक्यते तयोक्तमेतत्सुकर-

- मेवास्ति । अह तत्र गता सती द्वितीयवारं तदा जिमिष्यामि, यदा प्रस्तरपञ्चकं भवदुक्तं ततश्चालयिष्यामि । एव प्रोच्य यदा चचाल सा तदा वस्तुपालो बहुवर्त्मनि संप्रेषयितुं गत । सा च स्वपुरे गता सूतोर्मिलिता पुत्रस्याग्रे प्रोक्त यात्रासम्बन्ध सर्वः । प्रोक्तमेकस्त्वं पुत्र अपरो गूर्जरमन्त्री वस्तुपाल । तस्य मूमाणीप्रस्तरपञ्चकं यदा प्रेषयिष्यते तदा मया
- 5 द्विवारं भोक्तव्यं । ततो राज्ञा प्रस्तरपञ्चकं प्रेषित । तत एकेन शत्रुंजये श्रीऋषभप्रतिमा कारिता, द्वितीयेन पुण्डरिकप्रतिमा, तृतीयेन कपर्दिकयक्षप्रतिमा, चतुर्थेन चक्रेश्वर्या प्रतिमा, पञ्चमेन तेजलपुरे पार्श्वनाथप्रतिमा । केचित् बृद्धाः कथयन्ति—गौमेत मठादग्रतो वामपार्श्वे चतुष्किका वर्तते तदधाम्भूमिगृहे वस्तुपालमन्त्रिणा एवं आदिष्टं—इमं पञ्चकं स्थापितमस्ति । इति मूमाणीखानिसमानीतप्रतिमापञ्चकस्वरूपम् ॥४४९॥

[450] अथ रत्नश्राद्धसम्बन्धः ।

- 10 काश्मीरदेशभूषणनद कपुरात् रत्नश्रावको निर्गतः । श्रीदेवतगिरौ नेमिनमस्करणाव, वर्त्मनि स्थाने स्थाने देवतया विघ्नं कृत पुनर्न चचाल । तीर्थमारूढः रत्नः श्रीसचयुक्तः प्रभोः स्नात्रं कर्तुं लग्नः श्रीपञ्चपाण्डवकारित लेप्यमयं विन्व गलितं श्रीसचयुक्तोऽतीव खिन्नोऽजनि अचिन्तयच्च, धिग्मां यन्मम स्नात्रं कुर्वतः प्रभोर्विन्वं गलित, मया तदा भोक्तव्यं यदा श्रीअम्बिकादेवी नेमिप्रतिमां दास्यति । अम्बिकादेव्याः पुर उपविष्टो ध्यानेन षष्ठ्यानोपवासान्ते
- 16 अम्बिका प्रत्यक्षीभूयावग्—स्वत्साहसेनाहं तुष्टास्मि । ततः सा काञ्चनवलानकेतमनैषीत् । तत्र च तस्मै द्वासप्ततिजिनविम्बान्यदीदृशत् । तेषु १८ हैमानि, १८ रात्नानि, १८ राजतानि, १८ वज्रमयानि एव ७२ । स विमृश्यावग्—वज्ररत्नमयं विन्ममर्षय मह्यं । ततो देवी ककच[कच] सूत्रतन्तुभिर्बद्ध्वा तस्य पृष्ठौ मुमोच, पङ्चान्न विलोक्यं । यत्र त्व पश्चाद्विलोकयिष्यसि तत्रैव स्थास्यति । ततो विन्व स्कन्धे कृत्वा निर्गतः । स तदा द्वारि समागात्, तदा [स्ते]
- 20 ध्यातं तेन भारस्तु न ज्ञायते । कदाचिद् देव्या वाहितोऽहमेव कपटेन, एव ध्यात्वा यावत् पश्चाद्विलोकित तावद्विन्व तत्रैवान्वरे स्थितं । ततस्तस्य विन्वस्य तत्र पूजा कृता, द्वारं प्रासादस्य ततोऽस्तमनाभिमुखं कृत, स्तुतिरेव कृता—

न खानिमध्यादुदखानि, स्रत्रैर्नात्रुटि टङ्कैरुडिखंजिनेव ।

अद्योति न द्योतमकैर्न बाहैरवाहि, यो मन्त्रि न सिद्धमन्त्रैः ॥१॥

25

अनादिरव्यक्ततनूरभैद्यः, प्रभामयोऽनन्तवलः स्वसिद्धः ।

तरीस्तरीतुं भविना भवान्धिं, म नेमिनाथः कृपयाधिरामीत् ॥२॥

इति रत्नश्राद्धसम्बन्धः ॥४५०॥

[451] अथ बुद्धौ हरिदत्तदूतसंबन्धः ।

कच्छदेशशस्त्रन्दः सभायामुपविष्टो यदा तदा प्रातरेको वैदेशिकः समागात् । स च

पृष्ठं त्वं कुत आगात् ? किमाश्रयं दृष्टं स्वया ? तेनोक्त—वेद्मनातदपुरे भीमसेनराजेन सभा वर्या कारिताऽस्ति, यादृशी अन्यत्र न दृश्यते । राज्ञोक्तं हरिदत्तस्य दूतस्याग्रे । गच्छ तत्र पुरे सभा विलोक्यागच्छ । यादृशी तत्र सभास्ति तादृशी कार्यते । ततः स दूतः किञ्चित् प्रीतिप्राभृतहस्तश्चाल राज्ञो मिलितः । स, प्रोक्तं च—अहं चित्रसभा द्रष्टुं चन्द्रेण भूपेन प्रेषितोऽस्मि । भीमसेनोऽवगम्य—कल्पे प्रातर्दर्शयिष्यते । ततो द्वितीयदिने प्रातर्दूत आकारितः । 5 तत्र गतः चित्रशालां विचित्ररत्नखचितं जलस्थलभ्रान्तिकारिणीं दृष्ट्वा प्रथमं निश्चेतुमक्षमं स कथं प्रविष्टः ? ततः बुद्धिमान् सुद्रामाग्रे मोक्षं मोक्षं जलस्थले ज्ञात्वा मध्ये प्रविष्टः । ततः स चन्द्रभूपानुगः पश्चादेत्यं यदा भीमसेनभूपसभावर्णनं चकार ।

इति बुद्धौ हरिदत्तदूतसम्बन्धः ॥४५१॥

[452] अथ बुद्धौ क्षत्रियपत्नी नीङ्गीसम्बन्धः ।

10

सूरडग्रामे सूरपालः क्षत्रियः पत्नी नीङ्गी । सा च पतिपाश्र्वे नित्यं पट्टसूत्रजं कञ्चुकं याचते । स च न दत्ते वक्ति च तां प्रति नाह—पट्टकूलवणिग् कार्पासवणिग् वाऽभवं । ततो मम पाश्र्वे पट्टसूत्रजं कञ्चुकं नास्ति । तयोक्तं—द्रव्येन किं न भवति ? स वक्ति—द्रव्यं कस्य पाश्र्वे समस्ति ? सा वक्ति—अहिफ्रीणादि समानयति कुतो निःसरति । एवं प्रोक्ते पत्न्या सदा नोत्तरं दत्ते ।

15

ततोऽन्यदा यदा सूरपालः सभायामुपाविशत् । तदा दासी तया शिक्षित्वा प्रेषिता जगौ—त्वरितं गृहे आगम्यतां स्वया नीङ्गिया ज्ञापितमस्ति इति “रञ्जा” उत्तरिताऽस्ति शीता भविष्यति । ततः सभाजनैरुक्तं किं तव गृहे धनं नास्ति [यद्] रञ्जा पीयते ? ततः स लडिजतो गृहे आगतः प्राह—पत्ति ! अहं कथमेव विगोषितो रञ्जाजल्पनेन ? सावगं—यदि पट्टसूत्र-कञ्चुकं नार्पयिष्यसि तदैव भविष्यति । स प्राह—पट्टसूत्रकञ्चुकं गृहाण । अथ कलको यथोत्तरति तथा कुरु । ततस्तयोक्तं—सेतिकाद्वयं गोधूमानां प्रेषय, घृतं गुडं इत्यादिकं वितर । यदा तदा तव कलकं उत्तरति । ततः प्रियामार्गितं दत्त्वा सभायां गतः । प्रिया तु वर्या रसवतीं निष्पाद्य सभायामागता गृहे आगच्छ रसवतीं निष्पन्नाऽस्ति । ततः सर्वपरिपञ्जन-सहितः गृहे आगात्, पत्न्या रसवत्या सर्वपरिषत्सहितं जेमयितः प्रीणितो वर्यरसवतीमनात् । ततः सर्वपरिषत्प्राह—अयं धनी पुण्यवान्, एतस्य पत्नी धन्या, एतयोः सयोगो वर्योऽस्ति ।

20

25

एवं बुद्धौ क्षत्रियपत्नी नीङ्गीसम्बन्धः ॥४५२॥

[453] अथ बुद्धौ सुबुद्धिसम्बन्धः ।

एकस्मिन् पुरे कुबुद्धिसुबुद्धिमित्रद्वयं विद्यते स्म । सुबुद्धिः देशान्तरं गतः । कुबुद्धिस्तस्य प्रियायां रक्तोऽभूत् । सुबुद्धिर्धनसुपाश्र्वं आगात् । कुबुद्धिस्तुः कृत्रिमं स्नेहवचो जल्पति सुबुद्धिस्त्वदजानन् मानयति त, द्विः सुबुद्धिं प्रति उवाच । भवता कापि कौतुकं दृष्टं, सुबुद्धिः

30

- प्राह—सरस्वती नदी कमलहृदोपान्तस्थे कूपमध्ये अकालजमात्रफल दृष्टं । कुबुद्धिः प्राह—
 कूट किं प्रोच्यते ? सुबुद्धि—सत्यमेतत् । तत कुबुद्धि तस्य पत्नीमगीचिकोः [तच्चिकी]
 प्राह—यदि तत्रासन्नं भवति तदा मम गृहस्थाऽपि श्रोस्तव, यदि न भवति तदाह द्वाभ्या
 हस्ताभ्यां यद्गृह्णामि तन्मामक । एव पणवन्ध कृत्वा कुबुद्धिस्तत्कलमानोतवान् छन्न स्वगृहे,
 5 प्रातर्द्वावपि गतौ फलमदृष्ट्वा कुबुद्धिरुवाच चल चेद्गृहे यद् द्वाभ्या हस्ताभ्यामह गृह्णामि ।
 तन्मे भवतु । एव जल्पन्त कुबुद्धि सुबुद्धि भार्या गृहीतकाम ज्ञातवान् । ततोऽवगू—कल्पे
 त्वयाऽगम्यं द्वाभ्यां हस्ताभ्या वस्तु ग्राह्य । ततो द्वितीयदिने सर्वं वयं वस्तु पत्नीयुतं माल-
 कस्योपरि सुमोच । कुबुद्धिरागात् स्व लहनं ममार्गं सुबुद्धिर्नि श्रेणीं तत्र सुक्त्वा प्राह गृहाण
 वस्तु । ततः स यावन्मालकस्योपरि चटितुं निःसरणीं द्वाभ्यां हस्ताभ्या जग्राह । तदा सुबुद्धिः
 10 प्राह—इमा निःसरणीं लात्वा गच्छ । अद्य प्रभृति मम गृहे त्वया नाऽगम्यं तव मनो
 ज्ञातं । ततः पत्न्यपि हक्किता सम्मार्गे स्थापिता ।

एवं बुद्धौ सुबुद्धिसम्बन्धः ॥४५३॥

[454] अथ बुद्धौ व्याघ्रमारिकासम्बन्धः ।

- उत्तेलिके ग्रामे राज्ञोसहः क्षत्रिय तद्भार्या कलहप्रिया रुष्टान्यदा पुत्रद्वयं नीत्वा निःसरार
 15 पितुर्युर्हं प्रति, गता मलयपर्वते चन्दनहृमादिवृक्षसकुले एक व्याघ्रं संमुखमागच्छन्तं दृष्ट्वा
 दृश्यौ, कथमस्माच्छुटिष्यते ? तत उत्पन्नधी पुत्रौ चपेटया आहत्य प्राह—कथं युवां व्याघ्रं
 भक्षितुं कलहं कुरुथः ? भवद्भिस्तु अग्रे बहवो भक्षिता अहं तु वसुक्षिताऽस्मि, वयं त्रयः
 असौ तु एकः कथमात्मन उदरपुष्टिर्भविष्यति । एवं जल्पन्तौ श्रुत्वा व्याघ्रो दृश्यौ एषा व्याघ्र-
 मारी नारी, अहं मुधा धावितोऽत्रैवाहन्तुं । एते सर्वे व्याघ्रभक्षकाः एवं ध्यात्वा
 20 व्याघ्रो नष्टः सा चोद्वलिता तस्माद्भयात् ।

इति बुद्धौ व्याघ्रमारिकासम्बन्धः ॥ ४५४ ॥

[455] अथ बुद्धौ शकटालमंत्रिसंबन्धः ।

पाटलीपुरपत्तने नन्दो राजा तस्य शकटालो मन्त्री मन्त्रिधिया सर्वे भूपाला अपि
 करदायका जाताः उक्त च—

- 26 अप्राज्ञेन च कातरेण च गुणः स्यात्सानुरागेण कः,
 प्रज्ञाविक्रमशालिनोऽपि हि भवेत् किं भक्तिहीनात्फलम् ?
 प्रज्ञाविक्रमभक्तयः समुच्चिता येषां गुणा भूतये,
 भृत्यौ धातृपतेः कलत्रमितरे संपत्सु वापत्सु, च ॥१॥
 प्रज्ञागुप्तशरीरस्य, किं करिष्यन्ति संहिताः ?
 30 हस्तोपधृतच्छत्रस्य, वारिधारा इवारियः ॥२॥

स च चर्मनाणक कारयत् निर्द्रव्या भुव कुर्वाणो निपिद्धो मन्त्रिणा । ततः स भूपो
 हृष्टो मन्त्रिणं सपुत्रमवटे चिक्षेप । तत्रस्थो रहः अपुष्यत स्वजनैः । ततो महामात्यैः शकटालो
 मृतो मृत इति घोषित । ततो वज्जालनाथरतत् परीक्षायै घोटिकाद्वय प्रेषयामास सेवकपार्श्व-
 दुपदादम्भात् स च तत्र गत्वा ग्राह अनयोर्मध्ये का माता का पुत्री इति, भूपेन पृष्टमपि
 तदा न केनापि विज्ञेनापि द्वयोः सन्धगनिर्णय कृतः । ततो नन्दो दध्यौ—यदि शकटालः 5
 कूपे नाक्षेपिष्यत तदा स निर्णयं कुर्यात् । राज्यमहत्त्वं यास्यति यत —

भूमेश्च देशस्य गुणान्वितस्य, भृत्यस्य वा बुद्धिमतः प्रणाशे ।

भृत्यप्रणाशे मरणं नृपाणां, नष्टाऽपि भूमिः सुलभा न भृत्याः ॥३॥

ततो दण्डपाशक भूपोऽप्राक्षीत् शकटालकुले कोऽप्यस्ति योऽनयोर्घोटिकयोर्मातृसुतयो-
 विभाग करोति, तेनोक्त विलोक्य कथयिष्यते । ततः स भूपः पृच्छन् कूपान्तस्थं शकटाल 10
 ज्ञातवान् । ततः कूपात् कर्षितः, उक्त च तेन—

भेदिनीशेन मान्यस्त्वं, गुरुः स्वामी नियोजिकः ।

आश्रयश्च तथा दाता, किं किं न त्वं सदा न च ? ॥४॥

स्वामी दुर्णयवारण व्यतिकरे शास्त्रोपदेशे गुरु—

15

विष्टम्भे हृदयं नियोगसमये दासो भये चाश्रयः ।

दाताः सप्तसमुद्रसीमरसनादामांतिकायां क्षितौ,

सर्वाकारमभूत्स्वयंवरसुहृत् को वान वण्णो मम ॥५॥

मन्त्री ग्राह—किं विधेय ? राहोक्त—अनयोर्बडवयोर्मातापुत्रिकयोर्निर्णय कुरु ? ततो
 मन्त्रिणा बडवायुग सपर्याण कारयित्वा बाह्याल्यामतिबाह्य पर्याणरहितं विधाय श्रान्त 20
 सन्मोचितं । यथा जिह्वया ऽन्यालीढा सा माता, पुत्री तु या मातुरधोमुख चकार । ततो
 राजा हृष्टो मन्त्रिणं मानयामास ।

इति बुद्धौ शकटालमन्त्रिसम्बन्धः ॥ ४५५ ॥

[456] अथ बुद्धौ शकटालमन्त्रिसम्बन्धः ।

एकदा कोऽपि भूपो विचक्षणो नन्दपार्श्वे यष्टिकां पदकवृत्तां विचणीमयां सर्वत्र समां 25
 प्रपयामास ज्ञापयामास च । अस्या यष्टिकाया वज्रखचितया आदि अन्त ज्ञात्वा ज्ञापनीय
 यदा केनापि न ज्ञातमादि अन्त च । ततो राज्ञा शकटालस्थाने प्रोक्त—त्वां विना न कोऽप्य-
 नयोर्निर्णय करोति । ततो मन्त्रो यष्टिकां जलेऽमुञ्चत् यतो मूल तत् ईषज्जले मग्न भारात् ।
 ततो राजा हृष्टस्त्वं मानयामास । इति बुद्धौ शकटालमन्त्रिसम्बन्धः ॥४५६॥

[457] अथ बुद्धौ मन्त्रिपार्ष्वभस्मप्रेषणसंबन्धः ।

इत्थावत्यां पुरि धम्मिलो राजा वरममात्यं नवीनं सुशीलं चकार । केनचिदुक्तं । अयं मन्त्रीकृतोऽस्ति पर न ज्ञायतेऽस्य कीदृशी बुद्धिरस्ति । ततो राज्ञा मुद्रया मुद्रितं प्राशृतं भस्मच्छत्रं मन्त्रिणो ददे प्रोक्तं च—इदं प्रीतिप्राशृतं शत्रुमर्दनभूपाय देहि । ततः स तत्प्राशृतं कृत्वा विदिशायां पुरि जगाम । राज्ञोऽग्रे प्राशृतं मुक्तं राजा तु उत्खिल्य भस्म दृष्ट्वा कालमुखो भूत्वा रुष्टः प्राह—रे मन्त्रिन् ! तव स्वामी समेदकप्राशृतं प्रेषयति ? तव शिक्षा वास्यते । मन्त्री प्राह—स्वामिन् ! मम स्वामिनाऽश्वमेधो यज्ञः कारितो मङ्गलहेतुः, तद्भस्म सर्वेषां सज्जनानां अभीष्टानां नृपाणामपि प्रेषयामास । तत एतद्भस्म मुद्रितं कृत्वा स्वामिनः प्रेषितं उक्तं च—

गजाः सन्ति हयाः सन्ति, विचित्राः सन्ति सम्पदः ।
तवाप्यस्ति ममाप्यस्ति, दुर्लभं भस्म यज्ञजम् ॥११॥

तत स राजा तुष्टस्तं मन्त्रिणं तोषयामास, राज्ञा समं प्रीतिं चक्रे च ।

इति बुद्धौ मन्त्रिपार्ष्वभस्मप्रेषणसम्बन्धः ॥४५७॥

[458] अथ बुद्धौ धूर्त्तद्विजसम्बन्धः ।

एकस्मिन् ग्रामे द्विजः श्रीधरः । तत्र चन्दनाह्वश्चर्मकारश्च तस्य पार्ष्वे श्रीधरः उपानयुर्गं कारया । चर्मकारोऽनिशं मूल्यं याचते । सदा विप्रो वदति त्वां हृष्टं करिष्यामि एवं वदति तस्मिन् बहुः कालो गतः । स विप्रोऽन्यदा धनार्थं चर्मकृता धृतं धनं विना न युञ्जति सः ।

ततोऽन्यदा तत्रैव ग्रामपतेः सुतो : ततस्तं द्विजो भूपपार्ष्वेऽनैषीत् प्राह च—मया पूर्वमुपानदग्रहणावसरे प्रोक्तं त्वां हृष्टं करिष्यामि । अद्य : सुतो जातोऽस्ति त्वं 'रुलीयाइत' अथवा न, एतद्युत्वा चर्मकृद्ध्यौ यदि ब्रुवे अहं न 'रुलीयाइत' तदा राजा रुष्टो मां दूषयति, तत उक्तं 'रुलीयाइत हू हूओ' किं जल्प्यते अधिकं ? यदा पृष्टः ततोऽधिकजल्पने कोऽपि लाभो न, ततश्चर्मकृत्त्वगृहे गतः ।

इति बुद्धौ धूर्त्तद्विजसम्बन्धः ॥४५८॥

[459] अथ बुद्धौ भूपसम्बन्धः ।

विशालापुर्यां वणिग्भीमः तस्य पत्नीद्वयं तत्र वर्यं दृष्ट्वा एको धूर्त्तो देवीमाराध्य भीम-रूपधरो भीमे ग्रामान्तरगते समेत्य तद्गृहमभिप्रायं चावगुं पत्न्यादीनां पुरः । अद्य मम स्वप्ने देवी प्राह—त्वं यदि जीवितमिच्छसि चिरं तर्हि धनं वितर । एवं प्रोच्य प्रथमं द्वयोः पत्न्यो-भूषणादिवस्त्रादि ददौ । ततः परिजनो बह्मादिदानादौरवितः, सर्वोऽपि परिच्छदो हृष्टः । इतो भीमो गृहे आगच्छन् शुश्राव, "भीमो दानी जात सर्वं धनं धर्मादौ न्ययन् धनद इव

ख्यातोऽजनि सत्यभीमो दध्यौ केनचिदहं वञ्चितो मम रूपकरणात् । ततो यदा हृष्टे आगत-
स्तदा तेन हृक्विकतो रे दुष्ट धूर्त । अत्र यद्यागमिष्यसि तदा हत एव, गृहे प्रवेष्टु न
लभते । ततो दुःखी रुदन् वक्ति । अहं मुपितोऽस्मि । अनेन लोकास्तु सर्वे तेन भक्तितया
धूर्तस्य पार्श्वे जाता । ततो द्वावपि विवदमानौ भूपपार्श्वे गत्वा स्वं स्वं सम्बन्ध प्रोचतु ।
द्वावपि सदृशौ सदृशजल्पकौ तेन यदा केनापि निर्णीतिर्न कृता तदा राजा दध्यौ, शिष्टपरि- 5
पालन दुष्टनिग्रह इति राज्ञो धर्म । यत —

प्रजापीडनसन्तापात्, समुद्भृतो हुताशनः ।

राज्ञः कुलं श्रियं प्राणान्, नादग्ध्वा विनिवर्त्तते ॥१॥

एव ध्यात्वा भूपस्तस्य पत्नीद्वयमेकत्र स्थापयित्वा पप्रच्छ, किं युवयो पाणिग्रहे भर्त्रा
किं जल्पित ? किं दत्त ? प्रथम सगमे च । कस्मिन् स्थाने किं भुक्त ? ततो राज्ञा द्वावपि 10
पृष्टौ । यन्म प्रोक्त विघटित स गृहस्वामी जात ।

एवं बुद्धौ भूपसम्बन्धः ॥ ४५९ ॥

[460] अथ आर्यनन्दिलक्षरिसम्बन्धः ।

पद्मिनीखण्डपुरे वरदत्तेन वैरोट्या नाम्नी पुत्री पद्मयज्ञस पद्मपुत्राय दत्ता ।
वरदत्तो व्यवसायार्थं देशान्तरे गच्छन् दवेन दग्ध । ततो वैरोट्या श्वश्रूपमानयति 15
पितृमरणात् । यत—

रूपं रहो धनं तेजः, सौभाग्यं प्रभविष्णुता ।

प्रभावात्पैतृकादेव, नारीणां जायते ध्रुवम् ॥१॥

वैरोट्या चिन्तयति—स्व कर्मणा एव फलं भवति । यतः—

सर्वो पुण्यकथाण, कम्ममाणं पावए फलविवाग ।

20

अवराहेसु गुणेषु अ, निमिच्चं (च) परो होइ ॥२॥

वैरोट्याऽन्यदा योगीन्द्रस्वप्नसूचितं गर्भं वभार, पायसहोहदो जात । श्वश्रुर्वक्ति
सुता भविष्यति । वैरोट्या श्रीआर्यरक्षित सूरिं वन्दितु गता । सहविरोध. प्रोक्तः,
गुरुणोक्तं पूर्वभवकर्मणा पायसहोहदात्पुत्रो भावी, श्वश्रा पुण्डरीकतप कृत । तस्योद्यापने
पायसं कृत, बध्वै न दत्त, बधूस्तु अन्यत्र पायस निष्पाद्य घटे क्षिप्त्वा कुम्भ मुक्त्वा 26
जलाशये गता ।

अत्रान्तरे अलिब्जरनागः स्वपत्नीदोहदपूरणाय क्षीरान्नं लात्वा गत । इतो वैरोट्या
तत्रागता क्षीरान्नमदृष्ट्वा न चुकोप वभाषे च—येनेदं भक्षित मे भक्ष्य तस्य मनोरथाः पूर्यन्तां
एतद्वचोऽलिब्जरपत्न्या ज्ञात । ततो हृष्टाऽवग—अस्मा मनोरथ पूर्यते तदा वर, ततस्तस्या

- दोहदः पूर्णाचक्रे प्रातिवेशिमकस्य स्त्रीपार्श्वान् । वैरोट्यानागपत्नीभ्यां पुत्रो जनितः । जन्मो-
त्सवोऽभूत् वैरोट्यापुत्रस्य नागदत्त इति नामाभूत् । वैरोट्यासुतस्य रक्षार्थं अलिङ्गरनागपत्नी
सर्पान्मुमोच वैरोट्यायाः सदा सानिध्यं चक्रे । अद्यप्रभृति यो वैरोट्यास्तुतिं करिष्यति
कोऽपि सर्पादिजातिर्न दृढक्षयति । ततो वैरोट्यास्तव जानन् पद्मः प्रियापुत्रसहितो व्रतं जग्राह
5 वैरोट्या मृता घरणेन्द्रपत्नी जाता । तत्रापि वैरोट्या नाम । ततः स्वस्मरण[पूर्वक]पार्श्व-
नाथभक्तस्य रक्षां चकार । नागदत्तस्य आर्यनन्दिलनामाभूत् सूरिश्च इति ।

इति आर्यनन्दिलसूरिसम्बन्धः ॥४६०॥

[461] अथ वायडग्रामजीवदेवसूरिलल्लश्राद्धदृष्टान्तः ।

- 10 जीवदेवसूरयो विहारं कुर्वाणा वायडपुरे समायाताः । इतः पूर्वं वायडपुरे लल्लश्रेष्ठी
मिश्यात्वी यज्ञं मण्डयामास । तत्र लक्षप्रमाणं व्ययितु कल्पितमस्ति तेन ।

एकदा तस्मिन् यज्ञे कुण्डपाश्र्वे महान्सर्पः पपात । द्विजाः प्रोचुरनेनापि आहुतिः क्रियते ।
स सर्पो नश्यन्नपि तैर्यष्टयोत्पाट्याग्निकुण्डे क्षिप्तः । ज्वलितश्च, तदा लल्लेन ध्यात दया चास्मिन्
धर्मे नारित । ततो दयाधर्मं विलोकयन् तत्रागत श्रीजीवदेवसूरिपाश्र्वे ययौ, गुरुं वन्दित्वा
धर्मोपदेशं शुश्राव—

- 15 रागी देवो दोसी देवो मामसुक्रं पि [पाणिस्त्वदन्नपि] देवो,
मंसे धम्मो मज्जे धम्मो जीवहिंसाय धम्मो ।
रत्ता मत्ता कंता सत्ता जे गुरु तेवि पुज्जा,
हा हा कडं पुट्टो [पत्तो] लोओ अट्टं कुणतो ॥१॥

- 20 ततो विप्रान् गुरुस्तंयक्त्वा जीवदेवसूरिगुरोश्चारित्र शुद्धं वीक्ष्य च हृष्टोऽभून्नल्ल
सम्यक्त्वमूलं धर्मं च जग्राह—भगवन् । मया यज्ञे अर्बलक्षं व्ययित, अर्बलक्षं तिष्ठति
तत् क्व व्ययिष्यते ? गुरुमिजिनप्रासादः कार्यते । ततो निर्लोभतां गुरोर्दृष्ट्वा स प्राह—
क्व प्रासादं कार्यते ? गुरुभिः प्रोक्तं अद्य द्वौ वृषौ प्राभृते आगमिष्यतस्तव, तौ तु
स्वेच्छया मुच्येता, यत्र तिष्ठतः तत्र प्रासादं कार्यं । तत्र भूमौ गुरुभिर्विंशत्येव
अत्राधो भूरिधनं विद्यते । ततस्तत्र भूमौ कान्यकुब्जभूपसुताया मृताया बहुधनं निर्गतं ।
25 ततस्तत्र महान् जिनप्रासादो द्वासप्ततिदेवकुलिकायुत कारितः । द्विष्टैर्द्विजैरन्येषुसु-
मूर्षुगौश्र्वेत्ये प्रभो पुरः गर्भागारे रात्रौ क्षिप्ता, सा च मृता, श्राद्धैः सद्यो गुरोर्ग्रे विज्ञप्तं,
गुरुभिः परकायप्रवेशविद्यया गौर्ब्रह्मभवने क्षिप्ता । यत्परस्य चिन्त्यते तत्स्वस्यायति ब्राह्मणै-
र्जीवदेवसूरिचेष्टितं ज्ञात । ततः सूरिपाश्र्वे विज्ञप्तं गौर्यदि देवै कथ्यते तदोद्वाहो भवति ।
ततः श्रीप्रभुभिस्तथा कार्यं यथा वहिर्निर्गच्छति । गुरुभिः प्रोक्तं—यद्यतो लल्लचैत्ये अस्मत्साधु
30 श्राद्धेषु भक्तिः श्रावकैरिव क्रियते । तदा वो वच क्रियते । सूरिपदप्रस्तावे हेमयज्ञोपवीतं
यदि दत्त्य सुरेश्च तत्सुखासनं च वह्य तदा गौः कृष्यते । ततस्वैस्तथा मानिते गौ कथिता ।

ततो वायडब्राह्मणा श्राद्धा इव गुरौ भक्ता अभूवन् नत्सन्तानेऽपि च ।

इति वायडग्रामजीवदेवसूरिलल्लश्राद्धदृष्टान्तः ॥४६१॥

[4५2] अथ चमत्कारे जीवदेवसूरिसम्बन्धः ।

एकदा धर्मदेशनायां जीवदेवस्य सूरेर्दुष्टो योगी समागत्य स्वजिह्वया पर्यस्तिकां बध्वोपविष्ट सम्यलोको भीत । प्रमुभिः सः कीलितस्तथा यथाऽतोव वेदनाऽभूत् । तत म 5 वक्तुमशक्तेन खटिकया भूमौ लिखित—

उवयारहउवयारडो, सव्यो लोअ करेड ।

अवगुण किद्धड गुणऋड, विरलओ जगणि जणेड ॥१॥

अह तव छलनायागा त्वयाऽह ज्ञात स्तम्भितश्च प्रसीद मयि, मां मुञ्च चन्धनात् । ततो गुरुभिः कृपया मुक्त स च पुराद्बुद्धिः मर्दि कृत्वा योगी स्थितो दुष्ट । ततो गुरुभिरुक्त 10 साधुसाध्वीना पुर, यस्मिन् द्विग्भागे योग्यस्ति तस्मिन् गम्य । तस्मिन् द्विग्भागे कदाचिन् साधवो गता तेन छलिता । ततो गुरुभिर्निचिड स्तम्भितस्तत्रस्थो यथा स्थानाच्चलितु न शक्ते साधव स्वस्थिता कृता, योगिनो दिनाष्टक तत्र जात बुभुशानृदपीडितो गुरुन् ज्ञापयामास मयातः पर भवदीयशिष्याणा श्राद्धाना किमपि अवयं न कार्य, मां मुञ्च दृढवच कृत्वा मुक्त पादयोर्गुरो पपात गुरुणां नवः शिष्य इवामवत् । 15

इति चमत्कारे जीवदेवसूरिसंबन्धः ॥४६२॥

[634] अथ प्रासादपुण्ये विक्रमार्कनिम्बमन्त्रिसंबन्धः ।

दि त्वेन पृथिवीमनृणां कुर्वता निम्बश्रेष्ठी गूर्जरधरिञ्चया प्रेषितः, स च ग्रामे पुरे लोकाननृणीकुर्वन् धनदानाद्वायडग्रामे समागात् । श्राजोवदेवसूरयो वन्दिताः उपदेश श्रुतः, स च लल्लश्रेष्ठिकारित महान्त प्रासाद दृष्ट्वा दध्यौ—असौ श्रेष्ठी धन्यो येनाय प्रासादः 20 कारित एवं ध्यात्वा तेन वायडे श्रीजिनप्रासादो महान् कारितः । तत्र श्रीवीरप्रतिमायाः प्रतिष्ठा श्रीजोवसूरयश्चक्रु ।

इत स निम्ब स्व पुण्य श्लाघमानः स्वपुरे ययौ ।

इति प्रासादपुण्ये विक्रमार्कनिम्बमन्त्रिसम्बन्धः ॥४६३॥

[464] अथ श्रीजिनोन्नतिकारकश्रीआर्यखपटसंबन्धः ।

आर्यखपटाचार्यशिष्यो महेश्वर वादे वृद्धकर बोद्ध जिगाय । सर्वलोकैरपहसितो [बौद्धः] सृत्वा गुडशखपुरे यक्ष उत्पन्न, तेन प्रासादः कारितः, स्वप्रतिमा स्थापिता च । स च यक्ष 25

प्राग्वैरात् जैनानुपद्रवति व्याधिवर्धनभयेन, धनहरणादिप्रकारैः । ततः श्राद्धैर्गुरवो विज्ञप्ताः, यक्षः श्रीसंघस्य पीडा करोति गुरवो यक्षायतने गताः । यक्षस्य कर्णयोरुपानहौ बबन्धुः । वक्षसि पादौ ददुः, लोका मिलिताः, राजाप्यागात्, राज्ञोक्त—श्वेतवक्ष । उत्तिष्ठ यक्षस्याशातना न क्रियते स्तुतिरेव क्रियते भस्मीकरिष्यति त्वा, गुरुवस्तु शरीरमाच्छाद्य सुप्ताः राजा यत्र यत्रोद्घाटयति तत्र स्फुलिङ्गा निस्सरन्ति । ततो घातान् वापयति । यदा तदन्तःपुरेषु लगन्ति पत्नीना । ततोऽन्तःपुरे कोलाहलो जात, 'मृता वयमिति' कोऽप्यदृश्यो मारयति । ततो राजा सूरिणां पदोः पतित्वाऽवग—प्रसन्नो भव ममापराधः क्षम्यता, कृपा कुरु लोकेषु । ततोऽन्त-पुरेषु वेदना गता । गुरुभिः प्रोक्तं—यक्ष अत्रागच्छ । ततो यक्ष उत्थितः गुरुपादौ ननाम पादसवाहना करोति च जगौ—मयि कीटकोपरि क कटकारम्भः ? गुरुभिः प्रोक्त—अद्यप्रभृति जैनेषु द्वेषो न कार्यः । यक्षः प्राह—यथा हनूमति रक्षति शाकिन्यः पात्राणि न पराभवन्ति तथा त्वयि रक्षति जैन कः पराभवति । तव भृत्योऽहं मुञ्च मां राजादयश्चमत्कृताः सूरिभक्ता जाताः सूरयः प्रासादान्नर्गता यक्षोऽपि पापाणमूर्त्तिः गुरुपृष्टौ चचाल, द्वे दृषत्कुण्डके सार्धं चलिते सूक्ष्मपदाश्चेलुश्च नगरद्वारे सर्वे विसर्जिता यक्षादय स्वस्थाने ययुः जिनधर्मप्रभावनाख्यात्यर्थं कुण्डके पुरद्वारे पतेते [स्थापिते] अधुनापि तथास्थिते स्त ।

1

इति श्रीजिनोच्चतिकारकश्रीआर्यखपटसम्बन्धः ॥४६४॥

465] अथ श्रीजिनशासनोन्नतौ आर्यखपटाचार्यसम्बन्धः ।

एकदा गुडशखपुरात् श्रीसूरयो यावच्चेलुस्तावत्त्र साधुद्वयं भृगुकच्छादागत, गुरवो वन्दिताः । साधुद्वयं प्राह—भगवन् । श्रीपूज्यैर्युष्माभिर्भृगुपुराच्चलद्विर्या कपरिका सुक्ताऽभूत् सा चन्द्रक्षुल्लकेन छोटयित्वा वाचिता आकृष्टिलेब्धिस्तेन शिक्षिता, स च तया विद्यया इभ्यानां गुहात्सारा रसवतीमानीय मुहृक्ते, तथाकुर्वन् श्रोसंघेन गच्छेन वारितोऽपि न तस्थौ, रसनेन्द्रियलोलुपो जातः । श्रीसंघेन घनं हृक्कितो बौद्धानां मिलितः । स च दुष्ट बौद्धानां पात्राणि मठात् खेन इभ्यानां श्राद्धानां गृहेषु प्रेषयति तानि भक्तभरितानि खे न आनयति । बौद्धान् भोजयामास सुखेन, तेन क्षुल्लः अतीव-मानितो, गौरव वहन्ति बौद्धास्तस्मिन् । तस्य शिक्षा यदि दीयते तदा वर । ततो गुरवो भृगुपर जग्मुः, प्रच्छन्न स्थिताः यदा बौद्धानां पात्राणि अन्नपूर्णानि आगच्छन्ति, शिलाकर्कराक्षेपात् आचार्यं बभञ्ज, तदा शीलमण्डकादिद्वयः] राजमार्गादौ पतन्ति । तदा लोकाः कलकल कुर्वन्ति बौद्धा बुसुक्षापीडिताः जगुः कोऽस्मदीयानि पात्राणि भनक्ति । ततः क्षुल्लको गुर्वागमनं ज्ञात्वा भीतो नष्टः सन्नन्यदा गुरुगुणैरावर्जित सः क्षुल्लकोऽभ्येत्य गुरुन् वदित्वा क्षमयामास, आचष्ट चाद्य प्रभृति मया गुरुणा बधो माननीय सूरयः ससंघाः बौद्धानां प्रासादमागमन् बुद्धस्य उपलमूर्त्तिं समुख्युपस्थिता “जयजय महर्षि-कुलशेखर” इत्यादि स्तुतिं चक्रे गुरोः । ततो बौद्धा अपि प्रबुद्धाः ।

30

इति जिनशासनोन्नतौ आर्य टाचार्यसम्बन्धः ॥४६५॥

[466] अथ जिनोन्नतिचमत्कारे महेन्द्रोपाध्यायसम्बन्धः ।

पाटलीपुरपत्तने दाहडो भूपो विप्रभक्तो यतीनाकार्याचष्ट विप्रान्नमत । यतयः प्रोचुः—
एते तु गृहस्थाः वयं तु निर्प्रन्था तेनास्माभिर्गृहस्था न वन्द्यन्ते । राज्ञोक्त—यदि न नमस्यन्ते
विप्राः तदा महेशे न स्थेयं । यदि स्थास्यते तदा शिरांसि च छेत्स्यन्ते । ततो जैनयतिभिः
सप्तदिना याचित्ता अत्रान्तरे तत्र श्रीआर्यखपटसूगिश्चिष्यं उपाध्यायो महेन्द्रनामा भृगुपुत्रा- 5
दायथौ । स च यतिभिर्दन्दिन स्व दु ख प्रकाशित यतिभि , उपाध्यायेन सधीरिता',

प्रातः श्रीउपाध्यायो दाहडराजस्य सभाया गत । राज्ञोक्त—प्रणमत ब्राह्मणानां नो चेद्भवता
शिर्षाणि छेत्स्यन्ते । उपाध्यायोऽवग-राजन् । एते गृहस्था सपरिमहा वयं निष्परिमहा अत एव न
प्रोच्यते जिह्वा चूटति । तदा राज्ञोक्त—भो सेवकाः । अस्य निग्रहं कार्यते । तत उपाध्यायो 10
हस्ते रक्तकणवीरकवा लात्योक्त्यै कृत्वा सभायां फेरिता प्रोक्त च केपां नमस्कार करिष्यते ?
ततो राजान विना सर्वेषां विप्रादीना मस्तकानि भूमौ पेतु उपाध्यायेनोक्त—यदेतेषां कृतं
तत्तथापि करोमि नवा ? ततो राजोत्थायोपाध्यायपादयो पतित्वा भीतः प्राह—भगवन् ।
प्रसन्नो भवतु परमेवमपराधं न करिष्यामि । ततो महेन्द्र उवाच—

कः कण्ठीरवकण्ठकेसरमटाभार स्पृशत्यंहिणा,

कः कुन्तेन शितेन नेत्रकुहरे कण्डूयनं काड्क्षति । 15

कः सन्नहति पन्नगेश्वरशिरोरत्नावतंसं श्रिये,

य अवेताम्बरशासनस्य कुरुते वन्द्यस्य निन्दाभिमाम् ॥१॥

श्रुत्वैतद्राजाऽवग-अहमस्तस्ते सेवकोऽस्मि मम चैतेषां जीवित देहि । एते विप्रादय सर्वे
भवन्त नमस्यन्ति । ततो महेन्द्रोपाध्यायेन धवलकणवीरकम्वा तेषामुपरि चाहिता, सर्वे समस्तका
उत्थिता ततो राज्ञोक्ता विप्रादयः सर्वे [सर्वांन्] यतीन्नमन्ति स्म राजा श्राद्धोऽभूत् । 20

इति जिनोन्नतिचमत्कारे महेन्द्रोपाध्यायसम्बन्धः ॥४६६॥

[467] अथ अतिशये श्रीपादलिप्तसूरिसंबंधः ।

गुरुदत्तविद्यया प्राप्तसूरिपदः पादलिप्तसूरिर्दशवर्षीयं शत्रुञ्जयोज्यन्तार्जुदतीर्थसमेतशि-
खराष्टापदतीर्थेषु देवान्नात्वा जिमति स्म ।

एकदा सूरिः पाटलिपुरे गत । तत्र गरुडो (मरुडो) नाम राजा पण्मासीं यावत्शिरोर्त्या 25
पीडित । ततः प्राणास्त्यक्तुमिच्छति एकैर्मन्त्रतन्त्रयन्त्रैरनेकैः पुरुषै कृतेऽप्युपचारे न निर्वर्त्तता
शिरोत्तिः । ततो मन्त्रिणः प्रेष्य सूरीनागतान् श्रुत्वाऽकारयामास [ततः सूरीन् आह्वनाय
राजामन्त्रिण प्रेष्य, आगतश्च तान् श्रुत्वाप्रवेश कारयामास] राजा प्राह—भगवन् । प्रसन्नी-
भूय दुःसाध्या शिरोत्तिं निर्वस्यतां, कीत्ति-धर्मौ सचयेता । ततः सूरि कृपासागर शिरोत्तिं
भूपस्येत्यपाचकारा—

जह जह पएसिं जाणुअमि[सि], पालित्तउ भमाडेइ ।
तह तह से सिरवेअणा, पणस्सइ मरुण्डरायस्स ॥१॥

प्रीतो राजा स वृत्तोत्सवः पादलिप्तसूरिं गुरु चक्रे ।

इति अतिशये श्रीपादलिप्तसूरिसम्बन्धः ॥४६७॥

5 [468] अथ विनये पादलिप्तसूरिसाधुसम्बन्धः ।

एकदा श्रीगुरुभिः प्रोक्तं विनीता साधवो यदुच्यते तत्कुर्वन्त्येव, राजा प्राह—राजकुले हि विनयो विद्यते । तत सूरयो जगुः—यस्तव परमभक्तोऽस्ति स आकार्यतां । इदं च तस्मै कथ्यतां गत्वा विलोक्य “गङ्गा किं पूर्ववाहिनी पश्चिमवाहिनी वा ?” ततो राज्ञा भक्तो राजपुरुषो गङ्गाप्रवाहवहनदिग्विलोकनाय प्रेषितः । स च यत्र तत्र भ्रमित्वा पश्चादागतः 10 भूपेनोक्तं गङ्गा पूर्ववाहिनी वा पश्चिमवाहिनी वा, स प्राह—आत्रालगोपाला जानन्ति गङ्गा पूर्ववाहिनी । गुरुभिः प्रोक्तं—राजन् ! राजकुले ईदृग्विनयो विद्यते, गुरुप्रेषिताः साधवः गङ्गातटे गत्वा काष्ठप्रान्ते ध्वज वन्धयित्वा सम्यग्गङ्गाप्रवाहवहनं विलोकयामासु । ततः पश्चादागता साधवः प्रोचुः—भगवन् ! अस्माभिर्गङ्गाया गत्वा प्रवाहो विलोकितः पूर्ववाहिनी गङ्गा ज्ञाता । ततो राजात्थाय साधून्त्वा प्राह—धन्यं मतं यत्रेदृक्षा गुरुभक्ताः साधवो 15 भवन्ति उक्तं च—

निवपुच्छीएण गुरुणा, भणिओ गंगा कओ मुही वहइ ।
संपाइयं च सीसो जह, तह सव्वत्थ कायच्चं ॥१॥

इति विनये पादलिप्तसूरिसाधुसम्बन्धः ॥४६८॥

[469] अथ उचितजल्पने श्रीपादलिप्तसूरिसम्बन्धः ।

20 एकदा गुरौ अन्यत्र गते लघ्ववस्थाया पादलिप्तसूरिं साधुषु गोचरचर्यायां गतेषु बालैः सह क्रीडति, द्रुतं श्राद्धानागताब्ज्जात्वा आकारं संवृत्योपविष्टा उपदेशो दत्तः । ततस्तेषु श्राद्धेषु गतेषु पुनरवरकमध्ये खेलति यावता तावता केऽपि वादिनो विशं ज्ञात्वा वादं कर्तुं समाययुः तैर्विजनं मत्वा “कुङ्कुडूकुङ्कु” इति शब्दः कृतः । सूरिणा तु वादिनश्चागतान् ज्ञात्वा “म्याऊ म्याऊ” विडालशब्दः कृतः । ततस्तेर्वादिभिस्तस्य विद्वत्स्व ज्ञात्वाऽवसरञ्जत्वं च, 25 पदयोस्तस्य पेतुं प्रोचुश्च चिरंजीव बालभारति । ततो गोष्ठी मण्डिता तैः—

पालित्तप ! कहसु फुडं सयलं मंडलं भमतेण ।

दिडुं सुय च कत्थय ! चंदणरससीयलो अग्गी ॥१॥ -

प्रमुणोक्तं—

अयसाभियोगसंदृमियस्स पुरिसस्स मुद्दहिअस्स ।

होइ वहांतस्स दुह, चंदणरससीयलो अग्गी ॥२॥

ततस्ते प्रोचुः त्व साक्षादेवामरगुरुः ब्राह्मी ।

इत्युचितजल्पने श्रीपादलिप्तसूरिसंबंधः ॥४६९॥

[470] अथ प्रगल्भतायां पादलिप्तसूरिसम्बन्धः ।

एकदा श्रीपादलिप्तसूरयः कूर्चालसरस्वत्यादिविरुद्धधारिण प्रतिष्ठानपुर्यां महोत्सवपूर्व-
समागच्छन्ति ।

इतः सर्वे पण्डितैः सम्भूयैकत्र स्थानघृतभृत कञ्चोलकमाचार्याणां सन्मुखं प्रेषित
आचार्यैस्तु घृतमध्ये सूचिका क्षिप्ता तथैव पश्चात्प्रेषित । तत राज्ञोक्तं गुरुभिरिदं कृतं, को
भावः, पण्डितैरुक्तं—गुरुभिर्ज्ञापितं पण्डितैर्भृतं पुरं विद्यते तथापि यथा सूचिर्घृतमध्ये प्रविष्टा
तथाहमपि प्रवेक्ष्यामि पुर्यां । ततो राजादयो विप्राश्च समुख गताः सूत्सवे जायमाने गुरवो
धर्मशालायामागता उपदेशो दत्त श्रीपादलिप्ताचार्यैर्निर्वाणकलिकप्रश्नप्रकाशादिशास्त्राणि
निर्मितानि राजा रक्षितः । इति प्रगल्भतायां पादलिप्तसूरिसम्बन्धः ॥४७०॥

[471] अथ बृद्धवादिहरिपदसम्बन्धः ।

स्कन्दिलाचार्योपान्ते बृद्धत्वेऽपि चारित्र जग्राह मुकुन्दद्विज, स च गुरुभिः सह भृगुपुरे गत
वचचैः स्वर दहस्वर [दहनरस्वरेण] भणति राज्ञा साधुभिश्चोक्त—किं मुशलं पुष्पयिष्यति स
चावग—यदि विद्याः समेष्यन्ति तदा [पुष्पयिष्यते] पुष्पते । ततः खिन्नो विद्यार्थी ब्राह्मीदेव्या
अग्रे एकविंशतिमुपवासाश्चक्रे सा प्रसन्ना ग्राह—सर्वविद्यासिद्धो भव तपसाऽहं तुष्टा तुभ्य,
सर्वविद्यापारग स राजादीनां पुरो जगौ—यन्ममोपहासं कृतं 'मुशलं पुष्पयिष्यसी' [ती]त्यादिना ।
ततो राजादिबहुषु लोकेषु मिलितेषु मुशलमानाथ्य चतुष्पथे स्थित्वा विद्यायां मुशलं पुष्पया-
मास । तस्य पृष्टौ स्थित्वा प्रोवाचेति—

[प्र[तप्त]कम्पो [पत्तमवलंविज] मुद्गो भृङ्गं शक्रयष्टिप्रमाणं ।]

अप्रतिमल्लोवादीह जो लंपड फुल्लमुसलमिह ।

तमह निराकरिचा फुल्लइ, मुसलं ति ठावेमि ॥२॥

तथा च—

शीतो वह्निर्मारुतो निम्प्रकम्पो, मुद्गो शृङ्गं शक्रयष्टि[यष्टि]प्रमाणम् ।

यस्मै यद्वा रोचते तन्न किञ्चित्, बृद्धो वादी भाषते कः किमाह ? ॥३॥

अप्रतिमल्लो वादी जातो मुकुन्दमुनिः । ततः सूरिभिः स्वपद दत्तं वृद्धवादीति नाम जातम् । इति वृद्धवादिस्वरिसम्बन्धः ॥४७१॥

[472] अथ सिद्धसेनस्वरिवाददीक्षास्वरिपदसम्बन्धः ।

- 5 एकदा देवषिद्विजपुत्रो देविकामातृभवः सिद्धसेनो विप्रो महाविद्यापारगो विजितानेकवादी वृद्धवादिस्वरिस्फुर्तिं श्रुत्वा सुखासनारूढोऽनेकच्छात्रपरिवृतो गुरुं जेतुं ऋगुपुरं प्रति चचाळ मार्गं गुरवो मिलिताः परस्परमालापः सिद्धसेनोऽवगू--त्व वाद देहि सूरिः प्राह--ददामि शीघ्रं परमत्र के सभ्या वादे जिताजितादिविषये को निर्णय करिष्यति ? सिद्धसेनोऽवगू--एते गोपाः सभ्या वृद्धवादिनोक्त--तर्हि ब्रूहि । ततः सिद्धसेनः सस्कृततकच्छन्दोलङ्कारादि जल्पितुं लग्नः यदा जल्पं जल्प स्थितस्तदा गौपैरुक्तमस्य प्रोक्तं किमपि न ज्ञायते । तेनासौ किमपि न वेत्ति चच्चैर्जल्पता कर्णा स्फोटिता । ततो वृद्धवादी कच्छडक बन्धयित्वा घीषणीछन्दसा कीडति, तथाहि--

नवि मारीड नवि चोरीड परदारह गमण निवारीड ।

थोवा थोवउं दाईइ डुगडुगि सरगिहिं जाईइ ॥१॥

अनरपि प्रोच्यैव नृत्याति पठति च--

- 15 [तू]कालु कंवल अनइनीवडु छासिहि भरीओ दुईओ निप्पदु ।
अइवडपडिओ नीकलइ[सा]डाडि, अवरकिसर[सग]गह सिंगनिलाडि ॥२॥

- 20 ततो गोपा प्रोचु --अय वर्यः सर्वज्ञ अहो कीदृग्कर्णमुखकारि वचः । ततः सिद्धसेनः स्वं हारित मत्वा प्राह--भगवन् । प्रजाजय मां तव शिष्योऽह त्वया अवसरो ज्ञातो मया तु न । अथ वादी आह--ऋगुपुरे गम्यते तत्र भूपग्रे वादः करिष्यते । तत्र ज्ञास्यते को विज्ञ इति ततस्तत्र गतौ । तत्रापि सूरिणा जितः सिद्धसेनो दीक्षा जप्राह--यत्र वादो जातः तत्र तालरसप्राभो राज्ञा वासित सिद्धसेनस्य कुमुदचन्द्र इति गुरुभिर्नाम वदे दत्त सूरिपदं क्रमात् सिद्धसेनद्विवाकर इत्यपि नाम जातम् ।

इति सिद्धसेनस्वरिवाददीक्षास्वरिपदसम्बन्धः ॥४७२॥

[473] अथ प्राज्ञसर्पपविद्याश्रीसिद्धसेनद्विवाकरसम्बन्धः ।

- 25 एकदा सिद्धसेनसूरिश्चित्रकूटे प्राप्तः । तत्र चिरन्तनचैत्ये स्तम्भमेक महान्त दृष्ट्वा कंचित् पुरुषं प्रपच्छ कोऽयं स्तम्भो महान् किमत्रास्ति ? तेनोक्तं--पूर्वाचार्यैरस्य स्तम्भस्य मध्ये पुस्तकानि न्यस्तानि सन्ति स्तम्भस्तु तत्तदौषधमयो जलादिभिरभेद्योऽस्ति । ततः सूरिस्तस्य स्तम्भस्य गन्धं गृहीत्वा प्रत्यौषधरसैः स्तम्भमाच्छोऽयामास । ततः प्रातरम्बुजवद्विकसितः मध्ये पुस्तकाः[नि] दृष्टाः[नि] । तत्रैकं छोटयित्वा वाचयन्नाथे पत्रे द्वे विद्ये दृष्टे एका सर्पपविद्या यया अभिमन्त्रिताः

सषषा यावन्तो जले क्षिप्यन्ते तावन्तो अश्ववारावर्यपत्न्ययन[मल]कवि, कजरहगुडि[हाग]र-
क्षिकाटोपखङ्गसिपुत्रीप्रमुखद्विचत्वारिंशदुपकरणसहिता निरसरन्ति । ततः परवल जेष्यते सुभटाः
सिद्धे कार्ये अदृश्यीभवन्ति । द्वितीया हेमविद्या यथा क्लेशं विना शुद्धहेमकोटी निष्पाद्यते
येन तेन धातुना ततस्ते द्वे विद्ये गृहीते सूरिणा ततो यावद्रूपे पाचयति तावत्सतमो मिलितः
खे वागभूत् पुस्तकमपि मध्ये स्थितं “अयोग्योऽसि ईदृशीनां विद्यानां प्रयास. पुनर्न कायः” तत 5
सिद्धसेनसूरिविद्याद्वय प्राप्य सन्तोषं चकार ।

इति प्राप्तसर्पपविद्याहेमविद्याश्रीसिद्धसेनदिवाकरसम्बन्धः ॥४७३॥

[474] अथ नवीनकटकनिर्माणविद्यासम्बन्धगर्भा सिद्धसेनसूरिसम्बन्धः ।

एकदा कुर्मारपुरे श्रीसिद्धसेनसूरिर्ययौ । तत्र देवपालराजो गुरुं वन्दितुमाययौ घर्मोपदेश
शुश्राव । तत्र परस्पर गोष्ठी सदा गुरुभूपयो प्रवर्त्तते । 10

एकदा गुरुर्विज्ञप्तो रहसि राजा—भगवन् ! वय सकटे पतिताःस्म । गुरु. पप्रच्छ किं
सकटं तवस्ति ? राजा जगौ सीमालभूपा' मम राज्य जिघृक्षया आगच्छन्त. श्रुताः, श्रीप्रसुपार्थ
विद्या श्रूयते यदि यूयं कृपा मयि कुरुथ ? तदा राज्य तिष्ठते । सूरिराचष्ट—चिन्ता न कार्या, तव
यद्यह गुरुभूव, राजा हृष्टः क्रमात्परचक्र समायात । विद्यया प्रथमया सेना रचिता, द्वितीयया
हेम च, ततो युद्धे जायमाने वैरिबल भग्न । ततो जयजयारावोऽजनि । ततो राजा भक्तोऽभूत् 15
ततो गुरुणा जैन' कृत. ततस्तेन राज्ञाऽनेके जिनागाराः कारिताः ।

इति नवीनकटकनिर्माणविद्यासम्बन्धगर्भा सिद्धसेनसूरिसम्बन्धः ॥४७४॥

[475] अथ प्रमादत्यागे सिद्धसेनसूरिसम्बन्धः ।

क्रमात्सिद्धसेनसूरि सयमशिथिलोऽजनि, वेलाया प्रतिक्रमणादिक्रियां न करोति, अनेके राजानः
एवायान्ति श्रावका श्राविका धर्मशालायां प्रवेशमपि न लभन्ते वेपमात्रवारी जात । यत — 20

दगपाणं पुष्पफलं, अपेसणिज्जंति गिहत्थकिच्चाइं ।

अजया पडिसेवन्ती, जइ वेमविडवगा नवरं ॥१॥

तत सिद्धसेनसूरि. सुखासनारूढश्चलति । इतो गुरुणा सिद्धसेनप्रमादस्वरूप ज्ञात । ततो
गुरुर्वेषान्तरं कृत्वा सिद्धसेनसुखासनं स्क्न्वे चकार वर्त्मनि सिद्धसेनो बभाषे—

“भूरिभारभराक्रान्तः, स्क्न्धः किं तव बाधति !” 25

शुद्धवादी जगौ—

“न तथा बाधते स्क्न्धो, यथा बाधति बाधते” ॥२॥

ततो ज्ञात तेन मम गुरु विना ममोक्तौ कोऽपि कूटं न कर्षति । एवं ध्यात्वा आसना-
दुत्तीर्थं गुरुमुखमुपलक्ष्य पादौ पपात क्षमयामासापराध । ततो गुरुमि प्रोक्त—

चउदसपुञ्ची आहारगा, विमलनाणी विअरागावि ।

हुंति पमायपरवसा, तयणंतरमेव चउगईआ ॥३॥

प्रमादः परमद्वेषी, प्रमादः परमं विषम् ।

प्रमादो मुक्तिपूर्दस्युः, प्रमादो नरकायनम् ॥४॥

5 ततः प्रमादं मुक्त्वा गुरुपाश्वे आलोचनां कृत्वा शुद्धचारित्रपालनपरोऽभूत् ।

इति प्रमादत्यागे सिद्धसेनस्वरिसम्बन्धः ॥४७५॥

[476] अथ अवन्तिसुकुमालस्वरूपम् ।

- अवन्त्या भद्रश्रेणी भद्रापत्नीभवोऽवन्तीसुकुमालः पुत्रो द्वात्रिंशद्विभ्यपुत्रीः परिणिन्ये महासौख्यात् शालिभद्रावतारः । एकदा तत्र आर्यसुहृस्तिस्सूरिदेशपूर्वधरः आगत्य भद्रश्रेष्ठिगृहे स्थितः । अनेकश्राद्धा धर्मं श्रुत्वा पुण्यं कुर्वन्ति स्म । रात्रौ मधुरस्वरं नलिनीगुल्मविमानाख्यमध्य-
 10 स्थितः । गुरुभिर्गण्यमानं श्रुत्वोहपोहपरः प्राप्तजातिस्मृतिरवन्तिसुकुमालो दध्यौ । तत्र विमाने यत्सु-
 खं विद्यते । ततोऽत्र कोटिभागेऽपि नास्ति ततस्तत्र गम्यते तदा वरं । ततो गुरुपाश्वे गतः पृष्टं भगवन् ! किं यूयं नलिनीगुल्मविमानादत्रायातः यतस्तत्स्वरूपमुच्यमानमस्ति । गुरुः प्राह—सिद्धांतं गण्यमानमस्ति । स प्राह—तत्र त्वरितं कथं गम्यते । गुरुणोक्तं—चारित्र्यात् । स प्राह—चारित्र्यं
 15 प्राह्य । गुरुः प्राह—तव मात्राद्यनुमत्या दीक्षा भवति । ततः स्वयं चारित्र्यं गृहीत्वा इमं शान-
 भूमौ कार्योत्सर्गं स्थितः । तदा पञ्चाङ्गवसन्धिपत्नीशिवाया उपसर्गं सहमानो मृत्वा तत्र विमाने देवोऽभूत्, प्रातर्मात्रायाः पुत्रस्वरूपं ज्ञात्वा दुःखिनो जाताः । ततो गुरुभिर्नलिनीगुल्मवि-
 मानस्वरूपं प्रोक्तं । ततस्तस्य मृत्युस्थाने महाकालाभिध श्रीपार्श्वनाथप्रासादं कारितः प्रभोः प्रतिमा स्थापिता । इति अवन्तीसुकुमालस्वरूपम् ॥४७६॥

- 20 इति श्रीतपागच्छाधीश श्रीमुनिसुन्दरसूरिशिष्य—श्रीरत्नशेखरस्वरिपट्टलक्ष्मीसागरस्वरिशिष्य
 पं० शुभशीलगणिविरचितपञ्चशतीकथाप्रस्तावकोशे—

॥ तृतीयोऽधिकारः समाप्तः ॥

चतुर्थोऽधिकारः

[477] अथ ॐकारनगरप्रासादनिष्पत्तिसम्बन्धः ।

अन्येषु सिद्धसेनद्विवाकरः ॐकारनगरप्राप्तः गुरुभिर्धर्मोपदेशो ददे श्राद्धानां । श्राद्धैर्विहाप्त—
भगवन् ! भरतका राजप्रासादमदमत्ता जैन प्रासाद कारयितु न ददते, तथा क्रियताम् यथात्र
जैनप्रासादो भवति । तत श्रीसिद्धसेनो हस्तन्यस्तचतुःश्लोको विक्रमादित्यभूपगृहस्य प्रतोल्या 5
गतः । ततो द्वारपालो भूपपार्श्वे गत्वा प्राह—

भिक्षुर्दिदृक्षुरायात—स्तिष्ठति द्वारि वारितः ।
हस्तन्यस्तचतुःश्लोकः, किंवागच्छतु गच्छतु ? ॥१॥

ततो राज्ञा प्रतिश्लोक प्रेषितश्चमत्कृतेन—

दीयता दशलक्षाणि, शासनानि चतुर्दश । 10
हस्तन्यस्तचतुःश्लोकः, किंवागच्छतु गच्छतु ॥२॥

ततो मध्ये गत सूरि श्लोकचतुष्टय यदा चतुर्षु दिक्षु पपाठ । तदा राजा तुष्टः ते
चैते श्लोकाः—

अपूर्वेयं धनुर्विद्या, भवता शिक्षिता कुतः ।
मार्गगौषः समभ्येति, गुणो याति दिगन्तरम् ॥३॥ 15

सरस्वती स्थिता चक्रे [वक्त्रे] लक्ष्मीः करसरोरुहे ।
कीर्त्तिः किं कुपिता राजन् ! येन देशान्तरे गता ? ॥४॥

कीर्त्तिंस्ते जातजाड्येव, चतुरम्भोधिमज्जनात् ।
आतपाय धरानाथ, गता मार्त्तण्डमण्डलम् ॥५॥

सर्वदा सर्वदोऽसीति, मिथ्या सस्तूयसे तुधैः ।
नारयो लेभिरे पृष्टं, न वक्षः परयोषितः ॥६॥ 20

श्रुत्वा राजा तुष्टो जगौ—चतुर्दिग्वाज्य गृहाण । गुरुः प्राह—अस्माक निर्मन्थानां राज्येन
किं कार्यं ? ततो भूपोऽवगम्—यदन्यद्विलोक्यते तन्मार्ग्यं । गुरु प्राह—

“अकारनगरे चतुर्द्वारं जिनप्रासादं शिवप्रासादादुद्धं कारय, तत्र पार्श्वप्रतिमां प्रतिष्ठापय”
ततो राजा सिद्धसेनप्रोक्तमचीकरत् ।

इति अकारनगरप्रासादनिष्पत्तिसम्बन्धः ॥ ४७७ ॥

[478] अथ नवीनसंवत्सरप्रवर्त्तने विक्रमार्कसम्बन्धः ।

6 एकदा सिद्धसेनदिवाकरः श्रीविक्रमादित्यभूपत्याग्रे दानधर्मोपदेशं ददावेव—

श्रीनाभेयजिनेश्वरो धनभवे श्रेयःश्रियामाश्रयः,

श्रेयांसः स च मूलदेवनृपतिः सा नन्दना चन्दना ।

धन्योऽयं कृतपुण्यकः शुभमनाः श्रीशालिभद्रादयः,

सर्वेऽप्युत्तमदानदानविधिना जाता जगद्विश्रुताः ॥१॥

10 कर्णस्त्वचं शिविर्मांसं, जीवं जीमूतवाहनः ।

ददौ दधीचिरस्थीनि, किमदेयं महात्मनाम् ॥२॥

न कय दीणुद्धरणं, न कयं साहम्मिआण वच्छलं ।

हिययमि वीयरायो, न धारिओ हारिओ जम्मो ॥३॥

तीर्थङ्कराः पृथिवीमनृषीं कृत्वा वीक्षां गृह्णन्ति, तथाहि—

15 एगा हिरण्यकोडि, अट्टेवय अणूणगा सयसहसा ।

सुरोदयमाईअं, दिज्जइ जापाउरासाओ ॥ ४ ॥

तिन्नेव य कोडिसया, अट्टासीअं च हुंति कोडीओ ।

असीइं सयसहस्सा, एयं, सवच्छरे दिन्मं ॥५॥

अथः क्षिपन्ति कृपणा, वित्तं तत्र यियामवः ।

20 सन्तस्तु गुरुचैत्यादौ, तदुच्चैः फलकाङ्क्षिणः ॥६॥

इत्यादि व्याख्यानं श्रुत्वा विक्रमादित्यराजा जगौ—भगवन् । मम गृहे स्वर्णपुरुषद्वयं
विद्यते । ततो दिने दिने बहु हेम लभ्यते । तेन मम पृथिवीमनृगीकर्तुमिच्छाऽस्ति । गुरुभि-
प्रोक्तं—न भाग्यं विना धर्मं कर्तुं मनोरथो भवति सन्पूर्णा भवति च । यतः—

भवन्ति भूरिभिर्भाग्ये—धर्मकर्ममनोरथाः ।

26 यत्पुनस्ते फलन्त्येव, तत्सुवर्णस्य सौरभम् ॥७॥

श्रुत्वेति राजा प्राप्ते पुरे स्वसेवकान् प्रेष्य मुखमार्गितं धनं दायं दायं पृथिवीमन्तृणीं चकार । त संवत्सरो टिप्पणके शास्त्रेषु लिखितो बुधैः ।

इति नवीनसंघन्सरप्रवर्तने विक्रमार्कसम्बन्धः ॥४७८॥

[479] अथ शत्रुजयतीर्थवालने मल्लवादिसम्बन्धः ।

श्वेतपुरे देवादित्यद्विजस्य सुमगा पुत्री विधवाऽभूत् कस्मादपि गुरो सौर मन्त्र प्राप 5
तदा सौरो मन्त्रो ध्यातः । ततः सूर्योऽभेत्य भुक्तवान्, सगर्भाऽभूत् तां तादृशीं दृष्ट्वा मातृपितृ-
भिर्हृक्किता । सा च सूर्यांगमन प्राह—तथापि मात्रादिभिर्न मानित कपिता । सा
च बलभीं पुरीं गता काले तथा पुत्रपुत्र्यो जनिते, क्रमाद्वधते लेखशालिकैरपुत्रक इति प्रोक्ते
मातर स पप्रच्छ मम कः पिता माताऽवग्—सूर्यस्ते पिता ध्यातस्तेन सोऽभेत्य तस्मै पुत्राय
कर्करं ददौ प्राह च यस्ते पराभव करोति सोऽनेन कर्करेण हतो मर्त्ता, स च कर्करं पश्चात्त- 10
वान्तिक समेष्यति । तत स पराभवकर्त्तार तेन हन्ति । ततः स बालवधकारकं श्रुतो
बलभीशेन । तत स भूपेन पराभूत् । ततस्त स हत्वा राजाऽभूत् तस्य शिलादित्यनामा-
ऽभूत् । तत. शिलादित्य स्वा भगिनीं भृगुपुरे भूपाय ददौ, तथा च सुतोऽसावि सुदिने इत
शिलादित्यो बोद्धैः स्वधर्मं प्राहित, श्रीशत्रुंजय तीर्थं बौद्धा आत्मीय चक्रे । इत शिलादित्य-
भगिनी भर्त्तरि मृते सपुत्रा, सुहृस्तिस्वरिपाद्वै चारित्र जग्राह । स च बालकोऽष्टवर्षीय 15
सामाचारी कुशलो विनीतोऽभूत् प्राज्ञश्चाभवत् । एकदा मातर पप्रच्छ अल्प श्रीसघः कथं ?
माताऽवग्—श्वेताम्बरा देशात्कपिता शिलादित्यभूपो बलभीपुरीस्वामी बौद्ध कृत शत्रुंजय-
तीर्थमपि गृहीत तैः, पूर्वं सघो बहुरभूत् स च शिलादित्यभूपस्तव मातुलोऽस्ति इति श्रुत्वा
बाल कुपितोऽम्बादेवीमाराध्य बहुविद्यावान् मल्लगिरौ तपश्चक्रे कतिपयदिने शासनदेवी
प्रसन्नाऽभूत् प्राह च के मिष्टा, सोऽवग् मम बल्ला. ततस्तथा ध्यातमय तपस्वी नीरसाहार 20
पाचनात् । ततः पुस्तकं दत्त्वा देव्योचे अमु पुस्तक वाचय सर्वान्वैरिणो जेष्यसि । ततो
मल्लवादीति त्व नाम्नाऽस्याः । तत. स प्राप्तविद्यो बल्लभ्या समेत्य बौद्धान् विजित्य शिलादित्यं
भूप प्रबोध्य श्रीशत्रुंजय तीर्थं बालयाभास बौद्धा देशान्निष्काशित । ततो गुरुभिः सूरिपद
ददे तस्य [तस्मै] । इति शत्रुजयतीर्थवालने मल्लवादिसंबन्धः ॥४७९॥

[480] अथ हरिभद्रहरिदीक्षासूरिपदसम्बन्धः ।

चित्रकूटे हरिभद्रो विप्रश्चतुर्दशविद्याविशारद सर्वशास्त्रार्थं विन्दते । तत प्रतिज्ञा
चक्रे—यथोक्तस्वार्थं न जाने तस्याह शिष्यो भवामि । एकदा स रात्रौ पुरमध्ये ब्रजन्
साध्युपाश्रयान्ते गत । तदा साध्वी श्रीआवश्यकगाथां जगौ—

चक्रिकदुगं हरिपणगं पणग चककीण केसवो चककी ।

केसव चककी केसव दुचककी केसिअचककी अ ॥१॥

अस्या अर्थमजानन् विप्रः प्राह—महासति । 'चक्कि-चक्कि' इति किं प्रोच्यते ? तयोक्तं नवीनं लिप्तं चिक्कचिक्कायते ततो ध्यातं तेनाहमनया जितः गाथार्थाज्ञानादस्याः शिष्योऽस्मि । ततः पृष्टं कोऽर्थोऽस्याः साऽवगू-अस्माकं गृहस्थस्याग्रे रात्रावर्थो न प्रोच्यते गुरवः कथयिष्यन्ति तेनोक्तं क्व सन्ति ? गुरव , तयोक्तं उपाश्रये सन्ति जिनागारोपान्ते । ततो देवगृहे

5 गतः देव दृष्ट्वा नमस्कारान् प्राह—

वपुरेव तवाचष्टे, भगवन् ! वीतरागताम् ।

नहि कोटरसंस्थेऽनौ, तरुर्भवति शाद्वलः ॥१॥

जं दिद्धि करुणातरंगिय पुढा एयस्स सोमं मुहं,

आयारो पसमायरो परियरो संतो पसन्नातणू ।

10 [तं मन्ने] तन्नूणं जरजम्ममध्रहरणो देवाहिदेवो [जिणो] इमो,
देवाणं अवराण दीसह जओ नेयं सरूवं इमं ॥२॥

ततो देवान्नमस्कृत्य सूरिपाश्वे गतं गुरुं नत्वा गाथाया अर्थं पप्रच्छ । गुरुणा गाथार्थो व्याख्यातः इति—

15 अस्यां चतुर्विंशतौ प्रथमं भरतसगरौ जातौ चक्किदुगर । हरिपणगं—तिविट्ठू द्विविट्ठू
सचंसुह पुरुषोत्तमः पुरुषसिंहः ५ । पणग चक्कीण—मघवाः सनत्कुमारः शान्तिनाथः कुञ्चुनाथः
अरनाथः । केशवो—पुरुषपुण्डरीकः १ । चक्को—सुभौमः १ । केशव दत्तः १ । चक्की—
महापद्मः १ । केसव—नारायणः लक्ष्मणाह्व १ । दुचक्की—हरिषेणः १ जयः २ । केसव—कृष्णः १ ।
चक्की—ब्रह्मदत्तः । एवं १२ चक्रिण ९ वासुदेवा उक्ता अनुक्रमेण । उक्तं च—

उसमे भरहो अजिए सगरो मघवं सणकुमारो अ ।

20 धम्मस्स संतिस्स य, जिणंतरे चक्कवट्ठिदुगं ॥३॥

संती कुन्धू अ अरो, अरहंता चेव चक्कवट्ठी अ ।

अरमल्लीअंतरे पुण, हवइ सुभूमो अ कोरव्वो ॥४॥

मुणिसुव्वए नमिम्मि अ, हुंति दुवे पउमनाहहरिसेणा ।

नमिनेमिसु जयनामा, अरिड्डपासंतरे वंभो ॥५॥

26 पंच अरहते वंदते केसवा पंच आपुपुव्वीए ।

सिज्जंस तिविट्ठुई, धम्मपुरिससीहपेरंता ॥६॥

अरमल्लिअंतरे दुन्नि, केसवा पुरिसपुण्डरिअदत्ता ।

मुणिसुव्वय नमिअतरि नारायणकन्हनेमिम्मि ॥७॥

ततः पूर्वप्रतिज्ञाबद्ध उत्पन्नचैराग्यो दीक्षा ललौ । ततो जैनग्रन्थात् सिद्धान्त तेन पठितः
निर्विशेषतोऽतीवविज्ञोऽभूत् गुरुभि सूरिपदं ददे ।

इति हरिभद्रसूरिदीक्षासूरिपदसम्बन्धः ॥४८०॥

[418] अथ हरिभद्रसूरिक्रोधोपशमसम्बन्धः ।

श्रीहरिभद्रस्य हंसपरमहंसौ क्षुल्लौ प्रज्ञालौ गुरुभिः पाठितौ । तत एकदा प्रोचतु.—भगवन् । 5
बौद्धशास्त्रमर्मं गृहीत्वा बौद्धा जेष्यन्ते तत्रावा स्याव । गुरुभि प्रोक्त—ते निर्दया यदि युवां
जैनौ ज्ञास्यन्ति तदा हनिष्यन्ति । ततस्तौ गुरुं पर्यवसाय्य वेपान्तरं ग्राह्य बौद्धाचार्योपान्ते गत्वा
छात्रमध्ये शास्त्राणि पठत तेषां शास्त्राणां मर्मं पृथग्लिखित. [लिखन्तौ स्त ।]

एकदा पत्रदत्तखटया बौद्धाचार्येण जैनछात्रपठनं ज्ञात, परमुपलक्षति न । ततो जैनछात्र-
ज्ञानाय द्वितीयभूमौ पाठयितुमुपविष्ट छात्रेषु पठत्सु निश्रेण्या जिनप्रतिमा मण्डिता, यदा छात्रा 10
विसर्जितास्तदा सर्वे प्रभोः प्रतिमाया उपरि पादौ बन्धोत्पीर्णां, हंसपरमहंसौ प्रतिमायाः कण्ठे
रेखा कृत्वोत्पीर्णौ । ततस्तौ शक्तौ पुस्तकं लात्वा नष्टौ । ततो बौद्धाचार्येण राज्ञः शिविरं तत्पृष्टौ
प्रेषितं तयोर्हंननाय, हंसेन युद्धकृतं बहुसैन्यं हतं, ततो बहुसैन्यं समागतं, ततो हंसो हतः, ततो बहु
शिविरं समागतं परमहंसोऽपि हतः । क्रमाद्गुरुभि शिष्यहननसम्बन्धो ज्ञातः । ततो रुष्टैस्तप्ततै-
लकटाहं मण्डितं मन्त्रबलेन १४४० [१४४४] बौद्धाः [बौद्धान्] कटाहेषु जुह्वन् [जुह्वन्] वारितो 15
हरिभद्रो, न पापान्निवृत्तस्तदा एकं श्राद्धोऽभ्येत्य जगौ—

जडं जलडं जलओ लोए, कुसत्थपवणाहओ कमायग्गी ।

तं चुज्जं जं जिणवयणा, वारिसित्तो वि पज्जलई ॥१॥

इत्यादि श्रुत्वा हरिभद्रसूरि पापान्निवृत्तं पञ्चाढालोचनां लात्वा १४४० [१४४४] प्रकरणानि चक्रे ।

इति हरिभद्रसूरिक्रोधोपशमसम्बन्धः ॥४८१॥

[482] अथ वप्पभट्टीदीक्षासम्बन्धः

पाञ्चालदेशे डूबाउधिग्रामे वप्पक्षत्रियस्य भट्टि पत्नी, सूरपाल. पुत्रोऽभूत् । तस्य क्षत्रियस्य
बहवो रिपवः तान् हन्तुं स पुत्रं पित्रा निषिद्धः स्थित । कस्मिंश्चिदपमाने सूरपालो निर्ययौ
सिद्धसेनसुरेभोंडेरग्रामे मिलितः गुरवः प्रोचुः कस्व कुत आगाः । ततस्तेन स्वमातापित्रादिसम्बन्ध
प्रोक्त । गुरुणोक्त—वस्स । अस्मत्पाश्वे तिष्ठ सुखी भवसि पाठयित्वा विभोक्तितो गुरुणा स 25
च दिनं प्रति सहस्रं श्लोकानां पठति तीक्ष्णबुद्धिः । ततो गुरवो जगुश्चारित्रं गृह्णाण त्वमस्मत्तुल्यो
भविष्यसि । तेनोक्त—अहं दीक्षा जिघृक्षुस्मि । ततो गुरवस्त चारित्रग्रहणे दृढं कृत्वा डूबाउधिग्रामे
गताः । तस्य शिशोर्मातापितरावालापितौ उक्तं च पुत्रा भवन्ति भूयांसः किन्तैर्यैः ससौरसागरात्

मातापितरौ उघ्नियन्ते न । यद्यसौ दीक्षां गृह्णाति तदा वरं । माता प्राह—यदि मम नाम दीयते पुत्रस्य तदा दीयतां दीक्षां । ततो गुरुभिर्दक्षित वप्पभट्टिर्नाम ददे तस्य, स्तोत्रैरेव दिनैर्वहूनि शास्त्राणि पपाठ । इति वप्पभट्टिदीक्षासंबन्धः ॥४८२॥

[483] अथ आमराज्यप्राप्तिसंबन्धः ।

- 5 गोपालनगरे यशोधर्मनृपतेर्यशोदेवो पत्नी पुत्राम । स चान्यदा पित्रा हक्कितो निर्ययौ गृहात् भ्रमन्त मोढेरकप्राप्ते वहिर्द्वकुले समागात् । इतस्तत्र वप्पभट्टिसाधुस्तत्र गुरुणा सार्द्धं समागात् । स च आमस्तत्र देवकुले काव्यानि वप्पभट्टिपार्श्वार्थाद्वाचयामास । ततो गुरुणा सम स शिशुरुपाश्रये आगतः गुरुणा पृष्ट कुतस्त्वं पुरादिहागा स चात्मनो मातापितृपुरादिसम्बन्ध जगौ गुरुणोक्त—किं तव नाम ? ततस्तेन बालेन खटिकया लिखित्वा ज्ञापित स्वं नाम आम इति । ततो
- 10 गुरुणा ज्ञात—महानेष ततो गुरुणा ध्यातं च य' पुरा रामसैन्यप्राप्ते राज्ञा निष्कासिता स्त्री समागता । तथा च पिचुवृक्षे वस्त्रान्दोलके मुक्तो बालकः । तस्य वृक्षस्य छाया न नमिता स एव बालकः । एष महान् भूपो भविष्यति । ततो गुरुणा श्राद्धानां भलायितः श्राद्धा वर्यं भोजन ददन्ते वप्पभट्टिना समं आमः पठति बहुशास्त्राणि पपाठ, लक्षणादिसर्वशास्त्राविवेक्षाऽभूत् । वप्पभट्टिरामेन गुरु कृतः, महान्प्रेम तयोरभूत् । एरुः एकेन विना न तिष्ठति । यत—

- 15 आपातगुर्वी? क्षयिणी क्रमेण, हस्वा पुरा वृद्धिमती च परचात् ।
दिनस्य पूर्वाद्धंपराद्धंभिन्ना, छायेव मैत्री खलसज्जनानाम् ॥१॥

- इतस्तत्रस्थ पुत्र ज्ञात्वा पिता स्वपार्श्वे नेतु जनमप्रेषयन् । तत आमः प्राह—अहं पित्राऽ-कारितस्तत्र गच्छन्नस्मि कदाचिद्वाय्य भविष्यति तदा त्वमेव गुरु वप्पभट्टिश्चापि । ततो यशो-धर्मभूपपते पितुर्मिलितः पित्रा राज्य दत्त, राजा तु आराधना कृत्वा स्वर्ग [स्वर्ग] गत आमः पितुः
- 20 परलोककार्यं कृत्वा गोपगिरिपुरे राज्य प्राप्तमपि पलालपूलप्राय मन्यते । ततः आमेन वप्पभट्टि-स्तत्राकारितः आसन मण्डित, यदा वप्पभट्टिर्जगौ—आसने तु गुरव एवोपविशन्ति । ततः आमेन गुरुपार्श्वान् वप्पभट्टे सूरिपद वापितम् ।

इति आमराज्यप्राप्तिसम्बन्धः ॥४८३॥

[484] अथ गोपगिरौ १८ भारस्वर्णप्रतिमानिर्माणमम्बन्धः ।

- 25 एकदा श्रीवप्पभट्टिसूरिभिः प्रासादकारणपुण्ये उपदेशो दत्तः ।
प्रासादप्रतिमा यात्रा—प्रतिष्ठादिप्रभावना ।
अमार्थुद्घोषणादीनि महापुण्यानि गेहिनां ॥१॥
काष्ठादीनां जिनागारे, यावन्तः परमाणवः ।
तावन्ति पत्यलक्षाणि, तत्कर्ता स्वर्गभाग्भवेत् ॥२॥

इत्याद्युपदेशं श्रुत्वा एकोत्तरहस्तशतप्रमाण प्रासादः कारयामास । भूरां गोप गिरौ तत्राष्टादशरैभारप्रमाणां श्रीवीरप्रतिमा न्यवीविशत् श्रीवप्पभट्टिभि प्रतिष्ठिता । तत्र चैत्ये मूलमण्डपः सपादलक्षसौवर्णटङ्ककैर्निष्पन्न इति वृद्धा प्राहुः । सत्रा भूपो गजारूढो देव वन्दितु याति देवगृहे सदा नृत्यनादपूजामहापुष्प पूजादि महोत्सव राजा कारयति । दिन प्रति देवगृहे मूढकद्वयमक्षता आयान्ति, गोपीद्वयं पूगीफलानि, अपरवस्तूनां सख्या न ज्ञायते । 5 उभयकालभारात्रिकमहोत्सवो भवति । विशेषतः कार्तिकपूजा कार्तिकमासे दीपशतसहस्रं कारयते नृपेण । इति गोपगिरौ १८ भारस्वर्णप्रतिमानिर्माणसम्बन्धः ॥४८॥

[485] अथ श्रीवप्पभट्टिसूरिर्लक्षणापुरीगमनधर्मराजप्रतिबोधसम्बन्धः ।

एकदाऽन्तःपुरे वल्लभां प्रम्लानमुखीं दृष्ट्वा श्रीवप्पभट्टिपार्श्वं गाथाद्वं राजाऽवगु—

“अरुजवि सा परितप्पड, कमलमुही अत्तगोपमाणं” ।

10

गुरु प्राह—

“पढमविबुद्धेण तए, जीसे पच्छाईअं अंग” ॥१॥

राजा दध्यावय सर्वज्ञ एव ।

अन्यदा राजा पत्नीं पदे पदे मन्द मन्द सचरन्तीं दृष्ट्वा गाथाद्वं प्राह—

“वाला चक्कमंती पए पए, कीस कुणह मुहभंगं” ।

15

सूरि प्राह—

“नूप रमणपएसे मेहलया लिप्पए नहपती” ॥१॥

इव श्रुत्वा राजा दध्यावय—एष सूरिरन्तःपुरे किं प्रविष्ट ? अहो विद्यागुणोऽपि दोषाय गतः । राज्ञो मनो ज्ञात्वा श्रीसूरि सधमनापृच्छथ पुरद्वारे काव्यं लिखितवानेव—

यामः स्वस्ति तवास्तु शरोहणगिरौ मत्तः स्थितिप्रच्युता,

20

वर्त्तिष्यन्त इमे कथं कथमिति स्वप्नेऽपि मैव कथाः ।

श्रीमांस्ते मणयो वयं यदि भवन्नन्धप्रतिष्ठास्तदा,

ते शृङ्गारपरायणाः क्षितिभ्रजो मौलौ करिष्यन्ति नः ॥१॥

अस्मान् विचित्रवपुषश्चिरपृष्ठलग्नान्, किं वा विद्युश्चसि विभो ? यदि वा विद्युञ्च !

हा हन्त केकिवर हानिरियं तवैव, भूपालमौलिषु पुनर्भविता स्थितिर्नः ॥२॥ 25

एव लिखित्वा गुरवोर्लक्षणवत्या पुर्यां धर्मराजपालितायां गता. सूत्सव । तत्र नित्यं धर्मराजा गुरुं वन्दते उपदेशं शृणोति ।

इति श्रीवप्पभट्टिसूरिर्लक्षणापुरीगमनधर्मराजप्रतिबोधसम्बन्धः ॥४८५॥

१ रोहणगिरे । २. श्रीमस्ते । ३. भूपालमूर्धनि ।

[486] अथ लक्षणापुरीस्थितेन गुरुणा समस्यापूरणसम्बन्धः ।

आमभूपः श्रीवप्पभट्टिगुरुं “याम स्वस्तीति” काव्यवाचनात् ज्ञातवान् । मम मनो ज्ञात्वा गुरवो गता । गुरवो ज्ञानिनः मया सुधा दुश्चिन्तितं राजा वप्पभट्टिं स्मार स्मारं द्रुःख्यभूत् ।

अन्यदा वहिर्गतेन राज्ञा सर्पं मुखे धृत्वा वाससाच्छाद्य गृहमानीतवान् सभायां कवीनां
5 पुरः श्लोकाद्धं ब्राह्—

“शस्त्रं शास्त्रं कृपिर्विद्या अन्यो यो येन जीवति” ।

यदा न केनापि पदद्वयमग्नेतनं पूरितं । तदा राजा जगौ—य समस्यां पूरयति तस्मै हेमदङ्ककलक्ष दास्ये बहुषु दिनेषु गतेषु एकः पुरुष समस्यां पूर्णां चकार—

“सुगृहीतं च कर्त्तव्यं, कृष्णसर्पमुखं यथा” ॥१॥

10 ततो राज्ञोक्त—भो पुरुष । सत्य ब्रूहि मया मानितं तुभ्यं दास्यते, केनेयं समस्या पूरिता । ततस्तेनोक्त लक्षणावत्या गतस्तत्र मया श्रीवप्पभट्टिपाद्वर्षं समस्याद्धं पृष्ठं गुरुणाऽग्रतः पदद्वयं प्रोक्तं । ततो राजा वध्यौ स गुरु कथमत्रायास्यति । एकदा आमः पुराद्बहिः न्यग्रोध-
त्रोरधः पान्थं मृतं ददशं । तस्य तरो शाखाया—करपत्रकं गलद्विप्रुद्ध्व्यूहं लम्बमानं च दृष्ट्वा गाथार्थं प्रावणिलिखितं दृष्टवानिति—

15 “तईया महनिगगमणे पियाइ घोरं सुएहिं जं रुण्णं ।”

तदपि गाथाद्धं भूरि कवीना पुर प्रोक्तं ततो न केनापि पूरितं । जनं प्रेष्य सूरिपार्श्वत् समस्यां पूर्णां ज्ञातवान्—

करवत्तयविंदुय निवडणेण तं मज्झ संभरिय ॥२॥

एवं श्रुत्वा राजा नित्यं सूरीन् सस्मार ।

20 इति लक्षणापुरीस्थितेन गुरुणा समस्यापूरणसम्बन्धः ॥४८६॥

[487] अथ आमभूपलक्षणापुरीगमनधर्मभूपमिलनसम्बन्धः ।

एकदा श्रीवामराजेन गुरुमाकारयितुं मन्त्रिणः प्रेषिताः । गुरवो यदा बलितु लम्नास्तदा धर्मराजावष्ट—यदा आमभूपः भगवत् आकारयितुमायात्यत्र तदा गन्तव्यं ममापि तस्य नृपतेर्दर्श-
नेच्छा विद्यते । ततो गुरुणोक्त—राज्ञा नायास्याति अत्र, तथापि ज्ञापयिष्यते । ततो मन्त्रिण
25 आकार्यं रह प्रोक्तं—आमकेन स्थगीयरूपभृता प्रातः सभायामागम्यते, मन्त्रिणं पञ्चाद्गताः आमस्य वप्पभट्टेर्नागमनादिकारणं प्रोचुः । ततोऽन्यदा प्रभाते श्रीधर्मभूपादिश्राद्धसकुलार्थं सभायां स्थगीरूपधर आमो भूरिनरैर्युक्त आगच्छन् दृष्टो यदा तदा गुरुणोक्त—युनरामनरा आगच्छन्त सन्ति मदाकारणाय, यदा सभायामागतस्तदा । गुरुभिः प्रोक्तं—“आम ! आववो”

तस्मिन्नुपविष्टे अपरनरपाहर्वं पृष्ट स्थगीहस्ते किं बीजोरा ? ततो धर्मभूपेन पृष्ट—राजा कथं कथंयात्र नागादाकारयितुं गुरो ? ततस्तेनोक्त—आगत एवाज्ञेय राज्ञा पृष्ट कौटशः आमास्ति गुरुणोक्त—स्थगीसदृशोऽस्ति । ततो धर्मेण यूय [उक्तं] पश्चात् राजानं अत्र प्रेषयत ततस्ते सर्वे गुरुन् वन्दित्वा जगु—भगवन् । भवद्भिः शीघ्रं गोपगिरौ आगम्यते । गुरुभिः प्रोक्त—‘वर्त्तमानयोगिह’ । ततस्ते गता घटिकायाजनोष्त्रीमारूढो राजा स्वपुरं प्रति चचाल । 5

इतो गुरवो धर्मभूपते' पुरः प्रोचु—वयं चलिता गोपगिरिं प्रति राजाऽवग्—यथामभूपागमनं विना गमिष्यते तद्वा प्रतिज्ञाभगो भविष्यति । गुरुगोक्त—यं स्थगीरूपभृत् । स आगतः मयोक्तं—‘आवड’ एकेन नरेण प्रोक्तं मयापि च बीजोरा स्थगीतुल्यं प्रोक्तं । ततो धर्मः प्राह—अहं वाहितो वचश्छलात्—आमो विद्वान् गुरुवो विज्ञा' अहं सुरगः । गुरुणोक्तं—आमो दर्शितो भवतः । ततस्तं भूपं सुक्लाप्य वप्सभद्विगुरुं सूत्सव गोपगिरौ गत । 10

इति आमभूपलक्षणापुरीगमनं धर्मभूपमिलनसंश्लेषः । ४८७॥

[488] अथ आमकुमार्गगमननिवृत्तिसम्बन्धः ।

अन्यदा राजसभायामामस्य गाथकवृन्दं समायात तच्च गातुं मधुरध्वनिप्रवृत्तं आमभूप-
तिरेकां बालिकां शृगाकमुखीं स्वर्नारीरूपां गायन्तीं दृष्ट्वा मदनन्वरपीडितोऽभूत् । ततो राजा पद्यद्वयमपाठीत्—

वक्त्रं पूर्णशशी सुधाधरलता दन्ता मणिश्रेणयः,

कान्ति श्रीर्गमनं गजः परिमलस्ते श्पारिजातद्रुमः ।

वाणी कामदुग्धा कटाक्षलहरी सा कालकूटच्छटा,

तत्किं चन्द्रमुखि ! त्वदर्थममगैरामन्थि दुग्धोदधिः ॥१॥

जन्मस्थानं न खलु विमलं वर्णनीयो न वण्णो,

दूरे शोभा वपुषि निहिता पकशंकां तनोति ।

विश्वप्रार्थ्यः सकलसुरभिद्रव्यदर्प्पापहारी,

नो जानीमः परिमलगुणः कस्तु कस्तूरिकायाः ॥२॥

सूरिभिर्ध्यात महतामपि मनःपरिवृत्तिर्भवति । यतः—

अक्खाण रसणी कम्माण, मोहणी तह वयाण वंभयं ।

गुत्तीण यं मणगुत्ती, चउरो दुक्खेण जिप्पंते ॥१॥

उत्थिता सा सभा, राज्ञा वर्यां सभा त्रिभिर्दिनैः कारापिता गृहरूपामातस्या सममिह
वत्सामीति ध्यायति स्म—

१ शारिजातद्रुमाः ।

[486] अथ लक्षणापुरीस्थितेन गुरुणा समस्यापूरणसम्बन्धः ।

आमभूपः श्रीवृषभद्विगुरुं “याम स्वस्तीति” काव्यवाचनात् ज्ञातवान् । मम मनो ज्ञात्वा गुरवो गताः । गुरवोः ज्ञानिनः मया मुधा दुश्चिन्तितं राजा वृषभद्वि स्मारं स्मारं दुःख्यभूत् ।

अन्यदा वह्निर्गतेन राज्ञा सर्पं मुखे धृत्वा वाससालाद्य गृह्मानीतवान् सभार्या कवीनां
5 पुरः श्लोकाद्ग्राह—

“शस्त्रं शास्त्रं कृषिर्विद्या अन्यो यो येन जीवति” ।

यदा न केनापि पदद्वयमग्नेतनं पूरितं । तदा राजा जगौ—य समस्या पूरयति तस्मै हेमटङ्ककलक्ष दास्ये बहुषु दिनेषु गतेषु एकः पुरुषः समस्या पूर्णां चकार—

“सुगृहीतं च कर्त्तव्यं, कृष्णसर्पमुखं यथा” ॥१॥

10 ततो राज्ञोक्त—भो पुरुष । सत्य ब्रूहि मया मानितं तुभ्यं दास्यते, केनेयं समस्या पूरिता । तत्तप्तेनोक्त लक्षणावत्या गतस्तत्र मया श्रीवृषभद्विपार्श्वे समस्यार्द्धं पृष्टं गुरुणाऽप्रतः पदद्वयं प्रोक्तं । ततो राजा दध्यौ स गुरु कथमत्रायास्यति । एकदा आमः पुराद्ब्रूहिः न्यग्रोध-द्रोरधः पान्थं मृतं ददर्श । तस्य तरो शाखाया-करपत्रकं गलद्विप्रुद्ब्यूहं लम्बमानं च दृष्ट्वा गाथार्थं प्रावणिलिखितं दृष्टवानिति—

15 “तईया महानिगमणे पियाइ घोरं सुएहिं जं रुष्णं ।”

तदपि गाथाद्गं भूरि कवीना पुरः प्रोक्तं ततो न केनापि पूरितं । जन प्रेष्य सूरिपार्श्वत् समस्या पूर्णां ज्ञातवान्—

करवत्तयर्बिंदुय निवडणेण तं मज्झ संभरियं ॥२॥

एवं श्रुत्वा राजा नित्यं सूरीन् सस्मार ।

20 इति लक्षणापुरीस्थितेन गुरुणा समस्यापूरणसम्बन्धः ॥४८६॥

[487] अथ आमभूपलक्षणापुरीगमनधर्मभूपमिलनसम्बन्धः ।

एकदा श्रीआमराजेन गुरुमाकारयितुं मन्त्रिणः प्रपिता । गुरवो यदा वळितुं लग्नास्तदा धर्मराजाचष्ट—यदा आमभूपः भगवत् आकारयितुमायात्यत्र तदा गन्तव्यं ममापि तस्य नृपतेर्वर्ष-नेच्छा विद्यते । ततो गुरुणोक्त—राजा नायास्याति अत्र, तथापि ज्ञापयिष्यते । ततो मन्त्रिण

25 आकार्यं रह प्रोक्तं—आमकेन स्थगीयरूपमृता प्रातः सभायामागम्यते, मन्त्रिणः पश्चाद्गताः आमस्य वृषभद्वेरागमनादिकारणं प्रोचुः । ततोऽन्यदा प्रभाते श्रीधर्मभूपादिभ्रातृसंकुलायां सभार्या स्थगीरूपधर आमो भूरिनरैर्युक्त आगच्छन् दृष्टो यदा तदा गुरुणोक्त—पुनरामनरा आगच्छन्त सन्ति मदाकारणाय, यदा सभायामागतस्तदा । गुरुभिः प्रोक्तं—“आम ! आवओ”

तस्मिन्नुपविष्टे अपरनरपाइवं पृष्ट स्थगीहस्ते किं बीजोरा ? ततो धर्मभूषेन पृष्ट—राजा कथं कथयात्र नागादाकारयितुं गुरो ? ततस्तेनोक्त—आगत एवाज्ञेयं राक्षा पृष्ट कौशः आमास्ति गुरुणोक्त—स्थगीसदृशोऽस्ति । ततो धर्मेण यूय [उक्तं] पश्चाद्यात राजानं अत्र प्रेषयत ततस्ते सर्वे गुरुन् वन्दित्वा जगु—भगवन् । भवद्भिः शीघ्रं गोपगिरौ आगम्यते । गुरुभिः प्रोक्त—“वर्त्तमानयोगिइ” । ततस्ते गता घटिकायोजनाष्ट्रीमारूढो राजा स्वपुरं प्रति चचाल । 5

इतो गुरवो धर्मभूपतेः पुरः प्रोचुः—वयं चलिता गोपगिरिं प्रति राजाऽवगु—यथामभूपागमनं विना गमिष्यते तदा प्रतिज्ञाभगो भविष्यति । गुरुणोक्त—यं स्थगीरूपभृत् । स आगतः मयोक्त—‘आवड’ एकेन नरेण प्रोक्तं मयापि च बीजोरा स्थगीतुल्यं प्रोक्तं । ततो धर्मः प्राह—अहं वाहितो वचदृच्छात्—आमो विद्वान् गुरुवो विज्ञाः अहं सुवधः । गुरुणोक्त—आमो दर्शितो भवतः । ततस्तं भूपं मुक्कलाप्य वप्यभट्टिगुरुं सूतसव गोपगिरौ गत । 10

इति आमभूपलक्षणापुरीगमनं धर्मभूपमिलनसंवाचः । ४८७॥

[488] अथ आमकुमार्गगमननिवृत्तिसम्बन्धः ।

अन्यथा राजसभायामामस्य गाथकचन्द्रं समायात तच्च गातुं मधुरध्वनिप्रवृत्तं आमभूपतिरेकां बालिकां मृगाकमुखीं स्वर्नारीरूपां गायन्तीं दृष्ट्वा मदनम्बरपीडितोऽभूत् । ततो राजा पञ्चद्वयमपाठीत्— 15

वक्त्रं पूर्णशशी सुधाधरलता दन्ता मणिश्रेणयः,

क्रान्तिः श्रीर्गमनं गजः परिमलस्ते ? पारिजातद्रुमः ।

वाणी कामदुग्धा कटाक्षलहरी सा कालकूटच्छटा,

तत्किं चन्द्रमुखि ! त्वदर्थं मम रैरामन्थि दुग्धोदधिः ॥१॥

जन्मस्थानं न खलु विमलं वर्णनीयो न वर्णो,

दूरे शोभा वपुषि निहिता पकशका तनोति । 20

विश्वप्रार्थ्यः सकलसुरभिद्रव्यदर्पापहारी,

नो जानीमः परिमलगुणः कस्तु कस्तूरिकायाः ॥२॥

सूरिभिर्भ्यां महतामपि मनःपरिवृत्तिर्भवति । यतः—

अक्खाण रसणी कम्माण, मोहणी तह वयाण वंभयं ।

गुत्तीण य मणगुत्ती, चउरो दुक्खेण जिप्यंते ॥१॥ 25

वृत्थिता सा सभा, राज्ञा वर्या सभा त्रिभिर्दिनैः कारापिना गृहलपामातग्या समसिह

वत्स्वामीति ध्यायति स्म—

१ पारिजातद्रुमाः ।

इङ्गिताकारज्ञाः श्रीवप्पभट्टिसूरयो राज्ञो मनो जज्ञौ दध्यौ—असौ भूपः । र्गसेवनाभरकं
यास्यति । अतस्तथा कुर्वे यथा राजा कुमार्गं न सेवते । ततस्तस्मिन्नेव चित्रशालाभारपट्टे सूरिः
पद्यानि लिखितवानिति—

शैत्यं नाम गुणस्तवैव भवतु स्वाभाविकी स्वच्छता,

5

किं ब्रूमः शुचिर्तां भवन्ति शुचयस्त्वत्संगताऽन्ये यतः ?

२किं वातः परमस्ति ते स्तुतिपदं त्वं जीवितं देहिनां,

त्वं चेन्नीचपथेन गच्छसि पयः कस्त्वां निरोद्धुं क्षमः ? ॥१॥

सद्बृत्तसद्गुणमहार्हमनर्घ्यमूल्य—कान्ताघनस्तनतटोचितचारुमूर्त्ते,

आःपामरीकठिनकण्ठविलम्बनभग्न—हा हार हारितमहो भवता गुणित्वम् ॥२॥

जीअं जलविंदुसमं, संपत्तीओ तरंगलोलाओ ।

सुमिणय समं च पिम्मं, जं जाणसि तं करिज्जासि ॥३॥

15

लज्जिज्जइ जेण जणो, मइलज्जइ निअकुलकमो^३ जेण ।

कंठिएवि जीए तं, न कुलीणेहि कायच्चं ॥४॥

प्रातरभूनि पद्यानि दृष्ट्वाऽऽमभूपोऽक्षराण्युपलक्षयामास दध्यौ च अहो गुरुणां मयि कृपा-
लुता मया मातंगीसंगञ्चिन्तितः तस्मात्पापात्कथं छुटिष्यामि क्व यामि कथं ? गुरोर्युखं दर्शयिष्ये
किं च तपः करोमि वहाँ प्रविशामि भूमिमध्ये वा भृगुपातं करोमि वा । ततो राजा चित्वा रच-
यित्वा यावद्गनौ प्रविशति तावद्गुरुणा हस्ते धृत्वोक्तं—त्वया मनसा पापं बद्ध मनसा च
मुक्तं । यतः—

20

मनसा मानसं कर्म, वचसा वाचिकं तथा ।

कायेन कायिकं कर्म, निस्तरन्ति मनीषिणः ॥१॥

ततो राजा गुरुवचसा निवृत्तो गृहे समागत आलोचनां कृत्वा तत्तपश्चक्रे च ।

25

इति आमकुमार्गगमननिवृत्तिसम्बन्धः ॥४८८॥

[489] अथ आमसमस्यासम्बन्धः ।

अन्येद्युरामो राजपथे गच्छन् हालिकप्रिया एरंडवृहत्पत्रसंघृतस्तनविस्तरां एरण्डपत्राणि
विचिन्वाना गृहपाश्चात्यभागे दृष्ट्वा गाथाद्धं बवन्ध वक्ति—

“वडविवरनिग्गयदलो एरंडो साहइव्व तरुणाणं”

सूरिपार्श्वे पृष्ठं, सूरिणा चापूरि—

इत्थं घरे हालिअवहू इद्दहमित्तत्थणी वसइ ॥१॥

श्रुत्वैतद्राजा चमत्कृतः । अन्यदा प्रोषितभर्तृकां वासगृहं भान्तीं वक्रग्रीवां दीपकरां ददर्श
गाथाद्ध चक्रे नृप —

5

“दिज्जइ शंक्कणीवड ३दीवड पहिअजायाए” ।

सूर्यग्रेऽपाठीत्, सूरिणापूरि—

पियसंभरणपल्लुइन्त अंसुधारानिवायभीयाए ॥१॥

राजा चमत्कृतः । अन्यदा सौधोपरिरथेनामेन एकस्मिन् गृहे प्रविष्टो यतिर्दृष्टः तद्गृहस्था
की कामार्त्ता यतिरिरर्माद्यधुः कपाट ददौ मुनिस्ता न वाञ्छति । ततस्तया मुनिः पदतलेनाहत् । 10
तस्या नेपुर मुनिचरणे प्रविष्टं काकतालीयन्यायाद्राजा स चकार—

“कवाडमासज्ज वरंगणाए, अब्भत्थिओ जुव्वणगच्चियाए” ।

सूरिः प्राह—

“न मन्निअ तेण जिइंदिएणं, सनेउरो पव्वइअस्स पाओ” ॥१॥

अन्यदा प्रोषितभर्तृकाया गृहे भिक्षुभिर्क्षार्थी प्रविष्ट तया भिक्षुवशीकरणाय वरान्नमानीत 15
उपरि कौकैभक्षित मुनिर्दृष्टिस्तदा तस्या नामो पपात् तस्या दृष्टिमुनेमुंखे । आम एतदृष्ट्वा समस्या
चकार—

“भिक्षुवारो पिच्छइ नामिमडल, सा पिच्छइ तस्स य आणणं पुअं” ।

सूरि प्राह—

“आणाय भिक्खोपरि काकघातया, विट्ठालिय तेहिं न जाणिअं तु” ॥१॥ 20

राजा रब्जितः ततो राज्ञा धन दत्तं गुरुणा न गृहीतं । ततस्तेन द्रव्येण लेप्यमया प्रतिमा
एका मथुरायाम् १ । एका मोडेरकवसहिकायाम् २ । एका अणहिल्लपुरस्थितायाम् ३ । एका
गोपगिरौ ४ । एका ३सामारकपुरे ५ कारिता प्रतिष्ठा प्रभावनादिरपि कारिता ।

इति आमसमस्यासम्बन्धः ॥४८९॥

[490] अथ आमाभिग्रहसम्बन्धः ।

३६

एकदा आमभूपस्य पुरः सूरिरुपदेश ददौ—

१. गीवाइ । २. दीवओ । ३. सातारकपुरे ।

लावण्यामृतसारसारणिसमा सा भोजभूः स्नेहला,
सा लक्ष्मीः सं नवोद्गमस्तरुणिमा सा द्वारिका तद्बलम् ।
ते गोविन्दशिवाममुद्रविजयप्रायाः प्रियाः प्रेरकाः,
या जीवेषु कृपानिधिव्यधित नोद्वाहं स नेमिः श्रिये ॥१॥

5 मग्नैः कुटुम्बजम्बाले यैर्महाकामजर्जरैः ।

नोज्जयन्ते नतो नेमि—स्ते जीवन्तो मृताः स्मृताः ॥२॥

श्रुत्वैतद्राजा जगौ रैवतके नेमिं नत्वैव भोक्तव्यं गुरुभिः प्रोक्तं—रैवतको दूरे, मृदवो
भवादृशाः । राजाऽवगु—मम प्रतिज्ञा मेरुचूलेव ज्ञेया । ततः शीघ्रं रैवतकं प्रति सारपरिवार-
श्चञ्चाल राजा स्तम्भतीर्थोपान्ते समागात् । राजा खिन्नः प्राणसन्देशं प्राप परमभिग्रहं न मुञ्चते
10 ततः सूरिणा ध्याता कूष्मांडी देवी समागता । तदाग्रे प्रोक्तं तथा कुरु यथा राजा पारणकं
करोति । ततस्तथा देव्या रैवतशिखरस्थमेक विम्बं नेमिनाथस्य तत्रानीतं प्रोक्तं चेद श्रीनेमिविम्बं
तव साहसेन समुखमागतं वन्दस्व पारणकं कुरु । ततः सूर्यादिभिरपि तथा प्रोक्तं । ततस्तद्विम्बं
वन्दित्वा राजा पारणकं चकार । अद्यापि तद्विम्बं स्तम्भतीर्थे पूज्यमानमस्ति ततः । शत्रुञ्जयगिरि-
नारयो देवान् वन्दित्वा स्वपुरमागात् ।

15 इति आमाभिग्रहसम्बन्धः ॥४६०॥

[491] अथ श्रीगिरिनारतीर्थवालनसम्बन्धः ।

एकदा ससधः श्रीआम शत्रुञ्जये वृषभं नत्वा रैवतके गतः । तदा तत्तीर्थं दिग्म्बरै
रुद्धं, इवेताम्बरसधश्चटितुं न शक्नोति आमो यदा युद्धं कर्तुं लग्नः । तदा दिग्म्बरभक्ता ११
राजानः समागतास्तेऽपि युद्धाय सज्जा अभूवन् । ततो वृषभमद्भिर्नोक्तं—द्वयोरग्रे युद्धे मनुष्य-
20 संहारो भवति । इदं तीर्थं यस्मान्बिका दत्ते तस्यैव ज्ञेयं । ततोऽम्बिका द्वाभ्यां संवेशाभ्या-
माराधिता सती व्योम्नि समेत्य प्राहेति गाथा—

“उज्जितसेलसिहरे, दिक्खानाण निसिहिया जस्स ।
त धम्मचक्कवट्ठिं, अरिद्धनेमिं नमंसामि ॥१॥

इषको वि नमुकारो, जिणवरवसहस्स वद्धमाणस्स ।
25 संसारसागराओ, तारेइ नरं व नारिं वा ॥२॥

तत इवेताम्बरैर्जितं दिग्म्बरैर्हारितं क्षीणा मुक्त्वाभावजल्पनात् ।

इति गिरिनारतीर्थवालनसम्बन्धः ॥४९१॥

[492] अथ श्रीहेमसूरिदीक्षासम्बन्ध ।

वटपद्मपुरे श्रीयशोभद्रसूरिपार्श्वे धर्मं श्रुत्वा राणक क्षत्रियो जिनधर्मं प्रपेदे । एफ़डा
जिनधर्मं कुर्वन् चरिक्षेत्राणि द्रष्टुं गतो राण. तावता वृण्टानि ज्वालयन्ति भृत्या तेषु एका सगर्भा
ददह्यमाना तडफढायमानां सिमिसिमायमाना राणोऽट्टाश्रीत् । ततो दध्यौ अहो एकस्योदरस्य हेनवे
सर्पिणीं क्रियत्पाप क्रियते, धिग्गृहवास यत्र सदा पापमेव, वन्याः साधवः यैः मसारसुख त्यक्तं । 5
ततोऽह सर्वसगत्याग करिष्ये । ततः श्राद्धाः पृष्टा प्रातः श्रीदत्तसूरय क्व सन्ति ? श्राद्धैरुक्त
डौडूआणकग्रामे सन्ति । तत सारपरिवारस्तत्र गतो राण । गुरवो वन्दिता स्व पापं प्रकाश-
यामास व्रत विना तस्मान्मुद्धिनं दृश्यते । तेन दीक्षां दत्त्व । गुरुभिर्मानिते लक्षमूल्यहारेण डौडू-
आणके प्रभोर्महान्प्रासाद कारितो । राणनेन पुत्रस्य गृहभार दत्त्वा राणको दीक्षा जग्राह । चात्रजीव
विकृतिस्त्यक्ता एकान्तरोपवासान् चक्रे । त विद्यां पठन्त वमिष्ठ गीतार्थं विनीतं मत्त्वा सूरिपद
गुरुभिर्ददे [सूरिपद गुरवस्तस्मै ददौ] 'यशोभद्रसूरि'रिति नाम तस्याभूत् । शतपट्टे गुणसेनसूरि-
भवत् तत्पट्टे देवचन्द्रसूरि स्थानाद्गृत्तिकर्ता । देवचन्द्रसूरयो धुधुक्कक पुर प्राप्ताः । एफ़डा गुरवो
देवगृहे गताः । यदा मोहज्ञातीयचाचिगपत्नी पाहिणागर्भजातञ्जगदेव सुत वाल्यत्वात् गुरुणा-
मासने उपविष्टः, तदा गुरुः प्राह—महाभागे पाहिणि ! तवाय पुत्रो यन्नि दीक्षा गृह्णाति तदा
महाविद्यापारग सूरिर्भवति । मात्रा प्रोक्त—यद्यय वर्धमानो दीक्षां मानयिष्यति तदा न मया 15
वारयितव्यः । ततो वर्द्धमानश्रगदेवो मातृपित्रनुज्ञाता दीक्षां लब्धौ । गुरुदत्तविद्या पपाठ विद्वान-
भूत् । स च प्राप्तविद्यो हेमसूरिर्नामाऽभूत् ।

इति श्रीहेमसूरिदीक्षासम्बन्धः ॥४९२॥

[493] अथ श्रीहेमसूरिनामसम्बन्धः ।

स च हेमसूरिः क्षुल्लकावन्थायामेकस्मिन्ग्रामे गत । स च वृद्धसाधुना सह प्रातराशां 20
विहरणाय श्राद्धस्य गृहे गत । तस्य गृहे बालका रक्त्वा पिबन्ति, वृद्धसाधोरग्रे चेल्लक प्राह-
गणीश ! अस्य श्रेष्ठिनो गेहे ! एवविधा भूतिर्दृश्यते वाला रक्त्वा कथं पिबन्ति ? वृद्धः साधु
प्राह मौनं कुरु ? तदा गृहस्वामी क्षुल्लकवचः श्रुत्वोत्थाय पप्रच्छ—अयं क्षुल्लक किं वदति ?
साधु प्राह—न किञ्चित् । ततो वलात्पट्टे विभूतिसम्बन्ध क्षुल्लकः प्राह गृहमध्ये सौवर्णिकरा-
शिर्दृश्यते । तत श्रेष्ठी जगौ अस्माक हेमनिधि २ [थिराहलिको] खिराहलिको जात । तेनायं 25
मध्ये क्षिप्तोऽस्ति यदा क्षुल्लकेन तस्योपरि हस्तो वाहित । तदा हेममयो जातः तदा क्षुल्ल-
कस्य हेमक्षुल्लकनाम जात । तत श्रेष्ठिना ततो हेमविहारः कारितः पुनर्महेभ्यो जात ।

इति हेमसूरिनामसम्बन्धः ॥४९३॥

[494] अथ जीवदयाया कुमारपालसम्बन्धः ।

श्रीहेमसूरिपार्श्वे जैनं धर्मं लात्वा सर्वत्रामारिं कारयित्वा कुमारपालभूपो राज्यं चक्रे । 30

अन्यदा आश्विनमासे समागते अत्रोटिकाः [आच्छोटिका] पतीआनका अभ्येत्य । भूपस्याग्रे प्रोचु —पर्व समायातं महिणिकाहं । तत्र सप्तम्या सप्तशती महिपाणां हन्यते, अष्टम्या अष्टशती, नवम्यां नवशती । ततो वीयन्तां, देवीभ्या दास्यन्ते । ततो राजोत्थाय गुरुपाश्वर्वं गतः कथिता सा वार्त्ता गुहभि प्रोक्तं—कथयिष्यते युक्ति । ततो ऽप्येतने त्रिने प्रोक्त गुरुभिः—

- 5 “यस्मिन् दिने यावन्तो हन्यन्ते तावन्तो देवीना पुरतः स्थाप्या ” प्रोच्य च, भो देवि । तव बलिः कृतोऽस्ति त्व भक्षयित्वा तृप्ता भव । गुरुकृत राज्ञा कृत, देवीभिरेकोऽपि न भक्षितः । दशमोदिने पतीआनकेभ्यो भूरि धनं दत्त्वा । राज्ञा प्रोक्त—अद्यप्रभृति यद्भवता विलोक्यते तन्मार्गणीयं न जीवो हिंस्य । ते तु पशवो देवी[सत्का] कृत्वा स्वेच्छया चरितुं मुक्ताः ।

इति जीवदयायां कुमारपालसम्बन्धः ॥४९४॥

- 10 [495] अथ धर्मदृढतायां कुमारपालसम्बन्धः ।

- एकदा कण्टेश्वरी देवी रात्रावभ्येत्य । भूपस्याग्रे प्राह—अह तव कुलदेवी त्वया अस्मदर्थं किमपि न कृत ? राजा जगौ मया जीवहिंसाविषये नियमो गृहीतः जीवन्नह पिपीळिकामपि न हन्मि पञ्चेन्द्रियाणां का कथा । ततो रुष्टा त्रिशूलेन भूप हत्वा गता राज्ञा कुष्ठी जातः । ततो भूप उदयिन मन्त्रिणमाकार्यं प्राह देव्योक्तं स्वं वपुर्दर्शयामास च । मन्त्री प्राह स्व-
15 स्थीभूय तं गुरवः पृच्छयन्ते प्रातः यदि लोका पश्यन्ति भवद्गुस्तदोद्वाहो भविष्यति जिनम-
तावहीलना च । ततो मन्त्रिणा गत्वा भूपस्वरूपं श्रीहेमसूरिपाश्वर्वं प्रोक्तं, गुरुभि सद्यो जलभिमन्त्र्य दत्त प्रोक्तं अनेन भूपदेहमाच्छोत्र्य सिञ्चनेन । ततो मन्त्रिणा तेन जलेन भूपव-
पुराच्छोटित राजा दोगुन्दकदेवशरीरोभूत् प्रातर्गुं वन्दितुं यथी गुरुभिः प्रोक्तं—

शूराः सन्ति सहस्रशः प्रतिपदं विद्याविदोऽनेकशः,

- 20 सन्ति श्रीपतयो निरस्तधनदास्तेऽपि क्षितौ लक्षशः ।

किन्त्वाकर्ण्य निरीक्ष्य वाऽन्यमनुजं दुःखार्दितं यन्मन-

स्ताद्रूप्यं प्रतिपद्यते जगति ते सत्पूरुपाः पञ्चपाः ॥१॥

ततो राजा विशेषतो जिनधर्मे दृढता दधार ।

इति धर्मदृढतायां कुमारपालसम्बन्धः ॥४९५॥

- 25 [496] अथ कुमारपालभूपालयात्रासम्बन्धः ।

एकदा श्रीहेमसूरिः प्राह—भो कुमारपाल । शृणु-पुरा भरतचक्री शकटलक्षमनुष्यकोटि-
भूपशतसहस्रयुत स्थाने स्थाने उत्सवं कुर्वन् शत्रुजये श्रीश्वभम ननाम तथाऽन्वेऽपि आदि-
त्यादयो भूपाः कोटिशः सचपतयो जाताः, सचपतिसमं पदं न स्यात् । यतोऽन्यत्पदं पापनिबन्धनं

संवेशपदं तु मुक्तिवायि निगद्यते, शत्रुञ्जययात्राफल श्रुत्वा राजा भूरिसघयुतः प्रौढदेवाल्या-
रूढजिनप्रतिमापूर्वं शत्रुञ्जययात्रायै चचाल चतुर्विंशतिप्रासादान् कारयन् मन्त्रिपुत्रवाग्भट्टमन्त्रि-
नागश्रेष्ठिपुत्र आभङ्ग षड्भाषाचक्रवर्तिश्रीपालसिद्धपालानेकप्रह्लादनपुरस्वामिभूपालादयोऽपि चेलु-
र्यात्रायै । श्रीहेमसूरिदेवसूरिप्रभृतयोऽनेके सूरयः साधवश्च । महादानानि दीयन्ते, ग्रामे पुरे
जिनेन्द्रपूजा क्रियते, श्रीशत्रुञ्जये सध. प्राप्त, मरुदेव्या दर्शने नालिकेरादिस्फीटनपूजाकरण । 5
नत्र ददति धन कुमारपाले मार्गणेभ्यः, कवयश्च प्रोचुः—

क्षिप्त्वा चारिनिधिस्तले मणिगणं शरत्नाकरारोहणो—

रेष्वावृत्य सुवर्णमात्मनि दृढं वद्ध्वा सुवर्णाचलः ।

दमामध्ये च धनं निधाय धनदो विभ्यत्परेभ्यः स्थितः,

किं स्यात्तैः कृपणैः रस सोऽयमखिलार्थिभ्यः स्वमर्थं ददन् ॥१॥ 10

“श्रीचीरे परमेश्वरेऽपि भगवत्याख्याति धर्मं स्वयं,

प्रज्ञावत्यभयेऽपि मन्त्रिणि न यां कर्तुं क्षमः श्रेणिकः ।

अक्लेशेन कुमारपालनृपतिस्तां जीवरक्षां व्यधान्

यस्यासौ सुवचः सुधां स परम श्रीहेमचन्द्रो गुरुः ॥२॥

लक्षदान सर्वत्र देवगृहेषु चैत्यपरिपाटी कुर्वाणो भूपो देवपूजास्तान्नमहोत्सवारात्रिकमग- 16
लप्रदीपादि चक्रे तत स्थाने स्थाने स्तान्नमह कुर्वन् देवपत्तने चन्द्रप्रभस्वामिन प्रपूज्य गिरिनारे
श्रीनेमि पूजयामास । तत उत्तीर्णो मार्गे मार्गे श्रीसद्यं जेमयित्वा दिव्यवस्त्रैः परिधापयन् गुरुन्
परिधापयामास । तत सद्य विसर्ज्य सोत्सव राजा पत्तने समागात् ।

इति कुमारपालभूपालयात्रासम्बन्धः ॥४९६॥

[497] अथ भाग्ये कुमारपालसम्बन्धः ।

20

एकदा शाकम्भरोपतिभूप आनाक कुमारपालभगिनीपतिर्द्युत रममाणः पत्न्या सह हास्येन
प्राह—हेमसूर्यादिमुण्डकान्मारय । तदा पत्न्योक्तमेव न प्रोच्यते, ते तु मम भ्रातुर्गुरवो जीवदया-
पालकाः । यदा पुन पुनरेव वक्ति तदा पत्न्योक्त—जिह्वा सभालय । तदा रुष्ट आनाक पत्नीं
पार्ष्णिना हतवान् पत्न्योक्तं—विलोकय तव जिह्वा मम भ्राता अवदो कर्पयिष्यति । ततः सा रुष्टा
पत्तने गता पतिस्वरूप प्राह । ततो राज्ञा आश्रासिता भगिनी, प्रथमं तत्र स्वमन्त्रिन तस्य 25
स्वरूप ज्ञातुं प्रेषित । स च तत्र गतो दास्या लुब्धोऽन्यदा दासी उत्सूरेण समागात् तदा तेनो-
त्सूरागमने हक्किता प्राह—“अद्य मयाऽधुना (आनो) राजा मन्त्रिणा विचार्य कुमारपाल हन्तुं
जन प्रेष्यमाणोऽस्ति तस्याग्रे प्रोक्त—त्रिसुवनविहारमध्ये त्वया रविवारे स्थेय, तत्र यदा याति
तदा त्वया हननीयो राजा । ततो मन्त्री सद्यस्तत्क्षण आकर्ण्य राजसूत्रित कुमारपालाय

१ रत्नोत्कर रोहणो । २ समोऽयमखिलार्थिभ्यः स्वमर्थं ददत् । ३ यस्यास्वाद्य वचः सुधां ।

- ज्ञापयामास । राजा तस्मिन् सावधानीभूय देवगृहे प्रविष्टस्तं धृतवान् कंकलोहपत्र्यपि दृष्ट्वा ततो राजा सनह्य शाकम्भरीं गत युद्धमण्डित स्वभगिन्या प्रतिज्ञापुरणाय महती सेना दृष्ट्वा आनाको धन दत्त्वा कुमारपालसैन्यं विभेद । यदा संग्रामे जायमाने सर्वे स्ववसेका न युध्यन्ति तदा हस्तिपक प्रति राजाऽवगम्—किं न युध्यति सैन्यं, सोऽवगम्—तव सैन्यं धनदानाद्दृशीकृत
- 5 चानाकेन राजाऽवगम्—त्व कीदृशोऽसि । स प्राहाह हस्ती च तवैव स्तः ततः सचिन्तो राजा युद्ध कर्त्तुमुत्थितः, तदा चारण. प्राह—

कुमारपाल नवि चित करि चित्तिउं किपि न होइ ।

जिणि तुह रज्ज समप्पिउं, चितं करेसिड सोड ॥१॥

- 10 ततो युध्यता कुमारपालेन आनाको हस्तिन' स्कन्धे चटित्वा गले (आनाको) धृतः प्रोक्त च—भगिनीप्रतिज्ञा पूरयामि ततो भगिन्याभ्येत्य पतिभिक्षा मार्गिता पादशीर्षिकाच्छीकार-यित्वा पुनरानकस्य राज्यं दत्त्वा स्वाज्ञा धारयित्वा पत्न्ये समागात् ये ये विवदित्वा. सेवका-स्तेषां शिक्षा दत्ता इति सर्वत्र ततो भारिरित्यक्षरेण न कोऽपि जल्पति स्म ।

इति भाग्ये कुमारपालसम्बन्धः ॥४९७॥

[498] अथ बुद्धौ शातवाहनभूपसम्बन्धः ।

- 15 उज्जयिन्यामेको विप्रश्चत्वार. पुत्रास्तेषां शिक्षां (दातु) शृद्धत्वे मरणावस्थश्चतुरः पुत्राना-कार्यं प्राह—वत्सा । अहं परलोकं प्रति प्रस्थितोऽस्मि । मयि मृते मदीयाया शय्यायाश्चतुर्णां पादानामवः चत्वारो वर्याः कुम्भा. सन्ति, ते तु वस्तुभिर्भृता सन्ति ततः कर्पणीया भवद्भि-र्यथाजेष्ट प्राह्या चस्त्वनुसारतः भवता निर्वाहस्तेर्भविष्यति विवादो न कार्यः ततः पिता मृतः तस्योर्ध्वदेहिक कृत त्रयोदशे दिने चत्वारः कलशा कर्षिता. यावदुदृघाटयन्ति तावत्प्रथमे कुम्भे
- 20 कनकम् । द्वितीये मृत्सनाः । तृतीये बुस । चतुर्थेऽस्थीनिश्च दृष्टानि तैः, ज्यायसा साक सर्वे विवदन्तस्ततः कनकलोभात् । ते भूपस्थाने गता. त्वं त्वं सम्बन्ध प्रोचुः, केनापि विवादे न भग्न । ततस्ते ग्रामे पुरे पृच्छन्त प्रतिष्ठानपुरे गता । तत्रापि यदा भूपादिभिर्न केनापि तेषां विवादे भग्न । तदा वाल्यावस्थायां शातवाहनवालकस्तेषां विवादो बभञ्जेति—यस्मै पित्रा कनककलशो ददे । स कनकस्वामी भवतु ।१। यस्मै मृत्सनाकलशो ददे पित्रा, स क्षेत्रकेदारान्
- 25 गृह्णातु ।२। यस्मै बुस स कणस्वामी ।३। यस्मै अस्थीनि स पशून् गृह्णातु ।४। ततः सर्वे स्वपुरे गता । पितृदत्तविभवेन सुखिनो जाता ।

इति बुद्धौ शातवाहनभूपसम्बन्धः ॥४९८॥

[499] अथ भोजजन्मपत्रिकासम्बन्धः ।

स्मिन्धुलभूपस्य यदा पुत्रोऽभूत् तदा जन्मपत्री वर्तिता, एवं—

पभणइ मुञ्ज मृणालवइ जुव्वण गयूँ मञ्जरिजइ ।

जइ सकरसयखंडि [वातोइ] कियतोइ जि मिट्ठीभूरि [चूरि] ॥२॥

एव प्रोक्ते मुंज चलन तथा ज्ञातं तथा च भ्रातुः पार्श्वे प्रोक्तं । तैलपदेवस्ततो रुष्टो मुंजं शूलायां क्षेपयितुं पुरमध्ये भ्रामयामास गृहे गृहे भिक्षा याचते मुंजः कौटुम्बिकगृहे नीतः ।

5 कौटुम्बिक प्रियथा प्रोक्तं भिक्षाऽधुना कृतो वीयते । ततो मुजः प्राह—

धणवंती मम गव्वकरि [परकरिय रुआइँ] पिख्क विपद्दु रुआइँ ।

चउदसईँ छहुत्तारां मुञ्जह गयागयाइँ ॥ ३ ॥

तयोक्तं—

च्यारि वइल्ला धेनु दोइ मिठावोली नारि ।

काहुँ मुञ्ज कुट्टुम्बीह, गयवर वाऊइँ वारि ॥४॥

10 ततो मुंजो[ऽ]वग्—

गयगयरहगयतुरयगय [मेय] पायकडानि भिच्च ।

समद्वियकरि १भामणउं महंता रुद्धा इव ॥५॥

यतो रुद्रादित्येन वारितोऽहं तैलपं जेतुं चलितः । तत्कथितमपि न कृतं । ततो मुंजः प्राह स्त्रियां विश्वासो न कार्यः ।

15 सउ चित्तह सट्ठी मणह पंचासडाहि आइँ ।

२अम्मीतेन रटदसीजे वीससी आती असती आह ॥६॥

झोली त्रुटिवि किं न मूउ किं नवि [द्वणउ ठार] हूउ वारह पुंज !

घरि घरि मुञ्ज भमाढीइ जिम-मंकडा-तिम-मुञ्ज ॥७॥

शूलाक्षिपावसरे प्राह—

20 लक्ष्मीयास्यति गोविंदे वीरश्रीवीरवेश्मनिह

गते मुञ्जे यशःपुञ्जे निराधारा सरस्वती ॥६॥ ।

इतरजनवाक्यानि—

छंडिवि पिम्म गहिळ्लपिअ जे दास हि रव्वंति ।

ते मुंजाल नरिद जिम परभव घणा सहति ॥९॥

25 चित्त त्रिसाय न आणीइ रयणायर गुणमुञ्ज ।

जिम जिम वायइ [चपऽइ] विविहि पडह तिम तिम [निमंचिइ] नचइ मुञ्ज ॥१०॥,

मुञ्जः प्राह—

अट्टोत्तर सुबुद्धिणी रावण तण्ड कपालि ।
एकबुद्धि न सांपदी लंका भंजनकालि ॥११॥

इत्यादि पराभवपूर्वं मुञ्जः शूलायां क्षिप्तः । ततो भोजो मुञ्जमारितं श्रुत्वा अतीव दुःखी जातः । ततो मंत्रिभिः शोक उत्तारितः । ततो राज्ये नोपविशति भोजः । ततो 5 मन्त्रिभिर्वलात्समुञ्जपदे भोज उपवेशितः ।

इति मुञ्जमरणस्वरूपभोजराज्यप्राप्तिसम्बन्धः ॥५००॥

[501] अथ पद्यद्वयपठन भोजसम्बन्धः ।

एकदा एको विप्रः पुरादबहिर्देहवि[चिं]तायै, गतः । तदा एको वृषः शंडो वृक्षे स्कन्धेन वर्षयति । पुनः कर्णो उत्पाद्य विलोकयति च तदा विप्रेणोक्तम् घसइ घसावइ किं रे मारिसि, 10 कान दहरी दहरी जोइ छइ किं नासिसिरे । एतच्छ्रुत्वा शंडो नष्टः । ततः स विप्रः स्वकृतपदद्वयं भूप्राप्ते प्राह शंडागमनं च । ततो राज्ञा सहस्रं द्रम्माणां दत्त्वा तस्मै तस्मान् पदद्वयं गृहीतं अत्रान्तरे वैरिणा भूपेन नापितः कलावान् सुकुमालहस्तोऽगमर्दनकुशलो भोजमारणाय प्रहितः स च भूपस्य मिलितः वर्षं तं मत्वा भूपेन रक्षितः । भूपस्य शरीरे संवाहनां करोति । एकदा राजा सुप्तस्तदा स सुहृत्समेकं राज्ञः पदयोः, सवाहनां कृत्वा भूपं हन्तुं क्षुरकं तेजयति पुनर्भूपस्य 15 समुखो भूत्वा कर्णो दत्त्वा विलोकयति सचिन्तः । राजा तं तथाविधं कर्मकुर्वाणं दृष्ट्वा प्राह—

“घसइ घसावइ किं मारिसि रे कान, दहरी दहरी जोइ छइ किं नासिसिरे ?”—एतदुक्तं भूपस्य श्रुत्वा स नापितश्चकित आत्मकृत्यं ज्ञातं विदन् भूपस्य पदोः पतित्वा प्राह—अहमभाग्यवान् यत्त्वं हन्तुं वाञ्छितो मया, राज्ञोक्तं किं त्वया हन्तुं वाञ्छितं अभयं दत्तं ? ततः स नापितः प्राह अहं चद्रभूपेन, त्वां हन्तुं प्रेषितं त्वयाहं ज्ञातः । ततो राजा तं विसर्ज्य तं वैरिणं जिगाय । 20

इति पद्यद्वयपठनभोजसम्बन्धः ॥५०१॥

[502] अथ स्त्रीचरित्रे भोजमोदकपरिवेषणसम्बन्धः ।

भोजस्य भूपस्य शतपत्नीषु एका पत्नी भोजाभीष्टापि गोविंदविप्रे लुब्धाऽभूत् । राजान्यदा रात्रौ नक्तचर्यायां भ्रमता सा पत्नी अन्यपुरुषपार्श्वं सुप्ता दृष्टा । तदा अभिज्ञापनाय पडितस्य विप्रस्य वेणी छिन्ना शनैः, यतो अवध्यः । उन्निद्रः पण्डितो वेणीं छिन्ना वीक्ष्याचिन्तयन् राज्ञाह 25 ज्ञातः परमभिज्ञानायेदं कृतं । ततः स तत्क्षणादुत्थाय सर्वपा पण्डितानां वेणीं छिन्नवान् प्रातर्भूषुजसभायां सर्वे पण्डिताच्छिन्नवेणीका स्थगितशीपां राज्ञः पार्श्वेऽभ्येत्याशीर्वादं ददुः । राजा तु सर्वेषां वेणीच्छिन्ना वीक्ष्य सम्यग् निश्चयं न चक्रे । ततः कौतुकानुपः सर्वान् पण्डितान् न्यमन्त्रयत्

सर्वे जेमितुमुपविष्टाः । राज्ञीं प्रति प्राह मोदकान् परिवेषय पंच पंच । ततः सा मोदकान् परिवेषयन्ती स्वाभीष्ट पण्डितभाजने दश मोदकान् सुमोच । ततो बुधोऽवगू—

पंच पंच प्रदीयन्ते किमत्र दश मोदकाः ।

भोजराजो न जानासि स्त्रीचरित्रं न विश्वसेत् ॥१॥

5 ततो राजा ता पत्नीं तत्याज, पण्डितस्त्ववध्यो निजदेशात् कर्षितः ।

इति स्त्रीचरित्रे भोजमोदकपरिवेषणसम्बन्धः ॥५०२॥

[503] अथ मुग्धविप्रतारणे द्विजसम्बन्धः ।

मरुस्थल्यां एकस्मिन् ग्रामे उद्वाहे चतुरिकास्थाने कर्णासग्रहणाय रुतकोत्थलकचतुष्कं मंडापित द्विजेन । चरकन्ये तत्रायाते यदा तयो परिणायितुं द्विज उपविष्टो गूर्जरस्तदान्यस्तत्रागतः ।
10 कौतुक ताडक दृष्ट्वा प्रोवाच “आश्रय दृष्ट्वा [दृष्ट] कर्णासेवेह ।” तदा तत्रस्थो द्विजो जगौ—“मौनं कर्त्तव्य अर्द्धो अर्द्धि स्वाहा” एवं प्रोच्य [प्रोक्त्वा] तयोर्वरकन्ययोः पाणिग्रहणं कारितं । ततो द्वाभ्या रुतं विमुभ्य गृहीतं ।

इति मुग्धविप्रतारणे द्विजसम्बन्धः ॥५०३॥

[504] अथ मालतीकुसुमं भातीत्यादि अंधपदद्वयकरणसम्बन्धः ।

15 एकदा भोजराजा सपरिच्छदो यहिरुद्याने गतः । रसत मालतीपुष्पस्थितं शिलीमुखं वीक्ष्य भोजः प्राह—

१मालतीकुसुमं भाति मञ्जुगुंजन्मधुप्रतप्तम् ।

भूपोक्तं श्रुत्वा एको वृद्धान्तरस्य पुमाश्च विद्वान् प्राह—

२पृथिन्यां पंच बाणस्य शंखमापूरयन्निव ॥१॥

20 प्रत्युत्तरपदद्वयं श्रुत्वा राजा चमत्कृतः मेदिनीशः स्वावासं समागतः । प्रभाते श्लोके समाया कथिते सति पण्डितैः सर्वै व्याख्यातः । तत सीता पंडिता जगौ अग्नेतनपद्यद्वयमधेन कृत । राजा प्राह—हे पंडिते ! त्वयैव कथं ज्ञायते ? सा प्राह—शंखस्य पूरणं वक्रत्राज्जायते गुंजारवस्तु पक्षिभ्यो जायते, द्विरेफाणां विज्ञोप्यधो नर एवं न वेत्ति यत ततस्तत्र गत्वा तस्य विज्ञस्या-
25 चिना कोऽपि न दूषयति । ततो विशेषतो राजा चमत्कृतो द्वयोरपि भूरिधनं ददौ ।

इति मालतीकुसुमं भातीत्यादि अंधपदद्वयकरणसम्बन्धः ॥५०४॥

[505] अथ दाने आपदर्थे धनं रक्षेदित्यादि सम्बन्ध ।

भोजभूप श्रियाञ्चचलत्वं वीक्ष्य यदा बहुदानं ददन्नभूत् तदा रोहितो मन्त्री दृश्यौ । राजा कोशं धनरिक्तं स्तोकादिनैः करिष्यति अत उपायेन वार्यते । ततश्चित्रशाला भारपट्टे रहः पदं लिखेत्—

“आपदर्थे धनं रक्षेत्”—प्रभाते भूपः पदं दृष्ट्वा मन्त्रिलिखितं ज्ञात्वा तत्रैव लिखेत्— 5
 “भाग्यभाजं क्व आपदा[द]” राज्ञा द्वितीयं पदं लिखितं ज्ञात्वा तृतीयपदं तत्रैव पुनर्मन्त्रिणालि-
 खितं—“दैव हि कुप्यति कापि”—राजा तत्पदमपसार्य लिखेत्—“सचितोऽपि विनश्यति” ।

ततो राज्ञो मनो दाने ससक्तं ज्ञात्वा मन्त्री क्षमयामास [उक्तं च] त्वं भाग्यवानसि यत् एवं विधे दाने मनस्तव । ततो राजा[ह]रुष्टो दानं दत्ते ।

इति दाने आपदर्थे धनं रक्षेदित्यादिसम्बन्धः ॥५०५॥ 10

[506] अथ नष्टं नष्टं नष्टं नष्टमिति सम्बन्धः ।

एकदा भोजभूपसभाया समीपस्थवटशखायामुपविश्य शुकः प्राह—“नष्टं नष्टं नष्टं नष्टं” 15
 अस्य पदस्यार्थः सर्वेषां पण्डितानां पार्श्वे भूपेन पृष्टः केनापि न ज्ञातो विलोकितोऽपि भृशः । तच्च विद्वत् कुटुंबेनार्थः प्रोक्त इति । प्रथमं द्विजः प्राह “(१) कुभोजनात् दिनं नष्टं” । पत्नी प्राह “(२) भार्या नष्टा कुशीलिनी” । पुत्रः प्राह “(३) कुपुत्रेण कुलं नष्टं” । पुत्रपत्नी प्राह “(४) तन्नष्टं यन्न ढीयते ।” ततो राजा विद्वद् कुटुम्बाय लक्षं ददौ ।

इति नष्टं नष्टं नष्टं नष्टमिति सम्बन्धः ॥५०६॥

[507] अथ भोजकृतदानार्थसम्बन्धः ।

दानेन सर्वं वशीभवति इति—ज्ञापनाय भोजनरेन्द्रोऽन्यथा आर्याचतुष्कं रचयामास ।

इदमंतरमुपकृतये, प्रकृतिचला यावदस्ति संपदियं । 20

विपदि शनियतोदितायां, पुनरुपकर्तुं कुतोऽवसरः ॥१॥

निजकरनिकरसमृद्ध्या धवल्य भुवनानि पार्वणशशाङ्क ।

सुचिरं हंत न सहते हतविधिरिह सुस्थितं कमपि ॥२॥

अयमवसरः सरस्ते सलिलैरुपकर्तुमर्थिनामनिश ।

इदमपि सुलभममो भवति पुरा जलधराभ्युदये ॥३॥ 25

कतिपयदिवसस्थायी पूरो दूरोन्नतोऽपि भविता ते ।
१तटिनी तटद्रुपातिनी—पातकमेकं चिरस्थायि ॥४॥

इति आर्थाचतुष्टयं कंकणे लेखयित्वा सर्वे पण्डितानां हस्ते बधयामास ।
यदनस्तमिते सूर्ये न दत्तं धनमर्थिनां ।

6 [ते] तद्धनं नैव जानामि, प्रातः कस्य भविष्यति ॥५॥

इति भोजकृतदानार्थसम्बन्धः ॥५०७॥

[508] अथ जानुदघ्नं श्रुतिदानसम्बन्धः ।

10 एकदा भोजराजा राजपाटिकायां वहिः क्रीडा कृत्वा नदी तीरे समागतः । उस्तीर्णं नदी-
जल विप्र मस्तकदत्त काष्ठभार वीक्ष्य प्राहेति—
—कियन्मात्र जल ? विप्र ।

द्विजः प्राह प्रत्युत्तर—जानुदघ्नं नराधिप ।

राजाऽवग्—ईदृशी किमवस्था ते ? [कथं सेयमवस्था ते ?]

द्विजः प्राह—न सर्वत्र भवाद्दृशा ।

तस्य चातुर्यं अवस्थां च दृष्ट्वा चमत्कृतो भूपौ तस्मे धन दापयामास ।

15 लक्षं लक्षं पुनर्लक्षं, मत्तारश्च दश दंतिनः ।

दत्तं [श्री भोजराजेन] भोजेन तुष्टेन, जानुदघ्नप्रभाषिणे ॥२॥

इति जानुदघ्नं श्रुतिदानसम्बन्धः ॥५०८॥

[509] अथ “यदेतत् चन्द्रान्तर” इति काव्यसम्बन्धः ।

20 एकदा रात्रौ भोजराजा चन्द्रं दृष्ट्वा पपाठ—

यदेतत् चन्द्रान्तर्जलदलवलीलां प्रकुरुते ।

तदाचष्टे लोकः शशक इति नो मां प्रति तथा ॥१॥

तदा भूपगेह [अधोभूमौ] क्वनीवाला स्थितश्चौरौ विज्ञौ भूपोक्तपदद्वयं । श्रुत्वा प्राहः—

अहंत्विन्दु मन्ये, त्वदरिविरहाक्रान्ततरुणी—

कटाक्षोल्कापातव्रणशतकलंकाङ्किततमुष् ? ॥२॥

25 श्रुत्वैतद् राजा चमस्कृतस्त स्तेनं श्रुत्वा चाभयदान दत्त्वा पप्रच्छ । कोऽसि त्वं किं
स्तैन्यं कर्तुमायातः ? ततः स स्तेनो जगौ—अस्मिन् पुरे कृष्णविप्रपुत्रोऽहं चंद्राहः पित्रा
सर्वाणि शास्त्राणि पाठितः परं गेहे तन्नास्ति यत् मुच्यते । ततः सर्वं कुटुम्बं दुःखितं जातं ।

पञ्च नश्यन्ति पद्मादि ! क्षुधार्तस्य न संशयः ।

तेजो लज्जा मतिर्ज्ञानं मदनश्चापि पञ्चमः ॥३॥

तेन मयोदरपूर्तिहेतोश्चौर्यं कर्तुमारब्धं । रात्रोक्तं त्वयात' परं स्तैन्य न कार्यं नरकहेतुम् ।
जोऽवग्—कुटुम्ब मरिष्यति मम । ततो नृपस्तस्मै दानं दापयामासेति ।

अमुष्मै चोराय प्रतिनिहितवृत्तै प्रतिभिये,

5

प्रभुः प्रीतः प्रादाद्दुपरितनपादद्वयकृते ।

सुवर्णानां कोटीर्दशदशनकोटिश्चतगिरीन् ,

करीन्द्रानप्यष्टौ मदमुदितगुञ्जन् मधुलिहः ॥४॥

ततस्तेन स्तेनेन चौर्यकरणे नियमो गृहीतः । ततो राजा दानगर्वं दधानं ज्ञात्वा
विक्रमार्कदानवहिकां दर्शयामास—

10

वक्त्राम्भोजे सरस्वत्यधिवसति सदा शोण एवाधरस्ते,

बाहुः काङ्कत्स्थवीर्यः स्मृतिकरणपटुर्दक्षिणस्ते समुद्रः ।

वाहिन्यः पार्श्वमेताः एकचिदपि भवतो नैव मुञ्चन्त्यजस्र' २ ;

स्वच्छान्तमानसं ते कथमवनिपते काम्बुपानामिलाषः ॥५॥

एतत् कान्धं कविपार्श्वे श्रुत्वा दानं ददौ तस्मै ।

15

श्रुत्वेतद् विक्रमादित्यस्तस्मै पंडितमौलये ।

माघायष्टौ सुवर्णानां कोटिर्दापितवान् मुदा ॥६॥

एतत् दृष्ट्वा राजा गर्वं तत्याज ।

इति यदेतच्छर्द्रांतरितिकाव्यदानसम्बन्धः ॥५०९॥

[510] अथ पुनर्हेमलक्षदानं शीतोद्दुषितदानसम्बन्धः ।

20

अन्यदा राजा रात्रौ शीतकपित नरं दृष्ट्वा प्रपच्छ किं कपो विधीयते, स चाह—

शीतेनोद्दुषितस्य माषफलवर्षितार्णवे भुञ्जतः ।

शीतोग्निः स्फुटिताधरस्य घमतः क्षुत्क्षामकुक्षेर्षम ॥

१. मृत्युप्रतिभये । २. क्षणमपि । ३. अमीक्षणं । ४. स्वच्छेऽन्तर्मानसेऽस्मिन् कथम्-
बनिपते तेम्बुपानामिलाष । ५. शान्तोऽग्नि । ६. स्फुरिताधरस्य ।

निद्रा काप्यपमानितेव दयिता सतज्य दूरंगता,
सत्पात्रप्रतिपादितेव कमला नः क्षीयते शर्वरी ॥१॥

श्रुत्वैतत्तस्मै हेमकोटीर्वश वापयामास राजा, स च प्राह—

धारयित्वा त्वयात्मानमहो त्यागधनाऽधुना ।

मोचिता बलिकर्णाद्याः सञ्चेतो गुप्तिवेश्मनः ॥२॥

पुनर्हेमलक्षदानं शीतोद्धृषितदानसम्बन्धः ॥५१०॥

[511] अथ लक्षदाने रौरः सम्बन्धः ।

राजा राजमार्गे रौर कणान् विचिन्वन्तं वीक्ष्य भोजस्त प्रति प्राह—

निय उअर पूरणंमि असमत्था किंपि तेहिं जाएहिं ।

10 [रौरोऽवग्—] सुसमत्था विह्व, जे नय उवयारिणो तेहिं विन किंपि ॥१॥

भोजोऽवग्—

पर[प]त्थणा पवण्णं मा जणणि जणेसु एरिसं पुरिसं [पुचं] ।

[रौरः प्राह—] मा ऊअरेसु धरिज्जसु[व] पत्थिअणं भंगो कओ जेहिं ॥२॥

[ततः प्रसन्नीभूतेन भोजेन तस्मै लक्षदानं ददौ ।]

15 इति लक्षदाने रौरसम्बन्धः ॥५११॥

[512] अथ अंबा तुष्यति श्लोकसम्बन्धः ।

एकदा भूपः गृहे कुटुम्बं कलहं कुर्वाणं दृष्ट्वा पप्रच्छ—किमेवं कलिः क्रियते ।
तदा स प्राह—

अंबा तुष्यति न मया न स्नुषया साऽपि नांबया न मया ।

20 अहमपि न न वद राजन् कस्य दोषोऽयं ॥१॥

ततो र कलिस्वरूपं पृष्ट, सो —भीमो विप्रः भीमा पत्नी तयोरहं : : ।
पत्नी पद्मा, परं गृहे दारिद्र्यं, तेन धनाभावान् सदा कलहो भवति अतो न तुष्यति
न इत्यादि । ततो राजा “अंबा तुष्यति” श्लोककथाय लक्षदानं [ददौ] ।

इति तुष्यति श्लोकसम्बन्धः ॥५१२॥

[513] अथ माणुसडां दस दस हवइ सम्बन्धः ।

एकदा राजा एका स्त्रिय दु खिनीं दुःस्थौ दृष्ट्वा प्राह—किमीदृशी अवस्था ? लक्ष्मीर्न ते ? सा प्राह—

१माणुसडां दस दस हवइ देवेहिं निम्मिची [दी] आइ ।
मज्झकं तेह एकहिं दसा, नव चोरे हरी आइं ॥१॥

5

ततो राजा बीजपूरमध्ये लक्ष्यमूल्यरत्नद्वयं क्षिप्त्वा तस्यै दापयामास । तथा ध्यातमनेन भक्षित्वेन किं, विक्रीय धान्यमानीयते । ततो वणिजे ददे, तेन च सार्थवाहाय, सोऽपि प्राश्रुती-चकार भूपाय । भूपो बीजपूरमुपलक्ष्य प्राह—

हेला महल्ल कल्लोल पिल्लिअं जइवि गिरिर्नई पत्तं ।
अणुसरइ मग्गलग्गं पुणोवि रयणायरे लग्गं ॥२॥

10

ततो राजा तां स्त्रियमाकार्यं रत्नव्यतिकरं कथयित्वा प्राह—
यच्च त्वयोक्तं 'मम भर्तुरैकैव दशा' सत्या बीजपूरमध्ये रत्नादर्जनात् । ततो राज्ञा बहुयत्नं कृपया दापितं ।

इति माणुसडां दस दस हवइ इति संबंध ॥५१३॥

[514] अथ क्रीडाचंद्रछान्दसब्राह्मणागमनसम्बन्धः ।

एकदा परदेशात् क्रीडाचन्द्रकविर्भोजस्य मिलनायागात् । राजा सभायामुपविष्टः । षण्डिताः सर्वे मिलिनाः । क्रीडाचन्द्रकविस्तत्रागतः । आशीर्वादं ददौ—

15

बल्यरिक्त्वरि पातां सांबु व्यम्बु धनोपसौ ।
सदशौ काकपकाम्यां तवैहतु तवैह तु ॥१॥

बले अरिः कृष्णः इति बल्यरि । क्रतोः अरिः इति क्रत्वरि (शकरः) । बल्यरिश्च क्रत्वरिश्च इति बल्यरिक्त्वरि (कृष्णशकरो) अम्बुना सहितः सदशो वा इति साम्बु । विगतं अम्बुः इति व्यम्बुः । सांबुव्यम्बुश्चासौ धनश्च इति साम्बुव्यम्बुधनः, तदिव वपमा ययोस्तौ तवैहतु (तवैपितं) । 20
ततो मुख्यपण्डितोऽवगू वर्षाकालो वष्यताम्—

वर्षाकाले प्रणाले खलह [ख] लमुदकं याति खाले विशाले ।
चिक्खिल्ले लिप्पयित्वा खडहडपडीओ लंवर गुडो मणुस्सो ॥
चुल्लीं गेहस्सं मज्झे खर खर खनते कुर्करो घुघुरंतो ।
सुन्नाभारस्स मज्झे टहरित करणो रासभो राट्ठीति ॥२॥

26

१ माणुसडां दस दस दसा सुणियइ, लोयपसिद्ध, मह कन्तह इक्कज दसा अवरि ते चोरहिं लिद्ध ।
२ लवगुडो मनुष्य । ३ गेहस्य मध्ये ।

ततस्ते पंडितैरुक्तं सीता पंडिता चर्ष्यतां, ततः क्रीडाचंद्रेण वर्णितेति । सीता पंडिता—

सीता सुरूपा तरुणी-रुणी-रुणी,
 मुखं च चंद्र-प्रतिमं- -तिमं ।
 स्तनौ च पीनौ कठिनौ-ठिनौ-ठिनौ,
 कटिर्विशाला-रभसा- - ॥३॥

6

ततो हस्मितं सर्वैरहो कवित्वमस्य । ततः पुनः क्रीडाचंद्रस्तेषां मदोत्तारणाच्च
 आशीर्वादं ।

10

च्युतां चान्द्रीं ले रतिकलहभ्रमं च बलयं,
 द्वयं चन्द्रीकृत्य प्रहसितमुखी शैलतनया ।
 अवोचद्यं पश्यत्यवतु स शिवः सा च गिरिजा,
 स च क्रीडाचन्द्रो दशनकिरणापूरिततनुः ॥४॥

ततो नृपेण दत्ते सिंहासने क्रीडाचन्द्रोपवेशाय, पंडिताः प्रोचुरस्य भूमिरेव दीयतामुपवे-
 शाय । ततः क्रीडाचन्द्रोऽवगम्—

15

इह निवसति मेरुः शेखरो भूधराणा—
 मिह [हि निहितमारा] निवसति लोकः सागराः सप्त वैते,
 इदमत्तुलमनंतं भूतलं भूरि भूमृत् ।
 भर भरण थं स्थानमस्मद्द्विधानाम् ॥५॥

20

ततः सर्वे चमत्कृताः । ततः पुनरपि वर्षावर्णनं दत्त, स चाह—
 नृत्यद्विद्विषि दुर्दारवपुषि प्रक्षीणपांथायुषि,
 चंचद्विभ्रुषि [च्योतद्विभ्रुषि] चन्द्ररुग्भ्रुषि सखे हंसद्विषि प्रावृषि ।
 मा मा भुं च कुचाग्रसन्ततपतद् वाष्पाकुलां [विगलद्वाष्पाकुला] ब कां,
 काले कालकरालनीलजलदव्यालुस्रक्षर्यत्विषि भास्वत्विषि ॥६॥

25

तदा पण्डितैरुत्तरार्द्धं दूषितं । ततस्तेनार्थः सम्यग् व्याख्यातः । पुनः वर्षा वर्णिताः—
 दिशां हाराकाराः शमितशममारा [श्च शमिना] इव मुने,—
 रशुची संचारा कृतमदविकाराश्च शिखिनां ।

हृताध्वव्यापारास्तुहिनकणसारा विरहिणी,
मनः क्रीर्णागाराः किरति रा जलधरः ॥७॥

ततः क्रीडाचन्द्रः सर्वाणि कान्यानि व्याख्यायामास । राजा चमत्कृतः भूरि दानं ददौ ।
क्रीडाचन्द्रं कवि मान्यमानं दृष्ट्वा वेदविदो विप्रा ईर्ष्यापराः क्रीडाचन्द्रं जेतुं रे ॥

वतः—

5

। ग वैश्याः, सारमेयास्तपोधनाः ।

परस्परं विरुद्धयन्ति, न जाने तत्र कारणं ॥८॥

वतः प्रतीहारो द्विजानामागमनं भूपपार्श्वे प्राहेति—

राजमाषनिभैर्दन्तैः कटिविन्यस्तपाणयः ।

तिष्ठन्ति द्वारि राजेन्द्र छांदसा श्लोकशत्रवः ॥९॥

10

राज्ञाकारिताः सभामध्ये समागताः । भूपोऽवगू-वर्णयता चन्द्रोदयः । ते जगुस्त्रिरं विस्मृयेति—

चन्द्रोदयस्य माहात्म्यं, वर्णयते किमतः परं ।

श्रोत्रियोऽपि दिवा भ्रांत्या, भूत्रयत्युच्यराष्ट्रखं ॥१०॥

ततो द्वितीयेन्दुर्वर्णितुमर्पितः ततस्ते चिरं परस्परं कर्णयोर्लंगित्वा लंगित्वा प्रोचुः—

अयं चंदो वड्डलु मंडकाकारसुन्दरः ।

15

सोहेइ मणं मोहइ अम्हं तुम्हं न संदेहो ॥११॥

सभा हसिता । ततो राजाऽवगू शूर्यं शुधा विज्ञानामुपरि गर्वं तनुतां, भवतां वेदभणने-
ऽधिकारः, ततः कृपया दानं दत्त तदा क्रीडाचन्द्रो भूपोक्तमश्वं वर्णयामास ।

पादाः कन्दुकवत् स्थितिश्च गिरिवत्, संस्फालनं सिंहवत् ।

नेत्रे नीरजवत्, जवः पवनत्, हैषारवो मेघवत् ॥

20

विन्यासस्तटवत् मुखं कुलवधधूकर्त्रेदुवत् वाजिनः ।

क्षोणीशस्य वशत्वमेव नृपते, साम्राज्यमुर्वीपतेः ॥१२॥

इति क्रीडाचन्द्रछांदसा ब्राह्मणागमनसम्बन्धः ॥५१४॥

[515] अथ विद्वत्कुटुम्बसम्बन्धः ।

विद्वत्कुटुम्बक स्वस्थानात् भोजपार्श्वे गन्तु मार्गे चचाल यदा तदैको बुधः प्राह मिथ । 25

विद्वन् वद क् चलितोऽसि समग्रविद्या,
 पारंगमं कलयितुं किल भोजराजं ।
 वेत्त्यक्षराणि न हि वाचयितुं स राजा,
 मह्यं ललाटलिखितादधिकं ददौ यः

- 5 ततो हृष्टं भवन्तीसमीपे गत । तत्र कुटुवं मुक्त्वा पुरीमध्ये गन्तु विद्वान् चचाल । रजकं
 वल्ल क्षालयन्तं प्रति प्राह स.—अस्मिन् पुरे का का वार्ता, कीदृक् पुरं विद्यते, स रजको जगौ ।
 अश्वा वहन्ति भवमानि सतोरणानि, गावश्चरन्ति कमलानि सकेसराणि ।
 पीतं दधिर्नास्ति तिलेषु तैलं, प्रामादशृंगेषु मृगाश्चरन्ति ॥१॥

- 10 विद्वान् दध्यौ रजकोऽपि विद्वन् ततोऽपि पुरद्वारे बालिका पृष्टा तेन, त्व कस्य पुत्री ?
 साऽवग—

मृतका यत्र बीर्वति मिःश्वसति गताद्युपः ।
 स्वगोत्रे कलह्ये यत्र तस्याहं कुलबालिका ॥२॥

(लोहकार-पुत्री)

- 15 ततो दक्षिणद्वारे बालिकैका मिलिता पृष्टा तेन, त्व कस्य पुत्री, सा प्राह—
 पर्वताग्रे रथो याति भूमौ तिष्ठति सारथिः ।
 चलते वायुवेगेन तस्याहं कुलबालिका ॥३॥
 (कुम्भकार-पुत्री)

- 20 स चमत्कृतः पश्चिमद्वारे मूर्खवद् बालिका पृष्टाऽवग—
 सस्नेहा यत्र निस्नेहा भ्रमति भ्रमवर्जिताः ।
 त एव स्नेहदा लोके तस्याहं कुलबालिका ॥४॥

(चाक्रिकस्य—रथकारस्य पुत्री)

- 25 उत्तरदिक् बालिका पृष्टा घटे किमस्ति—
 मदः प्रमादः कलहोऽतिनिद्रा, विवेकविज्ञानकलाक्षयश्च ।
 महत्त्वकीर्तिर्त्वित्रिर्थनाशो, ऽसत्यं दोषगणो घटेऽस्मिन् ॥५॥
 (मदिराज्ञ)

१. पीतं च यत्र दधि, (२) प्रसादवारशिखरेषु ।

३. विहिता निविषा नागा, देवा शक्तिविजिता । दृगाच्छायाविहीनाश्च, तस्याहं कुलबालिका । (असि-पुत्री)
 ग्रीवा नास्ति, शिरो नास्ति, हस्तौ कार्यविजितौ । स जीवो मानुष खादेत्, तस्याहं कुलबालिका (किपाक-
 फलम्) इत्यपि क्वचिद् ।

एवं स्थाने स्थाने बुधान् जनान् वीक्ष्य साय बुधः स्वकुटुम्बपार्श्वे समागात्, राज्ञौ वाटिकायां स्थितो, वाटिकां पल्लविता दृष्ट्वा मालिको हृष्टो भूपपार्श्वे विद्वत् कुटुम्बागमनं प्राह । ततो राज्ञा स्व पण्डितं विद्वत्कुटुम्बपरीक्षायै प्रेषयामास । स च भिक्षुभूत्वा तत्र गत्वा प्राह—

भिक्षां मे पथिकाय देहि सुभगे [पुत्रपत्नी प्राह] हा हा गिरो निष्फलाः ।

[भिक्षुः प्राह] कस्माद् ब्रूहि सखे [विप्रपत्नी प्राह] प्रसूतकमभूत् [भिक्षुः जगौ] कालः कियान् वर्तते ॥ 5

[पुत्रोऽवगम्] मासः, [भिक्षुः प्राह] शुद्धिरभूत् [पत्न्योक्त] न शुद्धयति विभो प्रोद्भूतमृत्युं विना ।

[भिक्षुः प्राह] को जातो [तयोक्त] मम सर्वविचहरणो दारिद्र्यनामा सुतः ॥६॥

भिक्षुश्चमत्कृतोऽवगम् भो पण्डित ! तव कुटुम्बं विद्वत्, शेषाः परपरिग्रहा गोशतादपि गौक्षीरं, मानं मूढशतादपि भन्दिरे मचकस्थानं शेषा [पण] ।

ततः स भूपपण्डितः प्रकटीभूय प्रशङ्गसः । अहं युष्माकं परीक्षां कर्तुमागतं ततो विद्वत्- 10
कुटुम्बं भूपतेर्मलितं भूपतिस्तेषां वचनाद् दृष्ट्वा प्राह अस्य वासाय गृहं दाप्यतां । ततः स
भूपभृत्यो विद्वत् कुटुम्बवसनाय प्रथमं लुब्धकगृहे गत्वा लुब्धकपत्न्या अग्रे प्राह—यूयमन्यत्र
वसथ, अत्र विद्वत् कुटुम्बं स्थास्यति । लुब्धकपत्नी—एतदेव विद्वत् कुटुम्बं विद्यते ? अहमपि वक्तुं
जानामि । ततः सा मासपिण्डं हस्ते लत्वा भूपपार्श्वं गता । प्रत्युत्तररूपं काव्यं जिजल्पिषु- 15
रवादीत्—

देव ! त्वं जय कासि लुब्धकवधूर्हस्ते किमास्ते? पलं ।
क्षामं किं सहजं ब्रवीमि नृपते यद्यस्ति ते कौतुकं ॥
गायन्ति त्वदरिभियाश्रुतदिनी—तीरेषु सिद्धांगना ।
गीतान्धा न चरन्ति भोजहरिणास्तेनाभिषं दुर्वलं ॥७॥

ततस्तत्तुवायगृहदापितं तत्तुवायोऽपि—

काव्यं करोमि न च चारुतरं करोमि,
यत्तत्करोमि न च^२ शुद्ध्यति किं करोमि, ।

भूपालमौलिमणि^३चुम्बितपादपीठं,
श्रीभोजराजं मि मि यामि ॥८॥

ततो राज्ञोऽप्यन्यद् गृहं वीयतां पण्डितोऽवगम् पुरमध्ये सर्वे विद्वांस एव विद्यन्ते । अत्रान्तरे 25
एको विप्रः प्राह—एतद् विद्वत्कुटुम्बकं न वेत्ति किमपि, यतः—

ब्राह्मणजातिरनीर्ष्यालुर्वणिग्जातिरवंचकः ।

प्रियाजातिरनीर्ष्यालुः शरीरी च निरामयः ॥९॥

ततः “स्त्रीपुंवच्च” प्रभवतीत्यादिजल्पकदेवताधिष्ठितं गृहं शून्यं तस्य वा दत्तं । यदा स तत्र गत्वा रात्रौ स्थितो बुधः यक्षः प्रत्युत्तरप्रदानाय काव्यस्य आद्यं प्राह—

- 5 स्त्री पुंवच्च ! प्रभवति यदा तस्य गेहं विनष्टं ।
 वृद्धो यूना ? सह परिचयात् त्यज्यते कामिनीभिः ॥
 सर्वस्य द्वे ? सुमतिक्रमती? पूर्वकर्मानुचीर्षणं ।
 एको गोत्रे ! स भवतु पुमान् यः कुटुम्बं विभर्ति ॥१०॥

चतुर्षु ग्रहेषु काव्यं निष्पन्नं । यक्षो हृष्टस्तद्गृहं तत्याज । विद्वत्कुटुम्बं तत्रो

- 10 इत्यादि विद्वत्कुटुम्बसम्बन्धः ॥५१५॥

[516] अथ नवीनधारा स्थापनसम्बन्धः ।

एकदा भोजो नवीन पुर स्थापयितुं वर्यां भूमिं ज्ञातुं पटहं वाटयामास । एका धारावेद्या पटहं स्पृष्ट्वा यानमारुह्य लंकायां गत्वा लकास्थितिं विलोक्य पश्चादागत्य प्राह—यदि मन्नाम दीयते तदाहं शूरा भूमिं दर्शयामि । ततो राज्ञा मानिते तथा भूमिं दर्शिता । तत्र वेद्या नाम्ना नवीन

- 15 धारा स्थापिता वासिता भूपेन । इति नवीनधारास्थापनसम्बन्धः ॥५१६॥

[517] अथ एकेन ब्रूतीति सम्बन्धः ।

- एकदा भोजसभायां एकः पुमान् आयात । स पृष्टं किं त्वयं वृष्टं ? स प्राह कांतीपुर्यां एकेन महेभ्येन महत्सरः कारितं, वारिणा श्रुतं, एकं मस्तकं जलाभिर्गच्छति वक्ति च एकेन ब्रूति । ततो राज्ञा पृष्टाः पडिताः अर्थं न जानन्ति । ततो दूरे भ्रमन्नेकः पण्डितो मरुस्थल्यां गतः । तत्रैकस्मिन् ग्रामे वृद्धं पु[सो]मिलितस्तस्याग्रे वार्त्ता कथिता । स प्राह एष श्वानो गृह्यतां तव लक्ष्मद्रम्भान् दापयामि । ततः स द्विजोऽविश स्नानकारी त इवानं स्कन्धे वहति तत्र पुरे समायात । ततो भूपेन स (पण्डितः) पृष्ट. वृद्ध. प्राह—लोभेनैकेन ब्रूति । राज्ञोक्तं कथं सोऽवग धनलोभेनानेन : स्कन्धे व्यूढ. । ततो मस्तकं गतं राज्ञ समीपात् लक्षं दापितं वृद्धेन तस्मै । इति एकेन ब्रूतीति सम्बन्धः ॥५१७॥

- 25 [518] अथ माघसम्बन्धः ।

श्रीमहात्स्यपुरे मुकुन्दपण्डितस्य पुत्रोऽभूत् । जन्मोत्सवं कृत्वा वर्षशतमायुर्ज्ञात्वा वदं विंशति सहस्राणि दिनानि ज्ञात्वा तावत्संख्यानि नाणकहारकानि पुत्रस्थायै कृतानि दिनं प्रत्येकं हारं

व्यधिष्यति । ततः पितरि मृते स सशिख हार व्ययन् वृद्धत्वे दरिद्रयभूत् स माघपण्डितः एकं
काव्यं भोजराजपार्श्वेऽप्रीवीत्—

कुमुदचनमपश्रि श्रीमदंभोजखण्डं, त्यजति मद्मुल्लूः प्रीतिमांश्चक्रवाकः ।

उदयमहिमरश्मिर्याति शीतांशुरस्तं, हतविधिललितानां ही विचित्रो विपाकः ॥६॥

अस्य काव्यश्रुतेर्भोजो नवनवतिलक्षान् ददौ । तदपि माघऔदार्यत्वाद् ददौ । ६

इति माघसम्बन्धः ॥५१८॥

[519] अथ धनपालश्राद्धभवनसम्बन्धः ।

अवन्त्यां लक्ष्मीधरविप्रस्य द्वौ पुत्रौ जातौ । एको धनपालो द्वितीयः शोभनः । एकदा तस्य
गृहे न्यस्तो निधिर्वहुविलोकितो न लभते, तदा गुरुपार्श्वे निध्यप्राप्तिस्वरूप कथित लक्ष्मीधरेण ।
यदि मे निधिर्लभ्यते तदाहमेकस्य पुत्रस्य दीक्षां दापयामि । ततो गुरुणा दर्शितो निधिः । ततः 10
शोभनस्य दीक्षा दापिता । शोभनो विद्वान् जातः क्रमात् पितरि मृते धनपालः पचशनपण्डित-
मध्ये मुख्योऽजनि । स्व भ्रातर गुरुणा दीक्षित श्रुत्वा मिथ्यात्वग्रसितः साधून् पराभवति । ततः
साधवस्तत्र अवत्यां पुरि न यान्ति ।

इतः एकस्मिन् पुरे गुरवः प्राप्तास्तदा गुरवः साधून् तीर्थं च स्मारयन्ति । अवती नाम न
गृह्णन्ति । तदा शोभनोऽवगन् अवन्त्या कथं नागतं ? गुरुभिः प्रोक्त-तव भ्राता दुष्टः साधूनां पराभव 15
करोति । ततः शोभनो गुरुनापृच्छथ अवन्त्या स्वभ्रातुः प्रवोधायावालीत् ।

ततोऽवन्त्या द्वारे यावन्गतः तावद् धनपालः समुखो मिलितः । धनपालो हास्यात्प्राह, “गर्भभवत
भदत् नमस्ते ।” साधुः प्राह-मर्कटकास्थवयस्य ? सुखं ते । ततश्चातुरीं ज्ञात्वा धनपालोऽवगन्, कस्य
प्राधूर्णिकः ? साधुः प्राह, तवैव । ततः स्वगृहे उत्तारित धनपालेन गोष्ठि कृता । शोभनवचसा प्रीणि-
तोऽवगन्—तव काप्यस्ति सांसारिकं वर्गं । साधुः प्राहात्रैव । ततो धनपालेनोपलक्षितो भ्राता गृहे 20
विहर्तुमाकारयन् मोदका आनीता यदा तदा साधुना कस्मान्मक्षिका मृता दृष्टा, ततः प्रोक्त, न
कल्पन्तेऽमी । धनपालोऽवगन् विषमस्ति ? साधुनोक्त विषमत्र विद्यते । ततो ज्ञात परपरया वेरि-
क्षितं विष, दधि आनीत । साधुः प्राह कियदिनीय । पण्डितोऽवगन्, त्रिदिनीय ? इदमपि न कल्पते
बुधोऽवगन् अत्र किं जीवाः सन्ति ? ततः साधुना आलक्तं प्रदानात् श्रेताः सूक्ष्मजीवा दर्शिता ।
ततोऽन्यद् प्रासुक आहारं ददौ । बुधो दध्यौ मया ग्रन्था बहवो भणिताः परं न ज्ञाता जीवाः 25
कुत्रोत्पद्यन्ते । स धनपालः श्राद्धोऽभूत्सम्यकत्वं जग्राह । तदा शोभनभ्रातुः पार्श्वे शोभनपण्डित-
कृताः शोभनस्तुत्यादिग्रन्थाबहवोऽन्ये च सिद्धान्ताद्याश्रिता ग्रन्था धनपालेन पेषे । ततो जैनधर्म-
स्वरूपमवगत्य जयं जंतुकम्पपायवेत्यादि बहवो ग्रन्था धनपालेन चक्रिरे ।

इति धनपालश्राद्धभवनसम्बन्धः ॥५१९॥

[520] अथ धनपालपंचाशिकादिग्रन्थान् वचन्ध इति सम्बन्धः ।

क्रमाद् राज्ञा धनपाल आवाको जातो ज्ञातस्तत्परीक्षणार्थं पुष्पभृतां छ्वा ददौ धनपालहस्ते, प्राह च देवान् सर्वान् पूजय । स च सर्वान् प्रपूज्य समागतः । राज्ञा पृष्टं, देवाः पूजिताः । धनपाल प्राह, यत्रावसरोऽभूत् तत्र देवाः पूजिताः । राजावग् अवसरं कुत्राऽभूत् कुत्र न ? 5 ततः स प्राह कृष्णपार्श्वे पत्नीं दृष्ट्वा शंभोः पार्श्वे पार्वतीं, सूर्यपार्श्वे सावित्रीं, ब्रह्महस्ते जपमालां दृष्ट्वा ऋषभदेवं तु श्र्यादिरहितं दृष्ट्वाहमपूजयम्, ततो राज्ञा ज्ञात धनपालः श्राद्धोऽभूत् । ततः प्रभुं पूजयित्वा धनपालः पठति ।

कतिपयपुरस्वामी कायव्ययैरपि दुर्ग्रहो, मतिवितरता मोहेनासौ मयानुसृतः पुरा ।
श्रिभुवनगुरुर्बुद्धचारार्थ्योऽधुना स्वपदप्रदः प्रभुरधिगतस्तत्प्राचीनो दुनोति दिनव्ययः ॥१॥

10

सद्यत्थ अत्थि धम्मो रजाव न पत्तं जिणिंदसासणं ।

कणगाउराण कणगं व ससियपयं अलभमाणणं ॥२॥

ततो धनपालः सर्वमिथ्यात्वं त्यक्त्वा जिनधम्मं चक्रे ।

इति धनपालपंचाशिकादिग्रन्थान् वचन्ध ॥५२०॥

[521] अथ हरिणवध-सरोवरवर्णन-यज्ञछागवर्णन धनपालसम्बन्धः ।

15

अन्यदा भोजभूप पचशतीपण्डितयुत पापद्विगतः तत्र एकं हरिणं एकेन वाणेन हतवान् राजा । ततः पण्डितैः सर्वै राजा वणिगत् । धनपालस्तदा प्राह—

रसातलं यातु यदत्र पौरुषं, कुनीतिरेपाऽशरणो ह्यदोषवान् ।

निहन्यते यद् बलिनापि [ति] दुर्बलो, हहा महाकष्टमराजकं जगत् ॥१॥

20

राजा रुष्टः पण्डितस्य दृष्टौ दृष्टिं ददौ । ततो राजा तटाके गतस्तत्रापि तटाके वर्णितेऽन्य-
पण्डितैः, धनपालः प्राह—

एषा तटाकमिपतो वत[वर]दानशाला, मत्स्यादयो रसवती प्रमुणा सदैव ।

पात्राणि यत्र वक-सारस-चक्रवाकाः, पुण्यं क्रियद्भवति तत्र वयं न विद्मः ॥२॥

तत्रापि द्वितीयदृष्टौ दृष्टिं ददौ । ततो यज्ञे एकश्छागो हन्तुमानोऽस्ति । स च ब्रू ब्रू करोति स्म । तदा सर्वैः पण्डितैः स वर्णितः । ततो राजाऽवग् पण्डितं । अयं किं कथयन्नस्ति ?

25

: प्राह—

(१) श्रिभुवनपतिः (२) वा मुणियं विण न सासणं तुम्ह ।

नाहं स्वर्गफलोपभोगरसिको नाभ्यर्थितस्त्वं मया,
 संतुष्टस्तृणभक्षणेन सततं, साधो ! न युक्तं तव ।
 स्वर्गो[र्गं] यान्ति यदि त्वया विनिहता यज्ञे ध्रुवं प्राणिनो,
 यज्ञं किं न करोषि मातृपितृभिः पुत्रैस्तथा बान्धवैः ॥३॥

राजा विशेषतो रुष्ट धनपालस्य चक्षुषी कर्पयितुं ध्यातवान् । धनपालः राज्ञ मनो जहौ । 5
 राजा यावत्पुरद्वारे समागच्छति तावदेका वृद्धा नारी अथा बालिकाहस्तविलग्ना- कम्पमाना
 समुखी आगता । तदा राज्ञोक्तं भो पण्डिता । इयं जरती वर्यताम् । ततः स्वस्वबुद्ध्या पण्डितै-
 रन्यैर्वर्णिताया तस्यां भोजोक्तं धनपाल प्राह—

एषा अन्धा स्त्री तु पृच्छति, बालिका प्रत्युत्तरं दत्ते । राज्ञोक्तं किं पृच्छति स्त्री, बालिका किं
 वक्ति च, धनपालोऽपाठीत्—

10

किं नन्दी किं गुरारिः किं ह्यरतिरमणः किं नलः किं कुबेरः,
 किं वा विद्याधरोऽसौ किं ह्यसुरपतिः किं विधुः किं विधाता ।
 नायं नायं न चायं न खलु न हि नवा नापि नाऽसौ न वैपः,
 क्रीडा कर्तुं प्रवृत्तः स्वयमपि च हले भूपतिर्भोजदेवः

अमुं काव्यं श्रुत्वा भोज प्रसन्न प्राह, मार्ग्य । पण्डित धनपालोऽवगम्, दृष्टी देहि मामकीने 15
 मह्य । राजाऽवगम् तव दृष्टी तव पार्श्वे स्त' । धनपालोऽवगम् स्वामिस्त्वया तु हरिणीवधे सरो-
 वरवर्णने च मम दृष्टी कर्षितुं बालिते स्तः । ततो राजा हृष्टो दृष्टी दत्त्वा कोटिदानं ददौ, प्राह च
 न्यायेन स्व सर्वज्ञपुत्रो जातः श्राद्धभवनात् ।

इति हरिणवध-सरोवरवर्णन-यज्ञलाभवर्णन-धनपालसम्बन्धः ॥५२॥

[522] अथ धनपालविरचिततिलकमंजरीसम्बन्धः ।

20

एकदा भोजभूयेन धनपालं पृष्टं तवाधुना किं वैश्वं विद्यते ? पण्डित आचष्टे अधुना
 मया श्रीकृष्णभदेवचरित्रं वध्यते । तेन मम परिवारो [व्यग्रं] विद्यते ततो यदा क्रमात् पूर्णं चरित्रं
 जातं ततो राज्ञोक्तं वाचय ममाग्रे । ततो धनपालः प्रथमं प्रति भोजभूपात्रे वाचयितुमुगविष्टः ।
 तत्र चरित्रस्यार्थं शृण्वन्भोजोऽमृतमिव श्रुतपुरैः पिबन् दधौ—अस्य चरित्रस्यार्थरसो मा भूमौ
 पततु एव ध्यात्वा पुस्तकस्याधः स्वर्णकञ्चोलेकं मडयामास राजा । चरित्रार्थरसं भूयः पिबन् 25
 दिनं निशामपि व्यतीतान् नैव जानाति, प्रीणितं सुधयेव तु सपूर्णं चरित्रं श्रुत्वा राजा जगौ—
 यदि अयोध्यानगरीस्थाने अवन्तो स्थाप्यते भरतचक्रिस्थाने मां स्थापय । शक्रावतारतीर्थस्थाने
 महाकालप्रासादं स्थापय, आदिदेवस्थाने ईश्वरं स्थापय तदायं ग्रन्थो बर्यो भवति स्वर्णं सुरभिवत्
 एष चैव कुरु तदा तुभ्यं कोटिस्वर्णस्य दीयते । श्रुत्वा तद् वचनं वज्राहत इव क्षणं भूत्वा जगौ
 धनपालः—

30

मेरुसर्पपयोः हंसकाकयो खरतार्क्षयोः । अस्त्यन्तरमवन्त्यादेरयोध्यादेश्च भूपतेः ॥१॥

एवं वदतस्तव जिह्वा ऋदिता न ततो रोषेण प्राह पण्डितः—

दोमुहय निरक्खर लोहमईय नाराय तुज्झ किं भणिमो ।

गुञ्जाहि समं क्रणधं, तोलंते किं न गओसि पायालं ॥२॥

- 5 इत्याद्युक्तौता प्रति वही चिक्षेप । ततो दूनेन नृपेणोक्तं भो पण्डित किमीदृक्षमविश्रुश्य त्वया कृतं एवंविधं चरित्रमिदानीं कोपि कर्तुं न शक्नोति । मया तु शिवभक्तेनैवं जल्पितं दृष्टिरागत्वात्, यत —

- 10 “दृष्टिरागस्तु पापीयान् दुरच्छेदःसतामपि ।” त्व तु जैनधर्मज्ञोऽसि, तेन तव जैनमत रोचते पुनर्मयाऽऽसरो न ज्ञातोऽपुना कस्य किं रोचते । धनपालोऽवगं मया ध्यातं राजा तु सर्वतन्वज्ञो विद्यते । कथमेवं वक्ति अतो मम रोपो जगतः । तेन रोषेणैव कृत मया रोष-चाण्डालः किं किं न करोति, यतः—

कोहो पीइं पणासेइ माणो विणय नासणो ।

भाया मित्ताणि नासेइ लोभो मन्वविणामणो ॥३॥

- 15 तत उक्त्वाय कृष्णमुखः स्वगृहे समागतः पण्डितः । पुत्र्या तिलकमंजर्या पृष्ट तात । किं दुःख, पित्रा प्रोक्तं स्वचेष्टितं मया तु रभसा प्रथमप्रतिवेहौ क्षिप्ता रुपा, सहसा न विश्रुष्ट । पुत्री प्राह लिख्यता ग्रन्थः मम मुखे समेति । मया पूर्वमेकशो वाचितोऽभूत् । ततो हृष्टः पण्डितः पुत्रीमुखान्पुनः प्रतिलिखित्वा तस्य चरित्रस्य तिलकमंजरीति नाम दत्तं । ततः क्रमात् तिलकमंजर्या पठितपुत्र्या एकसंधिकया ग्रन्थः कथितः । पितुः पुरः एवं ज्ञात्वा भूपोऽपि जगौ साक्षात्सरस्वती सा या एव वेत्ति ततो राज्ञा द्वितीयनाम सरस्वतीति दत्तम् ।

- 20 इति धनपालविरचिततिलकमंजरीसम्बन्धः ॥५२२॥

[523] अथ “धर्मो जयति नाधर्म” इत्यादिसम्बन्धः ।

- ततोऽन्यथा राष्ट्रो धनपालोऽन्यत्र ग्रामे गतः । अन्यथा भोजसभायां धर्मेनामा पण्डितो विद्वान् विदेशात् वादं कर्तुं समागतः । स च पञ्चवर्गेण वादं कर्तुं प्रतिज्ञां चक्रे । य. सभायां विज्ञो भवति स मया सम वादं करोतु । यदा कोऽपि तेन सम वादं कर्तुं न शक्नोति तदा धनपालः स्मृतः । ततः स्वमुख्यमग्निं धनपालमाकारयितुं प्रेषितः । धनपालः सन्मान्य समानीतो भोजपाद्वे । भोजेन मानितो बहुमानदानात्, प्रोक्तं च यन्मया अवन्तीस्थाने अयोध्या स्थापयेत्यादिं जल्पितं तत् क्षम्यताम् । ततो मिथो द्वाभ्या क्षमित । सभायां धनपालधर्मपण्डितौ समागतौ, मिथः प्रथमं कुशलालापदि कृतम् । ततो धनपालः प्राह आवाभ्या वादः करिष्यते, केन सस्कृतेन प्राकृतेन वा पंचवर्गपंदिद्वारेण पंचवर्गेण वा ? ततो धर्मो द्ब्यौ अधुना वक्तुं न युक्त, ततः प्राह कलये आवाभ्यां वादः पंचवर्गेण करिष्यते । ततः स्वस्वस्थाने गतौ, राज्ञौ धर्मो द्ब्यौ—धनपालस्य भारती तुष्टास्ति जैनग्रन्थस्यापि पठने अभ्यासोऽस्ति । तेन यदि वादे हारयिष्यते मया तदा

भ्रम का गतिः । ततो रात्रावेव नष्टो धर्मः । प्रातः राजा सभायां वादं श्रोतुमागतः । धर्मं पण्डित
नष्टं श्रुत्वा धनपालोऽप्यागतः । यदा राज्ञा धर्ममाकारयितु जनः प्रेषित धर्मो न लब्धः, नष्टो
ह्यातः तदा धनपालः प्राह—

धर्मो जयति नाधर्मं इत्यलीकं कृतं वचः ।

इदं च सत्यतां नीतं धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥१॥

5

ततो जयजयारावो जातः । धनपालागमनादेव धर्मपण्डितो नष्टः ।

इति “धर्मो जयति नाधर्मं” इत्यादिसम्बन्धः ॥५२३॥

[524] अथ चौरवलयदाने भोजसम्बन्धः ।

एकदा भोज. कस्यचिद् द्विजस्य रोरस्य गृहसमीपे रात्रावेकाकी समागान् । तदा एकः स्तेनः
तस्मिन् [गृहे] प्रविष्टः तदा ब्राह्मणी प्रबुद्धा प्रति प्रति प्राह—

10

वासः खण्डमिदं प्रयच्छ, यदि वा स्वाङ्गे गृहाणात्मजं ।

रिक्तं भूतलमत्र नाथ ! भवतः पार्श्वे पललोचयः ॥

दम्पत्योरिति संकथा निशि यदा चौरः प्रविष्टः तदा ।

लब्धं शर्कार्टमन्यतस्तदुपरि क्षिप्त्वा रुदन् निर्गतः ॥१॥

बहिरागतश्चौरः प्राहोच्चैः स्वर ब्राह्मण प्रति—निजबदरपूरणेऽपि हि न समर्थो येऽवतारिता 15
किं तैः । विप्रोऽवग—सुसमर्थैरपि किं तैर्ये न परोपकारिणो ऽत्र । तत. तस्मै तस्कराय राजा
निज वीरवलयं ददौ प्राह—इद बहुमूल्यं कृपया मया तुभ्य दत्त यत—

चौरस्य करुणं ज्ञात्वा भोजः प्रमुदितो निशि ।

ददौ स वीरवलयं रयात् कुवलयेश्वरः ॥२॥

इति चौरवलयदाने भोजप्रबन्धः ॥५२४॥

20

[525] अथ खण्डप्रशस्तिकाव्यानयनसम्बन्धः ।

एकः कोऽपि यातवाहक समुद्रमध्ये यानारूढो चलत् यान स्खलित । तत्रैका भित्तिर्दृशा, सा
च लंकायाः । ततस्तत्रजलेऽपसरिते काव्यानि खण्डप्रशस्तिसम्बन्धोनि ददर्श । तथाहि—

मत्स्यः कूर्मो वराहश्च नारसिंहोऽथ वामनः ।

रामो रामश्च कृष्णश्च बुद्धः कल्की च [ते] वै दशः ॥१॥ इत्यादि

25

आवाल्याधिगमान्मयैव गमितः कोटिं पराश्रुजते—
रस्मत्संकथयैत्र पार्थिवसुतः सम्प्रत्यसौ लज्जते ॥
इत्थं खिन्न इवात्मजेन यज्ञसा, दत्तावलम्बोम्बुधेः—
र्यातस्तीरतपोवनानि तपसे, वृद्धो गुणानां गणः ॥२॥

6 इत्यादि काव्यानि गृहीतवान् स तदा चैकं काव्यं अद्धमप्रतो यावद् वाचितं तावद् द्वारि समागत—

“इह [अयि] खलु विपमः पुराकृतानां भवति हि जंतुषु कर्मणां विपाकः ।”

ततः तानि काव्यानि तेन भोजस्वार्पितानि । ततः भोजेन सर्वथा पण्डितानां पुरः प्रोक्तं योऽस्य काव्यस्याग्नेतन पदद्वयं कथयिष्यति तस्य बहुधन दातव्य । ततो न केनापि काव्य पूर्णं कृतम् ।

10 ततो घनपालेनाग्नेतनमद्धं प्रोक्तं—

हरशिरसि शिरांसि यानि रेजुर्हरिहरि तानि लुठन्ति गृध्रपादैः ॥३॥

ततः समुद्राद्यानपात्रप्रेक्षणपूर्वं अग्नेतन पदद्वयमानीतं यादृग्घनपालेन प्रोक्तं तादृगेव, ततो राजा हृष्टो भूरि लक्ष्मीं ददौ । इति खण्डप्रशस्तिकाव्यानयनसम्बन्धः ॥५२५॥

[526] अथ एकं वस्तु अत्रास्ति परत्र नास्तीत्यादिसम्बन्धः ।

16 एकदा भोजो नृपः पत्तने भीमभूपस्य पुरः स्वमन्त्रिणं प्रेषयामास । स च भीमस्य पुरं प्राह—
भोजराजराज्ञश्चत्वारि वस्तुनि विलोक्यते स प्राह—१ एक वस्तु अत्रास्ति परत्र नास्ति । २ एकं वस्तु अत्र नास्ति परत्रास्ति । ३ एक अत्रास्ति परत्राप्यस्ति । ४ एक वस्तु अत्र नास्ति परत्रापि नास्ति ।

20 ततो राज्ञा मन्त्रिणासग्ने प्रोक्तं वस्तुचतुष्टयं भोजेनानायितं प्रेष्यताम् यद् भोजेनानायितं तेषु तत्कोऽपि सम्यग न वेत्ति । तत एक वीरम नामा सुश्राद्धः प्राह—वस्तु चतुष्टयमहं तत्र नेष्यामि यथोद्देशो दीयते स्वामिना । ततो राजा हृष्टोऽवगन्—याहि । स ततः प्रच्छन्नं वस्तुचतुष्टयं लात्वा महान्तं सार्थं कृत्वाऽवन्त्यां चलित, राज्ञो ज्ञापितं स्वगमन । ततो राजा सार्थमध्ये आयातः आसने उपविष्ट, पृष्ट राज्ञा, वस्तुचतुष्टय आनीत ? मन्त्रिणोक्त—आनीत । राज्ञोक्तं प्रथम वस्तु दर्शय । ततो वेष्या दर्शित । राजा प्राह एषविधा अत्र परत्रापि सन्ति ।

25 मन्त्री प्राह अस्या वर्यभोगेन इहलोकोऽस्ति परलोको नास्ति । १। द्वितीयवस्तुनि प्रोक्ते साधवो दर्शितास्तेषां परीपहसहनेनेह लोको नास्ति स्वर्गमाप्स्या परलोकोऽस्ति । २। तृतीयवस्तुनि श्राद्धा वर्याः पुण्यवन्तो देवान् पूजयन्तो दर्शिता तेषामिह परत्रास्ति अत्र सुखिन परत्रापि सुखिनः । ३। चतुर्थं वस्तुनि प्रोक्ते घ्ननकृतो मिथोऽत्यन्त कलिं कुर्वाणा दर्शिता तेषामत्र नास्ति परत्र नास्ति । ४। राजा चमत्कृतः प्राह—यदुच्यते पत्तने सर्वं लभ्यते तत्सत्यं, तत स मन्त्री सम्मानितो वस्त्राभरणादि-

30 दानान् । इति एकं वस्तु अत्रास्ति परत्र नास्तीत्यादि सम्बन्धः ॥५२६॥

[527] अथ कपालत्रयपरीक्षासम्बन्धः ।

एकदा पतनाद् डामरमन्त्री भोजभूपार्थे कपालत्रयमानीतवान् । राजाऽवगू-मंत्रिन् । किमर्थं
 हृदमानीतमस्ति ? मन्त्री प्राह, स्वामिन. सन्ति बहवो बुधास्ते परीक्षामेतेषां कुर्वन्तु । यदा कोऽपि
 न वेत्ति तदा डामरेण एकस्य कपालस्य कर्णे दवरु क्षिप्तो वक्षेण निर्गत, द्वितीयस्य कर्णे क्षिप्तः
 कर्णेऽन्यस्मिन् निर्गत । तृतीयस्य कर्णे क्षिप्तः कण्ठे निर्गत । ततो डामरोऽवगू, भावार्थोऽस्य 5
 कथ्यतां । यदा कोऽपि न वेत्ति तदा डामर प्राह । १-यस्य कर्णे गुण. क्षिप्त वक्षेत्रेण निर्गत
 तस्य कपर्दिमूल्य । श्रुतमात्रस्य दोषादेर्यथा तथा जल्पनाद् । २-योऽस्य गुणः कर्ण क्षिप्तः कर्ण
 निर्गत तस्य लक्ष्ममूल्य, यतो दोष विस्मारयति श्रुतमश्रुत करोति । ३-यस्य गुण. कण्ठे क्षिप्तः कण्ठ-
 स्याऽधो गत तस्य मूल्यं न, यतो हृदये दोषाद्नि स्थापयति । एव त्रिनिधाः मनुष्याः कपालसदृशा
 भवन्ति, अतो भूपतिभिरन्यैरपि लोकैर्पर्यकपालवत् स्थेय । इति कपालत्रयपरीक्षासबधः ॥५२७॥ 10

[528] अथ भर्तृहरिवैराग्यसम्बन्धः ।

अवन्त्यां भर्तृहरिराजराज्ये एको विप्रो मुहुं दो निःस्वो देवीं लक्ष्मीहेतवे आरराध । तया
 तुष्टया तस्याल्पपुण्य मत्वा बीजपूरं ददे । प्रोक्तं च गृहाणेव अनेन बहु जीव्यते नीरोगता च
 भवति । तव भाग्य नास्ते अतो बीजपूर दत्तमस्ति । स च विप्रो गृहे नीत्वा भोक्तुमिच्छन्
 दध्यौ । इदं बीजपूरं बहुजीवितदायितेन य उपकारी जगदाधारः स्यात्तस्य [तस्मै] दीयते । एव 15
 विमृश्य राज्ञे दत्त । प्रभावोऽप्युक्तः देवीप्रोक्तः । राजा तदादाय तस्मै पारितोषिकं दत्वा
 भोक्तुमुपविष्टो दध्यौ, मम बहुजीवितेन किं अभीष्टायै राश्यै दत्तं भूपेन प्रभाव प्रोक्तः । तया
 ध्यात मम बहुजीवितेन किं ? ततस्तथा अभीष्टस्य हस्तिपकस्य प्रभावकथनपूर्वं दत्तं । हस्तिपकेन
 ध्यात मम बहुजीवितेन किं ? अतो मया अभीष्टायै वैश्यायै दीयते ततस्तस्यै दत्तं, वैश्यया ध्यात
 ममानेन भक्षितेन किं प्रजापालाय भूपाय ददामि । ततो वैश्यया भर्तृहरये दत्त । भर्तृहरिस्तत्फल- 20
 सुपलक्ष्य चकित । पत्न्यादि-पृच्छन्तः फलागमनसबधं ज्ञातवान् । ततोऽसारसारं मत्वा प्राह-

या चिन्तयामि सततं मयि सा विरक्ता, साप्यन्यमिच्छति जनं स जनोऽन्यसक्तः ।
 अस्मत्कृते च परितुष्यति काचिदन्या, धिग् तां च त च मदनं च इमां च मां च ॥
 सम्मोहयन्ति मदयन्ति विडम्बयन्ति, निर्भर्त्सयन्ति रमयन्ति विपादयन्ति ।
 एताः प्रविश्य सदयं हृदयं नराणाम्, किन्नाम वाम-नयनान् समाचरन्ति ? ॥२॥ 25

एव ध्यात्वा तृणवद् राज्यं त्यक्त्वा भर्तृहरिर्व्रतं जग्राह—

इति भर्तृहरिवैराग्यसम्बन्धः ॥५२८॥

[529] अथ विक्रमार्कराज्यप्राप्तिमन्त्रः ।

विक्रमार्को भ्रमन्नन्यदा भट्टमात्रयुतो रोहणगिरौ गतः । तत्र रोहणगिरौ यो 'हा दैवमिति'

प्रोक्त्वा [प्रोच्य] घात ददाति रत्नं सपादलक्षं लभते । विक्रमार्कः साहसी यदा हा दैवमिति न
वदति घातं ददाति । भट्टमात्रस्तदा छलात्प्राह भवन्माता मृता श्रुता । एवं श्रुत्वा विक्र : हा
दैवमिति वदन् भालमाहृत्य कुहलमधस्तात्खड्गमाहृतवान् , तदाऽकस्माद्भ्ररत्नं प्रादुरासीत् । भट्टमात्रो-
रत्नं विक्रमार्कहस्ते मुक्त्वा प्राह तव माता कुशलिन्यस्ति । मया रत्नप्राप्तिनिमित्तं भवान् [एवं]
5 कारितोऽत्रैव ततो रत्नं अधः क्षिप्त्वा विक्रमार्कः प्राह—

“धिग् रोहणं गिरिं दीनदारिद्र्यत्रणरोहणम् ।

दत्ते हा दैवमित्युक्ते रत्नान्यर्थिजनाय यः ॥१॥”

ततो रत्नं तत्रैव त्यक्त्वा तापीतीरे समागतस्तत्र रात्रौ शिवाशब्दं श्रुत्वा भट्टमात्रोऽवक्
एषा शिवा वक्ति नदीप्रवाहे [तीरे] साभरणा स्त्री मृता पतितास्ति [स] तत्र गत्वा तां तथा-
10 वस्था दृष्ट्वा निर्लोभात् त्यक्त्वा पश्चात् सुप्तः । पुनः शिवाशब्दं श्रुत्वा भट्टमात्रोऽवग् एषा शिवा
वक्ति विक्रमार्कस्य मासे प्राते अवन्त्या राज्यं भविष्यति ततोऽप्रतश्चलितौ वर्त्मनि भर्तृहरिराज्य
स्वरूपं ज्ञात्वा भट्टमात्रं प्रति प्राह यदि राज्यं भवति तदा त्वं मे प्रधानः । ततोऽवधूतवेषभृत्
चचाल अवत्यामागतः । तदा तत्र यो यो राज्ये निवेश्यते तं तं सोऽग्निवेतालो मारयतीत्यादि
मत्वा कोऽपि राज्ये नोपविशति । एव श्रुत्वा विक्रमार्को मन्त्रिपार्श्वं प्राह अहं वैदेशिकोऽस्मि यदि
15 मेले (समेले) समेति च तदाह राज्ये उपविशामि । तैरुक्तोऽग्निवेतालसम्बन्धः । ततो मन्त्रिभि-
र्मानिते विशेषवलिं कारयित्वा राज्ये उपविष्टो रात्रौ अय्यायां निर्भाः स्थितो । वेताल' समागाद्
हन्तु । विक्रमार्को जगौ मे कृतवलिं विलोक्य पश्चादहं हन्तव्यः । ततः स वलिं दृष्ट्वा हृष्टो जगौ
एव राजाऽत्र भव चिर सदैव वलिः कार्यः । भूपोऽवग् एव भवतु । ततो वेतालो गतः प्रातः
जीवन्त त दृष्ट्वा हृष्टा मन्त्रिणः । द्वितीयदिने वलिं कृत्वा प्रपच्छ मम कियदायुः । ततस्तेनोक्तं
20 वर्षशत । ततो जगौ विक्रमार्कः ९९ वर्षाणि कुरु अथवा १०१ । स प्राहाधिकं न्यूनं न भवति ।
ततोऽप्येतने दिने वलिमकृत्वा वेताल जित्वा स्वसेवकं राजा चक्रे । ततः स्वरूपं प्रकटीकृत्य
मन्त्रिणो मोदयामास । भट्टमात्रः प्रधानः कृत । इति विक्रमार्कराज्यप्राप्तिसम्बन्धः ॥५२९॥

[530] अथ प्रथमस्वर्णनृप्राप्तिविक्रमार्कसम्बन्धः ।

अवन्त्या एकेनेभ्येन पुष्यार्के कर्मस्थाय कारयता महानावास कारितः । स च देवताधिष्-
25 तोऽभूत् एकदा वर्षशुद्धे इभ्य उपितुं रात्रौ स्थितो यावत् आवासे वक्त्यूर्ध्वं “पतामि पतामि”
इभ्यो विभ्यन् प्राह मा पत । एव सदाऽवासो वदति योऽन्यो वसति तस्य पुरोऽप्येव वदति
तस्यान्तः स शून्य एव स्थितः । ततो राज्ञा विक्रमार्केण लग्नः । सर्वं दस्वेभ्यां आवासो गृहीतः
रात्रौ सुप्तस्तस्मिन्नावासे यावदावासो जगौ पतामि २ विक्रमार्कं अतीव साहसी प्राह स्वर्ण-
मयो भूत्वा पत । ततो विक्रमार्कसाहसात् अधः स्वर्णपुरवः पपात् । प्रातर्भहोत्सवपूर्वं स्वर्णपुरव
30 तत्रैव स्थापयामास । प्रतिदिनं मस्तकं मुक्त्वा छेद छेद स्वर्णं गृह्यते रात्रौ तादृगेव ।

एवं प्रथमस्वर्णनृप्राप्ति विक्रमार्कसम्बन्धः ॥५३०॥

[531] अथ विक्रमार्क द्वितीयोरैनर प्राप्ति सम्बन्धः ।

एकदक योगी धूर्त कपटेन विद्या साधनाय विक्रमार्कमेकाकिन श्मशानेऽनैपोत् । तत्र तेन
 वलदगारभृतं कुण्ड कृतहोम कर्तुं लग्न । ततो मायावी योगी प्राह उत्तरदिग्भागस्यशिशपावृक्ष-
 शाखाबलंबित शबमानय यथा तेनात्र होमः क्रियते । ततो विक्रमार्कः शत्रुग्रहणाय तत्र वृक्षे 5
 गतो यावद्दृष्टमाखुण्ड शब हस्ते गृह्णाति तावद्ग्नितेतालो विक्रमार्कस्य विघ्न भवत् ज्ञात्वा
 शबमधिष्टाय प्राह प्रथम मम पृष्टस्योत्तर देहि । ततो नय, तत्र पञ्चविंशति कथाभिर्वैकृतिक्रम
 कृत्वाऽचष्ट शब मां त्व तत्र नयन्नसि, पर त्वया तस्य योगिनो विश्वासो न कार्य । तत स शब
 स्कन्धे कृत्वा तत्र गतः योगिनोऽग्रे मुमोच, योगी तु विक्रमार्कपार्श्वान् शत्रुस्य पादसबाहन
 कारयन् विक्रमार्कं द्वात्रिंशलक्षणलक्षितं कुण्डे चिक्षिपन् रैनर सिसाधयिपुं मत्रजापहोमपरो यावद्वि-
 क्रमार्कं कुण्डे क्षिपति तावद् विक्रमार्केण स योगी कुण्डे क्षिप्तः सन् स्वर्णनरो जातः ततस्तमपि 10
 रैनर सुमहोत्सव स्वपुरमध्येऽनैषीन्वृष । इति विक्रमार्क द्वितीयो रैनरप्राप्तिसम्बन्धः ।

[532] अथ औदार्ये [उचितदाने] विक्रमार्कवैतालिकसम्बन्धः ।

एकदैक इन्द्रजालिक एक करे खञ्ज द्वितीयकरे स्त्रिय दधानो ब्रह्मापुत्रंहायुरिति वदन्
 विक्रमार्कसभायां समेत्य प्राह—

राजन् ! सारं द्वयं मन्ये, रमारामे अहं स्फुटं । 15
 मारतीं केऽपि मन्यन्ते, तन्मे न रोचते मनाग् ॥१॥

रमारामे यः पश्यति स गृह्णाति एव त्व तु परस्त्रीपराङ्मुखः श्रुतः तेनाहमिमां पत्नीं तव
 पार्श्वे मुक्त्वा स्वर्गे [स्वर्ग] यास्यामि । तत्र अद्य देवदानवयोर्दुर्द्ध भविष्यति अहमाकारितो-
 ऽस्मि, ततः स भूपपार्श्वे पत्नीं मुक्त्वा व्योम्नि चचाल । सा चान्तपुरे स्थापिता भूपेन ।
 इतः क्षणान्तरे आकाशे रणतूर्याणि वाद्यमानानि राजा शुश्राव । प्राह च, अहो तेन पुरुषेण 20
 व्योम्नि गतं इन्द्रसाहाय्यार्थं, क्षणान्तरे वैतालिकस्य पदहस्तमस्तकादयः देहावयवाः समाया
 पेतु । ततः सा स्त्री तत्रागताऽवग्, मम भर्ता सृतः, तस्य देहावयवा अमी, अह अनेन सम बह्वी
 प्रविशामि । ततो वारिताऽपिसा तैरवयवै सम बह्वी प्रविष्टा । क्षणान्तरे स एव वैतालिकः समागात् ।
 पत्नीं याचते स्म । राज्ञोक्त तव पत्नी त्वां सृष्टं ज्ञात्वा बह्वी प्रविष्टा । स प्राह, कूट किं जल्पते
 भवतामन्तःपुरे स्थापिता मां यितुं मैवं वदन्नस्ति । ततोऽन्तःपुरे ता दृष्ट्वा राजा कृष्णमुखो- 25
 ऽभूत् । ततो वैतालिक प्राह, मयेदं इन्द्रजालिक विद्यया तव दर्शित । ततो राजा तुष्ट तस्मै
 वैतालिकाय दानं ददौ ।

हाटकक्रोड्यस्त्रिनवतिर्मुक्त नां तुलाः,

पंचाशन्मदगन्धलुब्धमधुपक्रोषोद्धुराः सिन्धुराः ।

‘लावण्यावयवप्रर्पचितदृशां वारांगनानां शतं,
दंडे पाण्ड्यनृपेण दौकितमिदं वैतालिकस्यार्पितं ॥१॥

इति औदार्ये [उचितदाने] विक्रमार्कवैतालिकसम्बन्धः ॥५३२॥

[533] अथ दुष्टास्त्रीविषये मयूरिकासम्बन्धः ।

- 5 कोकिलपुरे कोकिलकौलिकस्य मयूरिका पत्नी स्वेच्छाचारिणी वारितापि गृहे न तस्यौ । एकेन वचसा वाक्यं शतं च प्रतिजल्पति । एकदा मित्राय कोकिलोऽवगं यदि पत्नी संभार्या गृहे न समेक्ष्यति तदा तव [तस्यै] शिक्षा दास्यते । मया [मित्रेण] हकृतापि पत्युर्वचो न कुरुते । कोकिलो रुष्टोऽन्यदा रात्रिघटित्तुष्के गते पत्नीमनागतां ज्ञात्वा गृहस्य अररिं दृढ दत्त्वा मध्ये स्थितो दृष्टौ । अद्य रहाया गृहे प्रवेशं न दास्ये, ततः सा भ्राम भ्रामं उत्सूरे गृह समायाता
- 10 द्वारं दत्तं दृष्ट्वा पतिं मध्ये स्थितं ज्ञात्वा प्राह । पते ! द्वारमुद्घाटय । स च खुकारकं करोति, द्वारं नोद्घाटयति वक्ति च, त्व च मयोक्तं न कुरुषे, अतो नोद्घाटयामि द्वारं, पत्नी प्राह— कौटिकाया उपरि किं कटक ? इत्यादि जल्पते यदा कान्तो द्वारं नोद्घाटयति तदा द्वाराद्बहिरासन्नकूपिकापार्श्वे प्रौढ प्रस्तरं मुक्त्वा जगौ—कांतं द्वारमुद्घाटय, नो चेदहं कूपिकायां पतिष्यामि । एव तथा प्रोक्तं यदा पत्या द्वारं नोद्घाटितं तदा कूपिकायां पतिष्यामीति जल्पन्ती
- 15 प्रस्तरं कूपिकामध्ये चिक्षेप, स्वयं तु पार्श्वे छन्न स्थिता द्वारस्य, सञ्चयुवकं श्रुत्वा पत्नीं कूपिकायां पतितां ज्ञात्वा सद्यो द्वारमुद्घाटय कूपिकापार्श्वेऽभ्येत्य प्राहोच्चैःस्वरं पतिं । निस्सर लोका मिलिता, मंचिकामध्ये मुक्ता, पतिं । मंचिकायामुपविश्य बहिर्निस्सर, इतः सा मयूरिका गृहमध्ये प्रविश्य प्राह तव पिता कूपे पतति अहं तु न [“एव द्वारं पिहितवती” तदा स च जगौ] यदि शक्तिर्भवति तदा द्वारं उद्घाटय अहं किमपि त्वयि प्रतिकूलं न करोमि, त्वमेव कुरु । लौकैरुक्तं
- 20 उद्घाटय उद्घाटय, सा जगौ अद्य प्रभृति अहमुरसूरे [सवारं वा] सख्यालयागौ स्थित्वाऽयास्यामि, अत परं मम न करोति प्रतिकूलं तदा द्वारमुद्घाटयामि ततस्तेनाक्षरेषु दत्तेषु तथा द्वारं उद्घाटितं । एवं दुष्टास्त्रीविषये मयूरिकासम्बन्धः ॥५३३॥

[534] अथ राटिविषये सोढीसम्बन्धः ।

- पद्मपुरी सोढी नारी कलिं सर्वैः साद्धं करोति । कलिं विना तस्मिन् दिने धान्यं न जीर्यति ।
- 25 ग्राममध्ये तथा सह कोऽपि न जल्पति । ततोऽन्यदा प्राप्तं प्रातिवेद्मिकगृहे प्राघूर्णिकाः समायाताः ततस्तथा ध्यात अद्य को बहिः राटिं कर्तुं यास्यति । अनया प्राघूर्णिकया समं राटिं करोमि । ततो दास्ये तथा प्राघूर्णिकायां शृण्वन्त्यां प्रोक्तं, भो दासि ! शीघ्रं क्षिप्रचटं रधय । ग्रामे गमिष्यते एकं मानकधान्यमध्ये पञ्चमानकमितं लवणं क्षिपं । वयं क्षिप्रचटो भवति त्वरितं प्रष्ट्वावाह सजीकुरु । तमारुह्य गमिष्यते, प्राघूर्णिका प्राह भगिनि । एव अयुक्तं किं जल्पसि,

मध्ये पं क्षेपणं । सोढी-प्राह रे रंढे ! किं अहं तव पित्रा जनितास्मि यन्मां भगिनी वदसि । रंढा धान्येन न ध्रायते परगेहस्यतप्ति [ताति] कुरुषे । भगिनी मां वदती त्रिजातां मां कथयिष्यसि गाली [छलात्] एवं यद्यत्प्राघूर्णिका वदति तत्तत् खण्डयति, ततः प्राघूर्णिका मौनं कृत्वा नष्टा गता । ततः कोऽपि तया समं न वदति । ततः साऽन्यस्मिन् पुरे गत्वा चतुर- हृद्दे तृणपूलकं घटं पयोभृतं मुक्त्वा जगौ, यः को विश्नो वा भवति स मया समं वाद करोतु । 5
नो चेन्तृणपूलकं भक्षयतु । पानीयं पिबतु, ततः कोऽपि वादं न करोति यदा राज्ञा पटहो वादितस्तया समं यो वाद् कृत्वा जयं लभते तस्मै ग्राममेकं दीयते । ततः श्रेष्ठिवधूः पटहं परस्पर्शं । श्रेष्ठिप्राह मम वधूर्जल्पितुं न जानाति । ततो वधूः प्राह । तात, तव प्रासादादहं जेष्यामि । ततो राज्ञोऽपि सर्वे आयाताः । श्रेष्ठिवधूः प्राह, भो सोढि, त्वं कया रोत्या वादं करिष्यसि, एकं दैवसिक्या, षाण्मासिक्या, सावत्सरिक्या, यावज्जीविक्या वा ? सोढि प्राह—विकल्पान् न जाने ततस्तयोक्तं कथं तर्हि त्वं वादं करिष्यसि ? यदि विकल्पान् न वेत्सि, विकल्पान् विना वादो न भवति । तदा लोकैरादावेव सोढी ह्यमिता । ततः सोढी प्राह—राटिकारं दैवसिकी कथं कथयते । सा श्रेष्ठिवधूः प्राह—भाटकेन शकटं गृह्यते तस्मिन् नागीद्वयमुपविशति भाटकं दत्त्वा, तदा एका वदति त्वया सकलं शकटं रुद्धं । एकं वदति यद्वा तद्वा जल्पसि ? अपरा वदति त्वमपि एका—त्वं परताति करोषि अन्या—वदति त्वमपि इत्यादि कलिं कुरुते, द्वे अपि सन्ध्यां 15
यावत् सायं शकटादुत्तरितयो राटिर्निवर्त्तते एषा प्रथमा दैवसिकी राटिः ॥१॥ साध्यं क्षेत्रं द्वाभ्यां क्रियते यदा तदा यावद् धान्यं गृहे नायाति तावद् राटिर्भवति षाण्मासात्तु धान्यं गृह्यते ततो द्वावपि राटिं न कुरुतः ॥२॥ यदा पाटकं पट्टको गृह्यते द्वाभ्यां तदा वर्षं यावत् एकामाषाढी-मारभ्य द्वितीयामाषाढीं यावत् राटिर्भवति ततो निवर्त्तते राटिः ॥३॥ एकस्य पुरुषस्य द्वे पत्न्यौ यदाजायेते तदा यावज्जीवते द्वे कलिं कुरुत स्म, अतो यावज्जीविकाराटिः ॥४॥ श्रेष्ठिवधू- 20
चातुर्यं दृष्ट्वा मानं मुक्त्वा सोढी श्रेष्ठिवधूपदयोः पतित्वा प्राह मयात्र हारितं त्वया जितं ततः श्रेष्ठिवधूः भूपपार्थादिकं प्राप्तं प्राप्य सूत्सव (सोत्सव) स्वगृहे समायाता ।

इति राटिविषये सोढीसम्बन्धः ॥५३४॥

[८३५] अथ सिद्धराजप्रशंसितभोजनं श्रीहेमसूरिसम्बन्धः ।

एकदा श्रीरि जजयतिहो यात्रायां चचाल, सार्द्धं श्रीहेमसूरयोऽप्याकारिता । वर्त्मनि 25
शुरून्प्रति राजा प्राह—भगवन्, रथे उपविश्यतां, दुष्करं पादसचरणं, गुरुः प्राह—साधूनां रथोप-
वेशनं पापनिवन्धनं ।

पद्भ्यामध्वनिं संचरेयमनिशं भुञ्जीत भैक्ष्यं सकृत्

जीर्णं वासो वसाय २ भूमिवलये रात्रौ शयीय क्षणं ।

निःसंगत्वमधिश्रिये वसुमती- सयेयानिशं,

ज्योतिस्तत् परमं दधीय हृदये कुर्वीय किं भूशुजा ॥१॥ उक्तं च— 30

गुरुजंगदिवान् राजन् ! यतीनां नैव युज्यते ।
परपीडाकरत्वेन वाहनाद्यधिरोहणम् ॥२॥

एकदा सूरि वारां [गोचरचर्या] कुर्वाणं राजा ददश । तदाचाम्बानि कुर्वाणाः साधवो
[राज्ञा यतः] बहिःस्थितेन श्रीसिद्धकृष्णामृतता सूरिरैक्ष्यत कांजिकेन भैक्ष्यं मुंजानं सपरिच्छदं ।
5 ततो राजा जगौ—

तप्यतेऽमी [तपंत्यमी] तपः कीदृग् महात्मानं यदन्वहं ।
अशनंत्यन्नं जलक्लिनं चाङ्घ्रिप्रचारिणः ॥३॥
तदन्यजन्मसामान्यधियाऽमी नाचिताः ।
नापमान्या मया किन्तु, मान्या एव महेश्वर ॥४॥

10 इति सिद्धराजप्रज्ञासितमो श्रीहेमस्वरिसम्बन्धः ॥५३५॥

[536]

स्थापकद्विजसम्बन्धः ।

कृष्णविप्रः कृषिं सदा हलं खेदयतोऽन्यदा तदा किं
करिष्यामि हलं भग्नं दिनं पतिष्यति, ततो नन्दनस्याग्रे विप्रः प्राह, देवचन्द्रकौटुम्बिकपार्श्वीद्
हलं यिष्यामि । पुत्रोऽवग् स मुधा हलं नार्पयिष्यति । पिता प्राह—मम हि तदा यदा
15 पार्श्वीद् मुधाश्वचनेन हलमानयिष्यामि ततः स विप्रस्तस्योपात्ते गतः उपदेशं ददाविति ।
ह स्वर्गाय भवति यतः—

हलाया दीयते दान खादिर्यास्तु विशेषतः ।
दानप्रदानेन स्वर्गे हल्लति मल्लति ॥१॥

श्रुत्वैतत् तेन हलं दत्तं । स च विप्रो हलं क्षेत्रे गत्वा [सूनवे] सूनोर्ददौ प्राह च मुषेदं
20 हलमानीतं मया । इति हल्लदानस्थापकद्विज सम्बन्धः ॥५३६॥

[537] अथ स्वहस्तदत्तफलविषये वस्तुपाल सम्बन्धः ।

एकदा वस्तुपालमत्रिणः पुरो गुरु प्राह—यत् स्वहस्तेन दीयते तत् प्राप्यते परहस्तदानस्य
फल न भवति । उक्तं च—

यद् वस्तु दीयते भावात्, तत् सहस्रगुणं भवेत् ।

यद् दत्तं सुकृतं पुण्यं, पापे पापं च तद्गुणं ॥१॥

किंचान्यद्दीयते यत्तद्, धनिकस्यापचीयते ।
सु दीयमानं तु धनिकस्योपचीयते ॥२॥

श्राव्यते सुकृतं यावत्प्रान्तकारेऽपि : ।
निजश्रद्धानुमानेन सदेवा न श्रुतेः फलं ॥३॥

ततः श्रावयिता पश्चाद्विद्यते मानित यदि ।

5

तदा सोप्यनृणः पुण्यभाग् भवेदन्यथा न तु ॥४॥

।वितोऽपि श्रद्धे सु यः क्वचिद् गतौ ।

जानन् ज्ञानादिभावेन, सोऽपि तत्फलमाप्नुयात् ॥५॥

अन्यदा सुकृतं तन्वन्, नः स्वजनाख्यया ।

व्यवहारप्रीतिभक्तिः एषं ज्ञापयति ध्रुवं ॥६॥

10

स्वहस्तेन यह्यं लभ्यते संशयः ।

परहस्तेन यह्यं ते वा न लभ्यते ॥७॥

पुण्यवद्भिः स्वहस्तेन धनं व्यपनीयं, श्रुत्वैत्तन्मन्त्री सप्तहोत्र्यां धनं व्यथितुं लभ्यते,
गुरुभिः प्रोक्त तथा व्यापारः कार्यो यथा प्रजा न सीदति, साधुवादः सर्वत्र जायते, तत्
लभते । अतः पुण्यस्मारणविषये एकं काव्यं शृणु—

15

त्रयस्त्रिंशत्कोटित्रिदशष्टुखवंधोऽसि जगतां,

त्वयाऽग्ने ! दहन्ते चपलपवनप्रेरिततया ।

अमी किं विश्वेषा तिपरा साधुतरवो ।

यदेभ्यो मस्म भ्यात्तदपि मरुतस्ते पुनरधा (?) ॥८॥

इदं काव्यं श्रीउदयप्रभसूरिभणित वस्तुपालमन्त्री स्मरन् पाप न करोति ।

20

इति स्वहस्तदत्तफलविषये वस्तुपालसम्बन्धः ॥५३७॥

[६३८] अथ पुण्यलामालामसूचकवणिकत्रयसम्बन्धः ।

एकस्मात् पुरात् त्रयो वणिजो निर्गता धनार्थं । एको मार्गं गच्छन् प्रथमे गतः पद्मपुरे ।

तत्र व्यवसायं कुर्वन् धनं बहु निर्गमयामास । उद्गरित मार्गं समागच्छन् धाट्या मुषितमपर

निर्गमयामास । द्वितीयो द्विगुणं लाभं प्राप्यागतः । तृतीयो यावज्ज्ञात्वा गतस्तावलात्वाऽगतः

25

वर्तते च—जहाय तिन्नि वणीया, मूलं धित्तूण निग्गया ।

एगो तत्थ लमे लामं, एगो मूलेण आगओ ॥१॥

एगो मूलं पि हारिता, आगओ तत्थ वाणीओ ।
 ववहारे उवमा एसा, एव धम्मे वि आणह ॥२॥
 माणुसत्त भवे मूलं, लोभो देवगई भवे ।
 मूल छेएण जीवाणं निरयं तिरस्सत्तण भवे ॥३॥

6 इति पुण्यलाभालाभसूत्रकवणिकूत्रयसम्बन्धः ॥५३८॥

[539] अथ कूसंसर्ग-सुसंसर्गदोषे शुक्रद्वयसम्बन्धः ।

10 एकस्यासद्व्यां शुक्रद्वयं जनित, वर्द्धितं । एक. शुक्रो भिल्लेन जिनदत्तगृहे विक्रीतः । द्वितीयस्तु भिल्लैर्गृहीतः । श्रेष्ठिना धर्मशास्त्रं पाठितः, भिल्लैः स्वकला शिक्षिता । एकदा पल्लीभूपोऽध्यापकत्वात् आगच्छत् शुकेन भिल्लानामग्रे प्रोक्त, भिल्ला धाविता राज्ञा निर्धारिताः । राजा जिनदत्तगृहे गतः, तत्र शुक्रो वक्ति भूप आगतो भक्तिः क्रियते । ततो राजा प्राह—शुक्रस्याग्रे त्वमेवंविधो धर्म्मो, एकः शुक्रो भिल्लगृहे पापी दृष्टः, स शुक्रः प्राह—

माताप्येका प्रिताप्येको तस्य च पक्षिणां ।

अहं मुनिभिरानीतः स च नीतो गवाशिमिः^१ ॥१॥

15 गदाशनानां स^२ गिरः मृणोति, अहं च राजन् मुनिपुंगवानां ।
 प्रत्यक्षमेतत् भवतापि दृष्टं, स^३ तो दोषशुणा भवन्ति ॥२॥

एकइं ठामि वं डां एवउ अन्तर होइ ।

अहिदंके महीअल मरइ, मणिव जीवइ सहु कोइ ॥३॥

इति कूसंसर्गसुसंसर्गदोषे शुक्रद्वयसम्बन्धः ॥५३९॥

[540] अथ मित्रद्वयसम्बन्धः ।

20 मित्रद्वयं लक्ष्मीमर्जयितुं विदेशगत. शद् दीनारानर्जयामास । द्वितीयः शतं, पश्चाद् वलितौ स्वपुरप्रतोल्यामागतौ । प्रनोलीं नागदत्तां दृष्ट्वा रात्रौ वनमध्ये देवकुले गतौ । तत्र एक. सुमोऽपरो जागर्ति । ततो यक्ष मुकुटहारकुंडलाद्याभरणभासुर दृष्ट्वा दम्भ्यौ । दूरं गतौ धनं स्तोत्रमर्जितं, अतो यक्षस्य हारं गृह्णामि दारिद्र्यछिद्ये । ततो यावद्दारं लासुं ददौ तावद् यक्षेण स्वभित्तो वेदनां प्राप, प्राह च अहो महायक्ष ! प्राणांति मे । यक्षोऽवगमम हारं त्वं लासु इस्तं क्षिपसि मारयिष्यामि त्वां । सः पुमान् प्राह—यद्विलोकते तन्मार्गं यक्षोऽवगमं यद्गनं विदेशानीत तत्सर्वं मम भाण्डागारे, ततस्तेन वि [शद् दीनारं]

तत्कोशे मुक्तं । सुप्तः सः । द्वितीयोऽप्येवं हार गृह्णन् दीनारशत यक्षेण ददित' । तत. आद्यः प्राह
स्वधन योक्त—

दूरि दिसंतरि चालीआ, वढी करी पुण आस ।
आवि दोहिला खंधि चडि, जिम सउ तिम पंचाम ॥१॥

अपरो जगौ—

ग्रह अवला विहि वंकेडी, दुज्जण पूरउ आस ।
आवि दोहिला खंधि चडि, जिम सउ तिम पंचाम ॥२॥

पश्चात् स्वस्वसम्बन्धोद्घोषितो मिथः । एव जीवाः प्रमादादर्जितमपि पुण्यं हारयति । इति
भवितव्यतायां दूरिदिसतरि चालीआ ।

इति मित्रद्वयसम्बन्धः ॥१४०॥

[541] अथ शठोपरि शठेतिविषये शुककथा ।

एकः श्रेष्ठी सुपात्रदानं दाता । भूपस्याग्रे वेद्या नृत्य करोति बहुषनं भूपाल्लोकाच्च लभते ।
श्रेष्ठी कुपात्रत्वात् किमपि न दत्ते, तदा लोकैरुक्त, त्वं बहुलं धनं लासि न श्रेष्ठिनः । ततो वेद्यया
नृपे तुष्टे प्रोक्तं ममाद्य स्वप्ने श्रेष्ठिना लक्षद्रव्यमानितं तच्च दापय, ततो राज्ञोक्त, श्रेष्ठिनास्यै स्वप्न-
मानितं देहि, ततः कृष्णमुखं गृहागतः । शुकोऽवग-इयाममुख कथं ते । श्रेष्ठिना वेद्योक्तं प्रोक्ते
शुकनोक्त एक रत्नमादर्शोर्ध्वं धृत्वा वेद्याग्रे प्रोच्य—त्वया भूपस्य पश्यत, इदं आदर्शमध्यस्थ
रत्नं गृहाण एव कृते यदा सा वक्ति, इदं कथं गृह्यते तदा त्वयाऽऽख्येय [स्वप्न]
सदृशमिदं रत्नं, तथा कृते वेद्या जिता । वेद्यया शुकधीर्ज्ञाता । ततः स शुको मार्गयित्वा
गृहीतः । शुकस्य पक्षौ लोदयित्वा दास्यग्रे वेद्यावग्, अयं शुकः शाकत्वेन कार्यः कार्यार्थं गता ।
शुको नष्टा खाळे प्रविष्टः दास्यां शुकं नष्टे अपरं मांसं शाकत्वेन कृतं, सा च शाकं तं शुकधिया
चखाद, जगद च भो शुक यत्त्वया मम धनं निर्गमितं श्रेष्ठिनो बुद्धिदानात् [तत्] कृतफलमेव
पश्य, ततस्तदुक्तं खालस्थः शृण्वन् छन्नं तस्थौ । भीतः शुकः खालगतमन्नं खादन् जातपक्ष
वृद्धीय गतो वने, वेद्या तु नर्तितुं कृष्णालये समागता । शुकस्तु कृष्णपृष्ठी स्थितः प्राह अहो
वेद्ये अहं कृष्णस्तुष्टो वरं मार्गय, तयोक्त वैकुण्ठं नय मां । तेनोक्तं मस्तकं भद्रीकृत्य लोकसमुदाय-
युता नृत्यन्त्यत्रागच्छसि यदा तदाह तत्र नेष्ये । ततस्तथाकृत्वा यदा साऽगता तदा शुको गत्वा
वृक्षशाखायां प्राह—

शठोपरि शठं कुर्यादादरोपरि आदरं ।
त्वया मे लुचिंतौ पक्षौ, मया ते मुदितं शिरः ॥१॥

ततः स्ववैरवलनसम्बन्धं प्रोक्त्वा शुको गतः ।

इति शठोपरि-शठेतिविषये शुककथा ॥१४१॥

[543] अथ करहामकरि पापदाने उष्ट्रः बन्धः ।

एकस्मिन् ग्रामे एको द्विजो ग्रहणादौ जायमाने दानं गृह्णाति । तदा भार्या वक्ति । इदं दानं पापनिबन्धनं । ततः क्रमात् विप्रो मृत्वा उष्ट्रोऽभवत् । पत्नी मृत्वा राजपुत्री जाता । क्रमात् सा पुत्री राज्ञा भीमभूषाय दत्ता, स च परिणिन्ये तां तदा स एव उष्ट्रस्तस्मै दत्तः । स 5 भारितउपस्करैः मार्गं भीमश्चाल । बहुभारानुष्ट्रः आरटति भृशं, इतोऽकस्मात् तमेव ग्रामं दृष्ट्वा राजपुत्री जातिस्मृतिं प्राप्य प्राग्भवं दृष्ट्वा पश्चाद्भवसवधिं पतिं जज्ञे । ततः प्राह—

करहा मकरि करकवडो भार घणोघर दूरि ।
तूँ लेतो हूँ वारती राहु गिलंतइ भूरि ॥१॥

एतत् श्रुत्वोष्ट्रोऽपि जातिस्मृत्या प्राग्भवं ज्ञात्वा पश्चात्तापवान् लात्वाऽनशनं स्वर्गं गतः ।

10 इति करहामकरि पापदाने उष्ट्रः सम्बन्धः ॥५४२॥

[543] अथ कर्मणि कृष्णसागरनीरसम्बन्धः ।

एकस्मिन् ग्रामे कृष्णभूपस्य मलयेन्द्री पत्नी सागरनीरी पुत्रावभूताम् । गोत्रिभिः समेत्य 15 राज्यं गृहीतम् ।

कृष्णः सकुटुम्बो रात्रौ नष्टः एकस्मिन् पुरे गतः । पत्नी परगोष्ठेभु कर्म कृत्वा सर्वेषामुदराणि 15 भरति । अन्यदा तत्रागतसार्थवाहेनापहृता, सार्थवाहस्ततोऽचलत् तां पत्नीं कर्तुं तस्याः पुरः प्राह यदा, तदा सा जगौ मया ब्रह्मचर्यव्रतं वर्षत्रयं यावद् गृहीतं तदनु यथारुचिरं करिष्यते । ततः स सार्थो हृष्टः, मलयेन्द्री स्व शीलं पालयति, परं पतिपुत्रवियोगाद् दुःखिनी, इतः कृष्णः पत्नीमहृष्टा ततो निर्गतः, अग्रे गच्छतस्त्वस्य नदी समागता, एकं पुत्रं पूर्वेनद्या परकूले मुक्त्वा यावद् द्वितीयं पुत्रं नेतुमयाति तावत्तमकरेण गृहीतो गिलितश्च । मकरो गच्छन् दूरं मात्सिक- 20 हस्ते चटितो । मात्सिकैर्विदारितः । पुमान् निर्गतः । ततस्तैर्मुक्तश्चन्द्रपुरे । समेतो पुरद्वारे रक्षकः कृतः ।

इता दैवयोगात् नदीतटयोर्द्वौ सागरनीरी सौवर्णिकहस्ते चटितौ, सौवर्णिकः स्वपुत्री 1- स्थापयामास । क्रमाद् वर्षमानौ अभ्यासं कुरुतः । ततः कस्यचित् क्षत्रियस्य अपितौ स क्षत्रियो भूपस्य सेवां करोति ।

25 इतः स सार्थवाहस्तत्रायात । राज्ञातौ क्षत्रियपुत्रौ रात्रौ रक्षां कर्तुं मुक्तौ तदा नीरसागरी परस्परं स्वपितृमातृराज्यगमनादिक चरित्रं सांप्रतिकमेव सम्बन्धं प्रोचतुः तदा मलयेन्द्री स्वपुत्रीं जज्ञौ, ततः सा पुत्रयोर्मिहि

किहां किहां मलयेन्द्री, सायं किहां नीर ।
दैवसिंहः मलयेन्द्री मिली, नो मिलीजो ॥१॥

तां ताभ्यां वार्ता कुर्वाणा श्रुत्वा सार्थवाहश्चकितो भूपपार्थं गत्वा प्राह, अथ यौ रक्षितौ
शुक्लौ तौ कुशीलिनौ, ततो राज्ञा कण्ठेन शूलायां क्षेपितुमादिष्ये यदा चलितौ तौ हन्तुं तदा तौ
प्रोचतुः—किहां कन्हच ० गाथां श्रुत्वा द्वास्थः

किहां कान्हउ किहां मलयेन्द्रि किहां सायर किहां नीर ।

मिलीया सागर नीर मम, नो मलीया मलयेन्द्रि ॥२॥

5

एनां गाथां श्रुत्वा पुत्रौ पितर ज्ञातवन्तौ, पितापुत्रौ ज्ञातवान्, ततो राज्ञो ज्ञापितं सर्वं
तैः स्वसंबंध । ततो मलयेन्द्रौ कृष्णस्यार्पिता, सर्वं कुटुम्बमिलितं । ततोऽन्यदा सूरी शत्रावभ्येत्यावग्,
अधुना त्वां वरीतु वाञ्छामि त्वं स्वपुरे गच्छ, ततः कृष्ण स्वपुर प्रति च्चाल, स्तोकाबलेन देव्याः
सान्निध्यात् गोत्रवैरिणो निर्धाट्य स्व राज्य जग्राह ।

ततो गुरुपार्थं धर्मं श्रुत्वा जैन धर्मं प्रतिपद्य स्वर्गं गतः ।

10

इति कर्मणि कृष्णसागरनीरसंबंधः ॥५४३॥

[544] अथ स्वपक्षहंतरि कच्छपसम्बन्धः ।

एकस्मिन् कूपे कच्छपा बहवस्तिष्ठन्ति स्म । माछिका [मारिसका] आगच्छन्ति तान्
प्रहीतु यदा [तेषु] स एकः कच्छपो नि शकमन्य कच्छपं दत्ते, स च याति, तदा वृद्धकच्छपेनोक्त
नाप्यते कच्छपः, यदा स्तोका कच्छपा भविष्यति तदा स्वामपि प्रहीष्यन्ति, स च न मन्यते
वृद्धोक्तं, क्रमात् स्तोकेषु कच्छपेषु जातेषु, स एव कच्छपो [मारिषकैः] माछिकैर्गृहीत आक्रन्द
करोति स्म, तदा वृद्धेनोक्त—

15

किं क्रन्दसि कुलांगार, स्वपक्षपरिघातक ।

स्वपक्षे हि परिक्षीणे, कोऽत्र त्राणं करिष्यति ॥१॥

ततो वृद्धः कच्छपो नष्टाऽन्यत्र गतः ।

20

इति स्वपक्षहंतरि कच्छपसंबंधः ॥५४४॥

[545] अथ स्वार्थसाधने सिंहोन्दिरसंबंधः ।

एकस्यां गुहायां उदिरो महास्तिष्ठति । अन्यदा तत्र विवातगुहायां सिंहः समागतः । चर्यं
स्थानकं हृष्ट्वा तत्र तिष्ठति, उदिरोः सिंहस्योपरि हिंङ्क्त्वा कर्करान् पातयति । सिंहस्त हन्तु न शक्नोति
ततो दृश्यौ, मया हन्तु न शक्यते, ततो बिडालं बिना उन्दिरा हन्तु न शक्यते । ततः सिंहो
बिडालपार्थं गत्वाऽवग्, ममैको वैरी उदिरो विद्यते, त त्व यदि हसि तदा तुभ्य भक्ष्यं
ददामि, ततः सदा सिंहो बिडालाय मांसं दत्ते, यदा हतु उदिरो याति, तदा पत्नी प्राह,
त्वयोत्तरः सदा कार्यः । यदा उदिरो हवस्ततस्तव किमपि नाप्यिष्यति एव बहवो दिना गताः ।
एकदा भार्यया चार्थमाणोपि गत उदिरो हन्तु बिडाले नोदिरो हतः । ततो बिडालो भक्ष्यं मार्गयितु

25

यदागतः तदा सिंहः प्राह अद्य त्वं आगतो मां मांसं मार्गयितुं, यदि कल्पे समेष्यति तदा हत एव । त्वं गच्छ राने । ततो विडालः स्वपत्नीपार्श्वे गतो यदा तदा पत्नी प्राह—

निजार्थं निखिलो लोकः सेवतेऽन्यं निरंतरं ।

अतो जीवितमिच्छेत् तदा तत्र व्रजाद्य मा ॥२॥

5 उक्तं च—

अपसर्पति कार्यार्थी, कृतार्थी नावसर्पति ।

दधिकर्णकदुर्बद्धिः रक्षणीयस्त्वया हतः ॥२॥

इति स्वार्थसाधने सिंहोदिरसंबंधः ॥५४५॥

[546] अथ पापविषये काष्टश्रेष्ठि-वज्रा-गज-संबन्धः ।

- 10 भोगपुरे काष्टश्रेष्ठिनः पत्नी वज्रा । देवशर्म्मा पुत्रोऽभूत् । गजोद्विजो मित्रं, शुक्रसारिके वर्णे विद्योते, काष्टश्रेष्ठो गज मित्रं गृहे युक्त्वा विदेशे लक्ष्मीहेतवे चचाल । गजवज्रायोः परस्पर प्रेम जात, वज्रां गजपार्श्वे यतीं दृष्ट्वा सारिका चक्ति शुक्रं, शुक्र । विलोक्य, श्रेष्ठिपत्नी वज्रा परपुरुषेण सहाभोगदानान् पापिनी पापं कुर्वाणास्ति, ततः सारिका गजेन हता । ततः शुक्रो मौनं चक्रे । एकदा तस्य गृहे साधुयुगं विहर्तुभागान्, एकेन वृद्धेन साधुनेक्तं लघोरग्रे अस्य कुर्वुटस्य मंजरी
- 15 मंजरी योऽस्ति स राजा भवति । एतत् श्रुत्वा गजः प्राह-वज्रां प्रति अस्य कुर्वुटस्य मंजरी मह्यं देहि, ततः कुर्वुट हत्वा मंजरी रंधिता, गज स्नानाय गतः । इतः पुत्रो लेखशालातः आगात् भोजनं याचते मम । मात्रा मंजरी दत्ता विस्मृत्य, लेखशालायां गतः । इतो गज आगतो जेमिलुसुपविष्टः, मंजरीमदृष्ट्वा पुत्रभक्षितां ज्ञात्वा प्राह-मंजरी तां देहि, सावगु पुत्र हत्वा दास्यामि, एतत् श्रुत्वा धात्री लेखशालायास्त बाळं लात्वा दूरदेशे गता, तत्र राब्यं जात तस्य शिशोः,
- 20 इतः श्रेष्ठी विदेशात् लक्ष्मीसुपार्यं गृहागत पत्नीपुत्रौ अदृष्ट्वा शुक्रं पप्रच्छ । क गता मे पत्नी ? ततः शुकेन गजवज्रायोश्चोष्टितं प्रोच्योक्त दूरे वज्रागजौ गतौ, वैराग्यं जात दीक्षा गृहीता काष्टेन वज्रागजौ दैवयोगान् पुत्र राज्यपुरे गतौ वास चक्रतुश्च । इतः स काष्टर्षिभ्रमन् वज्रागृहे विहर्तुं गतः । वज्रा स्वपतिं उपलक्ष्य दृश्यो एष मा यदि उपलक्षयिष्यति तदा मां गजयुता हनिष्यति ततो भिक्षामध्ये स्वस्वर्णमुद्रा क्षिप्त्वा लज्ज पुस्कार चक्रे एष साधुश्रौरो
- 25 मम गृहांतइच्छन्न हेम लात्वा गच्छन् अस्ति, स्तैन्यदोषो वदे तथा, भूपपार्श्वे गता प्राहाऽयं शौरः । ततो राज्ञा यावद् हन्तुमादिष्टः तावद् धान्या पितुः स्वरूपं प्रोक्त तत्राय पित्त, ततो राज्ञा माताऽपि पापिनी पिच्छहन्त्री ज्ञात्वा कथिता । राजा श्राद्धो जात ।

इति पापविषये काष्टश्रेष्ठि-वज्रा-गज-सम्बन्धः ॥५४६॥

[547] अथ चतुर्जामातृसम्बन्धः ।

- 30 एकस्य विप्रस्य चतस्रः पुत्र्योऽभूवन् । ताश्च परिणायिताः पृथग् ग्रामे । एकदा चत्वारोऽपि जामातर आकारिताः । भक्तिः पञ्चान्नादिदानान् सदा सेपा क्रियते । एकोऽपि तेषु जामाता

न च्छित्तुमिच्छति, ततो दिनेदिने बहु धन भक्षित तान् चालयितुं भग्नभाजनानि जेमिंतुं मण्डितानि । तत उत्थाय चित्रशालायामुपविष्टः । गोविंदोऽवग् चल्पते अपमान कृत श्वशुरेण । तत' समुत्कलयित्वा पत्नीं नीत्वा चचाल, "भग्नभाजनो गोविंदः ।" यदा न प्रयश्चलन्ति तदा श्वशुरेण तैल पर्यवेपित, ततः माधवनामा सोऽपि अपमान ज्ञात्वा चलित "तिलतैलेन माधव ।" ततो द्वावपि न चलतः ततस्त्वृणशय्या प्रस्तारिता, ततस्तमपमान ज्ञात्वा विक्रमश्चचाल "विक्रम- 5 स्त्वृणशय्यायां ।" ततो गागिलो यदा न चलति ततो गले घृत्वा कर्षित, "अर्धचन्द्रेण गागिलः ।"

भग्नभाजनो गोविंदः, तिलतैलेन माधवः ।

विक्रमस्त्वृणशय्यायामर्ध-चन्द्रेण गागिलः ॥१॥

एव चत्वारोऽपि जामातरौ गता । एव जीवा ससारे कर्मपराभव दृष्ट्वा वैराग्यभाज. केचिद् भवन्ति । 10

इति चतुर्जामातृसंबंध ॥५४७॥

[548] अथ भाग्ये सुजाण-बूबस-संबंधः ।

श्रीपुरे भीमश्रेष्ठिनः सुजाणबूबसौ पुत्रौ । सुजाणो विद्वान् बूबसो मूर्ख किमपि लेखक न वेत्ति, श्रेष्ठिनो गृहे कोटिद्वय धनस्य । एकदा श्रेष्ठी मृतः । सर्वधनसखयायव्यवसायादि सुजाणः करोति । 15

एकदा पत्नी प्राह बूबसो प्रति दिन बह्वी श्रिय न्ययति, भवानुपार्जयति, ते पृथक् क्रियते, तत. पत्नीप्रेरितेन सुजाणेन अपृथगीभवन्नपि बलात् बूबसो पृथग् कृत । टकानां सहस्राष्टकं दत्त, तेन सुजाणो हृष्टः पत्नी युतो जातो बहुश्रीस्थितः, ततो व्यवसाय कुर्वतः क्रमात् सुजाणस्य लक्ष्मीस्त्रुटिता बूबसेन शालकपार्श्वीत् हृष्ट मडापितं दिने दिने तथा लाभो जात यथा स्तो- 20 कैरन्दै. कोटिद्वय जातं, सुजाणो निःस्त्रीभूतो लज्जमानो रत्नद्वीपे यथौ, तत्रापि रोहणाद्रौ व्यवसाय कुर्वतो पिनश्रीर्जाता । ततः यथा स्तोककर्मकरो भूत्वा चन्द्रश्रेष्ठिगृहे स्थितः ।"

इतो बूबसो भ्रातरगत ज्ञात्वा दुःखी विदेशादागतान् लोकान् पृच्छ पृच्छ सुजाणगभन जज्ञौ, ततस्तत्र गतो भ्रातुर्मिलित वस्त्रादिदत्त लक्ष्मीबहो दत्ता सापि त्रुटिता, बूबसेनोक्त गम्यते रोहणाद्रौ । ततस्तत्रगतो भूमिगृहीता सुजाणेन भूमि खनिता पर किमपि न प्राप्त । बूबसेन तु प्रथमे कुहालिकाघाते सपादलक्षं रत्न प्राप्त, तदपि भ्रात्रे दत्त, ततो व्यवसाय कुर्वन् सुजाण- 25 स्तदपि रत्न बुभुजे दुःस्थोऽभवत्पुनः, ततो बूबसेनोक्त कृषिः करिष्यते, सज्जे हलादिके कृते सुजाण प्राहाद्य भद्रा विद्यते तेन वर्षे दिने हल खेटयिष्यते । बूबसः प्राह-'भाग्यवतां का भद्रा' एव प्रोक्त्वा हल खेटयत [क्षेत्रे] अकस्मात् निधानं क्षेत्रे बहु धनं निर्गत राक्षेष्वापित राज्ञापि तस्मै दत्त, सुजाणो वर्षां वेलां विलोक्य हल खेटयितु लग्नः परमभाग्यात् कुवातादिनाधान्यं किमपि न निष्पन्नम् । ततो दुःस्थोऽभवत् भृश, ततो बूबस. स्वभ्रातर स्वपुरे [नीत्वा] भक्तिं 30 करोति धान्यादिवस्त्रदानात्, [ततस्तेन] गुरवः प्राग्भवं पृष्ट्वा प्रोचुः बूबस सुजाणयोः पुर ।

सुजाणः प्राग्भवे कृपणोऽभवत् परं ज्ञानपंचमी आराधयामास ते भवविज्ञोऽभूत्,
दानाभावात् दरिद्री । ब्रूयसस्तुप्राग्भवे दानं ददौ ज्ञानं नाराध तेन लक्ष्मीर्बद्धी जाता मूर्खत्वं
च इति श्रुत्वा द्वावपि भ्रातरौ धर्मं चक्रतुः ।

इति भाग्ये सुजाण-ब्रूयस-सम्बन्धः ॥५४८॥

5

[549] अथ दुःस्थतायां राम-ऋषि-सम्बन्धः ।

यदा श्रीरामो वनं प्रति चचाल तदा ऋषेराश्रमपार्श्वे यावदागतः तावद् ऋषिः श्रीराम-
दृष्टेः पश्चादन्यत्र गत्वा स्थितः ।

ततो राम ऋषिमनो ज्ञात्वा, वनवासे स्थित्वा, रावणं जित्वा, यदा ऋषेराश्रमे समागतं
तावत् ऋषयः सम्मुखा आगताः आगतस्वागतं चक्रुः । तदा श्रीरामः प्राह—

10

स एवाहं स एव त्वं, स एवायं तवाश्रयः ।

आदरं शिथिलीकृत्य पुनरेव किमादरः ॥१॥

ऋषिः प्राह—

धनमर्जय काकुस्थ ? धनमूलमिदं जगत् ।

अन्तरं नैव पश्यामि निर्धनस्य मृतस्य च ॥२॥

15

जाइ रूवं विज्जा तिन्नीवि निवडंतु कन्दरे विवरे ।

अत्थञ्चीयपरिबुद्धो जेण गुणा पायडा हुंति ॥३॥

इति दुःस्थतायां रामऋषिसम्बन्धः ॥५४९॥

[550] अथ सीताशुद्धिभवनसम्बन्धः ।

20

श्रीरामो यदा सीता स्वगृहेऽनेषीत् तदा एके जना वदन्ति सीता इयंतं कालं रावणगृहे
स्थिता शीलं कथं पालितं ? [अभावि] भाविरडान्यस्त्रियोः को विशेषः ? । एवं श्रुत्वा श्रीरामो
यदा कृष्णमुखोऽभूत् तदा सीत्योक्तं अहं अग्नयादौ प्रविश्यात्मानं शुद्धं करिष्यामि । ततः
स्नादिरागारैर्ज्वलद्भिः शतहस्तप्रमाणा खानिर्भृता । सीतानुप्राह—

25

यदि राम मुक्त्वा मया कोऽप्यन्यो मनसि कुबुद्धया भस्त्रुद्धया च धृतो भवति तदाहं
भस्मीभवामि, एव प्रोच्य ततः मनुष्येषु लक्ष्येषु मिलितेषु स्वहस्ते तप्त गोलकं लात्वा खानि-
मध्ये पद्भ्यां चलित्वा खानेरपरतटं गता पर मनागू न दग्धा, ततः सीता शुद्धा सती श्रीरामं
कृष्णमुखं [दृष्ट्वा] मया मुधा समयेऽसमयं कारित इति । श्रीरामः कृष्णमुखः दृष्ट्वा मया मुधा-
समये सपथं कारितेति सीता श्रीरामं प्रति प्राह—

[663] अथ देलउला श्रीआदिनाथसम्बन्धः ।

- दे कग्रामे श्री आदिनाथ सप्रभाव. आराधकस्य मनोरथान् पूरयति । अन्यदा बोवा-
ग्रामबुक्कर. प्रतिमासुप्ताष्ट्य रात्रौ निर्गतः । वर्त्मनि अन्यो जात. । ततो विभ्यन् रात्रावेव पश्चात्
स्वस्थाने सुसोच । तत. पश्यन्नभूत् । एकदा कटीपुराद्यवनस्तत्राभ्येत्य तां प्रतिमां नीत्वा स्वपुरे
5 गतः । प्रथमे दिने आसना[त्रा]श्चो मृत । द्वितीयेदिने पुत्र शूलरोगेण पीडितोऽत्यन्तं यदा मृतप्रायो
जातस्तदा ता प्रतिमां आद्धानां दत्त्वा भोगनिमित्त सहस्रद्रुम्मा दत्ता पश्चात् स्वस्थाने प्रेषिता,
तां प्रतिमां सप्रभावां ज्ञात्वा कोऽपि प्रतिकूल न करोति । यस्य यदा यत् कार्यं न सिद्ध्यति, यात्रादौ
मानिते तस्य तत्कार्यं सिद्ध्यति ।

इति देलउला श्रीआदिनाथसम्बन्धः ॥५५३॥

10 [664] अथ अभयदेवसूरिकृतनवागवृत्तिमम्बन्धः ।

- श्री अभयदेवसूरयो विहरन्तः यभणकस्थाने प्राप्ताः महाव्याधिकुष्ठरोगपीडिता हस्तमपि
चालयितु न शक्नुवन्ति । ततः सन्ध्यायां पाक्षिकप्रतिक्रमणं कृत्वा श्राद्धानामग्रे गुरवः प्रोचुः-
शरीरे कुष्ठोद्भवा पीडा विद्यते, तावता कल्येऽनशन ग्रहीष्यते, देहपीडया क्षणं स्थातु न शक्यते ।
एव प्रोक्त्वा रात्रौ पौरुषीं भणित्वा सुप्ता । अत्रान्तरे मध्यरात्रौ शासनदेवी समेत्य प्राह—प्रमो
16 स्वपिषि जागर्षि वा ? गुरुणोक्त-जागर्षि । देवी प्राह—उतिष्ठ, नवैताः सूत्रकोरलट्टिका [२कुट्टिका]
उन्मोहय, उत्खेलय । गुरुराह—कथमेवविधशरीरेणोत्खेलयामि । देवी प्राह हस्ते गृहाण त्वं, विर-
कालं जीविष्यसि [भक्तान् बोधयिष्यसि] नवागवृत्तिं विधास्यसि । कथमेवंविधो देहोऽहं
विधास्यामि ? देवतावग्-स्तम्भनकग्रामे सेटिकातटिनीतटे क्षेत्रे विद्यते तत्रासन्नपलाशतरोरधः
श्रीपार्श्वनाथप्रतिमा सुप्रभावास्ति नागार्जुनयोगिस्थापिता । तां वन्दस्व, तत स्वस्थशरीरो
20 भविष्यसि । एवं प्रोच्य देवी तिरोऽभूत् । प्रातः श्रीसंवेन समं तत्र गताः सूरयः स्तुतिः कृता ।

जय तिहुअण वरकप्प ख, जय जिण धन्नंतरि ।

जय तिहुअण कल्लाणकोस दुरिअकरि केसरि ॥१॥

तिहुअण जण अविर्लंघि आण भुवणत्तय सामिअ ।

कुणसु सुहाइ जिणोस पास थंभणपूरड्डिअ ॥२॥

- 25 इत्यादि स्तव कुर्वतिपाश्च प्रतिमा प्रकटीजाता [भूता] । सन्पूर्णे स्तवे कृते अनिरोगं
वपुर्जात । तत्र श्राद्धे प्रासाद. कारितः । तत्र प्रभुसपवेशितः सूत्सर्वं लोका महोत्सवं कुर्वन्ति ।
तत श्रीअभयदेवसूरिणा नवागवृत्ति. कृता । शासनदेव्या प्रमो. पूर्वभवा अवदाताः गुरो. प्रोक्ता
इति । तत. स्तवन कृतम् ।

स्तम्भनस्थामहं स्तौमि तां पार्श्वप्रतिमां तथा ।

पूर्वाचार्यै यथाख्यायि नानास्थाननिवासिना[भिः] ॥१॥

एकादशाब्दलक्षाणि वरुणस्त्वामपूजयत् ।

हरधिकान् (?) सप्तमासान् रोमस्तामर्चयत् ॥२॥

ीत्यब्दस णि तक्षकेनापि पूजितः ।

सौधर्मसुरराज्येन चर्चयित्वा चिरं ततः ॥३॥

अदायि वासुदेवाय द्वारवत्यां जिनोत्तमः ।

ततः सागरतः कांत्यां विश्वत्यब्दशतानि च ॥४॥

पद्मावत्या ततोऽपूजि पालिताया निदेशतः ।

आनीतः सेटिकानद्यां नागार्जुनेन योगिना ॥५॥

स्वामिंस्ते पुरतस्तेन रसस्तंभो विनिर्ममे ।

स्तम्भं ख्यं ततस्तीर्थं संजातं गी[ति] श्रुतं ॥६॥

नवांगवृत्तिकारेणाऽऽचार्ये — णाभयसुरिणा ।

नवांगदायको नाथ त्वं पुनः प्रकटीकृतः ॥७॥

दुष्टैर्ल्लेच्छैर्लाहदेशे गुर्जराख्ये परिप्लुते ।

मङ्गलत्वग्निचन्द्राब्दे १३६८ स्तम्भतीर्थमवातरः ॥८॥

प्रातः समुत्थाय जिनाधिनाथं यः स्तोत्रमेतत्पठति प्रवीणः ।

रोगोरगारिग्रहसिंहशंका मुक्त्वा यशःश्रीतिलकायते सः ॥९॥

इति श्रीपार्श्वस्तवः । श्री अभयदेवसुरिकृतनवांगवृत्तिसम्बन्धः ॥५५४॥

[555] अथ पेथडसाधुसम्बन्धः ।

कर्करासन्नप्राप्ते पेथडसाधुवणिग् लकेशज्ञातीयो वसन्नभूत्, तस्य पद्मिनी पत्नी । भ्राभ्रणः पुत्रोऽभूत् । स बाल दुस्थावस्थार्या सत्या दुःखी जात । इतस्तत्र तपागच्छाधीशा. श्रीधर्मबोध-सूरय आगता., तेषां पार्श्वं धर्मं श्रुत्वा परिग्रहपरिमाणं गृह्णन् सहस्रटककानामुपरि मम नियमोऽ-भवत् इत्युक्ते गुरुरवक्त्वा ज्ञानेन चेष्टया च त्वद्भाव्य महद् वतंते, एतावता किं भविष्यति ? गुरुणा क्रमात् वर्धिते ज्ञानातिशयात्, पेथड प्राह—भगवन् अधुना मम किमपि विशेषद्रव्य 25 नास्ति, पर कदाचिदग्रे प्राप्नोमि तदा मया पचलक्षटककामामुपरि गृहे न स्थाप्य, धर्मे न्ययनीय

सुजाणः प्राग्भवे कृपणोऽभवत् परं ज्ञानपचमी आराधयामास ते भवविज्ञोऽभूत्,
दानाभावात् दरिद्रो । ब्रूवसस्तुप्राग्भवे दानं ददौ ज्ञानं नाराधय तेन लक्ष्मीर्बन्ही जाता मूर्खत्वं
च इति श्रुत्वा द्वावपि भ्रातरौ धर्मं चक्रतुः ।

इति भाग्ये सुजाण-ब्रूवस-सम्बन्धः ॥५४८॥

5

[549] अथ दुःस्थतायां राम-श्रुषि-सम्बन्धः ।

यदा श्रीरामो वनं प्रति चञ्चाल तदा ऋषेराश्रमपार्श्वे यावदागतः तावद् ऋषिः श्रीराम-
दृष्टेः पश्चादन्यत्र गत्वा स्थितः ।

ततो राम ऋषिमनो ज्ञात्वा, वनवासे स्थित्वा, रावणं जित्वा, यदा ऋषेराश्रमे समागतं
तावत् ऋषयः सम्मुखा आगताः आगतस्वागतं चक्रुः । तदा श्रीरामः प्राह—

10

स एवाहं स एव त्वं, स एवायं तवाश्रयः ।

आदरं शिथिलीकृत्य पुनरेव किमादरः ॥१॥

ऋषिः प्राह—

धनमर्जय काकुस्थ ? धनमूलमिदं जगत् ।

अन्तरं नैव पश्यामि निर्धनस्य मृतस्य च ॥२॥

15

जाइ रूवं विज्ञा तिन्नीवि निवहंतु कन्दरे विवरे ।

अत्थञ्चीयपरिबुद्धो जेण गुणा पायडा हुंति ॥३॥

इति दुःस्थतायां रामऋषिसम्बन्धः ॥५४९॥

[550] अथ सीताशुद्धिभवनसम्बन्धः ।

20 श्रीरामो यदा सीता स्वगृहेऽनेषीत् तदा एके जना वदन्ति सीता इयत्तं कालं रावणगृहे
स्थिता शीलं कथं पालितं ? [अभावि] भाविरढान्यस्त्रियोः को विशेषः ? । एवं श्रुत्वा श्रीरामो
यदा कृष्णमुखोऽभूत् तदा सीतोक्तं अहं अग्नधादौ प्रविश्यात्मानं शुद्धं करिष्यामि । तत
स्वादिर्गारैर्ज्वलद्भिः शतहस्तप्रमाणा खानिर्भृता । सीतानुप्राह—

यदि राम मुक्त्वा मया कोऽप्यन्यो मनसि कुबुद्धया भृशुद्धया च धृतो भवति तदाहं
मस्मीभवामि, एव प्रोच्य ततः मनुष्येषु लक्षेषु मिलितेषु स्वहस्ते तप्तं गोळकं लात्वा खानि-
25 मध्ये पद्भ्यां चलित्वा खानेरपरतटं गता परं मनागं च दग्धा, ततः सीता मुद्धा सती श्रीरामं
कृष्णमुखं [दृष्ट्वा] मया मुष्ठा समयेऽसमयं कारितं इति । श्रीरामः कृष्णमुखः दृष्ट्वा मया मुष्ठा-
समये सपर्यं कारितेति सीता श्रीरामं प्रति प्राह—

मा गा विषादभवनं भुवनैकवीर, निःकारणं विगुणिता किमिय मयेति ।
द्वेन केनचिदह दहने निरस्ता, निस्तारिता नु भवता हृदयस्थितेन ॥१॥

सतो लोकः—

सीतया दुरपवादभीतया, पावके स्वतनुराहुतिः कृता ।
पावकोऽपि जलतामियाय यत्, तत्र शीलमहिमानिवन्धनम् ॥२॥

5

इति सीताशुद्धिभवनसम्बन्धः ॥५५०॥

[551] अथ तीर्थप्रभावे सहिजगपुरश्रीशांतिनाथसम्बन्धः ।

सहिजगपुरे श्रीधरश्रेष्ठिनो रात्रौ श्रीशांतिजिनः स्वप्नेऽभ्येत्यावगु-उत्तिष्ठ चउरडीग्रामे ,
तत्र नद्यास्तटयोरुभयोः पार्श्वे क [घटः पतितोऽस्ति] घटं च पतितमस्ति, तदत्रानीय
योजयित्वा प्रासादे स्थापय । भवतो ग्रामस्यास्य वर्थं भविष्यति । ततः सप्ताष्टजना एकं शकटं 10
लात्वा तत्र गत्वा प्रभोः सशीर्षं घटं च रथे स्थापयित्वा गच्छन्तो नदीतटे सायं स्थिताः ।

तत्रापि स्वप्नेऽभ्येत्य प्रभु प्राह तस्य, अधुना ग्रामे गच्छत पश्चाद्दुःशक भविष्यति । ततस्ते
चलिता यावन्नदीमुत्तीर्णास्तावत्तथा वृष्टो मेघ यथा उभयोः कण्ठयोर्नेदीपूर्णा, मेघे वर्षति
सा प्रतिमा पुरे प्राप्ता उत्सवः कृत । तत प्रभृति तन्नगरं सुख [सुखि] जातं । अधुना तत्तीर्थं 15
सुप्रभावं विद्यते, तस्मिंस्तोर्थे यो यवन उत्तरति तस्य तुरङ्गमादि भ्रियते, ततोऽधुना कोऽपि तस्य
तीर्थस्य प्रतिकूल न चिन्तयति । लोकस्य मनोरथान् पूरयति प्रभु ।

इति तीर्थप्रभावे सहिजगपुरशांतिनाथसम्बन्धः ॥५५१॥

[552] अथ नवसारीपुर-इमामलपार्श्वनाथ-सम्बन्धः ।

नवसारीपुरे प्रभु पार्श्वे स्वप्नेऽभ्येत्य श्राद्धानां पुर प्राह—मामितो भूतलात् कर्षयन्तु
भवत वर्थं भविष्यति । ततस्तस्माद्भुवस्तलात्प्रभु कर्षितो यदा तदा प्रभोः शरीरे चन्दन- 20
पुष्पाणि अशुष्कितानि दृष्ट्वा लोकश्चमत्कृत स्तुतिः चक्रे । ततः पार्श्वे प्रासादे स्थापित ।
ततोऽद्यापि चन्दनपुष्पाणि न शुष्कति । प्रभो शरीरादमृत [क्ष] गिरति, लोकानां चिन्तितं
पूरयति श्रीश्यामलपार्श्वः ।

इति नवसारीपुरश्यामलपार्श्वनाथसम्बन्धः ॥५५२॥

[६६३] अथ देलउला श्रीआदिनाथसम्बन्धः ।

दे कप्रामे श्री आदिनाथः सप्रभाव आराधकस्य मनोरथान् पूरयति । अन्यदा बोवा-
शाम्बुक्करः प्रतिमासुत्पाद्य रात्रौ निर्गतः । वर्त्मनि अन्धो जातः । ततो विभ्यन् रात्रावेव पश्चात्
स्वस्थाने सुप्तोच । तत पश्यन्नभूत् । एकदा कटीपुराद्यवनस्तत्राभ्येत्य तां प्रतिमां नीत्वा स्वपुरे
५ गतः । प्रथमे दिने आसना[त्रा]श्वो मृतः । द्वितीयदिने पुत्र शूलगेगेण पीडितोऽत्यन्तं यदा मृतप्रायो
जातस्तदा तां प्रतिमां श्राद्धानां दत्त्वा भोगनिमित्त सहस्रद्रुम्मा दत्ता पश्चात् स्वस्थाने प्रेषिता,
तां प्रतिमां सप्रभावां ज्ञात्वा कोऽपि प्रतिकूल न करोति । यस्य यदा यत् कार्यं न सिद्ध्यति, यात्रादौ
मानिते तस्य तत्कार्यं सिद्ध्यति ।

इति देलउला श्रीआदिनाथसम्बन्धः ॥५५३॥

10

[६६४] अथ अभयदेवसूरिकृतनवांगवृत्तिमन्त्रन्धः ।

श्री अभयदेवसूरयो विहरन्तः थभणकस्थाने प्राप्ताः महाव्याधिकुष्ठरोगपीडिता हस्तमपि
चालयितु न शक्नुवन्ति । ततः सन्ध्यायां पाक्षिकप्रतिक्रमणं कृत्वा श्राद्धानामग्रे गुरवः प्रोचुः-
शरीरे ग्रेद्धवा पीडा विद्यते, तावता कल्पेऽनशन ग्रहीष्यते, देहपीडया क्षणं स्थातुं न शक्यते ।
एवं प्रोक्त्वा रात्रौ पौरुषीं भणित्वा सुप्ता । अत्रान्तरे मध्यरात्रौ शासनदेवी समेत्य प्राह—प्रभो
१६ स्वपिपि जागर्षि वा ? गुरुणोक्त-जागर्षि । देवी प्राह—उतिष्ठ, नवैताः सूत्रकोरुष्टिका [शकुटिका]
उन्मोहय, उतखेलय । गुरुराह—कथमेवविधशरीरेणोत्खेलयामि । देवी प्राह हस्ते गृहाण त्वं, चिर-
कालं जीविष्यसि [भक्तान् बोधयिष्यसि] नवांगवृत्तिं विधास्यसि । कथमेवंविधो देहोऽहं
विधास्यासि ? देवतावग्-स्तम्भनकप्रामे सेटिकातटिनीतटे क्षेत्रे विद्यते तत्रासन्नपलाशतरोरघः
श्रीपाश्वनाथप्रतिमा सुप्रभावास्ति नागार्जुनयोगिस्थापिता । तां वंदस्व, ततः स्वस्थशरीरो
२० भविष्यसि । एवं प्रोच्य देवी तिरोऽभूत् । प्रातः श्रीसंचेन समं तत्र गताः सूरयः स्तुतिः कृता ।

जय तिहुअण वरकप्परुक्ख, जय जिण धन्नंतरी ।

जय तिहुअण कल्लाणकोस दुरिअकारि केसरि ॥१॥

तिहुअण जण अविलंघि आण भुवणत्तय सामिअ ।

कुणसु सुहाइ जिणैस पाम थंभणपुरड्डिअ^२ ॥२॥

२५ इत्यादि स्तवं कुर्वतिपाश्वे प्रतिमा प्रकटीजाता [भूता] । सम्पूर्णं स्तवे कृते अनिरोगं
वपुर्जातं । तत्र श्राद्धै प्रासाद-कारितः । तत्र प्रभुरुपवेशितः सूत्रसर्वं लोका महोत्सवं कुर्वन्ति ।
तत श्रीअभयदेवसूरिणा नवांगवृत्ति-कृता । शासनवैव्या प्रभोः पूर्वभवा अवदाता. गुरोः प्रोक्ता
इति । ततः स्तवनं कृतम् ।

स्तम्भनस्थामहं स्तौमि तां पार्श्वप्रतिमां तथा ।
पूर्वाचार्यै यथाख्यायि नानास्थाननिवासिना[भिः] ॥१॥

एकादशाब्दलक्षाणि वरुणस्त्वामपूजयत् ।
हरधिकान् (?) सप्तमासान् रामस्तामर्चयत् ॥२॥

पितृवन्दसहस्राणि तक्षकेनापि पूजितः ।
सौधर्मसुरराज्येन चर्चयित्वा चिरं ततः ॥३॥

अदायि वासुदेवाय द्वारवत्यां जिनोत्तमः ।
ततः सागरतः कांत्यां विंशत्यब्दशतानि च ॥४॥

पद्मावत्या ततोऽपूजि पालिताया निदेशतः ।
आनीतः सेटिकानर्घ्या नागार्जुनेन यो ॥५॥

स्वार्मिस्ते पुरतस्तेन शरसस्तंभो विनिर्ममे ।
स्तम्भनाख्यं ततस्तीर्थं संजातं जगती[ति] श्रुतं ॥६॥

नवांगवृत्तिकारेणाऽऽचार्ये — णाभयसूरिणा ।
नवांगदायको नाथ त्वं पुनः प्रकटीकृतः ॥७॥

दुष्टैर्मलैश्चैर्लीढदेशे गुर्जरख्ये परिप्लुते ।
मङ्गलर्त्विग्निचन्द्राब्दे १३६८ स्तम्भतीर्थमवातरः ॥८॥

प्रातः समुत्थाय जिनाधिनाथं यः स्तोत्रमेतत्पठति प्रवीणः ।
रोगोरगारिग्रहसिंहशंका मुक्त्वा यशःश्रीतिलकायते सः ॥९॥

इति श्रीपार्श्वस्तवः । श्री अभयदेवसूरिकृतनवांगवृत्तिसम्बन्धः ॥५५४॥

[555] अथ पेंथडसाधुसम्बन्धः ।

कर्करासन्नग्रामे पेंथडसाधुवणिग् उकेशज्ञातीयो वसन्नभूत्, तस्य पद्मिनी पत्नी । भ्राभ्रणः
पुत्रोऽभूत् । स बाल दुःस्थावस्थायां सत्या दुःखी जात । इतस्तत्र तपागच्छाधीशा. श्रीधर्मचोष-
सूरय आगता., तेषां पार्श्वं धर्मं श्रुत्वा परिग्रहपरिमाणं गृह्णन् सहस्रटककानामुपरि मम नियमोऽ-
भवत् इत्युक्ते गुरुरवक्त्वा ज्ञानेन चैष्टया च त्वद्भाव्य महद् वतंते, एतावता किं भविष्यति ?
गुरुणा क्रमात् वर्धिते ज्ञानातिशयात्, पेंथड प्राह—भगवन् अधुना मम किमपि विषेशद्रव्यं
नास्ति, परं कदाचिदग्रे प्राप्नोमि तदा मया पचलक्षटककानामुपरि गृहे न स्थाप्य, धर्मं व्ययनीयं

धनं, ततः क्रमाद् गुरुणा प्रत्याख्यानं कारितं । ततः क्रमाद्दुःस्थत्वे पुत्रं शुंडकारुढं कृत्वा मालवकं प्रति पेशडश्चलन् मालवकमन्वौ गतः । तत्र सर्पमग्रे उत्तरतं दृष्ट्वा यावत् स्थितस्तावदेको मारवः समागात्, तेनोक्तं कथं स्थितं, स च सर्पं दर्शयामाम् । मारवः सर्पशिरःस्थदुर्गा दृष्ट्वावगृथदि वहन्मग्रे अयास्यः तदा मालवकराज्यमभविष्यत्, तथापि शकुनं मानयित्वा गच्छ मालवके, महाधनी भविष्यसि । ततः स मालवके गतः । गोगादेवभूपस्य मन्त्रिणः सेवकोऽभूत् ।

एकदा राज्ञा गृहीतेषु बहुष्वश्वेषु मन्त्री धनं, याचितोऽवगृ "मम पाश्वे [कोशे] नास्ति" । ततो राज्ञोक्तं "लेखकं देहि" स च [दिङ्मूढो जातः] सचाळवित्वात्पूर्वं (१) कागदाभारश्चिप्यत् ततो रक्षितो राज्ञा [चारके क्षिप्तः] । मन्त्रिपत्न्या पेशडाग्रे मन्त्रिघरणसम्बन्ध प्रोक्तः । पेशडो राज्ञः पाश्वे गत्वाऽवक्- "स्वामिन् मन्त्री जेमनाय मोच्यता" । राजाऽवगृ- "लेखकं विना न मोक्ष्ये" । स पेशडः प्राह मन्त्री मुच्यता, लेखकमहं दास्ये, अहं त्वस्य सेवकोऽस्मि । ततो मुक्तो मन्त्री भुक्त्वा भूपपाश्वे ममागात् । सर्वं लेखकं वर्षसर्वधिनं पेशडो ददौ । ततो मन्त्री मुक्तः । क्रमाद् राजा पेशडं वर्यं विहा मत्वा मन्त्रिणं चक्रे । ततस्नोकैर्दिने पचलश्च [सपत्तिः] मिलिता [ततोऽधिकलाभे] पेशडश्चतुर्विंशतितीर्थकराणां चतुरशीतिं (८४) प्रासादान् कारयामास । अधिके धने [तस्य] जिनधर्मं नाम दत्ते पश्चात् धनं धर्मं व्ययति । गुरोः पुरःप्रवेशे द्वासप्ततिः (७२) सहस्रटंकका व्ययिता । ३२ [द्वात्रिंशद्वर्षवयसि] वर्षं शीलञ्चत गृहीतं । जन्तुञ्जयगिरिनारयोरैका ध्वजा स्वर्णरूपपट्टकूलमया दत्ता । ५२ द्विपश्चाशद् घटोत्सवर्णेनेन्द्रमाला परिदत्ते । सारंगराजा कपूरछलेन हस्तमधः कारितः, इत्यादि बहु धर्मं व्ययितम् ।

इति पेशडसाधुसम्बन्धः ॥५५५॥

[656] अथ प्रह्लादनविहारसम्बन्धः ।

20 प्रह्लादनभूपः प्रह्लादनपुरे राज्यं कुर्वन्नेकदा अर्बुदाचले ययौ । तत्र कुमारपालप्रासादे जिनप्रतिमां पित्तलमयीं भंक्त्वा अवलेश्वरप्रासादे पित्तलमयं शङ्खं, पित्तलमयं देवगृहोपरि कुम्भं इत्यादि कारयामास । ततो गृहे समागात् कुष्ठी जातः, सवापसबहवः कृताः, रोगो न याति । ब्रह्मा-दीनामपि सेवन् कृत तथाप्यधिका वेदना । गुरवः पृष्ट्वा, प्राचु त्वया जिनप्रतिमाया भगः कृतः तेनात्रैतादृग् रोगो जातः, परत्र तु श्वभ्रभेष । राज्ञोक्तं कथं याति रोगः । गुरुः प्राह यद्यत्र 26 श्रीपाश्वनाथस्य महान् प्रासादः कार्यते तत्र श्रीप्रमुप्रतिमा निवेश्यते, पुनः पूज्यते नित्यं, उदा याति रोगः । ततो राज्ञा प्रासादादिसर्वं गुरुक्तं कृतं, रोगो गतः, प्रासादे हेमकृपिगोशैशि कारितानि तानि राज्ञा, ततः सप्रभाव तीर्थं जातं, राजा धर्मो जातः तस्मिन् देवगृहे प्रति दिनं अक्षता मूढकमिता आयाति एका गोणीपूगानां । ८४ इध्यां सुखमनस्था देवन्त्यथमायातिराजा सार्द्धं ये नृपा देववदनार्थं प्रतिप्रभातं ये समायाति तेषां संख्या न ज्ञायते ।

30 इति प्रह्लादनविहारसंबन्धः ॥५५६॥

[557] अथ तपागच्छभवनसम्बन्धः ।

श्रीगुनिरत्नसूरिसमीपेऽन्यदा श्रीजगच्चन्द्रसूरय शिष्याः प्रोचुः—भगवन् । सिद्धान्तोक्तक्रिया क्रियमाणा न दृश्यते । गुरुभिः प्रोक्त प्रमादादस्माभिः कर्तुं न शक्यते । जगच्चन्द्राचार्याः जगुः—अहं यदि सिद्धान्तोक्तां क्रियां करोमि तदा गुरुणां रोचते न वा ? । गुरवो जगुः—अस्माकमनुमतिरेचारित । चन्द्रगुरुः प्राह—तर्हि मां शिक्षयध्व क्रियाम् । तत श्रीगुरवो प्रोचुः—वयः सम्यक् सिद्धान्तोक्तां क्रियां न जानीमः । सिद्धान्तोऽर्थो ज्ञायते तर्हि शिक्षयामि । गुरुणोक्तं—चि[वि]त्रावालोपाध्यायो देवभद्रः क्रियाकुशलोऽस्ति तत्पार्श्वे शिक्षय । ततस्तत्र गताः जगच्चन्द्रसूरयः । तेषां पार्श्वे चारित्र्योपसंपदं ललु । तत श्रीजगच्चन्द्रसूरिभिस्तेषां सूरिपदं ददे । एक गच्छोऽभवत् द्वयोः । श्रीजगच्चन्द्रसूरयो यावज्जीवमाचाम्बलाभिग्रहं ललुः । तत संवत् १२८५ वर्षे तपा नाम जातम् । जगच्चन्द्रसूरिभिर्देवेन्द्रसूरीणां, देवभद्रसूरि- शिष्ये विजयचन्द्रसूरीणां सूरिपदं ददे क्रमात् । तत आराधनां कृत्वा स्वर्गं गता । इति तपागच्छभवनसम्बन्धः ॥५५७॥

[558] अथ वृद्धशालालघुशालाभवनसम्बन्धः ।

श्रीदेवेन्द्रसूरयस्तपट्टालकरणाजाता लघवो विजयचन्द्रसूरय, श्रीदेवेन्द्रसूरिभिर्दिनकृत्यवृत्तिः, सूत्रवृत्तिः, नव्यकर्मग्रन्थपचकवृत्ति [ति], सिद्धपचाशिकासूत्रवृत्ति[ति], षडावश्यकवृत्ति, धर्म-रत्नवृत्तिः, सुदर्शनाचरित्रं, भाष्यत्रय, सिरिद वादीन्[दय] चतुर्वेदनिर्णयकर्तार[ग्रन्थाः]श्च-क्रिरे । देवेन्द्रसूरयो मालवके विहारं चक्रुः श्रीविजयचन्द्रसूरयस्तभतीर्थे गता । क्रमाद्गुरुपान्ते [गुरुभिः] कथितं दीक्षाप्रतिष्ठादि कुर्वते । क्रमात् श्रीसध आत्मीयः कृतः । गुरवो मालवका-दागता, यावत् गुरवो धर्मशालायामागताः ससूरिर्यदाभ्युत्थानादि अपि न चक्रे तदा गुरुभिः कर्मबन्धं दृष्ट्वा श्रीसंघः कोऽस्माकं विषयेऽस्ति । ततस्त्रयोदश साधवो गुरुसत्का, एका साध्वी, अष्ट कुटुम्बानि श्राद्धानामासन् । तत उकेश्वरशम्भूत्तारसा० साजणपुत्री दीक्षिता । गुरवो लघुपाश्र्वे स्थिता । साध्वीद्वयं जातम् । क्रमात् तेषां सूरीणां कुमारपालविहारे व्याख्या[न] कुर्वता १८ [अष्टादश] शतमनुष्या धर्मं श्रोतुमुपविशन्ति । तदा लोका धर्मशालायां [लां] गच्छन्तो जगुः—“वृद्धशालाया गम्यते, लघुशालायां गम्यते । ततो वृद्धशाला-लघुशालानामजाते । देवेन्द्रसूरयो वृद्धा, विजयचन्द्रसूरयो लघवः । पुनः पौषशालायाः चारुआवाटकसत्कावृद्धनाम जातम्, ततो गच्छस्यापि ।

इति वृद्धशाला-लघुशालाभवनसम्बन्धः ॥५५८॥

[559] अथ देवेन्द्रसूरि-विद्यानन्दसूरिसम्बन्धः ।

श्रीदेवेन्द्रसूरय प्रह्लादानपुरे प्रह्लादानविहारे श्रीविद्यानन्दसूरीणां सूरिपदं ददुः । तदा देवगृहे कुङ्कुमवृष्टिरभूत् । श्रीदेवेन्द्रसूरयो मालवक[के] स्थिता । श्रीविद्यानन्दसूरयो विद्यापुरः[रे] स्थिताः । त्रयोदशदिनान्तराले कर्मणवशाद् दिव ययुः । गच्छस्ततः सूरिरहितो निराधारो जातः । इति देवेन्द्रसूरिसम्बन्धः ॥५५९॥

[६६०] अथ धर्मघोषसूरिसम्बन्धः ।

ततो लघुतपागच्छे धर्मकीर्तिरुपाध्यायो विद्यानन्दसूरिभ्राता बभूव । ततः संघस्यानुमतिं
लात्वा धर्मकीर्तिरुपाध्यायस्य पात्रकम्बलसूरिमन्त्रपानवस्त्रादिदानान् प्रीणयित्वा सूरिपदं दापितम् ।
ततो धर्मकीर्तिरुपाध्यायः धर्मघोषसूरिर्नाम दत्तम् । धर्मघोषसूरेः पथडसाधुमहान् श्राद्धोऽजनि ।

- 5 धर्मघोषसूरयो देवकपत्तने समुद्रोपकण्ठे प्राप्ता बहिर्भूमौ यदा, तदा क्षुल्लेनोक्तम्—समुद्रो
'रत्नाकर' उच्यते, रत्नानि न दृश्यन्ते । ततो गुरुणा ध्यानबलात् समुद्रपाश्चात् क्षुल्लकस्य रत्नं
दर्शितम् । ततो वेलाबलात् समुद्रे गतम् ।

देवकपत्तने गोमुख यक्ष सोमनाथप्रासादे स्थितं हिंसाकुर्वाण कारयन्तं प्रबोध्य शत्रुह्ययतीर्थे
गुरवः स्थापयामासुः ।

- 10 एकदा विद्यापुरे दुष्टश्राविकाविहारितानि वटकानि गुरुभिदृष्टानि, प्रोक्त साधूनां पुरः,
एतानि स्थाप्यतां कल्पे पाषाणा भवन्ति । ततस्तथाकृते तथा दृष्टानि तानि । धर्मघोषसूरीणां
व्याख्यानं कुर्वता तथा दुष्टया श्राविकया कण्ठे केशगुच्छनकं विकुर्वितम् । गुरुभिविद्याबलान्मु-
खाद् बहिः कर्षितम् । ततो गुरुभिः मन्त्रितः पट्टकस्तस्याः श्राविकाया उपवेशाय दापितः । स च
गुह्यदेशे विलग्नः । वदन्नकदानावसरे अपराऽऽस्तिकाभिरुक्तम्—“उतिष्ठ, वन्दनकानि ददस्व ।”
15 सा प्राह—“पश्चाद् दास्यते ।” सर्वासु श्राद्धीषु गतासु गुरुणा पुरो जगौ—“अद्यप्रभृति मया
विघ्न न कार्यम्, मुच्यता मा, प्रसादं कुरु । ततो गुरुभिरभिग्रहं ग्राहिता, ततो मुक्ता ।

एकदोज्जयिन्यां गुरवोऽभ्येत्य तस्थु । साधवो बहिर्भूमौ[मि] गताः, योगिना दुग्धेन प्रोक्ताः ।
अत्रायतैः स्थिरैः स्थेयम् । साधुभिः स्थिर स्थिता स्मेति प्रोचे—किं करिष्यसि ? तेन साधूनां दन्ता
दर्शिता प्रौढाः । साधुभिर्गुरुणा योगिवचः प्रोक्तम् । ततस्तेन योगिना शालायां सर्पा विकुर्विता

- 20 गुरुभिश्च नकुआः प्रौढाः । ततो गुरुणा तथा जप्तं यथा राटिं कुर्वाणो विहितः, पर्यस्तिको
व्याख्यानावसरे आनीतः । ततो गुरुपादयोः पतितोऽनुकूलः कृतः, श्राद्धैर्मोचित । एकदा गुरु-
भिरन्यो योगी दुष्टः सिंहादिरूपैः साधून् भाषयन् निषिद्ध ।

एकस्मिन् पुरे गुरुभिर्द्वारमभिमन्त्र्य मुप्यते । अन्यदा विस्मृते द्वारे शाकिनीभिर्गुरुसत्का
पट्टिकोत्पाटिता । चतुष्पदे गुरुभिर्ज्ञाता तत्रैव स्तभिता वाचा दाने मुक्ता । कस्यचित् सपदेशे
25 प्रातः काष्ठभारिकामध्ये विषापहारवल्ली दर्शिता, तथा विषमुत्तारितं इत्याद्या बहवोऽवदाता जाताः ।

तच्छ्रुत्वा प्रन्थाः सङ्घाचारवृत्तिः सुअषम्मकित्तोअतं स्तोत्रं, कायस्थिति-भवस्थितिस्तवो, २४
जिनभवन्नस्तवाः, २४ शक्याशर्मस्तोत्रं, 'देवेन्द्रंरिति' श्लेषस्तव, यूय युवा त्वा[त्त्व]मिति श्लेष-
स्तुतयः ४, केनचित् मन्त्रिपोचमष्टयमकमय काव्य प्रोच्योक्तम्—“इष्टं काव्यमधुना न केनापि
क्रियते ।” ततो गुरुभिः प्रोक्तम्—“अनस्तिर्न वाच्य ।” तेनोक्तं तर्हि दर्शयत । गुरुभिः प्रोक्तं
30 कल्पे आगम्यम् । ततो गुरुभिः “जय वृषभनाभि स्तूयसे नि[त्य] नाभिरिति २८ काव्यानि
नि, रात्रौ भित्तौ लिखितानि, प्रातस्तस्मै दर्शितानि । स चमत्कृतो गुरुन् नत्वा श्राद्धो जातः ।
वैः सूरिभिः सोमप्रभसूरीणां सूरिपदं दत्तम् । मरणावसरे धर्मघोषसूरिभिः सिद्धान्तपुस्तिका

मन्त्रपुस्तिका दत्ता सोमप्रभसूरिभ्यः । सोमप्रभसूरिभिश्चारित्रपालनाय सिद्धान्तपुस्तिका गृहीता
नान्या । ततः सा मन्त्र-तन्त्र-कर्मणाद्यनेककुटिलशास्त्रसम्बन्धिपुस्तिका जले क्षिप्ता पापहेतुका ।

इति धर्मधोषसूरिसम्बन्धः ॥५६०॥

[561] अथ सोमप्रभसूरिशतार्थकथकसम्बन्धः ।

सो सूर्यः एकदा भीमपत्यां नगर्यां ११ शतमहेभ्यशोभितायां चातुर्मासीं स्थिताः । 5
अधिकमासि द्विकातिके तिके प्रान्ते चतुर्मासीप्रतिक्रमणं कृत्वा यदा चेलु तदा एकादशा-
चार्यास्तत्रस्थाः प्रोचुः—यूय कथमेव प्रतिक्रमणं कृत्वा चलथ ? । गुरुभिः प्रोक्तं विघ्नं दृष्टमस्ति ।
ततो लोकैरन्यैः सूरिभिश्चाऽवहोलितं सूरिवच । ततः परपाक्षिकै रुद्धाऽऽचार्याश्च न चेलु ।
केचित् गुरुणा सम चेलुः । ततः परचक्र समागतमकस्मात् । भग्ना भीमपत्नी । धनं गमितम् ।
सूरिभिरप्यन्यैः पुस्तकादि [रक्षितम्] । श्रीगुरुणा महत्त्वं वधितम् । तत्कृता ग्रन्थाः यतिजीतकल्प , 10
'यत्राखिल' स्तुतयः "जनेन" स्तुतयः, श्री धर्मस्तुति[श्च] ।

इति सोमप्रभसूरिशतार्थकथकसम्बन्धः ॥५६१॥

[562] अथ देवसुन्दरसूरिसम्बन्धः ।

श्रीसोमतिलकसूरिशिष्या श्रीदेवसुन्दरसूरयोऽभूवन् । तेषां सूरिपदं दत्तं पत्तने । सोः
प्रथमेन कारितम् १४२० वर्षे च युगप्रधानोपमा विहरन्ति । 15

एकदा गुरवो बहिर्भूमौ गच्छन्तो गुंगडी सरसि प्राप्ताः । इतः कण्ठरीपादयोगिशिष्य
उदायिपायोनिना नमस्कृता तदा स० [चपति] नरीभाकेन पृष्टम्—“त्वं कुत आगाः ?” । योगी
प्राह— रीपादयोगिना मम गुरुणा ज्ञानिना गिरनारस्थेनोक्तं अधुना पत्तने तव गुंगडी सरसि
यः सूरिर्मिळति स मुक्तिगामी त्वया वन्दनीयः । अतो मया । वन्दिताः । ते [तव] च 20
गुरवो यदा दा खरतर सं[चपति] गोस ऽभ्येत्योक्तं तैः—“वयं तुर्ये स्वर्गं गताः
स्म” यत —

छेवद्वेण गम्मइ चउरो, जा कप्प कीलीआई सु ।

चउसु दु दु कप्पउड्डी, पढमेण जाव सिद्धी वि ॥१॥

तेषां शिष्याः श्रीसोमसुन्दरसूरयोऽभूवन् । इति श्रीदेवसुन्दरसूरिसम्बन्धः ।

[563] अथ श्रीसोमसुन्दरसूरिसम्बन्धः ।

श्रीसोमसुन्दरसूरीणां गच्छे, १००० साधवः तच्छिष्याः श्रीपुनिमुन्दरसूरि-श्रीलयचन्द्रसूरि-
श्रीभुवनसुन्दरसूरि-श्रीजिनसुन्दरसूरयोऽभूवन् । तेषामादेशात् गुणराजसङ्घेन यात्रा कृता ।
तस्मिन् सङ्घे १० देवालयः, ३५०० सेजवालकाः, ५०० पित्तलमयवाहिनिका, ५०० घोटाकाः,
३५०० ; आचार्याणां शतानि, मनुष्याणां ल [त्रयं], । 25

तारंगगिरौ अजितनाथप्रतिष्ठा म०[न्त्रि] गोविन्देन कारि[रापि]ता। तत्र मनुष्याणां बहवो लक्षप्रमाणा मिलिताः कल्याणको(?)द्वारो गिरि[नार]गिरौ सं[घपति] समरसिंहमा देवान्यां कारितः । राणपुरे चतुर्मुखप्रासादः सं० ेन कारितः ।

इति श्रीसोमसुन्दरसूरिसम्बन्धः ॥५६३॥

5

[564] अथ श्रीमुनिसुन्दरसूरिसम्बन्धः ।

श्रीमुनिसुन्दरसूरिभिरष्टादशवारं लक्षप्रमाणसूरिमन्त्रो जपितो । यत्र तत्राऽमारिप्रवर्त्तनं राज्ञः पार्श्वान्तं कारितम् । शान्तिकरस्तवं कृष्ण अमारिनिर्वारिता । १०८ हस्तप्रमाणा गुरुविभ्रज्जितिका कृता । तत्कृनानेके ग्रन्थाः सहस्राभिधानविरुद्धधारका । इत्याद्या बहवोऽवदातास्तेषां धमूतुः ।

10 श्रीजयचन्द्रसूरिभिस्तु देवगिरिगतैः कृष्णसरस्वतीति विरुद्धं प्राप्तम् । तच्छिष्याः श्रीरत्न-
शेखरसूरयोऽभूवन् । तेषां चारके गिरिनारगिरौ पूर्णसिंहकोष्टागारिक संघपति लबा[घा]
प्रासादौ कारितौ । तत्र बिम्बप्रतिष्ठा च कारिता । कुंभलमेरौ समवसरणाकारप्रासादः कारितः ।
तत्र चतुर्मुखेषु चत्वारि विम्बानि प्रतिष्ठापयन् । तच्छिष्याः श्रीलक्ष्मीसागरसूरयः सोमदेवसूरयो
विजयन्ते । इतिश्रीमुनिसुन्दरसूरिसम्बन्धः ॥५६४॥

15

[565] अथ साधर्मिकभक्तौ कुमारपालभूपसम्बन्धः ।

20 डीसामहास्थाने श्रीदेव[चन्द्र] सूरयो मरुस्थल्यां विहार कुर्वाणाः प्राप्ता । पुरः प्रवेशोस्त-
वोऽजनि । गृहे गृहे सङ्घवात्सल्यसङ्घार्चा. क्रियन्ते श्राद्धैः । इतस्तत्रैकस्य दुःस्थश्राद्धस्य पत्नी प्राह-
गृहे गृहे गुरवः पादौ ददन्ते, आत्मनोपि गृहे आकार्यन्ते, एक कोरकवचं विद्यते यत्तद् विहार्यते
श्रीमान् सङ्घोप्यात्मनो गृहे आयाति । श्रेष्ठी प्राह—गुरुणां श्राद्धं कुमारपालभूपोऽस्ति, यदि
ज[ड] विहारित पश्यति तदात्मनः का गति ? । गुरवः आत्मनो गृहे दुर्बले कथमाया-
स्यन्ति ? । पत्नी प्राहऽऽयास्यन्त्येव । ततस्तेन गुरवः संसंघाः स्वगृहे आकारिता । तद्
खास्यरक ज गुरुभ्यो दत्तम् । गुरुभिः तद्भाव बाढं ज्ञात्वा विहरितम् । ततो गुरुभि-
सकल्पः स्त्रीवायितः । तम्] । स. [तद्] च पत्तनपुरप्रवेशे परिदधे गुरुभिः । सन्मुखगतैः श्री
कुमारपालभूपद्वारमटाविभिर्ध्यात न ज्ञायते कस्माद्धेतोरिदमीदृग् वक्ष्य परिदधे । पुरमध्ये धर्म-
26 शाळयाभागाताः । उपदेशो दत्तो गुरुभिः । सङ्घे समुत्थिते कुमारपालभूपेन पृष्ट—भगवन् ।
किमीदृक् वक्ष्य परिदधे, अपराणि किं न विद्यन्ते ? । गुरवो जगुः—महानुभाग । इदं वक्ष्य
एकस्यास्तिकस्यालये गृहवित्तमभूत् ।

30 तेन भक्त्या विहारितम् । राजाऽवग-किमीदृशा दुःस्थाः सन्ति ? । अस्य वक्ष्य दाता
कुत्रास्ति ? । गुरुभिः तस्य नाम-स्थानादि प्रोक्तं, तस्य गुणाश्च गृहीताः । ततस्तस्याऽऽकारयितुं
से : प्रेषिताः । स च श्राद्धो भीतोऽभूत् । भार्याऽवग-भीतीनेया, गच्छ तत्र । तत्र गुरुपार्थ
गतः राज्ञा सम्मानितः, परिधापितः, दशसहस्र कानां दत्तम् । ततोऽन्वेषाः साधर्मिकानां स्त्रीदत्ता

७२ लक्षप्रमाणान् टक्कान् दत्ता । [चहवी श्रीर्दत्ता इत्यपि]

इति साधर्मिकमत्तौ कुमारपालभूपसम्बन्धः ॥५६५॥

[६६६] अथ परोपकारे विक्रमार्कभूपसम्बन्धः ।

एकदा श्रीविक्रमार्कस्योपान्ते एको द्विजोऽभ्येत्यावग्—त्वं सत्यवान् परोपकार्यसि । मया भैरवगिरौ भैरवसिद्धपुरुषोपान्ते सेवा षण्मासी कृता कायप्रवेशविद्यार्थं, स च न दत्ते । त्वं तां दापय । ततो राजा तत्र गतः । तस्य सेवा तथा चक्रे यथा सद्यः स प्रसन्नः प्राह—मार्गय चित्तेष्विदं । राजावग्—अस्मै विप्राय देहि । सिद्धपुमान् प्राह—अनेन मम षण्मासी सेवा कृता पर तादृग् पात्राऽभावाद् विद्या न दत्ता, त्व सुपात्रं विद्यते । ततो बलात्तस्मै विद्या दायिता । ततस्तेन राज्ञोऽपि दत्ता, पश्चाद् बलितौ पुरोपान्ते समागतौ, पट्टहस्तिन मृतं शुश्रुवतु ततः मन्त्र्यादयो दुःस्थिता जाताः । तदा परकायप्रवेशविद्या परीक्षणाय स्वांगरक्षायै तत्र पुराद् बहिर्द्विजं युक्त्वा पट्टहस्तिनोऽग्रे प्रविष्य स जीवो हस्ती जातः । हृष्टा मन्त्र्यादयोऽपि तदा स द्विजो विक्रमार्कशरीरे प्रविश्य राज्यग्रहणाय पुरमध्ये समागतः । ततोऽखिलो लोको राजानमागतं गजं सजीव दृष्ट्वा हृष्टाः । सर्वे मन्त्र्यादयस्त राजानं सेवन्ते । परं स राजा आलापयितुं न जानते । तदा सर्वे जशुः राजा प्रथिलोऽभूत् । ततः पट्टराज्ञी राजानं न मन्यते असदृशं जल्पनात् ।

इतो राजा हस्तो पुराद्द्विर्गतो विप्राङ्गं शिवाभक्षितं ज्ञात्वा वने गतः । वने शुक्रं म्रियन्तं दृष्ट्वा तस्याग्रे प्रविष्टः । स च शुक्रो व्याघ्रहस्ते उपविश्य जगौ—मा विक्रमार्कपट्टराज्ञी देहि, धनं प्राप्स्यसि । ततस्तेन विक्रमार्कपट्टराज्ञी दत्तः । राज्ञा बहुधनं दत्तं । राज्ञी तं शुक्रं रमयन्ती जीवितादधिकं मेने । कथादिभिः कालं गमयतः स्म ।

एकदा शुकोऽवग्—यदि कदाचिन्मम प्राणा यान्ति तदा त्वया किं क्रियते ? राज्ञो प्राह— तव मृतौ मम मृतिः । ततोऽन्यदा शुको भित्तिस्थस्य गृहोलिकस्य म्रियमाणस्य गते जीवे प्रविष्टः । शुक्रं मृतं ज्ञात्वा राज्ञी काष्ठमक्षणं याचते । विप्रराजाह—त्व कथं जीविव्यसि ? राज्ञी प्राह यदि शुको जीवति तदा मम जीवितं । ततो विप्रराजा स्वशरीरं युक्त्वा शुक्रशरीरे प्रविष्टः । ततो- गृहोलिकागं युक्त्वा राजा स्वशरीरे प्रविष्टो पूर्ववत् । राज्ञादीनालापयति । सत्यं राजानं ज्ञात्वा हृष्टाः सर्वे लोकाः । ततः स शुको घृतः हकितः । विक्रमार्केण सर्वमात्मचरित्रं जातं प्रोक्तं । ततः शुक्रः स्वदेशाद् दूरीकृतो मृतः । राजा तु स्वराज्यमगतीकृत्य प्रजाः पालयामास ।

इति परोपकारे विक्रमार्कभूपसम्बन्धः ॥५६६॥

[६६७] अथ कुमारपालभूपाऽमारि-प्रासादकरण-दानसम्बन्धः ।

कुमारपालभूपालो द्वासप्तति भूपान् स्वाम्नां ग्राहयामास ।

कण्ठी^१ गुर्जरे^२ लाटे,^३ सौराष्ट्रे^४ कच्छे^५ सैन्धवे^६ ।

उज्ज्याया^७ चैव भंभेर्या,^८ मालवे^९ मारवे^{१०} तथा ॥१॥

कौकणे^{११} च तथा राष्ट्रे,^{१२} कारे^{१३} जालंधरे^{१४} पुनः ।
सपादलक्षे^{१५} मेवाडे,^{१६} दोपे^{१७} कासीतटे^{१८} पुनः ॥२॥

एतेषु देशेषु अमारिं यामास भूपः । १४ देशेष्वपरेषु धनदानेन मैत्रीकरणेन च ।
१४४४ [१४४०] नवीना जिनप्रासादा दंडकलशमंडिताः । १६०० जीर्णोद्धार भूपेन कारिताः ।

- ६ सम तीर्थयात्रा कृता च । २१ ज्ञानकोशा लेखिताः । ७२ लक्ष रुदतीद्रव्यपत्रं पादितम् । ९८ लक्षद्रव्य औचित्ये [औदार्ये] दत्तम् । भग्नसाधर्मि १००० दीनारदानम् । एकस्मिन् वर्षे कोटिदीनारदानम् । एव १४ वर्षेषु १४ कोटिदानम् ।

इति कुमारपालभूपाऽभारि-प्रासादकरण-दानसम्बन्धः ॥५६७॥

[६६८] अथ कुमारपालभूपालपरिग्रहग्रहणसम्बन्धः ।

- १० एकदा कुमारपालभूपो धर्मं श्रीहेम[चन्द्र]सूरिपार्श्वेऽभृणोत्—“धर्मं जग्राहेति सम्यक्त्वं प्रथमं जग्राह । त्रिकाल श्रीजिनार्चा, अष्टमीचतुर्दश्योः पौषधोषवासः, पारणकदिने दृष्टिगोचरागतानामास्तिकानां यथार्हं दानेन सन्तोषः, सार्द्धं गृहीतपौषधानां सार्द्धं पारणककरणम्, साधूनां सविभागकरणम्, प्रत्यहं त्रिभुवनदेवविहारे स्नात्रोत्सवः, श्रीहेम[चन्द्र] सूरिणां पादयोर्वदनकदानम्, ततोऽनुक्रमेण साधुवन्दनम्, पूर्वप्रतिपन्नपौषधानां यथार्हवन्दनम् । प्रथमव्रते अमारि-
१५ प्रवर्त्तनम् । मारिः केनापि स्वयं च न वक्तव्या, मारिरित्यक्षरे विस्मृत्या जल्पने उपवासः । द्वितीयव्रते विस्मृत्याऽसत्यभाषणे आचान्छतपः । तृतीयव्रते मृतघनोञ्जनम् । चतुर्थव्रतेऽतः परं पाणिग्रहणाऽकरणम् । चतुर्दश्यां शीलम्, परस्त्रीसहोदरः । मन्त्रे षट्कोटयः कन , तारस्याष्टौ कोटयः, रत्नानां दशशतानि, तुलानाम्, ३२ घृतमणसहस्रम्, ३२ सहस्रमणतैलम्, ३ लक्षमूटकशालिः, युगन्धर्यादिधान्यानां प्रत्येकं ११ लक्षाश्च, ११ सहस्रगजाः, २००० वट्टाः,
२० १८ लक्षसुभटाः, ५०० यानपात्र[त्राणि], ५०० शकटवाहिन्यः, २०००० गावः, ५०० गृहाणि, ५०० हट्टाः, ५०० सभाः इत्यादि ।

- षष्ठे व्रते वर्षाकाले प त् दशयोजनात् पुरतो निषेधः । सप्तमे व्रते मयाऽऽभिषमध्वादिनिषेधः, देवादत्तफलभक्षणनियमः । अष्टमे व्रते सप्तव्यसननिषेधः । नवमे व्रते सामायिकग्रहणं मौनेन, गुरोर्वंजम् । दशमे व्रते चतुर्मासे कटकाऽकरणम् । एकादशमे [व्रते] रात्रौ
२५ कायोत्सर्गकरणे मर्कटकादिभिरचलनम् । द्वादशव्रते गुरुभ्यो दानं दत्त्वा साधर्मिकैः सह जेमनम्, पौषधशास्त्राचिन्ताकारकस्य शततुरङ्गमदानम् ।

इति कुमारपालभूपालपरिग्रहग्रहणसम्बन्धः ॥५६८॥

[६६९] अथ रावणप्रद्विम्वन्धः ।

- समुद्रं स्वार्हं, दश , वीक्ष मुञ्जा, ३० सहस्रवर्षायु, ३१ घनुषदेह, त्रैलोक्य कंटक,
३० ९ कोटि राक्षस कुल, ९ कोटि ९९ ९ सहस्र ९ शत नवीतर रा , कुम्भकर्ण-

विभीषणप्रमुख १ लाख भाई, मन्दोदरी प्रमुख सवा भार्या, इन्द्रजित् प्रमुख सवा लाख
 वेटा, सूर्यणखादि २९८ भगिनी, ३ कोडि वेटी, ३ कोडि देव ओलग करइ, ८८ सहस्र ऋषिपर्व
 भरइ [गर्व धरइ] शिवशांति करइ, वृहस्पति आगसु[म] उद्धरइ, नारायण दीवटाउ, गगा-
 यधुना चामरहारि, नवदुर्गा आरती उत्तारइ, विश्वकर्मा सूत्रधार, विश्वामित्र आभरण घडावड,
 छ ऋतु फूलपगर भरइ, मंगल खेत्र खेदानइ, मन्दोदरी प्रमुख ८ अग्रमहिपी, अनन्तवासुकि 5
 अमृत क्षरइ, तक्षक भडारउ करइ, कुलिक उपकुलिकपग चांपड, चण्डिका तळारउ करइ, क्षेत्रपाल
 मसाहणउं (?) धरइ, सरस्वती श्रुति धरइ, गन्धर्व गीत गाइ, महेश्वरो पडहो वजात्रइ, ब्राह्मी
 वीणा वाई, कृतान्त कोट(रे) छइ, मंगल श्रीखण्ड घसइ, बुध सोतुं कसइ, धन्वन्तरि वैद्यकर्म
 करइ, केतु भामणां भमाइइ, लच्छि वख आणइ, सांतइ, धनद भण्डारउं करइ, मृत्यु पातालि
 घालिउं इत्यादि१-२ । इति रावण-ऋद्धिसम्बन्ध ॥५६९॥ 10

[570] अथ इन्द्रऋद्धिसम्बन्धः ।

सौधर्मसभा, रत्नमयभूमि, शक्रसिंहासन, दक्षिणलोकपालस्वामी, पेरारवणगजः, निर्मल
 वल्ल, मस्तके छत्रत्रय, कनकदण्डचामर, दिव्य आभरण, ३२ लाख विमानस्वामी, वज्रप्रहरण,
 ८४ सहस्रसामानिकदेव, ३३ त्रायस्त्रिंशक [त्] देवा, ४ लोकपाला, ८ अग्रमहिपी सोलसहस्र
 देवीसेविता, १२००० अर्धयन्तरसभातणा देव, १४००० मध्यसभातणादेव, १६००० बाह्यसभा- 15
 तणादेव, सातकटक, नाट्य, १ गन्धर्व, २ हय, ३ गज, ४ रथ, ५ वृषभ, ६ पदाति, ७, ३ लक्ष ३६ सहस्र
 अगर्क्षकदेव इत्यादि । इति इन्द्रऋद्धि सम्बन्धः ॥५७०॥

[571] अथ चक्रवर्तिऋद्धिसम्बन्धः ।

६६ कोडि ग्राम, ७२ लक्ष पाटण (पत्तन), ३६ लक्ष वेलाउल, १६००० रायतन, १८०००
 सामन्त, १४००० मरुडाघा(?), ३२००० सुकुटवद्धभूपाः, ७०० राणा, १२००० महामण्डलेश्वर, 20

१—इतरदर्शनमतेन इदं वर्णनं सभाव्यते ।

२—भोजप्रबन्धे इत्यमुपलभ्यते—

आवास परिमाष्टि वायु ऋतवः पुष्पोत्कर तन्वते
 कीनाशो महिषेण वारि वहते, ब्रह्मा पुरोधा पुरः
 खट्वाया च नियन्त्रिता ग्रहततिर्निर्णेजकः पावक-
 श्चासुण्डा तलरक्षिका गणपतिः शुकीवती चारक ॥१॥ 25

दीपाः सर्पशिरोवसूनि सविता, सूप सुव शक्रजित्-
 लङ्का पू परिखाम्बुधिः परिकरोऽसृक्पास्त्रिकूटो गिरिः ।
 देवा दास्यकृतोऽग्निविजयी भ्राता छटावोऽम्बुद ।

पिष्टा यस्य विधिश्च सोपि गतवान् दुष्टां दशास्यो दशाम् ॥१॥

५०० महाधरा, ४०० चबरासीया, ३६ राजकुली, (९) नवनिधान, १४ रत्न-सुवर्ण-रुप्यादिक आगरा (आकर) इत्यादि । इति चक्रवर्तिश्रद्धिसम्बन्धः ॥५७१॥

[572] अथ भोजोक्तसमस्या धनपालपूरित सम्बन्धः ।

एकदा क्षीपदयोर्नूपुरं शब्दयन्त, तस्माश्च हृदि हार दृष्ट्वा राजा भोजः धनपालपण्डित-
 ६ पार्श्वे स । पप्रच्छ—“उ शंखइ पयवास ।”
 ततो धनपालास्तां पूरयामासेति—

एकह् मंदिरि ऊपर्ना. एकह् सुन्दरि वास ।

हार पयोधरसिद्धं रमइ, उ शंखइ पयवास ॥

यत्. हार-नूपुरे स्वर्णकृता स्वाऽऽपणे घटिते । हारस्तु तथा हृदि न्यस्तः, नूपुरं तु रजो-
 10 वगुणि पादौ । अतो नूपुर नीचं स्थानं वीक्ष्य रुदतीति ति ।

इति भोजोक्तसमस्या धनपालपूरितसम्बन्धः ॥५७२॥

[573] अथ “चैत्रयडि” पुरुषसम्बन्धः ।

एकस्मिन् पुरे एकस्य कौटुम्बिकस्य पुत्रस्य यथा तथा वदतो, यथा तथा कुर्वतो यथा तथा
 द्विषदतो, यथा तथा वीक्ष्य [क्ष] माणस्य “चैत्रयडि” नाम लोकैर्दत्तम् । स च दूनः सन् यदा
 15 सन्मुखं वक्ति तदा लोका जगुः—त्वं यत्र गच्छसि तत्र “चैत्रयडि” भविष्यसि । सोऽवगू—
 तत्राहं यास्यामि यत्र मां “चैत्रयडि” कोपि न वदति । अत्र तु मामेव ख्यातिरभूत् । ततो निर्गतः
 स निदाघे तृषाक्रान्तः कस्यचिद् ग्रामोपान्ते कूपे । जलमागृह्णान् क्षीणामन्तराले प्रविश्य इतस्ततो
 विलोकयन् चुलुकैर्न जलं पिबन् क्षीभिः प्रोचे अयं चैत्रयडि कुत्रागतः ? । सोऽवगू—मां मातरेव
 कथं जल्पथ ? । ताः प्रोचुः तव लक्षणैः । ततः स दृष्यो योजनानां शतमार्गा अत्रापि मम
 20 ज्ञायते । ततः स म्वपुरेऽभ्येत्य “चैत्रयडि” वदस्तु लोकेषु न चुकोध ।

इति चैत्रयडिपुरुषसम्बन्धः ॥५७३॥

[574] अथ दानभूषणपञ्चकादिभीमसम्बन्धः ।

एकदा युधिष्ठिरो भीमस्त्राप्ते प्राह—तथा क्रियते यथा श्रीः स्थिरा भवति । ततो भीमो महतीं
 शिलामुत्पाट्याधः स्थापयामास । युधिष्ठिरोऽवगू भ्रातः । अधक्षिप्ताध एव याति । तत आवास-
 25 स्तोपरि स्थापयामास । तत्रापि भूपोऽवगू—अग्न्यादि भयमत्र । भीमोऽवगू—भ्रातः, कुत्र न्यासी-
 करोमि ? । युधिष्ठिरोऽवगू—दान ददस्व । ततः सत्रागार मण्डयित्वा यथा तथा जल्पन्,
 सकाले कदाचित् विकाले श्रियमर्थिभ्यो दत्ते । राजावगू—भीम ! एवं श्रीः स्थिरा न भवति
 परं क्रूरजहपनादिभिर्दानदूषणमेव भवति । भीमोऽवगू कश्मेव प्रोच्यते । राजा प्राह—

अनादरो^१ विलम्बश्च,^२ वैगुर्यं^३ विप्रं^४ वचं ।
पश्चात्तापश्च^५ दातुः स्यात्, दानदूषणपञ्चकम् ॥१॥

मीमोऽवग-कथं दास्यामि ? ।

आनन्दाश्रूणि^१ रोमाश्च,^२ बहुमानं^३ प्रियं वचः^४ ।
तथानुमोदना^५ पात्रे, दानभूषणपञ्चकम् ॥२॥

पद्मपुरे चन्द्रयक्षान्तिके गत्वा दानफलं पृच्छ । ततो मीमस्तत्र गतः विनयपूर्वं दानफलं
तस्य पार्श्वेऽप्राक्षीत् । यक्षोऽवग-महानन्दपुरे अहं पूर्वभवे कर्कशवचो जल्पद् दानमदां तेनात्र
भवे मम सुखं शूकराकारं जातम् । देहं तु काञ्चनतुल्यम् । यत —

स्वर्णदानं रत्नदानं मुखेनैव सुभाषितम् ।
तेनेयं काञ्चनीकाया, तेनेदं शौकरं मुखम् ॥३॥

ततो मीमः स्वपुरेऽभ्येत्य पञ्चदूषणवर्जं पञ्चभूषणयुक्तं दानं ददौ । ततो राजाऽवग-
भ्रातरैव दानं दत्तं भवति । इति दानभूषणपञ्चकादिभीमसम्बन्धः ॥५७४॥

[576] अथ सद्यस्कधीविषये वैष्णवीतापसीसम्बन्धः ।

एकस्मिन् ग्रामे एका मठवासिका नारायणप्रासादे तिष्ठन्ती वर्षाकाले रात्रौ छन्नं चूरिमं
भक्षयन्ती लोकाग्रे जल्पति—अहं मासक्षपणं कुर्वाणाऽस्मि । ततो लोका विशेषाद् वस्त्रदानान् 15
भक्तिं कुर्वन्ति । वर्षाकालात्यये उज्जागरिते हरौ विशेषतो धनं ददन्ते ।

एकदा निशि चूरिमं भक्षयन्तीं दृष्ट्वा नारायणस्तापसीं प्रति प्राह—रे रण्डे ! रात्रौ चू (चौ)
रिमं भक्षयसि, दिवा वक्षि लोकाग्रे अहं मासक्षपणं करोमि । ततः सा उत्पन्नमतिः प्राह कृष्ण
प्रति त्वमपि मम तुल्योऽसि । लोकाग्रे वक्षिः त्वं अहं वर्षाचतुर्मास्यां स्वपिमि रात्रौ तु लोक-
चरितानि विलोकयसि । अतोऽहं यादृशी तादृशस्त्वम् । ततः कृष्णो मौनं चक्रे । इयं मां 20
विगोपयिष्यति । इति सद्यस्कधीविषये वैष्णवीतापसीसम्बन्धः ॥५७५॥

[576] अथ स्पर्द्धायां काक-हंससम्बन्धः ।

हसेन समं काकः स्पर्द्धां दधानं उड्डयति व्योम्नि । ततो द्वावपि समुद्रतटे गतौ । हसो
यावद् बाह्विमध्यस्थद्वीपे त्रियासुरभूत् तदा काकोपि चिचल्लिषुरजनि । हंसेनोक्त-स्व तिष्ठ ।
त्वया नोत्तीर्यते । काकोऽवग-स्व यथा व्योम्नि गच्छसि तथाहं न गच्छामि । ततो यदा हस- 25
ञ्चालाब्धौ तदा काकोपि च कियति वारिधौ पञ्चान्मुक्ते काकः खिन्नोऽधोमुख ऊर्ध्वपादो जातः ।
तदा हसेनोक्तम्—

“नं जाणीड रे ते कीजइ कागा, तलि मूँडी नइडं पागा ।”

काकोऽवग्—

“जेतद् बोलिडं ते हुं हंसा मज्जहि व जासिद् निश्चद् हंसा ॥१॥

ततः काकोऽवग्—कृपां कृत्वा मासुत्तारय । ततः कृपया हंसेन काकः पञ्चान्नित्, प्रोक्तं च अद्यप्रभृति त्वया स्पृहो केनापि सार्द्धं न कार्या ।

5 इति स्पृहायां काकहंससम्बन्धः ॥५७६॥

[577] अथ चट्टूछिन्ना न जीवन्तीतिसम्बन्धः ।

एकस्मिन् ग्रामे चत्वारि मित्राणि वसन्ति । ते तु एकदा कस्यचित् स्वकस्य कृपणस्य प्राघूर्णका गताः । तस्य गृहे पत्न्यपि कृपणा विद्यते । यदा सा बी अर्द्धैश्चट्टुकैः परिवेषयितुं लग्ना, तदा तेषां मध्ये एकेनोक्तम्—

10 “असिहत्था मसिहत्था, पुत्थयहत्था च ज्ञातपरमत्था ।
सव्वेहत्थ ममपत्था, चट्टूहत्थं पलोअंति ॥१॥

अपरः प्राह—

जीवन्ति खग्गच्छिन्ना, पव्वयपहीआ वि केवि जीवंति ।
जीवन्ति उदहिपडिआ, चट्टूछिन्ना न जीवन्ति ॥२॥

15 तृतीयः प्राह—

जीवन्ति अवहिपहीआ, म् पहीआ पुणोवि जीवन्ति ।
जीवन्ति खग्गच्छिन्ना, चट्टूछिन्ना न जीवन्ति ॥३॥

चतुर्थः प्राह—

20 जीवन्ति अग्गिपहीआ, भक्खिअखेडा वि केवि जीवन्ति ।
जीवन्ति सप्पगसीआ, चट्टूछिन्ना न जीवन्ति ॥४॥

श्रुत्वैतत् तथा श्रुत्वा श्रुतं चट्टुकैः परिवेषितम् ।

इति चट्टूछिन्ना न जीवन्तीति न्धः ॥५७७॥

[578] अथो -मध्यम-जघन्यमानने 'दंतिल' सम्बन्धः ।

एकस्मिन् ग्रामे राज्ञो दंतिलो मन्त्री मान्योऽभवत् । राज्ञः पुत्रे जाते दानैर्दन्ति-

लपार्श्वान्तं सर्वे लोकाः प्रीणिता, पर गोरंभाहो भूमिसुग् गेहमार्जनकर्ता मन्त्रिणा गले गृहीत्वा निष्काशितः, स च रुष्टोऽभवत् ।

अन्यदा प्रातर्गेहं मार्जयन् गोरंभो राक्षि शृण्वति प्राह—दंतिलस्याहो धैष्य “राक्षी हस्तेन ति” । राजा श्रुत्वैतत् चकितो रुष्टोऽभवन् मन्त्रिणि । राजा कुदृष्टया दंतिलसन्मुख विलोकयति । ततो मन्त्रिणा ध्यातं—मया तु सर्वे लोका मानिता एव चिन्तयतस्तस्य गोरभः स्मृतिमागात् । गोरंभः पृष्ठो मन्त्रिणा स्वं जल्पितं जगौ । ततो मन्त्री गोरंभाय वहु लक्ष्मीं ददौ । गोरंभोऽवगत्त्वया भीर्नानेया, तथाहं करिष्ये यथा राजाऽनुकूलो भविष्यति ।

ततोऽन्यदा गृहं मार्जयन् प्रगेऽहं कूपेऽपतम् । राजा मम लक्ष्मीं दास्यति । देवदत्तेन इदता चिर्भटं भक्षितम् । अहं विषं भक्षयिष्यामि राजा दंडयिष्यति । दंतिल परनारीसहोदर इत्यादि जल्पन् राज्ञा श्रुतो गोरभः । ततो राज्ञा पृष्टं—भो गोरभ ? एवं असबद्ध किं जल्पसि ? गोरंभोऽवगम्—मम बानूलं देहं विद्यते, तत एवं मया सदा जल्प्यते कूट । ततो राजा हृष्टो दंतिलस्योपरि जातः । स्वचिन्तित मारणसम्बन्धं च प्राह ।

यो न पूजयते गर्वादुत्तमाधममध्यमान् ।

भूपासन्नान् स मान्योपि भ्रश्यते दंतिलो यथा ॥१॥

नरपतिहितकर्ता द्वेष्यतां याति लोके, जनपदहितकर्ता त्यज्यते पार्थिवेन्द्रैः ।

इति महति विवादे वर्तमाने समाने, नृपतिजनपदाना दुर्लभः कार्यकर्ता ॥२॥

इत्युत्तममध्यमजघन्यमान्यमानने दंतिलसम्बन्धः ॥५७८॥

[579] अथ बुद्धौ खड्ग-छागी सम्बन्धः ।

एकस्मिन् वने अजा यूथं चरितुं याति । एकः सिंहो गुहातः निर्गत्य मारं मारमजामेकां भक्षयति । यदा सिंहो धावति, छाग्यो नश्यन्त्यपरा । एकदैका छागी खज्जा वीक्ष्य यदा पञ्चास्यो दधाव तदा सा छागी सन्मुखं चलिता । सिंहो दध्यौ—अग्रे मम दृष्टौ सर्वाश्छाग्यः नश्यन्ति, एषा तु सन्मुखमायाति एवं ध्यायन् सिंहो जगौ—कासि त्व ? छागी दध्यौ—एष मत्तो विभ्य-श्रेवं जल्पन्नसि । तत उच्चै स्वरं प्राह—मां किं नोपलक्षयसि ? अह त्वया श्रुतापि न ?

सप्तसिंहा मया जग्धा, दश व्याघ्रास्त्रयो गजाः ।

एकं सिंहं वने नष्ट हन्तुमत्रागतास्म्यहम् ॥ १ ॥

श्रत्वेति सिंहो नष्ट । इति बुद्धौ खड्गछागी सम्बन्धः ॥५७९॥

[580] अथ कर्मणि-कृष्णबलिपुत्रसम्बन्धः ।

एकदा सहस्राजुनभूपो हरमारण्ये । बुधो हरोऽवगम्—मार्गय । राजावग्—मम वयां पत्नीं वितर । हरश्च वर्यं कंकणं वितीर्याह—यस्य हस्ते इदं कंकणं क्षेप्यसि सा ते वर्या स्त्री भविष्यति ।

ततो भूपः पप्रच्छ-मम मृतिः कदा भविष्यति ? । हरोवग्—यदा तव मस्तके पुंसो हस्तश्रं-
दिका पतिष्यति तदा मृतिस्ते । ततो राजा मार्गे समागच्छन् कृष्णं वीक्ष्य तेन समं वार्ता
कुर्वाणः कृष्णहस्ते कंकणमक्षिपत्, स च दिव्या स्त्री जाता । सहस्राजुनः पट्टराज्ञी चक्रे ।
क्रमादाधानं जातं तस्या, कृष्णं चिना जगत् दुःखितं जातम् ।

- 5 इत एकदाऽकस्मात् सहस्राजुनमस्तके तस्या एव पत्न्याः हस्तकंकणे लग्ने सति चदिका
पतिता, ततः स मृतः । पट्टराज्ञी कंकणं यावद् बभञ्ज तावत् कृष्णो जातः । लोका मुदं
भेजुः, परं तस्याधानं ज्ञात्वोचुः किं करिष्यते ? । ततो विचार्य सर्वहृदय विदार्य बालः कथितः ।
तस्य बलि नाम दत्तम् । इति कर्मणि कृष्णबलिपुत्रसम्बन्धः ॥५८०॥

[581] अथ गतधनरत्नार्कश्रेष्ठिसम्बन्धः ।

- 10 कस्मिंश्चित् पुरे रत्नार्कश्रेष्ठिनः पद्मपुत्रोऽभूत् । स च श्रेष्ठी पुत्रस्य पुरोरहो जगौ—लक्ष्मीं
बह्वर्षी । राजा-बहिन-चौरा [२] दायादा हरन्ति । अतः श्रीः कियती सुवो मध्ये क्षिप्यते ।
ततो निधानमर्द्धं लात्वा पुराद् बहिर्गत्वा देवगृहपार्श्वे भुवं खनित्वा यदा धनं स्थापयितुं सज्जी-
भूतो रत्नार्कः पुत्रं प्रति प्राह—विलोक्य देवगृहं, कोपि पुमान् कदापि धूर्तोऽन्यो वा भविष्यति
तदा स धनं लात्वा [यास्यति, ततः पुत्रस्तत्र गत्वा] नरमेकं सुप्तं दृष्ट्वा पितुः पुरः प्राह ।
15 पिताऽवग्—कोपि धूर्तो निधिं लातुमागतो मिषं कृत्वा स्थितोऽस्ति । ततः पित्रा प्रेषितो ग ,
वीक्ष्य मृतप्रायं तं दृष्ट्वा पितुः पुरः प्राह । पिता प्राह—परीक्ष्य जीवतो मृतस्य च कर्णौ आनय
तस्य । ततः कर्णौ छुर्यंश्चिच्छेद, स नोच्छ्वसितः । ततः कर्णौ पितुरपि [वौ] । पुनः पित्रा नासार्थं
प्रेषितः । स च नासाया छिन्नार्था नोच्छ्वसितः । ततो मृतं निश्चित्य निधानीकृत्य धनं गृहमागतौ ।

- पुनरेकदा वन गतौ तौ पितृपुत्रौ । निधानं गतं दृष्ट्वा उदरं कुट्टयित्वा गृहमागतौ । ज्ञातं
20 च ताभ्यां श्रीस्तेनैव धूर्तेन गृहीता । ततोऽन्यदा विटनटमध्ये लक्ष्मीं विलसयन्त गतनासिकाकर्णं
दृष्ट्वा पुत्रः [पितुः पुरः] प्राह । ततः सम्यक् तमुपलक्ष्य राज्ञोऽप्ये विज्ञप्तं [प्तः] लक्ष्मीगमन-
सम्बन्धः । ततो राज्ञा स आकारितः । प्रोक्त, अस्य त्वया [श्री] गृहीता, पश्चादप्यय । स प्राह-
मया मुधाऽस्य श्रीगृहीता नास्ति, मयास्य कर्णौ नासिके दत्ते, ततः श्रीगृहीता मम कर्ण-नासिका
ददातु पुनः पश्चाद्दक्ष्मीं लात्वाऽसौ [गच्छतु] । ततो राजा प्राह—श्रेष्ठिन् ? यद् भवता
25 गृहीतं तदप्यय । ततः श्रेष्ठो संतोष कृत्वा स्वगृहमागतौ ।

इति गतधनरत्नार्कश्रेष्ठिसम्बन्धः ॥५८१॥

[582] अथ श्रीशंखेश्वरपार्श्वसम्बन्धः ।

- सध-कृष्णयोः संप्रामे जायमाने जरासवेन जरा कृष्णकटके मुक्ता । एकावतारिनरौ
कृष्ण-बलभद्रौ-सुकत्वाऽन्येषा जरा । ततो नारायणः सः शोभेति पप्रच्छ, जरासंधः
30 स्वसेनां हनिष्यति, क उपायोस्ति येन स्वसेनाया जरा गच्छति ? ।

नेमिकुमारः प्राह—अत्र पुराद्वह्निर्वटतरोरधः श्रीपार्श्वप्रतिमाऽस्ति, सा च कर्ष्यते, तस्या विस्तरात् स्नात्रं क्रियते, तेन स्नात्रजलेन स्वशिविरं सिच्यते, ततो जरोत्तरति । ततः कृष्णेन नेमिबचसि कृते सर्वसैन्य सज्जीभूतम् । ततः कृष्णेन युद्धं कुर्वता शङ्खः पूरितः । प्रमुश्रीपार्श्व-दृष्टी जरासंधशिविरं भग्नं, ततो जरासंधो यमगृहं प्रेषितः, ततो जयजयारावो जात । सर्वे भूपाः वृष्णं नेमुः । ततस्तत्र शंखपुरं वासितम् । ततः प्रभोः प्रासादः कारितः । तत्र प्रमु 5 स्थापितः । ततः 'शङ्खेश्वर' इति ग्राम-पार्श्वयोर्नान्नी जाते ।

इति शङ्खेश्वरपार्श्वसम्बन्धः ॥५८२॥

[583] अथ कर्मणि वृषभसम्बन्धः ।

वंगदेशे महापुरे वर्द्धमानो धनी वणिग् दध्यौ-धनं विना नरो न मान्यते । यतः—

यस्यार्थास्तस्य मित्राणि, यस्यार्थास्तस्य वान्धवाः । 10

य र्थाः स पुमान् लोके, यस्यार्थाः स च जीवति ॥१॥

द्विगुणं त्रिगुणं विचं भाण्डक्रयविचक्षणाः ।

प्राप्नुवन्त्युद्यमाल्लोका दूरदेशान्तरं गताः ॥२॥

सुभीताः परदेशस्य बह्वालस्याः प्रमादतः ।

स्वदेशे निघ्नं यान्ति, काकाः कापुरुषा मृगाः ॥३॥ 15

एवं ध्यात्वा वर्द्धमानः शुभवेलायां लक्ष्मीसुपार्जनाय शकटं क्रयाणकैर्भूत्वा चचाल । तस्य मार्गे गच्छतः संजीवकनन्दको वृषभौ पीनस्कन्धौ वसतः । श्रेष्ठी मनसा विशिष्टचारिपानीयादि ददाति पालयति च । यमुनाया संजीवकः कर्दममग्नस्कन्धोऽसमर्थचरणो जातः । भग्नचरणं मृत प्रायं वृषभ ज्ञात्वा वर्द्धमानो जगौ परिवारस्य पुरः, अत्र तु बहवः श्वापदा सन्ति, सार्थ-स्योपद्रवं करिष्यन्ति, तेनास्य वृषभोपान्ते रक्षार्थे जनास्त्रयस्तिष्ठन्तु, अपरः सार्थश्चलति यतः— 20

न त्वल्पस्य कृते भूरि नाशयेन्मतिमान्नरः ।

एतदेवात्रपाण्डित्यं यत् स्वल्पाद्भूरिरक्षणम् ॥४॥

एवं प्रोक्त्वा [च्य] संजीवकस्य रक्षाकृते नरत्रयं संयोज्य चलितो वर्द्धमानो परं वृषभं शकटे नियोज्य वसन्तपुरे गतः । इतो बह्वाप्रायं व्रन दृष्ट्वा ते नराः दिनत्रयं स्थित्वा वसन्तपुरे गत्वा वर्द्धमानश्रेष्ठिनः पुरो जगुः—संजीवको मृतो, न श्वसिति, तेन तत्र मुक्तः । श्रुत्वैतत् श्रेष्ठो खेदं कृत्वा पुनः शोकमुमोच । इतो बहुसिंहव्याघ्रादिजीवेषु दुष्टेष्वपि सत्सु जीवितव्यबलात् यमुनावातैः सज्जीभूतो रोचमानां चारिं । चरन् यथे । चारिं पिबन् मत्तोऽभूत् । नन्दका वृषो गृहे पोष्यमाणोऽपि यत्नेन रक्ष्यमाणो मृतः । ततोऽन्येषुः श्रेष्ठी पुनरपरौ वृषभौ शकटे नियोज्य ततः पुराश्चलन् यमुनातटे समागतस्तं वृषभं संजीवकं पीनं दृष्ट्वा प्राह— 25

अरक्षितं तिष्ठति दैवरक्षितं, सुरक्षितं दैवहृतं चिनक्ष्यति ।
जीवित्यनाथोऽपि वने विसर्जितः कृतप्रयत्नोऽपि गृहे न जीवति ॥५॥

ततः तं वृषभं स्वगृहे निनाय श्रेष्ठी ।

इति कर्मणि वृषभसम्बन्धः ॥५८३॥

6

[584] अथ परवंचने आषाढभूतिसम्बन्धः ।

देवपुरे देवशर्मा परिव्राट् धनी वसति स्म । स च कस्यापि न विश्वसिति धनगमनभयात् । एकदा धूर्त आषाढभूतिस्तत्रागतो मिलति स्म । तस्य प्राह—ससरोऽसरो मया दृष्टस्तेनाहं कस्यापि -तापसादेः शिष्यो भविष्यामि । जीवित तु -वृणाग्निबुद्धं, लक्ष्मीश्चपला, संयोगास्तु पक्षिण इव । ततो देवशर्मणा वैरागी मत्वा दीक्षितः स्वशिष्यकृतः । पर द्रव्यगमनभयात्त मदी द्वारे ज्ञापयति रात्रौ । क्रमादाषाढभूतिना तस्य पार्श्वे धनभृता वासनिका ज्ञाता; लातुं तां ववाञ्छ ।

10

एकदा देवशर्माणमभ्येत्य यजमानः प्राह—अहं चन्द्रपुरे बहून् जनान् जेमयिष्यामि धनं च दास्यामि तेभ्यः । त्र पादावधारयध्वम् । ततस्तद्वचो मानितं । अन्यदा देवशर्मा शिष्य-युतश्चचाल । तां वासनिकां वञ्चैर्वैष्टयित्वा चलति । अत्रान्तरे नदी समागता । देवशर्मा जगौ इदं शंबल विद्यते तेन त्वं गृहाण, अत्र तिष्ठाह मलोत्सर्गं कृत्वा समेष्यामि शीघ्र । देवशर्मणि गते आषाढभूतिस्तां लात्वा नष्ट । देवशर्मा तु हुडयोर्बुद्धं विलोकयन् यावत्तत्रागतं तावत् शिष्यमदृष्ट्वा दुःखं चक्रे, मया मौढ्यादीदृशः शिष्य कृतः ।

15

इति परवंचने आषाढभूतिसम्बन्धः ॥५८४॥

[585] अथ लौल्ये जंबूकसम्बन्धः ।

एकस्मिन् नदीतटे हुड्युगं युद्धं कर्तुं लग्न । अथ रोषेण हुड्युगं दूरमपस्त्यापस्तस्य भूयोऽपि समेत्य ललाटपट्टाभ्या मिथः प्रहरति स्म । तयोर्ललाटयो रुधिर निर्गच्छद्भूत् । इतस्तत्रको जम्बूकः समागात् । स च लौल्याद् रुधिरधारां पतन्तीं वीक्ष्य द्वयोरन्तरे प्रविष्य रुधिर पिबति स्म । अथ तयोः शिरःसंपाते मध्यगतो जंबूको मृत । अतो द्वयोः कलिं कुर्वाणयोरन्तरे न प्रवेष्टव्यं जंबूकवत् । इति लौल्ये जंबूकसम्बन्धः ॥५८५॥

20

[586] अथ दंभे कौलिकसम्बन्धः ।

वद्धनपुरे एकः कौलिको लक्ष्मीवान् वसति । तस्य मित्रं रथकारोऽस्ति विद्वा । एकदा कौलिको देवतायतने गतः । तत्रोत्सवं कृत्वा पश्चादागच्छन् वातायनस्थां राजकुमारीं सुरूपां दृष्ट्वा मोहितः । यतः—

25

यत्रोदकं, तत्र पतन्ति हंसा, यत्रामिषं तत्र पतन्ति शृङ्गाः ।
यत्रार्थिनस्तत्र रमन्ति वेश्या, यत्राकृतिस्तत्र गुणा वसन्ति ॥१॥

—कौलिको गृहागतो राजकन्यागतचेतस्को निश्चेष्टकाष्ठो जातः । मित्रेण तच्चित्तस्योऽभिप्रायो ज्ञातः ॥ ततो वर्धकाष्ठैर्गुरुद चरं घटयित्वा गदाचक्रसुदर्शनादिशस्त्राणि कारयित्वा रथकारेण कौलिकायार्पितानि । प्रोक्त त्वमेवमेव कुरु, तव पत्नी राजकन्या भविष्यति । ततः स कौलिको नारायणवेशशस्त्रभृत् गरुडारूढो वर्धकौलिकासचरणेन च गगने गच्छति स्म । मन्नाधिष्ठितकौलिकायोगेन स गरुडो ज्योम्नि याति । कर्षिताया कौलिकाया भूसी तिष्ठति । ततो गरुडारूढः कौलिकः कृष्णवेशास्त्रभृत् वावायनस्थराजकुमार्याः पार्श्वगतः । तथा च कृष्णः आगतो ज्ञातः, मोहिता च, सावग्-स्वामित्व मां परिणय । सावग्-ममाग्रे षोडशसहस्राणि पत्न्यः सन्ति । त्वया किं करोमि । सावग्-अस्मिन् भवे त्वमेवशरण । ततस्तेन गन्धर्वविवाहेन परिणीता । स च कौलिको राज्रावभ्येत्य राजपुत्रीं सेवते स्म । क्रमात् मातृपितृभ्यां पुरुषसेविता पुत्री ज्ञाता । प्रोक्त च मात्रा—

नद्यश्च नार्यश्च समस्वभावास्तुल्यानि कूलानि कुलानि तासां ।
तोयैश्च दोषैश्च निपातयन्ति नद्यो हि कूलानि कुलानि नार्यः ॥२॥

पृष्ट च मात्रा, त्वया किं पुत्रि परपुरुषसेवनें कृतम् ? । साऽवग्-मया कृष्णः परिणीतो-ऽस्ति स्वय । ततो राज्ञ्या रात्रौ कृष्णमागत दृष्ट्वा हृष्टा, पत्युः पुरः प्रोक्तं च कृष्णागमनं । राज्ञा कृष्णं जामातर ज्ञात्वा हृष्टः ।

एकदा राज्ञो वैरं वैरिभिर्जात । राजानो वैरिणः समागतौ, पुरं वेष्टितं वैरिभिः । ततो राज्ञा - सचित्तोऽभूत् । राज्ञोक्त—आत्मनो जामाता कृष्णः समस्ति स च वैरिणो जेष्यति । राज्ञा-पुत्र्याः पुर-प्रोक्त-तव पत्यौ कृष्णे, त्वत्पितुराज्यं यदि वैरिणो ग्रहीष्यन्ति तदा किं-ते भविष्यति । ततस्तया पत्यु पुर प्रोक्त । स च सशये पतितोऽपि साहस कृत्वा गरुडमारुह्य वैरिणो जयाय । कौलिकेन ध्यातम्—

निविषेणापि सर्पेण कर्तव्या महती फणा ।
विषं भवतु मा भूयात् फ[णा]टाटोपो भयङ्करः ॥३॥

तत कृष्णरूपः स प्राह—प्रिये दुःखं न कार्यं, वैरिणो जेष्यन्ते मया । ततो द्वितीयदिने गरुडमारुह्य वैरिण प्रति यदा चचाल कौलिकः तदा कृष्णो दध्यौ कदाचिदयं कौलिको जेष्यते वैरिभिस्तदा लोका गदिष्यन्ति कृष्णो भग्नः । ततः कृष्णः कौलिकशरीरमधिष्ठाय तथा युद्धं चक्रे यथा वैरिणो नष्टाः । केचन सेवका राज्ञो जातः । जयकारोऽभूत् । यतः—

सुप्रयुक्तस्य दंभस्य प्यन्तं न गच्छति ।
कौलिको विष्णुरूपेण राजकन्यां निषेवते ॥४॥

इति दम्भे कौलिकसम्बन्धः ॥५८६॥

[687] अथ उपाये काकीसम्बन्धः ।

एकस्य सरसस्तीरे वटवृक्षे काक्या मालकः कृतः । तस्मिन् मालके काकी अण्डकानि सुञ्चते । 30

अहो अपूर्व किमपि याति व्योम्नि, तदा कोलाहलं श्रुत्वा कम्बुध्रीवोऽवग्-भो सुहृदौ । लोका
कोलाहलं किं कुर्वन्ति । त जल्पन्त श्रुत्वा लोका जगुः—अरिष्टमेतत्पुरस्य करिष्यत्यतो हन्यताम् ।
ततो लोकैर्लेट्टुभिराहत्याहस्य पातितो मुवि खंडश. कृतश्च स । सुहृदौ स्वं जीव लत्वा नष्टौ ।

इति हितवाक्ये कच्छपसम्बन्धः ॥५६०॥

8 [691] अथ अनागतमति-प्रत्युत्पन्नमति-यद्भविष्यसम्बन्धः ।

कस्मिंश्चिज्जलाशये अनागतविधाता प्रत्युत्पन्नमतिः यद्भविष्यश्च त्रयो मत्स्या वसन्ति । एकदा
तस्य सरसः पार्श्वे गच्छद्भि मत्स्यबंधकैरुक्त—अयं ह्रदो बहुमत्स्यपूर्णोऽस्ति तेनात्र मत्स्या गृह्णन्ते ।
एकेनोक्तं प्रातरत्रागत्य गृहीष्यते मत्स्या । एतदाकर्ण्य अनागतविधाता द्वयोः पुरः प्राह—कल्पेऽमी
निष्कापयन्ति । आत्मनो धरिष्यन्ति हनिष्यन्ति । प्रत्युत्पन्नमतिः प्राह—सत्योचमन्यत्र गम्यते ।

10 उक्तं च—

परदेशभयाद्भ्रीता बहुमाया नपुंसकाः ।

स्वदेशे निधनं यान्ति काकाः कापुरुषा मृगाः ॥१॥

यस्यास्ति सर्वत्र गतिः स कस्मात्, एकत्रत्रात्रेण हि याति नाशम् ।

तातस्य कूपोऽयमिति ब्रुवाणाः, क्षारं जलं कापुरुषाः पिवन्ति ॥२॥

16 यद्भविष्योऽवग्-तदा हसित्वा अहो भवद्भ्यां सम्यग् चिन्तितं मंत्रितं च वचन श्रुतेः ।
एतत्पितामहं सरस्यक्तुं न युक्तं । आयुःश्रयादन्यत्र गतैरपि न लुट्यते । ततोऽह न यास्यामि ।
युवयोर्यद् रोचते तत् क्रियते । तत् अनागतमतिप्रत्युत्पन्नमति अन्यत्र जलाशये गतौ सपरि-
वारौ । प्रातर्भेनिकैस्तत्रत्य जल चिद्योड्य यद्भविष्यः सकुटुबो धृतः स बिनाशितस्तै । उक्तं च—

अनागतविधाता च प्रत्युत्पन्नमतिश्च यः ।

द्वाचेनौ सुखमाधत्ते यद्भविष्यो विनश्यति ॥३॥

इति अनागतमति प्रत्युत्पन्नमतिर्यद्भविष्यसम्बन्धः ॥५९१॥

[692] अथ चटिकासम्बन्धः ।

एकस्मिन् वने चटकदंपती वसतः स्म । चटिकया वृक्षे मालक कृतः, प्रसन्नो जातः ।
गजेनागत्य तथा धूनितो यथा तस्या अपत्यानि मृतानि । एवं चटिका रोदिति एवं पुनः पुनः
26 मालके भवने चटिका प्रति चटकः प्राह—किं क्रियते अत्रान्तरे तत्रागत. कूटः पद्मो, वा
ददन्वी प्राह—किं वृथा रुदितेन । च—

नष्टं मृ तिक्रान्तं नानुशोचन्ति पण्डिताः ।

पण्डितानां च मूर्खाणां, विशेषोऽयं : :-॥१॥

रोहितव्य, क्रिया कार्या स्वशक्तितः । ममापि संतानमनेन हतम् । तद् दुःखं
ममाप्यस्ति । सावग्-मातुरपत्यानां मृतेरतीव दुःख जायते । काष्ठकूटः प्राह-सत्यमुक्तं त्वया,
तत्पश्य मे बुद्धिप्रपञ्चम् । मम सुहृद् वीणारवा मन्त्रिकास्ति तीक्ष्णहृन्डा, तथा च गज आकुलः
क्रियते । ततो मन्त्रिका आहूता कार्यं प्रोक्तं तस्या अग्रे । मन्त्रिकावग्-ते वचः प्रमाणं परं मम
मेघनादो भेकः सुहृद् वर्तते । स चाकार्यते मोपि भेक आकारितः । चटिकाऽपत्याइनतस्वरूपं
प्रोक्तं तस्याग्रे । ततः काष्ठकूट प्राह-भो मन्त्रिके वीणे ! तथा कुत यथा गजो व्याकुलो भवति ।
मन्त्रिकया तत्प्रतिपन्नं काष्ठकूटोऽवग्-तस्य नेत्रे कर्षयिष्यामि । भो भेक ! त्वं गर्तायां गत्वा शब्दं
कुरु तथा वारिलोभादधीभूतो गजस्तस्या पतित्वा श्रियते । ततो मन्त्रिका गजो व्याकुलोकृत ।
काष्ठकूटेन चंचवा नेत्रे कर्षिते । ततोधीभूतो गजः वृषार्तां मेघशब्दं श्रुत्वा जलध्रान्त्या गर्तांघ
पपात मृतः । उक्तं च—

5

10

चटिका काष्ठकूटेन मन्त्रिका सह ददुरैः ।
महाजनविरोधेन कुंजरः प्रलय गतः ॥२॥

इति सामान्येनापि वैरं दुःखाय स्यात् । इति चटिकामम्बन्धः ॥५९२॥

[593] अथ स्वपराभव-समुद्रजयनोपरि टिट्ठिमसम्बन्धः ।

समुद्रोपकण्ठे टिट्ठिमदपती वसतः स्म । अन्यदा टिट्ठिभ्योक्तं पत्यु पुरः-स्वामिन् । मम
प्रसवावसरोऽस्ति कुत्र स करिष्यते मया । टिट्ठिभः प्राह-अत्रैव रुचिर दृश्यते, अन्धे पार्श्वे
टि म् । टिट्ठिभो प्राह-रुदाचिद्राद्धिरडकान्यपहरिष्यति तदात्मनो का गतिः ? टिट्ठिभोऽवग्-
समुद्रो मया सम वैरं न करिष्यति । यतः—

15

को गृह्णाति फणिमणि ज्वलमान तेजसा भुजंगस्य ।
यो दृष्ट्वैव प्रहरति, दुरासदं क्रोपयति कस्तम् ॥१॥
यः पराभवसत्रस्तः स्वस्थानं विजहौ (सत्यजेत्) नरः ।
तेन चेन्पुत्रिणी माता तद्वन्ध्या केन कथ्यते ॥२॥

20

टिट्ठिभ्यवग्-सत्यमुक्तं, पर वाद्धि बली विद्यते । टिट्ठिभोऽवग्-किं क्रियते वराकेन ? पतत्
श्रुत्वा अन्धिर्दध्यो-अहो गर्वः टिट्ठिभस्य वराकस्य । यतः—

स्वचित्तकल्पितो गर्वः शक्यते केन वारितुम् ।

उत्किप्य टिट्ठिभः पादौ शेते भङ्गभयाद् भुवः ॥३॥

25

तन्मया कौतुक विलोकयिष्यते । अन्यदा टिट्ठिभो अडकानि मुक्त्वा चुण्यर्थं गता । समुद्रो
बेलाव्याजेन तानि जहार । टिट्ठिभो तत्रागता स्वाण्डकानि वाद्दयांपहतानि दृष्ट्वा पतिं प्रति प्राह—
स्वामिन् । मयोक्तं समुद्रोऽण्डकानि हरिष्यति, समुद्रेणापहतानि, त्व तस्य किं करिष्यसि । टिट्ठिभः

प्राहेति प्रिये ! मम चेष्टितं विलोकय, तथा करिष्ये यथा विभ्यन् वाद्भिरेण्डकान्यर्पयिष्यति नः ।
टिट्ठिभी प्राह असमर्थेन पुंसा समर्थस्य किं स्यात् । यतः—

पुंसामसमर्थानां उपद्रवायात्मनो भवेत्कोपः ।
पिठरं क्वथदतिमात्रं निजपार्श्वनिव दहतितराम् ॥४॥

अविदित्वात्मनः शक्तिं परस्य च समुत्सुकः ।
गच्छन्नभिमुखो नाशं याति वद्धौ पतङ्गवद् ॥५॥

टिट्ठिभः प्राह—सैवं वद प्रिये ? । उक्तं च—

वालस्यापि रवेः पादाः पतन्त्युपरिभूभुताम् ।
तेजसा सह जातानां वयः कुत्रोपयुज्यते ॥६॥

10 टिट्ठिभी जगौ—कान्त ! कथं महदब्धेः पराभवः स्यात् । टिट्ठिभोऽवगं—
अनिर्वेदः श्रियो मूलं, चंचूर्मे लोहसन्निभा ।
अहोरात्राणि दीर्घाणि समुद्रः किं न शुष्यति ॥७॥
दुरधिगमः परभागो यावत् पुरुषेण पौरुषं न कृतम् ।
जयति तुलामधिरूढो मास्वानपि जलदपटलानि ॥८॥

15 टिट्ठिभी प्राह—यद्यन्धिना सह वैरं करिष्यते तदा सर्वान् पक्षिणः आकारय । ततश्चञ्चु-
भिर्धूलिं क्षिपाब्धौ । यतः—

बहूनामप्यसाराणां, समुदायो हि दुर्जयः ।
तृणैर्वेष्ट्यते रज्जूर्यया नागोपि बध्यते ॥९॥

20 ततो टिट्ठिभेन चक-सारस-चक्रवाकादयो विहङ्गमा आकारिता । प्रो स्वपराभव-
सम्बन्धः । ते पक्षिणः प्रोचु—वयमसमर्थाः, समुद्रः कथं शुष्यते ? वृथा प्रयत्नेन । उक्तञ्च—

अचलं प्रोन्नतं शत्रुं, यो याति मदमोहितः ।
युद्धार्थं स निवर्तेत, शीर्णदन्तो गजो यथा ॥१०॥

ततः आत्मनः स्वामी गरुडो विद्यते । ततः सुस्वामिवलात् समुद्रस्य शिक्षां ददाति । ततस्त्वै-
वेनतेयस्य दुःखं ज्ञापितम् । अधुनाऽन्धिना पराभवः कृत आत्मजातेः, अन्येपि करिष्यन्ति । यतः—

25 एकस्य संवीक्ष्य, करोत्यन्योपि गर्हितम् ।
गता तिको लोकः, न लोकः पारमार्थिकः ॥११॥

राजा बंधुरबंधूनां, राजा चक्षुरचक्षुषाम् ।

राजा पिता च माता च, राजा रात्रिहरो (?) गुरुः ॥१२॥

सर्वेषां पक्षिणां राजा, त्वमसि गरुडोत्तम ! ।

कुरुते न तथांभोधिर्यथा शोषं प्रयास्यति ॥१३॥

ततो गरुडः सचिन्तो यावद्भूत् तावत् कृष्णस्य दूतो गरुडभाकारयितुमागात् दैत्ययुद्धहेतवे । 5
ततो गरुडः कृष्णपार्श्वे प्राह—टिट्टिमस्य अण्डानि समुद्रेणापहृतानि बालय । यतः—

यो न वेत्ति गुणान् यस्य, न तं सेवेत पण्डितः ।

न हि तस्मात् फलं किञ्चिद्, सुकृष्टादूपरादिव ॥१४॥

ततः कृष्णोऽवगू—भो गरुडः ! त्वया सत्यमुक्तम् । यतः—

भृत्यापराधे यो दण्डः, स्वामिनो जायते यतः ।

10

तेन लज्जापितस्योत्था तु भृत्यस्य स्वामिनो भवेत् ॥१५॥

ततो गरुडादिपरिवारयुक् कृष्णः समुद्रकण्ठे गत्वा आप्नेयं शरं घनुषि आरोप्याब्धिं
प्रत्यवगू—टिट्टिमस्याण्डकान्यपय, नो चेदनेन शरेण त्वां स्थलं करिष्यामि । ततः समुद्रो विभ्यन्
टिट्टिभाण्डानि पश्चाद्दौ, जगौ चाऽतो नापराध करिष्ये । ततः सर्वे स्वस्वस्थानं ययुः । उक्तं च—

शत्रोर्विक्रममज्ञात्वा, वैरमारभते तु यः ।

15

स परामवमाप्नोति, समुद्रः टिट्टिभाद्यथा ॥१६॥

इति स्वपराभव समुद्रजयनोपरि टिट्टिमसम्बन्धः ॥५९३॥

[594] अथ पापे पापबुद्धिसम्बन्धः ।

भीमपुराद् धर्मर्षुद्विपापबुद्धी सुहृदौ विचार्य धनार्जनाय चलिता । धनसुपार्यं पश्चात्
स्वगृहं प्रति चेलुस्तवरित । यतः—

20

प्राप्तविद्यार्थशिन्पानां देशान्तरनिवासिनाम् ।

क्रोशमात्रोऽपि भूभागः शतयोजनवद् भवेत् ॥१॥

मार्गे पापबुद्धिर्धर्मबुद्धिं प्रत्यवगू सर्वं धनं गृहे न नीयते । विनो वाधवा मार्गधिष्यन्ति,
चेन पुराद्बहि न्यासीक्रियते धनं कियत् । यतः—

न वित्तं दर्शयेत् प्राज्ञः कस्यचित् स्ववपमप्यहो ।

मुनेरपि यतस्तस्य दर्शनाच्चलते मनः ॥२॥

25

यथामिषं जले मत्स्यैर्मक्ष्यन्ते श्वापदैर्भुवि ।

आकाशे पक्षिभिश्चैव तथा सर्वत्र वित्तवान् ॥३॥

ततस्तौ किञ्चिद्घनं प्रामाद्वचिर्न्यासीकृत्य गृहमागतौ । एकदा रहो रात्रौ पापबुद्धिना तत्र गत्वा घनं गृहीतं । गतां पूरयित्वा स्वालये आगात् । अन्येभ्यः धर्मबुद्धिः प्राह—घनं विना सीदामि । तेन धनमानीयते । पापधीः प्राह—गम्यताम् । ततो द्वावपि घनं लातुं गतौ । घनस्थानं घनरिक्तं दृष्ट्वा प्रथममेव पापबुद्धिः शिरस्ताडयन्नाह त्वयैव घनं गृहीतं धर्मबुद्धे ! नान्येन । यतोऽन्य. कोपि न वेत्ति । धर्मबुद्धिः प्राह—[भो दुरात्मन्, मैत्रं वद, नैनञ्चौरकर्म करोमि] त्वया गृहीतं मायां कुर्वाणोऽसि त्व, अहं तु धम्मंयीः कस्यापि तुगमप्यदत्तं न गृहामि । यत.—

मातृवत् परदारणि पद्गव्याणि लोषुवत् ।

आत्मवत् सर्वभूतानि वीक्षन्ते धर्मबुद्धयः ॥४॥

एवं द्वावपि विचरमानौ राजकुले गतौ मिथो दूषणानि प्रोचतुः । अथ धर्माधिकारिभिः प्रोक्त-दिव्यं क्रियताम् । तदा पापबुद्धिः प्राह—अहो न दृष्टो न्याय. सन्यग् भवद्भिः । उक्तं च—

विवादे त्वेष्यते पत्रं, तदभावे च साक्षिणः ।

साक्ष्यभावे ततो दिव्यं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥५॥

यद्भविष्ये मे वनदेव्येव साक्षिष्यस्ति । सा च सन्यग् वक्ष्यति चौरं । ततस्तैरुक्तं मुक्तं त्वया । उक्तं च—

अन्त्यजोऽपि यदा साक्षी, विवादे संप्रजायते ।

न तत्र विद्यते दिव्यं, किं पुनर्यत्र देवता ॥६॥

ततो मानित्तमधिकारिभिः प्रातर्जनदेवता प्रक्षयते । पापबुद्धिना रात्रौ छत्रं पिता स्थापितः शमीकोटरे । प्रोक्तं च त्वयैव प्रोक्त्यं धर्मबुद्धिर्घनं ललौ । द्वितीयदिने धर्मबुद्धिः पापधी अधि- कारिणोऽन्ये वह्बो लोकाः घनं गता । वनदेव्याः पूजां कृत्वा श्रोत्रं—भो वनदेवते ! येन घनं गृहीतं तत् कथय । ततः शमीकोटरात् शब्दो निस्ससारेति धर्मबुद्धिर्घनं ललौ । ततो यदाधि- कारिणो जगुस्त्वया घनं गृहीतं । तदा धर्मबुद्धिना शमी वह्निना ज्वालितः । शमीतरो ज्वलति अर्धदग्धांग पापधीपिता स्फुटिताक्षः शमीकोटरान्निर्ययौ । ततोऽधिकारिभिः प्रोक्तं—मेष्टिभेतत्किं त्वया वृद्धत्वे पाप कृतं । श्रेष्ठयाह—पुत्रेण कारितोऽहं । ततो हस्किनः पापधीः । सर्वं घनं ददौ धर्मबुद्धिसत्कं । पापबुद्धिसम्बन्धिराज्ञा गृहीतं । पापबुद्धिः स्वदेशान्भिकासितः । उक्तं च—

धर्मबुद्धिः कुबुद्धिश्च द्वावेतौ विदितौ भुवि ।

पुत्रेण मारितः, पाप-बुद्धिना घनलोभतः ॥७॥

इति पापे, पापबुद्धिसम्बन्धः ॥५९४॥

[३१५] अथ स्वीयपापभवने बकसम्बन्धः ।

उपायं चिन्तयेत् प्राज्ञस्तथाऽपायं च चिन्तयेत् ।

पश्यतो बकमूर्खस्य, नकुलेन हता वक्राः ॥१॥

कस्मिंश्चिद् वने वृक्षे वकागित्तुष्टन्ति । तस्य तरो कोटरे सर्पस्तिष्ठति । स चाहिर्जातमात्रान् बकबालकान् भक्षयति स्म । ततो दुःखितो बको जलाशयतीरे गत्वा गेदिति । कुलीरोऽवग-
बक ! कथं रुद्यते ? । बकेन तस्य दुःख[स्व]रूपं प्रोक्तं । कुलीरो दृष्ट्वा अयं मम सहजो वैरी विद्यते ततस्तथा वच्मि यथा सत्यान्वृतं भवति । बका अपि वैरिण क्षयं यान्ति, अहिरपि च । ततो मधुरं प्राह—

नवनीतां समां वाणीं, कृत्वा चिचं तु निर्दयम् ।

तथा प्रबोध्यते शत्रुः, सान्वयो म्रियते यथा ॥२॥

तत कुलीरोऽवग-अतो मत्स्यमांसखण्डानि लात्वा नकुलवर्त्मत सर्पकोटरं यावत् सुख [यथा नकुलस्त दुष्टसर्पं विनाशयति] त्वमपि स्वभक्षणाय गृहाण । ततस्तेन कुलीरोक्तं कृतम् । ततो नकुले मांसलुब्ध प्रथम सर्पं गृहीत्वा जघान । अतो वैरिणः पुर स्वगुह्यं न [प्र]काश्यम् । इति स्वीयपापभवने बकसम्बन्धः ॥५९५॥

[५१६] अथ मिथच्छले तुलाभार सहस्रसम्बन्धः ।

पद्मपुरे जीर्णघनश्रेष्ठी क्रमाद् बग्निरो भूत्वा धनमुपार्जयितु दूरदेशं यियासुरभूत् । यत.—
यत्र देशे[ऽथवा]स्थाने, भोगान् भुक्त्वा स्वर्गीयतः ।

तस्मिन् विभवहीनो यो, वसेत् स पुरुषाधमः ॥१॥

ततो लोहमयी तुला भारसहस्रघटिता धनदवणिजो गृहे प्रहणके मुक्त्वा धनं लात्वा च सोऽचाळीत् । ततो विदेशाद्भनमुपाज्यं यदागतः श्रेष्ठी धनदस्याभे प्राह—धनं सव्याजं गृहाण, निक्षेपकृता तुला दीयताम् । धनदोऽवग- तुला मूषकैः खादिता । ततः श्रेष्ठी आक्रान्तोपनं कृत्वा धनदपुत्रं नीत्वा नदीस्नानकरणमिषेण नद्यां गतः । तत्र वृक्षकोटरे धनदपुत्रं दृष्टं स्थापयित्वा धनदगृहे स्नानं कृत्वागात् । धनदोऽवग-मम पुत्र क्वास्ति । जार्णः प्राह—स्नानं धुर्वनं नद्यां शे[श्ये]नेनापहृतः । धनदोऽवग- जीर्णश्रेष्ठीत्रिद कूट किं जल्पयते ? । बालक श्येनः कथमुत्पाट्यते । पुत्रमर्पय न चेत् त्वा राजकुले नेष्यामि । जीर्ण. प्राह—यथा मम तुला लोहमयी महती मूषकैः खादिता तथा तव पुत्रोऽपि श्येनेनापहनः । राजकुले गतौ । तत्रापि न्यायो जातः । द्वयोरग्रे प्रोक्तं धनद त्वमस्मै तुलां वितर । जीर्णस्ततस्तुभ्यं पुत्रं दास्यति । ततो धनदेन तुला दत्ता जीर्णाय । जीर्णेन धनदाय धनदपुत्रो दत्तः ।

तुला भारसहस्रस्थं यत्र खादन्ति मूषकाः ।

तत्र श्येनो हरेद्भालं न वि ।ोऽत्र विद्यते ॥२॥

इति मिथच्छले । भारसहस्रसम्बन्धः ॥५९६॥

[597] अथ अनागतचिन्तने लोमांतकसम्बन्धः ।

अनागतं यः कुरुते स शोभते [न शोभते] यो न करोत्यनागतम् ।

वने वसन्तस्य जराप्युपागता विलस्य वाचा न कदापि निसृता ॥१॥

वने सिंहो वसति स्म । स त्वेकदा भक्ष्यं न प्राप । ततो महतीं गुहां दृष्ट्वा दध्यौ-नूनमस्यां

6 गुहाया राज्ञौ सत्त्वानि स्थास्यन्ति । ततोऽहं निश्चृतं तिष्ठामि । ततः सिंहस्तत्राऽस्थात् ।

इतो गुहास्वामी दधिपुच्छोनाम लोभातक [शृगालः] आगतो गुहाद्वारे । सिंहपदानि

प्रविशन्त्यपश्यत् । न निगच्छन्ति । लोमातको दध्यौ-अस्यां गुहाया सिंहो विद्यतेऽधुना, ततो

मया सम्यक् कथं ज्ञास्यते । एवं ध्यात्वा स लोभातको द्वारस्थ एव पृक्कुं लग्न इति भो गुहे !

यदि त्वं मामाह्वयसि तदाह मध्ये समेष्यामि, नो चेद् द्वितीयया गुहायां यास्यामि । एवं

10 पुनः पुनः जल्पन्तं श्रुत्वा सिंहो दध्यौ-अथमाकारणं वित्तं नैवात्रायाति । ततः सिंहो जगौ-
भो लोभातक ! आगच्छ आगच्छ । ततः सिंहशब्दं श्रुत्वान्येपि सत्त्वा दूरं नष्टाः । ततो
लोभातको जगौ—"अनागतं यं कुरुते स शोभते" इदं काव्यं प्रोच्य गुहाया न गतः । ततश्चिरं
जिजीव लोभातक । सिंहो बुभुक्षितोऽन्यत्र गतः ।

इति अनागतचिन्तने लोमांतकसम्बन्धः ॥५९७॥

[598] अथ स्वजातिनिकन्दनपापे गङ्गदत्तमेकसम्बन्धः ।

बुभुक्षितः किं न करोति पापं, क्षीणा नरा निष्करुणा भवन्ति ।

आख्याहि भद्रे प्रियदर्शनस्य, न गंगदत्तः पुनरेति कूपम् ॥१॥

एकस्मिन् कूपे गंगदत्ताहो भेकोऽवसत् । अन्यैर्भैकैरद्वेजितो दध्यौ-इतो निर्गत्य भेकानु-
पायात् हन्मि । यतः—

20 आपदि येनाऽपकृत, येन च हसितं दशासु विषमासु ।

अपकृत्य तयोरुभयोः पुनरपि जातं नरं मन्ये ॥२॥

एवं विमृश्य अरघट्टोमारुह्य भेकः कृपाद्वह्निर्निगत्य कृष्णसर्पस्य विले प्रविष्टः । भेकं निर्भय-
मागच्छन्तो दृष्ट्वा सर्पः प्राह—भो प्रियदर्शनात्रागच्छ किं कार्यं तव । भेकोऽवग्—अहं भेकोऽस्मि
गंगदत्ताहः त्वत्सकाशे मैत्र्यर्थमागाम् । सर्पे प्राह अश्रद्धेयमेतत्—

25 यो यस्य जायते वध्यः स स्वप्नेऽपि कथंचन ।

न च तत्पार्श्वमभ्येति तत्किमेवं प्रलब्धसि ॥३॥

भेकोऽवग्—सत्यमिदं प्रोक्तं त्वया, परं स्वजात्याह पराभूत, तनस्तस्मात् निकन्दनाय तव
पार्श्वं समागमम् । यतः—

वनेऽत्र समागता जरा, विलस्य वाची न कदापि भेभ्रुता । — इति क्वचिद् ।

सर्वनाशे समुत्पन्ने नामपि संशये ।

अपि शत्रुं प्रणम्योच्चै, रक्षेत् प्राणान् धनानि च ॥४॥

सर्पोऽवगू—वैरिणः कुत्र सन्ति । भेकोऽवगू—कूपे सन्ति । सर्पोऽवगू—तत्र कथं गम्यते । कथं ते दायादाः [भक्षयिष्यते] । भेकोऽवगू—अहं विश्वास्य दर्शयिष्यामि दूरतो यान् तान् त्वया भक्षणीया । ततो भेको गंगदत्तः सर्पं अरघट्टघटमार्गेण कूपमध्ये नीतवान् । ततो भेकेन 5 वृंशिता भेका भक्षिता सर्पेण । अथ भेकाभावे सर्पोऽवगू—तव वैरिणो भक्षिता मया । ततोऽहं बुभुक्षितोऽस्मि, प्रयच्छ भक्ष्यं, यतोऽहं स्वयानीतोऽस्मि । गगदत्तोऽवगू—भद्रं कृतं मत्कार्यं, त्वं स्वस्थाने गच्छारघट्टघटोमार्गेण । सर्पः प्राह—मदीयं विलम्बयै रुद्धं भावि, तेनात्रस्थस्य मम स्ववर्गादेकैकं भेकं प्रयच्छ प्रतिदिनं नो चेत् सर्वानपि भक्षयामि [भक्षयिष्यामि] । ततो गंगदत्तो चिभ्यन् दध्नी—मया किमकार्यं कृतम् । असौ वैरी अत्रानीतो मौढ्यात् यदि किं जल्पते सम्मुखं 10 तदा सर्वान् मया सह भक्षयत्यहि । यतः—

अमित्रं ते मित्रं धीर्याभ्यधिकमात्मनः ।

स करोति निःसंदेहः स्वयं च विपमक्षणम् ॥५॥

तत्र म्येकैक सर्पायास्मै प्रतिदिनं । उक्तं च—

सर्वनाशे त्पन्ने, अहं त्यजति पण्डितः ।

न स्वल्पस्य कृते सर्वं नाशयेन् मयै स्थितः ॥६॥

एवं ध्यात्वा स्वजातित एकमेकं भेक सर्पाय ददाति गगदत्तः । परोक्षे अपरमपि सर्पो- 5 ऽवसरे भक्षयति । एकदा गंगदत्तपुत्रोपि बुभुक्षितेन भक्षितोऽहिना तत् ज्ञात्वा गंगदत्तो विलापान् करोति । ततो गंगदत्तपत्न्यामिहितं—कान्त । असौ सर्पो यथा निष्काश्यते मार्यते वा तथा कुरु, किं रोदनेन । वैरी स्वगृहे आनीतो मुधा स्वजातिनिष्ठापिता । कालेन गच्छता एको गंगदत्त 20 उद्धरितः । सर्पेणोक्तं भक्ष्यं देहि बुभुक्षितोऽस्म्यहम् । त्वयाहमत्रानीतोऽस्मि । गंगदत्तः स्वजी-वितरक्षणाय विचिन्त्याह—भो मित्र । त्वमत्र तिष्ठ, अहमन्यस्मात् कृपात् विश्वास्य विश्वास्य भेका-नानेऽयामि त्वया ते भक्षणीयाः । एवं प्रोक्त्वा गंगदत्तोऽरघट्टघटोमार्गेण निर्गत्यापरकूपे गत । स च भेको यदा नायाति तदा सर्पो गोधां प्रति प्राह—गंगदत्तं विश्वास्यात्रानय । सा च गोधा 25 पश्यन्ती गंगदत्ताविष्टिते कूपे ययी जगौ च—भो गंगदत्त । तव सुहृद् सर्पः तव वर्त्म विलोक-यन्नस्ति । तव विरहात्तस्य प्राणा यान्ति । ततो गंगदत्तोऽवगू गच्छ गोधे ? कथय मम मित्राय “बुभुक्षितः किं न करोति पापं ।”

इति स्वजातिनिकन्दनपापे गगदत्तमेकसम्बन्धः ॥५६८॥

[६९९] अथ मुग्धत्वे रासमसम्बन्धः ।

आगतश्च गतरचैव दृष्ट्वा सिंहपराक्रमम् ।

अकर्णहृदयो मूर्खो यो गत्वा पुनरागतः ॥१॥

[६७७] अथ अनागतचिन्तने लोमांतकसम्बन्धः ।

अनागतं यः कुरुते स शोभते [न शोभते] यो न करोत्यनागतम् ।

३वने वसन्तस्य जराप्युपागता विलस्य वाचा न कदापि निसृता ॥१॥

वने सिंहो वसति स्म । स त्वेकदा भक्ष्यं न प्राप । ततो महतीं गुहां दृष्ट्वा दध्यौ-नूनमस्य

६ गुहाया रात्रौ सत्त्वानि स्थास्यन्ति । ततोऽहं निभृतं तिष्ठामि । ततः सिंहस्तत्राऽस्थात् ।

इतो गुहास्वामो दधिपुच्छोनाम लोभातक [शृगालः] आगतो गुहाद्वारे । सिंहपदानि प्रविशन्त्यपश्यत् । न निगच्छन्ति । लोमातको दध्यौ-अस्यां गुहाया सिंको विद्यतेऽधुना, ततो मया सम्यक् कथं ज्ञास्यते । एवं ध्यात्वा स लोभातको द्वारस्थ एव पूक्तुं लग्न इति भो गुहे । यदि त्वं मामाह्वयसि तदाहं मध्ये समेढ्यामि, नो चेद् द्वितीयस्यां गुहायां यास्यामि । एवं

१० पुनः पुनः जरुपन्तं श्रुत्वा सिंहो दध्यौ-अयमाकारणं विना नैवात्रायाति । ततः सिंहो जगौ- भो लोभातक ! आगच्छ आगच्छ । ततः सिंहशब्दं श्रुत्वान्येपि सत्त्वा दूरं नष्टाः । ततो लोभातको जगौ-“अनागतं यं कुरुते स शोभते” इदं काव्यं प्रोच्य गुहाया न गतः । ततश्चिरं जिजीव लोभातक । सिंहो बुभुक्षितोऽन्यत्र गतः ।

इति अनागतचिन्तने लोमातकसम्बन्धः ॥५९७॥

१६ [६७८] अथ स्वजातिनिकन्दनपापे गङ्गदत्तभेकसम्बन्धः ।

बुभुक्षिताः किं न करोति पापं, क्षीणा नरा निष्करुणा भवन्ति ।

आख्याहि मद्दे प्रियदर्शनस्य, न गंगदत्तः पुनरेति कूपम् ॥१॥

एकस्मिन् कूपे गंगदत्ताहो भेकोऽवसत् । अन्यैर्भेकैरद्वेजितो दध्यौ-इतो निर्गत्य भेकानु-पायात् हन्मि । यतः-

२० आपदि येनाऽपकृतं, येन च हसितं दशासु विषमासु ।

अपकृत्य तयोरुभयोः पुनरपि जातं नरं मन्ये ॥२॥

एवं विसृश्य अरुघट्टोमारुह्य भेकः कूपाद्वहिर्निगत्य कुष्मण्डपस्य विले प्रविष्टः । भेकं निर्भय-मागच्छन्तो दृष्ट्वा सर्पः प्राह-भो प्रियदर्शनात्रागच्छ किं कार्यं तव । भेकोऽवग्-अहं भेकोऽस्मि गंगदत्ताहः त्वत्सकाशे भैद्यर्थमागाम् । सर्पः प्राह अद्वेयमेतन्-

२६ यो यस्य जायते वध्वः स स्वप्नेऽपि कथंचन ।

न च तत्पार्श्वमभ्येति तत्किमेवं प्रजल्पसि ॥३॥

भेकोऽवग्-सत्यमिदं प्रोक्तं त्वया, परं स्वजात्याहं पराभूत्, ततस्तत्त्वां निकन्दनाय तव पार्श्वे समागमम् । यतः-

वनेऽत्र समागता जरा, विलस्य वाची न कदापि निसृता । -इति क्वचिद् ।

सर्वनाशे समुत्पन्ने नामपि संशये ।

अपि शत्रुं प्रणम्योच्चै, रक्षेत् प्राणान् धनानि च ॥४॥

सर्पोऽवगू—वैरिणं कुत्र सन्ति । भेकोऽवगू—कूपे सन्ति । सर्पोऽवगू—तत्र कथं गम्यते । कथं ते दाय्यादाः [भक्षयिष्यते] । भेकोऽवगू—अहं विश्वास्य दर्शयिष्यामि दूरतो यान् तान् त्वया भक्षणीया । ततो भेको गंगदत्त. सर्पं अरघट्टघटमार्गेण कूपमध्ये नीतवान् । ततो भेकेन दर्शिता भेका भक्षिता सर्पेण । अथ भेकाभावे सर्पोऽवगू—तत्र वैरिणो भक्षिता मया । ततोऽहं बुभुक्षितोऽस्मि, प्रयच्छ भक्ष्य, यतोऽहं श्वयानीतोऽस्मि । गगदत्तोऽवगू—भद्रं कृतं मत्कार्यं, त्वं स्वस्थाने गच्छारघट्टघटमार्गेण । सर्पः प्राह—मदीयं विलमन्यै रुद्धं भावि, तेनात्रस्थस्य मम स्ववर्गादैकैकं भेकं प्रयच्छ प्रतिदिनं नो चेत् सर्वानपि भक्षयामि [भक्षयिष्यामि] । ततो गंगदत्तो विभ्यन् दृष्यौ—मया किमकार्यं कृतम् । असौ वैरी अत्रानीतो मौढ्यात् यदि किं जल्पते सम्मुखं तदा सर्वान् मया सह भक्षयत्यहि । यतः—

अमित्रं ते मित्रं वीर्याभ्यधिकमात्मनः ।

स करोति निःसंदेहः स्वयं च विषमक्षणम् ॥५॥

तत्प्रयच्छान्येकैक सर्पायास्मै प्रतिदिन । उक्तं च—

सर्वनाशे त्पन्ने, अर्द्धं त्यजति पण्डितः ।

न स्वल्पस्य कृते सर्वं नाशयेन् मौढ्यमास्थितः ॥६॥

एवं ध्यात्वा न्वजातित एकमेक भेकं सर्पाय ददाति गगदत्तः । परोक्षे अपरमपि सर्पोऽवसरे भक्षयति । एकदा गगदत्तपुत्रोपि बुभुक्षितेन भक्षितोऽहिना तत् ज्ञात्वा गगदत्तो विलापान् करोति । ततो गगदत्तपत्न्याभिहितं—कान्त ! असौ सर्पो यथा निष्काश्यते मार्यते वा तथा कुरु, किं रोदनेन । वैरी स्वगृहे आनीतो मुधा स्वजातिनिष्ठापिता । कालेन गच्छता एको गंगदत्त चद्दरितः । सर्पेणोक्तं भक्ष्यं देहि बुभुक्षितोऽस्म्यहम् । त्वयाहमत्रानीतोऽस्मि । गंगदत्त. स्वजीवितरक्षणाय विचिन्त्याह—भो मित्र ! त्वमत्र तिष्ठ, अहमन्यस्मात् कूपात् विश्वास्य विश्वास्य भेकानानेष्यामि त्वया ते भक्षणीयाः । एवं प्रोक्त्वा गंगदत्तोऽरघट्टघटमार्गेण निर्गत्यापरकूपे गतः । स च भेको यदा नायाति तदा सर्पो गोधां प्रति प्राह—गंगदत्तं विश्वास्यात्रानय । सा च गोधा पश्यन्ती गंगदत्ताविष्ठिते कूपे ययौ जगौ च—भो गंगदत्त ! तव सुहृद् सर्पः तव वर्त्म विलोकयन्नस्ति । तव विरहात्तस्य प्राणा यान्ति । ततो गंगदत्तोऽवगू गच्छ गोधे ? कथय मम मित्राय “बुभुक्षितः किं न करोति पापं ।”

इति स्वजातिनिकन्दनपापे गगदत्तमेकसम्बन्धः ॥५६८॥

[६९९] अथ मुग्धत्वे रासमसम्बन्धः ।

आगतश्च गतश्चैव दृष्ट्वा सिंहपराक्रमम् ।

अकर्णहृदयो मूर्खो यो गत्वा पुनरागतः ॥१॥

- वने सिंहस्य शृगालो मित्रं । एकदा सिं हरि सह युध्यतः शरीरं जर्जरं जातम् ।
गन्तुं न शक्नोति । ततो बुभुक्षितो मित्रं प्रति प्राह—सत्त्वमेकमानय, क्षा , प्राणा
यास्यन्ति । ततः शृगालो भ्रमन् लम् राक्षभं दृष्ट्वा अवगू-भो लम्बकर्ण ! क्षामः कथं त्वम् ।
5 सोऽवगू कुम्भकृद् भारं वाहयति परं किमपि न दत्ते । स्वयं शुष्कानि टृणानि भक्षयित्वा निर्वा
करोमि तेनाहं क्षामोऽस्मि । शृगालो -यदि मदुक्तं कुरुषे तदा तथा करोमि यथा प्रचुरं
भक्ष्यं तव भवति । ततो लंबकर्णः शृगालेन सह चचाळ । अग्रे सिंहस्य नीतस्तदा सिंहश्चपेटां
दातुमुद्यतोऽभूत् । तदा राक्षभो नष्टः स्वस्थाने गतः । सिंहोऽवगू-शृगालं मित्रं प्रति, बुभुक्षा
लम्बा । किं करिष्यते । शृगालोऽवगू-मया तु भक्ष्यं आनीतं, त्वया स भक्षितुं न शक्तः किं
क्रियते । सिंहोऽवगू पुनरानय तं तथा करिष्येऽहं यथा न पश्चाद् ति । ततः शृगालो
10 राक्षभपार्श्वे भो मित्र ! त्व कथं नष्टः । स राक्षभोऽवगू-सिंहो मां हन्तुं धावितस्तेनाहं
नष्टः । शृगालोऽवगू-न सिंहोऽयं किन्तु राक्षभी त्वामालिङ्गितुमनुरागत्वाद्दधाव । त्वं तु नष्टः
ततः ति सा राक्षभी त्वां विना न शेते । ततः स्वदर्शनेन तां प्रीणय । ततो राक्षभेन युग्धत्वात्
शृ : प्रतिपन्नं । गतः सिंहेन चपेटया हतः भवि । ततोऽन्यैरुक्तं आ
गतं । इति मुग्धत्वे राक्षभसम्बन्धः ॥५९९॥

- 15 [600] अनुचितजन्पने भकारसम्बन्धः ।
स्वा त्स्मृज्य यो दंभी सत्यं ब्रूते सुमदधीः ।
सः थाद् यते कुम् रो युधिष्ठिरो यथा ॥१॥

भीमपुरे युधिष्ठिरः कुम्भकारः कस्मिंश्चिदुत्सवे गच्छतो कर्पूरं टे दृढं
। पृथ्वीचन्द्रिका पतिता द् रुद्धा ।

अथ कदाचिद् दुर्भिक्षे पतिते परदेशे चन्द्रपुरे चन्द्रभूपस्य मिलितः । ललाटे प्रहाराकारां
चन्द्रिकां दृष्ट्वा स सेवकः कृत, द्विगुणो प्रासः कृतो राक्षा । अन्यदा परचक्रे समागते राक्षोर्क-
वैरिणं सम्मुख गत्वा युद्धं वैरिणस्त्रासय, त्वया पुरापि युद्धं कृतमस्ति । ततः स प्राह—
वा प्रीच्यते । राक्षोर्क सत्यमेव जल्प । ततस्तेन स्वललाटे चन्द्रिकापतनस्वरूपं
प्रीकम् । ततो राक्षा अर्धचन्द्रदानेन सर्वप्रास गृहीतः सः ।

- 25 इति वसरोचितजन्पने अनुचितजन्पने च कुम्भकारसम्बन्धः ।

[601] अथ मातृहितोपरि सिंहीसम्बन्धः ।

- कस्मिंश्चिद्दने सिंहदम्पती तिष्ठत. स्म । अपत्यानि न भवन्ति । एकदा सिंहेन बालः शृगालो
दृष्टः । स च पुत्रो ममायमिति पत्न्यै दत्तः । क्वं च—त्वया पुत्रवदयं पाळनीयः । ततः सिंही
यामास तं । क्रमात्सिंहा पुत्रद्वयं जनितं । त्रयोऽपि सोदरीभूत्वा तिष्ठन्ति गच्छन्ति । एकदा
30 त्रिभिर्मत्तो गजो दृष्टः । यतः सिंहपुत्रौ धावितु लग्नौ । तदा तृतीयः सिंहीपुत्रः प्राह-भो सोदरी!

अथमात्मनो वैरी नो हनिष्यति । ततस्त्रयोऽपि स्थिताः । गजो गतो । ततः सिंहञ्जी
मातापितोः पुरः प्रोचतुः—गजप्राप्ति—स्वरूपं । आवयोरथ भ्राता गजात् कथं विभेति ? शृगाल-
तयोदपरि कृष्टोऽत्यन्तं । ततः सिद्धाकार्यं शृगा(ळ)पुत्रं प्रति प्रोचे । तव सोदराविमौ तयो-
पुत्रयोः पुरः प्रोक्तम्—अयं युवयोर्भ्राता मिथः कलहं मा कुर्व्वं । ततः शृगालपुत्रो मातुः
पार्श्वे प्राह—मातरहं एताभ्यां भ्रातृभ्यां हीनवल्दः कथं । माता —

शूरोऽसि कृतविधोऽसि दर्शनीयोऽसि पुत्रकः ।
परं यत्र त्वमुत्पन्नो गजस्तत्र न हन्यते ॥१॥
इति मातृहितोपरि सिंहोसंबंधः ॥६०१॥

[602] अथ अविमृश्यवाग्विकरणे रासभसम्बन्धः ।
सुगुप्तं रक्ष्यमाणोऽपि दर्शयेद्दारुणं वपुः ।
व्याघ्ररूपधरस्तादृग्ं वाग्कृते रासभो हतः ॥१॥

पद्मामे रजकस्य शुद्धपटस्य गर्द्धभो धासाभावात् कृशोऽभूत् । इतो रजकेन व्याघ्रचर्मप्राप्तं ।
ततो व्याघ्रपरिधाप्य रासभशरीरो व्याघ्रतुल्य रासभ कृत्वा यवक्षेत्रेषु यवान् चारयामास
रजकः । ततः क्षेत्रेषु लोका व्याघ्र दृष्ट्वा दूरं नश्यन्ति । स च रासभः पीनतनुर्दूरादपि शब्दम-
क[रो]त् । ततो यवपालकै रासभो ज्ञातो व्याघ्ररूपभूत् । एवं सम्यग्ं ज्ञात्वा व्याघ्रो रासभस्तैहत् । 15

आत्मनो मुखदोषेण बध्यन्ते शुकसारिकाः ।
बकास्तत्र न बध्यन्ते मौनं सर्वार्थसाधकम् ॥१॥
इति अविमृश्यवाग्विकरणे रासभसम्बन्धः ॥६०२॥

[603] अथ मौनं वर्गमिति एकतादितापससम्बन्धः ।

एकस्मिन्नदीवदे एकत, द्वित, त्रितं नामानो भ्रातरस्तपस्तपन्ति । तेषां तपसा धौतपोतिकाः 20
आकाशे निराधारा तिष्ठति । अत्रान्तरे मध्यदिने गृध्रेण केनचि लेन मात्सिका घृता । तां
घृतां दृष्ट्वा गृध्रं प्रति एकत प्राह—मुञ्च मुञ्चेमो । तत धौतपोतिकाशाद् भूमौ पपात । द्वितेनापि
तदा प्रोक्तं मा तस्यापि सा पपाताध । ततस्त्वृतीयो मौनं चक्रे ।

मुञ्च मुञ्च पतत्येको मा मुञ्च पतितोऽपरः ।
उभो तौ पतितौ दृष्ट्वा मौनं सर्वार्थसाधकम् ॥१॥
इति मौनं वर्गमिति एकतादितापससम्बन्धः ॥६०३॥

[604] अथ स्वजातिवज्रमेति मूषिकासम्बन्धः ।

यमुतानद्यां शालकायनमुनेस्तपः कुर्व्वतः स्नानं च । एकदा तस्य पश्यत इत्येनो मूषिका

लौ । तां श्येनगृहीता दृष्ट्वा रुणस्तापसः प्राहेति— ेमां वराकिका । तामसुंचानं
श्येनं प्रति ततः प्रस्तरान् तापसः प्राक्षिपत् । सोऽपि श्येनः पाषाणहतो भूमौ पपात । मूषिका-
मुनेः शरणं प्राप्ता । श्येनोऽपि लब्धचैतन्योऽवगन्—भो मुने ! मदीय भक्ष्यं च्छालितं त्वया विधिना
दक्षम् । ततस्तव तपः कृतं निष्फलं भविष्यति । शालंकायनो जगौ—एनां शरणागतं प्राणात्प-
येऽपि न मु यहम् । ततः श्येनो गतः । मूषिकाथ प्राह—मां स्वाश्रय नय नोचेदपरो हनिष्यति ।
ततस्तेन ऋषिणा सा मूषिका कुमारी कृता पुत्रीतिकृता स्थापिता । क्रमाद् यौवनं प्राप्ता ।
ऋषिर्वरं विलोकयते । यतः—

च शीलं च यथा च विद्या च वित्तं च नपूर्वयश्च ।

एतान् गुणान् सप्त परीक्ष्य देया, कन्या बुधैः मचिन्तनीयम् ॥१॥

10 ततो मुनिना वरो रचिरानीतः । स च तापकत्वात् ; ततो मेघ आनीतो मुनिना
स च कृष्णत्वात् तथा न वरितः । ततो वायुरानीतोऽपि मुनिना चपलत्वान्नागीचक्रे । ततो
मुनि आनीतः कठिनत्वान्नागीचक्रे । ततो मुनिना पुनः सा मूषिका । यतः—सूर्य-
मेघवायुपर्वतमूषका कर्म बद्धिनः, अतो मूषकपत्नी जाता । २ ति संतुष्टाभूत्
सा, यतः—

15 भर्तारमुत्सृज्य मारुतं गिरिम् ।

स्वयोनिं मूषिका प्राप्ता जातिर्दुरति । ॥१॥

इति तिवद्धमेति मूषिकासम्बन्धः ॥६०४॥

[605] मये वणिक्—प्रियासम्बन्धः ।

या माण्डि ते नित्यं, सा मामवगूहति ।

20 प्रिय क ! भद्रं ते, यन्ममास्ति हरस्व तत् ॥१॥

हीराम्ने धीरो वणिग् बभूव । तस्य वृद्धत्वेन पत्नी सृता । अपरा परिणीता च तेन । सा
च वृद्धस्वाचमति न मन्यते । एकदा चौरः प्रविष्टः । तं च प्रविष्टं दृष्ट्वा भयभीता पतिपार्श्वं गत्वा
प्राह—स्वामिन् ! चौरः प्रविष्टः मां अपहरिष्यति । रक्ष रक्ष मां । ततो वणिजा तां स्थिरीकृत्य
चौ प्रोक्तं । मत्तत्त्वं भयं मा कार्षीः । यन्मम धन तत्तवैव य । ममोपकार-
25 ; यन्मम पत्नी मयि जल्पन्ती कृता त्वया । कल्पे अभ्येत्य प्रोक्तव्यं—“भो भेष्टिन् ! तव पत्नी-
मपहरिष्यामि सहस्रदीनारान् गृह्णीयाः ।” ततो द्वितीयदिने सा विशेषतो भीता चौरैण पतिभक्ता
की जाता । यतः—था मासुद्विजते नित्यं ।

इति मये वणि प्रिया न्वः ॥६०५॥

[606] अकार्यकरणे हालिकस्त्री—भृगारि सम्बन्धः ।

वाळिमामे हालिकपत्नी हालिकं त्यक्त्वान्यं पतिं चिकीर्षुर्भूत् । एकदा तस्याः परचित्ताप-

हारका मिलितः । तेन सम प्रीतिर्जाता । हालिक उवाच मम पार्श्वे बहु धनं विद्यते तद्गृही
गम्यते । तत आवाभ्यां सुखेन स्थीयते । ततः सा रात्रौ पतिं सुप्तं मुक्त्वा बहुवस्त्राभरणादि
लात्वा तेन सह चचाल । मार्गं नदी समेता । चौरश्चितयामास—किमनया स्त्रिया यया पति
; सा च मम पार्श्वे न स्थास्यति अतो वचयित्वैना यामि । ततस्तां प्रति प्राह—नदी अगाधा
विद्यते, प्रथम दि मह्यमप्पेय । नद्याः परकूले मुक्त्वा त्वां नेष्यामि । तत एक ऋटितं 5
जीर्णवस्त्र परिधानाय रक्षयित्वा परं तस्यापिपितम् । स च सर्वं लात्वा नदीमुत्तीर्य नष्टः यदा स
नागच्छति तदा शीते पतति एकाकिनी निर्वन्धा गल्लदत्तहस्ता साभूत् ।

इतस्तत्र तटैका शृगालिमांसपिण्डिं लात्वाऽऽगात् । तदा जलान्निर्गत्य मत्स्यो मांसपिण्डोलुपो
मृतप्रायो भूत्वा स्थितः । तं लातुकामा शृगालिका स्वा त् मांसपिण्डमघो मुक्त्वा
गृहीतुमवावत् । अत्रान्तरे व्योम्नः गृध्रोऽभ्येत्य मांसपिण्ड लात्वाकाशे गतः । मत्स्योऽपि नदी- 10
जले गतः । ततस्तां शृगालीं व्यर्थभ्रमां गृध्रसम्मुखमवलोकरयतीं सवेळ कियतीं दृष्ट्वा स्त्रिया तयोक्त
शृगालीं प्रति—

गृध्रेणापहृतं मांसं, मत्स्योऽपि सलिलं : ।
मत्स्यमांसपरिभ्रष्टे किं निरीक्षसि नंबुके ॥१॥

शृगालिका प्रत्युत्तरं जगौ—

यादृशं पाण्डित्यं तादृशं द्विगुणं तव ।
न जारो न च भर्तारो किं निरीक्षसि नग्निके ॥२॥

ततः सा स्त्री चिरं दुःख प्राप्त्याऽकायकरणात् ।

इति अकार्यकरणे हालिकस्त्रीशृगालिका न्वः ॥६०६॥ ।

[607] अथ स्वदेश-स्वजनसुखे श्वानसम्बन्धः ।

सुभिन्नाणि च सर्वत्र, शिथिलाश्चापि योषितः ।

एको दोषो विदेशे स्यात्, स्वजातिश्च विरुध्यते ॥१॥

एकस्मिन् प्रामे चित्राङ्गः श्वानस्तिष्ठति । तत्र दुर्मिक्षे पतिते सर्वे लोका अन्नाभावात् दुःखि
जाताः । अत्रान्तरे चित्राङ्गः क्षुत्क्षामः सुभिन्न श्रुत्वा तत्राऽचलत् । वगदेशे गतः । तत्रै गृध्रे
शिथिला पत्नी यथा तथात्र क्षिपति । स च तदन्न भक्षयन् तृप्तोऽभूत् । पर बहिर्निर्गतोऽन्यैः 25
श्वानैः पराभूतः । ततः सा दृश्यो—अहो वर स्वदेशस्तत्र दुर्मिक्षेपि स्वेच्छया हिण्डते स्थास्यते
तत श्वाऽसौ स्वदेशे गतः । देशान्तरायातः स चान्यैः पृष्टः—भो चित्राङ्ग ! कथय देशान्तरवार्ता ।
स प्राह—सुभिन्न, शिथिला स्त्रियः, पर तत्र देशे सुहृद्-स्वजनः कोपि न । अन्ये श्वानोऽन्य
देशान्तरायात कदर्थयन्ति । स्वजातिर्न सुखावहाऽन्यत्र ।

इति स्वदेश-स्वजनसुखे श्वानसम्बन्धः ॥६०७॥

[608] तृष्णार्या परीक्षितपरीक्षादौ नापितसम्बन्धः ।

कुदृष्टं कुपरिज्ञातं, कुं कुपरीक्षितम् ।

तन्नरेण न व्यं, नापितेनाऽत्र यत्कृतम् ॥१॥

पाटलिपुरे मां श्रेष्ठी घने क्षीणे सुप्तो दध्यौ—

शीलं शौचं क्षान्तिर्दाक्षिण्यं मधुरता कुले जन्म ।

न विराजन्ते हि सर्वे, वित्तविहीनस्य पुरुषस्य ॥२॥

गगनमिव नष्टतारं, शुष्कमिव सरः । नगि रौद्रम् ।

प्रियदर्शं पि रुक्षं, ति गृहं धनविहीनस्य ॥३॥

इत्येवं संप्रधार्य रात्रौ सुप्तो दध्यौ—प्रातरनशनेन प्राणत्यागं करिष्यामि । माणिभद्रे सुप्ते
10 पद्मनिधिनिधानदेवोऽभ्येत्याऽवगन्-मरण मा कुरु, तव पूर्वकृतशुभ[क]र्मणा कल्पे मध्याह्ने क्ष
-
रूपशृदहं तवालये समेष्यामि, त्वयाहं लकुटप्रहारेण ताडितव्यः शिरसि पादयोश्च । ततोऽह
कनकमयोऽक्षयनिधिर्भविष्यामि । एवं प्रोक्त्वा स गतः । प्रातर्दध्यौ श्रेष्ठी—

व्याधितेन सशोकेन चिन्ताग्रस्तेन जन्तुना ।

कामार्चनं च मत्तेन दृष्टः स्वप्नो न विद्यते ॥४॥

15 अयं स सत्य एव दृश्यते । ततो लकुटानयनादि सामग्री कृता श्रेष्ठिना । अत्रान्तरे पत्न्या
नखप्रक्षालनाय नापित आकारितः स्वगृहे । इतः पद्मनिधिः क्षपण : समागात् । अथ
स तमालोक्य प्रहृष्टमना भोजनं कारयित्वा यथासन्नकाष्ठदण्डेन तं शिरस्यताडयत् । स हेममयः
पुरुषोऽभवत् । ततस्त गृहमध्ये सुक्त्वा श्रेष्ठी प्राह नापितं प्रति, दीनारशतं त्वया कस्याप्यग्रे
न प्रोच्यम् ।

20 ततो नापितो निजगृहे गतो दध्यौ । क्षपणका लकुटाहताः मयाः पुरुषा भवन्ति ।
ततोऽहमपि क्षपणकं भोजयित्वा लकुटप्रहारदानात् कनकपुरुष कृत्वा सुखीभविष्यामि । ततः
प्रातः क्षपणकपार्श्वे गत्वा नापितोऽवगन्-अद्यास्मद्गृहे भिक्षा सपरिवारेण कार्या । तेनोक्तं भो
श्रावक घर्मज्ञ त्वं, वयमेवं कस्यापि गृहे यथा-तथा भिक्षां न करिष्यामः तेन भाव्यमेव । ततो
नापितोऽप्याह-प्रभूत । हां वयं, सर्वसामग्री कृता, यद्यस्मद्ग्रहे न समेष्यति [भवान्] तदा

25 मया न भोक्तव्यं । पुस्तकलि यद्ग्नं विलोकयिष्यते तद्दहं दास्ये । एका वर्या शर्वरी
आनीताऽस्ति [तत् सवेथा काळोचितं कार्यम्] । ततो मध्याह्ने क्षपणक स्वगृहे नीत्वा वर्या-
हारैश्चरौ कारयित्वा नापितः क्षपणकं दृढलकुटप्रहारैः शिरसि पादयोः पुनः पुनराजधान ।
[क]पाटयुगलं दृढ दत्ते । (वहिः) निस्सर्तुमशक्तः दसैः पूकारं चकार । लोका मिलिताः,
राजाप्यागतः, जर्जरगात्रं क्षपणकं दृष्ट्वा प्रोचु । कथमयमेवं कुट्टितः । स च यथा दृष्टं माणि-
30 भद्रश्रेष्ठिकृतं कनकपुरुषप्राप्ति(प्र)युतं [वृत्तं] जगौ । ततः श्रेष्ठी श्रेष्ठो राज्ञा, पद्मनिधिदेववरप्राप्तिं
जगौ । ततः सर्वैरपि प्रोक्तं—

एकाकी त्यक्तसकेतः पाणिपात्रो दिगम्बरः ।

सोऽपि संवाच्यते लोके तृष्णया पश्य कौतुकम् ॥५॥

नापिताम्रे चोक्त—कुदृष्टं कृपरिज्ञातं ।

इति तृष्णायां कुदृष्टकृपरीक्षितपरीक्षादौ नापितसम्बन्धः ॥६०८॥

[609] अथ लोभे मस्तकच मपुरुषसम्बन्धः ।

5

इ प्रामाद् चत्वारोऽपि सुहृदः धनार्जनाय निगंताः । क्रमाद् रत्नद्वीपोपान्ते गताः ।
यदा ते धनप्राप्तिकामा धनमध्ये गताः तदा एकः सिद्धपुमान् हस्ते एकैका दीपिका ददौ प्राह
च—यस्य दीपिका यत्र पतति तत्र खनिस्त्वा धनं प्राहं । ततस्तेषामम्रे चलतामेकस्य हस्तादीपिका
पतिता तत्र ताम्रं निगंतम् । तेन ताम्रपोट्टलको बद्धः । अन्ये कथयन्ति वयं ताम्रं न गृह्यामः ।
द्वितीयस्याम्रे ग . द्वितीयह त्र दीपिका पतिता तत्र रुप्यं जग्राह । ततो तदम्रे ग - 10
स्तृतीयस्य यत्र दीपिकाऽपतत्तत्र हेमं निगंतम् । चतुर्थी लोभाद् बहु परं दीपिका न पतति ।
तत्रैकः पुमान् मस्तकस्थचक्रो भ्रमन् दृष्टः । स च नं पृष्टो यदा तस्य मस्तकाक्षरं
तस्य के चटति स्म । पुमान् वर्षं कान्युक्तजोऽभूत् । स च मस्तकस्थचक्रः
पूर्वपुरुष इव भ्रमितु ल्गनः । अन्ये तं तथास्थं लोभाद् भ्रमन्तं पूर्वपुरुषाद् ज्ञात्वा स्वस्वकर्माजितं
धनं ज्ञात्वा स्वगृहं जग्मुः । 15

अतिलोभो न कर्त्तव्यो लोभं नैव परित्यजेत् ।

अतिलोभाभिभूतस्य चक्रं भ्रमति के ॥१॥

इति लोभे मस्तकच मपुरुषसम्बन्धः ॥६०९॥

[610] अथ अज्ञाने हितोपदेशा रणे खरसम्बन्धः ।

एकस्मिन् ग्रामे रजकस्य वद्धतो राक्षसो दिवा रजकगृहे कर्म कृत्वा रात्रौ स्वेच्छया चरति 20
भक्षयति स्म । बन्धनभयात् प्रातः स्वयमायाति । एकदा खरस्य शृगालेन सह मैत्री जाता ।
द्वावपि रात्रौ स्वेच्छया वाङ्म्यां प्रविश्य कर्कटिका भक्षयतः स्म । प्रातः स्वस्वस्थाने यातः स्म ।
यकदा रात्रौ खरेणो[कम्]—भो भगिनीसुत ! निर्मला रात्रिर्विद्यते । तेनाह गीतं वर्यं
करोमि त्वं शृणु कतमेन रागेण च । शृगालः प्राह—अल गीतेन, वर्यं चौराः । चौरैः निभृतं
स्थीयते । उक्त च—

कासं विसर्जयेचौराः निद्रालुश्चेत् स चोरिकाम् ।

निह्वालौन्यं तु रोगार्तो जीवितं योऽत्र वाञ्छति ॥१॥

वधैः कठोरं गीतं तव श्रुत्वा क्षेत्रपः सुप्त उत्थाय आवयोर्वधबन्धनं च करिष्यति । तद्भक्षय-
कर्कटिका शनैः । ततः खरोऽवग—त्व न वेत्सि गीतरक्षम् । शृगाल प्राह—माम् । त्वं गीतमेदान्
न वेत्सि । तर्हि कथं गीतं करोषि । खरोऽवग—अहं गीतमेदान् वेदाम् । तथाहि—

30

सप्त यो , मूर्च्छनास्त्वेकविंशतिः ।
 ताला त्वेकोनपञ्चाशत्, तिस्रो मात्रा लयास्त्रयः ॥२॥
 नत्रयं यतीनां च स्यानि रसा नव ।
 वर्णाः षट्त्रिंशद् भावा द्विचत्वारिंशत् स्मृताः ॥३॥

५ [रागाः षट्त्रिंशतिर्भावाः द्विचत्वारिंशत् ततः स्मृताः ॥३॥]
 पञ्चाशीत्यधिकं ६ द् गीताङ्गानां शतं स्मृतम् ।
 स्वयमेव पुरा प्रोक्तं, भरतेन श्रुतेः प्रियम् [परम्] ॥४॥

इत्यादितो गीतर पमहं जानामि । ततः शृगालः प्राह—यदि त्वं गीतं गायसि तदाह
 वृत्तेर्बहिस्थस्त्वद्गुक्त गीतं शृणोमि । त्वं तु स्वेच्छया गाय । ततो रामभो रदितुं लग्न उच्यैः ।
 10 तदा जागरितः क्षेत्रपः क्रीधात् धावित्वा खरं लकुटेराहत्योदूखञ्चे बंधयित्वा क्षेत्रपः । स
 खरः प्रहारपीडितोपि गतचेदन उत्थाय उदूखल्युतो वृत्तिं चूर्णयित्वा बहिर्निर्गतः । तदा
 मातुलमाग खरं दृष्ट्वा शृगालः प्राहोपहासं ।

साधु मातुल ! गीतेन मया प्रोक्तोऽपि न स्थितः ।
 कंठेऽपूर्वा मणिर्वद्धः, संप्राप्तं गीतजं फलम् ॥

15 इति अज्ञाने हितोपदेशाकरणे खरसम्बन्धः ॥६१०॥

[611] अथ वृद्धहितवाक्ये वृद्धवानरसम्बन्धः ।

भीमपुरे चंद्रचूडभूपत्य पुत्रा वानरैः सह क्रीडां कुर्वन्ति । तेषां लायाहारं ददन्ति ।
 तेषां वानराणां वृद्धो वानरो विचक्षणो विद्यते । एकदा वृद्धवानरेण प्रोक्त—महानसमध्ये
 रसवतीं बलाद्भक्षयितुं मेवयूयादेकोऽजः प्रविश्य लीलयाद् र गीं भक्षयति यदा तदा सूपकार
 20 उल्लुक्कं लात्वा तं ताडयति । स च सम्मुखो भवति यदा तदा पृष्ठौ ताडयति मिथः कलहः
 सदा जायते हुडसूपकारयोः । राजबल्लभत्वात् कोऽपि तस्योपद्रव मरणान्तं न करोति । वृद्ध-
 रस्तं कलह दृष्ट्वा वानराणां पुत्राणां पुरः सूपकार-हुडकलिं प्राह । कदाचित् सूपकारेणोत्सुकैः
 बल्लता हुड आहतो भविष्यति यदा तदास्य हुडस्योर्णां लगिष्यति । स च अश्वत्थकुटीरमध्ये
 यास्यति । अश्वत्थकुटीराणि बल्लिष्यति । अथा अजल्पति दग्धा भविष्यन्ति तदा च वैद्याः
 25 तेषामश्वानां चिदिकारूजनाय वानरतैलमादिशति । तदा राजा भवतो हत्वा वानरतैलं कार-
 यिष्यन्ति । अतः सकाले एवान्यत्र गम्यते तदा वर । वानरैरुक्तम् त्व वृद्धो ग्रथिलोऽभूः । त्वं
 गच्छ, वयं कुत्रापि न यास्यामः । वृद्धो वानरोऽन्यत्र वने अश्रुपात मुञ्चन् गतः । ततो हुडोर्णां
 बल्लताश्वशालाबल्लिता, अश्व 1दौ च जाते वानरतैलेनाश्वानां चिदित्सा कारिता राज्ञा । तदा
 केचिन् नष्टा पितु, पार्श्वे ये गतास्ते जीविता अन्ये वानरा मारिताः एवं वृद्धोक्त ये न कुर्वन्ति ते
 30 वानरा इव मरणं गच्छन्ति ।

इति वृद्धहितवाक्ये वृद्धवानरसम्बन्धः ॥६११॥

[612] अथ मातुर्वचःपालने द्विजसम्बन्धः ।

एकः स्वादु न भुञ्जीत नैकः स्वार्थान् प्रचितयेत् ।

एको न हि ब्रजेन्मार्गे नैकः सुप्तेषु जागृयात् ॥१॥

एकः कापुरुषो मार्गे द्वितीयः क्षेमकारकः ।

कर्कटेन द्वितीयेन सर्पात् पान्यः प्ररक्षितः ॥२॥

पद्मपुरे ब्रह्मदत्तो नाम द्विजः प्रतिवसति स्म । एकदा विप्रो गुरुकार्यत्वाच्चन्द्रपुरं गन्तुं यावन्नग्नं तावन्मात्रोक्तं पुत्रं । न त्वया एकाकिना गम्यम् । एकाकिनो गच्छत कदाचिद्विघ्नं जायते । पुत्रोऽवगुं मातुः सा भैषी, निरुपद्रवाः सर्वे मार्गाः । मातुः पितुः गुरोः प्रसादात् अधुना द्वितीयः पुमान् कोऽपि सहायो न दृश्यते । माताऽवगुं-अथ [कर्कटः] सहैलकः सहा-योऽस्तु ते । स च मातृगौरवात् तं कर्कटं सहैलकं कर्पूरादिवस्तुप्रथिमध्ये दृढं कृत्वा चचाल । एकस्मिन्स्तरोस्तले मध्याह्ने विश्रामार्थं स तस्थौ । ततः भक्षयित्वा सहैलकं तत्र मुक्त्वा सुप्तः स । इतः क्रोटरास्पर्षो निर्गतः । तेन समं युद्धं कुर्वता सहैलकेन सर्पस्य पुच्छं मुखे गृहीत्वा स्ववपुः पंजरे प्रविष्टः । सर्पस्ते शूलाभिर्विद्धो मृतः । स द्विजो जागरितः । सर्पं मृतं दृष्ट्वा दृष्ट्वा अध्याह्नं मातुः कथितं नाकार्षं तदाहमद्य मृतोऽभविष्यम् । तेन गुरुणा यः कथितं करोति स सुखी भवति । यतः—

मन्त्रे तीर्थे तथा देवे, दैवज्ञे गुरुभेषजे ।

यादृशी म । यस्य, सिद्धिर्भवति तादृशी ॥३॥

सर्पाणां च तानां च सर्वेषां दृष्टचेतसां ।

अभिप्राया न हि यन्ति तेनेदं वर्त्तते जगत् ॥४॥

इति मातुर्वचःपालने द्विजसम्बन्धः ॥६१२॥

[613] अथ लोभे “क्षिणिक्षिणि पाहिं चिणि चिणि मली” सम्बन्धः ।

एकस्मात् पुरात् एकः क्षत्रियो वर्यबहुवक्तोऽप्यारूढो वर्त्मनि चचाल । मार्गे एको द्विजो मिलितः सन् आशीर्वादेनैवं ददौ—

वदान्यः क्षत्रियोत्तंसः कर्णानि सन्निभः ।

चिरं जयास्तु ते दीर्घमायुर्लक्ष्मीर्वहुः पुनः ॥१॥

उपानद्भ्यां विना तीक्ष्णकण्ठकैश्चरणौ मम ।

दुःखितस्तेन मह्यं त्वं, वितरोपानहौ द्रुतम् ॥२॥

6

10

15

20

25

ततस्तेनोपानहौ दत्तौ । ततस्तेन मार्गिता पादशीर्षिका दत्ता । ततो धौतिकं, ततो जल-
भाजनम् । ततो द्विजोऽप्रतो गच्छन् यद्यहमश्रममार्गयिष्यं तदा स तमपि मह्यमदास्यत एवं
पुनर्विसृज्य खिण्खिणि दधानः पश्चाद् वलितः सन् [तस्य यजमानपार्श्वे घोटकं याचते स्म]
ततः ताजनकेन द्विजपुष्टिं ताडयन् प्राह—गृहाण घोटकान् बहून् । तव मौक्तिकघूर्णिका सर्वा
5 वा विद्यन्ते । एतैर्दत्तैर्न वाञ्छा पूर्णा । ततो विप्रोऽवगू-खिण्खिणिपाहिं चिणिचिणिभली ।
क्षत्रियोऽवगू-स्वयैवं किमुच्यते ? । विप्रोऽवगू—अहं तव पाश्चात् दीनि हेळया प्राप्याप्रतो
गच्छन् दध्यौ—यदि घोटकमार्गयिष्यं तदा क्षत्रियस्तमपि अदास्यत् एवं क्षिण्खिणिरभूत् ।
सा अनया ताजनचणिकचणिकया भग्ना । अतो मयोच्यते क्षिण्खिणिपाहिं चिणिचिणि भली
वर्या । ततः क्षत्रियोऽवगू-बहुलोभो न क्रियते । यद्यपि द्विजा लोभिनो सन्ति तथा स्तोत्र एव
10 क्रियते । यतः—

घनेषु जीवितव्येषु [स्त्रीषु] चाहारकर्मसु ।

अ प्राणिनः सर्वे याता यास्यन्ति याति च ॥३॥

ततो विप्रः “खिण्खिणि पाहिं चिणि चिणि भली” इति चचाल ।

इति लोमे “क्षिण्खिणि पाहिं चिणिचिणि ि” ॥६१३॥

15

[614] अथ मुलाण ने देपालकविसम्बन्धः ।

एकदा देपालकविना योगिनीपुरस्थेन श्रुतं यः काश्मीर देशे गत्वा सरस्वतीं स्तौति तस्मै
सा सर्वा विद्या दत्ते । तदनु देपालः काश्मीरदेशं प्रत्यचालीत् । तदा सरस्वत्या देपालमागच्छतं
ज्ञात्वा स्वसेवकानां पुरः प्रोक्तं—यः कल्पे मम पादौ नृत्यथं नरः समायाति स देवगृहमध्ये न
मो गो, दृढं ह्येयमिदम् । ततस्तथांगीकृते तैर्देपालः सरस्वत्या देवगृहद्वारे आगात् । प्राह च
20 पूजारकाणामग्रह दूरदेशादभिग्रहचक्रोऽनागतोऽस्मि देवीनमस्करणार्थम् । देवीदर्शनं विना [न]
भोक्ष्ये । तैरुक्तं—देव्यादेशो नास्ति ते मोचनाय । ततो देपालस्य विशतिर्लङ्घनानि जातानि, तथापि
ते तस्य तत्र प्रवेशं न ददन्ति [ते] । भाग्ययोगेनैकविंशतितमे दिने लडात् प्रासादमध्ये प्रविश्य
णि दत्त्वा सरस्वत्याः समीपं गत्वोक्तं—भो देवि ! मह्यं वरं देहि, नो चेत् त्वा लोष्टेन
चूर्णयिष्यामि । देव्या ध्यातं यद्यस्मै नाहं प्रत्यक्षीभवामि तदासौ मा चूर्णयिष्यति । ततो देव्या
क्षीभूयोक्तं—ऽहं वरं याचस्व । देपालोऽवगू—मह्यं विद्यां देहि । देव्योक्तं—यत् किमप्यतीतं
वर्तमानं सांप्रतिकं योजयिष्यसि तत् सर्वं ज्ञानवशात् तव मेले समेभ्यति । ततो देपालः कृत-
3 पारणको देवीं पुष्पैः प्रपूज्य स्तुत्वा च प्राप्तबरो योगिनीपुरं समागात् ।

एकदा मुख्यमन्त्रीते म्बेळानां गुरवः उपनि : सन्ति । तदास्मिन् मार्गे देपालः गात्
तदा चाकस्मात् भूतेक. प्रचण्डः समागात् तदैकेन कळदरेन [ण] देपालः प्रोक्तः—अयं वंतीकः
कस्माद् करोत्यत्र. देपालो - - - - - बुद्धकळंदरः प्रत्युत्तरयत्, प्रत्यावहं । ततो कळंदरः

प्राह—अयोगोवरहो (?) [अयोगोलक'] मृत्वा अम्मद्धर्मं विना भूतेलो जातः । अतो न क्वापि प्रवेश लभते ।

देपालेनोक्तं—त्वं सत्य न वेत्सि । असौ मुशळमानो खडशरीरः किरतारपार्श्वं गतः । किर-
वारोऽवगन्-त्वमग्निप्रवेशं विना चाशुद्धोऽत्र कथ समागत । यदि त्व तत्र गत्वा स्वशरीरं बह्विना
शुद्धं कृत्वाऽऽगच्छसि तदात्र स्थातुं तव दास्ये । तत स्वशरीरस्य गुद्ध्यर्थं भ्रमन्नस्ति । सवत्र
स्वगोहरिमध्ये ? [स्वं बह्विमध्ये] स्वांगस्य दाहं कर्तुमशक्तोऽस्ति ।

5

इति मुलाणजयने देपालकविसम्बन्धः ॥६१४॥

[615] अथ देपालकविप्रीणित दिल्लीपुरस्थयोगिनीप्रीणनसम्बन्धः ।

एकदा योगिनीपुरे महान् रोग उत्पन्नः । तदा पाटकादौ बहवो मनुष्या म्रियन्ते । ततो
[लो]कैः पुगद्धिर्वास' कृत' । तदा सारगसापुप्रभृतिन्यवहारिभिर्देपालस्याप्रे प्रोक्तं—भो देपाल ?
तथा कुरु यथा ६४ योगिनीस्थानं महद्विवरयुतमस्ति तत्र योगिनीविवरमध्ये ६४ योगिनीप्रतिमाः
साधिष्ठायिकाः सन्ति । ततस्तत्र गत्वा तथा पूजोपहारस्तुत्यादिभिस्ता प्रीणय यथा यथा पुरे
रोगोपशान्तिर्भवति । ततो देपालः सुसुहूर्ते वयंपुष्पकस्तुरिकादिबलिं लत्वा देव्या भवनद्वारे
गतः । ततः सर्वे लोकास्तत्र मुक्त्वा स्वयं निर्भयो देपालो विवरेण प्रविश्य प्रभाते यावदेवीनां
भक्तिं चक्रे । ताः प्रीता देपालवचसा पुरमध्ये रोगोपशान्तिं चक्रुः । ततो देपालो व्यवहारि-
भिर्मानितो शृश धनेन ।

10

15

ततो देपालेन भरहेसरबाहुबलिप्रबन्ध १, जावड प्र० २, कालिकसूरि प्र० ३, श्रेणिक प्र०
४, रोहिणिक प्र० ५, आर्द्रकुमारप्रबन्ध० ६ इत्यादि अनेकशो ग्रन्थाः कृताः ।

इति देपालकविप्रीणित दिल्लीपुरस्थयोगिनीप्रीणनसम्बन्धः ॥६१५॥

[616] अथ श्रीयशोभद्रद्वारिणैकलग्नप्रतिष्ठितपंचपुरप्रतिष्ठाधिकारः ।

एकदा आघाटपुरे यशोभद्रसूरिरस्ति । करहेटकपुरे १ कविलाणकपुरे २ सयभरिपुरे ३
मडोरपुरे ४ भैसरणपुरे ५ पंच जिनप्रासादाः निष्पन्नाः तदा गुरुणा यशोभद्रेण पंचसु पुरेषु
जिनप्रतिष्ठायै एक लग्नं दत्तं । प्रोक्तं च—अहं प्रतिष्ठां सर्वत्र करिष्यामि स्वशयेन । तदा लोका-
श्चमत्कृता दध्यु-रे ते गुरवः कथ पञ्चसु प्रासादेषु प्रतिष्ठां करिष्यन्ति । तेभ्य पुरेभ्यः सुआकारणं
समागतं । ततो गुरुणा स्वांगस्य देवशक्त्या द्वाभ्यां २ अंशाभ्यां चत्वारि रूपाणि कृतानि ।
पंचमं सहज रूपं च । ततो ज्योत्स्नि गत्वा तत्र सर्वत्र प्रतिष्ठा कृता गुरुणा ।

20

25

कविलाणके बहुजनसमुदाये मिलिते नीरं त्रुदितं । ब्राह्मेषु रुषया पीडितेषु गुरुणा शुष्ककूपे
नखेन चदन क्षिप्त । तत्र[त्रा]मृतोपमं जलं बहु जात । ततः शीस मत्कृतः सुस्थितो जातः ।
तत्राप्यापि 'नक्षामृताख्य' कूपो विद्यते ।

इति श्रीयशोभद्रद्वारिणैकलग्नप्रतिष्ठितपंचपुरप्रतिष्ठाधिकारः ॥६१६॥

[616] श्रीकपर्ण[मूल]र मरणक ादि श्रीयशोभद्रसूरि न्धः ।

[तपस्वी न् धीरः कुलीनः शीलदाढर्ययुक् ।

षट्त्रिंशद्गुणाढ्योऽभू-च्छ्रीयशोभद्रसूरिराट् ॥१॥]

६ एकदा संघेन सह श्रीयशोभद्रसूरयः पत्तने प्राप्ताः । श्रीमूलराजा गुरुं सुप्र ज्ञात्वा वंदनायै गतः । धर्मदेशना श्रुता । राजा रंजितः प्राह मम प्रसद्यात्रपुरे स्थेयम् । गुरुणोक्तम्—साधवो नैकत्र तिष्ठन्ति । ततो राजा स्वगृहे स्वगृहपवित्रीकरणायाकारितवान् । राजा तु गुरुन् भ । प्रपीण्य स्वगृहान्तरे स्थापितवान् द्वारं दत्तवान् । गुरुणा ध्यातं राजानुबलेन मां स्थापयिष्यति यत् तत्र युक्तम् । ततो वर्त्मनि श्रीसंघवहमानं कारयित्वा कपाटछिद्रेण लघुरूपं कृत्वा निर्गत्य च संघस्य गुरवो मिळिताः । भद्रमुखेनाशीर्वादं ददौ राज्ञो ज्ञापयामासुश्च ।

१० राज्ञा ध्यातम्—अपवरकमध्यात् कथं गुरवः सङ्गमध्ये प्राप्ताः । ततो गृहमध्ये गुरुनदृष्ट्वा गुरुपार्श्वे राजाभ्येत्य प्राह—भगवन् ! यूयं सुप्रभावाः । मयापराधः कृतः क्षम्यताम् । गुरुणा प्रोक्तं—साधवो बलेन न रक्ष्यन्ते । ततो राज्ञा स्वायुः पृष्टम् । गुरुणा षण्मासाः प्रोक्ताः । धर्मोषधं । ततो राजा न् प्रणम्य पश्चाद् धनेन बहुजनान् संतोष्य स्व पुत्रं राज्ये [अभिरि] गुरुक्तदिने धर्मकम्पेपरः स्वर्गं जगाम राजा, गुरुवोऽप्रतः शत्रु ादौ यात्रां चक्रुः ।

१५ इति श्रीकपर्ण[मूल]राजमरण ादि श्रीयशोभद्रसूरिसंबधः ॥६१७॥

[618] अथ चन्द्रोदयोपशान्तिसम्बन्धः ।

आघाटपुरे उल्लूरनृपमान्यो गणधरामात्यो राजन्यापारं चळ । राजानुमत्या महान्तं प्रासादं कारयामास । श्रीयशोभद्रसूरिं चित्रकूटाचलतः आकार्यं प्रासादे श्रोपार्श्वेचिबं प्रातिष्ठिपत् गुरुनृपामात्यश्रीसंघयुतश्चैत्यपाटीं करोति स्म ।

२० अत्रावसरे कोप्यवधूतो गुरुं दृष्ट्वा स्वहस्तेनाननं पत्यर्शं । गुरुणा तन्मनोभिप्रायं ज्ञात्वा स्वपाणी घृष्ट्वा श्यामौ दक्षितौ सबाढं चमत्कृतः राजापि च । एष महान् कलावानिति मत्वा स नत्वा प्रयातः । राजामात्यादिभिर्गुरवः पृष्टाः—किमेतद् गुरुणा कृतम् ? गुरु प्राह—उज्जयिन्यां महाकालप्रासादे प्रदीपेन चन्द्रोदयो लम्बोऽनेन च देवप्रभावात् तं ज्ञात्वास्माकं ज्ञापितं सर्वज्ञपुत्रा एते इति । अतोऽस्माभिः करो घृष्ट्वा श्यामौ दक्षितौ तस्य । ततः सकेते प्राप्ते सति नतः स गतः । ततो राजा विशेषतश्च तः राज्ञोक्तं प्रकटं गुरोः [गुरो ?] कथय । ततो गुरुणा महाकालदीपलम्बनादिसम्बन्धः प्रोक्तोऽस्माभिः स विध्यापितः । राजा तत्रोज्जयिन्यां स्वनरान् प्रेष्य प्रत्ययाय । तदि दिने लम्बोचनलम्बनं तच्छातिभवनं च ज्ञातवान् । ततो दृष्टः । श्रीयशोभद्रसूरिपार्श्वे जिनधर्ममङ्गीचक्रे ।

इति चन्द्रोदयोपशान्ति . : ॥६१८॥

[619] अथ विजयमन्त्रमहिमा ।

एकदा श्रीजिनप्रभसूरि. सुरप्राणेन पृष्ठोऽधुना कोऽपि मन्त्रः सुप्रभावो विद्यते न वा ?।
सूरिणोक्तं विजयमन्त्रोऽस्ति । तदनु पंचविंशतिभिः द्रुमैः सचित्रे लिखितः [लेखितः] । स च
सुरप्राणायार्षिणः । प्रोक्तं च यत्रार्थं तिष्ठति तत्र वैरी न प्रभवति । ततः सुरप्राणेन स्वच्छत्रे
बद्धः । छत्रछायाया अथ आखुर्मुक्तः । मार्जारी आनीता । तत्र तच्छत्रछायाया अधो नायाति ।
सूरिणोक्तं-यस्माद्धे वध्यते तस्य प्रहारो न लगति । तदनु सुरप्राणेन छागमानास्य तस्याग्रे
विजयमन्त्रो बद्धः । बहव. खड्गप्रहारा दत्तास्तस्यैको न लग्नः ।

इति विजयमन्त्रमहिमा ॥६१९॥

[620] अथ बलमुनिना बौद्धगृहीतश्रीरैवततीर्थमोचनसम्बन्धः ।

श्रीशालिसूरिर्यदा सूरिपदे उपविष्टः तदा बलभद्रो इषि अपर्वते गुहायां स्थितोऽन्यत् 10
वेषधारी छागीवृन्दमौषधीश्वारयन् तत्पुरीषेण होमं करोति । इतो महान् [एकः] संघः श्री
वाञ्छुञ्जये देवान् वदित्वा रैवततीर्थं प्राप्नोति । तदा बौद्धैः खंगारभूपवलेन तीर्थं गृहीतम् । श्वेताम्बराः
देवं नन्तुं न शक्ताः । क्रमाच्चतुरशीतिः संघा. मिलिताः । यो बौद्धो भवति स वदते नेमि
नान्यः । १२ वर्षाणि जातानि । ततः शासनदेव्योक्तं यदि यज्ञोभद्रसूरिणिष्यो बलभद्रमुनिरत्रायाति
तदा तीर्थं मोचयति । ततः श्रीसघेन बलभद्रमुनिमाकारयितुं श्रुत्या प्रेषिताः । मुनिस्तीर्थं बुद्ध- 15
गृहीतं श्रुत्वा प्रतिज्ञां चक्रे—“तदा विकृतिर्गाह्या यदा तीर्थं बाल्यामि खंगारनृपं स्वपदे पातयामि”
ततस्तत्रैत्य श्रीसघस्य मिलित्वा श्रीसघमेकत्र कृत्वा परितोऽग्निप्राकारमकरोत् । ततो मन्त्रबलादग्नेः
पुरतो जलपूर्णाभगाधां खातिकां चक्रे । ततः कणवीरक[वा] ल्वात्वा माषाक्षतांश्च पार्श्वे कृत्वा
मुख्यश्राद्धैः सह राह्ण. पार्श्वे गत्वाशीर्षाद् ददौ, प्राह च मुनिः—“इदं गिरनारतीर्थं जैनं बौद्धै-
र्गृहीतं त्वद्बलात्, पश्चादापय नो चेत्तवाऽकुशलं भविष्यति ।” 20

ततो राजा रुष्टः प्राह—रे मुञ्च पाखंडिन् । मद्प्रे मा जल्प एव । मृतेः किं न विभेषि ।
बौद्धोभूय तीर्थं वदस्व नो चेद्भविष्यसे त्वम् । ततो रुष्टो मुनिः प्राह—रे दृष्ट भूप । मैव जल्प,
पापजल्पनफलमिह परत्र च लभिष्यसे [लप्स्यसे] इत्युक्त्वा राज्ञ्या उपरि माषाक्षतान् प्राक्षिपत् ।
राज्ञ्या अङ्गे तीरस्फोटका जाता वेदना च । तस्मात्त्वा राज्ञा सेनानी मुनिं श्वेताम्बरसघं मार-
यितुमादिष्टः । सेनानी सघस्य परतोऽग्निजलयोवप्र प्रेक्ष्य मुनेरपि परतः तथा दृष्ट्वा जगाद् । 25
ततो राज्ञा मन्त्री प्रोक्तः—किमत्र करिष्यते । मङ्ग्याह देव । न कोऽपि सामान्यो जैनमुनिर्जैन-
सघस्य त्वयापमानितः । तेनासौ न पराभूयते संघिरेव कृता वीक्ष्यते ।

ततो राज्ञादिष्टो मन्त्री मुनिपार्श्वे गत्वा जगौ—भो, मुने । यदि बह्वयसः सारणात् मार्गं
ददस्व तदा तवोपान्तेऽप्येत्यं विज्ञापयामि । वह्निजलयोरपसारिते मन्त्री मुनिपार्श्वे गत्वावगू-
त्वं क्षमावान् तेन तव राज्ञा सभं विरोधो न युक्तः । विग्रहे कृते च तव विघ्नं भविष्यति । 30
मत्त्वैवमुनिर्ज । ततो रक्तकण्ठशोरकंबामादाय गिरिमारौद्धं ब्रह्मन् मन्त्रिणं प्रति जगौ—मत्कृतं

प्रथमं विलोकय, पश्चात्संधिः कार्या । कर्वां संहारेण भ्रामयित्वा वृक्षशीर्षाणि बहूनि मुनिः
पातयामास । प्राह च यथा वृक्षशीर्षाणि पातितानि तथाहं वैरिशीर्षाणि विषयामि, पर दया
कुर्वाणोऽस्मि । जैनद्विष्टस्य योऽपराधः क्रियते स मुक्तये भवति । चकितो मंत्री प्राह—मूषकोपि
दकनिका पातयति [पातने शक्तः न तूद्धरणे] । यदि तव सामर्थ्यं दा वृक्षशीर्षाणि
6 वृक्षेषु योजय । ततो मुनिः सृ[मु]ष्टया कर्वां भ्रामयित्वा वृक्षशीर्षाणि यथास्थाने अयोजयत् ।

एवं मुनेर्वलं राजा मंत्री च दृष्ट्वा चमत्कृतौ । ततो राजा जगाद्—त्वं घन्योऽसि, राश्याः
पीडामपसारय । मुनिः प्राह—यदि त्वं राज्ञोयुतः श्वेताम्बरसंघं नेमि नन्तु गिरेरुपरि याथः बौद्धान्
दूरीकुरुत तदा राज्ञीं सर्वज्ञां करोमि । ततो राजा सर्वं मुन्युक्तमङ्गीकृतं । ततो राजा बौद्धान्
दूरीचकार । ततो राजा खेंगारः श्रीबलभद्रमुनिः श्रासंघयुतो महोत्सव कुर्वाणस्तीर्थस्थापरि चटति
10 स्म । श्रीनेमिसभ्यर्च्य पुष्पकेसरकपूरादिभिः स्नात्र कृत्वाऽऽत्रिकमगलप्रदीपादि चक्रे श्रीश्रीसघः ।
ततो राजा खेंगारो जिनधर्मानुरागी जातः ।

बलभद्रयशोभद्रौ शासनस्य प्रभावकौ । जातौ तौ प्रत्यहं वंदे स्तौमि भक्तिगुणाश्रितः ॥१॥

इति बलमुनिना बौद्धगृहीतश्रौरैवततीर्थमोचनसंबन्धः ॥६२०॥

[621] अथ जिनशासनप्रभावनाया देवसूरिसम्बन्धः ।

15 भृगुपुरे श्रीदेवसूरिपार्श्वे कान्हडयोगी ८४ सर्पकरणहकयुत आगात् वादार्थं, प्राह च वाद
त, नो चेदासनं त्यजत । गुरुभिरासनोपविष्टैरेव परितः सप्त रेखां कृत्वोचे-
तेनैकोऽहिर्मुक्तः एकां रेखामाक्रम्य ववले । द्वितीयोऽहिर्द्वितीयां रेखाम् । एवं बहवोऽपि मुक्ताः
परं षष्ठी रेखा केनापि ना । योगी भूमामुपविशत्येकशः । सूरिः प्राह—किं भूम्युपवेशनेन
यः स्तं मुञ्चेत्युक्ते नति आकृष्य रक्तः सन्दूरिकोऽहिर्मुक्तः । स च दृष्ट्या कदलीपत्राणि
20 पीकरोति । बाह्वनसर्पो रेखां न लब्धते । सतूरिक उक्तोयं रेखां जिह्वया व । बाह्वनादेरु-
परिस्थस्य प्रेरणाया बलाद् गुरोरासनपादोपरि चटितुं लग्नः । जने हाहाकारे जाते गुरवो ध्याने
स्थिता तावदकस्मादागत्य शङ्कनिकया सर्पद्वयमुत्पाद्य दूरे क्षिप्रम् । जितो योगी । ततः टोडर-
मुत्तार्य गुरोरंघ्रौ विलग्न्याऽवग—ममैतदेवाजीविका तेन स सर्पो दीयताम् । सूरिः प्राह—
नमंदानदीतीरेऽस्ति । रात्रौ—ज्ञादेव्याऽगत्याऽऽचष्ट—माधवतुष्टय संमुखवटादि या [न्या]न्यानां
25 श्रुतं तव मया, तत्कथं प्रभूणामुपद्रव द्रष्टुं शक्नोमि । अतो मया सर्पोऽपहृतः । गुरुभिः स्तुति-
रूपं कान्यं प्रोक्तम् । [देवोक्त—] इदं कोशे तिष्ठतु, न प्रकाश्यम् । प्रातरिदं कान्यत्रय लिखितं
यत्स्तुतिरूपं यः पठति तस्य सर्पोपद्रवो न भवतीति प्रोच्य गता देवो । “तुं घंटाकर्णोमहावीर”
इत्यादि । ततः स योगी कान्हडो जिनधर्मं प्रपेदे, गुरुभक्तिपरोऽभूत् ।

इति जि प्रभावनायां देवसूरिसम्बन्धः ॥६२१॥

30 [622] विमलमन्त्रीकृताऽर्बुदप्रासादसम्बन्धः ।

अन्यदा अन्विका-श्री या(?) निमन्त्रिताऽर्बुदशरी 1. जिनप्रासाद-विना नम

स्थितिर्न शोभतेः तेन श्रीमातया चकुलचम्पकयोरथ ७२ द्रम्मलक्षयुता भूरपिता । ततोऽम्बिका-
वचनात् जीर्णा ऋषभप्रतिमा भूमिमध्यगता कर्षिता । ततोऽम्बिकागिरा चन्द्रावतीशिविमलदण्ड-
नाथकेन पुत्राप्ति-जिनप्रासादनिर्माणयोः प्राप्तिर्नास्ति, एकतर वर वृणु । इत्युपवासत्रयाराद्धा-
ऽम्बिकातो लब्धवरेण पुत्रात् [प्रासादो] वरमिति तत्त्वं विमृश्य कुङ्कुमगुहलीचिह्नेन प्रासादः
कार्यते । परं दिवा कृतो रात्रौ पतति । एव षड्मासाः । स्मृता देवी चागत्याह—एतस्या मुवो 5
नेता वालीनाह (?) नाग उपवासत्रयेण पूजोपहारयुतेन त्वया चागध्य' । निरवद्यनैवेद्य याचते
तदा देयम् । मद्यादि तु न दास्यते, खड्गमाकृत्य भापनीयः । खड्गेन भापनात् वालीनाहो नष्ट ।
क्षेत्रपालीवचसा भूयः स्थितः । निर्विघ्न प्रासादे निष्पन्ने १०८ रीरीमयविम्ब ऋषभस्य नागेन्द्रादिभि-
सुरिभि प्रतिष्ठितम् ।

ततो विमल पत्तनेशमीमभूपेन छत्रचामरादि दत्त्वा नृपतिः कृतः । तत्पुत्रेण चाहिलेन 10
तत्र रंगमण्डपः कारितः । अत्र चारणोक्ति एव—

मुंडी सुरकीरह फरह, छंडीम सग्गाह ।

विमल द्विखाडठं कड्डिउ, नाठउ वालीनाह ॥१॥

इति विमलमन्त्रीकृताऽबुदप्रासादसम्बन्धः ॥६२२॥

[623] अथ 'दतीर्थे' लूणिगवसतिनिष्पत्तिसम्बन्धः ।

पूर्वं धवलङ्कके लूणिग-नालदेव-वस्तुपाल-तेजपाला भ्रातरो वसन्ति निर्द्रव्याः । लूणिगस्य
मरणसमये पुण्यन्ययेन नमस्कारा लक्षा मानितास्तैः । प्रोक्त चापर याचस्व । लूणिगोऽवग-विमल-
वसतौ देवकुलिकाकरणे मनोरथो विद्यते मम । भ्रातृभिः प्रोक्त यदि लक्ष्मीर्भविष्यति तदा तव
मनोरथः पूरयिष्यते । तदनु व्यापारे जाते अबुदे तीर्थे भ्रातृमनोरथपूरणाय श्रीमाताचक्रस्य
बोडाकस्य चन्द्रावतीशायारावर्षराणकस्य च पार्श्वत् तत्र भूर्द्रुमैराच्छाद्य गृहीता । ३६ द्रम्ममूढका 20
विश्चारिता भूग्रहणाय । तैरुक्त भरटकैरथ द्रुमैः पर्वत समग्र ग्रहीष्यति ततो न ददाति ।
ततस्तत्र १२८३ वर्षे प्रासादारम्भ, १२९२ वर्षे पूर्णः । द्रव्यकोटि १२, लक्ष ५३ लग्नम् ।
लूणिगवसतीति नाम दत्तम् ।

लूणिगवसतिप्रतिष्ठायां समाहृताः ८४ राणका, २० मडलिकाः, ४ महाधाराः, ८४ महाजनाः ।
जावालिपुरेश श्रीउदयननृपप्रधानमन्त्री यशोवीरो मन्त्रिवस्तुपालप्रासादगुणदोषान् प्रपच्छ । प्राह 26
व शोभनदेवसूत्रधारः शोभनः । पर तन्मातुः कीर्तिस्तेभे हस्तोत्तभनसयुक्तम् ।

तत्र स्तम्भस्थविवानामाज्ञातना । गर्भगृहप्रवेशे सिंहाभ्यां तोरण देवस्य विशेषपूजानाशाय ।
पूर्वजमूर्तीनां जिनपृष्ठे[आ]रोपणात् सततीनां ऋद्धिनाशः । आकाशे मुनिमूर्तिरोपण त्वत्त. परं
दर्शनपूजाऽस्पत्वाय । रङ्गमण्डपे पुत्तलिकाविन्यास अर्हचैत्ये नार्हः । सोपानानि इस्वानि ।
भारपट्टाः लवाः । कृष्णा गुहलिका । प्रासादपृष्ठे हस्तिशाला इत्यादि दोषाः । तदा सर्वैः 30
सत्यमित्युक्तम् । भवितव्यतामे कोपि न ह्युदति ।

इति अबुदतीर्थे लूणिगवसतिनिष्पत्तिसम्बन्धः ॥६२३॥

[624] म दारसंतोषे यतिशुद्धाहारग्रहणे भूपयतीसम्बन्धः ।

श्रीपुरे भूपस्य पश्चात्प्रती पत्नी बभूव । कुमारदेवचन्द्रो पुत्रो अभूताम् । पितरि स्मृते कुमारदेवो राज्ये निविष्टः । कुमारदेवभूपः स्वदारसंतोषी मनोविना भोगसुखं भवति स्म । चन्द्रो दीक्षां प्राप्य ।हारं नो बभूव ।

5 एकदा विहारं कुर्वन् श्रीपुरासन्नदेवकुले समेत्य तस्थौ । तदा राजा वदित्वा गतः । राज्ञो चन्द्रयतिं देवं वदित्वा जिमिष्यामीत्यभिप्रहं ललौ । राज्ञो यदा वदितुं यतिं गता तदान्तरा नदी जलपूर्णा जातापरिजलद्वृष्टितः । राज्ञो नदीमुत्तरितुं न शक्नोति तदा राज्ञोक्तं—गच्छ, नद्याः उपकण्ठं गत्वा त्वयेति वक्तव्यम्—

10 दध्यौ अहं तु पत्युः शीरुसम्बन्धं जानन्नरिम तथापि भनुवंचो मान्यं देवचन्द्र इव इति ध्यात्वा पत्युः वचो जल्पन् युक्त्या नदीपार्श्वे गता पत्युक्त [विनयेन] यदोक्तं—तदा नद्या मार्गो दत्तः । देवकुले गत्वा देवरं वन्दित्वा स्वजेमनाय शुद्धाहारेण सार्थमानीतेन देवरं प्रतिलाभितवती । ततः सा स्वयं ब्रुमुजे । पश्चाद् गन्तुकामा यदाभूत् तदा यतिना प्रोक्तं—गच्छ नदीकूले, जलरनीयं च—भो नदि ! मम देवरेण दीक्षाग्रहणादनु उपवासा एव कृता स्युः तदा मार्गो देहि ।
15 एतच्छ्रुत्वा तथा ध्यात अधुनैव मम हस्तदत्ताहारेण ब्रुमुजे, एवं कथं भवतीति दध्यौ सा । यद्यत्तिनोच्यते तन्मन्यते सत्यमेव ततो यतिवचसा नदी तयोत्तीर्णा । ततो भर्ता पृष्ठः शीलादि-सम्बन्धः प्राह—अहं मनो विनैव त सह भोगं करोमि अतो मे शीलम् । यतः 'मन एव प्रमाणम्' । ततो यतिः पृष्ठः प्राह—मया शुद्धाहारो धर्मैर य गृहीत अतो नद्या मार्गो दत्तः । ततश्चोक्तम्—

20 विरयाविरयसहोदर उदगस्तभरेण भरि रिश्रए ।

मणीआह सावीआ दिन्नो मग्गत्ति भाववस ॥१॥

इति भाव—स्वदारसंतोषे यति ।हारग्रहणे भूपयतिसम्बन्धः ॥६२४॥

इति श्रीसोमसुन्दरसूरि पट्टालङ्करण श्रीमुनिमुन्दरसूरि श्रीजयचन्द्रसूरि पट्टालङ्करण श्री रत्नशेखरसूरि पट्टालङ्करण श्रीलक्ष्मीसागरसूरि श्रीसोमदेवसूरि श्रीरत्नमण्डनसूरिशिष्य पं०
25 शुभशीलगणिविरचित [प्रबन्ध] पञ्चशतिसम्बन्धे चतुर्थोऽधिकारः स. ॥ छ ॥

वि ।काद् विष्णुदीपुचन्द्र (१५२१) प्रमितवत्सरे ।

अहं व्यधात् प्रबन्धं तु शुभशीलाऽभिधो बुधः ॥

श्रीसिद्धाचले प्रासादादिवर्णनम् ।

श्रीसिद्धाचलप्रासादं, सोपानादिस्फुरत्प्रभम् ।

कुम्भभृगुं युक्त—मर्हन्तं तं स्तवाम्यहम् ॥१॥

तावद्भ्रीलाविलासं कलयति मलयो विन्ध्यशैलोऽपि तावत् ,

अन्ते मत्तेभगवत् तुहिनधरणिभृत् तावदेवामिरामः ।

तावन्मेरुर्महत्वं वहति हरिगिरिर्गाहते तावदामां,

यावत्तीर्थाधिराजो न तु नयनपुटैः पीयते पर्वतेन्द्रः ॥२॥

एकदा श्रीतपागच्छाधिराजधीसोमतिलकसूरयो महता श्रीसंघेन सर्वं श्रीशत्रुक्षये जिनान् वन्दितुं ययौ । तत्रैव—

सबत् १३९००० वर्षे देवास्तैर्वन्दिताः । मुख्यप्रासादे गर्भगृहे पुण्डरीकप्रतिमाद् यम् । १६ जिनानन्याश्च वन्दन्ते स्म ।

तत्रद्वारप्रासादे ४९२ जिनान्, ततो मोढेरकशंखेश्वर-सस्यपुर-समलिकाविहारेषु १००८ त्रिद्वारप्रासादबलानकं यावत् ।

ततः समरसिंहवसहिकायां ३३ जिनान् ।

ततः कोडाकोडिप्रासादे २९१ जिनान् ।

ततः श्रीवीरप्रासादे ६८ जिनान् ।

ततो पदावतारे देवकुलिकायां कुन्तीयुतपञ्चपाण्डवप्रतिमाः ।

ततो मठमध्ये १५ जिनान् ।

ततो घोषावसहिकायां ९५ प्रतिमाः ।

ततो राजादनीतले, सेरीसाऽवतारे, कलिकुण्डावतारे, गृहिकापत्रकस्तंभद्वारेषु च १४२५ (१४२३) जिनान् ।

ततो जिन द्वारे बहिस्तोरणशिखरे देवगृहिकायुगे २९ जिनान् ।

ततः प्रासादसंमुखसु देवगृहिकासु ४० प्रतिमाः ।

ततः पश्चिममण्डपसहितनन्दीश्वरावतारे १९४ जिनान् ।

ततो वस्तुपालमन्त्रिभगिनीसप्तकारित-सप्तदेवकुलिकासु ४२ जिनान् ।

ततः स्तम्भनकावतारे इन्द्र पे च २४८ जिनान् ।

ततो वस्तुपाठमंत्रिकारित-गिरनारा रे १६ जिनान् ५२ जिनांश्च ।

ततः स्रतरवसहिकार्या १०५४ जिनान् ।

ततः स्वर्गारोहणप्रासादे नमि-विनमिसेवकसहितश्रीयुगादिजिनप्रतिभायुतान् १६ वि न् ।

ततोऽजितनाथविहारे अणुपमसरः सरीरस्थ (?) [समीपस्थ] देवगृहिकायुगे, श्रेयांस-

जिनभवने च ९१ जिनान् ।

ततश्चिह्नतलावलििकासमीपस्थदेवगृहे ६ प्रतिभाः ।

ततः श्रीनेमिनाथभवने २८ जिनान् । श्रीवीरभवने ३६ जिनान् ।

ततः कर्पादियक्षभवने ७१ जिनान् ।

तत्रासन्नदेवगृहिकायुगे १८ जिनान् ।

ततो मणूभाविहारे २९ जिनान् ।

ततः छिपावसहिकार्या १३ जिनान् ।

ततो मरुदेवीभवने मरुदेवीमातरं ११ जिनांश्च ।

ततः श्रीशान्तिनाथप्रासादे २४ जिनान् ।

ततः चिह्नतलावल्लीसमीपे क्षदेवकुलिकायां, अजितनाथभवने, जीरापल्लीपाइर्भवने १४

जिनान् । न्यानपि लघुजिनान् बहून् ।

सर्वाङ्केन ५८४२ जिनान्, अन्यान्यपि बहूनि वन्दन्ते स्म श्रीसोमतिलकसूरयः ।

एवं जिनानां यानि विम्बानि भवन्ति, वसूदुः, भविष्यन्ति तान्यहं सोमतिलकसूरिर्वन्दे
भावेन ।

इति श्रीशत्रुञ्जयमहातीर्थे श्रीसोमतिलकसूरिवन्दितविम्बसंख्या सञ्ज्ञेपात् मया कृता ।

समाप्तोऽयं ग्रन्थः

ग्रन्थाग्रं ७९४१

अधुनक्रमेण पद्यनिर्देशः

	पृष्ठ		पृष्ठं
अ		अधीत्य चतुरो वेदान्	१५५
अकरे करकर्ता च	७८	अधुना क्रियते पुण्य	१५०
किविणघर्षं	१६७	अज्ञदानैः पयःपानै	७४
रेनो पोक्त्ररे हृत्	१४६	अज्ञदानुरघस्तीर्थकरोऽपि	४६
अकालचर्या विषया च गोष्ठी	२१७	अनादरो विलवञ्च	३२०
अकस्त्राण(र)खणी कस्मात्	१०, २६७	अनादिरव्यक्ततन्त्रभेद्यः	२४४
अचञ्च अघतरवर्षाकाल	२०५	अनासादितपुण्यः सन्	१५०
अकुष्ठमात्रमपि य.	१३१	अनाहूतो मया यातो	३४
अज्ज्वि सा परितप्पइ	२६५	अनुत्तरविमानान्तु	२३
अजाते चित्रलिखिते	१२	अनेकानि सहस्राणि	२१४
तिमिरान्धानां	८	अज्ञो वि ह्य भासंतो	१९८
अङ्गोत्तर सुबुद्धिदी	२७७	अन्यदा सुकृत तन्वन्	३०१
अनृत्य मूढसहस्त्रा	७	अन्यायसंभवा श्रीः	१५२
अढवी पत्नी नई	१९६	अन्त्येद्युर्मनुजा.	९८
अतितृष्णा न कर्तव्या	२१६	अपच्छर नञ्च न पि इ	६९
अतिथिश्चापवादी च	२१३	अपया तद्द पयमुक्ता	९७
अतिलोभो न कर्तव्यः	२१४, ३४३	अपरीक्ष्य न कर्तव्यं	२३३
अथैतत्कर्म निर्माति	१३३	अवसर्पति कार्यार्थी	३०६
अदायि वायुदेवाय	३११	अप्रतिमज्ञोवादीह जो	२५५
अद्वाणे पासाय	१३५	अप्राज्ञेन च कातरेण च गुणः	२४६
अद्य मे फलवती पितुराशा	१८३	अपूर्वा दृश्यते वाणी	६१
अद्यः क्षिपन्ति कृपणाः	२६०	अपूर्वैश्च धनुर्विद्या	२५१
अधिक रेक्षया मन्वे		अभिन्न कुचते मित्र	३३७
अधीता न कला काचित्	२३८	अमुष्मै चोराय	२८२-

अमृतं मधुसंयुक्तं	६१	अहं सारिक्कमूर्धन्यः	१९९
अम्बा तुष्यति न मया	२८२	अहिंसाळक्षणो धर्मः	८
अम्भः प्लावयति क्षितौ	१२	आ	
अयं चदो वट्टल्ल	२८५	आः खुदा जस कूदिइ	१४५
अयमवसरः सररते	२७६	आगतो द्वारि भूपालः	६०
अयसाभियोगसंदूमियस्स	२५५	आगतश्च गतश्चैव	३३७
अरक्षितं तिष्ठति दैचरक्षितं	३२६	आखि म मीचिसि मिंचि मन	३८
अरघट्टो घरट्टश्च	२६३	आचारः कुलमाख्याति	२६
अरमल्लिअतरे दुन्नि	२६२	आत्मनो मुखदोषेण	३१९
अरिहंत नमुक्कारो	७	आत्मवर्गं परित्यज्य	३२८
अरे त्वया पण्डुर्दीना	१४९	आनन्दाश्रूणि रोमाश्चः	३११
अर् गोपार्जनं कृत्वा	५६	आन्व्यं यद् दत्ते	६४
अवाप्य धर्मावसरं	१८१	आपातगुर्वी क्षयिणी क्रमेण	२६४
अन्यापारेषु न्यापारं	२१६	आवाल्याधिगमान्मन्यैव	२९४
अविहिकए वरमकयं	१३१	आयुयौवनवित्तेषु	२३८
अवोचद्य पश्येत्यवतु	२८४	आरम्भाणां निवृत्तिः	१८२
अभ्रावित्तोऽपि श्रद्धत्ते	३०१	आरम्भे नस्थि दया	१५४
वहन्ति भवन्नानि	२८६	आरोहन्ती शिरः स्वान्ताद्	२३८
अष्टमे मरुदेव्या तु	५२	आर्योचि मम बालोऽय	१३४
अष्टौ हाटककोट्यस्त्रिनवतिः	२१७	आळस्योपहतं पादः	२००, २२६
असमजसाइ जपइ	१६७	आवयोश्च पितृपुत्रयोः	२३७
असिहत्था मसिहत्था	३२२	आशीत्यब्दसहस्राणि	३११
अइ तस्स दिणस्संते	२२५	आहृतस्याभिषेकाय	२२५
अइ मसमि पहाणो	१०२	इ	
अहो प्रागुक्तपायद्रोः	१५०	इक्कपुरिसाई	१६७
अहो संसारजा	२३	इक्को वि नमुक्कारो	२७०
अहं त्विदं मन्ये	२८५	इच्छामि द्विसमन्विते	१८०
अहं मूर्खोऽस्मि मूढोऽस्मि	२२	इदमत्तुलमनन्तं	२८४
अह वेदि शुको वेत्ति	२१	इदमतरमुपकृतये	२७२

इल्लिका भ्रमरीध्यानात्	पृष्ठं		पृष्ठं
इह निवसति मेरुः	१७	एकादशान्दलक्षणि	३११
उ	२८४	एकेनोद्वासितः स्वर्गः	२१३
उज्जितसेलसिद्धरे	२७०	एकोदरसमुत्पन्नाः	१७४
उत्तम प्रणिपातेन	२२२	एकोदरा पृथगग्नीवा	२१८
उत्तरतः सुरनिलय	२१	पगा हिरण्यकोटि	२६०
उत्तिष्ठ नृपशार्दूल	२४	एगो मूलं पि हारिता	३०२
उत्थितस्य पदौ दातुं	६७	एगोहं नत्थि मे कोइ	३४
उद्यमेन हि सिद्धवन्ति	५७	एण इन्दु अरविंद	२१०
उद्यमे नास्ति दारिद्र्यं	६३	एयारिसं महं सत्तं	१०९
उपदेशो न दातव्यः	२२२	एष चरणमि ठिओ	१०३
उपानद्भ्यां विना	३४५	एवं येरेहिं इमा	१०४
उपायेन हि तत्कुर्यात्	३२८	एषा तटाकमिषतः	२९०
उपार्हिसरेविण सं	७६	ऐ	
उर अंतर वाहलया	६९	ऐदंयुगीनकाले	८७
उर्वशीगर्भसम्भूत.	१३, २६	ऐदंयुगीनकालेऽपि	
उच्यारहचयारडौ	२५१	औ	
उसभे भरहो अजिप	२६२	औषधिं पग चडावीआ	१८
ए		क	
एकः स्वादु न मुञ्जीत	३४५	कः कण्ठीरवकेसरसहाभारं	२५३
एक कापुरुषो मार्गं	३५४	कणयामलसारपहाहिं	
एकइ मदिदि रुपना	३२०	कतिपयपुरस्वामी	२९०
एकइ दीहिविवात	११८	कतिपयद्विषसस्थायी	२८०
एकइ ठामि वसतर्दा	३०२	कथमुत्पद्यते धर्मः	८
एकवृक्षसमारूढा	३४	कथ्यई जीवो बलिओ	२९
एकस्यैके क्षण दुःख	७७	कपोच तं जलपीयइ	२७
एकं ध्याननिमीलित	१८८	कमलदलसुनेत्रे	६५
एक पाद त्रयः पादाः	२००, २२६	कम्म कुणति सवसा	७३
एकाकी त्यक्तसंकेतः	३४३	करकण्डु कलिङ्गसु	१४
		करहा मकरि करक्खडो	३०४

कर्णभूमिपतिर्दत्ते	३९	कैवर्तीगर्भस्त्रभूतो	पृष्ठं १३, २६
कर्ण शिविर्मांसं	२६०	प्रयत्नानपि नैति काञ्चन	४६
कर्णाटे गुर्जरे ढाढे	३१७	कृत्वा पापसहस्राणि	९
कङ्गो बोरज वीणती	१५२	कृत्वा यूपसहस्राणि	२३६
कवाडमा वरंगणाए	२६९	यद्दि वा महर्ष्यं	१५३
काईं शूरइं तू राम	२२६	कृपणोऽप्यकुलीनोऽपि	५७
काके शौचं द्यूतकारे च सत्यं	६४	आभार्यय मेदिनी	१८८
कामक्रान्त प्रज्ञे स्थानं	१८	कोडि टक कलक्खहय	६९
कार्यः सम्पदि नानन्दः	११८	कोसि च होइ विचं	४२
काली छाली घर ली	१३६	कोहो पीईं पणासेइ	२९२
काव्य करोमि न च	२८७	कौकणे च तथा राष्ट्रे	३१८
काष्ठादीना जिनावासे	१६०, २६४	ख	
कासं विसर्जयेच्चौराः	३४३	खणि खडिब खणि आधिडड	११८
किं क्रन्दसि कुडाङ्गार	३०५	खण्डणी पेषणी चुकही	१५९
किं चान्यहीयते यत्तद्	३०१	खरो द्वादशजनमानि	१५५
किञ्चिद्गुरोराननतो निशान्य	१	ख	
किञ्चु किमपि विज्ञाप्यते	२३७	खमाखङ्गः करे	९९
किं दीखसि पिपे संपइ	२२	खिप्तो तोयनिषेस्तले	१९२
किं नन्दी किं सुरारिः	२९२	खिप्त्वा चारिनिषिस्तले	२७३
किंहा कान्हड किंहा	३०४	ग	
किंहा कान्हड किंहा	३०४	गंगाया नाविको नन्दः	११५
कीर पण्डितचार्याक	६१	गन्तव्य नगरशतं	७१
कीर्तिस्ते जातजाड्येव	२५९	गगनमिव नष्टारं	३४२
कुदष्टं कुपरिह्वारं	३४२	गतौ कर्णौ गतं पुच्छ	१६६
कुमारपाळ नवि चित करि	२७४	गच्छन् जल्पन् हंसस्तिष्ठन्	१०
कुमुदवनमपशि	२८९	गजाः सन्ति ह्याः सन्ति	२४८
कुरङ्गः काञ्चन पूर्वं	१४८	गयगयरहगयतुरयगय	२७६
कुलं च शील च यता च	३४०	गयाशनानां स गिरः भ्रुणोति	३०२
द्वासङ्गदोषेण	७०	गुरबो यत्र पूज्यन्ते	१२७

	पृष्ठं		पृष्ठं
गुरुजंगदिवान् राजन्	३००	चुलीं गेहस्य मन्त्रे	२८३
गृध्रेणापहृत मांस	३४१	वेद्भदन्वं साधारणं	७२
गृहचिन्ताभरणहरणं	२४१	चेतः सार्द्रतरं वच.	१२१
गृहे कुशलता कान्ते	६५	चेतोहरा युवतय.	१९
ग्रह अवच्छा बिहि वंकडी	३०३	चौरस्य करुणं ज्ञात्वा	२८६
प्रावाणो मणयो हरिः	२३६	छ	
प्रीप्ते तु ।	१३२	छंढिवि पिम्म गहिल्लपिष	२७६
गात्रं संकुचितं	१९७	छलिच्छन्नद्रुम इव	२९०
गोगाकस्य सुतेन मन्दिरमिदं	३५	छेवद्वेण गन्मइ चचरो	३१५
गौरव कीजइ अलवडी	२०४	ज	
गौरी रागवती त्वयि	१५७	जं जाणीइ रे ते	३२१
घ		जं द्विष्टि ।तरंगिय	२६२
घरि आवइ घरि मग्निद्विष	२२	जंगडूर जलहार	११९
घसि घोघर दुडणि	१६५	जइ गिलइ गिलइ उदरं	२१६
च		जइ जलइ जलओ लोप	२६३
चरदसपुन्वी आहारगा	२५८	जइ सो गुणी महप्पा	२२५
चक्कि धुग हरिपणग	२६१	जइ फुला कणी	१३७
चत्तारि अह दस दोय	१	जणणी जम्मुपत्ती	४१
चन्द्रोदयस्य माहात्म्य	२८५	जन्मना तु ध्रुवं वर्यं	१७
चडव चहरीय सूलीय	१८९	जन्मस्थानं न खलु बिमलं	२६७
च्यारि बइल्ला घेतु	२७६	जय तिरुअण वरक	३१०
चल वित्त चल वित्तं	३९	जया रज्जं च रिद्धिं च	९४
चित्त विद्याय न आणीइ	२७६	जया ते पियपरज्जे	६४
चितां पश्यसि पुत्रस्य	२२०	जया सर्वं परि	९४
चिता प्रव्वळितां दृष्ट्वा	४०	जलजन्तुचरैर्नित्य	४२
चिन्ता जेहागरिय	१०३	जल्ल तैलं खळे	६५
चिरिवियराजळपिहिं	२४०	ज्वरो भगन्दरः कुष्ठं	२३१
च्युता चांद्री लेखां	२८४	ज्वलनजलचौरधारण	१६०

कर्णभूमिपतिर्दत्ते	३९	कैवर्तीगर्भस्त्रभूतो	पृष्ठं १३, २६
कर्णस्त्वचं शिबिर्मांस'	२६०	प्रयत्नानपि नैति काश्चन	४६
कर्णादे गुर्जरे ङाडे	३१७	कृत्वा पापसहस्राणि	९
कल्लो बोरज वीणती	१५२	यूपसहस्राणि	२३६
कवाडभा वरंगणाय	२६९	। यदि वा महर्ष्यं	१५३
काहं झूरइं तू राम	३२६	कृपणोऽप्यकुलीनोऽपि	५७
काळे शौचं धूतकारे च सत्यं	६४	। त्प्रार्थय मेदिनीं	१८८
कामक्रान्त ब्रजै स्थानं	१८	कोडि टंक स्वहय	६९
कार्यः सन्पदि नातन्दः	११८	कोसिं च होइ विचं	४२
काली छाली घरखप्रकाली	१३६	कोहो पीईं पणासेइ	२९२
काव्य करोमि न च	२८७	कौंकणे च तथा राघ्ने	३१८
काष्ठादीनां जिनावासे	१६०, २६४	स्व	
कासं विसर्जयेच्चौराः	३४३	स्त्रणि खांडव स्त्रणि आधिखर	११८
किं क्रन्दसि कुलाङ्गार	३०५	स्त्रणदणी पेषणी चुल्ही	१५९
किं चान्यहीयते यत्तद्	३०१	खरो द्वादशजन्मानि	१५५
किञ्चिद्गुरोराननतो निशम्य	१	क्ष	
किञ्चु किमपि विज्ञाप्यते	२३७	क्षमास्त्रज्ञः करे	९९
किं दीससि पिए संपइ	२२	क्षिप्तो तोयनिषेस्तले	१९२
किं नन्दी किं सुरारिः	२९२	क्षिप्त्वा वारिनिधिस्तले	२७३
किहा कान्हड किहा	३०४	ग	
किहा कान्हड किहा	३०४	गंगायां नाविको नन्दः	११५
कीर पण्डितचार्याक	६१	गन्तव्य नगरशतं	७३
कीतिरसे जातजाड्येव	२५९	गगनसिव नष्टतारं	३४२
कुहट्टं कुपरिज्ञातं	३४९	गतौ कर्णौ गत पुच्छं	१६६
कुमारपाल नचि चित करि	२७४	गच्छन् जल्पन् हंसंस्तिष्ठन्	१०
कुमुदवनमपशि	२८९	गजाः सन्ति ह्याः सन्ति	२४८
कुरङ्गः काञ्चन पूर्व	१४८	गयगयर्हगयतुरयगय	२७६
कुलं च शीलं च धता च	३४०	गयाशनानां स गिरः भ्रुणोति	३००
द्वासङ्गदोषेण	७०	गुरवो यत्र पूज्यन्ते	१२७

गुरुजंगदिवान् राजन्	३००	पृष्ठं	गुह्यी गेहस्य मन्त्रो	पृष्ठं	२८३
गृध्रेणापहत मांसं	३४१		चेद्द्वयदन्वं साहारणं		७२
गृहचिन्ताभरणहरणं	२४१		चेतः सार्द्रतरं वच.		१२१
गृहे कुशलता कान्ते	६५		चेतोहरा युवतय		१९
ग्रह अबळा बिहि वंकळी	३०३		चौरस्य करुणं ज्ञात्वा		२९६
ग्रावाणो मणयो हरिः	२३६		छ		
ग्रीष्मे तुल्यगुडां	१३२		छंडिवि पिन्म गहिल्लपिष		२७६
गात्रं संकृचितं	१९७		छलिच्छन्नद्रुम इव		२९०
गोगाकस्य सुतेन मन्दिरमिदं	३५		छेबट्टेण गम्मइ चवरो		३१५
गौरव कीजइ अलवळी	२०४		ज		
गौरी रागवती त्वयि	१५७		जं ज्ञाणीइ रे ते		३२१
घ			जं दिट्ठि ।तरंगिय		२६२
घरि आवइ घरि मग्गिट्ठिअ	२२		जंगडूर जडहार		११९
घसि घोघर दुंढणि	१६५		जइ गिलइ गिलइ चवरं		२१६
घ			जइ जलइ जलओ लोए		२६३
चउदसपुठ्ठी आहारगा	२५८		जइ सो मुणी महप्पा		२२५
चक्कि दुग हरिपणं	२६१		जइ फुल्ला कणी		१३७
चत्तारि अट्ट वस दोय	१		जणणी जग्गुप्पत्ती		४१
चन्द्रोदयस्य माहात्म्य	२८५		जन्मना तु ध्रुवं वर्चं		१७
चडउ चहरीए सूळीए	१८९		जन्मस्थानं न खलु विमलं		२६७
च्यारि बइल्ला घेलु	२७६		जय तिट्ठेअण वरक		३१०
चल चित्त चल चित्तं	३९		जया रज्जं च रिद्धिं च		९४
चित्त विषाय न आणीइ	२७६		जया ते पियपरब्जे		६४
चितां पश्यसि पुत्रस्य	२२०		जया सर्वं परि		९४
चितां प्रव्वळितां दृष्ट्वा	४०		जलजन्तुघरैर्निंस्य		४२
चिन्ता लोहागरिए	१०३		जल्ल तैल खळे		६५
चिरिवियराजळपिहिं	२४०		जवरो भगन्दरः कुट्टं		२३१
च्युता चाक्षी लेखां	२८४		क्वळनजळचौरचारण		१६०

पृष्ठं

जह जह पएखिं	२५४	ततः श्रावयिता पश्चात्	३०१
जह नरवइणो आणं	१०५	तणयदुहियाइ ततो	१९८
जह रन्नो विसपसुं	१०३	ततो यांगो जगौ लोकाः	९९
जहाय तिमि वणोआ	३०१	ततो लोका वराहारैः	९८
जाईं रुवं विज्जा	११७, ३०८	ततो निधीह सम	१९८
जाता जणच जुहार	११८	तदन्यजन्मसामान्यधिया	३००
जालान्तरगते सूर्ये	१६०	तदन्यथा न भवति	२२६
ज्ञान मददर्पहरं	२१	तपनियमत्रिधानैः	६५
जिअससुदेविचित्तसहपविषणं	१०५	तपस्वी रूपवान् धोरः	३४८
जिणपवयणवुड्डिकरं	९२	तप्यतेऽमी (तप्यन्त्यमी) तपः	३००
जिणभवणाइं जे	१५४	तरियव्वा च पइन्ना	१३७
जिणभवणविंवपुत्थ	१८१	त्रयस्त्रिंशत्कोटिन्निदश्वन्धोऽसि	३०१
जीअं जलबिंदुसमं	२६८	तह्वि न जाया रण्हा	१९९
जीवज्जीव जीवउं	१७१	तावा तुंवा दोहो मूया	२०४
जीवन्ति अगिगपढीआ	३२२	ता जुत्तं देवकयं	१९२
जीवन्ति अवहिपढीआ	३२२	तावद्दवलं महस्तावत्	१४५
जीवन्ति खग्गच्छिन्ना	३२२	तावन्महत्वं पाण्डित्यं	२४
जीववधत्ता नरगगइ	२०१	तावल्लीलाबिलासं	३५३
जेण कुणं आयत्तं	१८३	त्वं किं पृच्छसि हे भर्तः	६५
जो जस्स उवसमई	६८	त्वमेव विदुरो धोमान्	२२
जो जस्स कम्माचरइ	१४७	स्व वाणिजोऽपि जात्यारे	१३३
जो पुण जईण समिआण	३३	तिन्नेव थ कोडिसया	२६०
ट		तिवाळगमुद्दे मुक्को	१०६
टाढो छांय पलासडा	११६	तिहुअणज्जण अविळंधिय	३१०
ठ		त्रिपंच ' अततापसानां	१४३
डुंहुती डुंढि डुंढि	९९	तीर्थानामुत्तमं तीर्थं	१८७
ट		तुल्यार्थं तुल्यसामर्थ्यं	६३
टईया महनिगमणे	२६६	तू कालु कंबळ नीबडु	२५६

वृषाक्रान्तो गतो हस्ती	पृष्ठं		पृष्ठ
वृषाक्रान्तो गतो हस्ती	६२	दुष्टैर्लंछैर्लोहदेशे	३११
तेजःपाल कृपालु	६२	दूरि दिसंतरि चालीषा	३०३
तो भणइ सिद्धिसंतो	७४	शूतपोषी निजद्वेषी	१२८
तो भणिय वणएण	१९८	दृष्यद्भुजा. क्षितिमुजः	२३७
	१९८, १९९	दृश्यन्ते बहवो वृक्षा	६३
		देवाज्ञापय किं करोमि	२२७
द		देव त्व जय कासि	२८७
दक्खत्तं पंचरुय	४७	देवद्रव्येण या वृद्धिः	७२
दगपाण पुष्कळल	२५७	देव सेवकजनः	२३७
दप संगह भयकारणिय	१५६	देवाद्य नन्दनोद्याने	६२
दर्ग दर्श सदा तेषां	२०७	दोमुहय निरक्खर	२९२
दानेन तुल्यो निधिरस्ति	५६	घ	
दानं धर्मेषु रोचिष्णु	४२	घणवन्ती मम गव्वकरि	२७६
दानं वित्ताद् ऋतं वाचः	१८३	धनदो धनमिच्छूतां	२३५
दायादा. स्पृहयन्ति तस्करगणाः	१२	धनमर्जय काकुत्स्थ	३०८
दालिद्र पुण रत्थियामणू	१२६	धन्यस्त्वं पुण्यवान्	४४
द्वाभ्यां सहोद । त्वं	१२१	घनेषु जीवितव्येषु	७६, ३४६
द्वात्रिंशद् द्रम्मलक्षान्	५०	धर्मेषु घर्णं विडल	८
दिब्बइ वकगीवइ	२६९	घरायां पतित पुष्प	७१
दिवं याते दैवात्	५०	धर्मज्ञो धर्मकर्ता च	८
दिवा निरीक्ष्य वक्तव्यं	६६	धर्म सिद्धौ ध्रुव सिद्धिः	९
दिवा विभेति काकेभ्य	१३७	धर्मादधिगतैश्वर्यः	१४९
दिशां हराकाराः	२८४	धर्मो जयति नाधर्मः	२९३
द्विगुणं त्रिगुणं विचं	३२५	धारयिद्वा त्वयाशमान	२८२
दीनो वृद्धो गळद्गान्नी	६६	धिगू रोहण गिरिं	२३६
दीपं विधाय देवस्य	९१	न	
दीयतां दशलक्षानि	२५९	न कथं दीणुद्धरणं	२६०
दीवइ दुगवर्द्धति	१२०	न किं कुर्यान्न किं दद्यात्	२११
दुर्बारा वारणेन्द्राः	२०५		

	पृष्ठं		पृष्ठं
न खानिमध्याद्दुदकानि	२४४	निय उदर पूरणंमि	२८२
न त्वल्पस्य कृते भूरि	३२५	निर्गुणेष्वपि सत्त्वेषु	१४४
नद्यश्च नार्थश्च समरबभावाः	३२७	निर्विषेणापि स्रपेण	३२७
न दैवमिति सचिन्त्य	५८	निवपुच्छीपण गुरुणा	२५४
नन्दवैरोचनावस्था.	६६	निव्वत्तिलण पावं	३३
न पश्यन्ति हि जात्यन्धाः	६१	नि शूकैः शकितं न	१८५
न भूतपूर्वं न कदापि संस्मृतं	२००	नि.सीमद्रविणानुबन्धिसुकृताः	९
नमस्कारसमो मन्त्रः	९	नूतनार्हद्वरावासे	१६१
न मे दुःखं हृता स्त्रीता	२२७	नृत्यद्वर्हिषि ददुरारवपुषि	२८४
न यथैकेन हस्तेन	५६	नृपन्यापारपापेभ्यः	२३९
न यस्य चेष्टितं विद्यात्	३२८	नेवदारं पिहावेइ	१९३
नरपतिहितकर्ता	३२३	नैते श्रमगुणाः	१९
नवः श्रोतः श्रवद्विज्ञ	२३१	नो चेद्वयं भवन्तं तु	९९
नव स्यु शयने पुत्राः	२०१	नो चेव भारि ज्वं	३३
नवागवृत्तिकारेण	३११	नो वापी नैव कूपी	२०५
नविं मारीइ नवि चोरीइ	२५६	प	
न हि प्रारजन्मसम्बन्ध	१३२	पंच अरहते वंदते	२६२
न हि भवति यत्र भाव्यं	५६	पञ्च नश्यन्ति पद्माक्षि	७६, २८१
न ह्यविज्ञातशीलस्य	२१८	पञ्च पञ्च प्रदीयन्ते	२७८
नान्देन भ्रमता राज्ञी	६६	पञ्चभिः सोवरे	१२७
नान्यः कुतनयादाधिः	२४	पञ्चाग्रत्पञ्चवर्षाणि	२७५
नारीसक्तो जनस्तातं	२४	पञ्चाशद्योजने मुक्तिः	१८७
नास्ति तीर्थमिह पार्थिवात्परं	२३७	पञ्चाशदादौ किल मूलभूमेः	५२
नाह स्वर्गकलोपभोगरक्षिकः	२९१	पञ्चाशीत्यधिक होतत्	३४४
निजकरनिकरसद्गथा	२७९	पट्टिकमणं पट्टियरणा	१३५
निजार्थं निस्त्रिभो लोक.	३०६	पढम जईण दाऊण	४३
निहुरभासी पुत्ताइ	१९८	पत्तपरिकखह किं करह	४६
निद्रा काव्यपमानितेव	२८२	पतिश्वशुगता ज्वेष्टे	२२

	पृष्ठं		पृष्ठं
पत्नी प्रेमवती सुतः	६२	पितृव्यस्य पितेत्येन	१३५
प विशाळाक्षि	६६	प्रीतिर्यत्र निजैर्गोद्रे	१२८
पद्मावत्या ततोऽपूजि	३११	पुण्यमेवं प्रमाणं स्यात्	१५०
पद्भ्यामध्वनि सञ्चरेय	२९९	पुण्याय कुर्वते धर्मं	१५१
पभणइ सुञ्ज मृणालवद्	२७६	पुण्यैः सम्भाङ्गते सर्वं	१५०
परद्रोहादिक पाप	६०	पुरा भरतभूपेन	१८३
पर(प)त्थणा पवण	२८२	पुरिसाच होइ तित्थ	१२४
परस्परस्य मर्माणि	२२६	पुरिसेहि रईयतित्थ	१५४
पर्वताग्रे रथो याति	२८६	पुहविकरण्डे वभण्ड	४८
प्रजापीडनसन्तापात्	२४९	पूर्वं न मन्त्रो न तदा विचारः	१५३
प्रज्ञागुप्तशरीरस्य	२४६	पूर्वं वीरजिनेश्वरेऽपि	१९४
प्रणिहन्ति क्षणाद्धेन	८६	पूर्वं श्रीऋषमान्वयी	१८४
प्रथमे स्थामहं मूर्खः	२१८	पृथक् पृथक् स्थिते काष्ठे	३४
प्रपतेद् द्यौः सनक्षत्रा	२२६	फ	
प्रसादः परमद्वेषी	२५८	फल च पुष्पं च तरुस्तनोति	९
प्रयुक्तसत्कारविशेषमात्मना	४१	व	
प्रक्षमरसनिमग्न दृष्टियुग्म	१८८	। स्वशिरो दत्तं	२०१
पल्योपमसहस्रान्तु	२३५	बल्यरिक्त्वरी पातां	२८३
पश्य कर्मवशात्प्राप्तः	५६	बहवो न विरोद्धव्याः	२२०
पातालतः किमु सुधार यामि	२२७	बह्वद्भ्योऽद्युना	६७
पादा कन्दुकवत्	२८५	बहुवृद्धिसमायुक्ताः	२१६
पापनिष्कन्दनं धर्मसदनं	१५९	बहूनि हि सहस्राणि .	१५
पापिनापि मनुष्येण	१५०	बाणवद् कोढोञ्जो	१४
प्रातः ससुत्याय जिनाधिनाथं	३११	ब्राह्मणा गणका वेइथा	२५५
प्राप प्रापं धन भूरि	१४०	ब्राह्मणजातिरनीर्ष्यालुः	२८८
प्रासादप्रतिमायात्रा	१९१, २६४	ब्राह्मणो ब्रह्मचर्येण	१५४
पित्तलसुवन्न	१५८	बालाईणगुकपा	१०४
पितृव्यश्चैव भवति	१३४	बाला चकमती	२६५

	पृष्ठं		पृष्ठं
विद्भं मेभं गयकुलाण	१०६	मदः प्रमादः कलहोऽतिनिद्रा	२८६
विद्भं मेभं कुरंगण	१०५	मद्भुं सोदर इति	१३४
विन्दुनाप्यधिका चिन्ता	७७	मन एव मनुष्याणां	३८
वृद्धानोर्महाज्वालां	६३	मनसा मानस कर्म	२६८
म		मनोहरपुरोपान्ते	९८
भवस्वणे देवदस्वरस	७३	मन्त्रे तीर्थे तथा देवे	३४५
भक्त्वेह जो चक्त्वेह	७२	ममैष तनुजन्मा च	१३५
भक्ते द्वेषो जडे प्रीतिः	३२	मयैकवस्त्रदानेन	
भग्नभाजनो गोविन्दः	३०७	मर्दय मानमर्तगह दप्यं	१५४
भयं लोभस्तथा स्नेहः	१५२	मसिबिण माथा माहि	१९५
भरीयातां सहृद् भरद्	६३	मह पडिबेसओ जह	१९८
भ (ती) युवती काचित्	१४९	महाप्रतिसहस्रेषु	४३
भवन्ति भूरिभिर्भाग्ये	२६०	मा गा बिषादभवन्नं	३०९
भाऊ गुरुगुणधेरहा	२०८	माणुसबां दस दस	२८३
भ्रातासि तनुजन्माधि	१३४	माणुसत्तं भवे मूलं	३०२
भ्रातृजायापि भवति	१३५	मातः पितरहं दूरे	६६
मि यरो पिच्छद्	२६६	मा त्वमाक्रन्द मार्जार	६१
मिक्षां मे पथिकाय देहि	२८७	माता गङ्गासम तीर्थ	१६
मिक्षुर्विद्वक्षुरायातः	२५९	माता पत्युर्मदीयस्य	१३५
मुहुक्ते स्म भोजनपरे	२२७	मातापितासम तीर्थ	६७
भूमि कामगवि	२०३	माताप्येका पिताप्येकः	३०२
भूमेश्च देशस्य गुणान्वितस्य	२४७	मानाहा क्रोधाहा	८२
भूरिभारभराक्रान्तः	२५७	मान्धाता स महीपति.	२७५
भो नागा जलचरवासि	६८	मां मा पृच्छसि हे कान्ते	६६
म		मा मा	२८४
मग्नैः कुटुम्ब ले	७२०	मार्गागतचतुः साधु	१३२
म गीगर्भसम्भूतो	१३, २६	मिथ्यादृष्टिहस्त्रेषु	४१
: कूर्मो बराहश्च	२९३	स्वमग्नं सु	६४

सुगिसुख्ये नमिन्मि	पृष्ठं	यस्य बुद्धिर्बलं	पृष्ठं
सुण्डीसुरकीरइ	२६२	यस्य यद्धिहितं स्वानं	२१६
सुञ्ज पतत्येकः	३५१	यस्य यादृक् स्वभावाः स्यात्	४१
सुञ्ज भणइ मृणालवइ	३३२	यस्यार्यास्तस्य मित्राणि	२५
मूर्खस्तपस्वी राजेन्द्र	२७५	यस्यास्ति चित्तं स नरः	३२५
मृगातृष्णां सदा दर्शं	१५२	यस्यै निजं कुलं	२८
मृतका यत्र जीवन्ति	१६	या च बालक ते माता	४६
मेदिनीशेन मान्यस्त्वं	२८६	या चिन्तयामि सततं	१३४
मेरुसषेपयोः	२४७	यामः स्वस्ति तवास्तु	२२५
य	२९२	या मासुद्धिजते नित्यं	२६५
मयी कुटीं	१५५	क्रियते चित्तं	३४०
यत्पापं त्यायां	२२५	यादृशं मम पाण्डित्यं	१५, १६
यत्रोत्साहस्रमालम्बः	५८	या सा ममाप्यम्बाः	३४१
यत्रोदकं तत्र पतन्ति	३२६	युगादिदेवादिमवर्द्धं	१
यथा चित्तं तथा वाचः	१२२	ये मज्जन्ति निमज्जन्ति	१९
बथा तपो नित्यो	५६	येन येन हि भावेन	१७
यथा तथा प्रजाः सर्वाः	२४	योऽदादर्थिन्नजाय	५०
यथा वेनुसहस्रेसु	५६, १४२	यो ध्रुवाणि परि	५८
यद् वस्तु क्षीयते भावात्	३००	यो न पूजयते गर्वात्	३२३
यदनस्वमिते सूर्ये	२८०	योऽस्य वप्ता स मे भ्राता	१३५
यदा शशुङ्ख्ये तीर्थे	१५०	र	
यदास्ति पात्रं न तदास्ति चित्तं	४२	रक्तस्त्व नवपल्लवैः	२२६
यदेतत् चन्द्राङ्गतर्जलदलबलीलां	२८०	रजो तणघरकरणं	१०५
यस्तनोति वरपौषधशाळां	१५८	रमणीं विहाय न भवति	२०८
यश्च बालक ते पिता	१३४	रसातलं यातु यदत्र पौरुषं	२९०
यस्मात् श्रीभरतेश्वरामिमनृपाः	९	रसासृङ्मांसमेदोऽस्थि	२३१
यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति	६१	रागो देवो दोस्ती देवो	२५०
यस्य नास्ति स्वय प्रज्ञा	२२४	राजन्नित्यो दिशि प्राच्यां	६३

बिहङ्गं मेअं गयकुल्लाण	१०६	मदः प्रसाद. कलहोऽतिनिद्रा	२८६
बिहङ्गं मेअं कुरंगणं	१०५	मद्गुतुः सोदर इति	१३४
बिन्दुनाप्यधिका चिन्ता	७७	मन एव मनुष्याणां	३८
बृहद्भानोर्महाज्वालां	६३	मनसा मानसं कर्म	२६८
भ		मनोहरपुरोपान्ते	९८
भवस्वणे देवदन्वरस	७३	मन्त्रे तीर्थे तथा देवे	३४५
भक्त्वेह जो उवक्त्वेह	७२	ममैष तनुजन्मा च	१३५
भक्ते द्वेषो जडे प्रीतिः	३२	मयैकवस्त्रदानेन	
भग्नभाजनो गोविन्दः	३०७	मर्दय मानमतंगह दप्यं	१५४
भयं लोभस्तथा स्नेहः	१५२	मसिक्विण माथा माहि	१९५
भरीयातां सहह भरह	६३	मह पडिबेसओ जह	१९८
भ (ती) युवती काचित्	१४९	महात्रविसहस्रेषु	४३
भवन्ति भूरिभिर्माण्ये	२६०	मा गा विषादभवनं	३०९
भाळु गुरुगुणघेरदा	२०८	माणुसदां दस दस	२८३
भ्रातासि तनुजन्मासि	१३४	माणुसत्तं भवे मूलं	३०२
भ्रातृजायापि भवति	१३५	मातः पितरहं दूरे	६६
भिक्षुस्वायरो पिच्छह	२६६	मा त्वमाक्रन्द मार्जार	६१
भिक्षां मे पथिकाय देहि	२८७	माता गङ्गासभं तीर्थ	१६
भिक्षुर्हिदक्षुरायात.	२५९	माता पत्युर्मदीयस्य	१३५
मुहुक्ते स्म भोजनपरे	२९७	मातापितासभं तीर्थ	६७
भूमि कामगवि	२०३	माताप्येका पिताप्येकः	३०२
भूमेश्च देशस्य गुणान्वितस्य	२४७	मानाद्वा क्रोधाद्वा	८२
सूरिभारभराक्रान्तः	२५७	मान्वाता स महीपति.	२७१
भो नागा जलचरवासि	६८	मां मा पृच्छसि हे कान्ते	१६६
म		मा मा	२८४
मग्नैः कुटु ले	७२०	मार्गागतवत्तुः साधु	१४२
म गेगर्भसन्भूतो	१३, २६	मिथ्याहृष्टिसहस्रेषु	४३
: कूर्मो वराहश्च	२९३	मुक्त्वमगं सु	६४

मुणिसुखण नमिन्नि	२६२	यस्य बुद्धिर्वलं	२१६
मुण्डीसुरकीरइ	३५१	यस्य यद्धितं स्थानं	४१
मुञ्च पतत्येकः	३३२	यस्य याहक् स्वभावात् स्यात्	२५
मुञ्च भणइ मृणालवइ	२७५	यस्यार्थास्तस्य मित्राणि	३२५
मूर्खस्तपस्वी राजेन्द्र	१५२	यस्यास्ति चित्तं स नरः	२८
मृगलुष्णां सदा दर्श	१६	यस्यै निर्जं कुलं	४६
मृतका यत्र जीवन्ति	२८६	या च बालक ते माता	१३४
मेदिनीशेन मान्यस्त्वं	२४७	यां चिन्तयामि सततं	२२५
मेरुसर्षपयोः	२९२	यामः स्वस्ति तचास्तु	२६५
य		या मासुद्धिजते नित्यं	३४०
मयीमर्षिं कुटीं	३५५	यादृशं क्रियते चित्तं	४५, १६
यत्पार्षं त्यायां	२२५	यादृशं मम पाण्डित्यं	३४१
यत्रोत्साहस्रमालम्बः	५८	या सा ममाप्यन्धाः	१३५
यत्रोदकं तत्र पतन्ति हंसाः	३२६	युगादिवेवादिमवर्द्धमाना	१
यथा चित्तं तथा वाचः	१२२	ये मज्जन्ति निमज्जन्ति	१२
यथा तपो नित्यी	५६	येन येन हि भावेन	१७
यथा तथा प्रजाः सर्वाः	२४	योऽदादर्थिब्रजाय	५०
यथा घेनुसहस्रेषु	५६, १४२	यो ध्रुवाणि परित्यज्य	५८
यद् वस्तु दीयते भावात्	३००	यो न पूजयते गर्वात्	३२३
यदनस्तमिते सूर्ये	२८०	योऽस्य वप्रा स मे भ्राता	२३५
यदा शुशुभ्ये तीर्थे	१५०	र	
यदास्ति पात्रं न तदास्ति वित्त	४२	रत्नस्त्व नवपल्लवैः	२२६
यदेतत् चन्द्रान्तर्जलदलबलीलां	२८०	रत्नो तणधरकरणं	१०५
यस्तनोति चरपौषधशाळां	१५८	रमणीं विहाय न भवति	२०८
यश्च बालक ते पिता	१३४	रसावर्लं यातु यदत्र पौरुषं	२९०
यस्मात् श्रीभरतेश्वरामिमनूपाः	९	रसासुहृत्सासमेदोऽस्थि	२३१
यस्मिन् कृष्टे भयं नास्ति	६१	रागी देवो कीसी देवो	२५०
यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा	२२४	राजज्ञित्यो दिशि प्राचयां	६३

	पृष्ठं		पृष्ठं
राजन् शान्तिं व्रजाहाय	६१	वणसंडसरे जलचर	६८
राजन् सारं द्वयं मन्ये	२२७	वत्थाइं पसत्थाइं	१२३
राजमाषनिभैर्दन्तैः	२८५	वदान्यः क्षत्रियो :	३४५
राजा बन्धुरबन्धूनां	६७	वधूचौरैरवलाभिः	२०८
राज्ये जाते नृणां सर्वे	३१	वपुरेव तवाचष्टे	२६२
रुडं पारसनाथ	१८३	वर बुद्धिर्नसा विद्या	२२३
रुसच वा परो मा वा	९५	वरं भट्टैर्भाव्य	५०
रूपं रहो धन तेजः	२४९	वर वन व्याघ्रगणैः	३५
रे रे यन्त्रक मा रोदीः	३१४	वसहीं स्रयणास्रण	१४, १४४
रोगिणां सुहृदो वैद्याः	१३३	वरसु वरसु अंबरहत	४६
ल		वर्षाकाले प्रणाले	२८३
लक्षत्रयीविरहिता	४५	वसहे इंदकेळ	९४
लक्ष लक्षं पुनर्लक्ष	२८०	व्यथन्ति केचिन्मनुजाः	३७
लक्ष्मण रव्यरक्षायै	२२५	वाराणस्या बटुः पुर्यां	११५
लक्ष्मि प्रेयसि कैयमास्यशितसा	१८८	वारिमध्यस्थिता गावः	६१
लक्ष्मीर्यास्यति गोविन्दे	२७६	वासः मिदं	२९३
लक्ष्मीसागरसूरीणां	१	वासरेऽपि क्षुधा नास्ति	६०
लज्जिज्जह जेण जणो	२६८	वाहनौषधपाथेयं	२३६
लावा तोगा नहि तणति	२०९	वाहरा न कृता. किं भोः	२०८
लाभकलंतरि चितविष	१५४	व्याघ्रवानरसर्पाणां	२१७
लावण्यामृतसार गिसमा	२७०	व्याघ्रितेन सशोकेन	३४२
लोक पृच्छति मे वार्तां	२०, २३८	विषइ अळ णं	३३
लोडिज्जह तुह गु	१२०	विक्रमार्काद् विधुद्वीषु	३५२
व		विदेशे मनुजां प्राप्ताः	२८
वह्विवरनिगायदलो	२६९	विद्ययैव मदी येषां	२१
वक्त्रं पूर्णशशी	२६७	विद्वत्वं च नृपत्वं च	११
वक्त्रांभोजे सरस्वती	२८१	विद्वन् वद् क च्छितोऽधि	२८६
यित्वा जनानेतान्	२३१	विन्यासस्तटवत्	२८४

विरयाविरयसहोदर	पृष्ठं		पृष्ठं
विषं मुञ्चति सर्पोऽपि	३५२	श्रीरामो रावणः कंसः	१४८
बीतरागं स्मरन् योगी	२०८	श्रीरिचं पुरुषान् प्रायः	१५१
बीषल तू विरुद्ध्य करइ	१७	श्रीवीरे परमेश्वरेऽपि	२७३
वृद्धानाराधयन्तोऽपि	७	श्रीसिद्धाचलप्रासाद	३५१
वेगवर्ह्यप देहे	२४१	शीलं प्रधानं न कुलं प्रधानं	१३
वेद्याका नृपतिश्चौरः	३३	शील शौच क्षान्तिः	३६२
वैद्यरत्नविहीनः	३१	शुद्धात्र ात्रादि	१४१
वैरं वर्षसहस्रेषु	१६	शुशुकी (शशकी) गर्भसम्भूतः	१३, २६
वैरिकुम्भिकेसरि	६८	श्रुत्वैतद्विक्रमादित्यः	२८१
श	१७५	श्रुत्वैतद् भूपतिर्दध्यौ	६२
शठोपरि शठं कुर्यात्	३०३	शूराः सन्ति सहस्रसः	२७२
शतबुद्धिः शिरस्थोऽयं	२२४, २२५	शूरोऽस्मि कृतविद्योऽस्मि	३३९
शत्रवोऽपि हिताय स्युः	२२०	शैत्य नाम गुणस्तवैव	२६८
शस्त्रं शस्त्र कृषिर्विद्या	२६६	स	
शब्दं वाक्यं हि वृद्धानां	२१८	संजम मेली रिद्धिडी	१५४
शानचर्मगता गङ्गा	१५२	संती कुन्थू अ अरो	२६२
शाखा प्रकम्पिता येन	६४	संतो विद्व वत्तवो	३३
शान्यते सुकृत यावत्	३०१	सम्प्रतिवर्तयामास	१६०
शिथिलाश्च सुबुद्धाश्च	५७, ५८	संयमः सूतृत शौचं	८
श्रियो वा स्वस्य वा नाज्ञो	२४१	ससारम्भि असारै	४६
शीतेनोद्बुधितस्य	२८१	संसारे ह्यविहिय	२४
शीतो वह्निर्माहृतो निष्प्रकम्पः	२५५	सत्र चित्तह सट्टी	२७६
श्रीचौलुक्यसदक्षिणस्तवकरः	१५६	स एवाह स एव त्व	३०८
श्रीतीर्थे पान्थरजसा	१८२	सकुलीणो नइ शीलवर्ती	२०२
श्रीनाभेयजिनेश्वर	२६०	सकृत्कन्दुकपातं हि	५६
श्रीभूपनन्दराजेन्द्र	६०	सत्यवाहसुभो	४७
श्रीमज्जैनगृहे	१५९	सत्य सत्यं पुनः सत्यं	६१
		सत्य सिहो गतस्तत्र	६२

	पृष्ठं		पृष्ठ
सत्येनोः ते बर्भः	८	साधूनां दर्शनं श्रेष्ठं	४१
द्वीपाधिपस्यापि	५३	सामाह्वं कुणतो	१४
सप्तपष्ठियुता कोटी	५१	सामाह्वं सुद्विजाण	१३२
सप्तस्वरा तो ः	३४४	सामाह्वं सामगिग	१३२
सप्तसिंहा मया जग्धाः	३२३	सामाह्वंमि उ कृप	१४
सरस्वतीस्थिता	२५९	तं दृश्यतेऽत्रैव	४०
सरिसो गिहिघन्मो	१२२	स्थानत्रयं यतीनां च	३४४
सर्पाणां च झलानां च	३४५	स्थानभ्रंशं कुलध्वंसं	१३३
सर्वेहो हृदि वाचि	१८१	स्थाने स्थाने णि	२२७
सर्वत्र सुखिनां सौख्यं	२१२	स्नात्रजलैस्तैलैरिव	३६
सर्वथा स्वहितमाचरणीयं	९३, १११	स्याच्छैशवे मानुसुखः	२०७
सर्वदा सर्वदोऽधीति	२५२	स्वाख्यातः खलु घर्मोऽयं	८
सर्वनाशे समुत्पन्ने	३३७	स्वामिन्नह निशीथि-यां	६५
सर्ववत्थ अत्थि घन्मो	२९०	स्वामिंस्ते पुरतस्तेन	३११
सर्वो पुढवकयाण	२४९	स्वामी दुर्णयवारण	२४७
सर्वहर खीणो काइ	२२६	स्वार्थमुत्सृज्य यो दग्धी	३३८
सर्वेहा यत्र निःस्नेहाः	२८६	स्त्रियोऽर्थे च हतो वाली	६०
सर्वथा विदधीत न क्रियां	२५	सीतया दुरपवादभीतया	३०९
सृष्ट्या शशुद्धयं तीर्थं	९, २३६	सीता पा णि	२८४
रतम्भनस्थामहं स्तौमि	३११	सीवन्निसरिसमोअग	१०५
रत्नं चिन्तितं मां	९८	स्त्रीणां गुह्यं न ज्ञं	२११
रवच्छन्दतः स्वभवने	४३	स्त्रीपुंवश्च प्रभवति	२८८
स्वर्णदानं रत्नदानं	३११	सुखदुःखं ि कर्ता-	७९
स्वर्भोगमङ्गी नृपतिः	१५३	सुखसेव्यं तपो भीम	१५२
स्वशक्त्या कुर्वेत् कर्म	५७	सुगुप्त रक्ष्यमाणोऽपि	३१९
स्वहस्तेन यदत्तं	३०१	सुप्रयुक्तस्य दग्धस्य	३२७
आकारोऽपि सविद्योऽपि	१५२	सुभिक्षाणि च	३४१
आधु मातुलगीतेन	३४४	सुभीताः परवेशस्य	३२५

	पृष्ठं	ह	पृष्ठं
सुरगिरि पका	१३२	ह	
खुरी महावचनद्विः	१५३	हंसैर्लम्बप्रशंसैः	१५७
सूपरीकाकषट्यादि	१५९	हत्थिग्गहणं गिन्हे	१०६
सूचीसुखि दुराचारे	२२२	हत्थी दम्माइ संबच्छरेण	२०७
सूतइ सूतइं मांडा	३७	हज्जाया वीयते दान	३००
सूर्य भर्तारसुत्सुञ्च	३४०	हस्तवळप्रमाणं तु	१५४
स्नेह. साधुलनेन	७४	हस्तपादसमायुक्तः	१२२
सोनईसाक्षा भनि	१३	हस्तौ दानविबर्जितौ	२२०
सो नियतणयं	१६८	हस्ताश्वज्वापाराः	२८५
		हे मालिके न ते भर्तुः	६७
		हेला महल्ल कल्लोल	२८३

	पृष्ठं		पृष्ठं
सत्येनोत्पद्यते धर्मः	८	साधूनां दर्शनं श्रेष्ठं	४१
द्वीपाक्षिपस्यापि	५६	सामाईर्षं कुणतो	१४
सप्तषष्टियुता कोटी	५१	सामाईर्षसुद्विभाणं	१३२
सप्तस्वराक्षयो ः	३४४	सामाईर्षसामर्गिणं	१३२
सप्तसिंहा मया जग्धाः	३२३	।इयंमि उ क्रप	१४
सरस्वतीस्थिता	२५९	साम्प्रतं दृश्यतेऽत्रैव	४०
सरिसो गिहिवन्मो	१९९	स्थानन्नयं यतीनां च	३४४
सर्पाणां च स्रजानां च	३४५	स्थानभ्रंशं कुलध्वंस	१३३
सर्वेहो हृदि वाचि	१८१	स्थाने स्थाने कलत्राणि	२९७
सर्वत्र सुखितां सौख्यं	२१२	स्नात्रजलैस्तैलैरिव	३६
सर्वथा स्वद्विमाचरणीयं	९३, १११	स्याच्छैशवे मातृसुखः	२०७
सर्वदा सर्वदोऽधीति	२५९	स्वाख्यातः खलु धर्मोऽयं	८
सर्वनाशे समुत्पन्ने	३३७	स्वामिन्नहं निशीथिन्यां	६५
सर्व्वत्थ अस्थि धम्मो	२९०	स्वामिंस्ते पुरतस्तेन	३११
सर्व्वो पुण्व णं	२४९	स्वामी दुर्णयवारण	२४७
सस्रहर खीणो काइ	२२६	स्वार्थमुत्सृज्य यो दम्भी	३३८
सस्नेहा यत्र निःस्नेहाः	२८६	स्त्रियोऽर्थे च हतो वाळी	६०
सहसा विदधीत न क्रियां	२५	स्त्रीतया दुरपवादभीतया	३०९
स्पृष्ट्वा शङ्खजयं तीर्थं	९, २३६	स्त्रीता पा ि	२८४
स्तम्भनस्थामहं स्तौमि	३११	स्त्रीवन्निसरिस्रमोखग	१०५
स्वं स्वं चिन्तितं मां	९८	स्त्रीणां गुहां न ज्यं	२११
स्वच्छन्दतः स्वभवने	४३	स्त्रीपुंवश्च प्रभवति	२८८
स्वर्णदानं रत्नदानं	३११	सुखदुः । कर्ता	७९
स्वर्भोगमङ्गी नृपतिः	१४३	सुखसेव्यं तपो भीमः	१५२
स्वशक्त्या कुर्वेत् कर्म	५७	सुगुप्तं रक्ष्यमाणोऽपि	३१९
स्वहस्तेन यद्दत्तं	३०१	सुप्रयुक्तस्य दम्भस्य	३१७
स्वाकारोऽपि सविद्योऽपि	१५२	सुभिद्याणि च	३४१
साधु मातुलगीतेन	३४४	सुभीताः परवैशस्य	३२५

	पृष्ठं	ह	पृष्ठं
सुरगिरि एका	१३२	ह	
खुडी महातन्त्रादिः	१५३	हसैर्लक्षप्रगंघैः	१५७
सूचरीकाकषट्यादि	१५९	हस्तियगाहणं गिन्हे	१०६
सूचीसुक्ति दुराचारे	२२२	हत्वी दम्माइ संबच्छरेण	२०७
सूतइ सूतइं मांडा	३७	हज्जाया वीयते दानं	३००
सूर्यं भर्तारसुत्सुब्ब	३४०	हस्ततलप्रमाणं तु	१५४
स्नेहः साधुजनेन	७४	हस्तपादसमायुक्तः	१०२
सोनईशाखा भनि	१३	हस्तौ दानविचर्चितौ	२२०
सो नियतणय	१६८	हस्ताश्वन्वापाराः	२८५
		हे मालिके न ते भर्तुः	६७
		हेला महल्ल कल्लोल	२८३

अ ारादिक्रमेण विशेषनाम् ां सूचिः

अ	पृष्ठं	अयोध्या (नगरी)	पृष्ठं
अङ्केवालीयामाम (ग्राम)	२४२	अरनाथ (तीर्थकर)	२६२
अङ्गद (बलिपुत्र)	१८६	अरिमर्दन (राजा)	१०
अग्निवेताल (पिशाच)	१८५	अर्जुन (पांडव)	४३
अचलनाथ (योगी)	५५	अर्जुन (राजपुत्र)	१०३
अचलेश्वरप्रासाद (मन्दिर)	३१२	अर्जुनमालिक (माली)	९२
अजमेर (नगर)	३६	अर्बुद (पर्वत)	११
अजयपल (राजा)	५०	अर्हन्नक (मुनि)	५९
अजितनाथ (तीर्थकर)	३१६	अलिङ्गरनाग	२४६
अञ्जन (पर्वत)	११५	अवन्तो (नगरी)	२५८
अणक्षक (कुम्भकारः)	१५२	अवन्तीसुकुमाल (र) (राज)	२५८
अणहिल्लपुर (पत्तन)	५४	अष्टापद (तीर्थ)	१
अतिचल (सर्वज्ञ)	२२५	अष्टापदावतार (तीर्थ)	३५३
अनिमुक्तक (राजपुत्र)	२३३	अहम्मदसुरप्राण (राजा)	७
अनिरुद्ध (राजा)	२९	आघाटपुर (नगर)	३४७
अनुपमादेवी (राक्षी)	२३४	आदिदेव (जिन)	१३१
अप्सरा (स्त्री)	२२४	आदिनाथ "	३१०
अभया (राक्षी)	४३	आदित्य (राजा)	१८९
अभयकुमार (राजपुत्र)	११०	आनाक (पुरुष)	२३४
अभयदेवसूरि (जैनाचार्य)	३१०	आनाक (राजा)	२७३
अमितवेग (पक्षी)	८२	आभङ (वणिग्)	४९
अम्बादेवी (देवी)	१८२	आभङ (मन्त्री)	१९२
अम्बिका (देवी)	१३२	आभू (मन्त्री)	२३४

	पृष्ठं		पृष्ठं
आम (राजा)	१८६	उज्ज्वितकुमार (राजपुत्र)	२३२
आम्बड (मन्त्री)	४८	उदयन (राजा)	५१
आम्बड (उदयनपुत्र)	४२	उदयन (वणिग्)	४२
आ (श्रेष्ठी)	१२०	उदयप्रभसूरि (जैनाचार्य)	३०१
आम्रदेव (श्रेष्ठी)	५०	उदायन (मन्त्री)	१३२
आम्र (राजा)	१५४	उदाक (वणिग्)	४२
आम्रमट (मन्त्री)	५०	उदायिपा(द) (योगी)	३१५
आरासण (नगर)	१२१	उन्देलिक (ग्राम)	२४६
आर्द्रकुमारप्रबन्ध (ग्रन्थ)	३४७	उल्लूर (राजा)	३४८
आर्यस्वपट (जैनाचार्य)	२५१	ओ	
आर्यनन्दिल (जैनाचार्य)	२५०	ओङ्कारनगर (नगर)	२५२
आर्यरक्षित "	२४९	क	
आर्यसुहृति "	२५८	कच्छ (देश)	२४४
आलिङ्ग (ब्राह्मण)	१५	कञ्चनपुर (नगर)	१०४
आलिङ्गवसति (स्थानविशेष)	१५	कथाचूड (राजा)	१४२
आशापत्नी (नगरी)	१९०	कदम्ब	२३१
आषाढभूति (जैनमुनिः)	३२६	कदर्य (श्रेष्ठी)	१२४
आसघर (राजा)	१२७	कन्दपेदेव	२५
आसघोर (कर्मकर)	१०	कपर्दिक (यक्ष)	२४४
आसराज (राजा)	२३४	कपर्दी (")	१६१
इ		कपर्दी (श्राद्ध)	१८६
इन्द्रजित् (रावणपुत्र)	३१२	कपिला (राज्ञी)	४३
इयदरनगर (नगर)	१२१	कमल (श्रेष्ठी)	२२
इलावती (नगरी)	२४८	कमल (राजा)	१०१
उ		कमल (ब्राह्मण)	२८२
उकेशक्ताति (क्ताति)	४	कमला	२२
उ- [तीर्थ)	२५३	कमलेश्वर (व्यवहारी)	२०७
उज्जयिनी (नगरी)	१०४	कम्बलिका (ग्राम)	१६५

कंस (दैत्य)	१४८	कान्हडक (योगी)	४५
करकण्डू (राजा, मुनिः)	९३	कामकेतु	१४५
करद्वैटकपुर (नगर)	३४७	कामदेवी	३४
कर्ण (राजा)	३९	प ()	७१
कर्ण (ब्राह्मण)	४४	क (वैश्या)	३८
कर्ण	२६०	कान्पील्यपुर	२०५
पुर	८४	कार (देश)	३१८
मेरु (ाद)	१७२	कायस्थितिस्तव (ग्रंथ)	२१४
कर्णाट (देशः)	३१७	कालक (बणिग्)	३४
कर्णाटक ,,	२०२	कालिकसूरि (आचार्य)	११०
कर्णावती	४९	कालिकसूरिग्रन्थ ()	३४७
कणयरीपाद् (योगी)	३१५	कार्तिकेय	१८६
कण्ठेश्वरी (देवी)	२७२	काश्मोर (देशः)	५१
कलविणी (नदी)	४८	का (पक्षी)	३३०
कलापुर	७७	काष्ठ (श्रेष्ठी)	३०६
पुर	१७२	कासी	३१८
कलिकुण्ड	३५३	कीर्तिधर	२३२
कल्की	२९३	क्रीडाचन्द्र (कवि)	२८३
कलिङ्ग (देश)	९३	गङ्गीप	७७
कलिपुर	८५	कुणाल (तापसशिष्य)	८१
कल्याणपुर	१६०	कुन्तल (श्रेष्ठी)	१०
कविलाणकपुर	३४७	कुन्तलपुर	१६१
काकन्दी (नगरी)	२३१	कुन्थुनाथ (तीर्थकर)	२६२
काञ्चनपुर	२२९	कुबेर	२९१
कान्तिपुरी	११	कुबेरदत्त	१३४
कान्यकुब्ज (देशः)	२५०	कुबेरसेना	१३५
कान्हड (ग्राम)	२	कुमार	३५२
कान्हडो महावीर	०	कुमारदेवी	२३४

	पृष्ठं		पृष्ठं
कुमारपाल ()	२३, ५०	कौशाम्बी ()	२१८
कुमार द (चैत्र)	३१२	कौस्तुभ	१९०
कुमारबिहार	१९३	क्षितिप्रतिष्ठितपुर	१५१
कुंभकर्ण (राक्षसः)	३१८	ख	
कुंभलमेठ (गिरिः)	३१६	खरतरबजहिका (चैत्र)	३५३
कुमुदचन्द्र (र्थ)	२५६	खर ()	२००
कुवक्षेत्र	४३	खरसाणी (बणिग्)	४
कुवचन्द्र (राजा)	२४२	खण्डप्रज्ञस्ति (प्रंथ)	२३९
कुमारपुर	२५७	खैंगार (राजा)	३४९
मपुर	२८	खेटपुर	२६१
कूष्माण्डी (वृची)	२७०	ग	
कृपावती	८१	गंगदत्त	२३३
कृष्ण (वासुदेव)	१५	गंगा	५४
कृष्ण (प्रामपतिः)	१६९	गंगिळा	२२७
(राजा)	३००	गणधर	३४८
द्वैपायन	३०४	गदाधर	२५
केदारभूमि	२१	गान्धार (राजा)	६४
केळिपुर	५४	गया (नदी, तीर्थ)	१७३
केशीराज	७८		२५३
कोक	२०२	गलिककोटपुर	१७६
कोकिल	२०४	गागिल	३८७
कोकिलपुर	२९७	गिरिनार	४
कोकण (देश)	२९७	गिरिर्कुळ	१४२
कोडाकोडिप्रासाद	४८	गिजनीसुरप्राण	७
कोडिमाम	३५३	गुडशक्नपुर	२५१
कोमलसूरि	१४४	गुणराज (संघपतिः)	१९०
कौशाम्बी (नगरी)	५	गुणवती	३३
	२०	गुणसार	१५५
		गुणसेनसूरि	२७१

	पृष्ठ		पृष्ठ
गूर्जर (देश)	३१७	देव (पाहिणीपुत्र)	२७१
गूढ़ढी (सरोवर)	३१५	चंडप्रद्योतन (राजा)	२०
गूर्जर (देश)	४०	चंदन (चर्मकार)	२४८
गोगाक (बणिग्)	३५	चंद्र (श्रेष्ठी)	४६
गोगादेव (राजा)	३१२	चंद्र (राजपुत्र)	१०३
गोदावरी (नदी)	५४	चंद्र (पुरोहित)	११६
गोपगिरि (नगर)	२६४	चंद्र (मन्त्री)	२१४
गोपाल	३४	चंद्र (ब्राह्मण)	२८१
गोपालनगर	१८९	चंद्र (यक्ष)	३२१
गोभद्र (श्रेष्ठी)	१५३	चंद्रकान्वा (राज्ञी)	१४५
गोमुख (यक्ष)	३२३	चन्द्रकुण्ड	१७३
गोरंभ	३२३	चन्द्रचूड (श्रेष्ठी)	८५
गोला (नदी)	१८५	चन्द्रचूड (राजा)	१४४
गोविन्दनाणावटी (श्रेष्ठी)	१९१	चन्द्रदेव (श्रेष्ठी)	१४४
गोविन्द (मन्त्री)	३१६	चन्द्रपुर	७७
गोविन्द (ब्राह्मण)	२७७	चन्द्रलेखा (सातवाहनपत्नी)	११
गोविन्द (,,)	३०७	चन्द्र (वैद्य)	८६
गोसल (संघपति)	३१५	चन्द्रसूरि (जैनाचार्य)	१४३
गौड (देश)	२७५	चन्द्रावती (राज्ञी)	१२१
गौतमस्वामी (गणधर)	१	चन्द्रावती (नगरी)	१७१
गौरी (ब्राह्मणी)	२५	चन्द्रोमाण (ग्राम)	२४२
गौरी	१८८, २२४	चम्पकद्वीप	८०
गौर्जरी	२३७	चम्पक (राजा)	२७
घ		चम्पक (श्रेष्ठी)	२६
घोषावसिद्धिका (चैत्य)	३५३	चम्पा (नगरी)	४२
च		चम्पापुरी (,,)	३३
चहरडी (ग्राम)	३०९	चम्पावती (स्त्री)	८४
चक्रेश्वरी (देवी)	१८७	चाविग	२७१

	पृष्ठं		पृष्ठं
चाखडी	४०	जयहेम (सिद्धहेम-प्रंथ)	२०३
चाणिक्य (मन्त्री)	७५	जराकुमार	१९०
चाहड (पुरुष)	११६	जरासन्ध	३२४
चाहड (मन्त्री)	१८६	जालन्धर (देश)	३१८
चाहिल	३५१	जावड (श्रेष्ठि)	१८२
चारुदत्त	८२	जावडप्रबन्ध (जैनग्रन्थ)	३४७
चिगल्लक (नगर)	३६	जितशत्रु (राजा)	१०३
चिङ्गल्लिक (देश)	३६	जितसेन (राजा)	९२
चित्रकूट (पर्वत)	२५६	जिनदत्त (राजपुत्र)	५४
चेटक (राजा)	२०	जिनदत्ता	२३०
चौलुक्यकर्ण (राजा)	५४	जिनदास (वणिक्)	३३
चौलुक्य (वंश)	२०३	जिनप्रभसूरि	२, ३४२
छ		जिनसुन्दरसूरि	३१५
छल (राजा)	८	जिनभवनस्तवः (ग्रन्थ)	३१४
छाण्डा (श्राविका)	३५	जीमूतवाहन	२६०
छिपावसहिका (चैत्य)	३५३	जीरापल्ली (ग्राम)	३५३
छिम्पिका (श्राविका)	४९	जीर्णधन (श्रेष्ठी)	३३५
ज		जीवदेवसूरि	२५०
जगद्ध (वणिग्)	५	जीवपाल	७७
जगधन्द्रसूरि (जैनाचार्य)	३१३	ज्ञानवती	५३
जगसिंह	७	झ	
जगसिंह	४	झाञ्जण (पेशदपुत्रः)	३११
जङ्गरालपुर (नगर)	७	झाञ्जणदेव "	१८०
जम्बूद्वीप (देशः)	२२७	झालोवाटिका (देश)	१८
जयकेसरि (आचार्य)	२०४	ट	
जयत (ताक) (पल्लीपतिः)	१३३	टीढा (ज्योतिष्क)	३६
जयन्तसिंह	२३४	ठ	
जयसिंहदेव (चौलुक्यकर्णपुत्र)	५४	ठाडाक (व्यवहारी)	१८६
जयसह (राजा)	१५६		

ड		ड	
(मन्त्री)	२९५	डक ()	३१०
डीहूआणक (ग्राम)	२७१	डिरापद्र ()	१७६
डीसा (पत्तन)	३१६	द	
डीसावाल	१८	दक्षिणापत्र (देशः)	२७५
डुम्बाडधि (ग्राम)	२६३	दण्डवीर्य ()	१८४
ढ		दण्डा	५९
ढोली (देहली)	२		५९
(पर्वत)	१०	दधिवाहन (राजा)	१८२
त		दधीचि	२६०
तगरपुरी (नगरी)	५९	दन्तिल (मन्त्री)	३२२
ताजिक (ग्रंथ)	४१	दमघोषसूरि	१४
तापी (नदी)	२९६	थ (राजा)	२२५
ताम्रलिप्ति (नगरी)	३९	दाहड (र)	२५३
तारङ्ग ()	१९१	द्वारिका	८८
तिलक री (कविपुत्री, प्र)	२९२	द्वारवती } नगरी	१००
तिलकसुन्दरी	२१२	दीप (देश)	३१८
तिलङ्ग (देशः)	२७५	दीर्घदर्शी ()	७१
तिलोत्तमा (मन्त्रिपुत्री)	५२	दुर्गा (देवी)	२००
त्रिभुवनपाल (राजा)	१८०	दुर्योधन (कौरव)	१५
त्रिभुवनविहार (चैत्य)	३५	दुर्मुख (राजा)	९४
त्रिषष्टिशळाकापुरुषचरित्र (ग्रंथ)	१९३	दूषण (रा)	२००
तुलछी (स्त्री)	११६	दुषाल (कवि)	३४६
तेजलपुर (नगर)	२४४	दुलठक (ग्राम)	३१०
तेजपाल (मन्त्री)	७४	दुवक (वणिग्पुत्र)	९५
तेजुका (वस्तुपाल पुत्री)	२३४	दुवकपत्तन	१८८
तेजपदेव (राजा)	१७५	दुवकी (कृष्णजननी)	१४८
डयम्बावती (नगरी)	२२	दुवगिरि (ग्राम)	७

देवचन्द्र (राजपुत्र)	३५२	घन (वणिक्)	५८
देवचन्द्रसूरि	१२४	घन (घनी)	८२
देवड (कुम्भकार)	२२	घन (साथवाह)	११२
देवड (श्रेष्ठी)	१७४	घन (पुरुष)	११७
देवदत्त ()	१७	घन (श्रेष्ठी)	१२८
देवदत्त (पुरुष)	३०	घन (वणिक्)	१६१
देवपत्तन	१८६	घन (पुरुष)	१६४
देवपाल (राजा)	७७	घन (गृहस्थ)	१६६
देवपाल (कवि)	३४६	घन (श्रेष्ठी)	१७४
देवपुर	३२६	घन (गृहस्थ)	२३०
देवभद्रसूरि	३१३	घनगुप्त (वणिक्)	५८
देवल	८४	घनदत्त (वणिक्)	११
देवशर्मा (ब्र)	२२३	घनदत्त	३०
देवशर्मा (परिव्राट्)	३२६	घनदत्त (वणिक्)	३७
देवशक्ति (राजा)	२२१	घनदत्त	१३३
देवसिंह (श्रेष्ठी)	११८	घनदत्त	१६२
देवसुन्दरसूरि	१८	घनदेव (राजा)	७७
देवसूरि	३५, ४५	घनदेवी (स्त्री)	२३४
देवसेन	९२	घनपति (कुबेर)	१८८
देवाश्रित्य (ब्राह्मण)	२६१	घनपाल (कवि)	२८२
देविका (स्त्री)	२५६	घनभूय	११६
देवेन्द्रसूरि (जैनाचार्य)	३१३	घनमहेभ्य	९५
देसल	१५७	घनमित्र	४७
देहल (श्राविका)	१८२	घनमित्रा (स्त्री)	४७
द्रोणाचार्य	९०	घनवती	२२
द्रौपदी	२२	घनश्रेष्ठी	१०
घ		घनसार	१५५
घन (पुरुष)	४७	घनसेन	९२

	पृष्ठं		पृष्ठं
धनावह	७३	धीर (बणिक्)	३४०
धनेश्वर	२०७	धीर (राजा)	१९५
धनेश्वरसूरि (जैनाचार्य)	७५	धुधुक्कक (नगर)	२७१
धन्य (श्रेष्ठी)	८०	न	
धन्या (स्त्री)	४७	नकुल (पाण्डुपुत्र)	४३
धम्मिल्ल (राजा)	२४८	नस्त्रामृत (कूप)	३४७
धरणी (श्रेष्ठी)	१९१	नगरपुराण (ग्रन्थ)	५२
धरापुर	९६	नग्नक (राजा)	९४
धर्म (पण्डित)	२९२	नन्द (राजा)	१०५
धर्मकीर्ति (उपाध्याय)	३१४	नन्द (नाविक)	११५
धर्मघोषसूरि	१५	नन्दगोकुल (पुरुष)	४३
धर्मदत्त (श्रेष्ठी)	१२४	नन्दनोद्यान	६२
धर्मराज (राजा)	८४	नन्दनक (वृषभ)	३२५
धर्मरत्नवृत्ति. (जैनकृति)	३१३	नन्दपुर	२३२
धर्मरुचि (राजा)	११५	नमिभूय	९४
धर्मश्री (स्त्री)	१०८	नरचन्द्रसूरि	२३९
धवलक (ग्राम)	४५	नरीलाक (संघपति)	३१५
धवलक (ग्रामः)	२३४	नर्मदा (स्त्री)	१३७
धान्यसञ्चयपुर	२३३	नल (राजा)	२९१
धारा (नगर)	२०३	नलवन	१०६
धारावर्ष (राजा)	२४०	नवदुर्गा (देवी)	३१९
धारिणी (स्त्री)	२८	नवसारिका (नगर)	१०
धारिणी (राज्ञी)	२०५	नवसारीपुर (,,)	३०९
धीमती	१७४	नागदत्त (श्रेष्ठी)	२५०
धीर (बणिक्)	२८	नागपुर (नगर)	३६, १८२
धीर (पुरुष)	३०	नागवल्ली (लता)	७१
धीर (गृहस्थ)	९६	नागश्रेष्ठी	२५०
धीर (श्रेष्ठी)	१०१	नागार्जुन	११

	पृष्ठ		पृष्ठ
नागार्जुन (योगी)	३१०	पद्मराज	६
नागेश्वर	२०७	पद्मिनी (स्त्री)	३११
नाणाबाल	२०२	पद्मयज्ञ	२४८
नारद	६४	पद्मवन	१६३
नारसिंह	३९३	पद्मश्रेष्ठी	८५
नारायण (पुरुष)	४३	पद्मा (स्त्री)	२८२
निःपुण्यक	७३	पद्माकर	१४४
निम्बश्रेष्ठी	२५१	पद्मावती	८९
निसह (पुरुष)	१९७	पद्मावती (देवी)	१७९
निर्वाणकलिका (ग्रन्थ)	२५५	पद्मावती (रणसिंहपत्नी)	९१०
नीरणी (स्त्री)	२४५	पद्मावती (राज्ञी)	३५२
नीर (पुरुष)	३०४	पद्मिनी (राज्ञी)	१७१
नेपाल (देश)	१९३	पद्मिनीखण्डपुर	२४९
नेमिनाग	१८६	पन्पासर	१६
नेमिनाथ	२६	परमहंस (मुनिः)	२६३
नीसल (चम्पेकार)	१६६	पाहिणी	२५१
प		प्रतिष्ठानपुर (नगर)	११
पञ्चबाण (मन्मथ)	२७८	प्रद्योतन (राजा)	२१
पञ्चशतीप्रबोधसम्बन्धः	१	प्रभाचन्द्र (जैनाचार्य)	२३
पञ्चाल (देश)	९४	प्रभाहि (राजा)	५५
पत्तन (ग्राम)	२४२	प्रह्लादन (राजा)	३१२
पद्म (राजा)	१०२	प्रह्लादनपुर (नगर)	१५८
पद्म (पुरुष)	३२४	पद्मनवेग (विद्याधर)	५३
पद्मग्राम	३३९	पाग्वाद् (वंश)	१८२
पद्मनिधि	३४२	पाज	१९१
पद्मपुत्र	२४९	पाटलपुत्रपुर }	१५२
पद्मपुर	१०	पाटलीपुत्र	२४६
पद्मपुरी	२९७	पाटलिपुर (नगरम्)	३४२

	पृष्ठं		पृष्ठं
घनावह	७३	धीर (बणिक्)	३४०
घनेश्वर	२०७	धीर (राजा)	१९१
घनेश्वरसूरि (जैनाचार्य)	७५	धुधुकक (नगर)	२७१
घन्य (श्रेष्ठी)	८०	न	
घन्या (स्त्री)	४७	नकुल (पाण्डुपुत्र)	४३
घम्मिल्ल (राजा)	२४८	नस्त्रामृत (कूप)	३४७
घरणी (श्रेष्ठी)	१९१	नगरपुराण (ग्रन्थ)	५२
घरापुर	९६	नगनक (राजा)	९४
धर्म (पण्डित)	२९२	नन्द (राजा)	१०५
धर्मकीर्ति (उपाध्याय)	३१४	नन्द (नाविक)	११५
धर्मघोषसूरि	१५	नन्दगोकुल (पुरुष)	४३
धर्मदत्त (श्रेष्ठी)	१२४	नन्दनोद्यान	६२
धर्मराज (राजा)	८४	नन्दनक (वृषभ)	३२५
धर्मरत्नवृत्ति (जैनकृति)	३१३	नन्दिपुर	२३२
धर्मरुचि (राजा)	११५	नमिभूय	९४
धर्मश्री (स्त्री)	१०८	नरचन्द्रसूरि	२३९
घवलक (ग्राम)	४५	नरीआक (संपति)	३१५
घवलक (ग्रामः)	२३४	नर्मदा (स्त्री)	१३७
घान्य यपुर	२३३	नल (राजा)	२९१
घारा (नगर)	२०३	नलवन	१०६
घारावर्ष (राजा)	२४०	नवदुर्गा (देवी)	३१९
घारिणी (स्त्री)	२८	नवसारिका (नगर)	१०
घारिणी (राज्ञी)	२०५	नवसारोपुर (,,)	३०९
घीमती	१७४	नागदत्त (श्रेष्ठी)	२५०
धीर (बणिक्)	२८	नागपुर (नगर)	३६, १८२
धीर (पुरुष)	३०	नागवली (लता)	७१
धीर (गृहस्थ)	९६	नागश्रेष्ठी	२४७
धीर (श्रेष्ठी)	१०१	नागार्जुन	११

	पृष्ठ		पृष्ठ
नागार्जुन (योगी)	३१०	पद्मराज	६
नागेश्वर	२८७	पद्मिनी (स्त्री)	३११
नाणावाल	२८२	पद्मयश	२४८
नारद	६४	पद्मवन	१६३
नारसिंह	३२३	पद्मश्रेष्ठो	८५
नारायण (पुरुष)	४३	पद्मः (स्त्री)	२८२
निःपुण्यक	७३	पद्माकर	१४४
निम्बश्रेष्ठी	२५१	पद्मावती	८९
निसद (पुरुष)	१९७	पद्मावती (देवी)	१७१
निर्वाणकलिका (ग्रन्थ)	२५५	पद्मावती (रणसिंहपत्नी)	९१०
नीरणी (स्त्री)	२४५	पद्मावती (राज्ञी)	३५२
नीर (पुरुष)	३०४	पद्मिनी (राक्षी)	१७१
नेपाल (देश)	१२३	पद्मिनीखण्डपुर	२४९
नेमिनाग	१८६	पम्पासर	१६
नेमिनाथ	२६	परमहस (मुनिः)	२६३
नीसळ (चम्भेकार)	१६६	पाहिणी	२५१
प		प्रतिष्ठानपुर (नगर)	११
पञ्चबाण (मन्मथ)	२७८	प्रद्योतन (राजा)	२१
पञ्चशतीप्रबोधसम्बन्धः	१	प्रभाचन्द्र (जैनाचार्य)	२३
पञ्चाल (देश)	९४	प्रभाहि (राजा)	५५
पत्तन (ग्राम)	२४२	प्रह्लादन (राजा)	३१२
पद्म (राजा)	१०२	प्रह्लादनपुर (नगर)	१५८
पद्म (पुरुष)	३२४	पवनवेग (विद्याधर)	५३
पद्मग्राम	३३९	पाग्वाट् (वंश)	१८२
पद्मनिधि	३४२	पाज	१९१
पद्मपुत्र	२४९	पाटलपुत्रपुर }	१५२
पद्मपुर	१०	पाटलीपुत्र }	२४६
पद्मपुरी	२९७	पाटलिपुर (नगरम्)	३४२

	पृष्ठं	पोलासपुर	पृष्ठं
पादलिप्तसूरि (जैनाचार्य)	२५३	फ	२३३
पादलिप्तानकपुर (नगर)	११	फलवर्धि (ग्राम)	३५
पारस (श्राद्ध)	३५	व	
पारिजात (वृक्ष)	२६७	वङ्गालदेश	५५
पार्श्वदेव तीर्थंकर	३६	वप्पभट्टि (क्षत्रिय)	१८९
पार्श्वनाथ तीर्थंकर	२५०	वप्पभट्टिसूरि (जनाचार्य)	१५४
पासिल (वणिग्)	३५	वम्बेरक (पत्तन)	११९
पाह्लाक (वैद्य)	५	ब्रह्मदत्त	१५
पाहिणी (स्त्री)	२७१	ब्रह्मदत्त (चक्री)	१४७
पिचु (वृक्ष)	२६४	ब्रह्मदत्त (ब्राह्मण)	३४५
पीरोजसुरत्राण (राजा)	२	बलभद्र	१९०
पुण्डरीक (मुनि)	१	बलि (राजा)	१८५
पुण्डरीकिणी (नगरी)	२४२	बहुला (स्त्री)	२२७
	२४९	बहुलकपुर	२४४
पुण्यधवल	१८६	बाळचन्द्र	१५७
पुण्यसार (श्रेष्ठिपुत्र)	४७	बाहड (उदयनपुत्र)	४९
पुष्कलावतीविजय (देश)	२४२	बाहड (पुर)	५१
पुष्पचूला (साध्वी)	२२६	बाहड (मन्त्री)	१९३
पुष्पमट्टक	३६	बाहुवलि (राजा)	११०
पुष्पाकर (वन)	४१	बुद्धदास (बौद्धः)	३३
पूनड (श्रेष्ठी)	१८२	बुद्धि	५४
पूनसिंह (कोठारी)	१९२	बुद्धिसार (मन्त्री)	११२
पूर्णसिंह (श्रेष्ठि)	३१६	विम्बेरपुर	१८२
पेथड (मन्त्री)	३११	चूवस (पुरुष)	३०७
प्रेमवती (स्त्री)	१२०	बोडा (अधिष्ठात्री स्त्री)	४५
प्रेमवती (राज्ञी)	१७२	म	
प्रेमवती (श्रेष्ठिपत्नी)	६१	मक्कामर (जैनकृति)	१८६

	पृष्ठं		पृष्ठ
भट्टमात्र (राजमन्त्री)	३८	भीम (क्षत्रिय)	११३
भट्टि (कवि)	२६३	भीम (सूत्रधार)	१६९
भट्टा (स्त्री)	५९	भीम (वैद्य)	१६४
भट्टा (सुभट्टा)	१००	भीम (ब्राह्मण)	२८२
भट्टवाहुसुरि (जैनाचार्य)	५९	भीमपवंत	११३
भद्र (श्रेष्ठी)	२५८	भीमपल्ली (नगरी)	३१५
भद्रिलपुर (ग्राम)	१३४	भीमपुर (ग्राम)	७६
भद्रिका (श्राविका)	१०८	भीम (श्रावकः)	१४
भद्रेश्वर (ग्राम)	५	भीमसेन (राजा)	२४५
भरत (चक्रवर्ती)	१	भीमा (स्त्री)	२८२
भरत (मुनि)	३४४	सुवनसुन्दरसूरि	३११
भरतेश्वर (चक्री)	१८९	भूपह (राजा)	२७
भरहेशरवाहुवलिप्रबन्ध (जैनग्रंथ)	३४७	भृगुकच्छ (नगर)	५१
भर्तृहरि (राजा)	२९५	भृगुपुर (नगर)	५०
भनस्थितिस्तव (ग्रन्थ)	३१४	भेसराणपुर (नगरम्)	३४७
भाङ्ग (स्त्री)	२१४	भंभेरी (वैश)	३१७
भारण्ड	८०	भैरवगिरि (गिरि)	३१७
भाहल (राजा)	६	भोगपुर	३०६
भाजु (राजा)	१२३	भोगखार	२०५
भालुप्रभ (राजा)	४६	भोज (श्रेणी)	३६४
भालुश्रेष्ठी	८९	भोजपुर (नगर)	८५
भीम (राजा)	८	भोपाला (स्त्री)	३०
भीम (वणिक्)	३०	म	
भीम (पाण्डव)	४३	मङ्गीचिकी (स्त्री)	२४६
भीम (वणिक्)	५६	मणक	२७
भीम (भार्गव)	९६	मणल्लदेवी (केशिराजपुत्री)	२०२
भीम (तापस)	९९	मणिभद्र (श्रेष्ठी)	३४२
भीम (राजपुत्र)	१०३	मणूजाविहार	३१३

	पृष्ठं		पृष्ठं
मण्डपगढ़	१७९	मलय (पर्वत)	२४१
मण्डपदुर्ग	१५८	मलयेन्द्री (स्त्री)	३०१
मण्डलिक	१५३	मल्ला (पुरुष)	
मण्डलीनगरी	२३४	मल्लादेव	२३४
मण्डोरपुर (नगरम्)	३४७	मल्लावादी	२६१
मण्हासक	१८६	मल्लिकार्जुन (राजा)	४८
मतिसागर (मन्त्री)	७७	मल्लि (तीर्थंकर)	१६४
मथुरा	१९०	महणसिंह	१२२
मदन (ब्राह्मण)	२५	महाकालप्रासाद	३४८
मदन (पुरुष)	३०	महादेव (राजा)	७९
मदन (श्रेष्ठी)	९६	महापद्म	२६२
मदन (वणिक्)	१६१	महापुर	३२५
मदन (राजा)	१७२	महिणिक (पर्व)	२७२
मदनभूम	२०७	महिपाल (राजा)	८०
मदनश्रेष्ठी	१०	महेन्द्र (उपाध्याय)	२५३
मदनसेना	२०७	महेन्द्रपुर	१४३
मदना (वेद्या)	२९	महेश्वरदत्त	२२७
मदना (स्त्री)	३०	महोदय (मुनि)	८०
मदना (स्त्री)	९५	माकु (स्त्री)	२३४
मधुमती (स्थान)	१८६	माख	३१७
मधुरा	४३	माघ (कवि)	२८१
मधूक (वृक्ष)	४२	माणिभद्र (श्रेष्ठी)	३४२
मत्तु (स्मृतिकार)	१५५	माणिक्यसूरि	२०१
मत्तुपुराण (ग्रन्थ)	१५५	माण्डन्य (मुनि)	१३
मन्द्रमति (सिंह)	२१६	माघव (पुरुष)	३०७
मन्दोदरी (राक्षी)	३१९	मान्धाता (राजा)	२७३
मरोट (ग्राम)	१८०	मारुमण्डल (वेशः)	४२
मयूरिका (स्त्री)	२९७	मालदेव (वस्तुपाल भ्राता)	४५

	पृष्ठं		पृष्ठं
मालव	३१७	मोढेरक (ग्राम)	३६३
मालवक (देश)	३१३	य	
मालवदेव (संघपति)	३१६	यज्ञदत्त (ब्राह्मण)	२१७
मालवमण्डल	५२	यतिजीतकल्प (ग्रन्थ)	३१५
माहडकग्राम (ग्राम)	८४	यमुना (नदी)	३१९
मिणालाकुण्डपुर (नगर)	३३	यशोदेवी (राज्ञी)	२६४
मुकुन्द (ब्राह्मण)	१३	यशोवर्म (राजा)	२६४
मुकुन्द (पुरुष)	१६१	यशोभद्रसूरि (जैनाचार्ये)	१३३
मुञ्ज (राज)	२७५	यशोवर्म (राजा)	२०३
मुनिचन्द्रसूरि	३६	यशोवीर (मन्त्री)	३५१
मुनिरत्नसूरि	३१३	याज्ञवल्क्य (योगी)	८३
मुनिसुन्दरसूरि	३१५	युधिष्ठिर (पाण्डव)	२२
मुलाणक (ग्राम)	२	युधिष्ठिर (कुम्भकार)	३३८
मुहणसिंह (वणिक्)	४	योगशाला	१८४
मुहुडासकपुर (नगर)	२०१	योगशास्त्र (जैनग्रन्थ)	१९३
मूळदेव (राजा)	२६०	योगिनीपुर (नगरम्)	३४६
मूलराज (राजा)	२०२	र	
मृगावती (राज्ञी)	२०	रत्नलाणि	५४
मृणालवती (राजा)	२७५	रजोहरण (मुनेः उपकरणविशेषः)	२
मेघ (वणिक्)	२८	रणघण्टा (स्त्री)	३९
मेघरथ (विद्याधर)	८०	रणसिंह (राजा)	१०
मेदपाट (देशः)	५	रत्न (वणिक्)	७७
मेढता (ग्राम)	३५	रत्नद्वीप	३४३
मेरु (पर्वत)	२८४	रत्नमती (राज्ञी)	२३२
मेवाड (देश)	३१८	रत्नशेखरसूरि	१९२
मोजदीन सुरत्राण	१८२	रत्नश्रावक	२४४
मोढ (ज्ञाति)	२७१	रत्नसार (राजा)	२३२
मोढेरकविहार (चैत्य)	३५१	रत्नार्क (श्रेष्ठी)	३२४

रति (स्त्री)	२२४	लक्ष्मण (दाशरथि)	४१
राकाचार्य	२०२	लक्ष्मी (देवी)	१२१
रागभट्ट	१५७	लक्ष्मी (स्त्री)	१८८
राजगृह (नगर)	१११	लक्ष्मीचन्द्र (राजा)	७२
राजसिंह	२४६	लक्ष्मीधर (राजा)	२४
राणक (क्षत्रिय)	२७१	लक्ष्मीधर (ब्राह्मण)	२८८
राणपुर (ग्रामः)	३१६	लक्ष्मीपुर	२६
राणकपुर	१९१	लक्ष्मीसागरसूरि (जेनाचार्य)	१
राम (दाशरथि)	३३	लथाक (संघपति)	३१६
राम (पुरुष)	२०४	लल्ला (श्रेष्ठी)	२५०
राम (बठराम)	२६३	ललिताङ्ग	२३३
रावण (लंकापति)	१५	ललितादेवी	१५७
रुक्मिणी (राज्ञी)	११३	लवणप्रसाद (पुरुष)	२३४
रुद्रवृत्त	८३	लाट (देश)	३१७
रुद्रादित्य (राजा)	२७६	लीम्बडी (स्त्री)	१६२
रूपवती (स्त्री)	१०	लूणिग (बस्तुपाल भ्राता)	४५
रूपवती (स्त्री)	११२	लूणिगदेव (")	२४०
रूपश्री (स्त्री)	४६	लूणसा (लोहकारः)	२३४
रैवत (पर्वत)	१५९	लेप (श्रेष्ठी)	१११
रोर (ब्राह्मण)	२९३	लोढण्णर	१६८
रोहणगिरि	२६४	लोमश (ऋषि)	७२
रोहणपुर	२२४	व	
रोहिणक प्रबन्ध ()	३४७	वङ्ग (देश)	३२५
रोहित (मन्त्री)	२७९	वजइ (स्त्री)	२३४
रोहीतकपुर ()	८१	वज्रकर्ण (राजा)	१९९
ल		वज्रसिंह (राजा)	२३०
लह्ला (देश)	६	वज्रा (स्त्री)	३०६
लक्षणवतीपुरी	२६४	वटप्रद (देश)	१८

	पृष्ठं		पृष्ठं
ण (ग्राम)	१८४	वासुदेव	१५३
वनक (वृक्ष)	७४	वाहर	८६
वमलङ्गक	३	व्यास (मुनि)	१३
वरदत्त	८१	विक्रमादित्य (राजा)	३८
वररुचि (मन्त्री)	६६	विजय (राजा)	२३३
(पुरुष)	२२९	विजयचन्द्रसूरि	३१३
वर्धनपुर	३२६	विजयसिंहसूरि	१७५
वर्धमान (ब्राह्मण)	२५	विजयसेनसूरि	२३४
वर्धमान (वणिक)	२३५	विद्यापुर	३१३
वर्धमानपुर	५७	विद्यानन्दसूरि	३१३
वर्धमानसूरि	२४२	विदेह (देश)	९४
वल्लभी (नगर)	२६१	विधि (ब्रह्मा)	११६
वसन्त (भिक्षु)	२०३	विनयन्धर (श्रेष्ठी)	७३
वसन्तदत्त	२०८	विभीषण (रावणानुज)	२२७
पुर	३३	विमल (पुरुष)	१५१
वसिष्ठ (मुनि)	१३	विमल (मन्त्री)	२४०
वसुदत्त	१२९	विमल (राजा)	३५१
वसुन्धरा	१९७	विशालनगरी (नगरी)	६०
वसुमती (स्त्री)	२२९	विश्वकर्मा	३१९
वस्तुपाल (मन्त्री)	१६	विश्वामित्र (ऋषि)	३१९
वाग्भट्ट (मन्त्री)	४४	विसद (पुरुष)	१९७
वामन (विष्णु)	२९३	वीणा (ग्राम)	२१५
वायट (ग्राम)	४९	वीतरागस्तव (ग्रन्थ)	१९३
वायडपुर (ग्राम)	२५०	वीर (वणिक)	१०
वाराणसी	७०	वीर (पुरुष)	१०१
वाळक (ग्राम)	१७२	वीर (श्रेष्ठी)	१६१
वाडी	६०	वीरधवल (राजा)	२३४
वासुकिः (सर्प)	१०	वीरपुर	२७

	पृष्ठं		पृष्ठं
रति (स्त्री)	२२४	लक्ष्मण (दाक्षरथि)	४१
राकाचार्य	२०२	लक्ष्मी (देवी)	१२१
रागभट्ट	१५७	लक्ष्मी (स्त्री)	१८८
राजगृह (नगर)	१११	लक्ष्मीचन्द्र (राजा)	७२
राजसिंह	२४६	लक्ष्मीधर (राजा)	२४
राणक (क्षत्रिय)	२७१	लक्ष्मीधर (ब्राह्मण)	२८८
राणपुर (ग्रामः)	३१६	लक्ष्मीपुर	२६
राणकपुर	१९१	लक्ष्मीसागरसूरि (जैनाचार्य)	१
राम (दाक्षरथि)	३३	लथाक (संचपति)	३१६
राम (पुरुष)	२०४	लल्ला (श्रेष्ठी)	२५०
राम (बन्धुराम)	२६३	ललितानङ्ग	२३३
रावण (लंकापति)	१५	ललितारुषी	१५७
रुक्मिणी (राज्ञी)	११३	लवणप्रसाद (पुरुष)	२१४
रुद्रवत्त	८३	लाट (देश)	३१७
रुद्रादित्य (राजा)	२७६	लीम्बडी (स्त्री)	१६२
रूपवती (स्त्री)	१०	लूणिग (वरतुपाल भ्राता)	४५
रूपवती (स्त्री)	११२	लूणिगदेव (")	२४०
रूपश्री (स्त्री)	४६	लूणसा (लोहकारः)	२३४
रैवत (पर्वत)	१५९	लेप (श्रेष्ठी)	१११
रोर (ब्राह्मण)	२९३	लोडण्टर	१६६
रोहणगिरि	२६४	लोमश (ऋषि)	७२
रोहणपुर	२२४	ल	
रोहिणक प्रबन्ध (ग्रन्थ)	३४७	वङ्ग (देश)	३२५
रोहित (मन्त्री)	२७२	वज्र (स्त्री)	२३४
रोहीतकपुर (नगर)	८१	वज्रकर्ण (राजा)	१९९
		वज्रसिंह (राजा)	२६०
ल			
लङ्का (देश)	६	वफा (स्त्री)	३०६
लक्ष्मणवतीपुरी	२६४	वटमद (देश)	१८

	पृष्ठं		पृष्ठं
ण (ग्राम)	१८४	वासुदेव	१५३
वनक (वृक्ष)	७४	वाहर	८६
वप्रलङ्गक	३	व्यास (मुनि)	१३
वरदत्त	८१	विक्रमादित्य (राजा)	३८
वरदचि (मन्त्री)	६६	विजय (राजा)	२३३
वरुण (पुरुष)	२२९	विजयचन्द्रसूरि	३१३
वर्धनपुर	३२६	विजयसिंहसूरि	१७५
वर्धमान (ब्राह्मण)	२५	विजयसेनसूरि	२३४
वर्धमान (वणिक्)	२३५	विद्यापुर	३१३
वर्धमानपुर	५७	विद्यानन्दसूरि	३१३
वर्धमानसूरि	२४२	विदेह (देश)	९४
वल्गभी (नगर)	२६१	विधि (ब्रह्मा)	११६
वसन्त (भिन्न)	२०३	विनयन्धर (श्रेष्ठी)	७३
वसन्तदत्त	२०८	विभीषण (रावणासुज)	२२७
वसन्तपुर	३३	विमल (पुरुष)	१५१
वसिष्ठ (मुनि)	१३	विमल (मन्त्री)	२४०
वसुदत्त	१२९	विमल (राजा)	३५१
वसुन्धरा	१९७	विशाखनगरी (नगरी)	६०
वसुमती (स्त्री)	२२९	विश्वकर्मा	३१९
वस्तुपाठ (मन्त्री)	१६	विश्वामित्र (ऋषि)	३१९
वाग्भट्ट (मन्त्री)	४४	विसद (पुरुष)	१२७
वामन (विष्णु)	२९३	वीणा (ग्राम)	२१५
वायट (ग्राम)	४९	वीतरागस्तव (ग्रन्थ)	१२३
वायवपुर (ग्राम)	२५०	वीर (वणिक्)	१०
वारारणसी	७०	वीर (पुरुष)	१०१
वाढक (ग्राम)	१७२	वीर (श्रेष्ठी)	१६१
वाडो	६०	वीरधवल (राजा)	२३४
वासुकि (सर्प)	१०	वीरपुर	

	पृष्ठं		पृष्ठ
वीरम (श्रावक)	२९४	शान्तिजिन (तीर्थंकर)	१६१
वीरमपुर	९६	शार्लकायन (योगी)	३३६
वीरमती	११३	शालिभद्र (श्रेष्ठि)	१५३
वीसलदेव (राजा)	६	शालिभद्र	२६०
वृद्धपुर	२५	शालिसूरि (जैनाचार्य)	३४९
वृद्धभोज	१७२	शास्त्रशर्मस्तोत्र (ग्रन्थ)	३१४
वृद्धवादी	२५६	शिवि (राजा)	२६०
वृषभदेव	२४०	शिलादित्य (राजा)	२६१
वेगवती (स्त्री)	३३	शिवभूति (तापस)	१११
वेन्नातटपुर	२४५	शिवभूति (पुरुष)	१११
वेसर	७३	शिवा (स्त्री)	१५१
वैताल्य (पर्वत)	८०	शिवास (स्थान)	२७०
वैभारगिरि (पर्वत)	५९	शुद्धपट (रजक)	३३९
वैरोचन (मन्त्री)	६०	शुभशील (प्रस्तुतग्रन्थकारः)	१
वैरोट्या (स्त्री)	२४९	शृगाल (वणिक्)	४४
श		शृङ्गदत्त (वणिक्)	२२४
शकटाल (मन्त्री)	२४६	शोभन (सूत्रधार)	२४०
शक्रावतार (तीर्थ)	२६१	शोभन (जैनमुनिः)	२८१
शकुनिकाविहार (तीर्थ)	७४	श्रीधर (राजा)	२३
शङ्खेश्वर (ग्राम)	२४२	श्रीधर (मुनि)	२३
शङ्खेश्वरविहार (तीर्थ)	३५३	श्रीधर (ब्राह्मण)	२५
शतघल (राजपुत्र)	१३४	श्रीधर (श्रेष्ठो)	७६
शतानन्द (राजा)	१३४	श्रीधराचार्य	२१
शतानीक (राजा)	२०	श्रीधरपुर (ग्राम)	१४४
शशुञ्जय (तीर्थ)	३	श्रीनगर (ग्राम)	५२
शाकम्भरी (नगरी)	२७३	श्रीपति (वणिक्)	११२
शातवाहन (राजा)	११	श्रीपाल (राजा)	३६
शान्तिकरस्तव ()	३१६	श्रीपुर (ग्राम)	१०

	पृष्ठं		पृष्ठ
श्रीमूति (पुरोहित)	३३	सरस्वती (सी)	३३
श्रीमती (राजपुत्री)	७२	सरस्वती (नदी)	१८५
श्रीमाल (ज्ञाति)	५	सरस्वती (देवी)	२८१
श्रीमाल (वश)	४९	स्वर्णद्वीप	८३
श्रीमालपुर	२८८	सहदेव (व)	४३
श्रेणिक (राजा)	१४०	सहदेवी (राक्षी)	२३२
श्रेणिक प्रबन्ध (ग्रंथ)	३४७	सहस्रमल्ल (राजा)	३०
स		सहस्रलिङ्ग (सरोवर)	५४
स्कन्दिनाचार्य	२५५	सहस्रार्जुन (राजा)	३२३
सगर (चक्रवर्ती)	१८२	सहिजगपुर (ग्राम)	३०२
सगर (श्रेष्ठी)	७२	साकृ	१३४
सङ्गाचारवृत्ति (~)	३१४	साकेतनपुर	२०
सङ्गीवक (वृषभ)	३२५	सागर (पुरुष)	३०४
सत्यपुरविहार	३५३	साजण (पुरुष)	३१३
स्तम्भतीर्थ	१४२	सान्त (पुरुष)	१२८
कग्राम	३१०	सान्तल (पुरुष)	३०
र पुर	८४३	सान्तू (मन्त्री)	५४
सनत्कुमार (चक्रवर्ती)	२६२	सामारकपुर	२६२
सपादलक्ष (वैश)	३१८	सारङ्ग (मन्त्री)	१८
समर (राजा)	१८२	सारङ्गदेव (राजा)	१८०
समरसिंह (संघपति)	३१६	सालय (श्रेष्ठी)	६
समरसिंहवसहिष्का (चैत्य)	३५३	सालवाहन (राजा)	१८५
सम्प्रति (राजा)	१६०	सिद्ध पंचाशिकावृत्ति	३१३
सुसुराक (श्रेष्ठी)	१५७	सिद्धपाल	२८६
समलिकाविहार (चैत्य)	३५३	सिद्धपुर	१८
समुद्र (वणिक)	२२७	सिद्धराज जयसिंह (राजा)	२९२
समेतशिक्षर (तीर्थ)	११	सिद्धसेन (ब्राह्मण)	२५६
सयभरिपुर (नगर)	३४७	सिद्धसेन दिवाकर (जैनाचार्य)	१७९

	पृष्ठं		पृष्ठं
सिद्धि	५४	सुरूप (राजपुत्र)	११३
सिन्धु (देश)	१८०	सुललितादेवी (राक्षी)	२४२
सिन्धुर (पुरुष)	२३१	सुलसा (श्राविका)	८३
सिन्धुल (राजा)	२७४	सुव्रत (अहंन्)	५०
सिंह (पुरुष)	२३१	सुसर (राजपुत्र)	५१
सिंहवैरी (राजा)	२१०	सुस्थित (ग्राम)	३४
सिंह (श्रेष्ठी)	११८	सुहस्ति (पुरुष)	१६४
सीता (राक्षी)	३३	सूरढग्राम	३४५
सीमन्धर (जिन)	१५१	सूरपाल (क्षत्रिय)	२४५
सुअधम्मकिचीअतस्तोत्र (मन्थ)	३१४	सूपणखा (राक्षसी)	३१९
सुकोशल (राजपुत्र)	२३२	सूर्यपुर	३०
सुजाण (पुरुष)	३०७	सुहवदे (जयंतसिंहपत्नी)	२३४
सुदर्शन (श्रेष्ठी)	४३	सेटिका (नदी)	३१०
सुदर्शनाचरित्र (ग्रंथ)	३१३	सेढी (नदी)	११
सुनन्द (सवज्ञ)	४७	सेरीसावतार (तीर्थ)	३५१
सुन्दर (राजपुत्र)	७२	सेल्लहस्त (मन्त्री)	९६
सुन्दरी (राजपुत्री)	७९	सेन्धव (देश)	३१७
सुन्दरी (स्त्री)	१४४	सेढी (स्त्री)	२९७
सुशुद्धि (कवि)	१६	सेनीसमरसिंह	१९१
सुशुद्धि (पुरुष)	२४५	सेपारकपत्तन	१२४
सुभग (पुरुष)	४२	सेम (चित्रकार)	२०
सुभद्रा (श्राविका)	३३	सेम (वणिक्)	८९
सुभौम	१२	सेम (राजा)	८७
सुमति (मन्त्री)	२०३	सेम (मन्त्री)	१०१
सुर भोजदीन	२४३	सेम (राजपुत्र)	१०३
सुरप्रिय ()	२०	सेम (पुरुष)	१७१
सूर (देश)	१०	सेमतिळकसूरि	७
सुरि (देवी)	२३७	सेमदेवसूरि	२०४

	हृष्टं		पुष्प
सोमना	३१४	हनूमान (जाङ्गनेय)	१८६
सोमप्रभसूरि	३१५	हम्मीर (राजा)	६
सोमपुर	१७५	हंस (मुनि)	२६३
सोमवसु (ब्राह्मण)	७२	हरिदत्त (दूत)	२१५
सोमवीर	१३९	हरिपाल	५४
सोमशर्मा	२३१	हरिभद्र ()	२६१
सोमसुन्दर	१९०	हरिषेण (राजा)	१८१
सोमिलक (५६	हरीमल्लद्वीप (देश)	५
सोमेश्वर	१५७	हरितनापुर (नगर)	१५२
सोल (मन्त्री)	१८४	हिमाद्रि	५४
सोल्ल (उदयनपुत्र)	४९	हीर ()	३४०
सोहग (स्त्री)	२३४	हेम (ब्राह्मण)	२३४
सौराष्ट्र (देश)	३१७	हेमचन्द्रसूरि	५०
सौवपुर	८०	हेमपुर	१७५
ह		हेमसूरि	५०
(मास)	२३६	होदक (पुरुष)	९७

